

**T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**TANZİMAT'TAN SONRA TÜRKÇE'DE ROMAN TERCÜMELERİ
(1860-1928)**

YÜKSEK LİSANS

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Orhan OKAY**

**Hazırlayan
Yadigar TÜRKELİ**

İstanbul – 2005

ÖZET

Üzerinde çalıştığımız konu 1860-1928 yılları arasında Batı edebiyatından yapılan roman tercümelerini ihtiva etmektedir. Fakat biz araştırmamıza yalnız 1860-1901 tarihleri arasını aldık. Çünkü elimizde çok fazla metin ama yetersiz zaman vardı. Bu yüzden 1901 tarihinden sonraki tercüme romanları yalnız liste halinde vermek zorunda kaldık.

1860-1901 yılları arasında başta Fransız olmak üzere İngiliz, Alman, Rus, İtalyan, İspanyol.... edebiyatından 457 roman, tercüme vasıtasıyla dilimize aktarılmıştır.

Fransız edebiyatından daha çok sırasıyla Xavier de Montépin, Jules Verne, Eugène Sue... gibi yazarlardan tercüme yapılmıştır. Fransız edebiyatı dışında diğer edebiyatlardan yapılan roman tercümeleri de genellikle Fransız dilinden yapılmıştır.

Batı edebiyatından yapılan roman tercümeleri çeşitli açılardan Türk romanına tesir etmiştir. Türk romanının kendi kimliğini bulmasında, mecrasına yerleşmesinde tercüme romanların büyük tesiri olmuştur. Roman tercümelerinin büyük bir kısmında aşk, polisiye, macera, seyahat..... gibi konular işlenmektedir.

1860-1901 yılları arasında en fazla tercüme imzasını atan mütercim Ahmed İhsan Tokgöz'dür. Abdullah Zühdü, Ahmed Midhat, Ali Muzaffer, Ahmed Rasim, Ali Nihad gibi mütercimler de en çok tercüme yapan mütercimler arasındadır.

Romanların bir kısmı tekrar tekrar tercüme edilmiştir. Tercüme-i Telemak, Robenson bunlara örnektir.

1860'da başlayan roman tercümeleri özellikle 1880-1928 tarihleri arasında yoğunlaşarak devam etmiştir.

ABSTRACT

This study is concerned translation novels from European literature between 1860-1928. But we just researched between 1860-1901 years. Because we had lots of novels on hands but we did not have enough time for researching them. But we give a list of translation novels between 1901-1928.

Between 1860-1901 years 457 novels translated from French, British, German, Russian, Spanish literatures.

In these years espacially translated novels from French literature. In this literature espacially translated Jules Verne's, Xavier de Montépin's, Eugéne Sue's novels. Most of novels translated from French literature.

And others literatures' novels translated from French.

Translation novels effected to Turkish novel's formation. There are these subjects in translation novels: Love, adventure, journey, detective, historic...ect.

Espacially these translators translated novels between years of 1860-1901. Ahmed İhsan Tokgöz is translated most. After this, these translators came from: Abdullah Zühdü, Ahmed Midhat, Ali Muzaffer, Ahmed Rasim, Ali Nihad... ect.

Some of novels are translated again and again. exp. Tercüme-i Telemak, Robenson...

Translation is started in 1860 and continius step up to 1928.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR CETVELİ	vi
TABLolar VE GRAFİKLER CETVELİ	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1
A. Batı'da Roman	1
B. Türk Edebiyatı'nda Roman	3
C. Geçmişten Günümüze Tercüme Meselesi.....	5
D. Türkiye'de Tercüme Faaliyetleri.....	9
1. TERCÜME ROMANLARIN ÖNSÖZLERİNDE VE SON SÖZLERİNDE	
İŞLENEN KONULAR	14
1.1. Önsözlerde Türkçenin Yeterliliği-Yetersizliği Mevzuu.....	14
1.2. Önsözlerde Okuyucuyu Kitaba Hazırlama.....	15
1.3. Önsözlerde Tercümede Tasarruf Mevzuu	18
1.4. Önsözlerde Tercüme Dili Konusu.....	20
1.5. Önsözlerde Bir Romanın Nasıl Olması Gerektiğiyle İlgili İfadeler.....	23
1.6. Neden O Romanın Tercüme Edildiğinin İzahı	29
1.7. Osmanlı Sultanına Övgülerde Bulunulan Önsözler	38
1.8. Önsözlerde Farklı Romanlara Yapılan Atıflar	39
1.9. Önsözlerde Roman Türünün Gelişimiyle İlgili Bilgiler.....	41
2. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLEN	
ROMANLARIN ANLATIM DİLİ	42

3. TERCÜME ROMANLARDA KULLANILAN DİPNOTLAR	63
3.1. Coğrafi Mekânlar (Yer Adları)	64
3.2. Kısa Geçilmiş İbarelerin Geniş Açıklamaları	72
3.3. Romadaki Para Biriminin Osmanlı Para Birimi Karşılığı	129
3.4. Romanda Geçen Alafranga Saatlerin Ezanî Saatle Karşılığı	130
3.5. Osmanlı Okuyucusunun Bilmediği Düşünülen Kelimelerin İzahı.....	131
3.6. Hıristiyan Kültürüne Ait İfadelerin İzahı.....	134
3.7. Avrupa’da Meşhur Olan Şahıs ve Eser İsimleri Hakkında Bilgi	137
3.8. Okuyucuyu İkaz Eden Dipnotlar.....	151
3.9. Avrupa Ölçü Biriminin Osmanlı Ölçü Birimiyle Karşılığı Verilen Dipnotlar	157
4. 1860-1901 YILLARI ARASINDA ESERLERİ TERCÜME EDİLEN YAZARLAR.....	161
5. 1860-1901 YILLARI ARASINDA ROMAN TERCÜME EDEN MÜTERCİMLER.....	170
6. 1860-1901 YILLARI ARASINDA BASILAN TERCÜME ROMANLARDAN RESİMLİ OLANLAR	180
7. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN YILLARA GÖRE DAĞILIMI.....	183
8. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARDA İŞLENEN KONULAR.....	185
9. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN TERCÜME EDİLDİKLERİ DİLLER	187
10. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN BAĞLI OLDUKLARI EKOLLER.....	188
10.1. Edebî Ekollere Bağlı Olan Yazarlar ve Eser Sayıları	189

11. 1901-1928 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLAR .	191
SONUÇ	193
KAYNAKÇA.....	196
Ek 1 TERCÜME ROMANLARDA MÜTERCİMLERİN VE YAYINCILARIN YAZDIKLARI ÖNSÖZLERDEN SEÇMELER	202
Ek 2 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN BAZILARININ KAPAK RESİMLERİ	310
Ek 3 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN LİSTESİ	339
Ek 4 1901-1928 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN LİSTESİ	397

KISALTMALAR CETVELİ

c.	Cilt
çev.	Çeviren
Mtbs.	Matbaası
s.	Sayfa
S.	Sayı
A.K.	Atatürk Kitaplığı
Ktph.	Kütüphanesi
İst.	İstanbul

TABLOLAR VE GRAFİKLER CETVELİ

	Sayfa
Tablo 1: 1860'tan 1901'e Kadar Romanları Çevrilen Yazarlar Listesi	161
Tablo 2: 1860'tan 1901'e Kadar Roman Çeviren Mütercimler Listesi	170
Tablo 3: 1860'tan 1901'e Kadar Tercüme Edilmiş Romanlara İmza Atan Ressamlar Listesi.....	180
Grafik 1: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanların Yıllara Göre Dağılımının Grafiği.....	183
Grafik 2: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanlarda İşlenen Konuların Grafiği.....	185
Grafik 3: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanların Tercüme Edildikleri Dillerin Ağırlığını Gösterir Grafik.....	187
Grafik 4: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanların Bağlı Oldukları Ekollerin Ağırlığını Gösterir Grafik.....	188
Tablo 4: 1860-1901 Yılları Arasında Romanları Tercüme Edilmiş Yazarlardan Bir Ekole Dahil Edilenlerin Listesi	189

ÖNSÖZ

On dokuzuncu asrın ikinci yarısından itibaren Osmanlı edebiyatı yoğun bir şekilde Batı edebiyatı tesiri altında kalmaya başlamıştır. Bu asrın sonuna kadar bu etki gelişerek devam etmiştir. Tanzimat Edebiyatı adlandırmasıyla başlayan bu dönemin Edebiyat-ı Cedide ile gelişimi sürmüştür. Dönem isimleri değişse bile bütün bu tasnifler edebiyatımızda yeni arayışların, edebî zevklerin göstergesi hükmündedir.

Batı Edebiyatının Türk Edebiyatı üzerindeki etkisi ayrıntılı olarak incelenmeye muhtaç bir konudur. Bu konuda hem nazım, hem de nesir sahasında maalesef yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. 19. asırda Avrupa Edebiyatı'ndan yapılmış tercümelerin sağlıklı bir dökümü de yoktur. Bu konuda bibliyografya olarak yararlanabileceğimiz güvenilir tek kaynak Seyfeddin Özege Kataloğu'dur. Bundan başka 19. yüzyılda yapılmış tercümelerle ilgili en geniş çaplı çalışma İsmail Habib Sevük'ün *Avrupa Edebiyatı ve Biz* isimli kitabıyla, Hacettepe Üniversitesi'nde yayınlanmamış doktora tezi olan *19. Asırda Popüler Roman* isimli çalışmadır. Bunların haricinde Mustafa Nihat Özön'ün, M. Fatih Andı'nın, Fevziye Abdullah Tansel'in, Şerif Hulusi'nin çoğu muhtelif dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmakla beraber bunlar, konunun aydınlığa kavuşması için yeterli olamamaktadır.

Bizim yaptığımız çalışma Rusya dahil bütün Batı edebiyatından yapılmış olan tercüme romanları ihtiva etmektedir. Böylece Batı'dan tercüme faaliyetinin başladığı 1860 yılından 1928'e kadar olan dönemde tercüme edilmiş olan romanları tespit etmeye çalıştık.

1860'dan 1928'e kadar Avrupa Edebiyatından Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiş olan romanları tespit için araştırmamızda Seyfeddin Özege'nin *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'nu temel aldık. Aynı zamanda İsmail Habib Sevük'ün *Avrupa Edebiyatı ve Biz* başlıklı kitabından da istifade ettik.

Bu konuda bir yüksek lisans tezi hazırlamaya karar verdiğimizde daha evvel buna benzer bir çalışmanın olmadığı kanaatindeydik. Ancak konuya başlayıp epey ilerledikten sonra Sıddıka Dilek Yalçın'ın Hacettepe Üniversitesi'nde 1998

senesinde *19. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman* başlıklı çalışmasıyla bizimkine benzer bir araştırma yapmış olduğunu gördük. Ancak içerik olarak Sıddıka Dilek Yalçın ile bizim çalışmamız arasında bir takım farklar vardır. Dilek Yalçın Türk romanlarıyla karşılaştırmalı olarak o dönemin popüler kitaplarını sosyolojik bakış açısıyla incelerken, bizim çalışmamız yalnız tercüme romanların bazı ayrıntılarıyla ilgilidir. Yine de bu çalışmamızda Dilek Yalçın'ın tezinden de dolayısıyla istifade ettik.

Sıddıka Dilek Yalçın'ın tezinde 372 tercüme roman, İsmail Habib Sevük'te ise 224 tercüme roman ele alınırken bizim çalışmamızda 457 tercüme roman üzerinde durulmuştur.

Bu araştırmayı yaparken katalog taraması sonucu elimizde 1860-1928 yılları arasında adlarından roman olabileceğini tahmin ettiğimiz 1200 tercüme eser fişi vardı. Çalışma ilerledikçe malzemenin çok ve zamanın sınırlı olması nedeniyle yalnız 1901'e kadar tercüme edilmiş olan romanları ayrıntılı olarak inceleyip, 1901'den sonrasının ise sadece liste halinde verilmesinin daha doğru olacağını düşündük. 1901'e kadar olan dönemde tercüme roman olduğunu tahmin ettiğimiz fiş adedi 650 civarında idi. Kütüphanelerde kitapları tek tek görmeye başladıkça bunların tamamının roman olmadığını anladık. Bir kısmı tiyatro, hatıra, gezi ya da telif eserdi. Bu sebeple 650 civarındaki fişten elimizde kalan 457 adet oldu.

Bulduğumuz 457 kitaptan 83 tanesini araştırma yaptığımız Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, İstanbul Atatürk Kitaplığı, İstanbul İslam Ansiklopedisi Merkezi Kütüphanesi ve İstanbul Bayezid Kütüphanesi'nde bulamadık. Bu yüzden elimizde sadece 374 tercüme roman kalmış oldu. Ayrıca muhtelif tarihlerde mükerrer baskısı olan kitapları listemize dahil ettikse de araştırmamızda bu tekrarları hariç tuttuk. Listede aynı mütercim tarafından çevrilen ve mükerrer olarak gösterilen eserler şunlardır: Yusuf Kâmil Paşa'nın Tercüme-i Telemak'ı 5 kez, Ahmed Vefik Paşa'nın Telemak Tercümesi 2 kez, Ahmed Lütfi'nin Daniel Defoe'dan tercüme ettiği Hikâye-i Robenson'u 4 kez, Ahmed İhsan Tokgöz'ün Jules Verne'den çevirdiği Seksen Günde Devr-i Âlem'i 2 kez. Bu tekrar baskısı olan eserleri birer kitap saydığımız ve görmediğimiz 83 romanı da çıkardığımız zaman çalışmamızın inceleme bölümlerinde ayrıntısını

işlediğimiz eser sayısı da 365 olmaktadır. Bu nedenle metin içerisinde biz herhangi bir zihni karışıklığa mahal vermemesi amacıyla 365 rakamını kullanacağız. Ama hazırlanmış olan grafiklerde yine 457 sayısı esas alındı. Çünkü basılan kitaplar muhtelif tarihlerde Osmanlı okuyucusuyla buluştuğu için onları farklı bir esermiş gibi ele almanın daha doğru olacağını düşündük.

Araştırma Fransız, İngiliz, Alman, Rus, İtalyan, Yunan-Rum...vs. edebiyatlarının dahil olduğu bütün Batı edebiyatını ihtiva ettiği ve sayı itibariyle hacimli olduğu için yalnız matbu eserler ele alınmış, tefrikalar araştırma harici tutulmuştur. Ve bu basılmış tercüme romanların kendi dillerindeki baskılarının araştırılması yoluna gidilmemiştir. Aynı şekilde yine bu yıllarda basılmış olup Arap harfli olmayan –Ermeni ve Rum harfli- romanlar da araştırma harici tutulmuştur.

Çalışmamızda metinleri okurken özel isimlerde mütercimın okuyuşuna müdahale etmedik. Mütercim o ismi nasıl yazdı ise biz de o yazımı kullandık. Ama kendi anlatımlarımızda özel isimleri orijinal imlalarıyla yazmayı tercih ettik. Ayrıca okumalarımızda ekleri günümüz imlasındaki gibi yazdık. Uzatma ve ayn harflerinin gösterilmesine lüzum gördüğümüz yerlerde bunları kullanmayı tercih ettik.

Tezimizde ulaşabilmiş olduğumuz bütün romanlar önce dil, sonra tertib (yani resimli, dipnotlu, önsözlü, son sözlü olup olmadığı) bakımından incelendi.

Çalışmamızın Giriş bölümünde Batı’da ve Türk Edebiyatı’nda romanın doğuşu, gelişimi incelenmeye çalışıldı. Ayrıca geçmişten günümüze tercüme sorunsalıyla Türkiye’deki tercüme faaliyetleri hakkında mevcut bilgilerden hareket edilerek bir değerlendirme yapıldı.

1860-1928 yılları arasında bizim tespit ettiğimiz roman tercümeleeri 11 bölüm altında incelenmiştir. İlk on bölümde Tanzimat’tan 1901’e kadar tercüme edilmiş romanların ayrıntıları işlenmiştir. On birinci bölümdeyse 1901-1928 yılları arasında tercüme edilmiş olan romanlar hakkında kısa bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Birinci bölümde tercüme romanların önsözleri ve son sözlerinde işlenen konuların ayrıntısına girilmiştir. Bu bölümde önsöz ve son sözlerde Türkçenin yeterliliği-yetersizliği mevzuu, okuyucunun kitaba hazırlanması, tercümede tasarruf mevzuu, tercüme dili konusu, bir romanın nasıl olması gerektiğiyle ilgili ifadeler,

neden o romanı tercüme ettiklerinin izahı, farklı romanlara yapılan atıflar, roman türünün gelişimiyle ilgili bilgiler ve Osmanlı sultanına yapılan övgüler tespit edilmeye çalışıldı. Bu bölümde, 1860-1901 tarihleri arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Osmanlı Türkçesine çevrilmiş olan 457 romanın önsözlerini ve son sözlerini incelemeye aldık. Bu 457 romanın 83'ünü göremediğimiz için önsözleri ya da son sözleri olup olmadığını, varsa onlarda nelerden bahsedildiğini bilmiyoruz. Tekrar baskısı olan romanları da çıkardığımızda geriye kalan 365 romanınsa 122'sinde önsöz, 29'unda da son söz olduğunu tespit ettik. Ancak biz bu bölümde, bütün önsöz ve son sözleri işlemedik. Gerçekten kayda değer gördüğümüz, 19. yüzyıl Osmanlı toplumunda roman, tercüme ve yazar hakkında ilginç açıklamalar olanları incelemeyi tercih ettik.

İkinci bölümde 1860-1901 yılları arasında tercüme edilen romanların tercüme dilinin, ifadelerin anlaşılabilirliğinin, cümlelerin uzunluğunun kısalığının, kelimelerin ağıdalı oluşunun ya da olmayışının belirlenmesine çalışılıp, romanların kayda değer gördüğümüz belirli bir kısmından yalnız örnek metin latinize edilmiştir. Ve bu pasajlar tarih sırasına göre ard arda sıralanmıştır.

Üçüncü bölümde tercüme romanlarda kullanılan dipnotlar incelendi. Bunların en çok hangi konu kategorilerinde verildiğinin tespiti yoluna gidildi. Bu bölümde coğrafi mekânlar, kısa geçilmiş ibarelerin geniş açıklamaları, romanda geçen para biriminin Osmanlı para biriminde olan karşılığı, alafranga saatlerin ezanî saatle karşılığı, Osmanlı okuyucusunun bilmediği düşünülen kelimelerin izahı, Hıristiyan kültürüne ait ifadelerin izahı, Avrupa'da meşhur olan şahıs ve eser isimleri hakkında bilgi, herhangi bir maksatla okuyucuyu ikaz eden dipnotlar, Avrupa ölçü biriminin Osmanlı ölçü biriminde karşılığı verilen dipnotlar sınıflamasıyla buralardaki bilgi çeşitliliği gösterilmeye çalışıldı.

Dördüncü bölümde 1860-1901 yılları arasında eserleri Avrupa edebiyatından tercüme edilen yazarlar tespit edilip onlardan da kaçar roman çevrildiğini izah ettik. Bu arada bir eseri farklı mütercimler tarafından çevrilen yazarları ve Osmanlı okuyucusuna en çok kitabı tercüme edilen yazarları özellikle tespite çalıştık.

Beşinci bölümde 1860-1901 yılları arasında Avrupa edebiyatından tercüme yapan mütercimler isim ve sayı olarak belirlenmeye çalışıldı. Bu bölümde en çok

tercüme yapan mütercimle, ortaklaşa bir kitabı çeviren mütercimler ayrıca eser isimleriyle birlikte zikredildi.

Altıncı bölümde 1860-1901 yılları arasında basılan romanlardan kaçının resimli olduğu ve bunların hangi yıllarda basıldığı liste halinde gösterildi. Resimlerde imzası olan ressam isimleri de ayrıca belirtildi.

Yedinci bölümde 1860-1901 yılları arasında Avrupa edebiyatından tercüme yapılmış romanların yıllara göre dağılımının grafiği çıkarıldı. En çok hangi seneler tercüme roman basıldığı belirlenip, bu baskı sayısındaki fazlalık ve azlığın nedenlerinin izahı yoluna gidildi.

Sekizinci bölümde 1860-1901 yılları arasında Avrupa edebiyatından tercüme edilmiş romanlarda özellikle hangi konuların işlenmiş olduğu tespit edilip bu da grafikte ortaya konulmuştur.

Dokuzuncu bölümde 1901'e kadar Avrupa edebiyatından tercüme edilmiş romanların özellikle hangi dillerden çevrildiklerinin tespiti yoluna gidilmiştir.

Onuncu bölümde tercüme romanların bağlı oldukları ekoller belirlenip, bunun grafiği çıkarılmıştır. Bu bölümdeki ekol tespiti hayatları hakkında bilgiye ulaşılabilen 21 yazar esas alınarak yapılmaya çalışılmıştır. Macera, seyahat, cinaî-polisiye konularında eser verenlerin hangi ekole bağlı olduklarının araştırılması yoluna gidilmemiştir.

On birinci bölümde ise 1901-1928 yılları arasında tercüme edilmiş romanlar hakkında kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Bu yıllar arasındaki eserleri gösteren liste oldukça hacimli olduğu için Ek 4 olarak çalışmamızın sonuna konulmuştur.

Sonuç bölümünde de bütün tez boyunca ortaya koymaya çalıştığımız bilgileri toplu ve öz olarak verdik.

Tezin sonuna dört ek konulmuştur. Bunlardan ilkinde tespit ettiğimiz tercüme romanların önsöz ve son sözlerinden kayda değer olanlarını tarih sırasına göre verdik. İkinci ekte 1901'e kadar olan roman tercümelerinden bizim seçtiğimiz bazısının kapaklarından örnekler koyduk. Üçüncü bölümde 1860-1901 yılları arasında Avrupa Edebiyatı'ndan tercüme romanların listesini, baskı yıllarına göre kronolojik olarak sıralanmış halleriyle tezde işlemiş olduğumuz ayrıntıları belirterek

verdik. Dördüncü ekte ise 1901-1928 yılları arasında Avrupa Edebiyatı'ndan tercüme edilmiş romanların listesini yazar adlarına göre alfabetik sıralanmış olarak göstermekle yetindik.

Sınırlı bir sürede tamamlanması gereken, buna rağmen beş yüz sayfaya yaklaşan bu çalışmamız yine de dönemin tercüme romanlarının bir repertuarını ortaya koymaktan ibaret olmaktadır. Bu romanları konu, tema yahut tercümelelerdeki başarısı veya Türk romanına etkisi için ayrı çalışmalara ihtiyaç vardır. Ancak bu çalışmalar için de böyle bir repertuarın gerektiği kanaatiyle yola çıktık. Tezimiz bu ama ulaşırsa kendimizi mutlu sayacağız.

Tanzimat'tan Sonra Türkçede Roman Tercümeleleri (1860-1928) isimli tezimizi idare eden sayın hocam Prof. Dr. Orhan Okay Beye tez süresince göstermiş olduğu sabır, anlayış ve yardımlar için minnet ve şükranlarımı ifadeden acizim. Hocamın mütebessim ikazları, şefkatli ve bu çalışmayı gerçekten dert edinir arayıp soruşları beni bu çalışmayı bitirmeye teşvik eden en büyük amillerden olmuştur. Ve sevgili eşi Mübeccel Okay Hocam. En ümitsiz olduğum anlarda sınımsız sesi, capcanlı kahkahalarıyla benim sığındığım sakin limanım oldu hep. Onun hayat dolu ifadeleriyle bu tez bu forma girdi biraz da. Sevgili Mübeccel Okay Hocama teşekkürün pek aciz kalacağımı biliyorum. Bu tezin hazırlanması sırasında her türlü hem maddi, hem de manevi desteklerini esirgemeyen sevgili can dostlarım Esra Uçar, Rahime Demir, Emine Altay'a borcumu asla ödeyemeyeceğimin farkındayım. Bu güzel insanlar, sevmek kadar sevilmenin de ne muhteşem bir duygu olduğunu bana yakinen hissettirip yaşattılar. Hayatımın bu huzurlu simalarının varlıkları için onlara çok teşekkür ederim. Ve diğer destekçilerim... Bilgisayarla ilgili her türlü sıkıntıda hazerde, seferde, karada ve denizde ve dahi gecenin bir vaktinde yardımlarını asla esirgemeyen sayın İbrahim Akdağ Beyin gece uykuları için ona özür borçluyum. Ve dahi yardımları için sonsuz şükran... Burada isimlerini tek tek saymadığım ve bu çalışma sırasında ellerinden gelen yardımı esirgemeyen arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim. Tezin konu taraması sırasında istifade ettiğim kütüphanelerden Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege bağışı kitaplar bölümü sorumlusu Edhem Makas Beye, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Bayezid Devlet Kütüphanesi, İslam Ansiklopedisi Merkez Kütüphanesi,

Ankara Milli Kütüphane çalışanlarına gösterdikleri yardımdan dolayı ayrıca teşekkür ederim.

Nisan 2005

Yadigar Türkeli

GİRİŞ

A. Batı'da Roman

Batı edebiyatında roman, Doğu edebiyatında kıyaslanabilecek benzeri türlerden çok farklı bir seyir izlemiştir. Romanın tür olarak ilk kez Batı'da ortaya çıkışı da bu seyrin kültürel ve siyasi açıdan farklılığını ortaya koyar. Romanın kelime olarak çıkış yeri İtalya'dır. Bu ülkede Latince yazılan şövalye destanlarına "*halk dilinde*" anlamında "*lingua romana*" denilmiş, daha sonraları bu türde yazılmış olan eserlere de roman adı verilmiştir. (Aytaç 1995: 29) Romanın tür olarak tarihi ise 17.-18. yüzyılda başlar. Bunun öncesinde Batı'da şövalye romanları zaten yazılmakta, destanlar anlatılmaktadır. Yunan medeniyetindeki destanlar romanın ön habercileridir. Ancak romanın asıl seyri Don Kişot'la belirlenir.

17. yüzyıldan sonra roman türünde hızlı bir ilerleme görülür Batı'da. Ve en parlak dönemi 19. yüzyılda yaşanır. 19. yüzyılın ilk yarısı romanın hem nitelik, hem de nicelik bakımından geliştiği tarihsel bir dönemdir. (Yavuz 1987: 45) Bu dönemde matbaanın icadı, kitapların artık daha çok ve ucuza basılıp satılması roman satışlarını da etkiler. Bu gelişmeyle birlikte roman yazımına da hız verilir. (Ayvazoğlu 1997: 160-161)

Batı'da romanın tür olarak kemale erişi Balzac'la olur. Balzac, dünya romanının bütün araştırmalarından, bütün başarı ve başarısızlıklarından yararlanarak bu edebiyat türüne son biçimini vermiştir. (Meriç 1998: 129)

Fethi Naci, *100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme* kitabında romanın üç kaynağı olduğunu ifade eder: "*Üç kaynağı var romanın; kökleri on altıncı ve on yedinci yüzyılı karakterize eden üç edebiyat akımına uzanıyor: a) pikaresk romanlar, b) psikolojik romanlar, c) Anılar.*" (Naci 1990: 7-8)

Cemil Meriç de, *Kırk Ambar*'da romanın gelişmesini "*tarih öncesi, romanın ön-tarihi ve kemal çağı yani asıl roman*" olmak üzere üç merhaleye ayırır. Ona göre romanın ön-tarihi Don Kişot'la başlar. Çünkü, der. "*Cervantes bir çağı kapayan ve dünya hikâyesine yepyeni ufuklar açan bir fatihtir.*" (Meriç 1998: 129)

Romanın iç kurgusunun gelişebilmesi için anlatışta mantikî bir uyum olmalıdır. Meriç'e göre bu mantikî ilerleme Batı toplumunun özelliğidir. *"Mantikî düşünce Aristo'dan beri Batı düşüncesinin imtiyazı. Olaylarda rastgelelik yoktur, hepsi de ferdî hareketlerden doğar."* (Meriç 1998: 130)

Cemil Meriç'e göre roman; toplumların değişimiyle ortaya çıkmış bir türdür. Şiiriyeti olmayan bir toplumun ferdî düşüncelerini, heyecanlarını yansıtacak bir tür. *"Yunan'ın Altınçağ'ında destan vardı. Çünkü tanrılarla insan ve tabiat arasında ideal bir ahenk vardı."* der Meriç. *"Destan başka toplumu yansıtır, roman başka toplumu."* (Meriç 1998: 131)

Gerçekten de gelişen siyasi ve sosyal hadiselere baktığımız zaman milletleşmeyle birlikte romanın da geliştiğini görmekteyiz. Nitekim Avrupa'da romanın tür olarak zirveye çıkışıyla sosyal hareketliliğin en yoğun olduğu dönem olan 19. yüzyıl buna delil teşkil edebilir.

Cemil Meriç romanın tarihi gelişimini şu şekilde anlatır:

"Klasik roman, kısa bir hikâyeden ibaretti. (Princesse de Clèves veya Manon Lescaut). Ayrıntılar ilgilendirmiyordu romancıyı. Mühim olan, bir buhranı belirtmekti. Kahramanlar birkaç kişi. Dekorlar da çevre de dikkate alınmazdı pek. Kahramanın toplum içindeki durumu veya fizik görünüşü umurunda değildi romancının (mesela Manon'un gözleri ne renk bilmiyoruz). Tek çizgi halinde gelişirdi hikâyeye, bir sone veya bir trajedi gibi kurulmuştu." (Meriç 1998: 140-141)

Çağdaş romanın özellikle 19. yüzyılda gelişmesinin sebebini de toplumların fikri rahatsızlıklarına bağlar Meriç. İnsanlar yaşadıkları çağdan, toplumdan rahatsız oldukları için hayale sığınır ve bu kaçışın en iyi yolu da romanlardır.

"Roman yaygınlaşır, çünkü insanlar kendi üzerlerine eğilmek, kendilerini seyretmek ihtiyacını duyarlar. Başka bir deyişle dost bir aynada, çilelerini, korku ve özlemlerini görmek isterler. Romantizmin kanat açışı, sosyolojinin gelişmesi, devrimci doktrinlerin ilgi görmesiyle romanın yayılışı arasında sayısız ve çeşitli bağlar var." (Meriç 1998: 142-143)

Ferdin kendi kendisini ifade etmesine en uygun türün roman (Meriç 1998: 238-239) olduğunu belirtir Meriç.

"Roman, kurulu düzenle kolay kolay uyuşamayan bütün sosyal emellere açık bir tür. Aydınlanma çağında da yaptığı

bu. Romanın asır boyunca nasıl geliştiğini anlatmak için şöyle diyelim: ‘Roman yalnız nicelik bakımından fetihler yapmaz, muhtevaca da değişir.’ Roman edebiyatı yine bir isyan edebiyatıdır ama başka yönlerde.... Eskiden beri realizme yöneliyordu roman. On sekizinci asırda bu temayül nitel planda gerçekleşmiştir artık.” (Meriç 1998: 240)

Meriç, çağdaş romanın cazibesinin merak uyandırma unsurundan geldiğini söyler. Ona göre “*Balzac, kara romanı taklit eder: Dosto, Eugène Sue’yü. Şaheserleri önce tefrika olarak yayınlanır. Çerçeve, Ponson du Terrail’in; muhteva yepyeni. Yöntem aynı: Merak uyandırmak.*” (Meriç 1998: 141)

Mihalaki’nin 1299(1882)’de Eugène Sue’dan tercüme ettiği *Şikempverî* romanının önsözünde mütercim romanı Meriç’in ifadesine yakın bir şekilde tarif eder. O yüzyılda Osmanlı toplumunun romanı kabullenışı de bu özellikleridir herhalde:

“...biz romanı “ihtimâlât-ı akliye dairesinde olmak üzere mütâlaası kârînin tehyîc-i kulûbunu müstelzim ve sanatlı ve ekseriyâ mensûr ve ahvâl-i aşka müteallik hikâyeye-i masnûa ve muhayyiledir” diye tarif olursa daha sahih ve şümüllü olur zannındayız.”

Hikâye ve destan üzerine inşa edilen bir tür olarak roman Batı’da artık gelişimini tamamlamış ve yeni çıkış yolları aramaya başlamıştır. Biz de ise roman sorunsalı hâlâ tartışılmaktadır.

B. Türk Edebiyatı’nda Roman

Osmanlı için roman yeni bir türdür. İlk kez Tanzimat döneminde tercümelemlerle karşılaşır Türk okuyucusu bu türle. Türk aydını ve okuyucusu romanla bir fetih yapar sanki. Bir merak insiyakıyla kabul edilmesinde güçlük çekilmez bu türün. Çünkü tercümelemler klasik geleneğimizde varolan destan ve hikâyeye benzer olan eserlerden yapılmaktadır ve daha ziyade Osmanlı okuyucusuna ahlâkî dersler veren konular tercih edilmektedir. Bu dönemde halkın beğenisi göz önünde tutularak fazla edebî çeviri yapılmamıştır.

Bizde ilk telif roman ilk tercüme romandan yıllar sonra yazılmıştır. İlk tercüme roman Yusuf Kâmil Paşa’nın Fénelon’dan çevirdiği *Telemak* iken (1862), ilk telif roman Ahmed Midhat Efendi’nin yazdığı *Hasan Mellah*’tır (1874). Ki bu da

Alexandre Dumas'nın *Monte Kristo* romanının Türk versiyonudur zaten. Yani Batılı romanın kopya edilmiş halidir.

Bizde romana Batı'dan bu kadar geç girilmesinin nedeni roman türüne yabancı oluşumuz, mesnevi, hikâye, bin bir gece masalları gibi tarzların halka daha yakın oluşudur. İlk tercüme romandan 12 yıl sonra telif roman yazılmaya cesaret edilmesinin nedeni de roman türünü önce tanıma çabası olabilir. Bu tür tanınıp, tanınmış yazarların tekniği öğrenildikten sonra roman bizde de tür olarak kullanılmaya başlanmıştır. (Akyüz 1994: 66)

Osmanlı'da edebiyat şiir demektir. Tanzimat sonlarına kadar şiir pek revaçtaydı. Şairlere ayrı bir saygı duyulurdu. Osmanlı'da roman yoktu. Cemil Meriç *Bu Ülke*'de buna şöyle bir açıklama getirir:

“Divan edebiyatında roman yok. Niçin olsun?

Batı'nın ilk romanlarından biri, Topal Şeytan. Kahraman evlerin damını açar, bizi yatak odalarına sokar. Roman, başlangıcından itibaren bir ifşadır. Osmanlı'nın ne yaraları vardır, ne de yaralarını teşhir etmek hastalığı. Hikâyeleri ya bir destan parçasıdır, yahut hisse alınacak bir kıssa.” (Meriç 1997: 119)

Osmanlı fazla konuşmaktan hazzetmez. İhtiyaç olmayan bilgiyi vermek gevezeliktir. Oysa romanda lüzumlu lüzumsuz pek çok bilgi vardır. Ketum bir milletin roman gibi geveze bir türü kabullenmesi de kolay olmaz tabii.

“Osmanlı kendini imanda veya aksiyonda gerçekleştirir. Gevezeliği vakarına yakıştırmaz. Teşhir etmez yaralarını. Hikâyeleri ya bir kahramanı edebileştirir, yani bir nevi destandır; ya bir ahlâk dersi verir, yani zamanın ve coğrafyanın dışındadır. Bir ifşa değil, bir ikazdır, bir ikaz veya bir zihin temrini.” (Meriç 1998: 330)

Meriç'e göre Osmanlı Osmanlı kaldığı müddetçe romanı anlayamazdı. Anlayabilmesi için iktisadî ve içtimaî müesseseleriyle değişmesi icab ediyordu. (Meriç 1997: 120) Roman bir sosyal hareketliliğin ürünüyse Osmanlı'da da bu hareketlilik olmalıydı.

Hikâye, destan halk içindi. Aydın kesim şiir erbabıydı. Tanzimat'tan sonra çeviri romanla da birlikte roman türü Osmanlı'da da filiz vermeye başladı. Hikâye geleneğinden bize, kültürümüze yabancı bir tür olan romana geçiş kolay olmadı.

Çevrilen ve daha sonra telif olarak yazılan romanlar hikâyeye daha yakın olan eserlerdi.

Cemil Meriç, Kırk Ambar'da Türkiye'de romanı Tanzimat'a kadar tarih-öncesi, Tanzimat'tan Halit Ziya'ya ön-tarih, sonra da gelişen, olgunlaşan Türk romanı olarak üç merhaleye ayırır. (Meriç 1998: 287)

Meriç, Türk aydınının Avrupa'da kemal bulmuş bu türe yabancılığını şu sözlerle ifade eder:

“Zavallı Türk romancısı, Batı'nın çiraklığına talip olduğu zaman, Batı'nın ne tarihini bilir, ne inançlarından haberdardır. Her toplumun romanı kendi meselelerini ifade eder. Namık Kemal nesli ne kendi meselelerini biliyordu, ne de Avrupa'nın meselelerine aşina idi. Tek kaygısı vardı o neslin: Teceddüt. Başka bir dünyada doğan, başka bir dünyanın yaşayışını aksettiren romanı, o bütünden koparıp kendi manevi toprağımıza dikmek başarılı olabilir miydi?” (Meriç 1998: 325-326)

Cemil Meriç'e göre Türk aydını, özellikle Namık Kemal nesli romanın çıkış tarihinden bîhaberdirdir. Onlar klasikleri, Don Kişot'u, Rabelais'yi okumamışlardır. Avrupa'nın avamî hikâyelerini roman diye hayranlıkla okumaktadırlar. (Meriç 1998: 326)

Tanzimat'la edebiyatımıza doğan roman hâlâ gelişimini devam ettiren bir tür olarak varlığını muhafaza etmektedir.

C. Geçmişten Günümüze Tercüme Meselesi

Dünya medeniyetlerinin ve kültürlerinin gelişip ilerlemesine en büyük âmil tercüme olmuştur. Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* kitabında medeniyetlerin ilerlemesinde tercümenin rolünü şu sözlerle ifade eder:

“Uyanış devirlerine yaratıcılık kudretini veren tercümedir. ....Ve hakikaten medenî açılışın sürekliliğini temin eden bütün uyanış devirleri onunla açılmıştır. Bu yalnızca, tanımak ve öğrenmek ihtirasının tatmini için değil; fakat asıl pehlivanları bir meydana toplamak, uzak yerlerden adları işitilen kahramanları Dörtyol ağzı üzerinde karşılaştırmak, onların yaratıcı çarpışmalarına zemin hazırlamak içindir.” (Ülken 1997: 14)

Tercüme genel anlamıyla bir dilden başka bir dile aktarma manasına gelir. Ama üzerinde ayrıntılı olarak bir araştırmaya girildiğinde izahının hiç de kolay olmadığı görülür. Tercüme pek çok çevrede pek çok uzmanca hâlâ tartışılmakta ve üzerine düşünülmektedir. Tam olarak nedir tercüme?

Gürsel Aytaç, *Edebiyat Yazıları 2*'de tercümeyle ilgili olarak şöyle tanımlar:

“Çeviri, yabancıyı yabancılaşmış hissettirmemesine kendine mal ederek “evcilleştirmek”, Nietzsche’nin deyişiyle bir çeşit “fetih”tir, ama çeviri bilim bunu, yaratıcı olmadığı için makbul saymamaktadır. Almancadaki “çeviri” kelimesi (übersetzen), bir kıyıda ötekine geçirme anlamında bir kayıkçı resmini çağırır.”(Aytaç 1991: 20) Yani başlıca bir unsurdur bir bakıma çeviri. Onunla bilmediğimiz kıyılara yolculuk yapar, görmediğimiz iklimlerden haberdar oluruz.

Çeviri, farklı kültürler için son derece büyük zenginlikler vaat eder, ufuk genişlemesinin ta kendisidir.” (Aytaç 1991: 20)

“Çeviri, her şeyden önce, farklı iki kültürün bir karşılaşması olduğuna göre, çevrilen eserin geldiği kültürden birçok “yabancı” resim, çevrilen dile aktarılırken çevirmeni zorlayacak, öte yandan “yabancı”yı tanıma ve tanıma yolunda bir aşama anlamına gelecekti.” (Aytaç 1991: 20) Gürsel Aytaç’ın ifade ettiğini Tanzimat dönemi mütercimleri daha yoğun yaşamışlar ve bu yabancı kültürü eserlerde bir kısım tadil yoluna giderek Türk toplumunun anlayışına uydurmaya çalışmışlardır.

Tercümede en zor olan edebi bir metni başka bir dile aktarmaktır. Çünkü burada önemli olan doğruluğun yanı sıra güzelliğidir de. Bu ise herkesin kolay başarabildiği bir şey değildir. “Her sanat eseri gibi güzel tercüme de bir mucizedir.” der Nurullah Ataç. Tercüme Dergisinin 63-64. sayılarında Nurullah Ataç mütercimin nasıl olması gerektiğiyle ilgili şunları söyler: “Mütercimin yaratıcı olması lazımdır. Yani kendisi de muharrir olmalıdır. Yaratıcı olmayanlar arasında, hiçbir memlekette, bir tane iyi mütercim gösterilemez.”

“Tercüme etmek ne demektir? Bir fikri, bir hissi ilk ifade edildikleri dilden başka bir dilde ifade edebilmek değil mi? Kendi fikirlerini, hislerini ifade edemeyen bir kimsenin, başka birinin fikirlerini, hislerini ifade etmesi kabil midir? Kendisinin ifade edilecek fikirleri, hisleri bulunmayan bir

adam fikirleri, hisleri ifade etmek kabiliyetini nasıl elde etmiş olabilir?” (Tercüme, c. 12, s. 63-64)

Tercümede karşılaşılan sıkıntılardan birisi de tercüme edilen yazarın kültür dünyasıyla mütercimın kendi kültür dünyası arasındaki farktır. Ve bu fark büyüdükçe tercüme işi de zorlaşmaktadır. Oysa ortak kültür dünyalarının eserlerinde böyle bir problemle karşılaşılmamaktadır. Ortak kültür dünyalarının tercümelerinde doğruluk yetmektedir. Çünkü mütercimın çevirdiği ifadenin anlaşılıp anlaşılmadığına yönelik kaygı taşıması gibi bir durum mevzubahis değildir.

“Kökeninde Yunan-Roma yatan Hıristiyan Avrupa kültürünün bazı ortak sembolleri, imajları, efsaneleri ve mitosları vardır. Alman edebiyatında bir eseri, ana diline tercüme eden bir İngiliz için “kültür dünyası”nın ortak veya akraba oluşundan gelen bir rahatlık mevcuttur. Bir Türk, bir Hint, bir Japon için kültür farklılığı hem tercüme ettiği eserin anlaşılmasında güçlükler yaratacaktır hem de edebî eserin sanat dokusunun bazı unsurlarını; semboller, edebî alıntılar, yansımalar (Anspielung) gibi özellikleri tercüme edilince eserin aslındaki etkiyi veremeyecektir.” (Aytaç 1990: 126)

Cemil Meriç, tercümenin bir fetih ama yalnız dili değil, düşünce ve hassasiyetin girift dünyasını da zenginleştiren bir fetih (Meriç 1997: 118) olduğunu söyler.

Sâkine Eruz, tarihi boyunca çevirinin birincil işlevinin yeni pencereler açmak olduğunu ifade etmekte, “Çeviri, okuyanı besleyen yeni bir kan damarıdır.” demektedir. Çevirinin doğasında, metinler ve amaç saptırılmadığı sürece, öyle ya da böyle öteki kültürleri tanımak, öteki ile kendi kültürünü karşılaştırmak ve dolayısıyla okurun ufkunda yeni bir pencere açmak bulunduğunu söyler Eruz. (Eruz 2003: 42)

Eruz, çok kültürlü toplumlarda da çevirinin birincil amacının iletişimin oluşması olduğunu ifade eder. Halkın konuşma dili ile resmi dilin ayrı olduğu dönemlerde çevirmenlerin resmi makamlarla halk arasında iletişimi sağlamakla görevli olduklarını belirtir. (Eruz 2003: 42)

Georg Rohde, Tercüme Dergisi cilt 1, sayı 5’te *Tercüme Dair* isimli makalesinde tercüme üçe ayırır ve kendisi 3. tür tercüme üzerinde durur:

“Başka başka gayeler güden üç nev’i tercüme vardır: 1- İlmî tercüme; maksadı metnin gramer ve üslup bakımından

anlaşılmasını temin etmektir. İlmî tetkikleri kolaylaştırmaya yaradığından ve kıymet iddiasında bulunmadığından, ekseriya asıl metinle karşılıklı olarak neşredilir.

2- Aslı bilmeyene eserin mündericatinı öğreten tercüme. Bu usul edebî eserlerin tercümesine yaramaz. Diğer eserlerde de serbest bir telif veya parafraz bu yola müreccahtır.

3- Aslın bünyesini münasip şekilde başka bir dile nakletmeyi gaye edinen asıl tercüme.”

Tercümenin nasıl olması gerektiği ile ilgili de çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Ama hemen bütün yazarların birleştiği nokta, harfî harfine tercümenin kötülüğü yönündedir. André Gide “*harfî harfine tercüme etmemeyi kaide bildiğini*” belirtirken, Walter Benjamin de “*sentaks bakımından kelime kelimesine çevirmenin, her türlü anlamın tekrar verme gücünü düşürdüğünü ve anlaşılmazlığa götürdüğünü*” söyler.

Nurullah Ataç ise, Tercüme Dergisi cilt 12’de *Tercüme Üzerine* isimli makalesinde nasıl tercüme yapılması gerektiğini şöyle söyler:

“...tercüme ederken bir cümledeki kelimelerin değil, bütün cümlenin Türkçedeki karşılığını aramak gerektir..... İnsan kelimelerle değil, cümlelerle düşünür. Demek ki tercümede de bir yazarın kullandığı kelimelere bağlanmak, onların hepsine ille bir karşılık bulacağım demek boştur; o yazarın meramını kavrayıp dilimizde onu anlatmağa çalışmak gerekir.” (s. 82)

İyi bir mütercim de buna nispetle her iki lisanı da çok iyi bilmek durumundadır. André Gide’den Tercüme Dergisi’nin birinci cildinin ikinci sayısında çevrilmiş olan *Tercüme Hakkında Bir Mektup* isimli makalede Gide “*bilmenin yalnız bu dili doğru yazabilmeyi değil, onun inceliklerini, kolaylıklarını, gizli imkanlarını bilmeyi kastettiğini, bunun da ancak meslekten bir muharrirden beklenebileceğini*” söyler.

Walter Benjamin de, Tercüme Dergisi’nin 15. cildinin 73-74. sayılarında yayımlanan *Çeviricinin Ödevi* başlıklı makalesinde “*araçlık etmek isteyen çevirinin, bildirmekten başka bir şey yapmadığını*” söyler. Ona göre,

“Edebî bir eserde bildirmenin dışında ne varsa (bunun bir öz olduğunu kötü çevirici de teslim eder) genel olarak, kavranamayan, esrarlı, ‘edebî’ olan değil midir? Bunu çevirici ancak yaratmakla verebilir.” (Tercüme, c. 15, S. 73-74, s.111-112)

Hilmi Ziya tercümenin ehemmiyetini şu sözlerle ifade eder:

“...yaratmak hiçbir zaman esrarlı bir ilhamın, görünmez bir kudretin eseri değildir. Büyük yaradışlar büyük tarihî komplekslerin neticesidir. Bu kompleksleri meydana getiren ise, yabancı tesirlerin içerden gelen aksülamellerle karşılaşması, çarpışması ve bu çarpışmadan gittikçe daha geniş uzvî bütünlerin doğmasıdır. İşte bu çok mudil olan çarpışmaların hazırladığı şartlara ‘içtimaî şartlar’ diyoruz. İçtimaî şartlar kendiliğinden hazırlanamaz ve inkişaf edemez. Onları, tesirler çarpışmasından uzakta, oldukları gibi bıraksak daima oldukları gibi kalacaklardır. İçtimaî şartları kımıldatan, tekâmül ettiren tesirler yaratmasak bile onlara karşı göğsümüzü açmak veya kaçınmak bir dereceye kadar elimizdedir.

‘Şuurlu, teşkilatlı ve tam bir tercüme’ zaten başlamış olan tesirleri en uyanık ve en hazırlıklı bir şekilde kabul etmeyi mümkün kılar. Teşkilatlı ve tam bir tercüme demek, bugünün büyük fikir ve sanat eserleri yanında bütün sanat ve felsefe klasiklerinin yer tutması demektir.” (Ülken 1997: 349)

D. Türkiye’de Tercüme Faaliyetleri

Türkler tarih boyunca farklı kültür ve milletlerle sürekli iletişim halinde bulduklarından tercüme kavramına ve problemlerine yabancı kalmamışlardır. Yüzyıllar boyunca Çin, Hind, Sanskrit, Fars, Arap ve Batı dillerinden tercüme yoluyla pek çok eser Türk lisanına aktarılmıştır. Sosyal ve siyasal değişikliklerle birlikte bu tercüme faaliyetinin en yoğun olduğu dönemse Tanzimat sonrasıdır.

Hilmi Ziya Garp’tan yapılan tercümelerin Tanzimat’tan çok önce başladığını ifade eder. Tanzimat’ta yalnız tercüme edilen eserlerin mahiyeti değişmiştir o kadar. Daha evvel coğrafya, tıp, eczacılık hakkındaki kitaplar çevrilirken, Tanzimat’ta askerlik, riyaziye gibi konulardaki kitaplar tercüme edilmiştir. (Ülken 1997: 320)

Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü kitabında Hilmi Ziya tercümenin milletlerin oluşumundaki etkilerini şu şekilde açıklar:

“....tercüme, bilhassa millî teşekküllerde büyük bir rol oynamaya başladı. Ve bu iki sebepten dolayıdır: Evvela bütün uyanış devirlerinde olduğu gibi, burada da tercüme, fikrin sürekliliğini temin etti. İkincisi millî uyanışlarda en mühim noktanın dil meselesi olması ve bütün fikir mahsullerinin ana dili ile ifade edilmek istenmesidir.” (Ülken 1997: 294)

Hilmi Ziya serbest tefekkürün taassuba galebe çalabilmesinin en büyük yolunun tercüme olduğunu söyler. (Ülken 1997: 190) Çünkü tercüme yeni tesirlere kapı aralayıp yaratma kabiliyetini geliştirmektedir.

Tercümenin yoğun olduğu bu dönemde her eserin de Osmanlı lisanına aktarılmadığını, Osmanlı hars ve kültürüne uygun olanların tercih edildiğini Cemil Meriç de şu sözleriyle ifade eder:

“...o devirler için tercüme bir teslimiyet değil, bir fetihtir. Düşüncenin özü alınır ve en makbul üslupla aktarılır. İslamiyet, Yunan’ın akıl almaz ahlâksızlıklar meşheri mitolojisine hiçbir zaman iltifat etmemiştir. Homeros ne Arapçaya çevrilmiştir, ne Osmanlıcaya.” (Meriç 1998: 332-333)

Midhat Cemal Kuntay, tercümenin Türkiye’deki gelişimini şu şekilde sıralar:

1. İkinci Mahmut zamanındaki Tercüme Odası
2. Abdülmecit devrinde 1851’de Encümen-i Daniş’in kurulması
3. Abdülaziz devrinde 1865’de Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye’nin kurulması
4. Yine Abdülaziz devrindeki “Maarif Nezareti Nizamnamesi”nin vaat ettiği Tercüme Cemiyeti
5. II. Abdülhamit’in Mütercimîn Cemiyeti
6. Yine onun Mabeyn Mütercimliği Dairesi
7. Meşrutiyet Maarifinde Telif ve Tercüme Heyeti
8. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti zamanında 1926’da Telif ve Tercüme Heyetinin açılması.
9. Cumhuriyet Maarifinde “Tercüme Bürosu”. (Tercüme, c. 5, S: 25, s. 53)

Hilmi Ziya, “Darü’t-tibaati’l-âmire”nin kurulmasının tercümelerin neşrini kolaylaştırdığını söyler. İbrahim Müteferrika’nın ilk defa gördüğü hizmetler de çeviri faaliyetlerine kolaylık sağlamıştır. “Üçüncü Ahmet zamanında başlayan, Birinci Mahmud ve Hamid zamanlarında devam eden tercüme faaliyetlerinin Şark eserlerinde olduğu kadar Garpla da temas etmemizi sağladığını” belirtir. Doğu ve Batı kültürlerinin arasında olan Türk milletinin bu tercüme faaliyetleriyle “hakiki inkişaf” yoluna girdiğini söyler. Ancak daha sonra Birinci Abdülhamid’den Tanzimat’a kadar bu teşebbüslerin gevşediğini ifade eder. (Ülken 1997: 319)

Sâkine Eruz, *Çeviriden Çeviribilime* isimli kitabında Osmanlılar tarafından gerçekleştirilen ilk toplu çeviri hareketinin 3. Ahmet’in (1703-1730) Osmanlı Devleti’nin başına geçtiği Lâle Devri’nde başladığını söyler. (Eruz 2003: 34) Sonra

1845'te I. Abdülmecit eğitimle ilgili ilk köklü reformu başlatır. Yabancı dilde eğitim veren okullarla azınlıkların eğitimine yönelik okullar Abdülmecit zamanında açılır. (Eruz 2003: 35)

Tanzimat döneminde kurulan Encümen-i Daniş birçok yapıtın çevrilmesini ve yeni eserlerin kaleme alınmasını sağlar. 1865'te kurulan Tercüme Cemiyeti de benzer bir görev üstlenir. Bu kurulların bir amacı da Türkçeyi geliştirmektir. Türkçe ve dilbilgisi ile ilgili eserler kaleme alınmış, Batı, Doğu ve Osmanlı tarihi ve fen bilimleri ile ilgili yapıtlar Türkçeye çevrilmiştir. Sonuçta tercüme aracılığıyla kazandırılan tüm bu yapıtlarla Osmanlı'da bilimsel ilerlemelerin sağlanması amaçlanmaktaydı. (Eruz 2003: 38)

Hilmi Ziya, Osmanlı'da tercüme yapanları iki gruba ayırır: Bunlardan birincisi Batı'dan sırf kütüphane için popüler kitapları çevirenlerdir. Bunların başında da Hasan Bedreddin ve Avanzade M. Süleyman'ı sayar. İkinci gruptakiler Batı ilim ve edebiyatında tanınmış ve önemli eserleri olan yazarlardan tercüme yapanlardır. Bunlardan da Hüseyin Cahit ile Haydar Rifat'ın isimlerini verir. (Ülken 1997: 344)

Halit Ziya da *Hikâye* isimli kitabında Garb'ın büyük sanatçılarının eserlerini tercüme eden bir mütercimim olmayışından şikayet eder. Batı'nın hep ikinci sınıf yazarları çok satılıyor diye Osmanlı diline çevrilmektedir ama edebî kıymeti haiz olan eserleri hep göz ardı edilmektedir.

“Mütercimlerimiz bize layenkati Garblıların reddettikleri, hiçbir kıymet-i edebiye atf etmedikleri hikâyeleri; edebiyata vakıf olmayanlara imrar-ı vakt ettirmek hizmetinden başka bir faidesi olmayan tesavir-i muhayyileyi kasrlarına inziva eden kocakarılarla hareket-ı zamanı takip etmeyen asar-ı maziye yadigarlarını ocak başında eğlendiren masalları, amele güruhunun celb-i tecessüsünden başka bir şeye yardımcı olmayan vakayi-i harikulade mecmualarını tercüme ediyorlar.” (Uşaklıgil 1998: 22)

Zaten Halit Ziya'ya göre Alexandre Dumas, Xavier Montépin, Ponson du Terrail gibi yazarların Osmanlı'da sevilmesinin nedeni yazdıklarının Osmanlı okuyucusunun alışkın olduğu Binbir Gece masallarına benzeyişidir. (Uşaklıgil 1998: 26-28)

Hilmi Ziya da, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*'nde Tanzimat'tan sonra yapılan tercümelerin büyük kısmının dağınık ve tesadüfi olduğunu söyler. Onların neden, hangi fikre bağlı olarak tercüme edildiklerinin anlaşılmadığını ifade eder. Mütercimler kendi istedikleri ve tâbilerin teklif ettikleri eserleri tercüme etmişlerdir. Ayrıca bu eserler günlük ihtiyaçlara göre ve çok çabuk tercüme edilmişlerdir. Bu yüzden tercüme pek üstünkörü olmuş, buna kıyasla tercüme dili de kötü olmuş ve okuyucu da bu kötü çevirilerden dolayı tercüme eserlerden soğumuştur:

“.....memleketimizin Garplılaşması için beklediğimiz hakiki tercüme faaliyetine nazaran, yapılan şeyler çok eksik ve zayıftır. Çünkü evvela Tanzimat'tan sonra yapılan tercümelerin büyük bir kısmı dağınık ve tesadüfidir. Onların ne için, hangi fikirlere bağlanarak intihap edildiklerini tayin etmek kabil değildir. Ekseriya mütercimlerin heveslerinden veya tâbilerin ileriye sürdükleri mahdut bazı ihtiyaçlardan doğmuşlardır. Bu yüzden onlar bir silsile teşkil edememişler ve teker teker, tesirsiz kalmışlardır. İkincisi, bu tercümelerin günlük ihtiyaçlara göre ve çok çabuk yapılmasıdır. Tercümenin yalnız bir nakil işi olmayıp, adeta yeni bir eser vermek olduğu ekseriya unutulduğu için cümleler aynen çevrilmekte ve Türkçe üsluba sokulmaktadır. Kanaatimce bu dil aykırılığı okuyucuyu tercüme eserlerden soğutmaya sebep olduğu için, teferruata ait tercüme ihmallerinden çok daha zararlıdır. Üçüncüsü de, tercümelerin yapılıp bırakılması, okuyucuya tanıtmak için hiçbir teşebbüse girilmemesidir. Ne muharrir, ne tâbi tercümeleri yazmak işinin, meydana getirmek kadar mühim olduğunu düşünmüyor. Bu eserleri okuyacaklar bilhassa mektepler ve münevver ailelerdir.” (Ülken 1997: 347-348)

Wladimir Weidle, *Tercüme Dergisi* cilt 1 sayı 4'de *Tercüme Sanatı* başlığıyla yayınlanan makalesinde “Tercüme, asıl metnin meçhul kalmış taraflarını meydana çıkarır, yeni tesir kaynakları açar ve yabancı bir dehanın kuvvetini aşlamak suretiyle bir edebiyatı canlandırabilir.” der. Gerçekte de Türk edebiyatına yeni bir türün girişi tercüme sayesinde olur. Batı'da artık kemal noktasına ulaşmış olan roman, Tanzimat'tan sonra Osmanlı Devleti'nin ve aydınının Batı'yla ilişkilerinin artması sonucu Türk okuyucusuyla da tanışmıştır.

Olca Öner toy ise, *Tanzimat Döneminde Edebiyat Anlayışı* kitabında telif romanlara geçilmesinin sebebini artık tercüme romanların halkı tatmin etmeyeğine bağlar. (Öner toy 1981: 68)

Avrupa edebiyatından ilk çeviri roman Yusuf Kâmil Paşa'nın Fénelon'dan tercüme ettiği "*Tercüme-i Telemak*"tır. Kitaplaşması 1862 senesinde olur. Telemak'ı "*Sefiller*" takip eder. İlk kez 1862'de "*Hikâye-i Mağdurîn*" adıyla "*Rûznâme-i Ceride-i Havadis*" gazetesinde tefrika edilir. İmzasız olan bu tefrikanın müterciminin Münif Paşa olduğu son yıllarda ileri sürülmüştür. Daha sonra Şemseddin Sami, hülasa edilmiş bir "*Sefiller*" tercümesini 1880'de kitap halinde bastırır. Victor Hugo'nun "*Lés Misérables*" romanının bu isimle basılmasına Akdeniz adalarında sürgünken gönderdiği mektupla Namık Kemal karşı çıkar. Ona göre bu romana en çok yakışacak isim "*Zavallılar*"dır. (Tercüme, c. 5, S. 25, s. 57) Ama Şemseddin Sami'nin verdiği isim kabul görür toplum tarafından. 1864'de Daniel Defoe'nun "*Robinson Crusoe*"sunu Vak'anüvis Ahmet Lütü Efendi Arapça tercümesinden hülasa ederek çevirir. 1871'de Teodor Kasap'ın Alexandre Dumas'dan tercüme ettiği "*Monte Cristo*" basılır. Bu roman Osmanlı okuyucusu ve aydını üzerinde büyük tesir bırakır. Hatta Ahmet Midhat ilk telif romanı "*Hasan Mellah*"ı "*Monte Cristo*"ya nazire olarak yazar. Bunun ardından Mahmud Nedim'in 1872'de bastırıldığı "*Güliver Seyahatnamesi*" görülür. Güliver'i Emin Sıddık'ın 1873'te Bernardin de Saint Pierre'den tercüme ettiği "*Pol ve Virjini*" romanı takip eder.

Bu ilk tercümeleri daha sonra Voltaire'den "*Hikâye-i Hikemiye-i Mikromeğa*" (1872), Chateaubriand'dan "*Atala*" (1874) ve "*İbn-i Sirac-ı Ahir*" (1880), Silvio Pellico'dan "*Meprizon Tercümesi*" (1874) gibi eserler takip eder.

Klasiklerin çevrilmesinin yanı sıra ilk tercümeler daha ziyade Avrupa'da ikinci, üçüncü sınıf sayılan yazarlardan olmuştur. Bunun sebebini de halkın beğenisinde aramak doğru olabilir. Fevziye Abdullah, "*Ahmet Midhat Efendi'nin Garp Dillerinden Tercüme Roman ve Küçük Hikâyeleri*" başlıklı makalesinde Halit Ziya'dan bu konuya açıklık getirebilecek şu alıntıyı yapar:

"Aslı ile sâdikane bir mutabakat muhafaza edecek surette tercüme edilmiş olmaları arzu edilebilen Düma fils'in *La Dame aux Camélias* ve Oktav Fevöye'nin *Bir Fakir Delikanlının Hikâyesi* romanları bile her türlü tekayyüdden âzâde bir serbestiyetle naklolunmuştur. Esasen tercüme seviyesi ne zaman yükselse roman ya yarıda kalmış veya satılmamıştır." (Tercüme, c. 11, S. 60, s. 119-120)

1. TERCÜME ROMANLARIN ÖNSÖZLERİNDE VE SON SÖZLERİNDE İŞLENEN KONULAR

Bu bölümde önsözü bulunan ilk tercüme roman olan Yusuf Kâmil Paşa'nın Fénelon'dan 1862'de tercüme ettiği *Tercüme-i Telemak*'tan başlanarak sonraki dönemlerde tercüme edilen romanların da önsözlerinde dönemin edebî açıdan pek çok noktasına ışık tutacak konularına değinilmiştir. Ayrıca Osmanlı'ya yeni giren bir tür –roman- hakkında da ayrıntılı bilgilere bu önsözlerde ve son sözlerde ulaşılabilmektedir.

İncelemeye aldığımız tercüme romanların önsözlerinde muhtelif konular dile getirilmiştir. Bunlar:

- Türkçenin yeterliliği-yetersizliği mevzuu
- Okuyucuyu kitaba hazırlama amaçlı açıklamalar
- Tercümede tasarruf mevzuu
- Tercüme dili hakkında yorumlar
- Nasıl roman olması gerektiğiyle ilgili ifadeler
- Neden o romanı tercüme ettiklerinin izahı
- Sultana övgülerde bulunma
- Farklı romanlara yapılan atıflar
- Roman türünün gelişimiyle ilgili bilgilerdir.

1. 1. Önsözlerde Türkçenin Yeterliliği-Yetersizliği Mevzuu

Bu alt bölümde mütercimim ya da tâbi'nin tercümede Türkçenin yeterli olup olmadığıyla ilgili olan görüşlerine yer verilmiştir.

Şemseddin Sami, 1297 (1880)'de *Sefiller* romanı tercümesinin önsözünde bu romanı tercümeyle lisanımızın yetersizliğinden bahsetmektedir:

“Böyle bir eserin lisanımızda bulunmaması ve vatandaşlarımızın böyle bir istifade-i azîmeden mahrum kalması tecvîz olunamayacağından, her ne kadar ki bu kitap fevkalâde bir belagatle yazılıp, her bir kelimesinde binlerce

nükât-ı hikmet-âmiz bulunduğundan, -alelhusus lisanımızın el'ân taayyün etmeyip, müphem bir surette kullanılmakta olan kelimât u ta'birâtıyla tercümesinin pek müşkil ve iktidarımın pek kâsır ve nâkıs olduğunu biliyorsam da, arzuyu hizmet adem-i iktidarına galebe etmekle, tercümesine ictisâr ettim.”

1.2. Önsözlerde Okuyucuyu Kitaba Hazırlama

Bu bölümde, okuyucuyu metne hazırlamak için roman hakkında mütercim ya da tâbi' tarafından yapılmış açıklamalar hakkında genel bir yorum bulunmaktadır. Mütercim ve tâbi' okuyucuyu metne hazırlama yolu olarak genelde romanın içeriği hakkında bilgi verme yolunu seçmiş ya da romanın Osmanlı okuyucusunun ahlâk yapısına uygunluğundan bahsetmiştir.

Yusuf Neyyir, 1296 (1879)'da Lamartine'den tercüme ettiği *Graziella* romanının önsözünde okuyucuyu romana hazırlarken Lamartine'in bu romanda ne anlatmak istediğinin izahını yapar: Balıkçılıkla geçinen bir sahil kasabasında masum bir şekilde büyümüş olan bir kızın saf aşkı. Zahirde âdî bir hikâyeye gibi gözükse dahi *Graziella* 'nın mühim dersler verdiğini söyler:

“.....zâhirde bir âdî hikâyeden ibâret görünen *Graziella* hakikatte siyâsiyât ve âşikâne hissiyât gibi insaniyet nâmına birbirinden mühim iki kuvvetin nokta-i iltisâkı yahut mir'at-ı iltihâkıdır denilecek derecede kesb-i ehemmiyet eylemiştir.”

Şemseddin Sami, 1297 (1880)'de *Sefiller* romanı tercümesinin önsözünde okuyucuyu metne hazırlarken “*suretâ bir hikâyeden*” ibaret görünmesine rağmen, aslında yazarın bu eserde pek çok hikmet ve hakikat anlattığını ve bu özelliğinden dolayı pek çok Avrupa diline tekrar tekrar tercüme edildiğini belirtir.

Şemseddin Sami, Victor Hugo'nun *Sefiller*'i hikâyeye şeklinde yazmasının sebebini fikirlerini okuyanlara daha kolay kabul ettirmek için tercih etmiş olduğunu, hikâyeye “*gayet latif ve güzel olduğu*” için de herkesin merakına göre bundan istifade ya da eğlence bulacağını ifade eder.

Ve Şemseddin Sami kitap okurken hemen olayın içine girmek isteyen, neticeyi görmek için sabrı olmayanları açık açık ihtar eder: “... -sabırları olmayıp da, birinci

sahifeden lezzet almak iddiasında bulunan- zevata hiç yorulmamalarını ihtar ve rica ederiz.”

Leskovikli Hayreddin, 1304 (1887)'de Gules Sandeau'dan tercüme ettiği *Gençlik Yahut Son Falcı Karı* romanının önsözünde romanın “*sırf hayal*” olmakla birlikte gençliği pek güzel tasvir etmiş olduğunu söyler. Bütün anlatılanların bir hayal değil de “*ibret-nümâ*”, “*bir hikmet-i ahlâk dersi*” olduğunu ifade eder ve kim okursa okusun istifade edeceğini söyler:

“...kim okusa müstefid olur. Hayatının sû-i isti'mâlinden dolayı mükedder olur. Ve insan ise istikbâlini hüsn-i muhâfaza ve te'mine çalışır. Bu bir roman, bir âyine-i ibret ve hikmettir ki buna atf-ı nigâh-ı ibtisâr edenler kitâb-ı hayâtın parlak parlak hikmetlerinden istifâza ederler.”

Ahmed İhsan'ın 1305 (1888)'te Georges Ohnet'den tercüme ettiği *Demirhane Müdürü*'nün önsözünde tâbi' Kitapçı Arakel romanın Fransa'da çok beğenildiği için çok kısa bir zamanda iki yüz yirminci kez basıldığını söyler. Georges Ohnet'nin eserlerinde ciddi bir yol takip ederek kendine has diliyle dönemin hayatına özgü eserler vücuda getirdiğini ve *Demirhane Müdürü*'nün de bu eserlerin başını çektiğini ifade eder. Bu romanın Fransa edebiyat âlemini büyük tesir altında bıraktığını ve yazarın bütün eserlerine “*Hayat Mübarezeleri*” genel başlığını vererek bunlarda insanın hayatının farklı yönlerini işlemiş olduğunu açıklar.

Sonra eseri şu sözlerle över:

“Şu asırda *Demirhane Müdürü* gibi câlib-i merak olduğu kadar da hâdim-i ahlâk olabilecek bir roman nadir bulunur.

Şu eser-i ahlâk nokta-i nazarından o derece a'lâ nukâtı havidir ki nâkâbil-i nişyan surette her birinin kulûb-ı beşere azîm te'siri vardır.”

Selanikli Tevfik, 1306 (1889)'da Xavier de Montepin'den tercüme ettiği *Paris Faciaları* romanının önsözünde yazarın okuyucuyu gerçekten acındıracak feci hadiseler yazarak romanı lezzetle okunacak bir şekle soktuğunu ifade eder.

Romanlarda olağanüstü tesadüfler ve harika işler okumaktan hoşlanmayanların bu romanı içeriğindeki hadiseler açısından büyük bir zevkle okuyabileceklerini belirtir. Çünkü:

“Münderecatında Paris'te vesair şehirlerde her gün pek çok emsali zuhura gelecek vukuattan başka bir şeye tesadüf

olunamayacağından esasî hayalden ibaret olduğu halde hakikat addedilmeye meydan bulunabilir.”

diye içerikten bahis açar.

Ahmed İhsan'ın 1307 (1890)'de Jules Verne'den tercüme ettiği *Deniz Altında Yirmi Bin Fersah* romanının sonunda “*ihtar*” kısmında okuyucuya, romanın daha iyi anlaşılabilmesi ve Kaptan Nemo'nun akıbetini merak edenler için yine Jules Verne'in eserinden olan “*Deniz Altında Seyahat*”ın zeyli “*Gizli Ada*” romanının okunması tavsiye edilir.

Ahmed İhsan, 1307(1890)'de Jules Verne'den tercüme ettiği *Kaptan Gran'ın Çocukları* romanının iç kapak yazısında romanın esasında gayet faydalı, meraklı olduğunu ve okuyucuya pek çok coğrafya bilgisi verdiğini ve yazarın fen ile hikâyeyi gayet güzel mezcettiğini belirtir.

Madam Gülnar Olga de Lebedef, 1309(1892)'de Tolstoy'dan çevirdiği *Familya Saadeti* romanının önsözünde yazar ve kitabı hakkında Osmanlı okuyucusunun da hoşuna gidecek şekilde şu ifadeleri kullanır:

“Müellif-i mûmâileyhin kalb-i beşerî muhâkemesi gayet dikkatli, en gizli ihtisâsâtı tasviri ziyâdesiyle doğru, ahvâl-i tabî'yyeyi tersîmi nihayet derecede güzel ve nazar-rubâ olduğundan âsârını mütâla'a edenler şahısları ve manzaraları her hissiyle her noktasiyla tanır gibi olurlar.”

Sonra bu romanı okuyacak olan her okuyucuya “*maîşetlerinde bir sû-i tefekkür, fıkdan-ı hâlisiyyet, adem-i af ve müsamaha*”nın bütün ömür sürerek fena neticelere sebep olacağını belirtir. O yüzden insanın hayatından lezzet almayacağını, onu zehirleyeceğini söyler. Bütün bu sebepler nokta-i nazarından hanım ve erkek okuyucuların bu roman sayesinde hayatın en ince çizgilerini bile görebileceğini ve aile saadetinin kalbî muhabbetin bozulmadan korunabilmesi yolunda düşünceye sevk edeceğini ayrıca belirtir.

1309 (1892)'de Mazhar, Jules Verne'den çevirdiği *Arzdan Kamere Seyahat* romanının önsözünde yazarın bu eserde “*balistik, hey'et, hikmet-i tabiiye ve makine fenlerinin pek mühim bahislerini tedkik ve teşrih eylemiş*” olduğunu söyler. Ve Bu romandaki resimlerin aslına sadık kalınarak Avrupa'dan alınmış olduğunu, kâğıdınınsa gayet güzel ve kaliteli olduğunu ifade eder. Gerçekten de baskı kalitesi,

dönemindeki pek çok romana kıyasla oldukça iyi bir romandır *Arzdan Kamere Seyahat*.

M. Nuri Şeyda, 1317 (1899)'de Abbé Prévost'dan tercüme ettiği *Manon Lesko*'nun önsözünde bu romanın *Rafael* kadar ahlâk noktasında önemli olmamakla birlikte insan ruhu hakkında okuyucunun vicdanını harekete geçirecek önemli hadiselerin olduğunu söyler. “*Aşk u muhabbetin, sıdk u safânın beşer üzerindeki muhtelif te'sîrlerini isbâta bu sergüzeştten daha vâzih bir numûne tedârîki gayr-i kâbildir.*” diye romanı övmekten de geri durmaz.

1. 3. Önsözlerde Tercümede Tasarruf Mevzuu

Önsözlerin bir kısmında, tercümelerde yapılan değişikliklerden, nerelerinde ne gibi değişiklikler yapıldığından bahsedilmektedir. Bu bilgiler sayesinde 19. yüzyıl Osmanlı tercüme roman anlayışını da biraz olsun açıklığa kavuşturmuş oluyoruz.

Ahmed Lütfî, ilk baskısı 1280 (1864)'de yapılmış olan *Hikâye-i Robenson*'u Arapçasından hoş bir konuşma diliyle naklettiğini söyleyerek tercümede tasarruf hakkını kullandığını da işaret eder. Çünkü nakletmek, esere müdahalede bulunmak anlamına gelmektedir.

1292 (1875)'de Azize Hanım'ın Victor Hugo'nun *Notrdam dö Pari*'den özetle tercüme ettiği *Garib Nine* isimli romanın baş kısmına yazdığı önsözde Celal, Maarif Nezareti'nden baskısına izin istemek için yapılan başvuru üzerine “*hatt-ı hatâ*” çektiği cümlelerin bazısını çıkardıklarını ya da değiştirerek yerlerine daha münasip ve kabul edilebilir ifadelerin konulduğunu söyleyerek tercümenin farklı bir surete büründüğünü ve ancak ondan sonra baskısı için müsaade alabildiklerini ifade eder.

“Hasbe'l-ibtidâ vukû' bulan zellât ve hatîâtan erbâb-ı hüner ve ma'ârifin iğmâz-ı ayn buyuracaklarına istinâden meşhûr-ı dide-i iftiharımız olan bu kadar âsâr-ı ma'ârif-nisâr arasında hân-ı bî-imtinân Selim-i Sâni'ye nisbetle (rahle-i cerâd min nemle) kabîlinden olarak pîş-i enzâr-ı umûma vaz'la neşrine ictisâr kılınmıştır.”

Maarifin yayınlanacak eserde düzeltmeler yapılmasını istemesi, Osmanlı millî eğitiminin ahlâka mugayir eserlere müsaade etmediğinin de göstergesidir.

Ahmed Midhat, 1298 (1881)'de tiyatrodan romana uyarladığı *Amiral Bing* tercümesinin önsözünde eserin tertibat ve taksimatında pek değişiklik yapmadığını ifade eder: “Binaenaleyh taksimat-ı esasiyesini tağyîr etmeksizin mümkün mertebe nazar-ı rağbete şayan olabilecek bir surette roman haline tahvile muvaffak olabilir isem kendimi yine muzaffer ve bahtiyar addedebilirim.”

Ayrıca değişikliği pek tercih etmeyişinin sebebini, bu eseri kendisi gibileri çırağığa dahi kabul etmekte zorlanacak derecede üstad beş kişinin vücuda getirmiş olmasıyla açıklar. Ama ne ilginçtir ki bu isimleri kitabın künyesinde vermediği gibi, araştırmamızda istifade ettiğimiz Özege de bulamamış olacak ki katalogunda zikretmemiştir.

1302 (1885)'de yayınlanmış olan *Telemak'ın Sergüzeşti* romanını mütercim “ibaresinin lezzeti anlaşılacak derecede kelime kelime gayet açık gayri müzeyyen surette yapılmış bir sahih tercümesi” olduğunu ifade eder.

Ahmed Midhat Efendi'nin Paul de Kock'dan 1303 (1886)'te tercüme ettiği *Kamere Âşık* romanının önsözünde romanın ta'dilat ile tercüme edildiği söylenir. Bunun gerekçesini de Ahmed Midhat doğrudan tercümenin okuyanları memnun etmeyeceğini, hatta şikayetlere bile sebep olabileceği şeklinde açıklar. Zaten kendi tercümelerinin de telif eserleri gibi büyük bir beğeni ve lezzetle okunuşunun sebebinin tercümelerinde bu yolda yapmış olduğu tadilatlar olduğu yorumunda bulunur.

Süleyman Nutki, 1303 (1886)'te çevirdiği *Mühendis'in Refiki* romanının önsözünde, tercümesi yapılmış olan bu kitabın vatanın genç evlatlarının okuması için hazırlanmış olmasından dolayı bazı kısımlarının düzeltilmiş olduğunu, özellikle örnek verilmesi gereken yerlerde İngiliz büyükleri yerine Barbaros Hayreddin, Kılıç Ali ve Piyale Paşa gibi büyük Türk denizcilerinin isimlerinin kullanıldığını söyler.

Ahmed İhsan, 1303 (1886)'te tercüme ettiği *Bir Serseri* romanının önsözünde şunları söyler:

“.....mümkün olduğu mertebe şivemizden ayrılmamaya gayret edeceğim, binaenaleyh tercüme harfiyen değildir. Niyetim bu gibi daha birçok âsârı lisanımıza nakletmek olduğundan arzum hatalarımı setreder zannederim.”

Mehmed Tevfik, 1309 (1892)'da çevirdiği *Tunçtan Kızlar* tercümesinin önsözünde:

“Tercümesinde aslındaki letafeti kaybetmekle beraber sözlerin Türkçe şivesine muvafık olmasına alâ-kadri’l-ımtitae sarf-ı gayret olunmuş ise de mu’terif bulunduğum killet-i bidaeden nâşî...”

diyerek tercümenin aslından farklı olduğunu ifade eder.

1. 4. Önsözlerde Tercüme Dili Konusu

Tercüme romanların önsözlerinde mütercim ve tâbi’ tercümenin üslubu hakkında da zaman zaman açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu önsözlerde tercümenin harfiyen mi yoksa ta’dilen mi olduğu, tercümenin anlaşılabilirliği, muğlaklığı, tercümedeki cümlelerin uzunluğu kısalığı gibi konularda bilgiler verilmiştir.

Ahmed Lütfi 1280 (1864) baskılı *Hikâye-i Robenson*’un önsözünde bu kitabı Arapçasından hoş ifadelerle ve konuşma tarzında açık ifadeler ve ibarelerle latif bir dil olan Osmanlıcaya nakl ü tercüme ettiğini söyler.

Ahmed Vefik Paşa’nın 1294 (1877)’de Fénelon’dan tercüme ettiği *Telemak* romanının ilk baskısının önsözünde “*Elf Leyle, Hümâyunnâme, Jilblas, Kandid, Pol Virjini, Heloiz, Korin, Möpre, Robinson, Tom Conz, Tristam Şandi, Güliiver, Gaymanring, Mohikan, Verter, Don Kışot, Dekameron*” gibi birer özel alanda yazılmış eserlerin aynıyla tercümelerinin Osmanlı lisanına yaraşır lezzet verdiğini ifade eder.

Ve Ahmed Vefik Paşa “...lezzeti anlaşılacak derecede kelime kelime gayet açık ve müzeyyen surette yapılmış” tercümeden bahseder.

Ali Nihat da Victor Hugo’dan 1303 (1886)’te tercüme ettiği “*Bir Mahkumun Son Günü*” romanının önsözünde “*Fransızca’yı harfiyen tercüme ederek Fransızcaya âşina olan zevata mahsus bir hale getirmek*” istemediğini söyler.

Asıl maksadın Fransızca’yı bilmeyenlerin eserden istifadesi için cümlelerin manasını değiştirmeksizin, güzelliklerine zarar verilmeden ilavesizce tercümesi olduğunu söyler.

“Fakat bu romanda argo tesmiye edilen –bir kâide tahtında bulunmadığı hasebiyle- lisanımıza nakl ve tercümesi gayrikâbil bir lisan bulunduğundan manalarının Viktor Hügo tarafından iş’ar olunan kısmı aynen tercüme olunup iş’ar olunmayan kısım-ı diğeri dahi muamma halleder gibi mevkiine göre manası aranılarak tercüme olunmuştur.”

diye Türkçeye çevrilmesinde zorluk çekilen yerleri de izah etmiş olur.

Halil Edib ve Ali Rıza’nın 1307 (1890)’de tercüme ettikleri “*13 Numaralı Araba*” romanının önsözünde “...lisanımıza yabancı olmayan bir zata yazdığımızı anlatabilmeye mümkün olduğu kadar çalışacağız.” diyerek dili sade tutmaya çalıştıklarını ima ederler.

İsmail Hakkı Eldem 1311 (1894)’de Lamartine’den tercüme ettiği “*Rafael*”in önsözünde Fransızcası çok güzel bir üslupla yazılmış olan bu romanın tercümesinde öyle gerektiği için cümleleri, kelimeleri aynen tercüme ettiğini söyler. Bu durumdan dolayı romanın anlaşılmasından endişe eden mütercim, anlaşılmaz ifadeler olarak düşünülebilecek kısımların dikkatlice tekrar okunmasını tavsiye eder.

“Muhteviyâtı dâimâ -lisânımızın henüz hüsn-i ifâdesiyçün elfâz-ı mukteziyeden mahrûm olduğu- birtakım hissiyât-ı müşevvişe-i rakîka ve efkâr-ı âliye-i mürekkebedir. Tercümede cümlelerin, kelimelerin aynen ve harfiyen nakli iltizâm eylediğinden bazı ibâreler biraz mu’akkad ve uzun oldu. Bunun için dikkatlice okunmadan manasız olduğuna hükmedilmemelidir.”

Ali Kemal, Marcel Prévost’dan 1315 (1897)’te tercüme ettiği “*Jülyet’in İzdivacı*” isimli romanın önsözünde tercümede tercih ettiği şeklin te’life benzetilmek olduğunu söyler. Eseri te’lif bir roman gibi tercüme etmeye çalışarak öyle uzun, gereksiz ifadelerden kaçınmaya çalıştığını belirtir. Tercüme dilinde kendisince tercih edilmesi gereken yolun ne olması gerektiğiyle ilgili şu açıklamalarda bulunur:

“Yok, tercüme diye Türkçemizi, o latif, o revc-istinas Türkçemizi böyle gılgete düşürmek hiç reva değil... Çala kalem yürüyen mütercimlerimizden afv u mürüvvet istid’â ederiz...Yine bu seyyieye mebnî bazı hikâyât-ı mütercememizde elfâz-ı ecnebiye elfâz-ı Türkiye’den çoktur... O kadar ki lisan-ı ecnebiye bir nebze âşinâ olmadan bu tercümeleri anlamak düşvârdır. Bence bütün bu nekâis şundan ileri gelir ki evvelâ bazılarımız üslupça mübâlâtsizliği bir hüner addeyiyoruz. Her iki lisanı da, yani lisanımızı da, o

lisan-ı ecnebiyi de bihakkın bilmiyoruz. Saniyen bazılarımız ise üsluba ehemmiyet vermeyi azametimize sığdıramıyoruz. Lisanımızda bir allâme geçinmek iddiasındayız, belki de öyleyiz. Fakat yazılarımız saman gibi... Öyle bayağı, öyle zaif... Çünkü üslup ile uğraşmaya güya fazlımız manidir!.. Sâlisen bir kısmımız da Arabîyi, Farisîyi kâle almadan te'lif olsun, tercüme olsun Türkçede müceddidâne kalem yürütmek fikr-i hâmindayız. Aklımıza eserse türlü türlü kelimeler, terkipler îcad ederiz..."

Ali Kemal'e göre üslup tercümede oldukça önemli bir husustur. "*Bir muharririn meziyetini, hüviyetini ta'yine en ziyade hizmet eden tarz-ı beyandır..*" Üslup sayesinde ki "*kar'ilerin*" fikri okşanır, kalbi celb edilir... Üslubun "*adeta kalemlerinin müsahhiri, efsunu*" olduğunu "*bununla ufak ufak mucizeler gösterebildiklerini...*" söyler.

İyi bir tercüme dilinin oluşturulamamasının sebeplerinden birisini dilin yozlaşması olarak açıklar Ali Kemal:

"Evvel emirde bir teceddüd dâyesine düştük, tâ imlâdan manaya kadar tecdîd diye bir tahriptir tutturduk... Kimimiz müsteşrik, kimimiz müstağrib olduk... Birimiz garbı, diğeri şarkı vesile ederek hepimiz kelimeleri maddeten ve manen delik deşik ediyoruz... Bir gün gelecektir ki birbirimizin yazımızı anlayabilmek için tercüme, tercümana muhtaç olacağız.

.....

Lisan-ı mâderzâdımızı bihakkın bilmezsek senelerce sonra öğrenmeye başladığımız elsine-i ecnebiyede sahib-i kemal olabilir miyiz?.."

Tercümenin lisana etkisini ise şu ifadelerle ortaya koyar: "*Lisanımıza en büyük rahneler tercümeden geldiği için belki bu sözler bu nevi âsâra karşı kâr'ilerimizin nazar-ı dikkatini celbe sebep olur.*"

Voltaire'den tercüme edilen "Hikâye-i Hikemiye-i Mikromega" isimli romanın önsözünde tercüme dili hakkında şunlar söylenir: "*nahîfâne tercemeye mücâseretle nihâde-i meydân ve vaz'-ı sahn-ı me'ârif-şinâsân kılındı.*"

1. 5. Önsözlerde Bir Romanın Nasıl Olması Gerektiğiyle İlgili İfadeler

1860-1901 tarihleri arasında Avrupa edebiyatından çevrilmiş olan romanların bir kısmının önsözünde mütercimler nasıl roman olması gerektiği yönünde ipuçları vermişlerdir. Mütercimlerin bu yöndeki görüşleri şimdiki roman anlayışından oldukça farklı olmasına rağmen, o dönemin Osmanlı okuyucusuna hitap ettikleri açıkça ortadadır. Mütercimlerin geneli vasat denilebilecek Osmanlı okuyucusunun tercihi yönünde roman tercüme ettikleri gibi, roman anlayışlarını da o yönde açıklamışlardır.

Emin Sıddık, 1290 (1873)'da Bernardin de Saint Pierre'den çevirdiği *Pol ve Virjini Tercümesi*'nin önsözünde nasıl roman olması gerektiği konusunda şu ipuçlarını verir:

“Bu misillü hikâyeler tab’-ı insânîye küşâyış vereceği ve efkâra dahi mehmâ-emken yardım eyleyeceği cihetle cümlenin hüsn-i kabulünü hâiz olur i’tikâdındayım gerçi bu aralık karîha ve tercüme mahsulü olarak riyâz-ı maârife bir nice nihâl gars olunmuş ise de bu eser her iki tarafı okşayarak neşv ü nemâ bulmuş olmağla...”

Ahmed Vefik Paşa 1294 (1877)'de Fénelon'dan tercüme ettiği “*Telemak Tercümesi*”nin ilk baskısının önsözünde Avrupa’da küçük çocuklara hikâyeye içine sindirilmiş bilgilerle eğitim yapıldığından bahseder ve bunun gayet güzel olduğunun üzerinde durur. Telemak romanının “*Tasarrufât ve terakkiyât-ı mülkiye ve tehzîb-i ahlâka dair nesâyih-i müessireyi hâvî olması*” cihetiyle daha çok rağbet göreceğini ifade eder ve bir romanda ahlâkı düzelten ibarelerin olması zorunluluğunu beyan etmiş olur.

Yusuf Neyyir, 1296 (1879)'da Lamartine'den çevirdiği *Graziella* romanının önsözünde romanın kesinlikle ahlâkın güzelliğini ön plana çıkaran bir özelliği olması gerektiği üzerinde durur:

“Öyle ise bir heyetin yalnız devam ve sebâtını değil yalnız ittifâk ve ittihâdını da değil hatta varlığını bile muhâfaza eden ahlâktır. Ahlâksız kavim bir kere cehâletten kurtulamaz. Cehâlet ise hangi mamûreye ayak atsa her köşesini tahrip ve tezlîl ve hangi saadethâneye el uzatsa der ü dîvarını âşiyâne-i bûma temsîl ve tebdîl etmek şâibesinden vâreste olamaz.

Çünkü bir kavmin terakkiyât-ı maddiye ve maneviyesi ilme, ilm ise ilmin lüzumunu bilmeye, ilmin lüzumunu bilmek ise ihtiyâcât-ı beşeriyeyi düşünmeye, ihtiyâcât-ı beşeriyeyi düşünmek ise vezâif-i umumiye-i insaniye meyânında bir vazîfe-i hususiye-i insaniye olduğunu bilmeye ve bunu bilmek ise ahlâka tevakkuf eder.”

Kıssa ve hikâyelerin ahlâka hizmet amacıyla yazıldığı gibi hemen her bölümünden de ahlâk dersi çıkarılması gerektiğini belirtir, Yusuf Neyyir.

Ama bu hikâyelerde Arap ve Acemlerin yaptığı gibi tabiatın ve insan kudretinin üzerinde abartı ile anlatma asla olmamalıdır.

“Hâsılı vak’a sıhhatine aklen ve tab’an ve âdeten dahi bilâ tereddüd hükmedilecek surette tabîî olur ise te’sîri bi’t-tabî ziyâde olur ve te’sîri ne kadar ziyâde olur ise fâidesi de o kadar ziyâde ta’ammüm eyler.”

Şemseddin Sami, 1297 (1880)’de Victor Hugo’dan tercüme ettiği “*Sefiller*”in önsözünde “*hemen lezzet almak ve neticesini anlamak*” için hikâye okuyan kişilerin olduğunu söyler. Sonra, “*güzel ve en meşhur hikâyelerin birtakım ta’rifat u mukaddemâtle başlayıp, lezzetlerinin nihayetlerinde anlaşıldığını*” söyler. Şemseddin Sami’ye göre romanda hadiselerin içine daha ilk sayfadan itibaren girilmemeli, bir kısım uzun edebî izahlardan sonra hadiseler yavaş yavaş gelişmelidir, *Sefiller*’de olduğu gibi.

Ahmed Midhat da 1303 (1886)’da Paul de Kock’dan çevirdiği *Kamere Âşık* romanının önsözünde “*romanlarda en ziyade can sıkıran şeyin inanılmayacak birçok garâib ve beklenmeyecek birçok tesadüfler olduğundan*”, özellikle olaylar yalnız birkaç kişiden ibaret olduğunda romancının hep aynı şeylerden bahsettiğinden şikayet eder. Böyle romanların “*kocakarı masallarından hiçbir farkının*” olmadığını ifade eder. Ahmed Midhat’a göre bir romanda

“a’zâ-yı vak’a müteaddid olur ve cümlesinin başka başka etvârı, ahlâkı, harekâtı, sekenâtı bulunur ise o roman bi’t-tabî’ rengîn olacağı gibi tesadüfâtı tabîî ve vekâyii her günkü müşahedât-ı yevmiye ile müeyyed olacak surette sade olur ise”

okuyucuların kolay kolay ellerinden bırakamayacakları özellikte olur.

Beykozlu Necib’in 1303 (1886)’te Amerikalı Kaptan Maryt’ten tercüme ettiği *Kaptan Kabl* isimli romanın önsözünde romanların ister tarihi vaka içersinler, isterse

farklı bir hadise anlatsınlar, hikâye görünmelerine rağmen feci ve garib olaylar anlatarak ahlâk dersi vermeleri ve hayatın aynası olmaları gerektiğinden bahsedilir ve basiret ehli için edebi eserlerin içerisinde romanların en önemlisi olduğu söylenir.

“Tarihe müstenid olsun olmasın romanlar -hikâyattan ibaret görünürse de- ahvâl-i fâcia ve garibenin tasvirinden ibaret olmaları erbab-ı basiret için bir ders-i ahlâk ve mir’ât-ı ibret kabilinden bulunmayla âsâr-ı edebiyenin birincilerinden add u i’tibâr olunmaya layıktırlar.”

Ali Nihad, 1303 (1886)’te Alexandre Dumas’dan tercüme ettiği *Amori* romanının önsözünde romanın “*ibret-âmizliği cihetiyle*” her halükârda istifade edilebilir olması gerektiğini ifade eder.

Selanikli F. Necib, 1304 (1887)’de tercüme etmiş olduğu *Valideyi Arayınız* romanının önsözünde *Monte Kristo* gibi romanlar için aklın ve fikrin asla alamayacağı şeyleri anlatan kitaplar olarak bahseder. Bu gibi romanların “*mevzuu pek basit, pek sadedir.*” Ona göre roman “*tabii, latif, sade vakayii şâmil*” olmalıdır.

Leskovikli Hayreddin, 1304 (1887)’de Gules Sandeau’dan tercüme ettiği *Gençlik Yahut Son Falcı Karı* romanının önsözünde bir romanın “*hulk-ı hüsn tenbihâtında*” bulunduğu zaman kıymet kazanacağını ifade eder ve romanın “*ibret-nümâ*”, “*hikmet-i ahlâk dersi*” vermesi gerektiğini söyler. Ve şu beyti ilave eder:

“*İntizâm-ı âlemi berbad eden ifrâttur*

En müfîd şehrah ikbâl-i beşerdir i’tidâl!”

Ahmed İhsan’ın 1305 (1888)’te Georges Ohnet’den tercüme ettiği *Demirhane Müdürü* romanının önsözünde tabî’ Kitapçı Arakel romanın “*câlib-i merak*” olduğu kadar “*hâdim-i ahlâk*” olması gerektiğini söyler.

Ve ilave eder: “*Elhasıl roman okumaktan asıl maksad, alelumum zannolunduğu gibi yalnız gönül eğlendirmek olmayıp eğlenceli bir istifade olmağla...*”

Ahmed Rasim, 1306 (1889)’da Adolphe Belot’dan tercüme ettiği *İki Kadın* romanının önsözünde nasıl roman olması gerektiğiyle ilgili birkaç yazar adı da vererek şu izahda bulunur:

“Birtakım vekâyi’-i dūr-â-dura boğulmuş. Uzun, mutavvel, muğlak, romanları okumaktan, hele bir şahsın iki

üç defa dirilip ölmesini görmekten telezzüz edecek bir vicdân-ı dakîka-şinâs tasavvur olunamaz. Bu usûl, Fransa'da birkaç asır evvel makbûl olan bir usûl-i tahrîr idi ki bu tarza ittibâ' edenlerin meşhurları Öjen Sü, Aleksandr Düma, Ksaviye dö Montepen gibi mühre-i erbâb-ı kalemdir. Bugün o diyâr-ı medeniyette yeni yeni şehrah-ı tahrîr açılmış, hele Hügo'nun vesâir erbâb-ı kalemin mektebinden yetişmiş edîbler romanlarda, sâfiyet içinde hile ve hile içinde sâfiyet arayarak kalb-i beşer denilen hazîne-i inkılâbda taharrî-i hissiyât etmekte bulunmuşlardır.

Bir cinâyet-i maddiyeyi temâşâ etmek insana nefret verir. Lakin maneviyâta intikâl edecek bir madde-i cinâiyeyi okumak ve bundan birtakım hisse-i ahlâk çıkarmak ve hele fesâd-ı ahlâktan insanı tenzîh edecek romanlar okumak elbette sâfiyet-i vicdân ile mütehallik olan erbâb-ı hasâise hoş gelir. Îcâz aynıyla i'câz demek olduğundan bu bâbda güzel, küçük romanlar okumak tarafdârânı gittikçe çoğalmaktadır.”

Halil Edib, Eugéne Sue'dan 1306 (1889)'da çevirdiği *Mis Mari yahut Mürebbiye* romanının önsözünde romanın faydalı eserler sınıfından olması gerektiğini belirtir.

Mahmud Sâdik'ın Octave Feuillet'den 1307 (1890)'de tercüme ettiği *Müteveffiyeye* romanının baş tarafında Asır kütüphanesi sahibinin romanlarla ilgili yaptığı açıklamada bir romanın nasıl olması gerektiğiyle ilgili şu ifadeler yer alır:

“Roman her sınıf halk tarafından lezzetle mütalâa olunan âsârdan ma'duddur. Tashîh-i ahlâka hâdim olan ve ibret-âmiz surette yazılan romanların mucib-i istifade olduğu gayr-i münkerdir. Her milletin matbuâtı arasında romanlar mühim bir mevki işgal ediyor. Bizde dahi lezzet ve hâhişle okunuyor.”

Süleyman Nafiz, Xavier de Montépin'den 1307 (1890)'de çevirdiği *Asniyer Faciası* romanının önsözünde bir romana ahlâk nokta-i nazarından bakılması gerektiğini ve bu durumda romanın vazifesinin

“ahlâk-ı umumiyeye hizmet olup, hikâyeye arasında mesavi-i ahlâkı zemm ü muaheze ve mekârim-i ahlâkı medh ü müdafaa ederek, insanı rezailden tenfîr ve terhîb ve fezaile teşvîk ve tergîb etmek fikr ü niyeti ile kârînin ezhânını tevsi' ve efkârını tenvîr eylemek”

olduğunu söyler.

Aynı önsözde Süleyman Nafiz, romanların “*mucib-i ibret ve intibah olacak birçok münderecâtı câmi' birer mecmua-i ticari*” olduğunu ifade eder.

“Tarih, vekâyi’-i sabıka-i cihanın müstakbele nâkili olan bir lisan-ı masûn; roman ise, tarihin münderecâtından olan fecâyi’-i maziye-i âlemin münferiden ahlâk noktasından muhakemesine hâdim bir mecmua-i fazilet-iştimâldir.”

Romanların “*âyine-i hakikat-nüma, tarihçe-i ahlâk*” olduklarının altını çizer.

Halil Edib ve Ali Rıza’nın 1307 (1890)’da Xavier de Montépin’den birlikte çevirdikleri *13 Numaralı Araba* romanının önsözünde insanlığa yapılacak en büyük hizmetin şahıslar arasında geçen farklı hadiselerin hikâye şeklinde anlatılması olduğunu söylerler. Onlara göre roman hayatın ibret veren kitabının renkli bir sayfasıdır. Roman; tabiatı inceleyip ortaya ibretli, meraklı, faydalı bir eser koymaktır.

Ahmed İhsan, 1307 (1890)’de Jules Verne’den çevirdiği *Kaptan Gran’ın Çocukları* romanının iç kapak yazısında bir romanın “*gayet müfîd, gâyet câlib-i merâk*” olmakla beraber, okuyucuya farklı ilimleri de tahsil ettirmesi gerektiğini ifade eder.

Ahmed İhsan 1307 (1890)’de Jules Verne’den tercüme ettiği *Deniz Altında Yirmi Bin Fersah* romanının önsözünde “*meziyet-i ciddiye-i fenniye*” olması hasebiyle romanların kıymet kazandığını belirtir. Sonra “*ama...*” diyerek bunu da açıklar: “*Bunlar öyle fikir ve hayli tahdiş ederek yüz kızartacak, insana nefret verecek kerîh manzaralardan ârîdir...*” Ona göre roman öyle olmalıdır ki “*En müşkilpesend bir peder bunları sevgili çocuklarına okutmakta mahzur*” görmemeli. Ve böyle kitaplar ders kitabı olarak da okutulabilmeli:

“Saye-i kudret-vâye-i cenab-ı padişahide daima mikdarı tezayüd eden mekâtib-i umumiye şakirdanına ders-i tettebbu’dan âzâde kaldıkları bir zamanda bundan istifadeli bir kitap olamaz.”

Muzaffer Gıyaseddin 1309 (1892)’da Georges Ohnet’den tercüme ettiği *Suziş Yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı* romanının önsözünde romanların iki büyük kısma ayrıldığını söyler:

“Bu iki kısımdan birincisi, hissiyat-ı asabiyeyi tahrîk ile bir zevk-ı harisane tahsil eden ef’al-i cinaiyeden bâhis romanlardır. İkincisi, hissiyat-ı rakikeyi teheyhüc ile bir zevk-ı selim veya bir hüzn-i latif peyda eden vekayi ve seyahat-ı mefruz ve mevcudenin tarif ve tasvirini naşir hikâyelerdir.”

Bunlardan ikisine de okuyucu tarafından ilgi olduğunu belirtir. Sonra bir romanda cinayetin çok çirkin olduğunu, ancak ibretli hikâyelerin faydalı olduğunu ifade eder.

Mehmed Tevfik, Xavier de Montépen'den 1309 (1892)'de tercüme ettiği *Tunçtan Kızlar* tercümesinin önsözünde bir romanın “*tehzib-i ahlâk ve tashih-i mişvara hâdim ibret-amiz ve dehşet-engiz birtakım vakayii cidden şayan-ı tahsin bir surette tasvirden ibaret*” olduğunu ifade eder.

Muzaffer Gıyaseddin de Xavier de Montépin'den 1309 (1892)'da tercüme ettiği *Fakirler Tabibi* romanının hâtimesinde “*Roman nedir?*”le ilgili şunları söyler:

“Roman nedir? –Bir mecmua-i i’ber değil mi?– Hayır. Cümlemiz romanı böyle bilmiyor. Roman, evkât-ı ta’tiliyenin şöylece(!) imrârına güzel bir vesiledir, diyor.

.....

Bir hikâye nazar-ı dikkat ve ibret ile mütalaa edilmelidir ki ondan bir istifade hâsıl olabilsin. ‘Kıssadan hisse alınız!’ kavlı-i hikemiyânesi yerini bulsun.”

diyerek romanın ibret veren vak’a olması gereğine temas eder. Bir roman halkın ahlâkını tehzibe yönelik hadiselerden teşekkül etmelidir. Muzaffer Gıyaseddin’e göre roman yazabilmek için bazı temel konulara da vakıf olmak gerektir zaten: “*Edebiyat, ulûm u fûnûn, tecrübe, iştigâl...*”

Mazhar’ın 1309 (1892)'de Jules Verne'den çevirdiği *Arzdan Kamere Seyahat*’ın önsözünde Sultan’ın da maarife olan desteğiyle basılan kitapların edebî ölçüsünde artık farklar olduğunu ve halkın ciddi ilimden bahseden romanları tercih ettiğini söyleyerek “*efkâr-ı milliye için muzır birtakım hikâyât-ı ecnebiye mütalaası hevesini*” terk eylediklerini söyler.

Sonra, fennin herkes için faydalı olduğunu, ama bir millet adetlerinin her millet için faydalı olamayacağını, belki pek çok bakımdan diğer milletlerin manevi hususiyetlerine zarar verebileceğini belirtir: “*...bir milletin âdâtı her millet için nâfi’ olamaz, belki birçok cihetlerle milel-i sairenin ismet-i maneviyesini zehirleyebilir.*”

Bu cihetlerle bir romanın o milletin adet ve ahlâkına uyması gerektiği tezini savunur Mazhar.

Voltaire'den tercüme edilen *Hikâye-i Hikemiye-i Mikromega* romanının önsözünde nasıl roman olması gerektiğiyle ilgili şu ipuçları verilir:

“(Volter) nâm hakîm-i hikmet-semîr ve dâna-yı rûşen-zamîrin nûsah-ı nâdiresinden birisi dûş-ı nazar-ı dikkati muhtevî olarak bunun dahi letâif-i garîbe ve hikâyât-ı acîbe-i hayret-bahşâ-yı diğerrâna muvafık olduğundan nahîfâne tercemeye mücâseretle nihâde-i meydân ve vaz'-ı sahn-ı maarif-şinâsân kılındı.”

1. 6. Neden O Romanın Tercüme Edildiğinin İzahı

1860-1901 tarihleri arasında tercüme edilen ve önsözleri tespit edilen romanların bir kısmında mütercimler özellikle neden o kitabı çevirmeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu izahlardan yola çıkarak biz de Osmanlı aydını ve okuyucusunun romana ve tercümeyle bakış açılarını rahatlıkla ortaya koyabilmekteyiz.

Ahmed Lütfi 1280 (1864)'de tercüme ettiği *Hikâye-i Robenson*'u tercüme ediş sebebini bütün dünyada farklı dillere çevrildiği halde lisan-ı Osmaniyeye çevrilmeyişinin büyük bir kayıp olduğu şeklinde açıklar. Bu sebeple *Robenson*'u tercümeyle karar vermiştir.

1289 (1873)'da *Aretos yani Sevda* romanını tercüme eden Âsitâneli Rıfat ve Giridî Ali Refik, okul bahçesinde her gün Yunancadan *Aretos*'u okuduklarını ve bu hikâye alâka ve muhabbete dair ibretli bir eser olduğundan pek beğendiklerini ifade ederler. Ancak bu hikâyenin Osmanlı Türkçesinde bulunmamasına pek üzürlüler ve tercümeyle karar verirler.

Azize Hanımın 1292 (1875)'de Victor Hugo'dan çevirdiği *Garib Nine* romanının başına Celal'in yazdığı önsözde kitabın tercüme ediliş ve yayınlanış sebebi çocuklara yabancı lisanı daha kolay ve doğru öğretmek olarak açıklanır. Celal, dil öğretiminde eski geleneği devam ettirerek bir şeyler öğrenmeye çalışanların bunda pek muvaffak olamadıklarını, bu cihetle yapılan tercüme romanların dil öğretimine olan faydasının büyüklüğü üzerinde durur:

“...ulûm-ı edebiyenin yani bir lisanı doğruca okuyup yazma fenlerinin teshîl-i tahsîli yolunda erbâb-ı himem-i âlîye ve ashâb ve ma'ârif ve ulûm-ı müte'âlîye taraflarından

edilen ikdâmât-ı mütevâliye ve ihtimâmât-ı mütenâliye sâyesinde usûl-ı cedîde üzere nice nice kütüb ve resâil-i nâfi'a tertîb ve telîf olunarak birtakım esâtize-i meherenin usûl-ı mezbûrede ta'lîm ve tefhîm etmeleri sebebiyle evvelleri hadd-i buluğa varınca usûl-ı kadîme üzere ale'd-devam çalıştıkları halde harekeli bir kitabı dersçe suhûletle okuyamayan sıbyân şimdi bu sayede o müddet zarfında kendi lisanını kitabetiyle beraber tahsîl ettikten sonra elsine-i ecnebiye-i müte'addideyi tekellüm ve kitaplarıyla tahsîl ederek onu kâlen ve kaleme ifadeye muktedir ve tahsîl ettiği lisanların kuvvet ve şivesini kaybetmeyerek yekdiğere tercemeye muvaffak oldukları manzûr-ı nazar-ı ibtihâcımız oluyor.”

Yusuf Neyyir, 1296 (1879)'da Lamartine'den çevirdiği *Graziella* romanının önsözünde *Graziella*'nın ahlâka dair bir eser ve Lamartine'in kalemi güçlü ve meşhur bir yazar oluşunu *Graziella*'yı tercüme ediş sebebi olarak ifade eder. *Graziella*, Yusuf Neyyir'e göre şu hususiyetleri bünyesinde bulundurduğu için tercüme değer bulunmuştur:

“Şu kadar ki tercüme edilecek kitapta aranılacak şartların biri ve belki en mühimi o kitâbın mündericâtının aklen ve hikmeten makbûl olması ve ale'l-husûs bizim ahlâk ve âdâtımıza tevâfuk etmesidir yoksa şu şerâiti hâiz olmayan bir kitabın tercümesi menfa'ati değil bi'l-akis mazarratı mûcib olur şu hâle nazaran emr-i intihâbın bir dikkat-i fevkalâde dâiresinden geçirilmesi lâzım gelir.”

Ahmed Midhat'ın 1298 (1881)'de tiyatrodan romana adapte ederek çevirdiği *Amiral Bing*'in önsözünde “*İntihabının sebebinin yalnız vakanın pek güzel tertib edilmiş olmasından ibaret*” olmadığı ifade edilir. Ahmed Midhat, bu kitabın dikkatli bir okuyucu ve özellikle hikâye-nüvislik sanatına vakıf olanlar için hayret verici olduğunu belirtir.

Nihad, 1301 (1884)'de Pierre Delcourt'dan tercüme ettiği *Mustantik'in Esrarı*'nın önsözünde şunları söyler:

“...işbu romanın müellifi olan (Piyer Delkor) nam zatın hal ve şanı her ne kadar bizce malum değil ise de eserin haiz olduğu kıymet-i edebiye ve hüsn-i tertibi fevkalâde bir surette görüldüğünden bu gibi âsâr-ı mergûbenin mütalaasından istifade hayat-ı maarifverâne ahashınca her zaman arzu olunacağı umur-ı bedihiyeden bulunduğundan bu fikr-i terakki-cûyaneyi kendimce medar-ı teselli addederek tercüme

gibi iktidar-ı külliye tevakkuf eden bir emr-i müşkili taahhüd ve icraya cesaret ettim.”

Ahmed Nuri 1302 (1885)'te Alexandre Dumas'dan tercüme ettiği *François Picaud* romanının önsözünde bu romanı tercüme sebebini şöyle açıklar:

“...akran u emsalimin meydan-ı intişare vaz' olunan eserlerini görerek ve hizmet-i maarif-perveranelerine gıpta ederek acizleri de bu küçücük eserimin neşrini arzu eylediğimi arz ederim. Bu roman gerçi fevkalâde bir şey değil ise de Fransa edib-i meşhuru (Aleksandr Düma)nın âsârından olup lisanımıza tercüme edilen “*Kont dö Monte Kristo*” hikâyesi buna nazire olarak yazılmış idüğünden hikâye-i mezkureyi mütalaa edenler bu eser-i aciziye dahi okurlar ise o acib hikâyenin sıhhatinden emin olacaklarını...”

Selanikli Fazlı Necib, 1303 (1886)'te tercüme ettiği *Nişanlı Bir Kızın Jurnalı* romanının önsözünde tercüme ediş sebebini şöyle ifade eder:

“Aslını gayet beğendiğim ve sevdiğim için şu kitapçığı tercüme ettim. Güzeli sevmek, beğenmek husûsunda hissiyât umûmiyetle değilse de ekseriyetle müttehid olduğu cihetle aslını çok beğendiğim bu kitabın şu tercümesini erbâb-ı mütâla'anın biraz olsun beğeneceklerini ümîd eylediğimden bir kenara atıp mahvetmedim, meydân-ı intişâra koydum. Bir ruh üzerinde iyi bir tesir husûle getirebilirse, kitap için bu şeref kâfidir.”

Selanikli Mehmed Tevfik 1303 (1886)'te Edmond Tarbé'den tercüme ettiği *Katil Bernar* romanının önce Fransa'nın meşhur gazetesi Figaro'da neşredildiğini, bundan yola çıkarak eserin kıymetli olduğunu düşündüğünü ve fakat yine de bir kez kendisi okuduktan sonra tercüme karar verdiğini belirtir. “*Tahrir ve tasvirce*” tercüme değer görülen bu eseri Osmanlı lisanıyla da neşreder.

H. Edib, 1304 (1884)'de Alexandre Dumas'dan tercüme ettiği *Bir Mektup Paketi* isimli romanın “*bir köşede unutulup kalmasını istemediği için*” tercüme ettiğini söyler.

Ahmed İhsan, 1306 (1889)'da Jules Verne'den tercüme ettiği *Gizli Ada* romanının son sözünde çevirdiği kitaplar çok beğenildiği için yeni tercümelere çalıştığını belirtir.

Mehmed Tevfik, Xavier de Montépin'den 1309 (1892)'da çevirdiği *Tunçtan Kızlar* romanının önsözünde eserin “*fâci tasviri*” yanında okuyucuya “*te'sir içinde*

telezzüz hissettirebildiğini” ve büyük rağbet görerek Fransa’da pek çok kez basıldığını söyler. Bu sebeple tercüme değer bulmuştur.

Ş. Sami İtalyancadan 1290 (1873)’da tercüme ettiği *Taaşşuk-ı Tereze ve Cozeb*’in önsözünde

“...âşıkâne yazılmış rikkat-âmiz mektupların içinde mahfî gayetle garib ve feci’ bir hikâyeden ibaret olarak âlâm-ı aşk ve tesir-i muhabbetin bir tarifesi ve ismet ve hüsn-i ahlâkın bir mizanı makamında olmağla...”

diyerek tercüme ediş sebebini izah eder.

Ahmed Münif 1298 (1881)’de Ponson du Terrail’dan tercüme ettiği *Paris Faciaları* romanını tercümeye Victor Hugo’dan “*Derebeyleri*” ismiyle tercüme ettiği tiyatro eserinin beğenilmesi üzerine cesaret bulduğunu söyleyerek şu açıklamada bulunur:

“İşte şu teşvik-i mürüvvetmendanedir ki efkârı terbiye ve ahlâkı tezkiye edecek birçok mebahis-i zarifane ve muhakemat-ı hikemiyâneyi muhtevî olup cüz’-i evvelini neşre muvaffak olduğum şu romanı dahi tercümeye hame-i cesaret olmaya mecbur eylemiştir.”

Bağdadlı Kâmil, Longus’dan 1290 (1873)’da tercüme ettiği *Dafni ile Kloe’nin Hikâye-i Taaşşukları*’nın önsözünde öteberi kitapları karıştırırken bu hikâyeye rast geldiğini ve “*mütalaası ibret-âmiz*”, “*mülâhazası hayret-engiz*” olduğu için hoşuna gittiğini belirtir.

Bu kitabın pek çok dile çevrilmiş olduğunu anladığını ve bu kadar şairâne bir kitabın Osmanlı Türkçesine çevrilmemesinin eksiklik olacağını düşündüğü için tercümeye karar verdiğini söyler.

Emin Sıddık, 1290 (1873)’da Bernardin de Saint Pierre’den çevirdiği *Pol ve Virjini Tercümesi*’nin önsözünde bu kitabın “*gâyet garîb ve kırâate şâyân*” olduğu için tercümeyi tercih ettiğini ifade eder.

Mehmed Hilmi’nin 1297 (1880)’de Xavier de Montépin’den tercüme ettiği *Paris Faciaları* isimli romanın önsözünde romanı tercüme etme sebebini halkın okumaya olan meylini artırmak olarak açıklıyor. Mehmed Hilmi, Avrupa halkının boş vakitlerini kitap okumakla geçirmeyi bir alışkanlık haline getirdiğini ve bu

yüzden oralarda çok fazla te'lif eser basılıp yazarlarının da çok okundukları için meşhur olduklarını gıptayla anlatır.

“Milletimizde ise şu hususa ehemmiyet veren yani arâm vakitlerini nesâyih-i hasene ile memlû roman kitapları ile mürûr eyleyen kısmın sagîrû'l-aded olmasına nisbeten âcizleri dahi hem mezkur kısma vakit geçirmeye bir hüsn-i vasıta takdim eylemek ve hem de şu hususa henüz az itibar etmekte olan milletdaşlarımızı bu bâbda celb etmek niyetiyle Fransız muharrirlerinden olup bizim edeb ü fazlın zaten birer güvârı ve arsa-i maarifin yektâsüvarı şöhret-şiar (Ksaviye dö Montepen) nam edibin (*Paris Batakhaneleri*) nam hikâyesine teşrih-i aklamla bi't-tercüme.....”

Bir Kadın müstear adıyla Georges Ohnet'den *Meram* isimli romanı 1307 (1890)'de tercüme eden Fatma Âliye bu romanı neden tercüme ettiğinin izahını yazarının şöhretine dayanarak yapar ve tercüme ettiği kitabın bir sene zarfında yüz ikinci defa olarak kendi ülkesinde basılışını romanın güzelliğine delil gösterir.

Süleyman Nafiz, Xavier de Montépin'den 1307 (1890)'de tercüme ettiği *Asniyer Faciası* romanının önsözünde neden bu kitabı tercüme ettiğini “*Fransa'da mazhar-ı rağbet fevkalâde olduğundan lisan-ı Osmaniye dahi nakl u tercümesini*” istediği şeklinde izah eder.

Ahmed Midhat 1302 (1885)'de tercüme ettiği *Lülü-i Asfer* romanını tercüme ediliş serüvenini “*Far dö Bosfor*” gazetesindeki tefrikasına dayandırır. Bu gazetede yayınlanan roman okuyucular tarafından çok beğenilince onun Türkçeye çevrilmesinin doğru olacağını düşünür ve tercümesini yapar.

Beykozlu Necip 1303 (1886)'te tercüme ettiği *Kaptan Kabl* romanını romanın ahlâkı güzelleştirmek ve hayatın ibret aynası olduğunu göstermek için yazıldığını ve bunun delili olarak asr-ı hazırda pek çok roman tercüme ve telif edildiğini, kendisinin de bu amaçla böyle bir roman tercüme etmek istediğini yazar.

Ali Nihad, 1303 (1886)'te Alexandre Dumas'dan tercüme ettiği *Amori* romanının önsözünde neden o romanı çevirdiğinin izahını şu şekilde yapar:

“Asr-ı maarif-hasr-ı cenab-ı tâcdârilerinde za'fima bakmayıp sada-yı aczime sem'-i itibar etmeksizin tecrübe-i kalemiye olmak üzere tercüme ve neşrettiğim “*Mustantik'ın Esrarı*” nam romanın me'mulünden pek ziyade rağbet-i umumiyyeye mazhar olması memnuniyet-i fevkalâdesi mucib

olmağla minnetdar olduğum ahali-i hamiyetpervere bir arz-ı teşekkür olmak üzere meşhur Aleksandr Düma'nın en müntehab âsârından olan işbu "*Amori*" nam romanı saha-i temaşaya vazedyorum."

Leskovikli Hayreddin 1304 (1884)'de Gules Sandeau'dan tercüme ettiği *Gençlik Yahut Son Falcı Karı* romanının önsözünde bu romanı Fransa'da matbaacılık yapan Agop Büküciyan'ın romanı ahlâki noktada tavsiye ettiği için tercüme kararı verdiğini ifade eder.

Selanikli Tevfik 1306 (1886)'da Xavier de Montepin'den tercüme ettiği *Paris Faciaları* romanını tavsiye üzerine Osmanlı okuyucusuna aktardığını ifade eder.

Asaf Şerefeddin Edibzade, 1308 (1891)'de Georges Ohnet'den çevirdiği *Nesis Yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri* romanının önsözünde şunları söyler:

"Bu kitabın lisânımıza nakli kalbimde biri teessürden diğeri sürûrdan masnû' iki his uyandırdı ki birincisinin sebebi husûlü: - Eline aldığı bir kitabı aslına fâik ve râci' bir sûrette lisân-ı Türkî'ye nakletmekle Fransızlara (her şey yerinde) kavlinin butlânını gösterebilecek ehl-i iktidâr mevcûd iken - bunun emr-i tercümesi bendeniz gibi bir bî-iktidârın kuvve-i kalemiyyesine kalmakla beraber tercüme yeni başladığım bir zamana müsâdif olması.. ikincisinin vâsıta-i zuhûru ise: hissiyât-ı rakîka cilvegâhı itlâkına bi-hakkın çesbân olan böyle bir mecmû'a-i fezâilin lisânımıza nakli şerefini kalemim ihrâz eylesidir."

M. Memduh'un 1308 (1891)'de Marsil'den tercüme ettiği *Macera-yı Aşk Yahut Nella* isimli romanın önsözünde o yıllardaki tercüme faaliyetlerinin müsebbibi olarak Sultanın teşviki gösterilir:

"Binaenaleyh ekser lisan-âşiâyân dahi hünerverân ve maarifmendân mumâileyhimden örnek alarak hükümdar-ı zişanlarının bu yüzden memnuniyet-i mülûkânelerini celb ile müstağrak-ı eltâf u ni'am-ı tâcdârî olmak ve hem kıraate râğıb olan bazı zevâtın da işsiz zamanlarında sıkılmalarına meydan vermemek için birçok fennî kitaplar, birçok edebî risaleler, birçok da tehzîb-i ahlâka medâr hikâyeler tercüme ediyorlar."

M. Memduh kendisinin dahi bu romanı tercüme ediş sebebinin Sultanın teşviki olduğunu ayrıca belirtir.

Ahmed İhsan, Jules Verne'den tercüme ettiği 1308 (1891) tarihli *Kaptan Hateras* romanının önsözünde bu romanın tercüme ediliş sebebi olarak şunları söyler:

“Âsâr-ı hakîrânem hakkında muhterem kâr'îlerimin ibrâz eyledikleri teveccühü ibkâ maksadıyla sarf eylediğim gayret ve hizmete mukâbil dâimâ o teveccühün tezâyüdünü görmekten şevk alarak bir an dâire-i hizmeti tevsî'den hâlî kaldığım yoktur. İşte bu maksatla fennî romanlar müellifi meşhur Jül Vern'in külliyât-ı âsârını tekâmül resimleriyle müzeyyen olarak lisânımıza nakletmek gibi bir büyük vazîfeyi killet-i bidâ'aya bakmayarak deruhde eyledim, Jül Vern'in en büyük eserlerinden beş adedini de tercüme ve neşrettim ki bunlardan (*Kaptan Gran'in Çocukları*) romanı, kârî'in-i kirâmın malûmu olduğu üzere garîb bir rekâbete dûçâr olmuş, eserin iki taraftan tercüme ve neşr ve yalnız taraf-ı âcizânemden ikmâl olunmasıyla rekâbete hitâm verilmişti.”

Muzaffer Gıyaseddin, 1309 (1892)'de Georges Ohnet'den çevirdiği *Suziş Yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı* romanının önsözünde kitabın “*fenn-i edebiyatın birçok fazilet ve meziyetini*” üzerinde bulundurduğunu, ve böyle bir eserin bırakacağı tesirin büyük olacağını düşündüğünü ifade eder.

Halil Edib ve Ali Rıza Xavier de Montépin'den tercüme ettikleri *13 Numaralı Araba* romanının önsözünde bu kitabı

“kış gecelerini, hayatın geçen saatlerini faydalı bir eğlenceyle geçirmek isteyen okuyuculara bir hizmet olması ve araştırmacı bir nazarla eserlerini kaleme alan yazarın olgun kaleminden, fikir genişliğinden bir nümune daha ortaya koymak için”

çevirdiklerini söylerler.

Ahmed İhsan'ın 1306 (1889)'da Eugène Sue'den tercüme ettiği *Haydud Bamboş Yahud Etfâl-i Metrûke Sefâleti* unvanlı bu eserin tercüme ve neşrine okuyuculardan görülen beğeni üzerine karar verildiği belirtilir. Eserin güzelliğinin hemen bütün Avrupa dillerine tercüme edilmiş olmasından anlaşıldığı söylenir.

Selanikli Tevfik'in Georges Ohnet'den 1303 (1886)'te tercüme ettiği *Serj Panin* romanının önsözünde romanı tercüme etme sebebi

“şimdiye kadar Fransa'da yüz yirmi dokuz defa tab' olunacak derecede rağbet bulmuş olduğuna nazaran bizim

memleketimizdeki roman meraklılarının dahi mütâla'âsından lezzet-yâb olacakları”

şeklinde açıklanır.

İsmail Hakkı Eldem, 1311 (1893)'de Lamartine'den tercüme ettiği *Rafael*'in önsözünde “şöhreti olan bu eseri lisânımıza tercüme etmek fikrinin” zihninde olmamasına rağmen bu eser özel bir faydaya dayandığı, ve bu daha ciddi, daha genel bir fayda olduğu için edebiyatımızın böyle kıymetli bir eserden mahrum kalmaması amacıyla ve Kitapçı Arakel Efendinin teklifiyle tercüme karar verdiğini ifade eder.

Mahmud Sadık, Emile Gaboriau'dan 1306 (1889)'da tercüme ettiği *Mösyö Lökok*'un önsözünde tercüme ediş sebebini şu şekilde izah eder:

“Bu romanı intihab ile tercümeyle başlayışımız kâriîn-i kiramin zabıtaya müteallik romanların mütalaasına meyl ü hahiş gösterdiklerini ve bilhassa Lökok'un ahvaline bir derece daha vukuf kesb etmek ve takibat-ı adliyede şeytanlara pes dedirtecek mertebe gösterdiği maharete agâh olmak isteklerini hissettiğimizdendir.”

Selanikli Mehmed Tevfik, 1307 (1890)'de Jules Verne'den tercüme ettiği *Üç Rus ve Üç İngilizin Seyahati* isimli romanın önsözünde Osmanlı okuyucusunun özellikle son senelerde Jules Verne'i çok iyi tanıdığını ve fennî bilgileri halka hikâye şeklinde çığır açacak derecede çok güzel anlattığı için bu kitabını da Türkçeye kazandırdığını belirtir.

Mehmed Nushi ve Mehmed Fuad'ın 1307 (1890) tarihinde Jean Richepin'den tercüme ettikleri *Rahibe yahut Fedakâr Kızcağız* romanının önsözünde tercüme ediş sebebinin ibretli ve faydalı bir eser oluşundan kaynaklandığını belirtir. Bunun için de “*lisân-ı selâset-beyân-ı Türkîye nakl ve tercüme*” ifadesini kullanır.

Süleyman Nutki, Henri Liard'dan 1303 (1886)'da çevirdiği *Mühendis'in Refiki* romanının önsözünde tercüme ediş sebebini şöyle açıklar:

“Kemalli bir bahriye zabıtının evsafını cami olan işbu eser şakirdan-ı fûnun-ı bahriyenin malumat ve vukuflarını tevsi' ve bu ise külliyyat-ı umurdan mes'ul olan kaptanların vazifelerinin icrasını tesîl eder ümidiyle her iki lisanda olan aczime bakmayarak tercüme olunmuş idi.”

M. Kemal, J. H. Rosny'den 1312 (1894)'de çevirdiği *Bir Hindlinin Zekavet-i Harikulâdesi* isimli romanın önsözünde romanın oldukça hünerli ve meraklı konusu ve anlattığı fikirle hissin ve neticesinin şark hikâyelerine benzemesi cihetiyle tercüme ettiğini ifade eder.

M. Nuri Şeyda, 1317 (1899)'de Abbé Prévost'dan tercüme ettiği *Manon Lesko*'nun önsözünde Lamartine'den tercüme ettiği *Rafael*'in çok beğenilmesini bu tercümece cesaret bulması için bir sebep olarak gösterir ve her yerde makbul ve muteber olan bu eseri de okuyucuyla buluşturmak dileğinde olduğunu söyler.

Voltaire'den tercüme edilen *Hikâye-i Hikemiye-i Mikromega* romanının önsözünde bu kitabın tercüme ediliş sebebi şu şekilde ifade edilir:

“Seyâhât-i semâviye tarzında olarak bazı müellifin-1 efrenciyenin berâ-yı ma'lûmât tahrîr ve tastîr eyledikleri kütüb ve resâil mütâlâa-güzâr-ı erbâb-ı nazar ve ashâb-ı basar oldukda bundan istifâde olunan ma'lûmât-ı muhtelifeden mâ'adâ dâhilinde güzerân eden mesâil-i mütenevvia ve muhâverât-ı müte'addideden kesb-i telezzüz ve bezlihâ-yı latife-i hikemiyyeden dahi tahazzuz olunduğu ind-i erbâb-ı şinas ve ashâb-ı ma'lûmât-ı hüner-pâşda müsellemdir. Binâenaleyh bazı kevâkib-i sâbite ve seyyâreyi alâ tarîki'l-emsâl irâe ederek bunların beynlerinde olan mesafe vesâireyi dahi hesap ve mukâyesât ile bi't-tahdîd diğherlerinin üzerinde dahi ahâlî farz ile seyâhat ettirmek ve bunların vesâiliyle bazı nevi nesâyih-i hikemiyye icrâ eylemek gibi âdât-ı hasene-i efrencinin ekseri kütüb-i hikemiyyelerinde mütâlâa-güzâr olması bu bâbda bazı hikâyât-ı garîbe-i hikemiyyenin dest-i âcizîden gelebildiği kadar tercemesine müsâra'ata arz-ı cesaret eylemiş olmağın kütüb-i efrenciyede bunun üzerine birçok makâlât mevcut ise de bu dahi ehl-i kelâm ve ma'lûmât-ı girân-bahâ ve hünerhâ-yı süyut-efzâ ile benâm ve a'sâr-ı sâirede müellefâtı ve asr-ı hâzırda zât-ı hikmet-semâtı müşârün bi'l-benân olup.....

(Volter) nâm hakîm-i hikmet-semîr ve dânâ-yı rûşen-zamîrin nûsah-i nâdiresinden birisi dûş-ı nazar-ı dikkati muhtevî olarak bunun dahi letâif-i garîbe ve hikâyât-ı acîbe-i hayret-bahşâ-yı diğherâne muvaffak olduğundan nahîfâne tercemeye mücâseretle nihâde-i meydân ve vaz'-ı sahn-ı ma'ârif-şinâsân kılındı.”

Mazhar, 1309 (1892)'de Jules Verne'den çevirdiği *Arzdan Kamere Seyahat* romanının önsözünde Jules Verne'in ilim ile romanı bir arada gayet güzel buluşturduğunu ve üstelik anlatılanların Osmanlı ahlâk ve adetine ters olmadığını

belirtir. Bunların içerisinde de en dikkate değer olanın *Arzdan Kamere Seyahat* olduğu için onu tercüme ettiğini söyler.

1. 7. Osmanlı Sultanına Övgülerde Bulunulan Önsözler

Tercüme romanların önsözlerinde Osmanlı sultanına yapılan övgüler de bulunmaktadır. Bu övgülerin bir kısmı Sultan Abdülaziz'e, bir kısmı ise Sultan Abdülhamid'edir. Bazı önsözler, sultan kitap basımını ve tercümeyle desteklediği için teşekkür babındadır.

Ahmed Lütfi'nin 1280 (1864)'de Arapçadan tercüme ettiği *Robenson* hikâyesinin önsözünde Ahmed Lütfi Sultan Abdülaziz'e övgülerde bulunduktan sonra kendisinin de Takvimhane-i Amire'nin musahhihlerinden olduğunu beyan eder.

Yusuf Neyyir'in 1296 (1879)'da Lamartine'den çevirdiği *Graziella* romanının önsözünde Yusuf Neyyir, yayınlanan eserleri sultanın da desteklediğini söyler ve şöyle övgüde bulunur:

“Ve hususen velî-ni'met-i bîminnetimiz şehriyâr-ı me'âlî-himem ve halîfe-i meşrû'a-i fârûkî-şiyem efendimiz hazretleri her nevi kemâlât-ı insâniye ve terakkiyât-ı medeniyyenin ber muktedâ-yı hakâyık ihtivâsı olarak esbâb-ı terakkî nâmına var ise kâffesini bir iktidâr-ı fevkalâde ile temin etmekte bulunduğundan hakikat şimdiye kadar emsâlini görmediğimiz ve ma'ahazâ bunca gavâil içinde dahi müşâhedesi uyûn-ı iftihârımızı tezyîn eyleyen mukaddemât-ı teşvîkâtın asıl netâyicine bi-minnihi teâlâ gavâil-i hâzîrenin indifâ'ından sonra muntazır bulunduğumuz şu inâyât-ı celîle-i müşevvikâta ve terakkî-perverânenin kadrini kıymetini bilerek delâlet etmekte olduğu tarîk-i saadet ve selâmete kemâl-i inkiyâd ve ibtihâc ile gitmeliyiz.”

Mehmed Hilmi'nin 1297 (1880)'de Xavier de Montépin'den tercüme ettiği *Paris Faciaları* isimli romanın önsözünde, Ali Nihad 1303 (1886)'da Alexandre Dumas'dan tercüme ettiği *Amori* romanının önsözünde, Ahmed İhsan 1307 (1890)'da Jules Verne'den çevirdiği *Deniz Altında Yirmi Bin Fersah* romanının önsözünde, M. Memduh 1308 (1891)'de Marsil'den tercüme ettiği *Macera-yı Aşk Yahut Nella* romanının önsözünde, Süleyman Süreyya da Emile Richebourg'dan 1308 (1891)'de tercüme ettiği *Çiftçi Kızı Yahut Nail-i Emel* romanının önsözünde,

M. Kemal de, J. H. Rosny'den 1312 (1894)'de çevirdiği *Bir Hindlinin Zekâvet-i Harikulâdesi* romanının önsözünde Sultan II. Abdülhamid'e oldukça ağdalı ifadelerle övgülerde bulunurlar.

Süleyman Nutkî'nin, Henri Liard'dan 1303 (1886)'de tercüme ettiği *Mühendisin Refiki* romanının önsözünde Sultan Hamid'e övgüde bulunulup onun ilim dünyasına kitaplar hazırlanması yönündeki emri doğrultusunda kitaplar hazırlandığı söylenir. *Mühendisin Refiki* romanının da bu emir doğrultusunda hazırlandığının altı çizilir.

Halil Edib'in Piyer Alzear'dan 1306 (1889)'da tercüme ettiği *Ressam Roland yahut Hain Zevce* romanının önsözünde Sultan Hamid'e övgüler dizilir ve şunlar söylenir.

“Her şeyde husûsiyle cihân-ı matbu'âtda meşhûd çeşm-i şükrânımız olan teshîlât ve terakkiyât-ı fevka'l-âde, kâmilen o hâkân-ı âlî-himmetin, o cihân-bân-ı mekârim-menkıbetin müessir meser-i meşkûre-i avâlim-pesendânesindendir.”

Mazhar'ın 1309 (1892)'da tercüme ettiği *Arzdan Kamere Seyahat*'in önsözünde sultana övgüde bulunulur ve onun sayesinde Osmanlı okuyucusunun fennî romanlardan da artık zevk aldıkları ifade edilir.

“Asr-ı celil-i makdesî, matla'-ı hurşid-i terakki olmak suretiyle, âsâr-ı saireye tefevvuk eden ma'rifet-perver padişahımız, şehinşah-ı zi iktidarımız efendimiz hazretlerinin terakki-i maarif uğrunda, her gün bir başka suretle enzar-ı iftiharî tezyin eyleyen icraat-ı âliye-i mülukâneleri, meyl-i maarif hususunda da büyük bir tebdil zuhura getirmiştir ki ehemmiyet-i zatiyesi cihetiyle her şeye, her nevi âsâr-ı terakkiye takdim olunmak lazım gelir. O da ahalimizin yavaş yavaş (ciddiyet-i fenniye) ne demek olduğunu anlamaya başlamaları ve esassız, efkâr-ı milliye için muzır birtakım hikâyât-ı ecnebiye mütalaası hevesini artık terk etmek lüzumunu hissetmeleridir.”

1. 8. Önsözlerde Farklı Romanlara Yapılan Atıflar

Tercüme romanların bir kısmının önsözünde yapılmış olan farklı tercüme hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Bunların bazıları o kitabı överken, bazıları da yapılan bu tercümenin ötekine benzemeyip ondan daha iyi olduğu yönündedir.

1302 (1885)'de tercüme edilen, mütercimi ve yazarı bilinmeyen *Telemak'ın Sergüzeşti* romanının önsözünde farklı tercümelerden şu şekilde bahsedilir:

“Mütalaasına rağbet edenler bir yeni zeminde kitabet öğrenip Türkçenin vüs'atini anlar zira nice bin sene içinde şöhret bulan birinci derecede makbul ve kârname roman kitaplarından Elf Leyle, Hümayunname, Jil Blas, Robinson, Tom Conz, Tristam Şandi, Güliiver, Gaymanring, Mohikan, Verter, Don Kışot, Dekameron gibi birer zemin-i mahsusda yazılmış müellefatın aynıyle tercümeleri hep birer vadide tarz-ı nevin kitaptır. Her biri de sırf Osmanlı lisanına yaraşıp lezzet vermesi mukarrerdir.”

Selanikli Mehmed Tevfik 1303 (1886)'te Edmond Tarbé'den çevirdiği *Katil Bernar* romanının önsözünde *Serseri* isimli bir romandan söz eder ve bu kitabın yayınlanması için tercüme edilecek pek az bir kısmının kaldığını haber verir. Selanikli Tevfik 1306 (1886)'da Xavier de Montepin'den tercüme ettiği *Paris Faciaları* romanının önsözünde aynı isimde başka bir kitabın daha tercüme edilmiş olduğunu ama, o eserin farklı bir müellife ait olduğunu söyleyerek okuyucuyu ikaz eder.

Ahmed İhsan, 1306 (1889)'da Jules Verne'den çevirdiği *Gizli Ada*'nın son sözünde *Seksen Günde Devr-i Âlem* romanından daha çok bu yeni çevirdiği romanın rağbet gördüğünü söylüyor ve bu teveccüh üzerine, *Deniz Altında Yirmi Bin Fersah* romanını da tercümeyle başladığini haber veriyor.

1307 (1890) senesinde Halil Edib ve Ali Rıza'nın Xavier de Montepin'den birlikte çevirdikleri *13 Numaralı Araba* romanının önsözünde E. Alik'in 1306 (1889) tarihinde çevirmiş olduğu *Simon ve Mari* romanına atıfta bulunulur. Yazarın bu romanı Türkçeye çevrildikten sonra çok rağbet görmüş ve beğenilmiştir. Ancak Halil Edib ve Ali Rıza'nın ifadelerine göre tercümenin dili yazarın eserinin büyüklüğünü yeterince ortaya koyamamaktadır.

“Teessüf olunur, ki bugün elde bulunan Türkçesini müellifinin Aktâr-ı âleme yayılan şöhretiyle mütenâsip bulamayanlarımız görülüyor. Bu bir kusur ise, onu aslında göremiyoruz.”

1309 (1892)'da Mazhar, Jules Verne'den çevirmiş olduğu *Arzdan Kamere Seyahat* romanının önsözünde bu romanın zeyli olan “*Etraf-ı Kamerde Seyahat*”

romanını da tercüme edeceğini belirtir. Bu romanın da aslındaki mükemmel resimlerle basılacağını ayrıca belirtir.

M. Nuri Şeyda, 1317 (1899)'de Abbé Prévost'dan tercüme ettiği *Manon Lesko*'nun önsözünde yine kendisinin tercüme ettiği Lamartin'in *Rafael* romanından bahseder. İfadesine göre *Rafael* çok beğenilmiş ve bunun üzerine *Manon Lesko*'yu da tercüme etmeye karar vermiştir.

1. 9. Önsözlerde Roman Türünün Gelişimiyle İlgili Bilgiler

Tercüme romanların bazısının önsözünde romanın tarihsel gelişimiyle ilgili bilgiler de verilmektedir.

1302 (1885)'de tercüme edilmiş olan *Telemak'ın Sergüzeşti* romanının önsözünde romanın tarihiyle ilgili şunlar söylenir:

“İki bin beş yüz seneden beri taraf taraf ferce bulan sanayi-i kitabete ve edebiyata dair mesel ve dâstân ve kıssa ve fıkra gibi hikâyeler her semtte şayi' olmuş ve bazı memlekette giderek nân u nemek mertebesinde kimsenin elinden düşmemek derecede meraklar sarmış olmasıyla herkes eğlence makamında münhasıran hikâye mütalaasına mecbur ve müptela olmuştur. Mesela Fransa ve İngiltere'de beher sene beş altı yüz cedîd te'lifât yalnız hikâyâta mahsusen neşr ve eskilerinden bin beş yüz kadarı tekrar tab' olunmaya başlanmıştır.

İşte tabiiyetle vakit vakit her ülkede hikâyâtın envayı i'tibar bulup kimi âdî hikâye kimisi ahlâk ve âdât birazı aşk u muhabbet yahut ceng ü cidal dâstânları birtakımı uzak ülkeler ve mechul mahaller içinde seyahati ve bir miktarı da ma'mûlât ve masnûat-ı garibe ve keşfiyât-ı cedîd hakkında birtakım tafsilatı havî olmak üzere çıkarılan âsâr-ı mütenevviyanın her biri bir yüzden terakki-i maarife hizmet etmiş ve Avrupa'da mebadî-i fûnûn küçücük çocuklara hikâye arasında okutulup unfuvân-ı tufuliyette zihinleri fûnuna sardırılarak bu yüzden pek çok âsâr-ı garibe zuhura gelmiş olmasıyla hikâyâtın mebnî olduğu esas hizmeti ve kâriilerine menfaati derkârdır.”

2. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLEN ROMANLARIN ANLATIM DİLİ

19. yüzyıl tercüme edebiyatında dilde oldukça geniş çaplı bir sadeleşmeye gidildiği gözlenir. Romanların hemen tamamı akıcı, temiz bir dille çevrilmiştir.

İlk tercüme roman olarak kabul ettiğimiz *Tercüme-i Telemak*'tan incelemeye aldığımız son sınır olan 1901'e kadar çevrilmiş olan romanların dilinde gittikçe artan bir sadeleşme görülür.

Tercüme-i Telemak'ın dili oldukça ağırdır ve uzun cümlelerden kuruludur. Romanın anlaşılabilmesi için ciddi bir çaba harcamak gerekir. Bu yıllarda yani *Telemak*'tan sonraki (1862-1870 yılları) birkaç sene içerisinde tercüme edilen romanların dillerinde aynı uzun cümlelerle süslü anlatım gözlenir: *Hikâye-i Robenson, Monte Kristo*....gibi. Ancak tercüme romanların sayısında artış oldukça dil de sadeleşir. Bunun sebebi büyük ihtimalle başlangıçtaki aydın kesime yönelik çalışmalardan halka dönük çalışmaların gelişmesi, artmasıdır. Arada yine çok uzun cümlelerle, anlaşılması güç kelimelerden örülü tercüme de olur ama bunlar çok azdır. Hedef belli olmuştur: Halka roman, daha doğrusu hikâyeleme tekniğiyle bir şeyler anlatmaktır ve bunun için de dili oldukça sade tutmak gerektir. Belki de bu sebeple 19. yüzyıl Avrupa Edebiyatı'ndan tercüme romanlar arasında edebî kıymeti olan eser sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Çünkü Osmanlı okuyucusuna edebî zevkten ziyade “*tehzib-i ahlâka*” yönelik çalışmalar gerekmektedir. Ayrıca okunması kolay, akıcı yani Osmanlı okuyucusunun alışkın olduğu halk hikâyelerine benzer durumlar bu romanlarda yer almaktadır. Bu da ikinci, üçüncü derece yazarların neden çok tercüme edildiklerinin bir başka izahı olabilir.

Ancak çok ilginçtir romanların tercüme dilinde 1901'e doğru gittikçe bir sadeleşme gözlenmesine rağmen, yazılan önsözler oldukça uzun cümleler ve ağırdır ifadelerden kuruludur. Özellikle Osmanlı Sultanına övgülerde bulunan önsözleri anlamak neredeyse imkansız denecek derecededir. Yalnız sultana olan ifadelerin bitip de roman içeriğiyle ilgili bilgi verilmeye başlandığı zaman cümleler birden sadeleşmektedir. Aynı şekilde tercüme edilmiş olan romanın dili de sadedir. Bu durum da romanların özellikle halka yönelik çalışmalar olduğunun işaretlerinden birisidir aslında.

Aşağıdaki metinler, ilk tercümeden 1901 senesine kadarki romanların dillerinden örnekler içermektedir. Bu örneklerde de zaman geçtikçe dildeki sadeleşme daha belirgin gözlenebilmektedir.

“Ma’şuku Olibs’in müfareketinden nâşî Kalipso’nun hal-i hüzn-iştimâli (Olibs) tesmiye olunan ma’şukunun terk ü azîmet ve firkatinden hâsıl olan te’sir kalbini ta’dil edecek teselli bulamamasından ve nâil-i hayat-ı sermedî olmasından kendisini bî-baht ve sitemdide-i tâli’ saht add ü şûmar etmesiyle sâkin olduğu mağara....” (*Tercüme-i Telemak, Fénelon’dan Yusuf Kâmil Paşa, 1279 (1863)*)

“1632 sene-i İseviyyesinde İngiltere’de mütevellid olup ol vakit İngiliz ile ispanya beyninde vuku bulan muharebede vefat eden dört karındaşların büyüğü Robinson nam şahıs sergüzeştinin beyanına şu vechile mübaderet eder ki çocukluğumda ol mertebe heva ve hevese ve gezüp tozmağa mecbur olmuşdum ki hiçbir kimesne beni bu huydan vazgeçiremezdi. Babam her ne kadar beni terbiye için ulum-ı lazimeyi talim etmegi murad ettiyse de ben yine deniz kenarlarında dolaşır gezer idim. Valideynim beni bu halden geçirmek için beyhude çabalamışlar idi. Bunların sözleri bana kat’a te’sir etmeyip yine zihnimdeki niyet ne ise onun üzerine musırr olarak uzak memleketlere gidip dolaşmağı kurmuşdum.” (*Hikaye-i Robenson, Daniel Defoe’dan Ahmed Lutfi, 1280 (1864)*)

“Fir’avn nam üç direkli bir kıta Fransız sefinesinin İzmir ve Triste ve Napoli şehirlerine uğrayarak 1815 sene-i miladiyesi şubatının yirmi dördüncü günü Marsilya’ya tekarrüb eylediği işaret kulesinden görülmekle hasbel-ade limandan bir kılavuz huruc ve Morjiyon burnuyla Riyon adası arasında sefineye yanaşıp vülûc eyledi.

Marsilya limanına bir sefine duhulü ve hususiyle bunun gibi Marsilya tezgahında inşa olunmuş bir geminin müddet-i medide seyr ü seferden sonra avdet ü vürudu o vakitler hükmünce beynel-ahali vukuat-ı nadireden ma’dud olmasıyla Sen Jan kalesi meydanı seyircilerle mâlâmal olup sefinenin baş ve kıç

direklerindekilerden maada bütün yelkenleri indirilmiş olduğu ve kemal-i betaet-i hareketinden ve taifesinin evzâından bir felakete uğramış olması hissölunduğu halde.....” (*Monte Kristo, Alexandre Dumas’dan Teodor Kasap, 1288 (1871)*)

“Fransa bundan akdem şimâlî Amerika’da bir hıtta-i vasî‘aya mâlik idi ki hudûdu (labrador)dan (Florid)lere ve (Atlantik) Denizi sevâhilinden yüksek (Kanada)nın en içerde olan göllerine kadar ittisâ‘ ederdi.

Yine o civarda bulunan dağlardan nebe‘ân eden dört büyük nehir bu vâsi‘ ve fasîh fezâları aksâma tefrîk ederdi.” (*Atala, Chateaubriand’dan Mahmud Ekrem, 1288 (1871)*)

“Pederim kanaat sahibi olup İngiltere’de vâki‘ (Notingan) nâm şehirde cüz’î bir miktar emlâke mâlik ve onun vâridâtıyla familyasını hüsn-i idâre ve terbiyeye sâlik idi. Babamın beş evladı olup üçüncüsü ben idim. On dört yaşında olduğum halde beni köy mektebine göndermiş ise de ziyâdesiyle hevâ ve hevese ve koşup tozmaya merakım olduğundan okuyup ve yazmaya tahsil etmekliğim için babam tarafından ihtiyâr olunan mesârifât-ı fevka’l-âde hebâ olup bari hiç olmaz ise benim zâid-i masrafımdan kurtulmak üzere beni elbise ve ta‘yînâtı mîrî tarafından verilir Londra’da bir cerrâh mektebine kaydettirdi.” (*Güliver Nam Müellifin Seyahatnamesi, Swift’ten Mahmud Nedim Efendi, 1289 (1872)*)

Fakat Dafni’nin yüzü gözü topraklı olduğundan naşı pederlerinin başka bir şeyden dolayı şüphelerini da’vet etmemek için suda yıkanmasına karar verip peri kızlarının mağarasına azimet ve Kloe Dafni’yi soyup yıkamaya mübaşeret eyler. (*Dafni ile Kloe’nin Hikâye-i Taaşşuklarıdır, Longus’dan Bağdadlı Kâmil, 1290 (1873)*)

“Ve merkum Margirit hakkında ibrâz edildiği muhabbet ve riayetin aynını Madam Dolatore dahi ifâda kusur etmediğinden (Virjini’nin) tevellüdünden sonra mumâileyha (Mari) isminde olan Arap cariyesini merkum Dominig’e tezevvüc

eyledi. Merkume (Mari) Madagaskarlı olduğu cihetle hünerli olduğu gibi efendisine dahi ziyade sadıka ve safdil olup zer' ettikleri mahsulattan hevayiclerinden ziyade olanını her gün bera-yı fûruht mahall-i iskânlarına bir hayli mesafede bulunan Porloy şehrine götürür idi. Ben dahi işbu çocukların teayyüşüne medâr olmak maksadıyla iki keçi alıp mumâ ileyhimaya takdim eylediğim gibi.....” (*Pol ve Virjini Tercümesi, Bernardine de Saint Pierre'den Emin Sıddık, 1290 (1873)*)

“...vakıa bu hicran dahi derunuma ızdırab-engiz ve zahm-ı atırımı nemekrîz olmakta derece-i tahammülümün madununda değildi. İbtida-yı tevfikimde o bir odada tek ü تنها kaldığım zaman nihayet mertebede kesbettiğim neşve-i hüzn ve elemi bu defa dahi öyle hisseyledim. Bu oda gayet karanlık ve mukassi ve murdar olduktan başka topu bir penceresi olup ona da cam yerine kâğıt yapıştırılmış ve duvarları birtakım galiz resimlerle telvis olunmuş idi. Ve resim olmayan yerlerinde birtakım yazılar görünürdü ki ekserisi bazı felaketzedelerin burada tevkif oldukları tarih ile isim ve şöret ve memleketlerini ve bazısı bunlardan maada düşmen-i dost-nüma veya bir zen-i bi-haya aleyhine veyahut bir mahkemenin reisi ile kendi muharriri hakkına lanet ve nefrîni mutazammın ve yine birtakımı ashabının muhtasaran teracüm-i ahvalini ve ahlâka dair bazı usul ve ahkamı mübeyyin idi.” (*Meprizon Tercümesi, Silvio Pellico'dan Mahmud Ekrem Recaizade, 1291 (1874)*)

“Bin sekiz yüz altmış sene-i miladiyesi nisanının beşi tarihli "liyörpol herald" gazetesinde (yazılan telatum-ı deryanın kesb-i sükunet eylediği sırada "forvar" nam brik birinci "K.Z." ve ikinci "rişar şandon" nam kaptanların zir-i kumandasında olarak bir meçhul mahal taharrisi için “Nöprans Dökons”dan hareket edecektir.) diye bir bend görülmüştür. İngiltere'nin ticaret ağı bulunan bir limanından bir brikin hareketi pek mühim bir madde olmadığı gibi iki mil vüs'atinde bulunan bir liman dahilinde her millet ve her sahib-i servetin binlerce gemileri içinde onun farkına kim varabilir? Lakin nisanın altıncı günü sabahleyin büyük bir izdiham "nöprons dökos" sahilini kaplamıştı. Güya ki bu şehrin her sınıf efrad-ı bahriyesi beyninde onu görmek için mahsus bir ittifak var imiş. O derecede ki, civarda bulunan fabrika işçileri kâmilen işlerini ve tüccar takımı mağazalarını ve kâffe-i esnaf dahi

dükkanlarını tatil etmişler ve sahil üzerinde bulunan rengârenk arabalar bütün seyirci hamulesi taşımakta bulunmuşlar idi!” (*Kaptan Hateras’ın Sergüzeşti, Jules Verne’den Ohannes Gukosyan, 1294 (1877)*)

“Bin sekiz yüz yirmi şu kadar tarih-i miladi kanun-ı sanisinin birinci günü Baron Fransuva-Armand-Luyici kendi taht-ı tasarrufunda bulunan Rongrol sarayında ateşin yanında oturuyordu.

Her ne kadar ki bu sarayı yirmi seneden beri görmedimse de, tamamıyla hatırımdadır. Bu saray, derebeylerine mahsus olan sarayların kaide-i umumiyesi aksine olarak, bir vadinin en alçak tarafında idi.” (*Şeytanın Yadigarları, Frédéric Soulié’den Şemseddin Sami, 1295 (1878)*)

“Benim mütâla’am şudur ki: Bir âdem bir lisânı ancak onu cidden öğrenmiş olmak şartıyla söyleyebileceği gibi bir müellif dahi ahvâl-i beşeri arz ü amîk-i tahkîk ve tedkîk etmeyince romanlarda görülen a’zâyı vak’ayı îcâd eyleyemez.

Ben henüz îcâda muktedir olacak bir sinn ü sâlde bulunmadığımdan yalnız nakl-i hikâye ile iktifâ eyleyeceğim.” (*La dam O Kamelya, Alexandre Dumas’dan Ahmed Midhat, 1297 (1880)*)

“Miladın 1815 tarihinde Monsenyör Şarl-Fransuva Binono-Miryel (D...) memleketinde piskopos idi. Bu zât takriben yetmiş beş yaşında olup, 1806 tarihinden beri (D...) piskoposu bulunuyordu.

Her ne kadar ki bu tafsilatın –nakledeceğimiz- şeyin aslıyla bir münasebeti yoksa da, her şeyi olduğu gibi göstermek için olsun, bu piskoposluğa tayin olunup, mahalline gelmiş olduğu vakit, hakkında söylenmiş rivâyât u şayiâtın nakli de faideden hâli olmamak mümkündür. İnsanlar hakkında söylenilen şeyler, sahih olsun olmasın, tercüme-i hallerinde ve hususiyle istikballerinde, gerçekten yaptıkları şeyler kadar yer tutarlar. Monsenyör Miryel Eks eyaletinin meclis-i müntehabı a’zasından bir zâtın oğlu olup, zâdegândan idi.” (*Sefiller, Victor Hugo’dan Ş. Sami, 1297 (1880)*)

“Müluk-ı Arabi’den Ebu Abdullah zamanında devam u iştîdâd eden şüruk u ihtilale munzam olan tal’isizliği sebebiyle mevrus-ı ecdadî olan tac u taht-ı saltanattan destkeş-i ferağ olarak Afrika çöllerinde te’sis-i vatan taharrisine mecbur olduğu günkü müşarüleyh kavm u kabilesini almış ve eşkriz-i teessüf olarak Gırnata’dan çıkmış idiler. Bu kabile-i Arap o günü kat-ı mesafe edemeyip ancak Padol cebeli zirvesine muvasalat edebildiler.” (*İbni Sirac-ı Ahir, Chateaubiriand’dan A. Tahir, 1298 (1881)*)

“Dünyada en tatlı bir tenbelliği tasvir etmek isteyen bir musavvir için işte en güzel bir numune arz etmek istiyoruz. Bu da (Florans Dolusel)dir. Henüz on yedi yaşında, daha altı aydan beri kocaya varmış, beyaz gül pembesi renginde vücutlu, uzunca boylu, narin yapılı, balık etinde veyahut biraz daha şişmanca, kumral saçlı bir genç kadındır. Madamın şişmanlığı öyle her bildiğimiz şişman kadınlar gibi güzelliğine nakîsa verecek derecede değil bilakis hüsn ü ânını gerçekten arttırır cazibe ve letafetini tezyid eder derecede idi.” (*Tembeller Muaşakası, Eugène Sue’dan A. Arifi, 1300 (1883)*)

“Frans Konte eyaletinin küçücük ve en güzel kasabası olan Vesul’den Garay kasabasına giderken esna-yı rahda Framikor isminde bir köye tesadüf olunur ki suları berrak bir küçük nehrin üzerine gayet zarifâne bir suretle kurulmuş ve her biri birkaç yüz senelik ağaçların sâye-i letafetine sığınmış bir karyedir.

Bu küçük nehre “sablönöz” yani kumsal namını verirler ki Saon nehri cesimine mansap olan birçok nehirlerin birisidir... Buna kumsal ismini tesmiyeden maksat mutlaka mecrasının gayet ince bir kum ile mestur olmasını ima etmektedir.” (*Merdud Kız, Emile Richebourg’dan Ahmed Midhat, 1300 (1883)*)

“1863 sene-i miladisinde Mayıs ayının yirmi dördüne müsâdif bir pazar günü amcam Hoca Leydenbrog Hamburg şehrinin en eski mahallesinin en eski sokaklarından biri bulunan Konigastras sokağında kâin 19 numaralı küçücük hânesine gayet acele ile avdet eyledi. Mart isminde bulunan aşçı kadın amcamı

görünce şaşıra kaldı zira yemek henüz ocakta kaynamaya başlamıştı.” (*Merkez-i Arza Seyahat, Jules Verne’den Mehmed Emin, 1302 (1885)*)

“Kalipso Olis’in gittiğinden tesliyet bulamazdı bu gamında hayât-ı câvîdi kendisine bahtsızlık sayardı. Artık kehf-i ârâmgâhı tegannisiyle aks-i sadâ-yı terennüm etmez ve perestârı olan periler huzurunda cür’et-i tekellüm eylemez olmuş idi.” (*Telemak’ın Sergüzeşti, yazar ve mütercim adı yok, 1302 (1885)*)

“Paris’de Sen Dominig sokağında vâki’ gayet eski ve vâsi’ bir hâne, 1875 senesinden beri Paris âlem-i ticâretinde şöret bulmuş ve Fransa’nın sanâyi kârgâhları meyânında birinciliği ihrâz eylemiş olan Devaren nâm ticâret evine ikâmetgâh olmuş idi.

Arması hânenin araba kapısı üzerinden hakk edilmiş bulunan asîlzâde kamelyası hâne-i mezkûrda ikâmet eylediği zamân matbah ve uşak dâiresi olup havluya (avlu) nâzır bulunan iki dâire ticâretgâhın aklâmını müstemil olduğu gibi asıl hânedede dahi Madam Devaren ikâmet ediyordu ki merkûme bu hâneyi.....” (*Serj Panin, Georges Ohnet’den Selanikli Tevfik, 1303 (1886)*)

“Şerbin ağaçları arasında, imâle-i nigâh-ı dikkat eylediği takdirde, iki insan gölgesi manzûr olurdu, ki insan ağaçlıklar içinde bir kubbe-i âsumânî şeklini almış olan bu bina-yı âlfinin manzarasına aldanarak sâyelerin (Dante) ve (Virjil’in yandan alınma tasvîrleri olduğuna hükmedebilirdi.” (*Rafael ve Fornarin, Hayreddin Nedim Göçen, 1303 (1886)*)

“Şimâlden cenuba doğru Fransa’nın “Levare” ile “Levareşer” vilâyetlerinin sıkışmış ve bir kısmı “Solder” havzası tesmiye olunan Solven’in bu ciheti birtakım husûsî halleriyle sâir yerlerden tefrîk olunur, burası sık çalılık ile yekdiğerlerinden ayrılmış cesîm çam ormanları, onların arasında cereyân eden latîf cuybarlar ile müzeyyendir. Ormanın sükûnetini, cuybarların cereyânından münhasıl sadâ-yı ahenk-

âmîzini ancak gezen kuşların nagamât-ı hoş elhânları ihlâl eder.” (*Haydud Bamboş Yahut Etfal-i Metruke Sefaleti, Eugène Sue'den Ahmed İhsan Tokgöz, 1306 (1889)*)

“Bir ressamın ameliyyât odasında bulunuyoruz ki Nisan güneşinin hafif ziyâsı odanın camlarına aks ederek kaplan postuna ittikâ etmiş, kollarını reisinin arka cihetine atmış, elleri kîsevî zer-târî içinde kaybolmuş bir kadının nısfî mekşûf olan cism-i latîfîni okşamakta idi.

Güneşin ziyâsına ihtiyâcı bulunduğu için ressam Jak Roland mevki'en mürtefi' olduğu gibi garb-ı cenûbî cihetinde vâki' ve büyük bir bahçeye nâzır olan bu dâireyi kendisine tahsîs etmiş idi. Sabahleyin saat onda hurşîd-i cihântâbın şu'â'ât-ı zerrini salonun dâhiline aks eylerdi.” (*Ressam Roland Yahut Hain Zevce, Piyer Alzear'dan Halil Edib, 1306 (1889)*)

“1815 senesi Ağustos'un ilk pazar günü tam saat onda -sair pazarlar gibi- rahibin dua ve nasihat için kürsüye çıkacağı kilisenin çanıyla Sermoz kasabası ahalisine i'lân olunmaya başladı.

Kilise nısfen halk ile dolu olup bir taraftan dahi kadın, erkek, köylüler duaya şitab ediyorlar idi.

Kadınlar boyun atkılarını göğüslerine iğne ile ilişirmişler, en güzel fistanlarını giymişler hasılı kendilerine çekidüzen vermişlerdi. İşvebaz oldukları kadar da tasarrufa riayetleri bulunan köylü kadınlar ibadethaneye girmeden kunduralarını çıkarıp ellerine alıyorlar ve kilisenin derununda yalın ayak yürüyorlar idi. (*Mösyö Lökok, Emile Gaboriau'dan Mahmud Sadık, 1306 (1889)*)

“Paris şehrini muntazam bir hale ifrâğ etmek maksadıyla dar ve sarp sokakların tevsi'i ve bazı mahallelerin tesviyesi sırasında harâbeler altında kalmış ve mahvolmuş sokaklardan biri ve en ma'rûfu (Lantern) nâmındaki sokak idi.

Bir zaman mezkûr sokakta vukû'a gelmiş olan bir fâci'a-i müdhişeden dolayı bu sokağın müddet-i medîde hâtırlardan çıkmayacağı derkârdır.” (*Kızıl Sihirbaz, Xavier de Montepin'den A. Alik, 1306 (1889)*)

“Mevsim-i baharın hululüyle beraber tabiat hayat-ı taze peyda etmişti. Ağaçlar yeşil yapraklarla kesb-i ziynet ettikleri gibi kadınlar dahi açık renkli elbiseler iktisa ederek baharın avdetini selamlamakta idiler. Şitanın müruru ve - inşirah-bahş-i kulub olan- baharın hululi paris ahalisine tabii bir meserret vermişti.” (*Şeytanın Arabası, Fortune de Boigobey'den D. K., 1306 (1889)*)

“Bin sekiz yüz kırk sene-i miladiyesi son baharının nihâyetine doğru (Kales) mevkîfinde birçok zevât ictimâ' etmişler idi. Seyâhat arabasının Paris'e müteveccihen hareketi zamanına intizâr ediyorlardı.

On sekiz yirmi yaşında kadar genç ve güzel bir kız da salonun bir köşesine çekilip oturmuş idi. Evzâ'-ı mahzûnânesiyle sîmâsının letâfeti necâbetine, hüsn-i terbiyesine delâlet eyliyordu. Mezbûrenin dizleri üzerinde bir çanta ve ayak ucunda.....” (*Mis Mari yahut Mürebbiye, Eugène Sue'dan Halil Edib, 1306 (1889)*)

“1598 Mayısı'nın en güzel ve letâfetli bir sabahında güneş azamet ve revnakıyla ihyâsına me'mûr olduğu âlemi henüz tenvîre şitâb etmiş idi ki: İki atlı, (Sent Malo) şehrinden iki tarafı ağaçlarla müzeyyen bir yolu tutarak, atlarını süratle sürmekte ve bir an evvel vâsıl olmak istedikleri gayet sarp ve müthiş bir tepeye doğru yol almakta idiler. Bu iki seyyâhın kıyafetlerine sivil demekten ise asker kıyafeti demek daha münâsip olur.” (*Kum Adasındaki Matrudlar yahut Fedakâr Balıkçı Kızı, Emile-Chevalier'den Osman Tevfik, 1306 (1889)*)

Ahval ve etvarı mahfî bulunan Filyas Fok İngiltere'nin yetiştirdiği natuk adamlardan birine halef oluyordu ki kendi hakkında bilinen şey gayet nazik ve İngiltere kibar cemiyetlerinin en zarif centilmenlerinden biri olmasından ibarettir.” (*Seksen Günde Devr-i Âlem, Jules Verne'den Ahmed İhsan Tokgöz, 1306 (1889)*)

“Sophronyme” eben-cedd mâlik olduğu serveti, gemilerinin kazaya uğraması ve sâir gûne âfât ve mesâibin vukû’u sebebiyle, elden çıkarmış olduğundan bu yüzden kalbinde hâsıl olan ceriha-i teessüre “Delos” Ceridesi’nde fazilet-i zâtiyesiyle merhemsâz-ı tesliyet olurdu...” (*Aristoniüs, Fenélon’dan Reşad, 1306 (1889)*)

“Pederim (Antuvan Bernar)ı pek küçük sinde iken kaybetmiş olduğumdan nasıl adam olduğunu bilmez idiysem de validem gayet iyilik etmeyi sever ve pek doğru söyler bir adam olduğunu hikâye eder idi. Mumaileyh hin-i vefatında validem ile beni yalnız bırakmış olduğundan validem dahi dul kadınlığa şayan olan etvar ve hareket-ı mergubeden ayrılıp emval-i mevrusemizi toplayarak Velimojon şehrinin bir ucunda hale münasip bir küçük hane mübayaa ve mahiye yüz frank mikdarı bir irad dahi tedarik edip bununla alâ külli hal geçinerek benim talim ve terbiyem ile iştigal(e) başlamış idi. Ben ise daima mektebe gider ve Latince okur idim. Evde dahi validem ile İncil ve sair bu misillu kütüb-i mukaddeseyi mütalaa eder idik. Zaten evin içinde bunlardan başka kitap da yok idi...” (*İki Güvercin, Paul de Kock’dan Hafî, 1306 (1889)*)

“Bundan takriben iki sene mukaddem (Monse) sokağında kain olup Kontes (Elen dö Beriyon)un mukim olduğu bir otelde her akşam ufak bir hey’et-i müntehabe ictimâ’ ediyordu. Bu heyeti kontesin hanesine toplayan sebep musiki kumar veya dans gibi huzuzat değildi. Zira kontes bu türlü eğlencelerin kâffesini salonundan defediyordu. Sadece bu salon dahilinde herkesin birtakım dost çehrelere tesadüf edeceği şayan-ı muhabbet zevat ile hemdem olacağı gerek diğerin zülfüne dokunacak gerek kendi itikadlarını muhabbetlerini cerihadar eyleyecek bir zemin-i kelam açılmaksızın firasetkârane bir surette görüşülecek bir adam bulacağı hakkındaki emniyet-i hakikiyyesi mucib-i ihtilat ve ictimâ’ oluyordu.” (*İki Kadın, Adolphe Belot’dan Ali Nusret, 1306 (1889)*)

“Doktor (Saniyel)in oda uşığı, eteklerini dizlerinin üstüne kaldırmış ve elinde dahi (Pöti Jurnal) gazetesinin bir nüshasını tutmakta bulunmuş olduğu halde pencere ile dehlizin sobası arasında mevzû’ güzel ve geniş bir koltuk sandalyesine kurulmuş, efendisine müracaat edecek olan müşterilerin vürûdlarına intizâr ediyordu. Çingirak çalındığı zaman yavaşça yerinden kalkar, ve elindeki gazeteyi bir masanın üstüne koyarak ashâb-ı müracaatın kim olduğunu tanıttırarak surette.....” (*Doktor Saniyel, Hector Malot’dan Ali Salahaddin, 1307 (1890)*)

“Kont Paris’in her kibâr ve meşâhîrini davet eyleyip içlerinde yalnız bir kimse eksik idi ki o da iki sene evvel kontun zevcesini kaçıran Dük dö Biligni idi.

Kont dedi ki:

Kontesi elimden aldıktan sonra bunu takip eden düelloda bacağıma bir kurşun soktu ki müddetü’l-ömr topallayacağım. Bir karı her zaman yerine konulabilir lakin bir bacak asla yerine konulamaz.” (*Meram, Georges Ohnet’dan Fatma Âliye, 1307 (1890)*)

“1864 senesi Temmuz’unun 26’ncı günü şimâl-i şarkîden esen serince bir rüzgârla gayet zarif bir tenezzüh vapuru İngiltere’de vâki’ Şimâl Boğazı’nda bir aşığı bir yukarı süratle dolaşıyordu. Vapurun bandıra gönderinde İngiliz bayrağı temevvüc eylediği gibi baş direğinde dahi sarı renkle yeşillenmiş G, E harfleri görünüyordu ki dikkatle atf-ı nazar olunursa gözü keskince olanlar harflerin üzerindeki düklere mahsus bir armayı dahi müşâhede edebilirlerdi. Tenezzüh vapurunun ismi (Donkan)dır. Sefinenin sahibi olan Lord Galenarvan İskoçya’nın on altı düklerinden biri olup meclis-i kebîre dâhil olduğu gibi İngiltere’de pek şöret-şi’âr (Royal-Taymz-Yot-Kulüb)ün de a’zâsındandır.” (*Kaptan Gran’ın Çocukları, Jules Verne’dan Ahmed İhsan Tokgöz, 1307 (1890)*)

“İnsanlar öldükten sonra yatacakları yeri intihap eyledikleri gibi arzu ettikleri mahalde doğmaya muktedir olsa idiler ben güzel kokulu vadiler, yeşil renkli mütemevvic tarlalar, şakırtılı dereler ile muhat ufacak bir köyceğizde dünyaya

gelmek isterdim. Orada hayatımı derenin kenarında bir söğüt ağacının altında oturarak meleyen kuzularımı sevmek, okşamak, öten kuşları dinlemek, akıp giden derenin kenarından sazlar toplayarak sepet yapmakla meşgul olurudum. Vakıa yatağım ottan, yiyeceğim kuru ekmekten ibaret olur ise de gönlüm gaile –i âlemden âzâde kalacağı için mesud bir halde imrar-ı hayat ederdim.” (*Bir Kadının Mazisi, François Coppée'den Abdullah Zühdü, 1307 (1890)*)

“Fransa'nın taht-ı idâresinde bulunan (Franş-Konte) vilâyeti dâhilinde (Bezanson) nâmıyla benâm olan şehir kesîrû'l-nüfûs olup ahâlîsinin kısım-ı küllîsi idâre-i ma'îşetlerini saatçilik san'at-ı nezâket-mergûbesine hasr ve tahsîs etmiş olduklarından müddet-i kalîle zarfında rağbet-i umûmîyi kazanarak şehrin kalabalığı bir hale gelmiş idi ki insan kendini (Paris) şehri bî-nazîrinin bir mahallinde zanneyler idi.” (*Rahibe yahut Fedakâr Kızcağız, Jean Richepin'den Mehmed Nushi ve Mehmed Fuad, 1307 (1890)*)

“Mevsim-i sayfin şaşaa-nüma-yı letafet olan hararetli bir gününde hava, saf bir âyine-i mücella gibi revnak-bahş-i enzar olup, güneş vasat-ı semada nur-efşan olmakta, ecnas-ı muhtelif-i hayvanât, ziynetli nebâtât dahi şemsin hararet-i takat-fersasından naşi serin mahaller arayarak imrar-ı ömr etmekte idi ki nısf-ı küre-i semada devr ü seyahatini itmam eden güneş cihet-i garbda münteha-yı ufka doğru temayül etti.

İnsanların bir kısmı ailesinin medar-ı iaşesini tedarik etmiş hanelerine, kulübelerine girmekte; koyunlar, kuzular lisan-ı hal ile ref'-i asvât-ı latife ederek ağıllarına gitmekte, aksam-ı saire-i hayvanat dahi kûşe-i istirahatine çekilmekte idi.” (*Ahz-i Sâr yahut Poliste Maharet, Jules de Gaatyn'den Süleyman Nafiz, 1307 (1890)*)

“Üç gün hasta olduktan sonra cumartesi günü sabahleyin saat altıda vefât ettim. Zavallı zevcem bir müddetten beri çamaşır aramak üzere sandığı alt üst etmekte idi. Kalkarak beni câmid bir halde bulduğu zaman ağzı alık gibi açık olarak

bana doğru koştı ve beni bayılmış zanneylediğinden eğilerek ellerini yüzüme dokundurdu.

Sonra dehşetyâb olarak, çıldıracak bir hale gelerek hüngür hüngür ağlamağa başladı ve pepeleyerek ağzından şu sözler çıktı:

- Aman ya Rabbim! Aman ya Rabbim! Ölmüş! (*Canlı Cenaze, Emile Zola'dan Mehmed Rüşdü, 1307 (1891)*)

“...başlar henüz bir adam gibi çorbasını yemekte olan on aylık çocuğa gelinceye kadar birbirinden küçülmekte idi. Kaşıklar tabakların içinde takırdamakta idi. Yavrular ağır ağır yemekte idiler. Hele bu küçücüklerin ellerini bana doğru uzatarak:

“Büyükbaba bana ekmek ver. Bir büyük parça büyükbaba!” dedikleri zaman damarlarımda kan yerine fahr ve mahzûziyet dolaşmakta olduğunu hisseylerdim.” (*Feyezan, Emile Zola'dan Mehmed Rüşdü, 1307 (1891)*)

“Mükemmel surette akşam taâmını ettikten sonra (Bernar Peyle)nin odasında sigara içmek üzere beş kişi toplanmış idik: Hepimiz de tembelce geniş koltuklar içine yaslanmış, başlarımızı arkaya dayamış ara sıra tavana doğru tütün dumanını savurmakta bulunuyorduk. Odada hane sâhibi noter ile benden başka yeni avukatlardan (Döverni), tiyatrolar daavâ vekili (Porat) ve Paris'in en birinci meç muallimlerinden Sarrâf Baron Temrozorite var idi. Diğer tarafda salonda ise kadınlar gecenin uzunluğunu geçirmek maksadıyla esvâba müte'allik şeylerden bahsetmekle beraber en sevgili refikalarını çekiştiriyorlar idi.” (*Hırsız Kadın, Georges Ohnet'den Ahmed İhsan Tokgöz, 1308 (1891)*)

“Siriyus tesmiye edilen yıldızın etrafında devvâr seyyârelerden birinde, pek zeki bir genç var idi. Kendisini – küçük karınca yuvamız üzerine ettiği son seyahatte tanımakla teşerrûf ettim.” (*Küremizde Seyahat, Voltaire'den İbnü'l-Kâmil, 1308 (1891)*)

“Paris’in muteber bankerlerinden olup bir ma’îşet-i fevkalâde ile yaşamağa kâfi miktarda cem’-i servet eyledikten sonra işten el çekmiş bulunan Mösyö Belmar’ın Londra sokağındaki otelinde bir akşam gayet şa’şa’alılı bir cemiyet toplanmış idi. Her tarafta fânuslar yanmış hâzırûnun şamâtat-ı şetâret-efzâsıyla otelin her tarafı dolmuş idi.” (*Paris’te Bir Teehhül, yazar adı belli değil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, 1308 (1891)*)

“Karnaval gürültülerinin ibtida-yı zuhurundan otuz sene sonra yani miladın 1850 senesinde her bir tarafta karnaval maskaralıkları hüküm sürmekte idi ki nakledeceğimiz hikâye de tamam bu esnada vuku bulmuştur. Yavaş yavaş balolar, operalar meydana çıkmaya başlamıştı.

İşte bu senede karnaval ber mutad Martın 13’üncü günü hitam bulmuş idi, şu tarih bizce mühim bulunmuş olduğundan kariînin unutmamalarını arzu ederiz.” (*Karnaval Cinayeti, Armen Lapointe’den Ahmed İhsan Tokgöz, 1308 (1891)*)

“Çocuk küçük olduğu için balkon kendine büyük gelirdi. Amede’ye ya yevm-i viladetine yahut isim yortusuna müsadif bir günde bir kutu sulu boya vermişlerdi. Yerdeki halı üstüne oturup son derece sarf-ı dikkat ve elindeki fırçayı ara sıra ağzında.....” (*Gençlik, François Coppé’den Ahmed İhsan Tokgöz, 1309 (1892)*)

“Sonbaharda vefat etmiş olan validemiz için mâtem tutmakta idik. Bu sebepten yalnız (Katya) ve (Sonya) ile beraber bütün kış köyde ikâmet ettik.

Katya hepimizi terbiye etmiş aile dostu olduğundan kendimi tanıdığım zamandan beri onu da tanıdım ve çok seviyor idim. Sonya küçük hemşirem idi. Bizim eski Pokrofski köyündeki evimizde mükedder ve mahzun bir kış geçirdik. Hava soğuk ve rüzgârlı olduğu cihetle kar yığınları pencereleri aşmış idiler.” (*Familya Saadeti, Leon Tolstoi’dan Madam Gülnar Olga de Lebedef, 1309 (1892)*)

“...hastanın göz kapakları hareket edip de cevab-ı muvafakat verdiği görülür görülmez Livanlı bir tavr-ı memnunane ile Ruzbonşan'a dedi ki:

- Güzel madam görüyor musunuz?... Ben size demedim mi?... İşte mösyö Marsiya size ruhsat veriyor!... Evet!.. Marsiya sizin zanneylediğiniz gibi yalnız istifa ve menfaat-i şahsiyyesini düşünen adamlardan değildir.

- (Mesruriyetle) ben de anladım mösyö!... Öyle ise davetinizi maal-memnuniyye kabul edebilirim dostum!”

(Tunçtan Kızlar, Xavier de Montepin'den Mustafa Refik, 1309 (1892))

“Fransa adasında Port-Lui kasabasının gerisinde vâki’ dağın şark cihetinden vaktiyle mevrû’ bir arâzide iki küçük kulübe harabesi görülür. Bu kulübeler cesîm kayalardan müteşekkil ve yalnız şimâle müteveccih bir mahreci hâvî olan havzanın hemen vüs’atında kâindir. Solda karaya tekarrüb eden gemilere işâret olduğu ve keşif bayırı denilen dağ ve bu dağın daha aşağısında Port-Lui sağda Port-Lui’den Pampelemos mahallesine giden yol...” *(Pol ve Virjini, Bernardine de Saint Pierre'den Osman Senâî, 1311 (1893))*

“Bu sahîfeleri yazan refikin ismi (Rafael) değildi. Ben vesâir muhibbânı ekseriyâ latîfe olarak ona bu nâmı verirdik; zira hâl-i şebâbında Rafael’in çocukluk resmine benzerdi ki bu tablo Roma’da (Baryarini) resimhânesinde, Floransa’da (Biti) sarayında ve Paris’de (Luvr) müzesinde görülür. Biz ona bu nâmı verirdik; çünkü bu çocuk kendi meşrebinin nişâne-i fârikası olmak üzere tabiat ve sanatta o kadar şedîd bir hiss-i mehâsine mâlikti ki ruhu sanki sun’-ı ilâhî ile a’-mâl-i beşeriyede mündemic maddi ve hayâli bir güzelliğin manzar-ı şeffâfı hükmünde idi.” *(Rafael, Lamartine'den İsmail Hakkı Eldem, 1311 (1893))*

“1700 senesi Mayıs ayında bir sabah altmış beş, altmış sekiz yaşlarında kadar büyük zaif bir adam iki küçük heykel-i ma’lûmda (Russo) ile (Volter)e giydirilmiş olan esvaba mümasil bir libas giymiş olduğu halde tûlü hemen şimdiki kadar uzun bulunan Sen Marso mahallesini yürüyerek takip ediyordu.

Bu adamın vechinde şayan-ı tashih ve tenkid bir çizgi bulamazdınız. Her hali küşade bir kalp, nikhah bir mizac, cevval bir fikir sahibi olduğunu ima ediyordu.”
(*Muallim Mustel, Alexandre Dumas'dan Ali Nusret, 1311 (1893)*)

“ Matmazel zevk ve sefa âlemini sever misiniz?

Bunun cevabını siz vermeyecek misiniz? Ben o kibar ve eğlence âleminde hayretimden dilimi yutarım... İşte o şa'saalı alemin bana ettiği tesir! Bununla beraber ihtimal ki bu hayret benim talihsizliğimden ileri gelmiştir. Kardeşimin dostlarından genç, ciddi erkeklere inhimak göstermişim. Benim ta'bir ettiğim üzere, birçok fıkaratı havi genç erkekler? Bir de o genç kızlar ki kilisede işittikleri son nutuktan piyanoda taallüm ettikleri son parçadan, yahut en son giydikleri elbiseden başka halk hiçbir şeylerinden bahsetmez. Korkuyorum...” (*Rene Mopren, Edmond et Jules de Goncourt'dan Mehmed Müncî Fikri Paşazade, 1312 (1894)*)

“..... 10 mart 1800

Ah Rabbim! Teehhül ettim. Cinayet ettim. Beni affet. Bilmedim!.. İzdivac hakkındaki tasavvuratım ne kadar yanlış imiş. Ben zannediyor idim ki dostlarımızla arkadaşlarımızla nasıl sakinâne, samimâne bir rabıta-i münasebat akd eyliyor isek taht-ı izdivacımıza aldığımız kadınlara karşı da aynı muvaffakiyete nail olabiliriz. Teessürat-ı âşıkâneye ihtisarat-ı sevda perverâneye, infialat-ı vicdaniyeye dūçar olmak gairesinden bazen kurtuluruz. Ne büyük hata!...” (*Müteehhil, Karmen Silva'dan Abdullah Zühdü, 1313 (1895)*)

“La Dam O Kamelya'nın (Mon Martır) mezarlığında bulunan makberine gittim kapıcının bile ma'lûmu. Fakat (Alfonsin Pelesi) nâmıyla değil. Zira orada defn-i hâk-i fena olmuş nice Pelesi, nice Alfonsin var. Kapıcı operada localara bakan kadınlardan birinin verdiği “Hoppa” unvânından bi'l-intikâl tanıyor La Dam O Kamelya nâmının nâtık olduğu zühre-i hazz ve şevk-âverî bir generalin serpuşunda taşıdığı sorguç gibi kemâl-i vakâr ve şair için mazmûn-ı ebedî haline ifrâğ ettiği bir

zerâfet-i bî hemmâl ile zîver-i hâme-i mübâhât eylemiştir.” (*La Dam O Kamelya, Alexandre Dumas fils’den Ahmed Rasim, 1313 (1895)*)

“Şu kitabı yazmaktan maksadım kuvve-i hâfızamın en derin köşelerine nakşedilmiş olan hayatımın keder-engîz vukû’âtını mümkün olduğu kadar en ufak teferruâtına varıncaya kadar zabt ve kayd eylemekden ibârettir.

Mahall-i tevellüdüm “Komanej” nâmıyla meşhur şanlı bir hanedir. Topu iki evladı olan büyük pederim, büyük oğlunun zararına olarak küçüğüne arâzî-i cesîme vermiş ve “Marki Dö-Lusan” nâmını ihrâz ettirmişti.” (*Sevda-yı Vahim, Madam Dö-Tensen’den Mehmed Ekrem, 1314 (1896)*)

“Bu hikâyeyi yazan dostumun asıl adı Rafael değildi. Diğer muhibbanıyla ben, devr-i şebâbında ressam-ı şehîr Rafael’in “Barberini” resimhanesinde, Floransa’nın “Piti” sarayında, Paris’in “Luvr” müzesinde, görülen çocukluk zamanındaki bir tasvirine pek ziyade benzettiğimiz için latife tarikiyle ona bu ismi veriyorduk.” (*Rafael, Lamartine’den M. S.-E. L., 1314 (1896)*)

“Buraya geldiğimizden dolayı ne kadar memnunum! Ey dostlarımın en azizi! İnsanın kalbi sanki ne olacak? Seni o kadar sevdiğim, yanından bir an ayrılmadığım halde şimdi terk ettim de âlemde hoşnudum. Fakat bundan dolayı beni affedeceğini biliyorum. Diğer dostlarıma gelince, onlar benim gibi bir adamın kalbini zedeleyecek, halini endişede bırakacak surette peyda etmediğimden emin değil mi idim? (*Verter, Goethe’den Ali Muzaffer, 1315 (1897)*)

“Bu sahifeleri tahrîr eden muhibbin nâm-ı hakiki (Rafael) değil idi.

Ressam-ı şehîr (Rafael)in çocukluk halini musavvir olup Roma’da “Barberini” divanhânesinde, (Floransa)’da “Piti” sarayında, (Paris)’te “Luvr” müzesinde meşhur olan bir tasvire, gençliğinde pek ziyade müşâbeheti olmasından dolayı ben ve sâir

dostları ekseriyâ latife olmak üzere kendisine bu nâmı verir idik.” (*Rafael, Lamartine’den Nuri Şeyda, 1315 (1897)*)

“Doktor (Kleman) dedi ki:

- Al bakalım! Bir kayıp daha! Yirmi üç mark daha kaybettim. Artık bir karışlık oynamalıyım.

- Gelecek pazar oynarsınız. Saat on biri vuruyor. Ne Matild’in ne de benim sokakta pek mağrur olmadığımızı bilirsiniz.

Jak Mornang söze karışarak:

- Madam, ben sizi hanenize kadar götürürüm, dedi.

Doktor bunun üzerine sözü uzatarak:

- Evet... Evet... Jak sizi hanenize kadar götürür. Zaten bundan başka da bir şey istemez. Sizi hanenize kadar götürmek ona kifayet eder.” (*Matild Laroş, Ahmed Rasim, 1315 (1897)*)

“Bu sahâifi tahrîr eden dostun asıl ismi Rafael değil idi. Sâir muhibbânıyla ben bu unvanı kendisine latife olarak verir idik.

Çünkü ahd-i şabâbetinde Roma’da (Barbarini) resim sergisiyle Floransa’da (Piti) sarayında, Paris’te (Luvr) mağazasında Rafael’in çocukluğunu musavvir görülen bir tasvîre fevkalâde müşâbeheti var idi. Biz bu ismi diğer bir sebeple daha kendisine verir idik.” (*Rafael, Lamartine’den Müstecebizade İsmet-İskender Ferari, 1316 (1898)*)

“İlk defa olmak üzere (Şövalye de Gariyo)ya tesadüf ettiğim zamana kadar kâri’îmi ircâ’-ı nazar ve fikrettirmeye mecburum. Bu vak’a İspanya’ya azîmetimden takrîben altı ay evvellerine doğru vukû’ buldu.

Vâkıa her ne kadar gûşe-i uzletimden nâdiren hurûc etmekte idiysem de kerîmemi memnun etmek için bazı defa muhtelif mahallere muhtasar seyâhatler

icrâsına mecbur oluyor, fakat bunların mümkün olduğu merteye müddetlerini tenkîs ediyor idim...” (*Manon Lesko, Abbé Prevost’dan M. Nuri Şeyda, 1317 (1899)*)

“Cihet-i şarkiyede “Burbaki” hezimetinden sonra idi. Fakat o ne harb-i müdhiş idi; bereket versin ki az sürdü de yüz elli bin kişi bir mevt-i muhakkaktan kurtuldu. İşte bu muhârebe-i hûnrîzânedan sonra idi ki ordu, kırık, dökük, bitik bir halde İsviçre’ye ric’at etmeğe mecbur olmuş idi. Açlık, dehşetli soğuk, yalın ayak karlar içinde mecbûren katedilen merâhil bizi, (Belfor’a) doğru hareket ederken daima pîşdâr (Jura)dan avdetten daima dümdâr olduğumuz halde kaybolmuş çocuklar gibi çadırsız, mu’ayyenâtsiz tertipsiz giden biz efrâd-ı mu’âvineyi ayrıca meşâkk u mezâhim içinde bırakmış idi.” (*Ühlan Karısı, Jean Richepin’dan Ahmed Rasim, 1318 (1900)*)

“Denizde saat takriben sabahın ikisi sâkin bir gece. İv güvertede benim yanımda duruyordu. İkimiz için de bütün bütün yeni olan şu memleketten, tesâdüf-i mukadderâtımızın bu defa bizi sevk ettiği bu yerlerden bahsediyorduk. Karaya ertesi günü çıkacaktık. Bu intizâr bizi eğlendiriyordu.” (*Madam Krizantem, Pierre Loti’dan, 1319 (1901), mütercimi belli değil*)

“Balık tuzlaması ile deniz kokan karanlık bir oda içinde iri, dehşetli yapılı beş kişi idiler. Dirseklerini masaya dayamışlar, içki içiyorlardı. Oda boylarına nispetle alçak geliyor, bir tarafı içi boşaltılmış bir martı gibi uzanıyordu. Boğuk bir inilti çıkararak bir uyku betaetiyle hafifçe sallanıyordu.” (*İzlanda Balıkçısı, Piyer Loti’dan, 1319 (1901), mütercimi belli değil*)

“İlkbahar evailinde idi, iki uzun gün ile bir geceyi şimendiferde geçirmiş idik. Bulduğumuz trenin her tevakkufunda vagonumuzdan birçok seyyahlar iniyor, diğerleri biniyordu. Yalnız üç yolcu ile ben mütemadiyen kompartımanda kalıyorduk. Dudaklarında bir sigara alâim-i vechiyesi bozulmak, başına dava vekilleri ile hakimlerin giydiği cinsten büyük bir şapka geçirmiş, arkasına bir erkek

mantosu giymiş orta yaşlı bir kadın; yanında arkadaşı şen, tahminen kırk yaşlarında temiz ve belki daha ziyade zarifane addolunabilecek derecede mu'tena giyinmiş bir adam.... Sonra biraz daha ötede, saklanmış gibi gayet sinirli, kısa boylu sinn-i kemale yaklaşmış gözleri gayet parlak keskin ve tiz nazarları daima yeni bir şeye ma'tuf gibi kalan bir mösyö.” (*Acıklı Bir Sergüzeşt, Leon Tolstoi'dan Ahmed Salahaddin, baskı yılı belli değil*)

“Avelin”de bir hâlet-i teyakkuz hâsıl olmuştu.

Mezbûre asabî bir titremeye tutulmuştu.

Eğer o sırada Engizisyon kavasları gelip hücum etmiş olsalardı “Avelin” kendi cesaretini tekrar bularak müdâfaada kusûr etmeyecekti, fakat bu hal-i tereddüd ne olacağına dair hâlet-i iştibâh onu dondurmaya başlamıştı.” (*Ateşte Yananlar, Süleyman Tevfik, yazarı ve baskı yılı belli değil*)

“Saat alafranga dokuza gelmiş idi. Vist masasında oyun oynayanlar gürültüsüzce kâğıtları karışdırmakta idiler. Madam (Fuşur) örmekte olduğu kanave bir işin üzerine temayül ederek uyulamakta olup kızı Matmazel (Orsül Fuşur) ise “Henri Dökro” isminde bir delikanlının enzar-ı meftunanesine hedef olduğu halde piyano başında bir parçayı henüz ikmal etmiş idi. İki lamba ile hafifçe tenvir edilmiş olan büyük salonda artık bir patırtı işitilmemekte bahçeye nazır ve açık olan pencerelerden sanki salon içine leylin hal-i sükunu girmekte idi...” (*Şeytan Kaya Cinayeti, Gaston Berjer'den Avanzade Mehmed Süleyman, baskı yılı bilinmiyor*)

“(Frederik Humbert) isminde (Bezanson)lu bir delikanlı hukuk tahsili için Paris’e gelmiş idi. Bu delikanlının ailesi zengin olmadığından oğullarına şehriye az bir para gönderebilmekte idiyse de (Frederik) bir idare-i fevkalâde ve maişet-i muntazama üzere yaşadığından bu meblâğ-ı kalîl ile def-i ihtiyacata muvaffak olur idi. Frederik Paris’e gelince derslerini sühuletle takip edebilmek için (Kartiyeye Laten – Cartier Latin) denilen talebe mahallesinde bir oda isti’car eyledi.” (*Frederik ile Bernaret, Alfred de Musset'den Hüseyin Rahmi Gürpınar, baskı yılı bilinmiyor*)

“Sergüzeşt” isimli gemi ile (1702) senesi 20 Haziranında İngiltere’yi terk ile Sürat’a müteveccihen hareket etmişim, Ümid Burnu’nu geçtikten sonra Madagaskar’ın şimâlinde pek büyük bir fırtınaya tutulduk. Rüzgârın önüne düşen gemimiz bir ceviz kabuğu gibi sallanarak şarka doğru atılıp gidiyordu. Uzun zamanlar çalkalandık. Mülük adalarından daha uzaklara atıldık. Nihâyet (1703) Haziranının (16)ncı günü direkte nöbet bekleyen taife uzaktan kara göründüğünü söyleyince son derecede sevinerek birbirimizi tebrike başladık.” (*Güliver’in Seyahatnamesi, Swift’den, baskı yılı ve mütercimi belli değil*)

Örnek aldığımız metinlerde de görüldüğü gibi Avrupa Edebiyatı’ndan Osmanlı Türkçesi’ne tercüme edilmiş olan romanların dilinde ilk tercüme edilen roman olan Tercüme-i Telemak’tan araştırmamızın son sınır tarihi olan 1901’e kadar gittikçe artan bir sadeleşme görülür. Bu sadeleşmenin bir sebebi halka roman türünü sevdirmek ve okutmak için dilin sade tutulması olabilir. Bir diğer sebep de özellikle tercüme roman baskısında ciddi bir artışın gözlemlendiği 1880 sonrasında Fransızca öğrenmek amacıyla genellikle ikinci üçüncü sınıf yazarlardan tercüme yapan öğrencilerin kendilerinin de dile yeterince vakıf olmamaları olabilir.

3. TERCÜME ROMANLARDA KULLANILAN DİPNOTLAR

Tercüme romanlarda açıklanmasına lüzum görülen yerlerde dipnotlar kullanılmıştır. Bu bahsimizde tabiatıyla yazara değil sadece çevirmene ait olan dipnotları ele alıyoruz. Bu dipnotların kullanılışı başlıca şu sebeplere dayanmaktadır:

- Romanda geçen coğrafi mekanları (yer adları) açıklamak.
- Eserde kısa geçilmiş ibarelerin geniş açıklamaları, gerekiyorsa tarihi bilgiler.
- Osmanlı'da kullanılmamış veya Osmanlı'nın yabancı kaldığı terimlerin açıklamalarında.
- Romandaki vasati saatlerin Osmanlı'nın anlayabileceği ezani saate çevrilmesinde.
- Bazı konularda okuyucuyu ikaz etmek için.
- Hıristiyan kültürüne ait olan kavramları açıklamak için.
- Avrupaca meşhur olan ama Osmanlı okuyucusunun yabancı olduğu şahıs ve kitap isimlerinin izahı için.
- Avrupa ölçü biriminin Osmanlı okuyucusunun anlayabileceği ölçü birimine çevrilmesi durumunda.

3.1. Coğrafi Mekânlar (Yer Adları)

İncelediğimiz romanların dipnotlarında coğrafi mekânlar olarak şehir, ülke isimleri verilmiştir. Bunların bir kısmı tarihte adı geçen ülkelerdir. Osmanlı okuyucusunun bu isimlere yabancı olacağı düşüncesiyle bu yer adlarına dipnotlar düşülmüştür.

“...Ve doğruca Marsilya’ya gelmek lazım iken Elbe (*) adasında bir buçuk günü beyhude izaa ettirdi.”

(*) *Birinci Napolyon’un ilk defa nefyolunduğu ve ol tarihde mukim bulunduğu adadır.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“...politikadan bahsetmekte olan (Granad) (*) valisi...”

(*) *İspanya dahilinde Arapların iskân ettikleri şehrin ismi.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Fırâr eder gibi gösterip onlar bu (Jibraltar)ı zaptederler iken bende (Valans) (*) taraflarında...”

(*) *Valans İspanya memâliki dâhilinde olup Madrid’den 320 kilometre mesafe bu’dünde ve 146000 nüfusu şâmil bir şehirdir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Nansi – Narak (*) şehri ve saray bence daha iyidir.”

(*) *Narak şehri Paris’e 706 kilometre mesafesi olup ve 7680 nüfûs-ı ahâlîyi şâmildir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Pepa – Bana kalır ise (Luvru) (*) Narak’dan daha iyi bulurum...”

(*) *Paris şehrinde mükemmel bir sarayın ismi.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...cereyân eder güzel çaylar ile büyük bir koruluğu şâmil Pirene (*) dağları eteğinde...”

(*) *Pirene dağları Fransa ile İspanya hududunu tefrîk eden cibâl-i müteselsile.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...akabinde (Palarmi) (1) şehri muhâfızlığını verdiler.”

“...yeni kral üçüncü Filip çağırdı (Katalonya) (2) şehri valiliğini verdi.”

(1) *Sicilya adasında 200000 nüfus ahaliyi şâmil bir şehirdir.*

(2) *İspanya’nın başlıca eyaleti olan Barselon ki 1260000 nüfus ahaliyi şâmil.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Kral bu sözleri soğukça dinler idi ve Pavi (*)de birinci Fransuva’nın gidişi gibi...”

(*) *(Pavi) İtalya memâlikinden biri ve 25000 nüfus ahali olup birinci Fransuva’nın muharebe eder iken Şarli Keyn tarafından esir edildiği mahaldir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“1859 sene-i miladisi Ağustos ayının birinci sabahı saat sekiz kararlarında bir atlı Sen Kalo (*) dağlarından geçip Fransa kralı Üçüncü Anri’nin ordusunu iskân ettirdiği mahalle doğru gelmekte idi.”

(*) *Paris civârında 5620 nüfus ahaliyi şâmil olan ve Üçüncü Anri’nin bir kâtil yediyle telef edilen memleket.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...Dokuzuncu Şarl zaman-ı saltanatında efendimiz dahi Bologi (*) tahtında idiniz.”

(*) *Bir eyalet ki Rusya ve Avusturya ve Prusya devletleri beyinde taksîm olmuştur.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Aktör – Nereye gideceğim?

Bavole – Pilhun’a (*)”

(*) *Manş Denizi üzerinde tersâne*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...vefât edeli altı hafta olmuş ve müşârünileyhin cenâzesi (Kompibean) (1)a getirerek defnettikten sonra...”

“Molan ve Jizu ve Pontuvan” şehirlerini zaptetdikden sonra (Diyep) (2) şehrine...”

(1) *Paris’e 101 kilometro mesafededir.*

(2) *Paris’e 200 kilometro mesafededir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Bu sabah Bastilin (*) arkasında!”

(*) *Bastil Paris’te bir kalenin ismi olup fî 14 Temmuz sene 1789 tarihinde ahâlî tarafından hedm olunarak vîrân olmuştur.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“1773 sene-i miladîsinde (Eks la Şapel) (*) nâm mahalde...”

(*) *56000 nüfusu şâmil olup Paris’ten 539 kilometre mesafe bu’düinde Avusturya devletinin cesîm bir şehri.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“...Avusturya arşidüşesi Mari Antuvan’ın suveri imiş ki memleketimiz olan Langedok (*) valisi silsilemin büyüklüğüne riâyeten...”

(*) *Langedok Fransa ’nın eski prensliklerinden bir şehrin ismi.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“...o da Toskana (*)ca olan işlerini tesviye zımnında...”

(*) *İtalya memâlikindedir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir tercümesi, 1296 (1879))

“Alp (1) dağları ki daimî buzlarının parıltısını sabâvetimden beri Milli (2) bayırının tepesinden müntehâ-yı ufukta görür idim.”

(1) *İtalya ’nın şimâl tarafında vâki’ silsile-i cibâl-i azîmedir.*

(2) *Fransa ’da bir ufak şehrin ismidir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“Eski Roma’dan (1) yeni Roma’ya geçür Pafteyon (2)...”

(1) *Tiber Nehri’nin cânib-i şarkisinde bulunan kıtaya atîk ve cânib-i garbîsindeki kıtaya cedîd Roma itlâk olunur.*

(2) *Eski Roma kiliselerinden birinin ismidir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“Evras’ın hanesinden Yetbor (*)a...”

(*) *Roma civârında (Teveron) nâm mahalde bir meşhur sayfiye idi.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“...ve Kalaber (*) ahâlisi karşı korlar idi.”

(*) *İtalya eyaletlerinden birinin ismidir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“İşte bu lakırdıları ederek Prusidan’ın inişli yollarını hafifçe inmiş idik. Müteakiben Marin’e (*) vâsıl olduk.”

(*) *Bahr-ı sefidin ve İtalya’nın limanlarına yakın bulunan sevâhile Marin tesmiye olunur.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“Birkaç dakika kadar şu Mediterane’nin (*) sularına girdim.”

(*) *Fransızca Bahr-ı sefidin ismidir. Vâsıl manasını iç denizi demektir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“1631 senesinde Dufine vilâyetinde kâin bir kumsallıktan çıkarılan ve Gavlı kıt’asının müstevlîsi Simberlerin kralı Totobukos’un (*)...”

(*) *Gavlı zaman-ı kadîmde İtalya’nın şimaliyle Alp ve Pireni silsile-i cibâliyle bahr-ı muhîti Atlasî ve Ren nehri beyninde bulunan kıt’aya itlâk olunurdu. Kıt’a-i mezkûre Sezar tarafından miladdan elli sene evvel zabt ve tashîr olunarak Roma hükûmetinin taht-ı tâbi’iyyetine geçmiştir. Simber denilen kavim ise Totonlar ile beraber milattan iki yüz sene mukaddem Avrupa’yı istilâ eden ve kable’l-milad yüz bir sene evvel Versil civârında Roma generallerinden Maryos tarafından dûçâr-ı hezîmet ve izmihlâl olan akvâm-ı vahşiyeden bir kavmin ismidir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Acaba Hukla (*) berkânının kraterinden mi yoksa adanın yeddi diğer berkânlarından...”

(*) 1557 metre irtifâ’ında ve nevbâtı 70-80 senede bir vâki’ İslanda’da kâin meşhûr berkânın ismidir.

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Küçük çoban “Istramboli” (*) diyerek Hans’ın yedinden kaçarak zeytin ağaçlarının arasından ovaya doğru firar eyledi.”

(*) Mezkûr Istramboli berkânı on bin kadem kadar irtifâ’ı olan ve her on ve on iki senede bir kere icrâ-yı indifâ’ eden meşhur Etna berkânının kurbunda ve Libari adalarının birinde kâin olup iki bin yedi yüz yetmiş beş kadem kadar irtifâ’ı hâizdir. Berkân-ı mezkûr iki bin seneden beri bir çeyrek saat bile icrâ-yı indifâ’ dan münkatı’ olmadığı icrâ olunan tahkikâttan müstebân olmuştur. 1867 senesinde Mart ve Mayıs ve Teşrîn-i sâni aylarında işbu berkânın zirvesi duhân ve kül bulutuyla ihâta olunarak krateri iki kadem kutrunda nâr-ı beyzâ halinde bulunan her on ve on beş dakikada bir kere çıkar iner lav ile memlû olup bu esnâda fekâ’ât-ı buhariyenin feverânından havaya doğru bir sütun remâdî-i berkânî endâht olduğu müşâhede olunmuştur. Mezkûr berkân fevkalâde kızgın bir cesîm fırın gibi lav-ı müzâb ile dolu ve mezkûr lav dahi taharrük ve galeyân-ı dâimî halinde bulunduğu ve kraterin derûnundaki mevâdd-ı berkâniyye havaya doğru endâht olunarak ba’dehu sükût ve kendi üzre ric’at ettiği vâki’ olan meşhûdâttan müstebân olmuştur.

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...olmadıklarını bilemiyorum fakat Helespon (1) sâhilinde bulunan Ferijyalıların Kayster taraflarında...”

...Kayra ve Silisya ve Paflagonya (2) taraflarına gelince bunların ittifâka duhûlden imtina’ eyledikleri mervîdir.”

(1) *Gelibolu boğazı*

(2) *Asurîlerin müttefikleri olan küçük milletlerin kâffesi şimdiki Adana ve Aydın ve civâr vilâyetler dâhilinde müstakil şeyler idi.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“Şevuj (*)...”

(*) *Sudan’ın sekiz kilometre cenûbunda vâki’ bir kasabadır.*

(Nişanlı Bir Kızın Jurnalı, 1303 (1886))

“...kalbinde hâsıl olan ceriha-i teessüre “Delos” (*) Ceridesi’nde fazilet-i zâtiyesiyle merhemsâz-ı teselliyet olurdu.”

(*) *Adalar denizinde Siklara cezâyirinden birisinin ismidir ki “Apollon” ve “Artimis” nâm mabutlara vakfolunmuşdur. Evâilde bu adaya hiç mevtâ defn olunmayub cûlarında kâin diğer bir adaya naklolunur ve her beş senede Atinalılar cezire-i mezkûreye bir ma’bûs gönderirler idi.*

“Mitridat” tarafından gönderilen kumandanlar baştan başa tahrib ettiklerinden o vakitten beri bu ada fakir kalıp el-yevm ise ahaliden hâlîdir. (Yunan-ı kadîm tarihinden)

(Aristonüs, 1306 (1889))

“İsmim “Aristonüs”dür İzmir’in Clazomone (1) Kasabası ahâlisindenim.

Burada mülk sahibi bulunan “Erythre”li (2) bir ihtiyar kadın beni hanesinde keçi sütüyle besledi.

(1) *İzmir vilayetinin cihet-i cenubiyesinde “Urla” isminde bir kazanın nâm-ı diğeridir.*

(2) *Eğriboz ceziresinde ve sevâhil-i garîbede vâki başlıca bir şehrin ismidir.*

(Aristonüs, 1306 (1889))

“Emr-i ma’îşette zarurete dûçâr olmağla iş görecek bir yaşa gelir gelmez beni bir esir tacirine ve oda “Lidya” Lycie’ye (*) götürerek “Aslin” Alcine isminde adalı ağniyândan ve ashab-ı irfan ve faziletten bir zata sattı.”

(*) *Saruhan Sancağı havâlisine itlâk olunur.*

(Aristonüs, 1306 (1889))

“İşbu cinayet (Bert) kal’asından (Norfolk) (*) adasına i’zâm olunurken...”

(*) *Norfolk adası Avustralya’nın cihet-i şarkisinde kâin olup burası taraf-ı hükûmetten nâkâbil ıslâh ve te’dîb-i haydutlara tahsîs olunmuştur. Burada husûsî bir nezâret tahtında bulunurlar.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Verter’deki sûâb (*)ın sislerini...”

(*) *Eski Almanya’nın Turanj, Bavyera ve İsviçre memâliki arasındaki kısmıdır. (limütercimihî)*

(Rafael, 1311 (1893))

“Adetâ (Versay=Versailles) tesmiye edilmek lâzım geleceğini söyledi.(*)”

(*) *Fransa krallarının ikâmet ettikleri meşhur saraydır. “Mütercim”*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda’nın Tercümesi, 1317 (1899))

“...nerede bulunduğunu söylemek lütfunu benden dirîğ etmezsiniz! (*)”

(*) *Tarih-i te’sîsi 1369 olan (Şatele), (Sen) Nehri’nin sol tarafında kâin bir kal’a olup on sekizinci asır evâsıtında zabtiyye hapishanesi ittihâz edilmiş ve 1782 tarih-i milâdîsinde münhedim olmuştur. (Mütercim.)*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda’nın Tercümesi, 1317 (1899))

“Ümid ederim ki bu yolun nihayeti yakın zamanda (Grev=Greve) meydanı olabilsin (*).”

(*) *Elyevm Paris şehremâneti dairesinin mebnî bulunduğu vâsi’ meydanlık olup vaktiyle en büyük camilerin siyâseti burada icrâ olunur idi. Mütercim.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda’nın Tercümesi, 1317 (1899))

3.2. Kısa Geçilmiş İbarelerin Geniş Açıklamaları

Tercüme romanların dipnotlarında mütercim, Avrupalı okuyucunun bilebileceği ancak Osmanlı okuyucusunun yabancı kalacağını, anlamakta güçlük çekeceğini düşündüğü yerlerde metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamak ve okuyucunun zihnini karmaşadan kurtarmak için açıklamalarda bulunma gereği duyar. Yazarın kısa geçmiş olduğu ibareler böylece okuyucunun metni daha iyi anlayabilmesi için mütercim tarafından izah edilir.

“KRAL: - Kaşındığını ya!... Vay, senin o kahramanın hastalığından haberin yok mu? (*)”

(*) *Napolyon yüzbaşı iken Tulon muhasarasında uyuz hastalığına uğramış olduğundan müddet-i ömründe mezkur hastalığı tamamıyla savuşduramamış idi.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Ne yolda zehirlendiği malumdur.(*).”

(*) *Zehirlemek istediği diğer bir kimseye hazırlatmış olduğu kadehi yanlışlıkla kendisi içerek.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Bundan başka yanında hiçbir candan adamı olmayarak ismi aziz bir adaya (*) gidiyor idiyse de bu adada isminden başka hiçbir aziz şey bulunmasının ihtimali olmadığı görünmekte idi.”

(*) *İtalyancada Monte Kristo da Hazreti İsa'nın dağı manasındadır.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Bazı cürümler yok mudur ki o cürümlere Türklerin kazık, eski Acemlerin teknesi (*) ve Iraklıların sinir bükmeleleri bile pek hafif bir ceza olup cemiyet-i beşeriye ise cürm nazarıyla bakmayıp vazife bile edilmez.”

(*) Eski acemlerin tekne cezası mücazât görecek adamı başı, kolları ve bacakları dışarda kalarak iki tekne içine yatırıp sinek vesair böcekleri davet için yüzüne bal sürerek güneşe bırakırlar ve gözlerini daima açık tutmak için göz kapaklarını iğneleyerek bu halde ölünceye kadar terk ederlerdi. (mütercim)

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Bir adam ki o da sizin gibi ben adalet-i ilahiyenin bir aletiyim demez idiye de ruh-ı a’zamin (*) takdirin alâtıyım der idi.”

(*) Fransa büyük ihtilalinde Fransızlar dini, mezhebi ber-taraf edip Allah’ın ismine ruh-ı a’zam tesmiye ederek rezon (akıl) isminde bir put düzüp ona secde ederlerdi.

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Bir gün mesela kral dördüncü Henri (*) dün sevgilisi Madam Kapril’in evine gitti diye bir havadis neşr edersiniz.”

(*) Alber bu sözü latife suretinde söylüyordu. Zira kral Dördüncü Henri bundan iki yüz on sene kadar evvel vefat etmiş olup Paris’de (Pon Nöf) Yeni köprü nam mahalde at üzerinde bakırdan bir resm-i mücessemi vardır. (mütercim)

(Monte Kristo, 1288 (1871))

Anderya: - (şaşırdığından telaşla) (*) Evet efendim, Fransa'nın cenup tarafında idim.

(*) *Anderya'nın bu (Fransa'nın cenup tarafında) lafzında gösterdiği telaşın sebebi Tulon şehrinde prangada olup Fransızcasında ise bu lafızlardan o pranga anlaşılmasından idi.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Valantin: - (biraz düşündükten sonra birdenbire) Durunuz ben anladım. İzdivacımı mı demek istiyorsun? (*)”

(*) *Fransız lisanında bir kızın elini istemek veya elini bir kimseye vermek izdivacına talip olmak veya kocaya vermek demektir. (mütercim)*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Onun üzerine beni istintak ederler ve öğrenirler ki Tulon'dan vedalaşmaksızın çıkmışım, o halde beni yine bahr-i sefid sahiline gönderirler. (*)”

(*) *Yani Tulon küreğinden kaçmış olduğumu öğrenirler de yine küreğe atarlar demek ister.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“.....(Burada Grek alfabesiyle yazılmış bir ibare vardı.) (*)”

(*) *Yani pederin ahvalini bize nakl et amma hainin ismini ve hıyanetliğini söyleme.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“.....(Burada Grek alfabesiyle yazılmış bir ibare vardı.) (*)”

(*) *Naklet.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Bir zengin Ermeniye sattılar o dahi beni aldıkda hocalar tayin ederek beni terbiye edip on üç yaşına geldiğimde saraya sattı. (*)”

(*) *Tepedelenli Ali Paşa'nın vefatının rivayetinde bazı mertebe-i mübalağa ve yanlışlık var ise de mesela Vasiliki'nin satılması paşanın başını bab-ı hümayunda gördüğü anda düşüp ölmesi ve Hadye'nin ibtida bir Ermeniye satılıp ondan dahi saraya alındıktan sonra Monte Kristo'nun yekpare zümrütten oyma bir kutuya satın alması kamilen hayali ise de şair kendi hikayesine revnak vermek için tarihin ehemmiyetsiz mahallerini istediği vechile tebdil ederek yazmış olduğu ihtar olunur.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Mösyö bilmem nenin (*) firarımızın tertibleri fena mı idi?”

(*) *Kürekden demek ister. (mütercim)*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Temmuz ihtilalinden beri (*) İf kal'asında artık mahbus kalmamış ve eski asker koğuşunda gümrük memurları kaçakçıları gözetmek için konulmuşlar idi.”

(*) *Yani 1830 temmuzunun 27, 28 ve 29 günlerinde Paris'de kral Onuncu Şarlo'ya karşı zuhur eden ihtilalden beri ki ondan sonra Lui Filib Fransa tahtına cülus etti. (mütercim)*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“- Demek ki bu adam adeta bir kuvakr (*)”

(*) *İngiltere'de ve Amerika'da gayet mülayim ve kimseyi incitmez bir tarikin ismidir.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Dördüncüsü (Müşşasibe) (*) dir ki şimâlden cenuba hâ betâ' (Meksika) Körfezi'ne muntehâ olur.”

(*) *Missisipi Nehri'nin nâm-ı sahîhîdir.*

(Atala, 1288 (1871))

“(Araskui) (1) ve (Manitu) (2)lar bizyâr ve müsait olmadığından düşman galib olarak babam helâk oldu. Ben de kendisini kurtarayım derken iki defa mecrûh oldum. Ah keşke o vakit (memleket-i ervâha) (3) kadar ineydim.”

(1) *Cenk müekkili*

(2) *Amerika vahşileri nezdinde rûh-ı a'zam*

(3) *Cehennem*

(Atala, 1288 (1871))

“Bu gece şubede yazı bazı hediye ile itmâ‘ ve iknâ‘ ettim. Cellâtları da ateş usârasıyla (*) sekerân eyledim.”

(*) *Ark*

(Atala, 1288 (1871))

“Kulübelerden müfârekat ve azîmetimizden beri yirmi beşinci güneş devretmeğle (şehrü'n-nâr) (*) duhûl etmiş....”

(*) *Temmuz*

(Atala, 1288 (1871))

“..... ve artık hiddetle “Mad” yerine “Matto” (*) diye bağırdım.”

(*) *Matto: İtalyanca mecnun demektir.*

(Meprizon Tercümesi, 1291 (1874))

“...Venedik cumhuriyetinden kalma “Laplomb” (*) tesmiye olunan meşhur devlet hapishanesine muvasalat olundu.”

(*) *Lep lomb kurşunlar demektir.*

(Meprizon Tercümesi, 1291 (1874))

“Ol vakit Anri aktörün elinden tutarak bahçede ma‘hûd kırmızı (*) herifin...”

(*) *Yani cellat demektir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Ben İspanya’dan çikalı beş sene oldu (Enfant) (1)ın tamam sevilecek çağı geldi...”

...diyeceksin ki senin düşmanların çok (Sent Armandad) (2) mahkemesinde...”

(1) *İspanya ve Portekiz’in prens prenseslerine itlâk olunur.*

(2) *İspanya’da 1500 senesi teşkîl olunmuş bir millet meclisi ki mülkün eşkiyâsını ve birtakım haşarı âdemlerin bilâ muhâkeme bu mahkemenin re’yiyle katl veya nefy gibi şeyleri icrâ olunur idi.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“(Siyera) boğazında ablukaya alınmış olan ayı inlerine (*) doğru gitmekte...”

(*) *Ol vaktin âdeti kral şikâra çıkacağı günden bir gün evvel birtakım sayyâdlar gönderilip saydohunacak şikârın firârına meydân verilmemek için ablukaya alınır idi.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Don Paye – Bir tabur lansekine (*) bir de piyâde birinci alayıyla...”

(*) *İspanya’da bomba ile muhârebe gönderilen bir nevi başı bozuk atlılarına tabir olunur.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...evet şimdi bildim bu Ebdil (*)dir siz de...”

(*) *Garinad şahlığının son silsilesi.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...gelmekte olduğunu don paça görmesiyle (*) en birinci resmî üniformasını giyinerek topların yanına gitti.”

(*) *Bir kumandan muhârebe mahallinde resmî elbisesiyle bulunmak vaktin âdeti idi.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...ol vakit bu şehri büsbütün ateşe vereceğim ismimi Eroszad (*) gibi...”

(*) *Simini için meşhur bir kiliseyi yaktığından kendisini dahi yakmışlardır.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“(Leyk) (*) meş’alesi Paris’de alev-feşân...”

(*) *(Leyk) suretâ kaldırmak için kızlar tarafından ittihâd olunmuş bir şey olup asıl Üçüncü Anri’nin tahtdan sükûtuna bir vesîle olduğundan ve bu emellerine dahi muvaffak olamadıkları cihetle nihayet Dördüncü Anri bunu ref’ etmiştir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Güzel Ann (*) nasıl tahammül olunur ki...”

(*) *Ann Madam dö Monpanesiye’nin ismidir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Bavole – Hoca Piyer (*) pek eminim ki...”

(*) *Piyer hizmetçinin ismidir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Ben buralarını düşünemedim idi sahîh bu aralık “tavşanlarım” (*) hayli iş göreceklarını ümit ediyorlar idi.”

(*) *Ma'iyyetinde ma'lûmü'l-mikdâr âdemi olup bi'l-îcâb onlara her şeyi emrederek icrâ ettirebilen âdeme tavşan ta'bîr ediyorlar.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“İşte Filib – Amanda – Tanfert (*)di Orovil'in hali şânı bundan ibâret olup...”

(*) *Üçü dahi Orovil'in ismidir.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“- Daha ileri git.

- Lakin Pojbovale geldik!

- Nihayetine kadar gideceğiz Marli (*)”

(*) *Marli on dördüncü Lui tarafından Paris'e su celb etmek için inşâ ettirilmiş olan bir makinenin ismi olup şimdi mezkûr makine kaldırılmış olması cihetle yalnız ismi kalmıştır.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“Bu söz üstüne Laskar ve ihtiyara Deruşe (*) küçük meyhâneden...”

(*) *Deruşe karının ismi.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“...geçmiş olduğundan muvaffak olamadılar çünkü bu sırada bir acayip sadâ (*) ber vech-i âtî sözleri söylemekte olduğunu işittiler.”

(*) *Bu sadâ Sovajo'nun olduğu malumdur.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“Kurtarıcıya kimin lüzumu vardır diye bir sadâ (*) işitilir.”

(*) *Laskar olduğu anlaşılmiştir.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“...birdenbire şaşırıp ona tüfek sesi geldi demeleriyle “Matorin” (*) çok şey...”

(*) *Çiftlik sahibi karının ismi.*

(Kırmızı Değirmen, 1292 (1875))

“... nisanın on yedinci salı günü sabahleyin saat üç buçukta mayestro buzun üzerinde hasıl olan “beling”i (*) ilk defa olarak gösterdi.”

(*) *Vasi’ bir buzun yüzünde ziya-i şemsden zuhur edip havada bir hat gibi çekilen gayet parlak vesair şeyde görülmemiş bir renk.*

(Kaptan Hateras’ın Sergüzeşti, 1294 (1877))

“Diğeri: Hayır, büyük jevudan (*) hayvanıdır.”

(*) *Bu isimlerde bir hayvan bulunmayıp ancak evailde hayalat-ı cesimesi zihinleri doldurmuş olan müfrit devlere alem olmakla burada görülen hayvanın fevkalâde cesametinden kinayedir.*

(Kaptan Hateras’ın Sergüzeşti, 1294 (1877))

“...âlem içinde şua’râ-yı kadîmin zaman-ı istirâhat (*) dedikleri ve her asır ihtiyârlarının iyilikten bahseyledikleri...”

(*) *Ajdor*

(Güstav, 1294 (1877))

“...ileri iterek muhibbenin kızına mültefitâne temennâ (*) etmesini ihtâr eyledi.”

(*) *Selâmlamak.*

(Güstav, 1294 (1877))

“...ve sevimli gösterip “zira sevdâ-yı zâtiye asla hükümden düşmez (*) madamın âşinâlığını kazandığından dolayı hâsıl olan memnuniyetini bi’l-beyân...”

(*) *Amorpervir.*

(Güstav, 1294 (1877))

“...vaktiyle Ad ve Semud kavmini ihrâk eden ateşi şimdi vesuv (*) volkanının şâhikasından celb ve davet eylemelerini...”

(*) *Muharrir (Vesuv) şâhikasını (münâsebet-i kelâmiye)sine sermâye ittihâz etmiş ise böyle bir volkanın sâir büyük şehirlerde bulunmadığına teşekkür etmelidir.*

(Güstav, 1294 (1877))

“Bu Homerik (*) temâşâ bana bu büyük zâtın hengâm-ı hayatını ihtâr etti ki bîçâre mahpesten çıktığında sığarın hasedine kibârın iftirâ ve nefsâniyetine uğrayarak...”

(*) *Bir temâşâgâhın medh ve tavsîfi zımında Homer nâm şair-i meşhûra nispetle darb-ı mesel makâmında Homerik derler.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“Napoli’nin sahillerine ve rıhtımlarına serapa yapılmış olan bu Lazaroni (*)ler ise ömürlerini...”

(*) *Napoli’de fakr ve safa ve tembellik ile imrâr-ı ömr eden bir kavme ilmolmuştur.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“...olup üzerinde kenarı romarin (*) ve fesleğen çiçekleriyle müzeyyen ve çardak şeklinde bir oda var idi.

(*) *Adalara mahsus olup yaprakları kekik yaprağına şebîh bir nevi çiçektir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“... bu da Napoli gemicilerinin ve köylülerinin âdetlerince likör (*) ve kahve yerine isti'mâl olunur idi.”

(*) *Midevî bir nevi içkidir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“(*) Verjis – men – niş bir, iki, üç...”

(*) “*verjis – men – niş*” Almanca bir ifâde olup harfiyen tercümesi “*beni unutmama*” demek olduğu gibi yine Almancada Arîlerin ot onunmar dedikleri (sıçan kulağı) çiçeğine ilm olmuşdur ki bunun burada zikr ve isti'mâlindeki letâfet ve münâsebet birkaç sahîfe kırâatden sonra anlaşılır.

(Ihlamur Altı, 1298 (1881))

“Ertesi günü Estefan bir kart (*) gönderdiğinden Estefan dahi mukâbeleten...”

(*) *Bir zâtın nâm ve şöhretiyle me'mûriyet veya şöhretini mübeyyin mahsûsen yazılan veya tab' olunan kâğıt parçalarına kart denir.*

(Ihlamur Altı, 1298 (1881))

“Gayet genç ve derece-i nihâyede güzel olup “konterdans” da (*) dahi bulunmuş olan kadına dikkat ettiniz mi?”

(*) *Konterdans serî' ve hafif bir raksdır ki bu raksda pek çok kesân birlikte raks ederler.*

(Ihlamur Altı, 1298 (1881))

“Luyiz’in rubesi babalarının mezra‘asını setr ve muhâfaza eden şeranpollere (*) ilişti.”

(*) *Şeranpol bir nevi kazıkdır ki bu nevi kazıklar yerde çakılmakla bir mâni teşkil edilebilir.*

(Ihlamur Altı, 1298 (1881))

“...zira mezarını akdiken, keçi yaprağı ve (1) verkis-mayin-nihet- ile tezyîn etmişim.”

...Küçük Edvard (2) mâî döşeli odaya “anamın odası” diyor.”

(1) *Beni unutma*

(2) *Edvard’ın oğlu.*

(Ihlamur Altı, 1298 (1881))

“...iki muhassıl mevcûddur ki bunlardan birisi “Rok andipandanı” (1) ve diğeri “Port de Deyayıl” (2) nâmlarıyla ma’rûfdur.”

(1) *Serbest kaya yahut istiklâl kayası demektir ki İngilizlerin Amerika-yı şimâlîde bulunan müstemlikâtlarından birine vermiş oldukları isme müşâbihtir.*

(2) *Şeytan kapısı demektir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“...aşağısına sevk edecek olursanız yek pâre bir kayanın yarığı arasından “Sevatvate” (*) suyunun fişkırarak zuhûr ettiğini...”

(*) *İspanyol lisânında latîf su demektir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Bufalo (*) yahut yerlilerin rivâyetine göre bütün şehriyle refte refte bu iklime hicret etmek arzusunda imişler.

(*) *Altın iklimi manasınadır.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Bu süknâlar Labrant (*) nev’inden olarak tertîb edildiğinden manzarası bile enkâzı kalmış bir harâbezâra benzer idi.

(*) *Kâ’ide-i mimariye gayr-i muvâfık olarak inşâ edilen birtakım kulelerdir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Bu kahraman kız bedevîlerin (Kurda Panter) (1) tesmiye ettikleri manoni nâmındaki bir (faspal) (2) olup mûmâileyhânın (lezo grandan) lakabıyla telkîb olunan (Pavoni Nenoma) ismindeki reis-i kabîleden mâ’adâ bir hâmîsi yok idi.

Pavoni Nenoma nâm şahıs (Pevruj) (3)lardan...”

(1) *Kaplan yürekli demektir.*

(2) *Beyaz yüzlü demektir.*

(3) *Kırmızı levnlî bir sîmâyâ mâlik olan âdemlerdir ki Amerikaluların ekserîsi bu kabîledendir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“...Pavoni kabilesinin reîsi olan Nenoma’nın cenkcilerinden (Vontom) (*) tesmiye olunan bir vahşî bahadır...”

(*) *Yaban kedisi demektir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“...görünce kemâl-i tehâlûkle üzerine sıçrayıp yerde bulduğu (Tomhavk) (*) nâm altı vontomun üzerine havâle eyledi.”

(*) *Ucu demir topuzlu olarak i‘mâl edilen bir nevi harb aletidir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Yazık ki (lejyon) (1)un pençesinde helâk olacaktır.

...Doğru olarak söylerim ki manâsını dahi bilmiyorum. (Dahli Garan) (2)a gelecek bir fenâlık için her vakit mukâvemete hazırım...”

(1) *Bir hırsızın ismidir.*

(2) *Beygire tahsis edilmiş bir isimdir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Okley- (Şado Montan) (1) çapkınlarının reisini tutmak bizim için pek büyük bir muzafferiyettir.

Okley- Evet! Bu kararı verecekler kafalarını iki (Onsa) (2) kurşununa hedef...”

(1) *Dağ kedileri manasınadır.*

(2) *Sekiz dirhemlik bir düzinedir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Vo- Çocuğunu almak arzusunda isen Vontom Sekav (*) olmaya razı olmalısın.”

(*) *Mukaddes manasınadır.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Bu esnâda vahşiler reisi bulunan (Nemona’nın) zevcesi (Topka) (*) ile beraber...”

(*) *Vahşilerin lisanınca elmaspâre demektir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Sizin gibi mesrûr âdemlere mükedder bir hikâyeye söylemeden maskemi çıkarmayacağıma yemin ettim bir kız (*) tuhaf şey!”

(*) *Vodvil tiyatrosu aktrislerinden.*

(Paris Faciaları, Ponson du Terrail’in, 1298 (1881))

“Çünkü Cenâb-ı Hak müstehak olduğum cezayı tertîb etmiş idi. İşte “teleyyün-i nühâ’-i şevkî” (*) ta’bîr ettikleri mahûf hastalığın...”

(*) *“Mondar ipliğın yumuşaması”*

(Paris Faciaları, Ponson du Terrail’den, 1298 (1881))

“İşte madmazel gördünüz mü? Tevekkeli ismim Kinyon değil!(*)”

(*) *Fena talih demektir.*

(Paris Faciaları, Ponson du Terrail’den, 1298 (1881))

“Kendi kendime “Leksikon” (*) dedim!”

(*) *Leksikon mufassal lugat kitâbı manasınadır.*

(Amcamın Kütüphanesi, 1298 (1881))

“Velhâsıl tabakât-ı jeolojiyenin tam silveri (*) tesmiye olunan kısmında bulunuyorduk.”

(*) *İşbu arzın evvelce keşfolunduğu mahal eski Britanya’yı teşkil eden İngiltere ve Gal memleketleri olduğundan zamanyıla memâlik-i mezkûrede sâkin bulunmuş olan Silver kavminin ismiyle tesmiye olunmuştur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Silveri cinsinden olup ilerledikçe de arz-ı mutavassıt (1) denilen tabakada olduğumuz daha ziyâde tahakkuk eyliyordu.

...muahharan bu cins arâzîye nâmî i'tâ olunan bir madenin içinde geziyor zanneylerdi. (2)”

(1) *Zevât-ı uzviyenin halakatlerinden sonra teşekkül edüp arâzi-i ibtidâiyeyi ziyâdesiyle müşâbih bulunan teşekkülâtı beyân etmek üzere arâzi-i ibtidâiye ile arâzi-i sâniye mâbeyninde arz-ı mutavassıt itlâk olunur.*

(2) *Arz-ı düveni arz-ı ibtidâiyesinin tabaka-i ulyâsına itlâk olunur. Mezkûr arz arz-ı silverîyi setreden teşekkülât-ı rüsûbiyye-i atıkadan ibâret ve başlıca gara ve şist madenlerinden mürekkeptir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“(Suropetris) tesmiye olunan hayvanât sûret-i mahsusada nazar-ı dikkatimi celb etmekte idiler (*)”

(*) *İşbu zümrede bulunan esmâk ve zâhfâtın bazıları o kadar acibdirler ki ancak tereddüd ile bunlar mezkûr sınıflara idhâl olunmuştur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“... gayet cüz'î zehb ve platin âsârını havî nühâs ve manganez filonları (*) istikâmât-ı muhtelifede...”

(*) *Tûlı semeninden ziyâde cesîm damarlar şeklinde olan kütûl-ı ma'deniyyeye itlâk olunur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Nihayet hoca yüzünü kaşlarını buruşturarak ıkına sıkına iki kefr arasında “Berjikanostoloji”(1) bile geçmiştir.

Mahzâ devr-i râbi'de sath-ı kürre-i arzda yaşamış olan mamut (2) vesâir bunun gibi...”

(1) *Mebhas-i izâm-ı cesîme.*

(2) *el-hâletü hâzihi mevcûd olan fillerden pek ziyâde büyük ve nesli münkariz fil-i mahmûdî denilen bir nevi filin ismidir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Ne yanak kemikleri çıkıktır ne de çenesi ileriye mütemâyildir. Zâviye-i vechiyeyi (*)...”

(*) *Zâviye-i vechiye biri cephe ve esnân-ı kâtı ‘aya mümâsen az ve çok amûdî ve diğeri kanât-ı sem‘iyenin fethasıyla enfin alt kemiğinden mürûr eden ufkî iki satıhdan müteşekkildir. Fenn-i mebhas beşer istilâhınca istitâle-i fekk-i zâviye-i vechiyeyi az çok tağyîr eden çenenin ileriye uzamasına itlâk olunur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Masnû’ât yeddi olan ve devr-i hacerîyi (*) teşkîl eden balta ve savan gibi...”

(*) *Avrupa’nın mağaralarında ve küller ve arâzî-i tufânîye ve arâzî-i lahkîyede benî beşere dair bulunan eşya ve âlât ve edevâta nazaran benî beşerin ezmine-i tarihiyyeden evvel olan tarihi üç devre taksîm olunmuştur.*

Birinci devir hacir devridir ki hacir-i maktû‘ ve hacir-i mecellî nâmıyla bu da biri atîk ve diğeri cedîd iki devre münkasımdır.

İkinci devir tunc devridir ve üçüncü devir ise hadîd devridir. Edvâr-ı selase-i mezkûrenin birincisi erozyonun devr-i tufânî tesmiye ettikleri arâzîye ve hacir-i mecellî devri dahi arz-ı tufânînin arz-ı lahkîye intikâl ettiği devre müsâdif bulunurlar. Tunç ve hadîd devirlerine gelince bu devirler ezmine-i tarihiyyeye dâhildirler. Birinci devirde madenlerin isti‘mâli insanın meçhulü olup kendilerine balta ve testere ve bıçak vesâire gibi lüzûmu görünen âlât ve edevât taştan ve hayvan izâmından ve boynuzlarından i‘mâl olunmuştur. Tunc devri ezmine-i tarihiyye dâhilinde olup hatta milattan 1700 sene evvel Fenikelilerin izâbe-i nühâs fennine âşinâ oldukları tahakkuk etmiş ve devr-i hadîdin bidâyeti Roma’nın te’essüsü zamanında yani kable’l-milad 435 tarihinde vâki olmuştur.

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Hâl-i indifâ’da bulunan bir berkânda bunlar daima görülmüş şeylerdir. (*)”

(*) *İndifâ’ât-ı berkâniyede zâhir olan alev hâmız kibrit mâ’ ve müvelledü’l-mâ’ denilen gazların iltihâbıyla tehaddüs ettiği erbâb-ı ilmü’l-arz tarafından istidlâl olunmuştur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Her çeyrek saatte bir gayet şiddetli bir gürültü ile sünger taşları (*)...”

(*) *Tabiatta gerek münferid gerek kesâriyyü’ş-şekl tabakât-ı multasika heyetinde küllî veya cüz’î büyük kesâreleri teşkîl eder bir sahradır ki berkânların kraterinden bazan alev ve kül ve su ile mahlût olarak havaya endâht olunduğu müşâhede olunmuştur. Sahra-i mezbûrenin intisâcı gayet hacervîdir ve bazan şa’riye ve rüsûbât-ı mukzaziye ve remliye halinde müşâhede olunur. Ve ziyâdesiyle hafif olduğundan ekseriya su üzerinde yüzer mezkûr taş heş olup cam ve çeliği çizer ve lemsî de gayet haşindir. Ağaç vesâir şeylere cilâ vermek için müsta’meldir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Bi’r-i mezkûr “fay” (*) ta’bîr olunan...”

(*) *Tabakâtdan teşekkül etmiş olan kütlelerin bir kıt’ası bazen bir nevi ferce teşkîl ederek aksâm-ı mücâveresinden infikâk ile asıl kütle-i umûmiyyenin ustuvâsına muhâlif olarak bâ irtifâ’ veyahut hubût etmiş olur ki bu nevi avârizât-ı jeolojiyeye madenciler fay ta’bîr etmişlerdir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Ve a’sâr-ı mütekaddimenin garîbü’ş-şekl tuyûrâtdan olan bir (petrodaktil) (*) gibi...”

(*) *Devr-i jevrazide sath-ı arzda yaşamış ve cenâhları eylevm mevcut bulunan yarasaların cenâhlarına müşâbih tâir bir hayvanın ismidir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“İşte bu kemik bir mastodonetin (1) alt çenesidir. Bu da bir dinotoryumun(2) azı dişleridir. Bu azm-i fahz-ı cesâmetine mebnî ancak ekber hayvanât olan bir mağatoryumun(3) uyluk kemiği olabilir.”

(1) *Arâzî-i sâlisenin devr-i sâlisinde sulardan hâlî olan mahallerde yaşamış ve el-hâletü hazihi nesli münkariz olmuş cesîmü'l-cüsse bir hayvanın ismidir.*

(2) *Kezâ Bavyera'da kâin Epleshim'deki rimâl arasında azâmî keşfolunmuş hayvanât sedyeden münkarizü'n-nesl bir nevi hayvanın ismidir.*

(3) *Rüsûbât-ı salsâliye içinde keşfolunmuş nâkısatü'l-esnân hayvanât-ı sedyeden nev'î kat' olunmuş gâyetü'l-gâye cesîmü'l-cüsse bir hayvanın ismidir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Hatta bazı eşcârın antrasite (*) tahavvül ettikleri görülmüştür.”

(*) *Fehm-i lâmi' tesmiye olunan demirci ocaklarında müsta'mel bir nevi maden-i kömüriyedir ki fehm ile cüz'î müvellidü'l-humûzâ ve müvellidü'l-mâ' ve cüz'î mikdârda mevâd-ı turâbiyeden mürekkeptir. Ateşin te'sîriyle parça parça olarak münkesir olur ve alev ve duman vermeksizin usretle yanar.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...Zâtü'l-Mısr-ı ayn cinsine mensûbdur diye hükmedebilirim (*)”

(*) *Mezkûr balık İngiltere'de rusûbât-ı duveniyede bulunan hayvanât-ı bahriye müstehâneleri içinde bulunmuş Cephalaspis Sielli ta'bîr olunmuş acîbü's-şekl bir hayvandır.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“... çeteleri heyetini istidlâl etmiş oldukları hayvanât-ı zebâbiyye-i kebîreden(*)”

(*) *Zebâbiyye-i kebîre denilen hayvanât devr-i sâniyede yaşamış ve ibrâz ettikleri âsâr-ı âliyenin tabî'atı devr-i hâzırda ber-hayât bulunanlara fevkalâde mübâyin gâyetü'l-gâye cesîmü'l-cüsse bir nevi mahlûkturlar ki el-yevm muntika-i hârede en büyük olan hayvanların cesâmetini mütecâviz imişler.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...mürûr ederek ve ayaklarımın altında kavs-ı kuzahın elvânını andıran marin (1)

...yüz kadem irtifâ'ında bulunan esfenofillerin, astrofillerin, likopodlerin(2)”

(1) *Guzar ve kilisden mürekkebe bir ma'dendir. Tabiatta kesret üzere bulunup islâh-ı arâzîde ve ziyâde guzarlu bulunan nev'i dahi çömllekçilik sanatında müsta'meldir.*

(2) *Kibriyye serhasiye fasilesine mensûb bazı nebâtâtın ismidir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Ol zamanlar rû-yı arz heman zevâhife münhasır idi. İbhâr-ı juraziyede (*) hayvanât-ı mezkûre müstakillen hükm-fermâ idiler.”

(*) *Jur ta'bîr olunan silsile-i cebelin müteşekkîl olduğu arâzîyi husûle getiren devr-i sâninin ibhârına itlâk olunur. Cibâl-i mezbûre suhûr-ı juraziyeden mürekkep bulduklarından herhangi kıt'ada aynı teşekkül bulunur ise ona nispeten arz-ı jurazi denilir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Amcam- Öyle ya! Bu bir jayzerdir. Tıbkı İslanda'da gördüğümüz menâbi'-i hâre-i fevvâre gibi (*)”

(*) *Bazen dâimi ve bazen nöbet ile fışkıran sıcak sulara itlâk olunur. Yüz derece harârette ve bazı kere elli metre irtifâ'ına kadar sütûn şeklinde arzın şakkalarından hurûc ederek vapur kazanından çıkar gibi sadâ verir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“... on beş kademi mütecâviz idi. Mezkûr bağalar devr-i pilyosini (*)de yaşamış olan...”

(*) *Arz-ı sâlisenin devr-i sânisini nihâyetinde teşekkül eden arâziye arz-ı pilyosini itlâk olunur. Devr-i mezkûrda ekseriyâ suhûr-ı müteharrike ve müterâkmeden müteşekkil kırâğ tesmiye olunan rüsûbât husûle gelmiştir ki terkîbâtı reml ve gazar ve kilis ve limonit ve birçok esdâfdan ibârettir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...etmiş olan bir nevi arâzi-i rüsûbiyenin üzerinde yürümekte olduğumuzdan (*) havâce sahralarda müşâhede olunan...”

(*) *Sath-ı kürrede ibtidâ hâsıl olmuş olan arz-ı menba'-ı nârîden neş'et etmiş olmağla billûrî bir intisâcda suhûr-ı musmiteden ibâret olmağla suhûr-ı mezbûreye suhûr-ı berkâniye veyahut suhûr-ı indifâ'iyeye tesmiye olunur. Ve suhûr-ı mezkûreden tehaddüs etmiş olan arâziye arâzi-i nâriye yahut arâzi-i pülütuniyye itlâk olunur.*

Arâzi-i nâriyenin fevkinde bulunan ve suların revâsibinden teşekkül etmiş olan rüsûbâta ise arâzi-i mâiyye yahut arâzi-i neptuniyye itlâk olunur ki mezkûr arâzi de arâzi-i bahriye ve arâzi-i miyâh-ı izbe ve arâzi-i rüsûbiyye ve billûrî olan şayestelerden ibârettir.

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Şimdi ise nevâhî-i esfiriyyenin (*) en şiddetli soğuğu kırk veya nihâyet elli derece...”

(*) *Esîr saha-i kâinâtı doldurup bi'l-cümle ecsâm-ı mevcûdenin derûnunda bulunduğu farz olunan ve elektrik ve ziyâ ve harâret gibi seyyâlelerin müsebbibi ve vâsıtâ-i nakli ad kılınan gayr-i müsbet ve nâ kâbilü'l-vezn bir cism-i latîfdir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...rast geleceğiz göreceksin ki bilâ tereddüd bir zî'l-me‘âşîn gibi (*) suyun içine...”

(*) *Hem karada ve hem de suda yaşayan hayvan.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Ötede beride bazı (kumrullar) (*) görüyordum ki havaya su'ûd ediyorlardı.”

(*) *İhrâcât-ı bahâriyenin hurûc ettiği fethaya denir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Eusinye, tabaşiriye, juraziye, tiryaziye, peneniye, fehmiye, düveniye, silveriye (1) tabakâtından mı yoksa arâzî-i ibtidâiye (2)den mi idiler...”

(1) *Kaşr-ı arzın müşekkel ve müretteb olduğu arâzinin yani teşkilât-ı jeolojiye mütenevvi‘a ve tabakât-ı muhtelifenin esâmî-i selâsil-i tabî‘iyyesidir.*

(2) *Kaşr-ı arzın teşekkül ettiği zamana nazaran yani ecsâm-ı uzviyenin halakatından evvel teşekkül eden arâziye arâzi-i ibtidâiye ve ecsâm-ı uzviyenin halakatından sonra teşekkül eden arâziye arâzi-i sâniye tabir olunur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...mârru'z-zikr intifâhlı mahaller tünelin üst ve yanlarında birtakım istilaktitler (*) teşkil ederler idi.”

(*) *Yer altındaki bazı kühûf ve garanide mevâdd-ı külliyei havî mâyiâtın damlamasından yukarıdan aşağıya eşkâl-i muhtelifede sarkan taşlara utlâk olunur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Mesela şurasını da ilâve edebilirim ki bir berkân-ı müntefiyenin kurbunda ganayis (*) tesmiye olunan suhûrâtın arasından harâretin yalnız yüz yirmi beş...”

(*) *Eczâsı karc ile mîkâd ve felsdbaddan mürekkeb saharaya ıtlâk olunur.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...intihâb edeceği “Homotimlerden” (*) iki yüzünü beraber götürmeğe me’zûn olmuş idi ki bunların da her biri kendi sıfatlarından...”

(*) *Homotim denilen âdemler babayiğit sınıfının en mümtâzlarından olup hükkâm ve kumandanlar bunlardan intihâb olunur ve bunlar hukûk ve şerefde yekdiğerine müsâvî bulunur idi.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“...askerlerim sefereden kalkınca son takımın sıra Maziklerin (*) emrederim.”

(*) *“Mazik” diye İran ordularında her takımın en arkasında bulunan en üste bir nefere derler idi ki bunlar dâimâ takımı tazyik ederek seğrekliği men’a me’mûr idiler.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“Lasedemonyanlar Seyritler’i (*) nasıl istihdâm ederler idiyse Asurîler dahi bunları öyle istihdâm ederler idi.”

(*) *Seyrit denilen cemâ’at Yunanistan-ı kadîmin Arkadiyan kısmının muhâcirleri idiler ki Lasedemonyanlar bunları en tehlikeli mahallere sevk ederler idi.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“...dahi kalkanları kılıçları hâmilen o mikdâr piyâde geliyor idi (*) ordunun kısm-ı bâkîsi dahi muntazaman arkadan yürüyor idi.”

(*) *Bu piyadeler Hüsrev'in evvelce düşman üserâsı meyânında ayırıp itlâk eylemiş olduğu âdemlerdir ki süvarinin arkası sıra gidip silâhlarını taşımaları meşrût idi.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“...gibi yalnız firâr hâlinde askerin arkasını setretmeyip (*) hücûm için siperleri öndedir.”

(*) *Eski cenk arabalarının siperleri arkada olarak ric‘at hâlinde muhâfaza eder idi. Hücûm için ön tarafı açık idi. Şimdi âsâr-ı atıkada resimlerini gördüğümüz cenk arabaları Hüsrev'in îcâd-kerdesidir.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“...Mısırlılerden mâ‘adâ bu asker tahmînen kırk sitad (*) yer istî‘âb etmiştir.”

(*) *Arasip düşmanın mikdârını istî‘âb eylediği mahallin vus‘atiyle Hüsrev'e anlatmak istiyor. Kırk sitad merbi‘ mahal bugünkü hesap üzere her zal‘i birer buçuk saatlik olmak üzere azîm bir merbi‘ teşkîl eder.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“...ile beraber çekilebildiğimi yine ma‘bûdun eser-i lutfi olarak bir inâyet saydım (*) biraz sonra servet ve sâ mânîma i‘timâd ile beraber...”

(*) *Bu ric‘at ilk Asurîler muhârebesinde Kazazos'un kavga etmeksizin firâr edişidir.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“Prens bunu işitince kışını dövdü (*) hemen atına binip yanına bin süvari alarak bu müellim temâşâyâ koştu.”

(*) *Şimdi bir fenâ haber alınca bazı kimseler yumruklarıyla başlarına vurdukları gibi o zaman dahi kışlarına vururlar imiş. Bu ta'bir âsâr-ı kadîmeden daha pek çoklarında görülür.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“Hüsrev’in tacı üzerinde bir de halka-i zafer var idi ki “Peken” (*) unvânını alanların başlarında olanların aynı idi.”

(*) *Şahların en güzîde bendegânına bu unvân verilir idi.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“İki gece ızdırap ve dehşetten uyuyamadım. Üçüncü gece keder ve ta'abdan uyuştum. Nısfu'l-leylde zevreleri (*) müşâverelerine terk ettim.

(*) *Ahâlî tarafından müstahdem memurlar.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“İçerimden geçeni söyleyemem. Fi'l-vâki' arkadaşları idim. Girev (1) Tulon'un (2) hemşiresidir.”

(1) *Girev mevte mahkûmların i'dâm olundukları mahall-i mahsûs.*

(2) *Tulon kürek mahkûmlarının konuldukları zindân.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Senk-i turunuşunla (1) oynayacak olan tûl (2) altı hafta zarfında benim Sorbon (3) ile de oynayacak...”

(1) *Sirkat ve cinâyet gibi efkâr-ı kabîhadan ârî olan baş*

(2) *Cellâd*

(3) *Güya (dâr-ı ma'lûmât) dan kinâye efkâr-ı fâsideyi câmi' baş*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Bir gün yakayı ele verdim. Sinnim epeyce olduğundan fenn-i melâhate (*) hükm olundum.”

(*) *Küreğe.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Fakat bu defa yeşil külahlıların yanına (1) firârdan başka çare yok.

Kabul ederek yaşamak için öldürmeğe başladım. Gâh bir (delijans) (2), gâh bir posta arabası, gâh bir süvâri...”

(1) *Müebbeden küreğe mahkûmların yanına.*

(2) *Üstü açık omnibüs şeklinde bir nev‘i araba.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Bir güzel gece gaytan tâcirleri (1) yakamıza sarıldılar arkadaşlarım kaçtı ben hepsinden ihtiyâr olduğum için...”

“kabahat-i mükerrere” alâmeti ile ve orakcının (2) elinden geçmekliğim kalmış idi.

Pederim dul karı ile tezevvüc etti (3)”

(1) *Jandarmalar*

(2) *Cellâd*

(3) *Sulb olundu.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Ben de kev teessüf manastırına çekiliyorum (*) işte bu kadar arkadaş.”

(*) *Kilotine gidiyorum.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Şeyin ismi (*) dehşet-engîzdir. Ve bu âna kadar onu nasıl yazıp telaffuz etmeğe muktedir olduğuma aklım ermiyor.”

(*) *İsmi telaffuz etmeğe dili varmadığı kilitinden bahs etmek istiyor.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Sevinerek ilk senelerimin güzerân ettiği, (Valde Gras)(*)in kurşunlu kubbesinin...”

(*) *Paris’de (Sen Jak) caddesinde kâin Fransuva Mansar tarafından 1645’de binâ olup kubbesi nakkaş-ı meşhûr (Mikard)ın eliyle nakş edilmiş kilise ve hastahâne-i askerîdir.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“...o çana uzakdan nazar ederek sath-ı mâilleriyle çan kulesini ihâta eden üzeri arduvaz (*) taşlarıyla mestûr saçakların ayaklarımın hizâsında olduğunu havf ile görerek...”

(*) *Duvarların üzerini örtmek için isti ‘mâl olunan koyu mâî renkli hafif bir taş.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Acaba Rubespiyer yahud On Altıncı Lui arz-ı şükran etmişler mi? (*)”

(*) *İkisi de kilitinle telef edilmiştir.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Kalabalıktan üzerinde kemâl-i meşakkatle yürümekte olduğumuz o geniş (Puntoşani)in (*) ortasında beni dehşet büsbütün istîlâ etti.”

(*) *Köprü*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Şu kadar ki sol tarafımda çayın ortasındaki uzakdan görünüşü o birini (*) saklayan (Notredam) kulesini gördüm.”

(*) *Kilotini demek istiyor ammâ dili varmıyor.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Roma (*) (otuz)larının râfizîleri mesâil-i mezhebiyyeye dâir bir karâr vermek için...

(*) *Roma’da 253’de meydâna çıkıp 270’de mahvolan ve başlıcaları (Postomos) (Tetrikyos) (Terebalyanos) dan ibâret bulunan otuz zorbalı.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Brahmanlar meclisi (Parya)nın (*) davâsını kemâl-i ehemmiyetle fasl ederler idi.”

(*) *Hind’de ahâlî dört sınıfa taksîm olunup birincisi (Brahmin) sınıfı ikincisi, asker sınıfı, üçüncüsü esnâf sınıfı, dördüncüsü üserâ sınıfı olarak bu dört sınıftan mâ’adâ bir de (Parya) sınıfı vardır ki Hindliler indinde bu sınıfı teşkîl edenler insandan sayılmazlar.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“(Ceza kânunnâmesinin en barbar târîhinde) (bofay nant) önünde Mösyö Şale’nin beceriksiz bir nefer tarafından bir kılıç darbesi yerine fıçıcı keseriyle (*) otuz dört darbeye idâm olunması hiç olmaz ise...”

(*) *(Labort) yirmi iki diye naklediyor ise de (öbürü) otuz dört diye iddiâ ediyor. Mösyö Şale yirmincisine kadar bağırması.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“...filan şairin bevalusu gibi onun da orada (Belart)ı, (Mar Şanzi)si (1) olarak muhabbet-i hâliselerini hoşnud etmeğe çalışır.

Taşra için henüz pek yeni olan muharrir mürâcaatgâhı, (2) sûret-i ifâdesinde güzel güzel şîveleri var, taharriyât-ı fenniyyede bulunur.”

(1) *Hikâyenin hîn-i tahrîrinde mahkûm olan iki şahsın isimleri olmak gerek.*

(2) *Burada ta‘lîm ve ta‘allüm-i edebiyâta müte‘allik kitap demek isteriz.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Mösyö Samsoni (*) şâyân-ı takdîm kılar. Satırdan kapalı bir sûrette bahseder.”

(*) *Celladın ismi.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“...Bilâ noksan temeddün etmiş olan terakkîye gitmesin, onu elbette kabul etmeyecek olan vahşilere (*) gitmesin.”

(*) *Otahiti Parlomani idâm cezâsını henüz ilgâ etmiştir.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“- Göreceğın kızın ismi nedir?

- Kurnarin! (*)”

(*) *Namı (Rafael)in eseriyle bekâ bulan ve havâl-i hayatı hemen hiç marûf olmayan bu güzel Romalı kızın Fornarin yahut (Labolanzer) unvanından nes ve nesebi keşf edilemez. Bu isim ilk defa olmak üzere on sekizinci asırda neşredilen (Reel-Galerya-Di-Firenze) nâm mecmuanın birinci cildinde meşhûd oluyor. Muharrir (Misirini)nin ifadesine nazaran (Kurnarin) bir soda fabrikacısının kızı idi. Ve kızın pederi ile Roma’da (Santa Dö Kuturea) mahallesinde 20 numaralı hânedeki ikâmet ettiği ve Rafael’in dahi, Roma’ya vürûdünden az müddet sonra, kızı ilk defa olmak üzere hâne-i mezkûrda gördüğü ilâveten beyan ediliyor. Kurnarin’in asıl ismi (Margarita) idi ma’amâfih malum olan şey Rafael’in Kurnarin’i sevdiğinden ibarettir, tafsîlât-ı sâire ise hayâlâta aittir.*

(Rafael ve Fornarin, 1303 (1886))

“Lakin bir kere (Fornarin)in aşk ve muhabbeti cûş u hurûşa geldiği zaman zavallı ihtiyar kazlar (Kapitol) şehrini muhâfazaya muvaffak olduğu halde müdâfa’aya muktedir olamadıklarını hissedecektir. (*)”

(*) *(Kapitol) Kalesindeki kazlar muhâfızîleri uyandırmakla, Roma kurtarılmıştır.*

(Rafael ve Fornarin, 1303 (1886))

“Resminin takalübünde kendisini diz çökmüş tasvîr edeceğim. Bakdı nasıl da bana göründü: Çıplak ayağı tiber berrak suları içinde yüzüyor. Bu resmi Tadiyon’a vereceğim.

- Ya ben mahrum mu kalacağım? (*)”

(*) *Rafael söylediğinden nâdim olduğu için takrîr-i suâl etmiştir.*

Lil-mütercim

(Rafael ve Fornarin, 1303 (1886))

“- Baskin mi? Bu da garîb bir isim!

- Öyle haydudun göğsüne bundan başka bir isim tahrîre lââyık mıdır? (*)”

(*) *Baskin (ufak enik) demektir.*

(Haydud Bambuş yahut Etfal-i Metruke Sefaleti, 1306 (1889))

“- Nasıl kukla!(*)”

(*) *Bambuş kukla demektir. Mösyö Bokade Hayduk namı makâmında söylediği halde Mösyö Alisid mana-yı lugaviyyesine zâhib olmuştur.*

(Haydud Bambuş yahut Etfal-i Metruke Sefaleti, 1306 (1889))

“Sesili ocağa yaklaştı. Lambayı söndürdü, duvara asılmış olan kitare (*)yi eline aldı.”

(*) *Bir nevi tanbura.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“Kükürt madeni şimdilik Kolonlara (*) bir istifâde bahşedemeyeceği için...”

(*) *Pankirof'un hükmüne muvâfik olarak romanın aslında beş arkadaşa ba'demâ muhâceretle bir mahalde iskân etmiş manasına olan “Kolon” nâmu verilmiş olduğundan bundan sonra kazâzedeleri biz de kolonlar nâmıyla yâd edeceğiz.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“Demek ki tulû'-ı şemsden 6 saat 12 dakika sonra şems-i nısfü'n-nehâr dairesine girecek o anda işgâl ettiği nokta dahi şimâl ciheti olacaktır. (*)”

(*) *Fî'l-hakîka senenin bu mevsiminde ve bu muntıkada şems alafranga sabahleyin saat beşi 33 dakika geçerek tulû' eder, akşam 6 saat 17 dakikada gurûb eyler.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“Duğunek (*)”

(*) *Denizde suda yaşar iri bir canavardır, ekseriyâ bahr-ı muhît-i Hindî ve bahr-ı Ahmer sevâhilinde görülür kuyruğu ayrıktır, yüzmek için olan kanatları göğsünde ve kemiksizdir, ağzının iki tarafında 15 santimetre tûlunda iki aded iri diş vardır.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“- Granit havz (*)”

(*) *İngiliz ve Amerika lisanlarında “Granit Kasrı” demektir.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“Kolonların yatakları dahi (nerdester) (*) denilen otundan mürekkeptir.”

(*) *(Taiadis) fasılasından bir nebâttir ki deniz kenarlarında olur bir nevi yosundur, bu nebât gemiciler beyninde yatak ve yastık i'mâline masrûf olduğu gibi elyâfiyla bez yapılmak, ba'de'l-ihrâk derûnundan (soda) ihrâc eylemek dahi kâbildir.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“- (Sipidi)nin ismi müsemmâsına mutâbık (*)”

(*) *Sipidi İngilizcede (fa'âl) demektir.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“Merkez postahanesi vâsıtasıyla Madam (S) (J)'ye mahsûsdur (*)”

(*) *Madam Düfermon bahsettiği mektubu yazdığı esnâda nereye gideceği, nerede ikâmet edeceği henüz tayin etmediğinden cevabın merkez postahanesi vasıtasıyla gönderilmesini Mösyö Dürbini'den rica etmiş ve yedinde pasaport bulunmadığı için de adres makâmında üzerinin hurûf-ı ibtidâiyenin (S) ve (J) harfleriyle yazulmasını tavsiye eylemişti.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“Filor Dumari, eski hapis arkadaşını (*)...”

(*) *Kâr'ilerimizin hâtır-nişânları olmak gerektir ki Gavaloz ilk defa olarak (Logers)in meyhânesinde Rudolf ile mülâkât ettikleri ve bîçâre kız sergüzeştini hikâye ettiği esnâda (Rigolet)den bahsetmiş ve bu kızın da kimsesiz olduğu cihetle on altı yaşına kadar hapishanede kapanıp kaldığını bildirmiş idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“...bulunduğu zaman bazı ihbârâtda bulunmuş (*).”

(*) *Cinayetkârâne teşebbüslerinde kendilerine vâsita olmak üzere (Jarmen)i pederi olan Metr de Kol'un dostlarından birisi terbiye edip yetiştirdiğini ve namuslu gencin bu bâbdaki teklifi kabul etmeyip keyfiyeti hizmetinde bulunduğunu Banker'e ihbâr ederek Paris'e gelip saklandığını kâr'ilerimiz unutmamışlardır zannederiz. Paris'e muvâsalatından az bir müddet sonra Jarmen kendisini yetiştirmiş ve mel'ûnâne teklifini reddetmiş olan adama tesâdüf etmiş ve aleyhinde tertîb ettikleri dâm-ı tezvîrden gece vakti kurtularak (Tampel) sokağındaki ikâmetgâhını terk etmesine ve yeni ikâmetgâhundan kimseyi haberdâr etmemesine sebep de bu vak'a olmuştu.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“... Kime teslim olunduğunu ve şimdi nerede bulunduğunu da biliyorum (*).”

(*) *Baykuş kadının üzerine hücum etmezden evvel Filor dö Mari'nin Sent-Lazar hapishanesinde bulunduğu dair (Sarah)a ma'lûmât verdiğini kâr'ilerimiz unutmamışlardır.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“- Hayalet mecnûnâne mi? Nasıl, nasıl!. Rudolf elyevm Sent-Lazar hapishanesinde bulunan o genç kızın (*).”

(*) *Sarah, Jak Fererand'ın emriyle Madam Sarafin ma'rifetiyle hapishaneden çıkartılıp yağmacı adasına götürüldüğünden henüz haberdar değil idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“... bu batakhâneler civârında geşt ü güzâr edişim iki sebebe müstenid idi (*).”

(*) *Sebeblerden birisi Madam Jeoger'in mahdûmu olan (Jarmen)in izini tozunu bulmaktı.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“Filor Dumari’nin henüz hayatta bulunduğundan kendisini haberdâr edeceğim (*)”

(*) *Madam Davril Paris’e henüz muvâsalat ettiği için Rudolf, vefâtına kâni’ olduğunu Gavaloz’un kızı olduğunu keşf eylediğinden haberdâr değil idi. Birkaç gün evvel Rudolf kendisine yazıp gönderdiği mektupta yalnız Noter’in cinâyâtını ve bu cinâyâta karşı tertîb eylediği mücâzâtı hikâyeye ettiği gibi Mösyö Badino vâsıtasıyla da Madam dö Fermen’in (Beraseri) caddesinde bir kirâhânedede ikâmet eylediğine vâkıf olduğunu bildirmiş idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue’dan, 1306 (1889))

“- Siz mi Madam? Siz (Lui)yi tanıyor musunuz? (*)”

(*) *Madam Davril (Sent-Lazar) hapishanesini ziyâret ettiği sıra mubassıra (Madam Armand)ın Lui’den bahsettiğini işitmiş idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue’dan, 1306 (1889))

“- Ah!. Ne kadar korkunc bir hâl. (*)”

(*) *Roşe Furet’den firârını müte’âkib Metr de Kol’un ne hallere dûçâr olduğundan Rudolf Madam Jeorj’i haberdâr etmemiş idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue’dan, 1306 (1889))

“(Lord Dodley)in Jerolisten’de görüp de bize senâ ettiği prenses (Ameli’dir) (*)”

(*) *Mari nâmi, Rudolf’a, kendisine de hüzn-âver birtakım vekâyi’ ihtâr eylediği için, prens kerîmesine vâlidesinin nâmlarından birini vermiş idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue’dan, 1306 (1889))

“... sonradan istifâde etmesi de Prens Ameli için pek iyi olmuştur. (*)”

(*) *Rudolf Almanya'ya geldikten sonra müddet-i medîdeden beri vefât etmiş zannolunan Filor dü Mari'nin vâlidesinden ayrılmadığını i'lân ve ifâde etmiş idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“Jerolisten 12 Kânûn-ı sâni 1842 (*)”

(*) *Filor du Mari râhibe mülâzımı sıfatıyla (Sent-Hermanjild) manastırına dehâlet ettikten sonra da aradan altı ay kadar bir zaman geçmiş idi.*

(Paris Esrarı, Eugéne Sue'dan, 1306 (1889))

“- Akşamlar hayr olsun Şurinur (*) bu âdem kal'abendliğe mahkum olduktan sonra kendine bu isim verilmişti.”

(*) *Şurinur, haydud lisânında bıçak çeken demektir.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“Bir âdem! (Beraruz) (*) şimdi senin sokağına girmişt看.”

(*) *Beraruz kırmızı kol demektir.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“...(Meterdekol) (*) dan başka Sent Eluva sokağından Noterdama kadar...”

(*) *Meterdekol, mekteb hocası demek olup bu cânibler içinde en ziyâde şöhret kazanmış bir âdemdir.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“Fakat (Beraruz)ı (*) tanıyor musun? Demincek onun sokağında bulunuyordun.”

(*) *Kırmızı kol.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“- Rakı içmek için (Lapen Palan)daki (Logars) (*)ın yanına gitsek fenâ olmaz.”

(*) *Kaba lisânca lokanta ve meyhâne müste'ciresi demek.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“Anlaşılır ki siz argo (*) lisânını bilmiyorsunuz.”

(*) *Haydutlara mahsus kaba lisân.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“- Kaynet, bir lahzacık daha sabret, şimdi (Korsiyan) (*) lokantasına gideriz.”

(*) *Kan damlayan kalp demektir.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“...bu cevap bana pek garip göründü, zaten hakikati anlamak arzusunda bulunuyordum. (*)”

(*) *Rudolf ile Sarah beyninde vukû' bulan ma'âşukât ile bu ma'âşukât ve münâsebâtı müte'âkib zuhûra gelen hâdiseler on yedi-on sekiz seneden beri henüz şâyi' olmamış idi. Bu hâlin şâyi' olması her ikisi için de mültezim olduğundan bu bâbda fevkalâde ihtiyâtlı davranarak ketm-i hakîkate çalışıyorlar idi.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“- Yine (Bon-nöf) (*) gibi sapasağlamsın.”

(*) *Bir köprü ismi: Yeni köprü demektir.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“... Kilotin (*) bence hiçbir şey demek değildir...”

(*) *Katillerin idamına mahsus icat edilmiş bir âlettir.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“...İşte o zaman nâmının tazammun eylediği mana âşikâr oluyor. Her cihetle müsemâsına mutâbık bir şekle tahavvül eyliyordu. (*)”

(*) *Lov, dişi kurt manasıdır.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“Hey’et-i mahkeme mûmâileyh (Jerom Morel)in tüccârândan mûmâileyh (Piyer Petijan)a (*) medyûn olduğu bin üç yüz frankın tarih-i seneden itibaren terâkim eden fâiziyle vukû’ bulan mahkeme mesârifıyla beraber tahsîliyle dâyine teslimine müttefikten hükmetmiştir.”

(*) *Mukâvelât-ı muharriri bi’l-âhire nâmının meydana çıkmasını istemediğinden zavallı Morel’den açık bir senet almış ve bu senetle bir mu’âmelede bulunarak, i’lâmda zikrolunan nâma tahvîl etmiş idi.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“Nikâh müddeti tatlık kabûl etmez (*)”

(*) *Kâri’in-i kirâmın anlamış olacakları vechile bu vak’a Fransa’da Mösyö (Nake)nin tanzîm ettiği (Talâk) nizâmnâmesinin tasdikinden evvel cereyân ediyor.*

(Şeytanın Arabası, 1306 (1889))

“Lucer.. Bize sık sık gelip gider de sana: (Mapotitkam) (1) der idi. Sen de ona: (Monpoti Mari) (2) tabirini kullanırdın...”

(1) *Küçük karım*

(2) *Küçük kocam*

(Profesör Fişklak, 1306 (1889))

“- Klo(*)dur Madmazel.”

(*) *Fransızcada (Klo) çivi demektir.*

(Profesör Fişklak, 1306 (1889))

“- Hay şeytan hay!... Zaten ev bark sahibisiniz. Zannıma göre bu gidişle Marki (*) Kasrayas gibi olacaksınız?...”

(*) *Gayet zengin bir Marki imiş.*

(Profesör Fişklak, 1306 (1889))

“Lord- Vakıa şüphe yok hele, lost, and, that, aland, sink kelimeleri asla bozulmamış. Skippe kelimesi de mutlaka skipper olacaktır, işin içinde bir de ismi Gr ile başlayan bir adam var ki kazâzede olan sefinenin kaptanı olmak gerektir. (*)

Jon- Monit ve Assistance kelimelerini de ilave edelim ki bunların asılları da zâhirdir.”

(*) *Stink, aland, that, and, lost kelimesi İngilizcede batmak, arz, bu, ve, mahvolmuş manasına olduğu gibi Skipper sefâin-i ticâriye kaptanlarına mahsus bir isimdir, monition ihbârname, assistances dahi imdâd manasındır.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“...halbuki Amerika’ya Kristof Kolomb’u ilk defa götüren gemiler daha ufak idi (*)”

(*) *Kâşif Kristof Kolomb’un son seyâhati dört sefîne ile olmuştur ki bunlardan en büyüğü 70 tonilata, en küçüğü ise 50 tonilata cesâmetinde idi.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“...zira iyi bilirim ki suyumuz doksan dereceden evvel kaynayacaktır (*)”

(*) *324 metre irtifâ’a çıkıldıkça su kaynamak için tahminen bir derece az harârete muhtaç olur.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“...hülâsa-i kelâm kurtlar dağlarına mahsûs bir hârîka-i tabi‘iyye sebebiyle(*)”

(*) *Bu vak‘anın bir aynı 1820 senesinde Avrupa‘da (Mon Belan)da vukû‘ bularak üç şahsın helâkini bâdî olan müthiş kazayı meydana getirmiştir.*

(Kaptan Gran‘ın Çocukları, 1307 (1890))

“Güzelce söyleyebilmek üzere ağzını genişçe açıp şöyle dedi:

- Vos sois um homem de bem!(1)

- Sam duvida, um Patagão (2)

- Dizeime (3)

- Vos compriendies? (4)

- No canprendo (5)

- Si! Si! (6)”

(1) - *Siz civanmerd bir âdem imişsiniz.*

(2) - *Şüphesiz Patagonsunuz?*

(3) - *Cevap veriniz.*

(4) - *Anlıyor musunuz?*

(5) - *Anlamıyorum.*

(6) - *Evet! Evet!*

(Kaptan Gran‘ın Çocukları, 1307 (1890))

“- Suo padre? (*)

(*) - *Babası mı?*

(Kaptan Gran‘ın Çocukları, 1307 (1890))

“...İngilizler beyninde gâyet meşhûr olan (Oskoyilbo) içkisine de mürhac buldular.(*)”

(*) *İhtimâr ettirilmiş arpa rakısı.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“...Tandil dağına karîb olan ilk estansiya (*) göründü.”

(*) *Arjantin ovalarında inşâ olunup hayvânât-ı ehliye yetiştirmeye mahsus bulunan büyük binalara (estansiya) derler.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“- Anda! Anda! (*)”

(*) *Çabuk! Çabuk!*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Mak Nab- Agonie mi? (*)”

(*) *Agonie hâl-i ihtizâr demektir.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“- Quien sabe? (*)”

(*) *Kim bilir?*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“...bir Amerikalı âlimin (*) dediği gibi deniz...”

(*) *Kaptan Mori.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“...ve 10 derece 44 dakika Grinviç üzerine tûlda kâindir (*)”

(*) *Paris tûl-ı dairesinin 13 derece 4 gurubunda demektir, Grinviç ile Paris tûl-ı daireleri beynindeki fark 2 derece 20 dakikadan ibarettir.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Şevande gayet keskin ve sert (itr) (*) ile memzûc eczâ-yı kimyeviye râyihası etrâfa yayılarak (Tabaro)yı muhît olan hava-yı nesîmîyi ağır ağır ihlâlê başladı.”

(*) *Lokman ruhu denilen tayyâr maddedir.*

(Gece Kraliçesi, 1307 (1890))

“... pek çok husûsât-ı müellimede isti‘mâl olunan (kloroform) (*) gazı idi.”

(*) *Ameliyât-ı cerrâhiye için ma‘lûlün hissini ibtâl etmek üzere kullanılan eczâdır.*

(Gece Kraliçesi, 1307 (1890))

“(Zühre) seyyâresinin şems üzerinden mürûrunu kemâl-i mesrûriyetle (*) temâşâ ettikten sonra...”

(*) *Zühre seyyâresinin şemsin muhavverinden mürûru 1769 senesinde vukû‘ bulacaktı, nadiren vukû‘a gelen bu madde-i fenn hey’etince gâyet mühim addolunuyordu. Zira kürre-i arzın şemse olan mesâfesini doğru olarak keşfe hâdim olacaktı.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Vay sonra gelecek geminin haline! (*)”

(*) *Binâenaleyh bahriye kânûnları, arkaları sıra bir sefîne daha bulunup aynı geçitten mürûra mecbûr kalmış ise, kaptanları şu son çâreye mürâcaattan men eder.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Coğrafyaşinâs yaylaya verilen ismin (*) muvâfik-ı sıhhat olduğunu itirâf eyledi...”

(*) *Sivrisinek yaylası demektir.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Ayrton yirmi mil kadar şimâlde vâki‘ (Belik Puvanet) (*)...”

(*) *Beyaz nokta*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“İskoçya’ya avdet eyledi ki, inşaallâh avdetimizde orada biz de kendisini görürüz. (*)”

(*) *Vâki‘â Jak Paganel İskoçya’ya avdet eylediği vakit Stevart ile mülâkât eyleyebilmiş ise de seyyâh-ı meşhûrun 1866 senesi Haziranı’nın 7’nci günü (Notingham-Hayel)in fakîrâne bir hânesinde vefâtı hasebiyle bu şereften pek çok müddet istifâde eyleyememiştir.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Toline to be conducted to echua care of Jeffries Smith, railway porter, praiped (*)”

(*) *Toline–demiryolu postacısı “Jofriyes Smayt”ın himmetiyle Estuka’ya götürülecektir, ücret-i nakliyesi tesviye olunmuştur.*

(Kaptan Gran’ın Çocukları, 1307 (1890))

“Zeland-ı cedîdde vâki‘ (Otago) ve (Malborug) altın madeni işlettirilmeye başlandı. (*)”

(*) *Fakat o zamanki muhâcirlerin hata eylediği muhtemeldir. Avustralya altın madenleri bitmek değil cüz’î olarak bile işlettirilememiştir. Avustralya’dan yeni gelen haberlere nazaran Viktorya ve Gall-i cedîd altın madeni damarlarını beş milyon*

hektar kadar tahmîn eyliyorlar. Altını hâvî bulunan taşların sıklet-i umûmiyesi dahi 20650 milyar kilogramdır diyorlar. Bu halde ihrâcât vasatî olmak farzıyla bu damarları bitirmek için yüz bin amelenin tamam üç asır çalışması lâzım gelir. Avustralya madeninin servet-i tabi'iyeye-i mecmû'ası dahi 664 milyar 250 milyon râddesinde zannolunuyor.

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“Mak Nab sözünü müte‘âkib Lord Galenarvan’e (Avustralyan and niyuv Zeyland gazet) (*)”

(*) *İngilizcede (Avustralya ve Zeland-ı cedîd) gazetesi demektir.*

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“...bu nebâtın münevver (ispor)undan çıkan ziyâ zulmeti ziyâde bir derecede izâle eyliyordu. (*)”

(*) *Şu garîbe Avustralya'da seyâhat eden meşhûr (Derememun) tarafından dahi müşâhede olunmuştur.*

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“.....ne fikirde hizmet ettiklerini ve ne sanatta bulduklarını fotoğraf makinemiz vasıtasıyla tasvir ederiz, diye iddia eden medyumlar (*) var idi.”

(*) *Fenn-i duhân etmeyip vâzi'an tekellüm eden ve lu'biyyât-ı garibe-i saire ashabı olan kimselere medyum ta'bir olunur.*

(Esrar-ı Hindu yahut Paris Kimyagerleri, 1307 (1890))

“Aletler Paris rasathânesi dürbüncüsü olan Sokratan tarafından i'mâl edildi rasathâne ve encümen-i ma'ârifin muâveneti ile birçok su'ûdlar icrâ edildi. (*)”

(*) *Balonla icrâ edilen bu seyâhat-i fenniye Fransa'da birinci defa olarak 1867 senesi Mayısının otuzuncu günü bed' olundu ki buna yalnız 1850 senesi*

Pikasyo Vebaral tarafından icrâ edilen iki su'ûd-ı meşhûr ile 1804 senesindeki Losak Vipo tarafından icrâ edilen iki su'ûd takaddüm etmiştir. Bu su'ûdlar guyâ ki Fransa'da balonla seyahat-i fenniye fikrini uyandırdı; Zira benim seyahatlerimi de derhal Mösyö Konobel, Tisandiye, Ferosa Sebilenilli, Sivel tarafından icrâ edilenler ta'kîb eyledi. Kârilerimiz bu iki son âlemin 1875 senesi Nisanın on beşinci günü icrâ eyledikleri meşhûr ve fâci' su'ûdda ve 8600 metre irtifâ'da vefât ettiklerini der-hâtır ederler.

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

“Hayâbân zemerîn fâm geçildikten sonra şanlı Moet şatosunun latîf bahçesi pîş-i nazarda rûnumûn olmaya başladı. 1783 senesi Teşrin-i Evvelinin yirmi birinci günü öğleden bir saat sonra “ilk seyahat-i havaiye” işte bu noktada icrâ olundu; işte bu şerefli mahalde insanlar birinci defa olarak nefeslerini i'mâk-ı mechûle-i havâ-yı tesmiyeye ilkâ eylediler. (*)”

(*) *Balonlar 1783 senesi Jozef Mongolfiye tarafından icât edildi. Birinci tecrübe sıcak hava ile doldurulmuş balon ile 1783 senesi Haziranın beşinci günü Mongolfiye biraderler tarafından Anvayda Vivara hükümeti karşısında icrâ olundu. Anvayda birinci balon seyahati ile her tarafta nâ-kâbil-i ta'rîf bir heyecan husûle geldi. Ağustosun yirmi yedinci günü Parisliler Şan Domars'da Mongolfiye havalandırmakta idiler. Eylülün on dokuzuncu günü Versay'da Mongolfiye biraderler tarafından resmî olarak bir balon daha havalandırdı; teknesinde bir koyun, bir ördek, bir horoz mevcûd bulunmakda idi. Birinci balon Teşrin-i Evvelin yirmi birinci günü içinde (Bilaner Derozye, Marki Darland) mevcûd olduğu halde Müet'de icrâ ve mevalidü'l-mâe ile memlû birinci balon 1783 senesi Kanun-ı Evvelinin birinci günü tüyleri de i'tilâ eyledi ki muhteri'i olan Fezişyen Şarl içinde idi.*

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

“Eğer bir gülle yerine balon-ı süvâr kendini terk ile tecrübe etmek istese son cevher-i ferdine kadar zemine musâdeme ederek kemikleri toz gibi dağılır. Bu

musâdeme ile hareket, hararete munkalib olarak pek şedîd bir galeyân husûle gelir. (*)”

(*) *İrtifâ'ât-ı muhtelifede balon derununda terk edilen ecsâmın sükût-ı imdidâdını hesap etmek bazı kâriin hoşuna gider. Destur pek basittir.*

Zaman eşittir karekök irtifâ' çarpı üç bölü cazibe-i arz (9,8088)

Yani saniye olarak iş'âr edilen zaman-ı sükût, zayıf irtifâ'ı, 9,8088 ile taksîm ederek cezr-i murabba'ı alınacak olursa istihsâl olunur. Destûrda .. zamanı, (ayın harfi) irtifâ'ı, 9, 8088 câzibe-i arzı irâe eder.

Tekneden sükût eden bir cismin sûret-i mektesebesini hesâb etmek şu (karekök $2 \times 9,8088 \times \text{irtifâ}'$) düsturuyla olur ki mukavemet-i havadan sarf-ı nazar olunduğu halde 1880 senesi jimnastik ta'limi muallimlerinden birisi nâ-kâbil-i tavsîf bir akılsızlıkta bulunarak teknesine merbût bir trapeze asılır ve 600 metre irtifâ'da terk ederek Noi'de bahçe derûnuna öyle bir şiddetle sukût eder ki musâdeme ile her ne kadar parça parça olursa da zemine kalıb-ı vücûdu çıktıktan sonra birkaç metre irtifâ'a kadar havaya fırlar. Zemine ufkan uzanmış olduğu halde saniyede 108 metre bir sürat ile vâsıl olmuş idi.

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

“...encümen-i dâniş-i sükûtînin (*) tek bir gül yaprağı vaz' olursa anı taşırır.”

(*) *Acemistan'da, Hemedan şehrinde “a'zâsı çok düşünmek, az yazmak, mümkün olmadığı kadar az lakırdı etmek” üzere tesis etmiş bir “encümen-i dâniş-i sükûtî” var idi. Doktor Zeb isminde meşhur bir zât encümen-i mezkûra dahil olmak arzusunda bulunduğundan Hemedan'a gelerek kapıcı vasıtasıyla haber gönderir. Lakin vakitsiz geldiğinden boş mahal bulunmaz. Çünkü encümenin a'zâsı yüz kişiden fazla olmayacaktır. Doktor Zeb gibi bir zatı reddedeceklerine de müteessif olurlar. Cevab-ı redd vermeyi reis-i encümen deruhde eder.*

Doktor Zeb'in duhûlünde kendisine lebâleb dolu bir bardağı gösterir. Doktor Zeb arif olduğu cihetle reisin maksadını anlar ve o da reis gibi lakırdı söylemeksizin yerde gözüne tesâdüf eden bir varakı alarak kemâl-i i'tinâ ile dolu bardağın üzerine vaz' eyler ki bir damla su bile dökülmez. Bu cevab-ı zarifâne ve akılâne kabul edilir.

Doktor lakırdı söylemeksizin arz-ı teşekkürât eder ve yüz kişiden ibaret olan yeni arkadaşlarını irâe eden yüz adedinin soluna bir sıfır vaz' ile şu hale (0100) ircâ' eder ve altına "kıymeti ne çoğaldı, ne azaldı" ibaresini yazar. Reis dahi lakırdı söylemeksizin soldaki sıfırı sağa geçirerek şu surete (1000) ircâ' eder ve altına "kıymeti on misli çoğaldı) cümlesini yazarak doktorun dâhil-i encümen olmasından fevkalâde memnun olduklarını zarifâne ifhâm eder.

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

"En garibi şurasıdır ki balon tamamen Roma sahrasına tezevvül ederek imparatorun tacını "Neron"un (*) kabrine çarparak kırmıştır."

(*) *Mezâlim-i tâkat-fersâsı ile iştiâr etmiş Roma imparatorlarından. Zevcesini, validesini, biraderini itlâf ve Roma'yı ihrâk etmiştir. Hıristiyanlar için en birinci mühlik düşman olmuştur.*

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

"Kulak ağrması, boğaz kuruması, akciğerlerin ızdırâbâtı, dudakların kan toplanarak şişmesi gibi birtakım hoşâ gitmeyecek haller, âsâr-ı mühime tedkîkâtının, manâzır-ı cesîme-i ulviye temâşâsının mûcib olduğu birinci ezvâk ve ihtisâsât-ı saadet-efzâyı takip ediyor. (*)"

(*) *4000 metre irtifâ'ımızda pîş-i inzârımızda 228 kilometre nüsf kartında veya 404 kilometre kartında bir vüs'at-i topoğrafika bulunmaktadır. Hatta bulut olmadığı ve hava-yı nesimi saf ve şeffâf bulunduğu zaman âfâk-ı ba'îdde –mesâfât-ı ba'îdeye kadar zîr-i bâbımızda layıkıyla fark ve temyîz edebildiğimiz mevâddı- derece-i mükemmelede arz ve irâe edemiyor. Daima güneşe mukâbil olan tarafta nazar hakika-i aklı çilesinden çıkaracak kadar bî-nihâye uzanıp gidiyor. Cihanın en güzel manzaralarını hâiz olan bu panoramaların fevkinde bulunduğu zaman adeta latîf minyatürlere benziyor. İrtifâ'ât-ı muhtelifeye müte'allik ib'âd ve mesâfe işte şunlardır:*

300 metrede nazar 60 kilometreye kadar uzanır.

785	-	-	100	-	-	-
1000	-	-	113			
2000	-	-	159			
3000			196			
4000			227			
5000			254			
6000			278			
7000			300			

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

“Bundan başka mûmâ-ileyh dahi bu cevelân-ı medîdi şanlı bir surette ikmâl etmeği benim gibi arzu etmekte ve iki gün iki gece ve hiç olmazsa iki gece bir gün havalarda kalabileceğimizi ümid eylemekte idim. (*)”

(*) *Daha ziyade emniyet için kaptan ile bir küçük mu'âhede yaptım. Kendisine tedârik edemediği kâffe-i masrafdan başka eğer muvaffak olursa yevmiye bin Frank vermeyi de va'dettim. Bu seyahat on beş gün bile devam etmiş olsa, arzu-yı fennî için semîhâne bezl-i nakd edilmiş sayılamaz.*

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

“Seyahat bu vechile altı şahıs ile icrâ olunacak idi, bu fevkalâde balonun (*) kuvve-i su'ûdiyyesi ve derûnuna vaz' edebildiğimiz 300 kilogram safra hilafına olarak seyâhîn-i havâiye gaz ziyâ'mın balonu civar-ı arza takrîb eylediği esnada müte'âkiben inmeğe karar vermeseler ve biz tekne derûnunda üç kişi kalmamış olsa idik program mucibince seyâhat icrâsı kâbil olmayacak idi.”

(*) *Tenvîr gazının kuvve-i su'ûdiyyesi metre mik'abında (700) gramdır 1500 metre mik'abında olan balon 1050 kilogram sıklet terfî' edebilir.*

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

“Zulmet arasında bir ayak kaymasıyla beş yüz metre irtifâ’dan sukût edecek idi, biz ise onun sıkletinin çıkmasıyla semt-i re’s’e doğru bir sürat-i harikulâde ile atılmış olacak idik! Bu rol, fâcia nokta-i nazarından fevkalâde meşhûr olacak ve hatta sukût-ı ecsâma dair Koca Galile’nin yaptığı tecrübeleri ikmâl eyleyecek idik; fakat bizim seyahatimizden maksad bu değil idi; meramımızı dâ’î-i iştibâh olmayan ta’bîrât ile beyan fikrinden vazgeçerek sakin bulunmasını rica eyledik. (*)”

(*) *Pek ziyade cesur olan bu balon kapudanı birkaç sene sonra akıbet-i cesaretinin kurbanı olmuştur.*

(Balonla Seyahat, 1307 (1890))

“Sonra geçerken (Port Oven)e (1) bir nazar atf ederdi.

...bahçesinin içinden geçerek ayıları seyretmeye giderdi. (Dârü’l-edbâb) (2)a doğru eğilmiş olduğu halde.”

(1) *Şarap limanı*

(2) *Ayıların meskeni*

(Terez Raken, 1307 (1890))

“Domino (1) bir kahkaha salıverip arkaya fırladı ve hemen kavalyerinin (2) koluna girip kapıdan çıktı.”

(1) *Domino baloda maskeli bulunanların giydikleri tekâmîl vücûdu setr eden başlıklı harmanîdir ve bunu lâbis olan şahsa da Domino denilir.*

(2) *Balolarda ve oyunda kadına refakat eden erkek.*

(Meram, 1307 (1890))

“... ağzına bir (musaliper) (*) takmazlarsa elinde bulunanları da yersin.”

(*) *Musaliper azılı köpeklerin ağızlarına taktıkları esnek yani ağızlıktır.*

(Meram, 1307 (1890))

“Zarfin üzerinde ise kırmızı hurûf ile şu kelimeler muharrer idi. (*) J. Ş.”

(*) *Jorj Şavaro'ya mahsûs zarf demektir ki noterin isminin ihtisar olunmuş halidir.*

(Biçare Familya, 1308 (1891))

“Revolverimi ve tiktakı da (*) yanıma alarak dereye doğru gittim.”

(*) *Köpeğin ismi.*

(Biçare Familya, 1308 (1891))

“Bir süğlün (*) öldürmek istiyorum.”

(*) *Decâc nev'inden bulunan bu kuşun kuyruğu pek ziyâdesiyle uzundur. Li mütercime.*

(Biçare Familya, 1308 (1891))

“... ve havanın müsaitsizliği hasebiyle dışarıya çıkamadığı hengâmda piston ve polka, mazurka ve kadrile (*) ile...”

(*) *Kadril bir nevi rakstır.*

(Biçare Familya, 1308 (1891))

“Faniladan ma'mûl kısa ceket telebbüs etmiş olan bir takım İngiliz centilmenleri kendilerine mahsûs “lontenis” (*) oyununu oynamakta...”

(*) *İngilizlerin malum top oyunu.*

(Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri, 1308 (1891))

“Ve “Polla” sokağının çapkınları ise na'ra-i mestâneleriyle geçenlere yarış (*) ilanı dağıtıyorlar idi.”

(*) *Müsabaka-i sebâhat.*

(Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri, 1308 (1891))

“- İşte işte! Miss (*) Milyon ile Marakizi!...”

(*) *İngilizcede bizim “hanım kız” ile müterâdiftir.*

(Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri, 1308 (1891))

“Bahriye Nezâreti ser-kitâbette bulunan Marki (*) Millivan Garey bizim Macarlı hünerver hakkında pek büyük teveccühler hâsıl etmişti.”

(*) *(Mod) ’un pederidir.*

(Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri, 1308 (1891))

“Dünyada kendisince bu kadar ikbâle.. bu kadar refâhiyete bâdî olan o lütf-ı Rabbânî (*) Mod için bir perestiş olunacak...”

(*) *İstinyo ’dan kinâye.*

(Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri, 1308 (1891))

“Alelhusus Vikontun ahırların tertibatı hakkındaki re’ylere hakikaten bir sportsvomen (*) olan markizin işine yaramış idi.”

(*) *İngilizlerde güzel ata binmek adeta kavaid-i terbiyeden ma’duddur. Bunlar meyanında pek güzel ata binenlerden erkeklerine (sportsmen) ve kadınlarına (sportsvomen) tesmiye olunur. Fransızlar, İngilizlerin bu tabirlerini kabul edip lisanlarında isti’mal ederler. Binaenaleyh iyi binici kadın demektir.*

(Grandi’nin Cinayetleri, 1308 (1891))

“...isminin önünde bir de “dö” (*) lafzı bulunsa idi elbette daha ziyade noksansız bir genç olur idi. “

(*) *“dö” lafzı asilzâdelerin isimlerinin evveline konulan bir alâmet-i asalettir.*

(Grandi'nin Cinayetleri, 1308 (1891))

“Uzaktan onları (libelules) (*) Libelullere benzettim.”

(*) *Bir nevi böcek*

(Ürani, 1308 (1891))

“Alis'in valdesi olup Fransa'dan gelme (*) bu yerlerden birisinin kızı olan Mistres Vatkins...”

(*) *Cenûbî Afrika'da bulunan bu yerlerin veyahut Flemenk köylerinin kısm-ı küllîsi Fransız neslindedirler ki Nant fermanının iadesinden sonra Flemenk'e ve oradan da Ümid Burnu'na muhaceret eylemişlerdir.*

(Elmaspare, 1308 (1891))

“Hele çiftliğinin önünden rastgele bir (bervesiktör) (*) geçtiğini görecektense derhal yemekten içmekten kesilir idi.”

(*) *Gerek rastgele ve gerekse dahi usulü dairesinde tedkikat icrasıyla maden yahut elmas taharrisine giden adamlara bervesiktör denilir.*

(Elmaspare, 1308 (1891))

“- Hatanın neden neş'et eylediğini anladım. Bu haritayı tanzim eden hayvanlar mihver mıknatısı tahvilatını nazar-ı dikkate almayı unutmuşlardır. (*)”

(*) *Böyle bir hata olduğu tarihçe muhakkaktır.*

(Elmaspare, 1308 (1891))

“Cibâl-i mezkûrenin irtifâ'ı ziyâde olup en mürtefi' olan Kibo zirvesi 5704 metreye kadar çıkar. (*)”

(*) *Avrupa'daki Mon Belan'dan 1000 metre ziyade demektir.*

(Mihver-i Arz, 1308 (1891))

“Gapir(*)ler dahi serenlerin üzerinde oraya buraya yetişerek manevralar icrâ ediyorlar idi.”

(*) *(Gapir) diye direklerin üzerinde ipler ve yelkenler ile manevralar icrâ eden gemicilere itlâk olunur ta'birât-ı bahriyedendir.*

(Mihver-i Arz, 1308 (1891))

“...büsbütün münferid bir semafor (*) kulesi dahi engindeki gemilere birtakım garîb...”

(*) *Sevâhilde ve limanlarda gemilerin harekâtını beyân eden işârât-i mahsûsa ve ta'bir-i âharla bahriye lisânında bir nevi telgraf usulünün icrâsına denir.*

(Mihver-i Arz, 1308 (1891))

“...âdetâ fırtına bulutları ortasındaki paratoner (*) gibi ziyâdâr birer cism-i latîf ile müstevlî idi.”

(*) *“Paratoner” diye ebniyeyi sâ'ikanın nüzûl ve isâbetinden muhâfaza için yüksek bir direğin üzerine konulup tel ile yere rabt olunan dâfi'ü's-sâ'ika bir âlettir. Bunun keşfini hekîm-i meşhûr Amerikalı (Franklin)'e atf ve isnâd ederler.*

(Mihver-i Arz, 1308 (1891))

“- Bonsuvar (*) Dostum rahatça uyuyunuz.”

(*) *Bonsuvar (Bonsoir) akşamlar hayrolsun.*

(Korku Belası, 1308 (1891))

“Siriyyus tesmiye edilen yıldızın etrafında devvâr seyyârelerden birinde, pek zeki bir genç var idi. Kendisini – küçük karınca yuvası (*) üzerine ettiği son seyahatte tanımakla teşerrûf ettim.”

(*) *Küre-i arz*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“- Yetmiş iki hissimiz var. Bunun için her gün azlıktan şikayet ediyoruz. Kuvve-i hayaliyemiz – birçok ihtiyacımızdan îkâz eder. Yalnız bir halkamız (*) beş kamerimiz, yetmiş iki hissimizle, kendimizi pek mahdûd buluyoruz.”

(*) *Zühâl'in etrafında ru'yet olunan dairedir.*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“- Heyhât! Biz ancak güneşin beş ihtilâli (*) müddetince yaşıyoruz. Pek güzel görüyorsunuz ki – bu hemen doğar doğmaz ölmek demek oluyor.”

(*) *Bizim hesapça Şemsin beş ihtilâli, on beş bin sene, yahud âna karîb bir müddete tekâbül eder.*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“Bu küçük çayları, ne müdevver, ne mürabba’, ne beyzavî ne bir şekli-i muntazamı olmayan bu havzları, bu arzı vururmuş gibi irâe ettirerek, ayaklarımı yırtan bütün bu küçük hâdî çekirdekleri (*) görmüyor musunuz?”

(*) *Dağları söylemek istiyordu.*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“... eğer bu sabah sizi ziyaret etmemiş olsaydım (*) bir haftaya kalmaz vefatınız muhakkak idi.”

(*) *Livanlı bu ziyareti doktorla zaten beyinlerinde kararlaştırılmış idi.*

(Tunçtan Kızlar, 1309 (1892)-Tarik gazetesi muharrirlerinden Mehmed Hamid Bey tercümesi)

“Birkaç dakika zarfında tabiatın meserrât ve tákât ve tahayyülâtı perdeleri üzerinde(*) dolaşıyor gibi...”

(*) *Gamanın mukâbili olarak kullanılmıştır.*

(Rafael, 1311 (1893))

“...nazren hakkolunmuş bir “Balansuvar Misteriyoz”dur. (*)”

(*) *Sihirli salıncak demektir.*

(Rene Mopren, 1312 (1894))

““Cokey Kulüb”e (*) mutlaka mensûb olmalıydınız.”

(*) *At yarışı encümeni.*

(Rene Mopren, 1312 (1894))

“Artık, “monolog” (*) oynamamaklığımı Danvazel menetti.”

(*) *“Monolog” tiyatro sahnesinde bir aktör veya aktris tarafından naklolunan fıkra demektir.*

(Rene Mopren, 1312 (1894))

“..... ben Lolet ile oynarken kavalyesinin benim refikam ile konuşması karargîr oldu. (*)”

(*) *Alafranga rakslarda oynayan çiftlerden kadınlara dam, erkeklere kavalye denir.*

(Verter, 1315 (1897))

“Kestane kebab olunca Lesbî (*)”

(*) *Mahbûbe-i şairin ismidir.*

(Korkunç Sefine, 1316 (1898))

“... bu âdem “Amigo Dolos Eskalavos” (*) denilen şahıs...”

(*) *İspanyol lisanında üsera muhibbi demektir.*

(Korkunç Sefine, 1316 (1898))

“... yavaşça “bahtiyâr olunuz etrafınızda her zaman âsâr-ı bahtiyârî görünsün.” demiştir. (*)”

(*) *Mumâileyh vaktiyle Kontun hasmı ve Baba Doklos’un dostu olan bir âdem imiş.*

(Korkunç Sefine, 1316 (1898))

“... sözlerini söyleyerek Volf’un kim olduğunu hatırladı. (*)”

(*) *İşbu hikâye ibtidâsında bir miralayın denizden kurtardığı çocuk Volf idi.*

(Korkunç Sefine, 1316 (1898))

“... Pekâlâ görünüyor ki iyi bir harekette bulunmuş olan bir kızı hastaneye kapamazlar (*).”

(*) *O vakitler kızlar hapishanesi olmadığından maznûneleri hastanelere teslim ederler idi. (Mütercim)*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda’nın Tercümesi, 1317 (1899))

“Vakta ki akâ’id mektebinde umûmî bir ta’lîm (*) vermeye mecbur olduğum zaman...”

(*) *Diplomaya kesb-i liyâkat eden bir tabibin (Tez=These) imtihanı gibi.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda Tercümesi, 1317 (1899))

“Bana bir de (lake=Laquais) (*) lâzım olacağından...”

(*) *Şövalyelerin yanında yaya yürüyen at uşağı. Bu, on dokuzuncu asırdan evvel lâzıme-i asâletten idi. “Mütercim”*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda Tercümesi, 1317 (1899))

“...bana yüz frank (pari) gideceğini dermeyân eyledi (*).”

(*) *Kumar ıstılâhında bir oyuncu ile diğerinin oyununa bahsetmek, yani pari gittiği miktarda para kazanmak veyahut kaybetmek demektir. “Mütercim”*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda Tercümesi, 1317 (1899))

“... (Faraun) (*) salonu olduğu gibi diğer kâğıt oyunlarına...”

(*) *Kumar oyunlarından bir meşhur oyun.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda Tercümesi, 1317 (1899))

“...cihetle burada uzun müddet kalacağımı, (opital=Hopital)da (*) benim gibi...”

(*) *On yedinci asırda kızlar hapisanesi (opital) yani hastahane namıyla yâd olunur, ahlâkı fâsid olan kadınlar da bir nevi ma'lûl olduklarından mahbes bu nâm ile tesmiye edilirdi. (Mütercim)*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda Tercümesi, 1317 (1899))

“Yüzü, gözü, boyun bağı, perukası (*) birbirine karışmış olan...”

(*) *On yedinci asırda yapma saç kullanmak ve erkeklerin yüzlerini traş etmesi âdet idi. “Mütercim”*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda Tercümesi, 1317 (1899))

“Potura gelince maa't-te'essüf kör olasını unutmuş idim.(*)”

(*) *Hikâyenin güzerân ettiği asırda erkekler kâmilen matrûş gezdiklerinden kadınlarla farkı yalnız elbise farkından ibâret idi. Kadınların tabiî saçları olduğu gibi ricâlde peruka isti'mâl ederler idi. (Mütercim)*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

“Daha şimdiden bir araba, döşenmiş bir daire, bir (Dam Dönor=Dame d'honneur) (*)...”

(*) *En büyük hanımların hususi hizmetine mahsûs asil kızlara ta'bir olunur bir unvandır ki asıl kraliçelerin, büyük prenseslerin ma'iyyetinde bulunurlar. Mütercim.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

“Ühlan(*) karısı”

(*) *Ühlan: Prusya mızraklı süvari alayı ve efrâdı.*

(Ühlan Karısı, 1318 (1900))

“- Hakiki bir dömöstroï (*) sözünü ilave etti.”

(*) *Dömöstroï, Rus çarı "Müdhiş İvan" zamanında izdivaç hakkında neşrolunmuş bir kanun olup bunun ahkâmınca hayat-ı ailede kadınlar erkeklere nispeten pek dún bir mevki işgal ederlerdi.*

(Acıklı Bir Sergüzeşt, baskı tarihi bilinmiyor)

“Köylülerimizin her zamanki tarz-ı taayyüşünü bilirsiniz; ekmek, kovaşi, (*) soğan, bu yemek onlara tarlalarında çalışacak mikdar kafi kuvveti verir.”

(*) *Buğday şarabı*

(Acıklı Bir Sergüzeşt, baskı tarihi bilinmiyor)

“Şimendifer ameliyatı esnasında kendilerine kaşa (*) ile yüz elli dirhem et veriliyordu.”

(*) *İç yağı ile yoğrulmuş ekmek.*

(Acıklı Bir Sergüzeşt, baskı tarihi bilinmiyor)

“Tam sekizde tarantasa (*) bindim.”

(*) *Büyük yolcu arabası*

(Acıklı Bir Sergüzeşt, baskı tarihi bilinmiyor)

3.3. Romandaki Para Biriminin Osmanlı Para Birimi Karşılığı

Tercüme romanlarda bahsi geçen para miktarının Osmanlı okuyucusu tarafından anlaşılabilmesi için Avrupa para biriminin karşılığı verilmiş ya da para biriminin açıklaması yapılmıştır.

“Şöyle ki bu maddeden dolayı kasiblerin sandığa sekiz yüz roma iskodası (*) girdi.”

(*) *Bir roma iskodası takriben beş buçuk frank yani yirmi sekiz kuruştur.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Bu nâdîde bir su kabağıdır on tane gümüş ânenrelu (*)ya değişmem!”

(*) *Fransa'nın kadîm bir sikkesi ki melek resmini hâvî idi.*

(Kum Adasındaki Matrutlar Yahut Fedakâr Balıkçı Kızı, 1306 (1889))

“Eğer ben şu güzel paraların içerisinde beş so (*) bile vermek ahmaklığında bulunacak olur isem beni şeytanlar çarpsınlar.”

(*) *Bir so on para kıymetindedir.*

(Gece Kraliçesi, 1307 (1890))

“Kadınları susturdum. Kayıkçıların en gencine bir ekü (*) vererek bir hekim aramaya me'mûr...”

(*) *Evvelce mütedâvel bir cins sikke idi ki kıymeti üç veya altı franga muâdil idi. (limütercimihi)*

(Rafael, 1311 (1893))

“...semere-i tasarrufum olarak yanımda elli (Eku=Ecu) (*) var idi.”

(*) *Beheri altı frank kıymetinde kadîm Fransız sikkesidir.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

“...topu topu on iki veyahut on beş (*) (Pistol)dan fazla olduğu zannında idim.”

(*) *Beheri on frank kıymetinde bir nevi Fransız parasıdır.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

3.4. Romanda Geçen Alafranga Saatlerin Ezanî Saatle Karşılığı

Tercüme romanlarda geçen alafranga saatler, Osmanlı okuyucusunun vakit hakkında daha doğru bir fikre varabilmesi için Osmanlı'da kullanılan ezanî saate çevrilerek verilmiştir. Her tercüme romanda olmamakla birlikte ezanî saat olarak karşılığı verilen dipnotlar da okuyucuyu ihtar hükmündedir.

“Akşamın saat yedisinde (*) itmamı tedarükatla yediyi on geçerek limanın feneri yanmak üzere iken jön Ameli önünden geçti.”

(*) *İşbu hikâyede saatler alafranga yani zevalî itibar olunduğu ihtar olunur.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“... o esnâda saat dördü (*) çalıp akşam takarrub etmesini cihetle şemsin harâreti...”

(*) *Bu hikâyedeki saatler alafranga zevâl itibâriyledir.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...gece esnasında alel-husus aydos (*) nöbetde sefain-i harbiyedeki mal ve canın selametini deruhte etmiş olan zabitanın hizmetini sairlerinden ziyade mukaddes tutarım.”

(*) *Aydos nöbet tabiri, gurubi saatle saat ondan on ikiye ve on ikiden ikiye kadar olan nöbetlerdir.*

(Mühendisin Refiki, 1303 (1886))

3.5. Osmanlı Okuyucusunun Bilmediği Düşünülen Kelimelerin İzahı

Günümüzde halkın bilip kullandığı ama, 19. yüzyılda Osmanlı diline yeni yeni giren kelimelerden Osmanlı okuyucusunun bilmediğini verilen dipnotlardan anladığımız kelimeleri bu başlık altında toplamayı uygun gördük.

“O gün beşinci katta sakin olan gelin ve güveğiye hanenin ferağ senedini yazan noter (*) tarafından evin yeni sahibi kiralarını artırmayıp oturdukları odadan maada hangi dairesini beğenecek olur ise intihaba serbest oldukları haber verildi.”

(*) *Mahkeme kâtibi*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“...dalgın dalgın bir portakal ağacı yaprağını kopararak eğlenmekte iken elini bir kaktüse (*) dahi uzattı ise de eline batan dikenin...”

(*) *Bir nevi çiçek*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Cenazesi morg nam mahalle (*) vaz’ olundu.”

(*) *Morg denilen mahalle Sen nehri kenarında bir nevi ufak koğuş olup gerek Paris ve gerek civarında kazaen vefat edip de familyaları na-malum olan kimesnelerin cenazesini ahali görüp kim olduğunu bilmek için birkaç gün üzerinde*

bulunan .... ve alametler ile mezkur koğuşda bırakırlar. Eğer sahibi çıkarsa teslim olunur kimsesi zuhur etmezse hükümet marifetiyle defn edilir. (mütercim)

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Şu hal gerçekten bir hastalık idiye de bilemem ki bir nevi “somnanbülizmo” (*) mı idi?”

(*) *Bir hastalıktır ki mübtelası uykuda bulunduğu halde geziverir, lakırdı eder, uykusuna asla hâlel gelmez. Bu illet mahiyetini işittiğimiz bir şey ise de lisanımızda "ismini bilmediğim bilecek" tariki dahi bulamadığımdan Fransızcasını yazıp manasını şerh et[me]ge mecbur oldum.*

(Meprizon Tercümesi, 1291 (1874))

“...politikadan bahsetmekte olan (Granad) valisi (Markiz) (*)di...”

(*) *Dük rütbesinin mâ-fevki.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“Skartaris nâm cebelin zirvesi Seneblesi Berkanı'nın Yukol nâm kraterine (*) Temmuz ayında sâye-endâz olduğu vakit...”

(*) *(Krater) ağız manasına berkân tesmiye olunan yanardağların satıhlarının dâhil-i arz ile iştirâkine vâsıta olan mecrâdır.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Fakat bilirim ki öğünüyorlar. Bana argo lisânı öğretiyorlar. (*)”

(*) *Paris 'te işsiz takımının kullandıkları uydurma bir lisan*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Çanın sesini iyice işitemiyorum. Kulaklarımın içinde bir org (*) sadâsı var zannediyorum.”

(*) *Ekseri kiliselerde çalınır bir nev'i körüklü piyano.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Bildiklerimi ihbâr ettiğim anda başı celladın elinde (Giyotin)in (*) baltası altında kalacak, ezilip kelb başı gibi ortada yuvarlanacaktır.”

(*) *Fransa'da idâm olunacakları katleyledikleri bir nevi alettir.*

(Gece Kraliçesi, 1307(1890))

“Direktör bunca vakitten beri niçin söylemedin diyerek herife darılır. Ne ise ertesi günü mükemmel bir at hazırlanır (Pist) (*)in derûnunda kendisi...”

(*) *Pist (Piste) at cambazhânelerine mahsûs olan ve hayvanların döndükleri yere ta'bir ederler.*

(Korku Belası, 1308 (1891))

“(Rejisör) (1) olduğu halde herifi oynatır o! Ama maharet!.

Sirkin (2) en mükemmel at cambazı bu imiş de direktörün haberi yok imiş. Hemen o akşam ahâlîye yeni ve maharet-i mükemmelesi derece-i nihâyede olan bir oyuncu geldiği ilan olunur.

Oyun o akşam pek kalabalık olmuş adeta yer yok imiş. Direktör-ı mûmâ-ileyh bu gecelik iki rol (3) tayin etmiş. Birincisi at üstünde tehlikeli takla kılmak imiş. Müzika başlar. Ahâlîde bir sükût herif (mayosunu) (4) giyer. Meydana çıkar.”

(1) *Rejisör (Regissur) ortada kamçı vuran adama derler.*

(2) *Sirk (Cirque) at cambazhânesi.*

(3) *(rol) Oyun.*

(4) Mayo (Maillot) at cambazlarının giydikleri baştan aşağıya kadar dar ve gayet sıkı don veyahut gömlek.

(Korku Belası, 1308 (1891))

“Odam otelin büyük koridor(*)unun ta dibinde olduğundan ve arada iyi bir mesafe olduğundan yolda giderken at cambazının o kırmızı sureti hâtırıma geldi. Beni bir gülmektir aldı.”

(*) Koridor (Corridor) büyük divanhâne

(Korku Belası, 1308 (1891))

“Garîbü’ş-şekl bir herif tarafından itilmekte bulunmuş olan bir “org”(*)la musâdeme etmek için biraz çekildim.”

(*) Bir nev’i çalgıdır.

(Jurnalimden Birkaç Yaprak, 1308 (1891))

3.6. Hıristiyan Kültürüne Ait İfadelerin İzahı

Avrupa’dan tercüme romanlarda Batı ve Hristiyan kültürüne ait bolca ifade de vardır. Bunları İslam olan Osmanlı halkının anlaması güç olacağı için mütercim bu ifadelere de dipnot düşmüştür.

“Ah çocuğu getirmeli idin, anası babası olurduk, ismini Benedetto (*) korduk, ve bu sevaba mukabil Allah gerçekten bizi mübarek ederdi.” dedi...”

(*) Benedetto İtalyancada mübarek manasındır.

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“- Öküz boynuzu (*) hakkıyçün bu sizin perhiziniz güç olmayacaktır tasavvur ediyor musun ki odada oluk gibi bira aksın?”

(*) *Fransa'da mukaddemâ Yortu günlerinden bir gün evvel sokakta gezdirilen öküzdür.*

(Monte Kristo, 1288 (1871))

“Malik olduğum “Bibl” (*) dura dura tozlanmış idi.”

(*) *Kütüb-i münzele-i atıkayı cami olan kitabın ismi.*

(Meprizon Tercümesi, 1291 (1874))

“... ve saçları kesilmekte iken yanında bulunmanız kendisinden celladı saklamak için (kurusifiniz) (*) ile beraber arabasına binmeniz...”

(*) *Hazret-i İsâ aleyhisselâmu salîb ağacına mihlanmış olduğu hâlde musavver fil dışından veya ma'denden ma'mûl küçük bir heykel.*

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“- Fazla olarak senede 13'le başladı... (*)”

(*) *13 adedinin Katoliklerce meş'um olduğu malumdur.*

(Rene Mopren, 1312 (1894))

“...arzusu vechile az zaman içinde (Malta) şövalyeleri rütbesine (*)...”

(*) *Âlem-i hıristiyânide (Malta) şövalyeleri rütbesine nâil olmak, büyük bir iktidâr ve asâlete mütevakkıfdır. Hatta “Büyük Bonapart” bu fırka-i asîlzâdegânı mahvetmek için “Malta”yı fethetmişti. “1798” “Mütercim”*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nı Tercümesi, 1317 (1899))

“Benim zavallı şövalyeciğim, seni Malta (*) tarîk-i ruhbâniyyetine idhâl etmek...”

(*) *Askerî ve rûhânî bir tarîk-i mahsûs olan (Malta) şovalyelerinin esâsı, ehl-i salîb tarafından vaz' edilmiş ve bu cemiyete dâhil olanların izdivâc etmeleri katiyyen memnû' bulunmuştur. "Mütercim"*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

"(Sen-Sulpis) (semineri)ne (*) duhûl etmeye karar verdim..."

(*) *Tarîk-i rûhânîye girmek isteyen gençlerin ta'lîm ve terbiyelerine mahsûs dârü'l-irfândır.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

"(Sen-Ogustün)den bir sahîfe (*) okumayı veyahut..."

(*) *Kütüb-i diniyeden bir kitap.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

"...aradıkları zaman bulunduğum mevkiin dehşeti bütün bütün tezâyüd etti (*)".

(*) *(Sen Lazar) Hıristiyanlık âlemince bir tarîk-i mahsûs olup esâsı (Kudüs-i şerîf)den neş'et etmiş, sonra Papa Sekizinci Urban=Urbain tarafından Paris'te de bir şu'be-i mahsûsası küşâd edilmiştir. Bunların ihdâs ettiği manastır bilâhare fenâ yolda hareket eden gençlerin islâh-ı ahvâli için bir şedîd mahbes hükmünü almıştı. Mebde'en ihdâsı sene (1632)dir. (Mütercim)*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

"- Allah beni affeylesin! İşte bir (Jansenist=Janseniste (*)!"

(*) *(Janseniyus=Jansenius) nâmında bir rahip tarafından vaz' edilmiş bir mezheb-i Hıristiyanidir. Mevzû'ı bir dereceye kadar bizim meslek-i (kadiriyyûn)ı andırır. 1583-1638 "Mütercim"*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda Tercümesi, 1317 (1899))

“Fakat tasavvur ettiğim gibi sizi bir iyi (Novis=Novice) bulmuyorum! dedi (*).”

(* Tamamıyla ruhbân gürûhuna dâhil olmazdan evvel tecrübe olunmak üzere muvakkaten kisve-i ruhâniyyetle manastıra girmiş acemi kız. (Mütercim).

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

3.7. Avrupa'da Meşhur Olan Şahıs ve Eser İsimleri Hakkında Bilgi

Avrupaca bilinen ama Osmanlı okuyucusunun yabancı olduğu meşhur şahıs ve eser adlarına da dipnotlar düşülmüştür.

“Fransızlar tarafından mazhar olduğu mezâlim-i adîde ile berâber (Şaktas) bunları sûr ve hânesinde mihmân ve nâiliyyet-i iltifât ve nevâzişiyle mesrûrû'l-cenân olduğu (Fenelon)ı (*) yâd ve tahattürle bu zât-ı fezâil-semmâtın....”

(* Fransa meşâhîr-i üdebâsından olup kutb-ı cihân-ı ma'ârif ve fezâil bir zât-ı kâmil-i bî-emsâlin kalem-i i'câz rakamlarıyla lisân-ı Osmânîye dahi nakl ve tercüme olunmak şerefine mazhar ve nüshaları hazercân-ı erbâb-ı hüner olan (Telemak) nâm te'lîf-i hikmet-elîfin müellifidir. (Limütercime)

(Atala, 1288 (1871))

“.....işte bu son kısımda bulunanların içinde “Paskal”ın (*) şu lakırdıları görüldü.”

(* Paskal Fransa meşahir-i müellifininden. Riyaziyat ve tabiata dair pek çok keşfiyat-ı mühimmesi vardır. (mütercimihî)

(Meprizon Tercümesi, 1291 (1874))

“..... işte orada idi ki “Madam İstael” (*) (Şiljen), (dadı), (Birun), (Hobhos), (Brongam)ı ve Avrupa'nın cihat-ı muhtelifesinden daha birçok zevat-ı meşhureyi gördüm.”

(*) *Madam İstael on altıncı Lui zamanında Fransa maliye nazırı olan (Nekr)in kızı ve Fransa'nın ileri gelen katibelerindendir. (Corine au L'Italy) namındaki meşhur seyahatnamesi gayet latif ve rengin bir eser-i muteberdir.*

(Meprizon Tercümesi, 1291 (1874))

“...akıl ve dirâyeti dahi (Şarli Ken) (*) kadar değil ise de pek de aşağı kalmaz idi.”

(*) *Şarli Ken (1500) senesinde tevellüd ederek (1519) senesinde sandali-i kıraliye ku'ûd etmiş (37) sene krallık ettikten sonra (1556) senesinde krallığı terk ile (1558) senesinde vefât eden zekî ve fatîn bir zâtın ismi.*

(Gece Yolcuları, 1291 (1874))

“...heykeller ekser bahçelerde köylüler gibi öyle Danaidlerin(1) me'yûs ve mükedder vechelerini ve (Santor'un) (2) şekl...”

(1) *Mîlâddan 1572 sene mukaddem olarak esâtîrden Mısırlı Danaus'un elli aded kızlarıdır. Kocalarını öldürmüş oldukları cihetle Tataristan'a tard edilmişler ve orada dipsiz bir fıçıya dâimî sûretle su doldurmakla mahkûm olmuşlar imiş.*

(2) *Nısfı insan ve nısf-ı diğeri hayvan şeklinde mahlûk-ı muhayyel “mitoloji”.*

(Güstav, 1294 (1877))

“Güstav'ın arka tarafını şapur şapur öpmesin mi!!! Bîçâreye (Bazilik'in) (*) gözleri (Sfenks'in)...”

(*) *Ejder-i muhayyel. Bu hayvanın te'sîr-i nazarından kertenkele telef olurmuş.*

(Güstav, 1294 (1877))

“...(1) pençesi Serber'in (2) dişlerinin belki daha az te'sîri olurdu.”

(1) *Köpek vücutlu kadın başlı arslan pençeli kartal kanatlı kuyruğu mızraklı bir canavar olup vaktiyle Yunanistan'da Teb şehri civârında sâkin olur ve gelip geçenlerden sorduğu bilmeceyi bilemeyenleri yutar imiş.*

(2) *Cehennem köpeği "mitoloji".*

(Güstav, 1294 (1877))

"İtalya'nın semâ-yı letâfet-intimâsı ki daha Kurin (1)in sahifelerini Gavit (2)in iş'ârını mütâla'a ettiğim sırada harâret ve safvetini isticlâb etmiş..."

(1) *Fransalı Madam Estayil'in âsârındandır.*

(2) *Almanya'nın en şöhretli şairlerindedir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

"...Fransızlar tarafından meydana çıkarılmış Vemak (*) nâm general ile Napoliler tarafından bastırılmış olan bu kısa kıyamette birinci oyun oynanmış..."

(*) *Avusturyalı bir general olup İtalya'yı zaptetmiş idi.*

(Graziella, Yusuf Neyyir tercümesi, 1296 (1879))

"Sekizinci (Leon(1)un sarayına ve (Evras (2)ın hanesinden..."

(1) *Roma papalarındandır.*

(2) *Meşhur bir Latin şairidir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

"Rafael'in (*) evine gider idim."

(*) *Meşhûr bir ressamdır.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“(Virjil (1)in mezarı Tas (2)ın vilâdetgâhı beni her taraftan cezb ve teshîr ederler idi.”

(1) *Napoli’de medfûn en meşhûr Latin şairlerindendir.*

(2) *İtalya meşâhir-i şu‘arâsındandır.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“Merat (*) hüküm ve saltanat sürer...”

(*) *Fransa generallerinden olup Napoli’de hükümdarlık etmiş idi.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“Galata (*)nın mermerden ma‘mûl vücudu içinde hissettiği birinci helecan gibi hayatın bir hayreti idi.”

(*) *Mermerden ma‘mûl bir estâ olduğu halde âşıkının kelimât-ı âşıkânesi sâikasıyla güya iktisâb-ı hayât ederek kendisine bir aceb ve hayret ve bir helecân-ı kalp gelmiş idi, eski Yunanlıların hayâlâtındandır.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“Ben ve dostum ekseriya bir deniz kıyısı veya Jeyan (*)ın sarayının temelli harâbeleri üzerinde saatlerce oturur...”

(*) *Napoli’de hükümdarlık etmiş bir kontestir.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“...bir ızdırab-ı azîm nişânesi irâe eden genç bâkirelerin Kurej (*) nâm ressam tarafından alınmış olan...”

(*) *İtalya’nın eski ressamlarından olup dine davet zımında katoligâhda türlü türlü işkenceler ile öldürülen kızların ve bu misillü dine müte’allik şeylerin resimlerini alır idi.*

(Graziella, Yusuf Neyyir Tercümesi, 1296 (1879))

“...bir posta kervanı mevcut olup bu posta kervanının ve (Goldsitat) (*) ile Sevavate ve Vilat nâm mahallerden geçen kervanların...”

(*) *Fransa meşâhîr-i şuarâsından bir zât.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“...yine bu mevkide nîm medenî bir kahraman kız bulunmaktadır ki bunun sergüzeşti (Bereri) (*) nâm zâtın Amerika hakkında yazmış olduğu târîhin...”

(*) *Fransa meşâhîr-i şuarâsından bir zât.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“Bu duaları ettiği sırada kahraman Judit (*) hatırına geldiğinden gayretlenerek elindeki...”

(*) *Helofire'nin kafasını kesen bir Yahudi kızının ismidir.*

(Çöl Kahramanı Kız, 1298 (1881))

“...ve nimet talebine kalkışmaktan ahsen ve esheldir Estefan (*) (Herkül)ün bir hoca üzerine hücum etmekte tesâdüf edeceği mukâvemet...”

(*) *Meşhur Yunan kahramanlarından.*

(Ihlamur Altı, 1298 (1881))

“İşte orada gençliğimin hâlî ve pür neşe ve safâ olan evkâtini bir sükûnet-i amîka içinde ve bazen hocamla ve hele ekseriyâ Okaris, (1) Galata (2) ve ale'l-husûs Estella (3) ile yalnız olduğum halde imrâr ederdim. Ömrün bir zamanı... Fakat yalnız bir zamânı vardır ki o zaman Florya'nın (4) çoban hikâyeleri insanın gönlüne şâyân-ı hayret bir te'sîri müceb olur.”

(1) Kalipso'nun havârîsi zümresinden bir peri kızıdır ki Telemak ona alâka etmiştir.

(2) Bir çobana alâka etmiş nisvân-ı muhayyiledendir.

(3) Bu da hüsn ü cemâl ile meşhûr esâtîr kızlarındanandır.

(4) Fransa şuarâsındandır.

(Amcamın Kütüphanesi, 1298 (1881))

“...giriştâr olmuş bir genç kendisini atâlete, dalgınlığa verir. Her gülün o mefâlisin (*) ayakları altına yanıp...”

(*) Vaktiyle Asya-yı suğrada mevcûd olan Lidya hükûmetinin melekesidir ki Zopitrik oğlu Herkül bunun hüsn ü cemâline dildâde olmuş idi.

(Amcamın Kütüphanesi, 1298 (1881))

“Garakları (*) hatırmıza getiriniz...”

(*) Garaklar eski Yunanilerin i'tikâdınca ilahe evlâtları idiler.

(Amcamın Kütüphanesi, 1298 (1881))

“...görmüş olsanız “tâlipleri ortasında Penelope (*) der idiniz!...”

(*) Atakiye kralı Olis'in zevcesi ve Telemak'ın vâlidesidir.

(Amcamın Kütüphanesi, 1298 (1881))

“...ederek biçâreleri nasıl aldatmış olduklarını bilmez değilim. Ajaks'ın(1) diz kapağı kemiğine, siparsiyâtlar tarafından keşfolunmuş olan Orest'in(2) cesedine ve Pozanyas'ın on zirâ' tûlunda bulunduğunu zikrelediği Asteryos'un(3)...”

(1) Truva muhârebesinde ibrâz-ı merdânegi etmiş Yunan kadîm kahramanlarından bir sergerdenin ismidir.

(2) *Truva muhârebesinde Yunan rüesâ ve hükümdârânının padişahı olan Ağamemnun'un oğlunun ismidir ki pederinin katlinden dolayı ahz-ı intikâm etmek için validesi Kalitmenester'i öldürerek firâr etmiş ve muahharan Arkos Velasse'de Monya yahut Sparta kralı nasbolunmuştur.*

(3) *Kezâ Yunanistan-ı kadîmin şöhre-i cengâverânından bir kahramanın ismidir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Adetâ Hofman'ın(*) sergüzeştini hikâyeye eylediği gölgesini gâib eylemiş...”

(*) *Hikâyât-ı muhayyile müellifi Almanyalı meşhûr ve muharrir ve mûsikişinâsın ismidir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“(*) Neptün'ün yerini oğlu itlâkına şâyân bir şahs refi'ü'l-kâme ve cesîmü'l-cüsse işbu add ve hesâbsız mastodonet sürüsünü ra'y eylemekte idi.”

(*) *Deniz ilahı (*) olan Neptün'ün oğlu müekkilîn-i bahriyeden ve esâtîr-i Yunaniyye'den birinin ismidir ki pederinden gaybdan haber vermek ve istikbâli keşfetmek gibi bir mevhibeye nâil olduğundan kendine bu hususta sık sık müracaat edenlere cevap vermemek için istediği şekil ve surete girerek dest-i mu'cizînden tahlîs-i ger-beyân eylermiş.*

(*) *(Deniz ilahı denilen ibâre yani bu kavî Yunan-ı kadîm putperestleri i'tikâdınca olduğu ayrıca beyân olunur.)*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“...kendilerine Perse (*) den gelir.”

(*) *Yunan-ı kadîm eşhâs-ı muhayyilesinden birisidir.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“Makbed (*) Evhâ mı! Ölürler öldürürler.”

(*) 1040 sene-i milâdiyesinde birinci Akos kralı Don Kan'ın katili ve halkı olup telef ettiği Don Kan'dan nâşî birçok evhâm ve hayâlâta dûçâr olmuş ve 1057 senesine Don Kanzâde Malkolm tarafından öldürülmüştür.

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Üzerimde (Sapalanzi)(*) seyâhatinin ikinci cildi var idi. Kitabın bir yerini açıp merkûmeye tekarrüb ettim.”

(*) 1729'da tevellüd 1799'da vefât etmiş (Pavi)de tarih-i tabiî muallimliğinde bulunmuş İtalyalı bir ilm-i teşrîh muallimidir.

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“...can ve yürekden iştirâk ederek o za'îf de kendi nevbetine meserretle üzerine (Bakarya)(*)nın yetmiş sene evvel açmış olduğu yarığı...”

(*) Umûr-ı siyâsiye ve ticâriye ve hukûk ve ilm-i servete müte'allik bahisler yazan İtalyalı bir muharrirdir. (1738-1794)

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“Madde-i mevki' icrâya konulduktan sonra müessir ve müterahhim olunamaz. Husûsiyle müzâkerât-ı leylîye (Laşose) (*)nin beşinci perdesi gibi rikkat-engîz, keder...”

(*) Vekâyi'-i fecî'a yazan (1692-1754) fâciasının müellifi.

(Bir Mahkumun Son Günü, 1303 (1886))

“...bina-yı âlînin manzarasına aldanarak sâyelerin (Dante) ve (Virjil)in (*) yandan alınma tasvîrleri olduğuna hükmedebilirdi.”

(*) İtalya'nın meşâhir-i şuarâsından olup (Dante)nin (La divine comedie) eseri meşhûrdur.

(Rafael ve Fornarin, 1303 (1886))

“Zanneder misin ki kelimât-ı müteeffıza, - (Petrark)ın (*) sunûhât-ı hükmiyesini muarref olabilmışlardır?”

(*) Petrark İtalya'nın şuarâ-yı meşhûresindedir. Mübtelâ-yı aşkı olduğu (La Ordenüvis)in aşkına olarak ekser-i eşârını Fransa'nın (Avinyon) eyaletinde kâin meşhûr (Vöklos) çeşmesinde tanzîm ederdi.

(Rafael ve Fornarin, 1303 (1886))

“İşte ben (Diyan)ın (Pesiha) ve (Galat) nâm tâzılarıyla (*) beraber önümde koşuştuklarını gördüm.”

(*) (Diyan) sayd-ı âlihesidir. (Pesihe) (Aşk)ın tezevvüc ettiği bir genç kızdır. (Galata) bir peridir.

(Rafael ve Fornarin, 1303 (1886))

“Fânilere nâdir olarak ihsân olunan bu tatlı istirahatin düşmanı bulunan “Park” Parques (*) hayatıma bir an evvel nihayet vermekte isti'câl edecektir.”

(*) Esâtîr kavlince ömr-ı insâniyetin sûret-i güzerânına nezâret eden bir müvekkel semâvî imiş.

(Aristonüs, 1306 (1889))

“Aristonous Sophronym'i “Ksante” nehrinin sahili üzerinde mahsuldâr bir ovaya götürdü ki bu nehirde Apollon şikârdan avdetinde pek çok kereler vücûdunu ve kumral saçlarını yıkamış idi.(*)”

(*) Apollan güneş ve şu'â' ve sanayi' ve edebiyat ve tababet ma'bûdu ve “Zefesêin oğlu olduğu zan olunurdu. Mahall-i velâdeti “Delos” adasıdır.

Resminde kendisi gayet yakışıklı, elinde ok tutar ve saçları yerlere sürünür bir erkek çocuğu suretinde gösterilir. Ona mahsûs birçok ibadethâneler olup en meşhuru “Delaki” ma’bedidir. (Yunan-ı kadîm tarihinden)

(Aristonüs, 1306 (1889))

“Sophronyme “bu pir-i irfân semirin işte burada ta’âm etmek mu’tâdı idi, işte dostlarıyla şurada musâhabet eder, orada oyun oynar, şurada “Hezeyod” Hesiod (*)) ile...”

(*) Evmir’in mu’âsırı bir şâir-i yunânîdir.

(Aristonüs, 1306 (1889))

“Şu dev herifin kılıç darbesi beni az kaldı (Plütun)un (*) yanına gönderecek idi.”

(*) Esâtîrde cehennem ma’bûdunun ismidir.

(Gece Kraliçesi, 1307 (1890))

“Mösyö (Dövin), (Venüs) ün (*) bir tasvîrini kadife üzerine tersîm ile meşgûl idi; kapının açıldığını işiterek arkasına döndü.”

(*) Esâtîr-i Yunaniyede güzellik ma’bûdesidir.

(Gece Kraliçesi, 1307 (1890))

“Önünde bulunan madeni döğmekde olup elinde bulunan büyük çekici makine gibi muntazam ve (Herkül) (*) gibi azametle indirip kaldırıyor...”

(*) Yunan-ı kadîm kahramanlarından olup kuvvetli bir şahıs için misâl gösterilir.

(Gece Kraliçesi, 1307 (1890))

“...izidir diye Geynar ile Marko Vazello'nun izini tutmuş yanlış yola sapmışız! (*)”

(*) *Vâkı'â A. Geynar ismindeki Fransız 1856 senesinden 1859 senesine kadar üç sene müddet Hindlilerin esîri kalmış, kemâl-i cesâretle heriflerin ezâ ve cefâsına işkencelerine tahammül edip üç sene sonra And dağlarını (Ospesalata) geçidinden aşarak kurtulmuş ve 1861 senesinde Fransa'ya avdet eylemiştir ki şimdi Paganel'in mensup olduğu cem'iyet a'zâsından ve mumâileyhin rüfekâsındandır.*

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“Emili gülererek – Hah hah bunu benden mi istiyorsunuz iki çobanlarınızdan hangisine elmayı vermenizi benden mi soruyorsunuz? Hah hah (Pari) hükümlüğünün bu aksî, ben (Venüs) yani (Zühre) mi oluyorum? Doğrusu güzel fikir! (Lui) yahut (Tuzyat) (Tuzyat) yahut (Lui)? Ben ne için intihâb edeyim? Enine mi çekelim yoksa boyuna mı? (*)”

(*) *Sâibîn ve müşrikîn seyyârâtın ve şî'râ gibi bazı sevâbitin hayali tasvîrlerini yaparlar ve onlara ilah ve rabb diye taparlar idi. Ve her biri için bir hâssa ve meziyet i'tikâd ederler idi. Ve Vâcib-i Te'âlâ Hazretlerine ilâhu'l-enhâ diyerek onunla insanlar arasında bu ilâhe-i bâtiliye şefî' ve vasîta ittihâz ederler idi. Ve bunları ulûhiyette Cenâb-ı Hakk'a şerîk i'tikâd ederler idi. Yunaniler bu mitoloji efkârını tevsi' ederek bu ilâhe-i bâtilenin adedini iki yüzden ziyadeye iblâ' ettiler. Sonraları bu akâid-i bâtiliye bertaraf olduysa da Avrupa edebiyatı mitoloji masallarından tecrîd olunmadı. Hâlâ Fransa'nın ekserî nazım ve nesri mitoloji masallarına mebnîdir. Din-i İslam'da putperestlik katiyen münhâ olduğundan bu misillü esâtîr külliyyen bertaraf oldu kevâkibe ulûhiyet isnâdı men' olundu lakin kevâkib-i ma'lûmeye ez-kadîm isnâd olunan havâs ve müzâyâdan avam nâs arasında bazı efkâr kaldı. İlm-i nücûmda bunlara pek çok mesâil bina olundu. Mesela Zuhâl'e nahs-ı ekber ve Merih'e nahs-ı asfer ve Müşteri'ye sa'd-i ekber ve Zühre'ye sa'd-i asfer denildi ve mesela bir çocuğun tâli'i Müşteri olursa mutlaka mes'ûd ve Zühre olursa havâî ve musikişinâs ve Merih olursa asker ve cesûr ve Utarid olursa şâir ve münşî, olmak gibi i'tikâdlar kütüb-i nücûmda münderic kaldı. Bunların sebebi*

addolunan seyyârâtın evzâ' ve ahvâline dair takvîm-i sâln sağ sahifesinin kenarındaki sütunu bâkî olduğu halde bunların ahkâmına dair olup sol sahifesinin kenarına derc oluna gelen sütun geçen seneden beri kaldırıldı vâkı'â temel atmak ve şitâiyeye nakletmek için eşref-i saat aranır ve bazen gece vakti temel atmak ve münasebetsiz bir zamanda nakletmek gibi rahatsızlıklar müşâhede olunur ve hatta elbise biçmek için bile vakt-i muhtâr bulmak üzere takvime mürâca 'at olunurdu. Bu sütunun takvimden kalkması pek çok kimseleri çok rahatsızlıktan kurtardı. Lakin bakalım bu eskârda umûmen kalkdı mı yoksa vakt-i muhtâr bulmak üzere şimdi de şurada burada müneccim aramağla daha ziyade zahmete girenler yok mu? Evet vardır. Ve lâkin günden güne azalmaktadır. Ve bu türlü eskâr ve evhâmın bütün bütün zâil olması çok vakte muhtaçdır. Ve hâlâ iş'âr ve münşaâtımızı yoklasak müşteri tal'at Merih Savlet Ütarid rakam gibi ibareler görülmez mi? Fransa edebiyatı ise mitoloji eskârıyla memzûc ve memlûdur (Emili) de burada mitolojiden bir hikayeye remz ve telmîh etmiştir. Şöyle ki perilerin bir düğününe fesat perisini davet etmişler imiş bu da ona rağmen üzerinde (en güzele) ibaresi yazılı altın bir elmayı sofranın üzerine bırakıvermiş o zamana kadar güzellik perisi ta'yîn eylediğinden hep peri kadınları bu elmayı almağa kalkışmışlar içlerinden buna layık olmak üzere üçü intihâb edilmiş ki bunlar da Satürn yani Zuhâl'in kızı ve Jüpiter yani müşterinin zevcesi olan Junun ve Venüs yani Zühre ve Mitro yani Utarid imiş.

Jüpiter yani müşteri kral Beriyam'ın oğlu olup akıl ve zekavetle meşhûr bulunan Pari nâm çobanı hükm-i nasb ile bu üçünden hangisini beğenirse elmayı ona vermeği tenbîh etmiş Junun Pari'ye zenginlik ve itibar Muniro da akıl ve ma'lûmât va'detmiş Venüs hiç bir şey va'detmemiş ise de Pari onun latîf tavrını ve tatlı tebessümünü sevimli bakışını beğenip elmayı ona vermekle Venüs güzellik perisi intihâb edilmiş diye asâtîrde i'tikâd ederler imiş.

(Meram, 1307 (1890))

“- Neresi diye sordular.

Emili – (Siter) dedi (*)”

(*) *Esâtîrde güzellik perisi (Venüs) yani (Zühre)ye tahsîs olunan adanın ismi ki (Venüs) sedef kabuklarından yapılmış ve güvercinlerin çektiği arabasıyla bazen o adanın etrafında dolaşır imiş.*

(Meram, 1307 (1890))

“Kendisi bazen mağlub-ı rehavet olur, eline hiç keman almaz. Bazen isti’dâd-ı fitriyesi her türlü rehavet ve mevâni’â galebe eder. “Baganini”(*) gibi insanı şevkinden melekûta is’âd edecek derecelerde güzel şeyler çalar.”

(*) *Baganini İtalya’nın en meşhûr kemânîsidir. (1784)te tevellüd ile (1840)ta vefat etmiştir.*

(Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri, 1308 (1891))

“Daire-i mıntikatü’l-bürûc ile muhat ve İsfenkler(*) üzerine mübteni düğme...”

(*) *(İsfenks) denilen heyakil-i atika-i Mısriyye.*

(Ürani, 1308 (1891))

“Henüz iki yüz elli yaşında değil iken, zekası kuvvetiyle Öklid’in (1) elliden ziyade meselesini halletti. Bu vakitte ise, adeti vech üzere kendi –seyyâresini- Cizvit mektebinde okuyor idi.

Belez Paskal (2) on sekiz yaşından ziyade iken çalışarak o meselelerden otuz ikisini halletmiş ise de, hemşîresinin dediği gibi orta derecede bir mühendis, pek de ednâ bir ilm-i kelâm alimi oldu.

(1) *Öklid – Tarih-i miladîden 320 sene evvel pek meşhûr bir mühendis idi.*

(2) *Belez Paskal – Dekart gibi, Nivton gibi fûnûnun terakkiyâtına büyük ihtirâ’ât ile hizmet edenlerin sırasında değil, fakat eserlerinde – birinci derecede maharet gösteren mühendisler arasında, en büyük bir mühendis oldu.*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“Semada Kehkeşân ta’bîr olunur mahallin mesafesini, az bir müddet zarfında katetti. Oradaki yıldızlar arasında meşhûr ve yeni Derham (*) dürbününün ucunda ru’yetle iftihar ettiği “semayı” asla görmedi.”

(*) *Heyet-i İlâhiye, bir de Mevcûdiyet-i İlâhiye’yi – tabiatın acâyibâtıyla isbât eden âsârın muharriridir. Kendisiyle mukallidleri, bu acâyibâtı beyan ettikleri sırada, dûçâr-ı hata olurlardı.*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“Pek iyi biliyorum ki – Kastel (*) oldukça güzel bir surette, bu iki kamerin adem-i vücûduna dair yazılar yazacak. Fakat ben –kıyas ile muhakeme edenlere hitab ediyorum.”

(*) *Tabî’iyyûndan olan bu zât 1758 den 1832 ye kadar yaşamış meşhûr bir Fransız şairidir.*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“Yere serilip yattı. Eğer yatmasaydı, başı bulutları aşıyordu. Bizim feylosoflar, kendinin bir mahalline, büyük bir ağaç diktiler. Bu ağaç Doktor Suifet (*) tesmiye edilecektir.”

(*) *1667’den – 1745 tarihine kadar yaşamış, meşhûr bir İngiliz muharriridir.*

(Küremizde Seyahat, 1308 (1891))

“Hatta bir büyük birader gibi hâl-i istğrâkına takılarak, hele bazen bütün bütün hiddet ederek, bir heykele karşı gösterdiğim acz ve rikkatten dolayı beni (Kamil Pigmalyon (*) Camile Pygmalion tevsîmine kadar ileriye giderdi.”

(*) *Pigmalyon – Kıbrıs ceziresinde zuhûr etmiş bir heykeltıraş olup, esâtîr-i Yunaniyeye göre, kendi yapmış olduğu (Galata)nın bir heykeline âşık olmağla İlaheden bunun canlanması için dua ederek, güya duası kabul olunmuş, ve bununla olan izdivâcından (Pakos) isminde bir oğlu olmuş.*

(*Kâmûsu'l-i'lâm – Cilt: 2 = Ş. Sami Bey*)

(Ürani yahut Heyet Perisi, 1308 (1891))

“- Evet! Pek fena! Bu hasta için sertabip sulu bir ilaç vermiş ama reçeteyi yapan acele veyahut başka bir şey düşündüğü halde yazmış olmalıdır ki bazı eksikleri var zannındayım! Düstur-ı edviyye'ye de müracaat ettim.(*)”

(*) *Edviyyenin suret-i terhib ve i'malinden bâhis olan kitap.*

(Tunçtan Kızlar, 1309 (1892)-Mustafa Refik'in Tercüme ettiği kısımdan)

“Kim nigâhıyla olur çeşmimde zindânım (1)

-“Hayır, öyle değil!” diyerek (parodi (2))nin nakarâtını ikmâl eyledim.”

(1) *Maksûd (Opital)dır. Mütercim.*

(2) *Âsâr-ı edebiyeden ciddî bir kitap mefhumunun hezeliyât suretine tahvilinden ibâret olan eser ki bizde tazmîn-i hicvî yollarını andırır. Mütercim.*

(Manon Lesko, Nuri Şeyda'nın Tercümesi, 1317 (1899))

“- Siz mu'âhedeyi unutuyorsunuz. Eğer (Mantofel) (*) İsviçrelilerin esirlerin Fransa'ya geçmelerine aldırmadığını haber alacak olursa...”

(*) *Mantofel: 1870 de Fransa ile Prusya arasında zuhur eden muhârebe-i meşhûrede birinci kolordu kumandanlığını îfâ eden meşhur general.*

(Ühlan Karısı, 1318 (1900))

3.8. Okuyucuyu İkaz Eden Dipnotlar

Mütercim, bazı yerlerde okuyucuyu romanın gidişatıyla ilgili konularda, kendisinin yaptığı tercümeyle bir başkasından çaldığı gibi suçlamalar karşısında ya da Osmanlı okuyucusunun yanlış yorumlarda bulunabileceği yerlerde dikkati açık tutmak amaçlı ikaz edici dipnotlar da vermiştir.

KITA(*)

Mahv oldu saadet ve refahım

Ben şimdi esir-i ah u vahım

Mafatımı cebr için cihanda

Ya Rab bulunur mu bir penahım

(*) *Bu kıt'a ki Fransızcada: Zavallıya kaybettiği saadeti kim iade edecektir, demek olan şu "Qui rendra à la pauvre sa félicité perdue" ibaresinin nazmen tercümesi olduğuyün yalnız meal cihetiyle aslına muvafakati gözetilip lafzen mutabakatı aranmamışdır, zaruret-i şi'riyye kıtada ibare-i mütercim-i anhaya nazaran görülecek olan zevaid-i elfazdan içmaz için bir özr-i vafi olduğu gibi aralarındaki muvafakat-ı maneviyye kıt'anın ibare ..... tercümesi olduğunu her vakt temine kafidir zannederim. Hal böyle iken bazı erbab-ı dikkat bu kıt'ayı Fuzuli merhuma isnad ile -bilmem hangi eserinde görmüşler- mütercim-i hakiri acz ve sirkatle ma'yub ve mahkum etmek istemelerinden şair-i müşarünileyhi dahi zımnen duçar-ı istihfaf eylemiş olduklarını asla derhatır etmemişlerdir.*

(Meprizon Tercümesi, 1291 (1874))

"Ebvâb-ı münâzaanın bâ'is-i küşâdı olmuştur (*)"

(*) *(Buralarını mücerred mülâhazât-ı zâtiye sûretiyle telakkî olunmak üzere tercüme ettik.)*

(Ihlamur Altı, 1298 (1881))

"...sürmeli ve kilitli küçük bir kapı var idi. (*)"

(*) *Bu misillü tafsilâtı kâri'inin iyice hatırlarda hıfzetmeleri lazım gelir çünkü ileride kâffesinin zikri geçecektir.*

(Simon ve Mari, 1306 (1889))

“Gece geçti, ertesi günü yani Mart’ın 25’inci günü sabahleyin saat beşe (*) doğru kubbe-i semâ...”

(*) *Romanımızda mezkûr saatler kâmilten alafranga itibariyle yazılmış tercümesinde tebdîl edilmemiştir.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“Adanın şekli ber vech-i âtîdir ki zaten Jedeon Sipelle tarafından derhal oldukça doğru olarak tersîm edilmiştir.(*)”

(*) *Romanımızın birinci kısmının nihâyetinde yani takriben yirmi dördüncü cüzde bu adanın bir haritası rapt olunacaktır.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“...unvânıyla bir eser neşrettiler, sergüzeştinizi yazdılar (*)”

(*) *(Gizli Ada)nın zeyli ve Jules Verne’in âsâr-ı hârikulâdesinden olan [Deniz altında yirmi bin mil seyâhat] unvânlı mükemmel roman Gizli Ada’nın hitâm-ı tab’ını müte’âkip neşre başlanacaktır. Mezkûr romandan Kaptan Simon’un tahtü’l-bahr vukû‘ bulan keşfiyât-ı fenniyye-i fevka’l-âdesi ve sergüzeşt-i garîbi tasvîr olunmuştur.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“...görülen en yüksek ağaçlar burada mevcuttur, okaliptus ağaçları iki yüz kadem(*)...”

(*) *Kâr’iler unutmamalıdır ki romanımızda bahsolunan kadem daima İngiliz kademi olup (30) santimetre tûlı vardır.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“Bu zaman 1855 senesi Martı’nın 18’inci günü idi (*)...”

(*) *Şu vukû'ât Jül Vern'in âsâr-ı meşhûresinden "Kaptan Gran'ın Çocukları" nâm eserde muharrerdir. Tercüme edilmek arzu olunuyor.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

"(Klor ve amonyum) kâğıda geçen resmi telvîn ve sâbit kılmak için (klordezheb) ve (hamziyet soda) vesâire tamamen mevcuttur.(*)"

(*) *(Nev-i usûl-i fotoğraf) unvânıyla tahrîr ve neşreylediğim kitapta fotoğraf hakkında daha mümkün tafsîlât görülür. Mahall-i fîrûhtı Asır kütüphanesidir. Li mütercim*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

"Fransa Akademisi tarafından mazhar-ı takdîr ve tahsîn olan bu roman "Seksen Günde Devr-i Âlem"i takip eder."

(Gizli Ada, 1306 (1889))

"...İki hekimin bir nâm ile yâd olunması hakikaten tesâdüfât-ı garîbedendir(*) tuhaf şey!"

(*) *Kar'îlerimize tekrâr ihtâr ederiz ki Rudolf'un mu'allim ve mürebbîliğini der'uhde ettiği zaman Polidori'nin tebâbet mesleğine ihtisâs ve intisâbı var idi ve temeyyüz etmiş bir tabîb idi.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

"- Bu kız çocuğunun vâlidesi benim hemşiremdir (*) bu zavallı çocuğun vefat ettiğine dâir olan varaka ile kendisini büyüten..."

(*) *Mevki'-i bahse konulan çocuk Rudolf ile Sarah'ın kerîmeleri olan Filor Dumari bîçâre olduğunu kâr'îlerimiz anlamışlardır zannederiz. Sarah izhâr-i hakîkati arzu ve teşebbüsüne muvâfık bulmadığından çocuğun hemşirezâdesi*

olduğunu iddia ile kendi ihtiyâr eyliyordu. Ma'âmafih zaten Sarah'dan Rudolf gibi çocuğun vefatına kâni' olmuş idi.

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“Ben fenâ bir âdem olmadığım gibi müddet-i ömrümde kimseye de bir fenâlık etmedim, fakat bu mukâvelât-ı muharreri...(*)”

(*) *Hîn-i hayatında Filor Dumari'nin, bu âdemin hıdmet-i mahsûsasında bulunan kadına tevdi' olunduğunu ve bir defaya mahsus olmak üzere bin frank mukâbilinde bîçâre kızın bu vâsıta ile baykuş kadına teslim edildiğini kâr'ilerimiz unutmamışlardır zannederiz.*

(Paris Esrarı, 1306 (1889))

“Saat sekizde dahi Tabur adasının son hayâli, zulmet-i leyl arasında nazardan kayboldu (*)”

(*) *Lord Galenarvan tarafından Tabur adasına terk edilmiş olan Ayrton'un mezkûr adada ne olduğu ne haller gördüğü, neler yaptığı elhâsıl hâin herifin bakiye-i sergüzeşti yine Jül Vern'in âsâr-ı hârikulâdesinden olup taraf-ı âcizânemden tercüme olunan (Gizli Ada) nâm mükemmel eserde muharrer olduğundan kâri'in-i kirâmın def'-i merâk ve ikmâl-i ma'lûmât için –eğer henüz mütâla'a etmemişler ise- mezkûr esere mürâca'at etmeleri lâzım gelir. (Gizli Ada) mücellidi (20) eczâsı (16) gurusu fî ile her kitapçıda mevcuttur.*

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“Çünkü gözlüksüz hem öyle güzel ki adeta (Venüs). (*)”

(*) *Köylü Venüs kelimesini burada bilmeyerek isti'mal etmiştir. Birkaç kişilerden işittiğinden kim bilir zihnince onu neye teşbih ediyor.*

(Bir Tabanca Darbesi, 1307 (1890))

“Kont Paris’in her kibar ve meşâhirini davet eyleyip içlerinde yalnız bir kimse eksik idi ki o da iki sene evvel kontun zevcesini kaçırın (Dük Dö Biliğini (*) idi.”

(*) *Muharririn Demirhane Müdürü nâm romanında zikr olunmuş olan (Dük Dö Biliğini)*

(Meram, 1307 (1890))

“Zaten kömür madeni Amerika’da, Asya’da, Avustralya’da dahi mefkûd değildir. (*)”

(*) *Kömür madenleri hakkında tafsîlât-ı fenniyye-i kâmile almak ve ma’lûmât arasında eğlenmek için musavver (Yer Altında Seyahat) romanını okumalıdır. Mütercimi: Ahmed İhsân – Müellifi: Jül Vern.*

(Mihver-i Arz, 1308 (1891))

“Fransa Akademisi tarafından mazhar-ı takdîr ve tahsîn olan bu roman “Seksen Günde Devr-i Âlem”i ta’kîb eder.”

(Mihver-i Arz, 1308 (1891))

“Velhâsıl bu makûle tecâvüzât-ı İstinyo’nun güldeste-i iştihârından bir gül düşürecek kadar bile tesir hâsıl edemedi. İstinyo mahâreti sayesinde hasedine galebe ile müraffahan zaman geçirmeye başladı. (*)”

(*) *Müsâvî-i cibilliyelerini izhârdan ictinâb etmeleri için erbâb-ı hisde pek güzel bir nasihat olabilir.*

(Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri, 1308 (1891))

“Bu omuzlar, bu çehre, bu gözler, bu ağız, bu kollar, bu kaş, hatta tırnaklar kadar bütün hayret-i uzviye bir cereyan-ı eczayı ferdiyeden ibarettir. (*)”

(*) *Maddiyyûnun redd-i müdde’iyyâtı hakkında ahiren atufetlü Midhad Efendi hazretleri tarafından (...) hakikate derc ve ba’de kitap suretinde tab’ olunan (Ben*

Neyim?) nam eser-i âlî bu bâbda en mükemmel bir fikr-i icmali verebilir. Binaenaleyh kariîn-i kirama kitab-ı müstetâb-ı mezkûru bilhassa tavsiye eylerim. (li mütercimihî)

(Ürani, 1308 (1891))

“Bu kitapların hangi kitaplar olduğunu sorup da .....’nın (*) âsârı olduğunu öğrenince doğrusu pek müteaccip oldum.”

(*) Gerçi bu gibi hususatta re’yi hükümsüz olan bir delikanlı ile genç kızın bir müellif hakkındaki ihtisat ve ihtirazatı hükümsüz ise de Verter’in müellifi Goethe burada kimseyi gücendirmemek üzere Madmazel .....’in okumuş olduğu eserlerde müellifinin ismini haber vermemiştir.

(Verter, 1315 (1897))

“Birçok şeyler düşünüyorum. (*)”

(*) Verter’in buradaki birçok sözleri hasebü’l-icab tayyedilmiştir.

(Verter, 1315 (1897))

3.9. Avrupa Ölçü Biriminin Osmanlı Ölçü Birimiyle Karşılığı Verilen Dipnotlar

Osmanlı okuyucusunun metni daha iyi anlayabilmesi için romanda geçen Avrupaî ölçü birimleri, okuyucunun anlayabileceği şekilde izah edilmiştir.

“...üzerine koyduktan sonra onlardan birisinin ağzını açtı. Derûnu (*) talarlar ile dolu idi.”

(*) (Talar) bir nevi Almanya akçesi olup kıymeti üç franka karîbdir.

(Amcamın Kütüphanesi, 1298 (1881))

“...beş talan (*) olmak mu‘tâd bulunmasıyla kuleler her ne kadar fâci‘ oyunlara mahsûs tiyatrolar binâsında kullanılan...”

(*) *Ksanofon'un yazdığı Talan Yunanistan'ın atık taraflarının ölçüsü olup şimdiki ölçü hesâbıyla bir talan altmış livre eder. Yirmi beş talan bin beş yüz livre kadar bir yük demektir.*

(Hüsrevnâme, 1302 (1885))

“Tarîkin heman her tevazda(*) iki kadem kadar meyli olduğundan...”

(*) *Bir tevaz altı kademden ibârettir.*

(Merkez-i Arza Seyahat, 1302 (1885))

“Yani (s) 333 kadem ve 33 kesre müsâviymiş demiştir ki meçhul olan (s) esâsen kayanın irtifâ'ı yerine konulmuş olduğundan mezkûr irtifâ'ın 33,333'den ibaret olduğu anlaşılır.(*)”

(*) *Burada kadem (30) santimetreye müsâvî olan İngiliz adımıdır.*

(Gizli Ada, 1306 (1889))

“...14'üncü günü hareket etmiş olduklarından (22) gün zarfında dört yüz elli mil (*)”

(*) *Takrîben 180 fersah.*

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“...su derûnuna bir fahranayt mîzânü'l-harâresi soktu, yüz yetmiş üç derece gösterdi(*)”

(*) *80 derece santigrad.*

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“...şimdi yirmi yedi parmaktadır (*)”

(*) 73,09 santimetre demektir. Mîzânü'l-havanın tabî'î irtifâ'ı ise 76 santimetredir.

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“Avustralya'nın kısm-ı cenûbîsi tamamen bahrı seksen (akar) cesâmetinde aksâma münkasımdır. (*)”

(*) Bir akar 5,404 hektardır.

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“1861'de dahi sekiz yüz otuz iki ons (*)”

(*) 31 gram 25 santigram sıkletinde eski bir vezindir.

(Kaptan Gran'ın Çocukları, 1307 (1890))

“...kızağa binip beş verstlik (*) uzak olan ve Jadrino tesmiye olunan köye gidecekler.”

(*) Bir verst 1067 metredir.

(Kar Fırtınası, 1307 (1890))

“Hallettiği mu'âdelelerde bir mikron yanlış bile görülmemiştir. (*)”

(*) Bir mikyâs-ı sagîrdir ki bir milimetrenin binde birine müsâvî bulunur.

(Mihver-i Arz, 1308 (1891))

“... Mösyö Watkins'in oradan ancak dört İngiliz mili (*)...”

(*) Bir İngiliz mili 1609 metredir.

(Elmaspare, 1308 (1891))

“Dört yüz İngiliz lirası (*)...”

(*) *On bin franktır.*

(Elmaspare, 1308 (1891))

“... seksen lira (*)...”

(*) *2250 frank.*

(Elmaspare, 1308 (1891))

“... bir elmas pare işlendikten sonra bir kırat (*) sıklığında bulunursa takriben iki yüz elli frank eder.”

(*) *Bir kırat kırk buğday veyahut takriben bir gramın beşte birine muadildir. Tam 0,2052 gramdır.*

(Elmaspare, 1308 (1891))

4. 1860-1901 YILLARI ARASINDA ESERLERİ TERCÜME EDİLEN YAZARLAR

Tablo 1: 1860'tan 1901'e Kadar Romanları Çevrilen Yazarlar Listesi

Sıra	Yazar Adı	Çevrilen Kitap Sayısı
1	A. Blonar	2 kitap
2	Abbé Prévost	1 roman. Manon Lesko isimli romanı iki farklı mütercim tarafından tercüme edilmiştir. 1880'de Mahmud Şevket Paşa, 1899'da ise M. Nuri Şeyda çevirmiştir.
3	Adalbert de Chamisso	1 roman
4	Adolphe Belot	5 roman. İki Kadın isimli romanı iki ayrı mütercim tarafından tercüme edilmiştir. Ahmed Rasim 1889'da, Ali Nusret ise 1894'de çevirmiştir.
5	Adolphe Wilbrandt	1 roman
6	Albert Delpit	3 roman
7	Alexandre Dumas	3 roman
8	Alexandre Dumas fils	15 roman. La Dam O Kamelya isimli romanı iki farklı isim tarafından tercüme edilmiştir. 1880'de Ahmed Midhat, 1895'de ise Ahmed Rasim Osmanlı Türkçesine çevirmiştir.
9	Alexandre Dumas père	9 roman
10	Alexis Bouvier	1 roman
11	Alexis Pouillet	1 roman
12	Alfred de Musset	1 roman
13	Alphonse Daudet	1 roman
14	Alphonse Karr	1 roman
15	André Theuriet	2 roman
16	Ann Radclieffe	1 roman
17	Arthur Arnold	1 roman
18	B. Sales	1 roman
19	Bernardine de Saint Pierre	1 roman. Pol ve Virjini iki kez tercüme edilmiştir. İlki 1873'de Emin Sıddık tarafından Pol ve Virjini Tercümesi adıyla, ikincisi Osman Senai Erdemgil tarafından 1893'de çevrilmiştir.
20	Baudin	1 roman
21	Camille Flammarion	2 roman. Ürani isimli romanı iki kez çevrilmiştir. Ahmed Rasim Ürani adıyla 1891'de 140 sayfa olarak, Hayreddin Leskovikli de Ürani yahut Heyet Perisi adıyla yine 1891'de 62 sayfa olarak tercüme etmiştir.
22	Carmen Sylva(Elizabeth de	2 roman

	Roumanie)	
23	Charles Merouvel	1 roman
24	Charles Wesley	1 roman
25	Chateaubriand	3 roman
26	Conan Doyle	10 roman
27	Daniel Defoe	1 roman. Robenson, 3 farklı kişi tarafından tercüme edilmiştir. Ahmed Lütfi'nin tercümesi 1864, 1866, 1871 ve 1877 yıllarında olmak üzere 4 kez basılmıştır. Hikaye-i Robenson adıyla Arapça'dan hülâsa edilen bir tercümedir bu. Şemseddin sami tercümesi 1885'de basılmıştır. Bu, kısaltılarak çevrilmiş bir robenson'dur. Mehmed Ali, Robenson İssız Adada ismiyle tercüme eder. Bu çevirinin tarihi yoktur.
28	Du Freal	1 roman
29	Edgar Monte	1 roman
30	Edmond et Jules de Goncourt	1 roman
31	Edmond Tarbé	2 roman
32	Eli Faures	1 roman
33	Elonard	1 roman
34	Emile Chevalier	2 roman
35	Emile Augier	1 roman
36	Emile Desboux	1 roman
37	Emile Gaboriau	6 roman
38	Emile Richebourg	8 roman
39	Emile Zola	5 roman
40	Emmanuel Gonzalés	1 roman
41	Ernest Daudet	1 roman
42	Etienne Enol-Louis Judici	1 roman. Bu ikilinin yazdığı romanı Ahmed İhsan Bir Serseri adıyla çevirir.
43	Etienne Enol	1 roman
44	Eugène Chavette	1 roman
45	Eugène Sue	9 roman
46	Fénelon	2 roman. Aristonüs ve Telemak romanları tercüme edilmiştir. Telemak'ı Ahmed Vefik Paşa ve Yusuf Kâmil Paşa tercüme etmişlerdir. Yusuf Kâmil tercümesi 9 kez basılırken, Ahmed Vefik tercümesi iki kez basılmıştır.
47	Fernand Hue	1 roman
48	Florian	1 roman
49	Fortuné du Boigobey	6 roman

50	Francis Bvrnet	1 roman
51	François Coppée	5 roman
52	Frédéric Soulié	1 roman
53	Frédric Vilay	1 roman
54	Gaston Berjer	1 roman
55	Gaston Leroux	1 roman
56	Georges Ohnet	13 roman. Kontes Sara isimli romanı iki farklı isim tarafından çevrilir. Saim 1886'da, Ahmed İhsan Tokgöz de 1890'da tercüme ederler. Muzaffer Gıyaseddin'in çevirdiği Suzişi Yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı isimli romansa 1892'de iki farklı yayınevinde basılır. Kasbar matbaasında basılan 144 sayfa, Artin Asaduryan matbaasında basılansa 166+2 sayfadır.
57	Georges Grison	1 roman
58	Georges Pradel	1 roman
59	Gilbert Martin	1 roman
60	Goethe	1 roman
61	Gustave Amar Dvziac	1 roman
62	Guy de Maupassant	4 roman
63	Guyau	1 roman
64	Günter	1 roman
65	H. De Metz	1 roman
66	Hanri Depen	1 roman
67	Hector Malot	6 roman
68	Henri Chabrillat-Paul D'ivoi	1 roman. Selanikli Tefvik'in 1895'de tercüme ettiği Mösyö Lavared'in Kırkbeş Parası isimli romanı birlikte yazmışlardır.
69	Henri de Kock	1 roman
70	Henri Liard	1 roman
71	Henry Greville	1 roman
72	Henryk Sienkiewicz	2 roman
73	J. Desbo	1 roman
74	J. Dvtn	1 roman
75	J. H. Rosny	1 roman
76	J. Swift	1 roman. Güliiver romanı 3 farklı baskı yapmış ve iki farklı kişi tarafından tercüme edilmiştir. Mahmud Nedim Efendi'nin tercümesi 1872'de iki farklı şekilde basılmıştır. Güliiver Nam Müellifin Seyahati adıyla 144 sayfa, diğeri Güliiver'in Seyahati adıyla 52 sayfa olarak basılmıştır. Güliiver'in Seyahatnamesi adıyla basılanın mütercimi ve baskı yılı

		bilinmemektedir.
77	Jean Rameau	1 roman
78	Jean Richepin	2 roman
79	John Abbot	1 roman
80	Joseph Erler	1 roman
81	Judith Cautier	3 roman
82	Jules Claretie	3 roman
83	Jules Bulayer	1 roman
84	Jules de Gastyne	2 roman
85	Jules Gros	1 roman
86	Jules Lermina	2 roman
87	Jules Marie	9 roman
88	Jules Verne	24 roman. Seksen Günde Devr-i Âlem iki kez tercüme edilmiştir. 1875'de basılanın mütercimi bilinmiyor. Diğerini Ahmed İhsan çevirmiştir ve bu çeviri 1889 ve 1895 olmak üzere iki farklı tarihte basılmıştır.
89	König	1 roman
90	Lamartine	3 roman. Jönevie; Memduh Paşa tarafından 1868'de Tercüme-i Hikâye-i Jönevie adıyla, Halil Edib tarafından da Jöneviyev-Bir Hizmetçi Kızın Sergüzeşti adıyla iki kez tercüme edilir. Bu ikinci tercümenin baskı senesi bilinmiyor. Graziella da iki kez tercüme edilir. Yusuf Neyyir tercümesi 1879'da basılır. 1901'de basılanın mütercimi bilinmemektedir. Rafael de 4 farklı isim tarafından çevrilmiştir. İsmail Hakkı Eldem 1893'de, M. S.-E. L. 1896'da, M. Nuri Şeyda 1897'de ve İskender Ferari-İsmet Müstecebizâde 1898'de çevirirler.
91	Lapointe	1 roman
92	Le Sage	2 roman. Topal Şeytan Hikâyesi'ni 1872'de Kadri çevirir. Gil Blas'ın iki farklı tercümesi vardır. Birisi Sergüzeş-i Gil Blas adıyla 1881'de İstapan tarafından, diğeri Gil Blas Santilla'nın sergüzeşti adıyla Ahmed Vefik Paşa tarafından çevrilir. Bunun tarihi belli değildir.
93	Léon de Tinseau	1 roman
94	Leon Tolstoi	3 roman
95	Leopold Stablo	2 roman
96	Liyonar	1 roman
97	Longus	1 roman
98	Louis Colas	1 roman
99	Louis Jacolliot	3 roman

100	Louis Noir	1 roman
101	Ludovic Halévy	1 roman
102	M. Goron	1 roman
103	M. Oscar	1 roman
104	Madam Dvtensen	1 roman
105	Madam Karo	1 roman
106	Madame J. Colombe	1 roman
107	Maksim Rod	1 roman
108	Marcel Prévost	3 roman
109	Marie Robert-Halle	1 roman
110	Mark de Montifor	1 roman
111	Marsil	1 roman
112	Mary E. Braddon	1 roman
113	Maryt	1 roman
114	Maurice Champagny	1 roman
115	Maurice Level	1 roman
116	Michel Lermontoff	1 roman
117	Michel Murphie	1 roman
118	Mme Anais Ségalas	1 roman
119	Mme D'Arbouville	1 roman
120	My Dagon	1 roman
121	Nikolas Meyra	1 roman
122	Octave Feuillet	7 roman
123	Paul Bourget	3 roman
124	Paul de Kock	16 roman
125	Paul D'Ivol	1 roman
126	Paul Duplessis	1 roman
127	Paul Féval	1 roman
128	Pierre Algeard	1 roman
129	Pierre de Courcelles	1 roman
130	Pierre Delcourt	1 roman
131	Pierre Loti (Takma adıyla Julien Viaud)	2 roman
132	Pierre Ninvs	1 roman
133	Pierre Sales	2 roman
134	Pierre Zaccone	5 roman
135	Piyer Alzear	1 roman
136	Ponson du Terrail	6 roman
137	Pouchkine	2 roman

138	Rudolphe Töpffer	1 roman
139	Schiller	1 roman
140	Silvio Pellico	1 roman
141	Stapleau	1 roman
142	Théodor Cahu	1 roman
143	Tiedmann	1 roman
144	Victor Hugo	4 roman
145	Voltaire	3 roman
146	Wilkie Collins	1 roman
147	William-H. Chabrilat	1 roman
148	Xavier de Montépin	25 roman
149	Xénophon	1 roman

1860-1901 yılları arasında Avrupa edebiyatından listede de görüldüğü üzere 149 yazardan eser çevrilmiştir. Bu 149 yazarın içerisinde eseri en çok çevrilen 25 romanla Xavier de Montépin'dir. Onu 24 romanla Jules Verne takip eder. Paul de Kock'un 16, Alexandre Dumas fils'in 15 ve Georges Ohnet'nin 13 romanı çevrilmiştir. Conan Doyle'dan 10, Alexandre Dumas père, Eugéne Sue ve Jules Marie'den 9'ar roman tercüme edilir. Bunları 8 romanla Emile Richebourg ve 7 romanla Octave Feuillet; 6'şar romanla Emile Gaboriau, Fortuné du Boigobey, Hector Malot ve Ponson du Terrail takip eder. Bunların da ardından beşer romanla Adolphe Belot, Emile Zola, François Coppée, Pierre Zaccone gelir. Guy de Maupassant ile Victor Hugo'nun ise 4'er romanı çevrilmiştir. Albert Delpit, Chateaubriand, Judith Cautier, Jules Claretie, Lamartine, Leon Tolstoi, Louis Jacolliot, Marcel Prévost, Paul Bourget ve Voltaire'dense 3'er roman Osmanlı Türkçesine kazandırılır. Bunların dışında 2'şer romanı çevrilen 16 yazar şunlardır: A. Blonar, André Theuriet, Camile Flammarion, Carmen Sylva, Edmond Tarbé, Emile Chavalier, Fénelon, Henryk Sienkiewicz, Jean Richepin, Jules de Gastyne, Jules Lermina, Le Sage, Leopold Stablo, Pierre Loti, Pierre Sales, Pouchkine. Bu 149 yazardan 101'inin yalnız birer romanı tercüme edilmiştir. Bunlardan dokuz tanesi kadın yazardır. Bu dokuz kadın yazarın da yalnız Carmen Sylva'dan iki roman çevrilmiş, diğerlerinden birer roman tercüme edilmiştir. Bunlar: Mme

D'Arbouville, Mme Anais Ségales, Mayr E. Braddon, Marie Robert-Halle, Madame J. Colombe, Madam Karo, Madam de Tensen, Ann Radcliffe.

Eseri tercüme edilen 149 yazar içerisinde yalnız 24'ünün eseri edebiyat tarihlerinde yer almaya değer görülmektedir. Bunların da içerisinde gerçek edebî değeri olan eser ve yazar sayısı yine bir elin parmaklarını geçemeyecek kadar azdır. Bu yazarlardan da bir-iki tane eser ancak çevrilmiştir. Jules Verne, Alexandre Dumas fils, Alexandre Dumas père'den çok fazla kitap tercüme edilirse de esasen bu isimler alelâde aşk ve macera konulu romanlar kaleme aldıkları için edebî ağırlığı olan eserler yanında pek zikredilmemişlerdir. O dönemde halen klasik kabul edilen isimlerden en çok Emile Zola'dan roman tercüme edildiği görülmektedir. Bu yazardan çevrilen eser sayısı 5'tir. Victor Hugo ve Guy de Maupassant'dan 4'er roman, Voltaire, Tolstoi, Lamartine, Chateaubriand'dan 3'er roman, Pouchkine, Pierre Loti, Le Sage, Fénelon'dan ise 2'şer roman tercüme edilir. Schiller, Goethe, Daniel Defoe, Bernardine de Saint Pierre, Abbé Prévost'dan ise yalnız birer eser çevrilir. Bu isimler haricinde eseri tercüme edilen yazarların pek çoğuna ansiklopedilerde rastlayamadık. Eserlerinin yayınlandığı dönemde yazdıkları romanlar bolca satılan ama ikinci-üçüncü sınıf olan yazarlardır bunlar. Osmanlı okuyucusunun zevkine hitap ettiği için ya da mütercimlerin pek çoğunun tercüme denemesi nedeniyle bu sınıf yazarların eserleri çoğunlukta bulunmaktadır.

1860'tan 1901'e kadar olan dönemde Avrupa Edebiyatı'ndan eseri çevrilmiş olan yazarlardan aynı kitabı birden fazla mütercim tarafından çevrilmiş veya birden fazla baskı yapmış olanlar da vardır. Bunlardan en çok rağbet göreni Fénelon'un *Telemak* eseridir. Bu kitap önce Yusuf Kâmil Paşa tarafından çevrilerek 1862'de basılır. Bu tarihten sonra Yusuf Kâmil Paşa'nın tercümesi 1863, 1867, 1869, 1870, 1877, 1882 ve iki de bilinmeyen tarihte olmak üzere tam 9 baskı yapar. Osmanlı okuyucusu ilk tercüme roman olan bu eseri çok beğenmiş olmalıdır. Bunun dışında başka hiçbir kitap bu kadar çok baskıya ulaşamamıştır. *Telemak*'ın ikinci mütercimi Ahmed Vefik Paşa'dır. Bu tercüme de 1880 ve 1885 olmak üzere iki ayrı tarihte basılır.

Telemak'ı baskı tekrarında Robenson takip eder. Osmanlı'da ilk *Robenson* tercümesi Vak'anüvis Ahmed Lütfi'nindir. Arapçasından hülâsa edilerek yapılan bu

tercüme de 1864, 1866, 1871 ve 1877'de olmak üzere 4 kez basılır. Daniel Defoe'nun bu meraklı romanını Şemseddin Sami de 1885'de Fransızcasından yine kısaltarak çevirir. Daha sonra Mehmed Ali tarafından yapılan tercümenin tarihi ise belli değildir.

Lamartine'den yalnız 3 roman tercüme edilmiştir ama baskı sayısı ve farklı kişiler tarafından tercüme tekrarı göz önüne alındığında Fénelon'un *Telemak*'ından sonra ikinci sıraya yerleşir. Lamartine'den ilk tercüme edilen eser *Jöneviev*'dir. Bu roman ilk kez Memduh Paşa tarafından 1868'de *Tercüme-i Hikâye-i Jöneviev* adıyla bastırılır. Daha sonra Halil Edib bu eseri *Jöneviyev-Bir Hizmetçi Kızın Sergüzeşti* adıyla tekrar tercüme eder. Bu ikinci tercümenin baskı senesi bilinmemektedir. Lamartine'den çevrilen ikinci eser *Graziella*'dır. Bu da iki farklı isim tarafından Osmanlı okuyucusuna takdim edilir. Yusuf Neyyir 1879'da çevirir. 1901'de yapılan ikinci çevirininse mütercimi bilinmemektedir. Romantik yazar Lamartine'den Osmanlı lisanına aktarılan üçüncü romansa *Rafael*'dir. Bu eser en fazla mütercim tarafından tekrar tercümesi yapılan eser unvanını haizdir. Çünkü 4 farklı tarihte çevrilir. Hepsinde de eserin önemini belirten önsözler mevcuttur. İlk *Rafael* tercümesi İsmail Hakkı Eldem tarafından 1893'de yapılır. İkincisi 1896'da M. S.- E. L. tarafından, üçüncüsü 1897'de M. Nuri Şeyda tarafından ve dördüncüsü 1898'de İskender Ferari ve İsmet Müstecabizâde tarafından çevrilir.

J. Swift'in *Güliver*'i de mükerrer tercümesi ve baskısı çok olan bir eserdir. İki farklı isim tarafından tercüme edilmiştir. Mahmud Nedim Efendi'nin yaptığı ilk tercüme 1872'de iki ayrı baskı yapar. Birisi 144 sayfa, diğeri ise 52 sayfa olarak basılır. Diğer tercüme *Güliver'in Seyahatnamesi* adıyla ve bu çevirinin baskı tarihi ve mütercimi bilinmemektedir.

Jules Verne'in *Seksen Günde Devr-i Âlem*'i de iki kez tercüme edilir. İlk tercüme 1875'tedir ve bunun mütercimi belli değildir. Ahmed İhsan Tokgöz tarafından yapılan ikinci çevirisi ilk kez 1889'da basılır ve ikinci baskısı 1895'te olur.

Abbé Prévost'nun *Manon Lesko*'su da 1880'da Mahmud Şevket Paşa, 1899'da M. Nuri Şeyda tarafından iki kez çevrilir. Adophe Belot'nun *İki Kadın* romanı ise 1889'da Ahmed Rasim, 1894'de Ali Nusret tarafından okuyucuyla buluşur.

Alexandre Dumas fils'in *La Dam O Kamelya*'sı 1880'de Ahmed Midhat, 1895'te de Ahmed Rasim tarafından Türkçeye kazandırılır.

Bernardine de Saint Pierre'den *Pol ve Virjini* ilk kez 1873'de Emin Sıddık tarafından çevrilir. 1893'de de Osman Senai Erdemgil çevirir. Camille Flammarion'dan *Ürani* farklı isimle başka başka mütercimler tarafından Türkçeye aktarılır. *Ürani* adıyla 1891'de Ahmed Rasim, *Ürani yahut Heyet Perisi* adıyla da yine aynı tarihte Hayreddin Leskovikli çevirir. Georges Ohnet'den *Kontes Sara* da 1886'da Saim, 1890'da Ahmed İhsan Tokgöz tarafından çevrilir. Muzaffer Gıyaseddin'in tercüme ettiği *Suziş yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı* ise 1892'de iki ayrı matbaada basılır. Le Sage'dan *Gil Blas*'sa önce İstefan tarafından 1881'de *Sergüzeşt-i Gil Blas* adıyla, daha sonra Ahmed Vefik Paşa tarafından *Gil Blas Santilla*'nın *Següzeşti* adıyla tercüme edilir. Bu ikinci tercümenin tarihi bilinmemektedir.

5. 1860-1901 YILLARI ARASINDA ROMAN TERCÜME EDEN MÜTERCİMLER

Tablo 2: 1860'tan 1901'e Kadar Roman Çeviren Mütercimler Listesi

S i r a	Çevirmen	Çevrilen Roman Sayısı
1	A. Haluk	1 roman
2	A. Haşım	1 roman
3	A. N.	1 roman
4	A. Nazım	1 roman
5	A. Tahir	1 roman
6	Abdi Tevfik Selanikli	1 roman
7	Abdullah Cevdet Karlıdağ	1 roman
8	Abdullah Macid Paşa Keçecizade	1 roman
9	Abdullah Zühdü	9 roman
10	Ahmed Arifi	2 roman
11	Ahmed Atâ	2 roman
12	Ahmed Faik	1 roman
13	Ahmed Hikmet	1 roman. Sezaizade'yle birlikte 1891'de Alexandre Dumas fils'den Bir Riyazi'nin Muşakası Yahut Kamil'i çevirir.
14	Ahmed İhsan Tokgöz	35 roman. Jules Verne'den tercüme ettiği Seksen Günde Devr-i Âlem iki baskı yapar. Mazhar'la birlikte Kaptan Hateras'ın Seyahati'ni tercüme ederler.
15	Ahmed Lutfi	1 roman. Arapçadan çevirdiği Robenson 1864, 1866, 1871 ve 1877 olmak üzere 4 baskı yapar.
16	Ahmed Midhat	17 roman. Ebüzziya Tevfik'le birlikte 1877'de Üçyüzlü Bir Karı'yı bastırır.
17	Ahmed Münif	1 roman
18	Ahmed Naci	2 roman
19	Ahmed Nuri	1 roman
20	Ahmed Ragıb	1 roman
21	Ahmed Raif	1 roman. Mustafa Fazıl'la birlikte 1890'da Fortuné du Boigobey'den Kedi Gözü'nü çevirirler.
22	Ahmed Rasim	8 roman

23	Ahmed Reşad	1 roman
24	Ahmed Salahaddin	1 roman
25	Ahmed Subhi	1 roman
26	Ahmed Vefa	1 roman. İsmail Safa ile birlikte Emmanuel Gonzales'den 1892'de Vahametli Sevdalar'ı çevirmiştir.
27	Ahmed Vefik Paşa	2 roman. Telemak Tercümesi 1880 ve 1885 senelerinde olmak üzere iki kez basılır. Çevirdiği diğer kitap Gil Blas Santilla'nın Sergüzeşti'nin baskı tarihi belli değildir.
28	Âli Bey (Düyun-ı Umumiye direktörü)	1 roman
29	Ali Kemal	4 roman
30	Ali Muzaffer	9 roman
31	Ali Münir	1 roman
32	Ali Nihad	4 roman
33	Ali Nusret	5 roman
34	Ali Refik	1 roman. Rifat'la birlikte 1872'de Aretos Yani Sevda'yı çevirir. Bu kitabın yazarı belli değildir.
35	Ali Rıza	3 roman. Halil Edib'le birlikte Xavier de Montépin'den 1890'da 13 Numaralı Araba'yı çevirmiştir.
36	Ali Salahaddin (Bab-ı Ali tercüme odası hulefasından)	5 roman
37	Âmir Tevfik Kocamaz	1 roman
38	Andon Alik	2 roman
39	Artin Kantarciyan	1 roman
40	Asaf Şerefeddin (Edib zade)	1 roman
41	Atamyas	1 roman
42	Azize Hanım	1 roman
43	B(ehice) Z(iya) (Kollar)	2 roman
44	Bağdadlı Kâmil (Mekteb-i Harbiye şakirdanından)	1 roman
45	Beykozlu Necib (Mekteb-i Bahriye şakirdanından)	1 roman
46	Bir Kadın (Fatma Aliye)	1 roman
47	Bir Kız	1 roman
48	Bogos	1 roman
49	D(iran) K(elekyan)	2 roman
50	D. Karakin Deveciyan	1 roman
51	D. M. Tevfik	1 roman

52	Diran (Saadet gazetesi politika muharriri)	1 roman
53	Ekrem Âli	2 roman
54	E. Alik	2 roman
55	E. Aznavur	1 roman. H. Bedreddin'le birlikte 1898'de Genç Bir Tacirin Sergüzeşti romanını tercüme etmiş.
56	E. L.	1 roman. M. S.'yle birlikte Lamartine'den Rafael'i çevirirler.
57	Emin Sıdık	1 roman
58	Esad	1 roman
59	F. Z.	2 roman
60	Fahreddin Reşad	2 roman
61	Fazlı Necib Selanikli	1 roman
62	H. Ağâh	1 roman
63	H. Bedreddin	1 roman. E. Aznavur'la birlikte Guyau'dan 1898'de Genç Bir Tacirin Sergüzeşti romanını tercüme etmiştir.
64	H. M. A.	1 roman
65	H. Nazım	1 roman
66	H. S. Tevfik	2 roman
67	H. Said	1 roman
68	Hafî	1 roman
69	Halid Eyüp Yenişehirizade	1 roman
70	Halid Ziya Uşaklıgil	1 roman
71	Halide Edib (Adıvar)	1 roman
72	Halil Edib	11 roman. Ali Rıza'yla birlikte 1890'da Xavier de Montépin'den 13 Numaralı Araba'yı çevirmişlerdir.
73	Halil Kemal Vahdeti	1 roman
74	Hasan Raif	2 roman
75	Hayreddin Leskovikli (Hayreddin Nedim Göçen)	6 roman
76	Hulki Emirzade	1 roman
77	Hüsameddin	1 roman. M. Muhyiddin Bağdadlı ile birlikte 1890'da Esrar-ı Hindu Yahut Paris Kimyagerlerini çevirmişlerdir.
78	Hüseyin Neş'et Mühürdarzade	1 roman
79	Hüseyin Rahmi (Gürpınar)	5 roman
80	Hüseyin Tayfur	1 roman
81	Hüsni İbnüşşakir	1 roman
82	İbnü'l-Kâmil	1 roman

83	İbrahim Hakkı	2 roman
84	İbrahim Nuri	4 roman
85	İskender Ferari	1 roman. İsmet Müstecabizâde ile birlikte 1898'de Rafael'i çevirmişlerdir.
86	İskender	1 roman. Mehmed Süleyman Avanzade ile birlikte 113 Numaralı Hane'yi çevirmişlerdir.
87	İsmail Hakkı	3 roman. Suad Nihad'la birlikte 1888'de Kontes Pol'ü çevirmişlerdir.
88	İsmail Hakkı Alişanzade (Eldem)	2 roman
89	İsmail Safa	1 roman. Ahmed Vefa ile birlikte 1892'de Vahametli Sevdalar'ı tercüme etmişlerdir.
90	İsmet Müstecabizade	1 roman. İskender Ferari ile birlikte Lamartine'den 1898'de Rafael'i çevirmiştir.
91	İstapan	1 roman
92	K. S.	1 roman
93	Kadri	1 roman
94	Kandiyeli Nusret Hilmi	1 roman
95	Leskovikli Ali Remzi	1 roman
96	Mehmed Asım	1 roman. Muhib Said'le birlikte Leopold Stablo'dan 1892'de Netice-i İntikam'ı çevirirler.
97	Mehmed Emin (Kurenâ-yı hazreti şehriyâriden)	3 roman
98	M. Kemal	1 roman
99	M. Memduh (Tahrirat-ı hariciye kalemi hulefasından)	1 roman
100	M. Nuri Şeyda	2 roman
101	M. Ref'et (Lisan mektebi mezunlarından)	1 roman
102	M. Şefik	1 roman
103	M. Tevfik(Mekteb-i hukuk-ı şahane mezunlarından)	2 roman
104	Madam Gülnar Olga de Lebedef	5 roman
105	Mahmud Ekrem Rezaizade	2 roman
106	Mahmud Nedim Efendi	1 roman. Güliiver'in Seyahati 1872'de Güliiver Nam Müellifin Seyahati adıyla 144 sayfa olarak basılır. Aynı yıl 52 sayfa olarak Güliiver'in Seyahati adıyla da basılır.
107	Mahmud Sadık	8 roman
108	Mahmud Şevket Paşa	3 roman (M. Ş. Rumuzuyla da bir

		kitap tercüme etmiştir.)
109	Manuk Gümüſciyan	1 roman. Süleyman Vehbi'yle birlikte 1874'de Ponson du Terrail'den Gece Yolcuları'nı çevirir.
110	Mahzar	2 roman. Ahmed İhsan Tokgöz'le birlikte Kaptan Hateras'ın Sergüzeſti romanını çevirirler.
111	Mehmed Ali	1 roman
112	Mehmed Ali Aynî	1 roman
113	Mehmed Atâ	5 roman
114	Mehmed Ekrem	3 roman
115	Mehmed Fahri	1 roman
116	Mehmed Faik	1 roman
117	Mehmed Fuad	2 roman Mehmed Nushi'yle birlikte Jean Richepin'den 1890'da Rahibe Yahut Fedakâr Kızcağız'ı tercüme ederler.
118	Mehmed Halid	6 roman
119	Mehmed Halim	3 roman
120	Mehmed Hilmi	1 roman
121	Mehmed Kemal (Ebulmukbil)	1 roman
122	Mehmed Münci Fikri Paſazade	1 roman
123	Mehmed Nushi	1 roman. Mehmed Fuad'la birlikte 1890'da Jean Richepin'den Rahibe Yahut Fedakâr Kızcağız'ı çevirirler.
124	Mehmed Reſad	1 roman
125	Mehmed Reſid	1 roman. Mehmed Bahaeddin'le birlikte 1884'de Paul Duplessis'den Bukaniye'yi çevirirler.
126	Mehmed Rüſdü	5 roman
127	Mehmed Sabit	1 roman
128	Mehmed Sırrı	1 roman
129	Mehmed Süleyman Avanzade	7 roman
130	Mehmed Ŗâkir	1 roman
131	Mehmed Tahir	2 roman
132	Mehmed Tal'at	1 roman
133	Mehmed Tevfik (Ziraat Bankası ketebesinden)	1 roman
134	Memduh	1 roman
135	Memduh Paſa	1 roman
136	Mihalaki	2 roman
137	M. H.	1 roman
138	M. S.	1 roman. E. L. ile birlikte Rafael'i

		tercüme ederler.
139	Minas	1 roman
140	Muallim Naci (Takma adıyla Ömer Hulusi)	1 roman
141	Muhib Said	1 roman. Mehmed Asım'la birlikte Leopold Stablo'dan 1892'de Netice-i İntikam'ı çevirirler.
142	Mustafa Fazıl	1 roman. Ahmed Raif'le birlikte 1890'da Fortuné du Boigobey'den Kedi Gözü'nü tercüme ederler.
143	Mustafa Hayrullah Diker	1 roman
144	Mustafa Refik	16 roman
145	Muzaffer Gıyaseddin(Adliye nezaret-i celilesi mektubu kalemi hulefasından)	2 roman. Georges Ohnet'den tercüme ettiği Suziş Yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı 1892'de iki ayrı matbaada basılır. Kasbar Matbaasında basılan 144 sayfa, Artin Asaduryan'da basılan ise 166+2 sayfadır.
146	Necmeddin Sami	1 roman
147	Nüzhet	5 roman
148	Ohannes Gukasyan	1 roman
149	Osman Senai Erdemgil	1 roman
150	Osman Tevfik	1 roman
151	Ömer Faruk	1 roman
152	Ragıp Rıfki (Özgürel)	4 roman
153	Resmolu İbnül Ahmed Midhat	1 roman
154	Reşad (İhya efendi hafidi Faik Reşad)	1 roman
155	Rıfat	1 roman. Ali Refik'le birlikte 1872'de Aretos yani Sevda'yı tercüme etmişlerdir. Yazarı belli değildir.
156	Rüstem Fehmi(Mekteb-i mülkiye-i şahane mezunlarından, Selanik ve Latin maiyetine memur)	1 roman
157	S. Faiz	5 roman
158	S. Memduh	1 roman
159	S. Ş.	1 roman
160	S. Vehbi	1 roman
161	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	2 roman
162	Saim	1 roman
163	Salih Ebulmukadder	1 roman
164	Sarafen	1 roman
165	Sayyad Zeynel	1 roman
166	Selami Münir	1 roman
167	Selanikli Fazlı Necib	2 roman

168	Selanikli Tevfik Bey	16 roman. Abdullah Zühdü'yle birlikte 1896'da Müdhiş Korsanlar'ı, 1898'de de Korkunç Sefine'yi tercüme ederler. İkisinin de yazarı belli değildir.
169	Senih Muammer	1 roman
170	Sezaizade	1 roman. Ahmed Hikmet'le birlikte Alexandre Dumas fils'den 1891'de Bir Riyazinin Muşakası Yahut Kamil'i tercüme etmişler.
171	Süleyman Nafiz	3 roman.
172	Süleyman Nutkî (Bahriye kolağalarından)	1 roman
173	Süleyman Süreyya	1 roman
174	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	10 roman
175	Süleyman Vehbi	2 roman. Manuk Gümüşciyan'la birlikte 1874'de Ponson du Terrail'den Gece Yolcuları romanını tercüme etmişler.
176	Ş. E.	1 roman
177	Ş. Mehmed Cemil	1 roman
178	Ş. Sami	4 roman
179	Şevket	1 roman
180	Teodor Kasap	1 roman
181	Tevfik	1 roman
182	Tevfik Köprülüzade	1 roman
183	Tevfik Vehbi	1 roman
184	Vasilaki (Telgraf nezareti celilesi muhasebat-ı ecnebiye kalemi hulefasından)	2 roman
185	Vassaf	2 roman
186	Vassaf Kadri Moralızade	1 roman
187	Yabancı değil	Bu rumuzla 1876'da Alexandre Dumas père'den çevirdiği Üç Silahşör romanı basılır.
188	Yenişehirlizade Halid Eyüp (Fransızcadan mütercimi)	1 roman
189	Yunus Nadi (Abalıoğlu)	1 roman
190	Yusuf Besim	1 roman
191	Yusuf Kâmil Paşa	1 roman. Yusuf Kâmil Paşa'nın Fénelon'dan çevirdiği ve ilk kez 1862'de basılan Tercüme-i Telemak'ın 9 kez baskısı yapılmıştır. 2. baskı 1863 Tasvir-i Efkâr Matbaası, 1867'de Matbaa-i Âmire'de, 1869'da Tasvir-i Efkâr'da, 1870'de Mekteb-i Sanayi Matbaasında, 1877'de Şeyh Yahya Efendi Matbaasında, 1882'de Ahter Matbaasında, sonra Hacı Hüseyin Efendinin

		matbaasında, en son yine bilinmeyen bir tarihte tekrar basılır. İlk baskı ve 4. baskı haricindekiler aynı sayfa hacmine sahiptir. İlk baskıda kitap kalınlığı 2+276 sayfa, 4. baskıda ise 276 sayfadır. Diğer baskılarda ise sayfa sayısı 16+318 sayfadır.
192	Yusuf Neyyir	1 roman

Mütercim adlarına göre alfabetik olarak tanzim ettiğimiz bu listedeki mütercim sayısı görüldüğü gibi 192'dir. İncelemeye almış olduğumuz 1860-1901 yılları arasında Avrupa Edebiyatı'ndan tercüme yapmış olan 192 mütercim içerisinde en çok tercüme yapan 35 romanla Ahmed İhsan Tokgöz'dür. Ahmed İhsan'ı 17 romanla "yazı makinesi" unvanlı Ahmed Midhat takip eder. Selanikli Tevfik Bey'le Mustafa Refik'in de 16'şar tercüme romanı vardır. Halil Edib 11 roman tercüme ederken, Süleyman Tevfik Özzorluoğlu'nun 10 tercümesi, Abdullah Zühdü ve Ali Muzaffer'in 9 tercümesi olduğunu görürüz. Ahmed Rasim 8 roman çevirirken, Mehmed Süleyman Avanzade 7 kitapla onu takip eder. Mehmed Halid'le Hayreddin Leskovikli'nin 6'şar tercümeleri mevcuttur. S. Faiz, Nüzhet, Mehmed Rüşdü, Mehmed Atâ, Madam Gülnar, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ali Nusret 5'er roman tercüme eden isimlerdir. Ali Nihad, Ali Kemal, İbrahim Nuri, Ragıb Rıfki Özgürel'se 4'er kitap çevirmişlerdir. Mehmed Halim, Mehmed Ekrem, Mehmed Emin, İsmail Hakkı, Ali Rıza, Mahmud Şevket Paşa'nınsa Osmanlı Türkçesine kazandırdığı 3'er romanları vardır. Bunlardan başka 2'şer roman çevirmiş 28 mütercimin isimleri ise şunlardır: Ahmed Arifi, Ahmed Atâ, Ahmed Naci, Ahmed Vefik Paşa, Andon Alik, B. Z. (Behice Ziya Kollar), D. K. (Diran Kelekyan), Ekrem Âli, E. Alik, F. Z. Fahreddin Reşad, H. S. Tevfik, Hasan Raif, İbrahim Hakkı, İsmail Hakkı Alişanzade, M. Nuri Şeyda, M. Tevfik, Mahmud Ekrem Rezaizade, Mazhar, Mehmed Fuad, Mehmed Tahir, Mihalaki, Muzaffer Gıyaseddin, Sabah Gazetesi tahrir heyeti, Selanikli Fazlı Necib, Süleyman Vehbi, Vasilaki, Vassaf. Bu isimler dışında kalan diğer 130 mütercim ise yaptığı birer tercüme mevcuttur.

Bu 192 mütercimin yalnız 6 tanesi kadın mütercimdir. Bunların içerisinde en çok kitap tercüme edense 5 romanla Madam Gülnar Olga de Lebedef'dir. Üçü Tolstoy'dan, ikisi Puşkin'den olmak üzere Rus edebiyatından 5 roman tercüme etmiştir. Madam Gülnar'dan sonra B. Z. rumuzuyla Behice Ziya Kollar gelir. O da

iki macera kitabı tercüme etmiştir. Halide Edib Adıvar, Azize Hanım, Bir Kadın rumuzuyla Fatma Aliye ve gerçek adını bulamadığımız Bir Kız rumuzlu mütercimeler de birer roman tercüme etmişlerdir.

Bazı kitaplar iki mütercimle ortaklaşa tercüme edilmiştir. Bu şekilde tercüme edilen roman sayısı 19'dur. Yukarıda mütercimlerin isimlerini ve tercüme ettikleri kitapların sayısını vermiş olduğumuz tabloda kitap sayısına ortaklaşa tercüme edilen romanlar da dahildir. Mesela Manuk Gümüşciyan, Mehmed Asım, Ali Refik gibi mütercimlerin yalnızca başka bir mütercimle ortaklaşa çevirdikleri kitapları vardır. Bunların dışında bağımsız olarak başka çeviri yapmamışlardır.

Rıfat ve Ali Refik de 1872'de *Aretos Yani Sevda*'yı Osmanlıcaya katarlar. Bu eserin yazarı bilinmemektedir. Süleyman Vehbi ve Manuk Gümüşciyan da 1874'de Ponson du Terrail'den *Gece Yolcuları*'nı Türkçemize kazandırırılar. Ahmed Midhat'la Ebüzziya Tevfik de 1877'de Paul de Kock'dan *Üç Yüzlü Bir Karı*'nın tercümesini bastırırlar. İskender ve Mehmed Süleyman Avanzade *113 Numaralı Hane*'yi birlikte çevirirler. Bu romanın yazarı belli değildir. Mehmed Reşid'le Mehmed Bahaeddin de 1884'de Paul Duplessis'den *Bukaniye*'yi tercüme ederler. İsmail Hakkı'yla Suad Nihad, 1888'de Emile Richebourg'dan *Kontes Pol*'ü tercüme ederler. Mehmed Fuad'la Mehmed Nushi, 1890'da Jean Richepin'den *Rahibe Yahut Fedakâr Kızcağız*'i çevirirler. Hüsameddin'le M. Muhyiddin Bağdadlı 1890'da Elonard'dan çevirdikleri *Esrar-ı Hindu yahut Paris Kimyagerleri*'ni bastırırlar. Ali Rıza ve Halil Edib de Xavier de Montépin'den 1890'da *13 Numaralı Araba*'yı tercüme ederler. Mustafa Fazıl ve Ahmed Raif 1890'da Fortuné du Boigobey'den *Kedi Gözü*'nü tercüme ederler. Sezaizade, Ahmed Hikmet'le birlikte 1891'de Alexandre Dumas fils'den *Bir Riyazinin Muaşakası Yahut Kamil*'i çevirir. Ahmed İhsan Tokgöz, 1891'de Jules Verne'den Mazhar'la birlikte *Kaptan Hateras'ın Seyahati*'ni tercüme ederler. Ahmed Vefa ve İsmail Safa Emmanuel Gonzales'ten 1892'de *Vahametli Sevdalar*'ı çevirirler. Muhib Said'le Mehmed Asım'sa 1892'de Leopold Stablo'dan *Netice-i İntikam*'ı Osmanlı okuyucusuyla buluştururlar. M. S. ile E. L. de 1896'da Lamartine'den *Rafael*'i Osmanlıcaya çevirirler. E. Aznavur ve H. Bedreddin, 1898'de Guyau'dan *Genç Bir Tacirin Sergüzeşti*'ni birlikte bastırırlar. İskender Ferari'yle İsmet Müstecabizade Lamartine'den 1898'de *Rafael*'i tercüme

ederler. Selanikli Tevfik'le Abdullah Zühdü birlikte iki roman tercüme ederler. Bunlardan biri 1896'da *Müdhiş Korsanlar* adıyla, diğeri ise 1898'de *Korkunç Sefine* adıyla okuyucuyla buluşur.

**6. 1860-1901 YILLARI ARASINDA BASILAN TERCÜME
ROMANLARDAN RESİMLİ OLANLAR**

**Tablo 3: 1860'tan 1901'e Kadar Tercüme Edilmiş Romanlara İmza Atan
Ressamlar Listesi**

Ressam adı	Toplam kitap	Resimli kitapların baskı seneleri
P. Roux	1	1901
Anjanik	2	1890, 1891
Agob	1	1889
Berberian	2	1873, 1897
Emile Bayar	1	1892
George Roux	1	1892
Hıldibrand	1	1890
Juliet, J. P.	1	1875
L. Dumont, F. Moller, V. Durertre, Vintraux	1	1891
Lubin de Beauvais	1	1901
Düğmeciyan ve İsmail	1	1901
P. Perat, H. Dutheil, Devletyan	1	1890
P. Perat	1	1891
P. R.	1	1898
Pann	1	1892
Paul Chabas	1	1897
Rioux	2	1890, 1894
Rioux, L. Dumont	1	1888
Rioux, P. Louis, J. Ladmira	1	1891
S. Devletian	2	1891 (2 tane)
Wilberi	1	Tarihsiz
Malumat	1	1900
İmzasız	27	1871, 1874, 1875, 1877, 1880(2 tane), 1885, 1888, 1889(2 tane), 1890, 1891(7 tane), 1892(5 tane), 1893, 1894(2 tane), 1897
Toplam	54	

1860-1901 yılları arasında tercüme edilmiş olan 365 romandan 54'ünde resimler mevcuttur. Bunlardan 27 tanesi imzasız, diğerleri ise ağırlıklı olarak Avrupalı ressamın imzasını taşımaktadır. 54 resimli romanda toplam 32 ressamın imzası vardır. Yukarıdaki tabloda aynı kitaptaki resimlere imza atan isimler birlikte verilmiş, isimleri ayırma gereği duyulmamıştır. Bunlardan yalnız 7'si yerli ressamdır. Bunların çoğu da ekalliyetlerdendir. Ressamların isimlerine baktığımız zaman yalnız İsmail'in Müslüman olduğunu söyleyebiliriz. Bu yerli çizerlerden en çok çizimi olansa 3 kitapla Devletyan'dır. Devletyan'ı 2'şer romanla Anjanik ve Berberian izler. Düğmeciyen ve İsmail birlikte yalnız bir kitaba imza atmışlardır. Agob'un da 1 romanda imzası vardır. Malumat imzalı da bir roman mevcuttur. Ama bu büyük ihtimalle ressamın değil, Malumat kütüphanesinin kendi imzasıdır.

Resim kullanılan ilk roman Ahmed Lütfi'nin Daniel Defoe'dan çevirdiği *Hikâye-i Robenson* romanıdır. Bu eserde kitabın içeriğiyle pek ilgisi olmayan resimler kitabın sonunda ayrıca bir sayfa olarak verilmiştir.

Romanlarda en çok resim 13 kitapla 1891'dedir. 1892'de 7 romanda, 1890'da 5 kitapta resim vardır. 1889, 1894, 1897 ve 1901'deyse 3'er romanda resim görülür. 1880 ve 1888'de ise 2'şer kitap resimli basılmıştır. 1871, 1873, 1874, 1875, 1877, 1885, 1893, 1898 ve 1900'deyse yalnız birer romanda resim kullanılmıştır.

J. Swift'ten çevrilen ama hangi tarihte basıldığı bilinmeyen *Güiver'in Seyahatnamesi* 'nde imzasız resim kullanılmıştır.

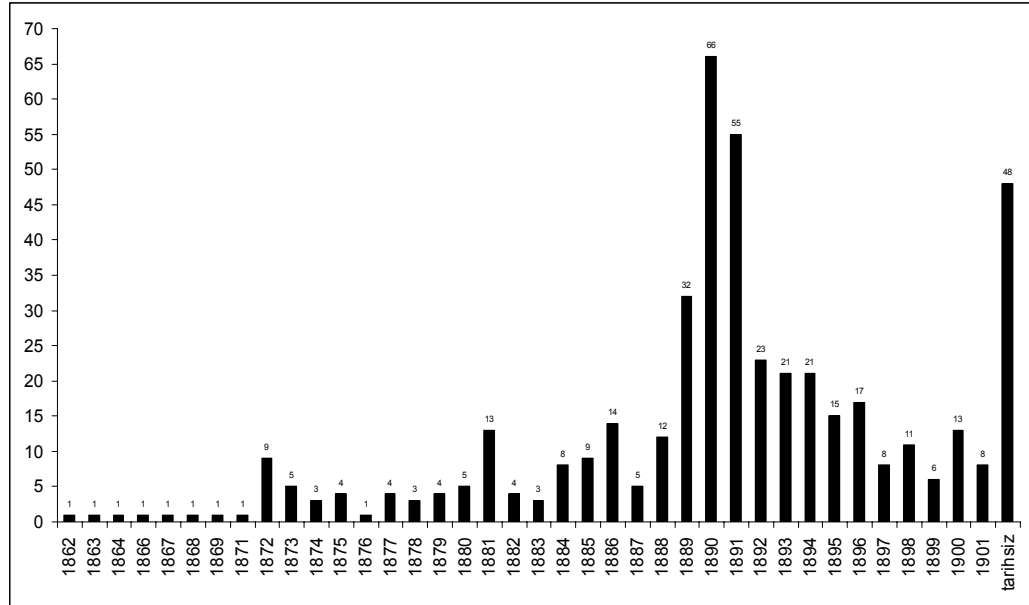
Halil Edib'in Eugène Sue'dan çevirdiği, birinci cildi 1889'da, ikinci cildi 1890'da basılan *Paris Esrarı* isimli romanda resimler son iki sayfada toplanmıştır. Bu resimler imzasızdır. Ahmed İhsan Tokgöz'ün 1891'de Alexandre Dumas fils'den çevirdiği *Hermin* 'de ise romanın yalnız başında bir tane imzasız resim vardır ve o resmin de Hermin'e ait olduğuna dair not vardır. 1875'de Jules Verne'den çevrilen ve mütercimi belli olmayan *Seksen Günde Devr-i Âlem* 'de de imzasız resimler kitabın sonunda topluca verilmiştir.

Bazı romanların önsözlerinde de romanda kullanılan resimler hakkında bilgi verilmiştir. Xavier de Montépin'den 1880'de Mehmed Hilmi'nin tercüme ettiği *Paris Batakhaneleri* romanının önsözünde romanın Fransızca aslında basılan

resimlerin telgraf vasıtasıyla Fransa'dan getirildiğinden bahsedilmektedir. 1890'da Ali Rıza'nın Xavier de Montépin'den çevirdiği *Gece Kraliçesi*'nin önsözünde de kitabın tâbi'i Artin Kristapor resimli kitapların baskısının ne kadar masraflı olduğunu belirterek romanın fiyatının yüksek oluşunu okuyucuya makul bir şekilde izah etmeye çalışır. Bastığı romanların kâğıt kalitesine de özen gösteren Ahmed İhsan ise 1890'da Jules Verne'den çevirdiği *Deniz Altına 20.000.000 Fersah Seyahat* romanının önsözünde her geçen gün sayısı artan okuyucuyu daha çok memnun etmek için eserin aslındaki resimleri Avrupa'dan getirttiğini ve bunun da zaman aldığını belirterek baskısı geciken romanlar için özür diler. Ayrıca bu tarz kaliteli baskı yapmanın da türlü fedakârlıklar gerektirdiğini söyleyerek “mükemmel resimle gayet nefis çıkacak” romanın fiyatının yüksekliğini açıklar. Ve *Kaptan Gran'ın Çocukları* romanının da yine her cüzde iki resim bulunmak suretiyle üç gün sonra neşredileceğini haber verir. Ahmed İhsan 1891'de yine Jules Verne'den çevirdiği *Kaptan Hateras'ın Seyahati* romanının da önsözünde Jules Verne'in bütün eserlerini aslındaki resimleriyle düzenlenmiş olarak Osmanlı lisanına nakletmeyi kendisine vazife edindiğini söyler. Mahmud sadık'ın 1890'da Octave Feuillet'den çevirdiği *Müteveffiyeye*'nin önsözünde kitabın tâbi'i bastıkları her romanın girişinde o eserin müellifinin de resmini bulunduracaklarını haber verir. Bu şekilde yazar resimleriyle düzenlenmiş güzel bir koleksiyonun vücuda geleceğini söyler.

7. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

Grafik 1: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanların Yıllara Göre Dağılımının Grafiği

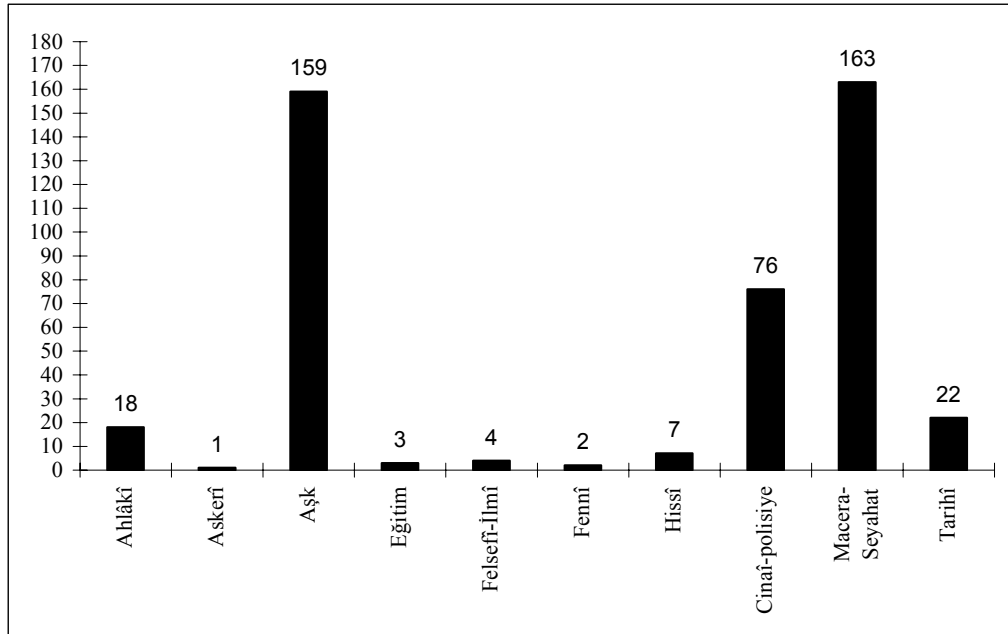
Yukarıdaki grafik, basım tarihi belli olan 410 roman üzerinden oluşturulmuştur. 47 romanın baskı yılı belli olmadığı için ayrıca tarihsiz olarak belirtilmiştir. Bu 410 romana ise farklı tarihlerde tekrar baskısı yapılan ya da muhtelif isimler tarafından tercüme edilen eserler de dahil edilmiştir.

Yukarıda grafikte de görüldüğü üzere 1860-1901 yılları arasında Avrupa Edebiyatı'ndan tercüme edilmiş olan romanların senelere göre dağılımında farklılıklar göze çarpar. 1884 yılına kadar her yıl yayınlanan roman sayısı üç aşağı beş yukarı birbirine yakın iken 1884'den 1897'ye kadar ciddi bir artış gözlenir. 1862'de ilk yayınlanan tercüme romandan 1884'e kadar toplam 66 roman yayınlanırken, 1884'den 1897'ye kadar 298 roman okuyucuyla buluşur. Bu hızlı artışa Osmanlı okuyucusunun talebi doğrultusunda eserlerin basılıyor olmasına bağlı olarak kitapların çokça satılması, aynı zamanda Osmanlı sultanı tarafından matbuatın destekleniyor olması sebep teşkil edebilir. Bu yıllarda macera ve polisiye romanların çevirisinin artmış olması buna bir delildir. Çünkü Sultan II. Abdülhamid

de polisiye romanlara çok düşkündür ve Osmanlı matbuatı da bunu fırsat bilerek değerlendirmeye çalışır. Bu gayretle 13 yıllık bu zaman diliminde tercüme roman baskısında olağanüstü bir artış olur. 1897'den sonraki zaman diliminde ise basılan roman sayısının ani düşüşünün en mantıklı izahı Sultan Abdülhamid dönemi yönetiminin uygulamış olduğu sansürdür şüphesiz. Bu yıllarda bir taraftan padişahın vehimleri diğer yandan yöneticilerin baskıları sebebiyle, yayınlanmak istenen her eser ciddi bir kontrolden geçmektedir. Bunun yanı sıra kitap yayınlamaya hazırlanan birileri çok küçük bir sebepten dolayı saraya jurnallenme tehlikesiyle de karşı karşıyadır. Bu da ister istemez bu dönemde matbuatın gerilemesine sebep teşkil eder.

8. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARDA İŞLENEN KONULAR

Grafik 2: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanlarda İşlenen Konuların Grafiği

Yukarıda görülen grafik, isimlerine ve yazarlarına göre konularını tespit etmeye çalıştığımız 455 roman üzerinden oluşturulmuştur. 2 romanın konusunu tespit edemediğimiz için o iki kitap bu bahiste ayrı tutulmuştur.

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere 1860-1901 yılları arasında tercüme edilen 455 romanın konulara göre dağılımında müthiş bir farklılık göze çarpmaktadır. Tercüme edilen romanlar arasında birinci sırayı 163 sayısıyla macera-seyahat romanları almaktadır. İkinci sırayı ise 159'la aşk romanları alır. Üçüncü sıradaysa 76 romanla cinaî-polisiye eserler yer alır. En çok tercüme eserin yayınlandığı 1884-1897 senelerini de göz önüne alırsak bu konulu eserlerin bu senelerde yayınlandığını görürüz. Suya sabuna dokunmayan bu çeşit eserlerin Osmanlı okuyucusunun beğenisine de hitap ettiğini ayrıca belirtmeye lüzum yoktur. Ayrıca Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid'in macera-polisiye romanlarına düşkünlüğü de bu senelerde bu konulu eserlerin bolca tercüme edilip yayınlanmasına sebep

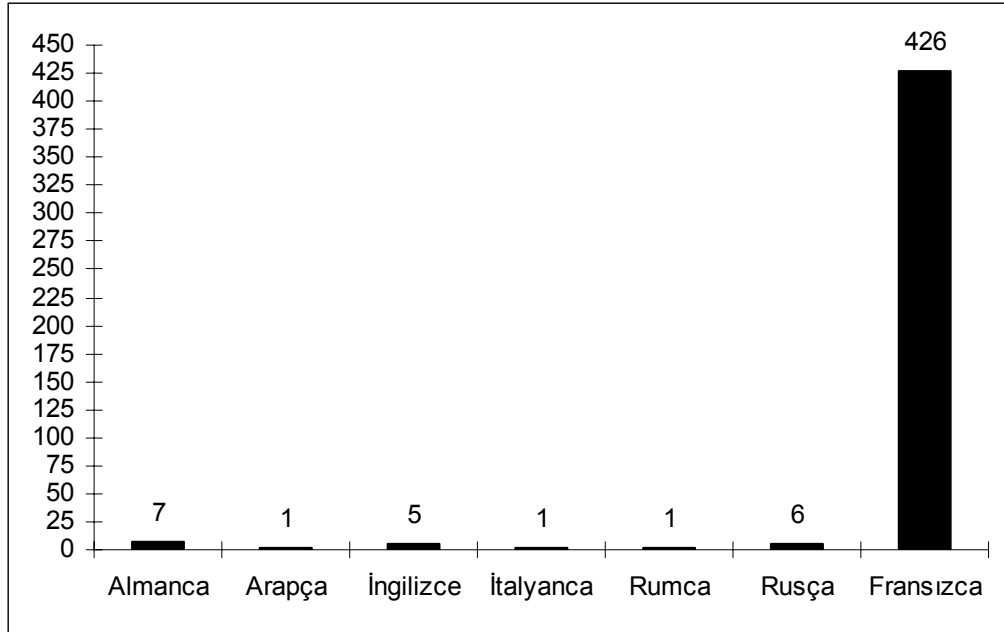
teşkil edebilir. Erol Üyepazarcı da *Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes* isimli kitabında ilk polisiye romanın 1881’de çevrildiğini belirterek bu tarihten sonra polisiye romanın artışını “toplumun karmaşıklığının artması, polis örgütünün kurulması ve edebî bir tür olarak romanın var olması” olgularına bağlar. Ayrıca 1908’e kadarki dönemi ilk devre olarak ele alır ve bu tarihlerde Fransızca polisyelerin çevrildiğini, ikinci devredeyse İngilizce polisyelere yönelindiğini belirtir. Bu romanlardan sonra sırasıyla 22 rakamıyla tarihî, 18 rakamıyla da ahlâkî içerikli roman gelir. İlk tercüme edilen roman olan *Telemak* hem tarihî, hem de ahlâkî konuyu haizdir. Bu açıdan Osmanlı okuyucusunun romanda neyi baz aldığını da açıkça ifade edebiliriz. Romanların konusu ne olursa olsun hepsinde çevrilirken dikkat edilen husus onların ahlâkî konulara yaklaşımıdır. Bu esas, konu ne olursa olsun bütün romanlarda aranan özelliktir: Osmanlı’nın âdâb ve erkanına uygunluk. Tercüme romanların önsözlerinde de buna vurgu yapılır.

Bu konular haricinde aşka da dahil edebileceğimiz hissî konulu 7 roman, felsefî-ilmî 4, eğitimle ilgili 3, fennî 2 ve askerî 1 roman tercüme edilir.

Felsefî, ilmî, eğitimle ilgili, fennî romanların sayısının diğerlerine kıyasla oldukça az olduğu grafikte daha belirgin bir şekilde gözlenmektedir. Düşünce ağırlıklı olan bu eserlerin Osmanlı’da bu kadar az tercüme edilmesinin muhtelif sebepleri vardır. II. Abdülhamid döneminde uygulanan sansürden başka Osmanlı okuyucusunun bu tür eserlere olan mesafesi de buna bir sebep teşkil etmektedir. Çünkü önsözlerde mütercimlerin ifadesine göre tercüme okuyucunun beğenisi göz önünde bulundurularak yapılmaktadır ve halk eski geleneğe bağlılıkla bin bir gece masallarına, mesnevilere benzer romanlara eğilimde bulunmaktadır. Bir macera-serüven yazarı olan Alexandre Dumas fils, Jules Verne, Xavier de Montépin’den bolca eser tercüme edilirken, daha romantik ve edebî ağırlıklı Lamartine’den, Victor Hugo’dan az tercüme yapılmasını bu şekilde yorumlayabiliriz.

9. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN TERCÜME EDİLDİKLERİ DİLLER

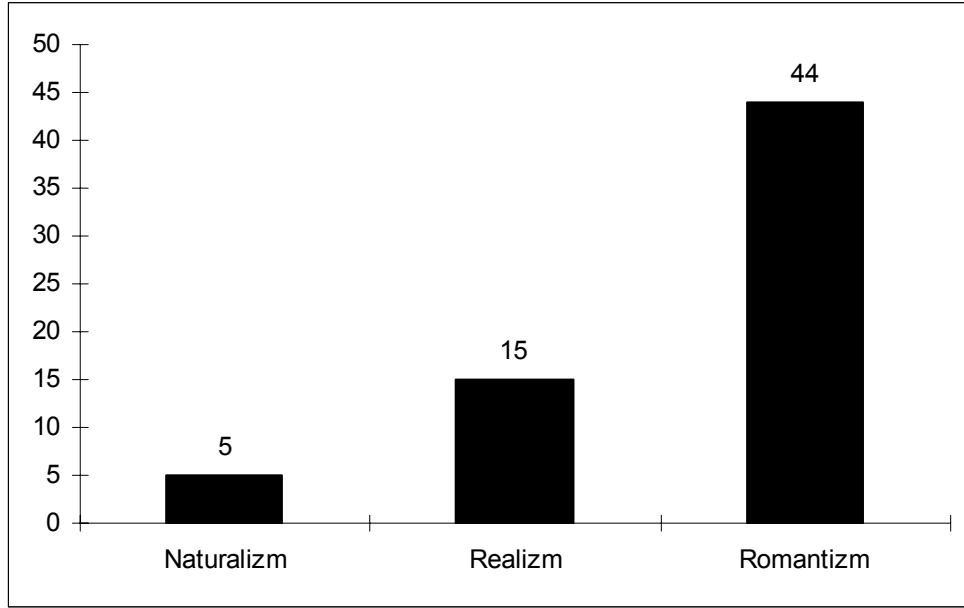
Grafik 3: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanların Tercüme Edildikleri Dillerin Ağırlığını Gösterir Grafik

1860-1901 yılları arasında batı dillerinden tercüme edilen 457 romanın hangi dillerden tercüme edildiğini gösteren grafikte de görüldüğü gibi Fransızca harici dillerden fazla tercüme yapılmamıştır. İtalyan, İspanyol, İngiliz edebiyatından dahi çevrilen eserler Fransızcadan Osmanlı lisanına aktarılmıştır. Zaten Fransızca haricindeki dillerden yapılan çevirilerde kitabın kapağına çeviri yapılan dil not olarak düşülmüştür. Çünkü 19. yüzyıl Osmanlı aydını arasında Fransızca dışında dil bilen de çok az sayıdadır ve bunların tercüme edilen eser üzerinde ayrıca belirtilmesi yayıncının okuyucuya farklılık noktasında gönderdiği bir mesajdır. Bu bilgiler ışığında 1860'dan 1901'e kadar Almancadan 7, Rusçadan 6, İngilizceden 5, Arapça, İtalyanca ve Rumcadansa birer kitap tercüme edildiğini söyleyebiliriz. Bunlar haricindeki diğer 426 eserse Fransızcadan çevrilmiştir. Fransızcanın bu derece hakim oluşu 19. yüzyıl Osmanlı aydınının yüzünü döndüğü yönü gösterir. Osmanlı o yüzyılda her bakımdan Fransa'yı kendisine örnek almakta, Fransız kültürü ve dili Türk toplumunda ağırlığını hissettirmektedir.

10. 1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN BAĞLI OLDUKLARI EKOLLER

Grafik 4: 1860-1901 Yılları Arasında Tercüme Edilmiş Romanların Bağlı Oldukları Ekollerin Ağırlığını Gösterir Grafik

Yukarıda Avrupa Edebiyatından tercüme edilmiş olan romanların bağlı oldukları edebî ekollerin romanlara göre dağılımını gösteren grafik, hayatlarına ulaşabildiğimiz 21 yazarın eseri temel alınarak oluşturulmuştur. Hayatı hakkında bilgi sahibi olmadığımız ve Fransa'da da ikinci-üçüncü derecede yazarlar hükmünde olan, eserlerinin konusu çoğunlukla aşk, cinayet, polisiye, macera olan yazarları bir ekole dahil etmeye lüzum görmedik. Edebî ekoller grafiğine de baktığımız zaman 36 romanla realizmin önde olduğunu görürüz. Realizmi 25 romanla romantizm ve 5 romanla natüralizm takip eder. Edebî ekole dahil ettiğimiz yazarlar listesi aşağıdadır.

10.1. Edebî Ekollere Bağlı Olan Yazarlar ve Eser Sayıları

Tablo 4: 1860-1901 Yılları Arasında Romanları Tercüme Edilmiş Yazarlardan Bir Ekole Dahil Edilenlerin Listesi

Sıra no	Yazar adı	Eser sayısı	Edebî ekolü
1	Emile Zola	5	Natüralizm
2	Emile Augier	1	Realizm
3	François Coppée	5	Realizm
4	Leon Tolstoi	3	Realizm
5	Alphonse Daudet	1	Realizm
6	Edmond et Jules de Goncourt	1	Realizm
7	Marcel Prévost	3	Realizm
8	Pierre Loti	2	Realizm
9	Bernardine de Saint Pierre	1	Romantizm
10	Victor Hugo	4	Romantizm
11	Abbé Prévost	1	Romantizm
12	Alphonse Karr	1	Romantizm
13	Pouchkine	2	Romantizm
14	Adalbert de Chamisso	1	Romantizm
15	Alfred de Musset	1	Romantizm
16	Schiller	1	Romantizm
17	Lamartine	3	Romantizm
18	Alexandre Dumas père	9	Romantizm
19	Alexandre Dumas fils	15	Romantizm
20	Paul Bourget	3	Romantizm
21	Henryk Sienkiewicz	2	Romantizm
Toplam		65	

Yukarıdaki listede de görüldüğü üzere edebî ekole dahil edilen 65 romandan 44'ü romantiktir. Bu romantik romanlardan en çok da Alexandre Dumas fils'den tercüme yapılmıştır. Dumas fils'den 15 roman tercüme edilirken, baba Alexandre Duma'dan toplam 9 roman çevrilir. Bunu 4 romanla romantizmin asıl babası Victor Hugo takip eder. Bu ekolden Lamartine ve Paul Bourget'den 3'er, Henryk Sienkiewicz ve Pouchkine'den 2'şer roman tercüme edilmiştir. Bunları birer

romanla Bernardine de Saint Pierre, Abbé Prévost, Alphonse Karr, Adalbert de Chamisso, Alfred de Musset, Schiller takip eder.

Romantizmi 15 romanla realizm takip eder. Realizme mensup François Coppée'den 5, Leon Tolstoy, Marcel Prévost'dan 3, Pierre Loti'den 2, Emile Augier, Alphonse Daudet ve Edmond et Jules de Goncourt'dansa 1'er roman tercüme edilmiştir.

Natüralizmdense bu ekolün başta gelen temsilcisi Emile Zola'dan tercüme yapılmıştır. Bu ekolü temsil eden 5 romanın tümü Zola'dan Osmanlı Türkçesine aktarılmıştır.

Realizme ya da romantizme dahil edilebilecek eserlerden özellikle macera ve aşk konulu romanların çevrilmesi ve bunların da özellikle bu alanda meşhur olan, fikrî derinlikten ziyade serüvene ağırlık veren Alexandre Dumas père ve Dumas fils'den çevrilmesi Osmanlı okuyucusunun maceraya olan düşkünlüğünün de işaretidir. Çünkü bu serüven kitapları ta 1870'lerden itibaren yoğun olarak çevrilirken fikrî derinliği daha ağır basan ve natüralizmin temsilcisi olan Emile Zola'nın eserleri 1890'dan sonra tercüme edilmeye başlanır.

11. 1901-1928 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLAR

1901-1928 yılları arasında birinci döneme kıyasla oldukça fazla kitap tercüme edilmiştir. Tabii bu ikinci dönemin eserlerini göremediğimiz için onların roman olup olmadıklarını bilemiyoruz. Yalnız yazar isimlerine bakıp öyle kabul ederek bu bölümde haklarında yorum yapacağız.

1860-1901 yılları arasında 41 yıllık dönemde tekrar baskılarıyla birlikte toplam 457 roman basılırken 1901-1928 yılları arasındaki 27 yıllık dönemde toplam 670 roman basılır. Birinci dönemin yarı süresinde bir buçuk katı fazla kitap basılması Osmanlı matbuatının artık sansürden de kurtulduğunun işareti sayılabilir. Yazarı bilinmeyen 394 kitap dışında kalan 276 kitabın içerisinde ağırlıklı olarak eseri çevrilen isim birinci döneme kıyasla daha ciddi yazarlara aittir.

Birinci dönemde en çok kitabı çevrilen yazar unvanını haiz Xavier de Montépin'in bu dönemde yalnız üç eseri tercüme edilmiştir. Yine aynı şekilde Jules Verne'in de topu topu altı kitabı basılmıştır. Birinci dönemde hem baba Alexandre Dumas'nın, hem de oğul Dumas'nın birden fazla romanı tercüme edilip basılmıştı. Ama bu ikinci devrede yalnız oğul Dumas'nın eserlerinin okuyucuya sunulduğunu görmekteyiz. Şüphesiz bu da okuyucunun talebi doğrultusunda gelişen bir hadisedir.

1901-1928 yılları arasında en çok kitabı basılan isimler şunlardır: Maurice Leblanc'dan 16, Tolstoy ve Conan Doyle'dan 13'er, Paul de Kock'dan 11, Alexandre Dumas fils'den 9, Emile Zola ve Michel Zevaco'dan 8'er, Jules Verne'den 6, Victor Hugo, Gaston Leroux ve Guy de Maupassant'dan 5'er, Pierre Loti'den 4, Xavier de Montépin, Paul Bourget, Pierre Benoit ve Ponson du Terrail'dan 3'er roman tercüme edilmiştir.

Birinci dönemde Le Sage'dan yalnız *Topal Şeytan* çevirisi yapılmıştı. Yine ikinci dönemde de aynı eserin tercümesi yapılır. Daniel Defoe'dan *Robenson* çevrilirken, Jonathan Swift'den de *Cüceler Memleketinde* kitabı basılır.

1901'den önce eseri hiç basılmamış olan Oscar Wilde, Grigory Petrof, Maxim Gorki, Anatole France, Mark Twain, Stendhal, Corci Zeydan gibi önemli isimlerden de bu ikinci dönemde çeviriler olduğunu görmekteyiz.

Yine 1901 öncesinde olduğu gibi sonrasında da polisiye romanın ağırlığı göze çarpar. Hatta bunlar romanlar o kadar çok ilgi çekmiştir ki hepsi seri halinde ard arda basılır. Bu polisiye romanların piri de Conan Doyle'dur. Conan Doyle'un birinci devrede yaklaşık 10 kitabı basılırken ikinci dönemde eser sayısı 13'ü bulur.

Ek 4'de 1901-1928 yılları arasında tercüme edilmiş ve bizim roman olduğunu tahmin ettiğimiz eserlerin listesini verdik. Yazar adlarının alfabetik olarak sıralandığı bu listede bütün bu bilgiler çok daha net bir şekilde gözlenebilmektedir.

SONUÇ

1860-1901 yılları arasında bizim tespitlerimize göre Avrupa edebiyatından 457 roman tercüme edilmiştir.

Roman tercümesi Osmanlı edebiyatında Yusuf Kâmil Paşa'nın *Tercüme-i Telemak*'ı ile başlamıştır. İlk tercüme hem tercüme dili hem de konu açısından sonraki dönem tercümelerinden oldukça farklıdır. İlk tercüme ta'dilen yapılmış ve dili oldukça ağır bir çeviridir. Konusunu Yunan tarihinden alan tarihî-felsefî bir romandır bu. Halkın ilgisinden ziyade aydın Osmanlı okuyucusunun beğenisini celb edecek niteliktedir. Özellikle 1880'den sonra artık tümüyle halkın beğenisini kazanan konuları içeren romanlar tercüme edilir. Ama bu romanları aydın kesim de büyük bir beğeniyle okur. 1880'den sonraki dönemde fazla fikir içermeyen cinaî, polisiye, macera, aşk konulu romanların tercüme edilmesinin bir sebebi de büyük ihtimalle o dönemdeki Osmanlı sultanının hassasiyetinden kaynaklanmaktadır. II. Abdülhamid'in tahtta olduğu bu dönemde siyasi düşünce ve fikir hareketlerine karşı ciddi bir sansür uygulanmaktadır ve mütercimler bir nevi bu tarz roman çevirmek zorunda kalmışlardır.

Roman tercümeleri 19. yüzyılda ciddi bir tartışma konusu olan tercüme meselesini daha da alevlendirmiştir sanki. Tercümenin nasıl yapılacağı, Fransızca bir kelimenin Osmanlı Türkçesinde doğru karşılığının nasıl olacağıyla ilgili tercüme meselesini ele alan kitaplar yazılmış, makaleler yayınlanmıştır. Tercüme romanların önsözlerinde mütercimler de tercüme konusunu ele alıp bu mevzuya kendilerince açıklık getirmeye çalışmışlardır.

Tercüme romanlarda kullanılan dipnotlar da o dönem okuyucusunun seviyesi ve Osmanlı lisanı hakkında bize bazı ipuçları vermektedir. Dipnotlarda zaman zaman okuyucuyu ikaz etmek amacıyla yazara-esere müdahale edilmesi o dönem ahlâk anlayışına ve bazı şeylere karşı duyulan hassasiyete örnek teşkil etmektedir.

Avrupa edebiyatından 149 yazardan roman tercüme edilmiştir. Bunların içerisinde en çok kitabı çevrilense 25 romanla Xavier de Montépin'dir. Bunu 25 romanla Jules Verne izler. Jules Verne'den sonra 16 romanla

Paul de Kock ve daha sonra 15 romanla Alexandre Dumas Fils gelir. Georges Ohnet'inse 13 romanı çevrilmiştir.

149 yazardan toplam 192 mütercim çeviri yapmıştır. En çok çeviri yapan 35 romanla Ahmed İhsan Tokgöz'dür. Ahmed İhsan'ı 17 romanla Ahmed Midhat takip eder. Selanikli Tevfik'le Mustafa Refik'se 16'şar roman tercüme ederler. Bu 192 mütercim içerisinde yalnız 6 tanesi bayan mütercimdir. Bunlar: Madam Gülnar Olga de Lebedef, B. Z. rumuzuyla Behice Ziya Kollar, Halide Edib Adıvar, Azize Hanım, Bir Kadın rumuzuyla Fatma Âliye ve Bir Kız rumuzlu bir mütercimdir. Bunların içerisinde en çok tercüme yapansa Madam Gülnar'dır.

Tercüme romanların 54 tanesi resimlidir. Bu resimli romanların 27'sinde imza kullanılmamıştır. Diğer 27 romandaysa toplam 32 ressamın imzası vardır. Bu ressamlardan yalnız 7'si yerlidir ve bunların da çoğu yine ekalliyetlerdendir. Bu yerli ressamlar: Devletyan, Anjanik, Berberian, Düğmeciyen, İsmail, Agob'dur. Bir de Malumat imzası vardır ama bu büyük ihtimalle yayınevini kendi imzasıdır.

Tercüme romanların yıllara göre dağılımında da büyük farklılıklar göze çarpar. 1860'dan 1901'e kadar yayınlanan toplam 457 romandan 410'unun baskı tarihi bellidir ve ona göre oluşturulan grafiğe göre en fazla romanın basıldığı dönem 1884-1897 arasındadır. Bu 13 yıllık arada toplam 298 tercüme roman basılır ve bu rakam diğer senelere göre oldukça kabarıktır. 1897'den sonra roman baskısındaki ani düşüşün sebebi Sultan II. Abdülhamid'in uygulamış olduğu sansüre bağlanabilir.

Tercüme romanları konularına göre tasnif ettiğimizdeyse 164 rakamıyla macera-seyahat romanlarının önde olduğunu görürüz. Bunu 159 romanla aşk konusu takip eder. Aşk romanlarından sonra da 76 eserle cinaî-polisiye romanlar gelir. Macera romanlarının bu dönemde revaçta olmasının sebebini Osmanlı okuyucusunun eski gelenekte var olan mesnevi, binbir gece hikayelerine olan alışkanlığına bağlamak mümkün olabilir.

Avrupa edebiyatından tercüme romanların hangi dillerden çevrildiklerini tespitte çalıştığımız zaman en çok Fransızcadan tercüme edildiklerini görürüz. 457 romandan 426'sı Fransızcadan çevrilmiştir. Bunu sırasıyla Almanca, Rusça,

İngilizce, İtalyanca, Rumca izler. Arapçadan yalnız bir tane roman çevrilmiştir. O da Ahmed Lütfi'nin tercüme ettiği *Hikâye-i Robenson*'dur.

1860-1901 yılları arasında tercüme edilmiş 457 romandan 65'ini bir ekole dahil edebiliyoruz. Çünkü bu dönemde eseri çevrilen pek çok yazarın hayatına ulaşamamaktadır ve romanlarda genellikle mace, polisiye, cinaî olduğu için bir ekole dahil etmeye lüzum görmedik. Onun yerine belli bir ekole bağlı olan 21 yazarın eserini temel alarak ekoller listesi oluşturduk ve buna göre de 44 romanla romantizm Osmanlı okuyucusunun en çok karşılaştığı ekol oldu. Bundan sonra 15 romanla romantizm ve 5 romanla da natüralizm gelmektedir.

1901-1928 yılları arasındaysa roman olduğunu tahmin ettiğimiz 670 eser okuyucuyla buluşmuştur. 41 yıllık dönemde yalnız 457 roman basılırken 27 senede 670 romanın neşredilmesi matbuattaki ilerlemeyi ve aynı zamanda Osmanlı idaresindeki sansürün hafiflediğini de gösterir.

Batı edebiyatından yapılan roman tercümeleri romana yabancı olan aydınımızın kaleşörlüğünü etkilemiş, halka bir şeyler anlatmak isteyen artık roman tarzını seçmiştir. Hatta tercüme romanlara zeyiller, o konuya benzer konularda telif romanlar kaleme alınmıştır. Ahmed Midhat'ın *Monte Kristo*'ya benzeterek yazdığı *Hasan Mellah* buna en güzel örnektir. Tercüme romanlar Türk roman geleneğinin şekillenmesine ve gelişmesine büyük tesir etmiştir.

Özellikle ilk dönem tercüme ve tercüme meselesi hâlâ tartışma konusudur. Yapmış olduğumuz çalışma bu tartışmalara bir nebze olsun ışık tutacak ümidindeyiz. Ama her şeye rağmen karanlıkta kalan çok nokta var. Ümid ediyoruz yeni çalışmalarla 19. yüzyıl Türk edebiyatına dair zihnimizdeki soru işaretlerimiz daha da azalır.

KAYNAKÇA

- ....., Amiral Bing (çev. Ahmed Midhat), Tercüman-ı hakikat Mtbs., İstanbul, 1298.
- ....., Telemak'ın Sergüzeşti (çev. ....), Civelekyan Mtbs., İstanbul, 1302.
- AKAY, Hasan, Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Yeni Fikirler, Kitabevi, İstanbul, 1998.
- AKSÜT, Ali Kemali, Tercüme, Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi, 1933.
- AKTAŞ, Prof. Dr. Şerif, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ yay., 2. baskı, Ankara, 1991.
- AKYÜZ, Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizileri, İnkılap Kitabevi, İst.
- ATAÇ, Nurullah, Tercüme Üzerine, Tercüme Dergisi, c. 12, sayı: 63-64, s. 82, Temmuz-Aralık 1958.
- AYTAÇ, Gürsel, Edebiyat Yazıları 1, s. 126-133, Gündoğan Yay., Ankara, 1990.
- AYTAÇ, Gürsel, Edebiyat Yazıları 2, Gündoğan Yay., s. 20, Ankara, 1991.
- AYTAÇ, Gürsel, Edebiyat Yazıları 3, s. 29-31, Gündoğan Yay., Ankara, 1995.
- AYVAZOĞLU, Beşir, Altı Çizili Satırlar, s. 159-161, Timaş Yay., İstanbul, 1997.
- BAKIRCIOĞLU, N. Ziya, Başlangıçtan Günümüze Türk Romanı, Ötüken Yay. 3. baskı, İstanbul, 1997.
- BELOT, Adolphe, İki Kadın (Ahmed Rasim), Cemal Efendi Mtbs., İstanbul, 1306.
- BENJAMİN, Walter, Çeviricinin Ödevi, Tercüme Dergisi, c. 15, sayı: 73-74, s. 110, Ocak-Haziran 1961.
- CHATEAUBRIAND, Atala (çev. Mahmud Ekrem Rezaizade), Terakki Mtbs., İstanbul, 1288.
- CHATEAUBRIAND, İbni Sirac-ı Ahir, (çev. A. Tahir), Mihran Mtbs., İstanbul, 1298.
- CHATEAUBRIAND, Rene (çev. Mehmed Celal), safâ ve Enver Mtbs., İstanbul, 1311.
- De KOCK, Paul, Profesör Fişklak (çev. Memduh), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1306.

- De MONTÉPİN, Kızıl Sihirbaz (çev. E. Alik), Ceride-i Şarkiye Mtbs., İstanbul, 1306.
- De MONTÉPİN, Xavier, 13 Numaralı Araba (çev. Halil Edib-Ali Rıza), Mahmud Bey Mtbs., İstanbul, 1307.
- DEFOE, Daniel, Hikâye-i Robenson (çev. Ahmed Lütfi), Takvimhane-i Amire, İstanbul, 1280.
- DEMİRCİOĞLU, Cemal, “19. Yüzyıl Türk Edebiyatında Tercüme Kavramı”, Journal of Turkish Studies Kaf Dağının Ötesine Varmak Günay Kut 2, s. 13-31, Harvard University, 2003.
- DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, terceme maddesi, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997.
- Du BOİGOBEY, Fortuné, Kedi Gözü (çev. Mustafa Fazıl-Ahmed Raif), Artin Asaduryan Mtbs., İstanbul, 1307.
- DUMAS père, Alexandre, Amori (çev. Ali Nihad), Mahmud Bey Mtbs., İstanbul, 1303.
- DUMAS père, Alexandre, François Picaud (çev. Ahmed Nuri), Mahmud Bey Mtbs., İstanbul, 1302.
- DUMAS père, Alexandre, Monte Kristo (çev. Teodor Kasap), Ahmed Midhat'ın Mtbs., İstanbul, 1288.
- ERUZ, F. Sâkine, Çeviriden Çeviribilime, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2003.
- FÉNELON, Aristonüs (çev. Reşad), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1306.
- FÉNELON, Telemak Tercümesi (çev. Ahmed Vefik Paşa), Matbaa-i Hüdevendigar, İstanbul, 1297.
- FÉNELON, Tercüme-i Telemak (çev. Yusuf Kâmil Paşa), Tabihane-i Amire, İstanbul, 1279.
- FLAMMARION, Camille, Balonla Seyahat (çev. Mehmed Rüşdü), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1307.
- GABORİAU, Emile, Mösyö Lökok (çev. Mahmud Sadık), Cemal Efendi Mtbs., İstanbul, 1306.

- GİDE, André, Tercüme Hakkında Bir Mektup, Tercüme Dergisi, c. 1, sayı: 2, s. 190, 19 Temmuz 1940.
- GÜROL, Ender, Dünya Edebiyatçıları Ansiklopedik Sözlüğü, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1964.
- HAEDENS, Kléber. Roman Sanatı, çev. Yaşar Nabi, İkinci baskı İstanbul, 1961.
- Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, Ankara, 2002.
- HUGO, Victor, Bir Mahkumun Son Günü (çev. Ali Nihad), Mihran Mtbs., İstanbul, 1303.
- HUGO, Victor, Garib Nine (çev. Azize Hanım), Basiret Mtbs., İstanbul, 1292.
- HUGO, Victor, Sefiller (çev. Ş. Sami), Mihran Mtbs., İstanbul, 1297.
- KARR, Alphonse, İhlamur Altı (çev. Mahmud Şevket Paşa), Mihran Mtbs., İstanbul, 1298.
- KEFELİ, Emel, Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri, Kitabevi, İstanbul, 2000.
- KOCK, Paul de, Kamere Âşık (çev. Ahmed Midhat), Tercüman-ı Hakikat Mtbs., İstanbul, 1303.
- KUNTAY, Midhat Cemal, Tercüme Merhalesinde Resmî ve Hususî Adımlar, Tercüme Dergisi, c. 5, sayı: 25, s. 53, 19 Mayıs 1944.
- LAFFONT-BOMPIANI, Dictionnaire des Ceuvres, Volume des Index, Paris, 1962.
- LAMARTİNE, Rafael (çev. İsmail Hakkı Eldem), Nişan Berberyan Mtbs., İstanbul, 1311.
- LAMARTİNE, Rafael (çev. M. S.-E. L.), Âlem Mtbs., İstanbul, 1314.
- MARİE, Jules, Menfur Roje (çev. Selanikli Tefik), Kostantinepolis ve Servet Mtbs., İstanbul, 1305.
- MARYT, Kaptan Kabl (çev. Beykozlu Necib), Matbaaü'l-İtidal, İstanbul, 1303.
- MERİÇ, Cemil, Kırk Ambar, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul, 1980.
- MONTÉPİN, Xavier de, Asniyer Faciası (çev. Süleyman Nafiz), İstapan Mtbs., İstanbul, 1307.
- MONTÉPİN, Xavier de, Paris Batakhaneleri (çev. Mehmed Hilmi), Matbaa-i İzzet Sedat, İstanbul, 1297.

- MONTÉPİN, Xavier de, Simon ve Mari (çev. E. Alik, Ceride-i Şarkiye Mtbs., İstanbul, 1306.
- MORAN, Berna, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, Cem Yayınevi, 9. baskı İstanbul, 1994.
- OHNET, Georges, Demirhane Müdürü (Ahmed İhsan Tokgöz), Ceride-i Şarkiye Mtbs., İstanbul, 1305.
- OHNET, Georges, Meram (çev. Fatma Âliye), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1307.
- OHNET, Georges, Nesis Yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri (çev. Asaf Şerefeddin), Artin Asaduryan, İstanbul, 1308.
- OHNET, Georges, Serj Panin (çev. Selanikli Tefik), Mahmud Bey Mtbs., İstanbul, 1303.
- OHNET, Georges, Suziş Yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı (Muzaffer Gıyaseddin), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1309.
- OKAY, Orhan, Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Midhat Efendi, M.E.B., İstanbul, 1991.
- OKAY, Orhan, Sanat ve Edebiyat Yazıları, s. 45-53, Dergâh yay., İstanbul, 1990.
- Oxford Thesaurus, translation maddesi, Oxford University Press, Oxford, 1997.
- ÖNERTOY, Olcay, Tanzimat Döneminde Edebiyat Anlayışı, Selçuk Üniv. Edebiyat Fak. Yay., s. 68, Konya, 1981.
- ÖZEĞE, Seyfeddin, Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu (5 cild), İstanbul, 1973.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat, Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Maarif Matbaası, İst. 1941.
- PELLİCO, Silvio, Meprizon Tercümesi (çev. Mahmud Ekrem Rezaizade), Matbaa-i Tasvir-i Efkar, İstanbul, 1291.
- PERİN, Cevdet, Tanzimat Edebiyatı'nda Fransız Tesiri, s. 101-232, İst. Üniv. Edebiyat Fak. Yay., İstanbul, 1946.
- POUCHKİNE, Kar Fırtınası (çev. Madam Gülnar Olga de Lebedef), Tercüman-ı Hakikat Mtbs., İstanbul, 1307.
- RADCLİEFFE, Ann, Üdolf Hisarı (çev. Ahmed Midhat), Kırk Anbar Mtbs., İstanbul, 1307.

- Roget's Thesaurus of English Words & Phrases, Translation maddesi, Penguin Books, London, 2000.
- ROHDE, Georg, Tercüme Dair, Tercüme Dergisi, c. 1, sayı: 5, s. 475, 19 İkinci Kanun 1941.
- SEVÜK, İsmail Habib, Avrupa Edebiyatı ve Biz, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1940.
- STANZEL, Franz K., Roman Biçimleri, Türkçesi: Fatih Tepebaşı, Çizgi Yayınları, Ankara, 1997.
- SUE, Eugène, "Şikemperverî" Oburluk (çev. Mihalaki), Matbaa-i Ebuzziya, İstanbul, 1299.
- SUE, Eugène, Tembeller Muaşakası (çev. Ahmed Arifi), Mihran Mtbs., İstanbul, 1300.
- ŞEMSEDDİN SAMÎ, Kamus-ı Türkî, terceme maddesi, İkdam Matbaası, Dersaadet, 1317.
- TANPINAR, Ahmed Hamdi, 19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, 8. baskı, İstanbul, 1997.
- TANSEL, Fevziye Abdullah, Ahmet Midhat Efendi'nin Garp Dillerinden Tercüme Roman ve Küçük Hikâyeleri, Tercüme Dergisi, c. 11, sayı: 60, s. 119-120, Nisan-Haziran 1955.
- TERCÜME, c. 10, sayı: 55, s. 59, Ocak 1953
- TERCÜME, c. 12, sayı: 63-64, s. 77-84, Temmuz-Aralık 1968
- TERRAİL, Ponson du, Paris Faciaları (çev. Ahmed Münif), Ceride-i Askeriye Mtbs., İstanbul, 1298.
- TOLSTOÎ, Leon, Famiya Saadeti (çev. Madam Gülnar Olga de Lebedef), Tercüman-ı Hakikat Mtbs., İstanbul, 1309.
- TÖPFFER, Rudolphe, Amcamın Kütüphanesi (çev. Mehmed Tahir), Mihran Mtbs., İstanbul, 1298.
- UŞAKLIGİL, Halit Ziya, Hikâye, Haz. Nur Gürani Arslan, YKY, İstanbul, 1998.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya, Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü, Ülken Yayınları, İstanbul, 1997.

- ÜYEPAZARCI, Erol, Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes, Göçebe yay., İstanbul, 1997.
- VERNE, Jules, Elmaspare (çev. Selanikli Tevfik), Mahmud Bey Mtbs., İstanbul, 1308.
- VERNE, Jules, Kaptan Gran'ın Çocukları (çev. Ahmed İhsan Tokgöz), Artin Asaduryan Mtbs., İstanbul, 1307.
- VERNE, Jules, Kaptan Hateras'ın Seyahati (çev. Ahmed İhsan ve Mazhar), Âlem Mtbs., İstanbul, 1308.
- VERNE, Jules, Seksen Günde Devr-i Âlem (çev. Ahmed İhsan Tokgöz), Cemal Efendi Mtbs., İstanbul, 1306.
- VOLTAİRE, Hikâye-i Hikemiye-i Mikromega (çev. ....), Bâbîâli Karşısında 57 numaralı matbaa, İstanbul, 1288.
- WEİDLE, Wladimir, Tercüme Sanatı, Tercüme Dergisi, c. 1, sayı: 4, s. 389, 19 İkinci Teşrin 1940.
- WİLBRANDT, Adolphe, Arzu-yı Hayat (çev. Nüzhet), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1307.
- XÉNOPHON, Hüsrevnâme (çev. Ahmed Midhat), Tercüman-ı Hakikat Mtbs., İstanbul, 1302.
- YALÇIN ÇELİK, S. Dilek, Fransızcadan Türkçeye Çevrilen Romanlar, Frankofoni Dergisi, Hacettepe Ün. Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü yay., s. 205-c. 14, s. 479-c. 15, Ankara, 2002-2003.
- YALÇIN, Sıddıka Dilek, 19. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman, yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1998.
- YAVUZ, Hilmi, Yazın Üzerine, s. 44-48, Bağlam yay., İstanbul, 1987.
- YILMAZ, Durali, Romanımız ve İnsanımız, Nakışlar Yayınevi, İstanbul, 1976.
- ZOLA, Emile, Canlı Cenaze (çev. Mehmed Rüşdü), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1307.
- ZOLA, Emile, Feyezan (çev. Mehmed Rüşdü), Kasbar Mtbs., İstanbul, 1307.
- ZOLA, Emile, Terez Raken (çev. Muallim Naci), Âlem Mtbs., İstanbul, 1307.

EK 1**TERCÜME ROMANLARDA MÜTERCİMLERİN VE YAYINCILARIN
YAZDIKLARI ÖNSÖZLERDEN SEÇMELER****Hikâye-i Robenson**

Yazarı: Daniel Defoe

Mütercimi: Ahmed Lütfi 1280 (1864)

(Dibace-i Hikâye-i Robenson)

li-muharririhi

Arz-ı hizmettir meramım yazmadan bu kıssayı

Yoksa erbab-ı nazar her şeyden alır hisseyi

mealince ashâb-ı rüşd ü basiret işbu hikâyeden müstağni ise de mütâlaâsıyla telezzüz olunur hikâyât-ı garîbeden olduğu cihetle Türkçeden maada sair lisanlara tercüme olunarak bütün dünyaya neşr olunmuş olduğu halde böyle bir hikâye-i meşhûrenin letâfet ve hüsn-i eda ve ifadesi müsellemler-i âlem olan lisan-ı Osmanide bulunmaması tecviz olunamayacağına ve ulûm u maarifin revacgâhı olan şu asr-ı hümayun-ı hazret-i padişahide her türlü esbab-ı hüner ve maârifin ilerlediği sırada bu misillü şeylerin dahi lisanımıza nakl u tercümesi faideden hâlî olmayacağına mebni nüsha-i zîbende-i lutf u şevket ve me'haz-ı celil-i mebâhis-i adalet ve merhamet olan velinimet-i bi-minnetimiz padişah-ı maarif ittisaf es-sultan ibnüs-sultan es-sultan Abdülaziz Han edamellahu teâlâ zılal-i şevketihi ve saltanatihi ile ahirizzaman efendimiz hazretlerinin sâye-i ihsan-vâye-i padişâhîlerinde takvimhâne-i âmire musahhihi Ahmed Lütfi hikâye-i mezkûrenin nüsha-i müterceme-i Arabiyyesini hoş ayende ta'birat ve tekellüm-i edası üzere açık ifâdât ve ibârât ile lisan-ı letâfet-resân Osmanîye nakl ve tercümeğe vaz'-ı hâme-i makderet ile haddim olmayarak ebnâ-yı millete nâçizâne bir hizmet arz eyledim.

Atala

Fransızcadan tercüme olunmuş bir hikâye-i garîbedir.

Müellifi: Chateaubriand

Mütercimi: Mahmud Ekrem 1288 (1872)

Mukaddime-i Mütercim

Kitâbhâne-i cihâna nice müellefât-ı makbûle vaz' ve ihdâ ile nâm-ı nâmîsini ile'l-ebed averde-i elsine-i enâm etmek saâdet-i hayât- kıymetine nâil olan Avrupa üdebâ ve müellifin-i meşhûresinden biri de (Şatöbriyan) nâm zât-ı fezâil-simâtdır.

Elsine-âşinâyân me'ârif indinde ma'lûmdur ki müellif-i mûmâileyh âlem-i edebiyâtın her cihetinde hâiz-i kesbü's-sebak-ı iktidâr ve iftihâr olmakla iştihâr etmiş ve ulûm-ı edebiyenin umûm aksâm ve envâ'ına müteallik yazdığı Kütüb-i adîde şöhret-i şâyi'a-i kalemiyesine birer şâhid-i ulvî- mekâl bulunmasıdır.

Edîb-i mûmâileyhin âsâr-ı mevcûdesinin en ziyâde kıymetdâr olanlarından birisi (Atala) nâm te'lîf-i behiyesidir ki mevzû'ı Amerikalı (Şaktas) ve (Atala) nâmlarında bir vahşi ile bir vahşiyenin macera-yı aşk ve muhabbetlerinden ibâret ise de mecmû'ı bir bağ-ı tab'î bir ibrettir. Ne bağ-ı ibret ki her köşesinden nice enhâr-ı hikmet ve hakîkat coşan ve her meşceresinde nice esrâr ve âsâr-ı letâfet ve garâbet muhtefî ve nihândır! Ne bağ-ı ibret ki zîr ü bâlâ ve etrâf ü enhâsını ihâta eden letâif-i tabi'iyeye Amerika ormanlarını görmeyen ve ahâlî-i vahşiyesiyle ihtilât ederek ahlâk ve âdâtını öğrenmeyenler için me'fûkû'n-nahlîdir. Zira kuvve-i tahliyenin tasvîr ve teşkîl edebileceği suver ve temâsîl-i ahvâl ve vukû'ât hâricdeki meşhûdâtına göre sûret-yâb-ı temessül ve teşekküldür. Müellifinin bu bağzar-ı iber ve âsârı bu vechile nigâr-şepzîr-i sahâyif ta'rîf ve beyân etmeğe muvaffakiyeti ise ta (Yeni Dünya)ya gidip vahşilerle görüşmek ve birçok tahkîkât ve tefahhüsât icrâ etmek sâyesinde olduğu âhir-i kitaptaki hâtîme-i mahsûsadan dahi münfehim olacaktır.

İşte şu tevcîhât ve tavsîfât ve belki medh ve senâsiyçün kuvve-i fikriyenin îcâd edeceği her türlü mübâlağât bile hâiz olduğu kıymet ve meziyet ve letâfetini bi hakkın ta'rîfden kâsır ve idrâk-i mâhiyeti serâpâ mütâla'asına münhasır olduğu tecrübe edenler nezdinde bir emr-i musaddak ve müsellemler olan bu eser-i sahârâne

ve şâirâneyi geçen sene bir aralık mütâlaa ile cuybâr-ı hoşçereyân mekâlinden tereşşüh eden cür'ât-ı müeddâ ve meâl-i mîzâb kalem-i acz-rakam vâsıtasıyla lisânımıza nakl ve isâleye kalkışmış ve hatta mukaddimesiyle asıl hikâyenin bidâyetinden tercüme ettiğim mikdârını (Hakâyık) gazetesıyla tab' u neşr ettirmiş iken bi'l-âhire bazı meşâgil ve gavâilin haylûletiyle tercümeyle devâm edemeyerek haliyle terk etmiş idim.

Bu bin iki yüz seksen sekiz sene-i hicriyesi Ramazanında ihlâl-i zihn etmeyecek bir âriza-i vücûdiye ile beş on gün kadar mecbûren bir tarafa çıkamadığımdan ve işsiz canım dahi sıkıldığından kendime eğlenceli bir meşgûliyeti müfide taharrî eyledim. Hâtırına (Atala) tercümesini ilerletmek lâyih olduğundan o müddet içinde biraz şey tercüme ederek ve ondan sonra dahi akşamları ve sabahları meşâgil-i mahsûsa ve mukannineden hâlî ve masûn kalan ekall-i saatimi bu işe hasreyleyerek üç ay zarfında tercümenin ikmâline muvaffak oldum. Ve bizim üdebâya nâçizâne bir yâdigâr olmak üzere şu sûretle tab'na dahi cür'et eyledim.

Şu tercüme-i hakîrâneyi nazar-ı mütâlaadan imrâr ve bi'l-husûs bunu aslıyla yani Fransızcasıyla muvâzene külfetini ihtiyâr buyuran zevât-ı maarif-simât tercümenin ne kadar kusûr ve nekâyisle âlûde olduğunu görürlerse de bunun yevmîsi bir saate bile çıkışmayan üç aylık bir sa'y-i cüz'iyenin mahsûlü olduğunu ve mütercimnin alenen i'tirâf eylediği fikdân-ı kudretini ve bir de lisânımızın her manayı tamamıyla ve suhûletle ifâdeye kâfi olmayan vüs'at-i hâziresini pîş-i nazar-ı insâfa alınca görecekları nekâyis ve kusûru ma'zûr tutmaları lâzım gelir.

Evet lisânımızın sâir kubhiyât ve nekâyisinden kat'-ı nazar hâlâ murâdât ve tasavvurâtımızı bile tamâmıyla ifâdeye kâfi olmadığı kaziyesi nasafet-kârân-ı efâzil ve avârifin ve husûsiyle elsine-i garbiyyeden birisine âşinâ olan erbâb-ı maârifin bilâ tereddüd i'tirâf ve teslîm edecekleri şey olup bu kaziyenin hilâfını iltizâm edenleri iskâta ise mecbûriyet olmadığı gibi öyle bir mes'eleyi burada mevzubahs ve muhâkeme etmeğe lüzûm görülmediğinden bunu bu vechile geçerek yine maksada avdet ve rücû' ederim.

İkmâl-i tercümesine âcizâne muvaffak olduğum kitap bir dîbâce ve bir hikâye ile bir de bir hâtimeyi hâvî olup dîbâce-i kitâb (Şaktas)ın sergüzeştini naklettiği (Rene) nâmındaki genc Fransızlı ile sûret-i mülâkâtını ve hikâye dahi (Avcılar) ve

(Çiftçiler) ve (Fâcia) ve (Tedfîn ve Mâtem) unvânlarıyla dört kısma münkasım olarak (Avcılar) (Nate) tâifesiyle kastor şikârına giderken (Şaktas)ın (Rene)ye nakl-i sergüzeşt ettiğini ve (Çiftçiler) (Şaktas)ın ma'sûkası (Atala) ile birlikte firâr ederler iken bir fırtına hengâmında müsâdif oldukları bir ihtiyârın gârine'n-necâlarından sonraki vukû'âtı ve (Fâcia) (Atala)nın kendi kendini temsîm ettiğini ve (Tedfîn ve Mâtem) (Atala)nın naaşını defniyle (Şaktas)ın mensûb olduğu tâife nezdine avdetini ve hâtîme dahi müellif-i kitâb (Şatöbriyan)ın telîfînde beyân ve hikâye eylediği ahvâl ve vukû'ât kendisinin ne vechile mesmû' ve ma'lûmu olduğunu şâmildir.

İfâde-i Mahsûsa

Tercüme ettiğim kitabın bazı yerindeki mebhaslerin tercümede bazısı îcâz ve bazısı bütün bütün tayy ve bazısı dahi tahrîf ve tağyîr olunmuş ve bu da müellif-i kitapla müterciminin o mebhasler üzerine nokta-i nazarlarının ihtilâf-ı tabi'iyyesinden neş'et etmiştir.

Ekrem

Pol ve Virjini Tercümesi

Müellif: Bernardine de Saint Pierre

Mütercim: Emin Sıddık

1290 (1873)

İhtâr

Avrupa meşâhîr-i müellifninden Bernardin de Saint Pierre nâm zâtın te'lîf-gerdesi olup Pol ve Virjini tesmiye olunan hikâye gâyet garîb ve kırâate şâyân olmağla bu kere kalem-i hatâ ilm-i âcizânemle lisân-ı Azbü'l-beyân-ı Türkîye ihtisâren nakl u tercüme ve cüz be cüz neşrine karar verilmiştir.

İşbu hikâye sahîhan Avrupa müellifleri tarafından kaleme alınan kısasın birincilerinden olmağla tercümesinde elden gelen sa'y ve gayretde kusûr olunmamıştır.

Bu misillü hikâyeler tab'-ı insânîye küşâyış vereceği ve efkâra dahi mehmâ-emken yardım eyleyeceği cihetle cümlelerin hüsn-i kabûlünü hâiz olur i'tikâdayım gerçi bu aralık karîha ve tercüme mahsûlü olarak riyâz-ı maârifeye bir nice nihâl gars olunmuş ise de bu eser her iki tarafı okşayarak neşv ü nemâ bulmuş olmağla gerek ibâre ve imlâca ve gerek matbaaca görülecek nekâyis ve hatayât pûşîde-i iğmâz ile mestûr buyurulup kariîn-i afv olmasını erbâb-ı mütâlaadan temennî eylerim.

Sadık

Hatm-i Kelâm

Mukaddimesinde dahi beyân olunduğu üzere Fransaca şöhreti velvele-endâz olan Bernardin dö Sen Piyer nâm müellif-i meşhûrun âsâr-ı kalemiyyesinden bulunan işbu hikâye-i acîbe-i müte'ellimenin mücerred ebnâ-yı vatana bir yâdigâr olmak üzere ihtisâren tercümesine vüs'üm mikdârı gayret ederek lehü'l-hamd muvaffak oldum.

Şu kadar var ki bu hikâyenin Fransızcası resimli olarak tab' edilmiş ve bu ise Fransa'da bu misillü kitapların on-on beş bini birden satılmasından neş'et etmiştir.

Bu halde hem kitap resimli basılır ve hem de fiyatı fâhiş olmaz.

Maarif Nezâret-i celîlesi bu tercümenin her vakit tab' u neşri hakkını mütercim-i fakîre vermiştir onun için hiçbir kimsenin ma'lûmâtım olmaksızın tab' u neşr salâhiyeti olamaz. Binâenaleyh nevresidegân-ı vatan mütâlaaya rağbet buyururlar ise ol halde ikinci defa olmak üzere resimli olarak bir sûret-i mükemmelede tab' ettirilmesine tabî bir gayret gelir.

Bundan başka Fransızların nâmıyla iftihâr etmekte oldukları Aleksandr Düma'nın âsâr-ı mergûbesinden bazısını tercüme etmek niyetindeyim inşaallâh buna da muvaffak olurum.

Emin Sıddık

Taaşşuk-ı Tereze ve Cozeb

İtalyancadan tercüme olunmuştur.

Müellifi: Liyonar

Mütercimi: Hadika Muharriri Ş. Sami

1290 (1873)

İfade-i Meram

İşbu eser İtalyan lisanında Liyonar nam müellifin te'lifi olup meali âşıkâne yazılmış rikkat-âmiz mektupların içinde mahfi gayetle garib ve feci' bir hikâyeden ibaret olarak âlâm-ı aşk ve tesir-i muhabbetin bir tarifesi ve ismet ve hüsn-i ahlâkın bir mizanı makamında olmağla elsine-i ecnebiyede bir mizanı acizanemiz olan birçok hikâyelerden bi't-tercih tercümesinin (Hadika) gazetesine tefrika suretiyle derci münasib görülmüş ise de şimdilik Hadika'nın kıtası müsaid olmadığından iptidalarını mütalaa buyuranlar hikâyenin mabadinden mahrum kalmamak için cüz cüz olarak ayrıca tab'ına karar verilmiştir.

Mes Prisons

Müellifi: Silvio Pellico

Mütercimi: Mahmud Ekrem

1291 (1874)

Şu Me Prizons tercümesine Fransızcaya yeni heves ettiğim zaman ki bundan beş sene akdem tecrübe-i kalem yolunda başlayıp on dokuzuncu mebhase kadarını ol vakit dahi çıkmakda bulunan Terakki gazetesiyle tefrika suretinde neşrettirmiştim ki buna dair gönderdiğim mektup ile tercümenin birinci mebhasi gazetenin 6 Cemaziyel'ulâ 1286 tarihli nüshasıyla çıkmışdı. Bunu söylemekden maksadım tercümenin yeni bir şey olmadığını anlatmaktır.

Tecrübe-i kalem içinse sehlü'l-ibare bir şey arayıp bulmak iktiza ederken Me Prizons'u tercümeyle kalkışmaklığım lisan hocasının tavsiye-i müşkil-pesendanesine firifte olmakdan ileri gelmiştir. Yoksa bunun ahlâk-hikmet-edyan-kelam gibi ulum-ı âliyye müteallik olarak tazammun ettiği birtakım mesail-i dakika ve mütalaat-ı

amikanın kuvvet ve mana-yı asliyyesi izale veya tağyir olunmaksızın Türkçeye nakl ve tercümesindeki suubet ve müşkilatı ibtidadan takdir etmiş olaydım ihtimal ki hiç başlamazdım.

Halbuki bunun gazete nüshaları üzerinde münteşir olan tercümeleri her neden ise -me'mulümden çok ziyade olarak nezd-i erbab-ı maarifde karîn-i nazar-ı rağbet olmak şerefine nail olmuş ve hatta tercümenin inkıta-ı neşrinden sonra buna devam ve itmam olunması bir hayli zevat tarafından ihtar ve tavsiye buyurulmuşdu.

Tercüme haddizatında bir şey değil ise de mademki Fransızcayı tahsile heveskârlığının ilk eseridir ve mademki vaktiyle buna haylice emek ve vakit sarf olunmuşdur evrak-ı perişan üzerinde kalmakla sahife-i âlemden bütün bütün nabud ve bînişan olmak hârgâhında bulunmasına gönlüm kail olamadı. Binaenaleyh şu suretle risale suretinde dahi tab' ve temsiline şevk ve cesaretim hasıl oldu. Asıl kitabın mündericatı cabeca ehemmiyetden hali olmamak ve tercümesinin kısm-ı azamı cemi'-i zamanda aczini mu'terif olan müterciminin o lisanında pek mübtedi bulunduğu zamana tesadüf etmek gibi birtakım sebeplerden dolayı şüphe yokdur ki şu tercümede enzar-ı erbab-ı mütalaaya pek çok hata ve kusur manzur olsun. Mamafih ummam ki emsal-i sairesi hakkında bîdirîğ tutulan muamele-i afv ve iğmazdan bu eser -kusurunun itirafıyla beraber- mahrum ve mehcür olsun.

M. Ekrem

Garib Nine

Müellif: Victor Hugo

Mütercim: Azize Hanım

1292 (1875)

Notre-Dame De Paris

Not: Notrdam dö Pari'nin bazı kısımları bu isimle tercüme edilmiştir. Mütercim kapağa bu bilgiyi eklemiştir.

Bi-tevfik-i Te'âlâ işbu asr-ı ma'ârif-hasr-ı hazret-i tâcidârîde ulûm-ı edebiyenin yani bir lisanı doğruca okuyup yazma fenlerinin teshîl-i tahsîli yolunda

erbâb-ı himem-i âlîye ve ashâb ve maarif ve ulûm-ı müte'âlîye taraflarından edilen ikdâmât-ı mütevâliye ve ihtimâmât-ı mütenâliye sâyesinde usûl-ı cedîde üzere nice nice kütüb ve resâil-i nâfi'a tertîb ve telîf olunarak birtakım esâtize-i meherenin usûl-ı mezbûrede ta'lîm ve tefhîm etmeleri sebebiyle evvelleri hadd-i buluğa varınca usûl-ı kadîme üzere ale'd-devam çalıştıkları halde harekeli bir kitabı dersce suhûletle okuyamayan sıbyân şimdi bu sayede o müddet zarfında kendi lisanını kitabetiyle beraber tahsîl ettikten sonra elsine-i ecnebiye-i müteaddideyi tekellüm ve kitablariyle tahsîl ederek Anı kâlen ve kalemen ifadeye muktedir ve tahsîl ettiği lisanların kuvvet ve şivesini kaybetmeyerek yekdiğere tercemeye muvaffak oldukları manzûr-ı nazar-ı ibtihâcımız oluyor.

Bu kadar az müddet zarfında bu sûretle tahsîlin imkânını teyîd ve tahkîk ve emsâl ve akrânını bu yola terkîb ve teşvîk maksad-ı hayr mîrsadiyle hemşîrezâde-i âcizî Azize Hanıma ki sekiz dokuz yaşına kadar Mısır'da Kur'ân-ı Kerîm ve usûl-ı cedîde üzere bir miktar lisan-ı azbü'l-beyân-ı Osmanî ta'allüm ve muahharan Dersâadet'e gelip dört beş sene Türkçe ve Arabî ve Fransızca ve Fârisî lisanlarını tekellüm ve kitâbetle beraber tahsîl ederek on dört yaşında bulunduğu halde alâ-sebîli't-tecrûbe Fransa udebâ-yı meşhûresinden (Viktor Hügo)'nun kaleme almış olduğu (Notrdam dö Pari) eser-i mu'teberinin âdâb-ı İslâmiye ve ahlâk-ı milliyeye mugâyir olmayan bazı fıkralarını bi'l-ifrâz Fransızcadan Türkçeye terceme ettirilmiştir.

Mûmâ-ileyhâya müceb-i ez-diyâr-ı izdiyad-ı şevk ve himmet ve emsâline bir numûne-i sa'y ve gayret olmak üzere tab'ı için ruhsat istihsâli zımında Maarif Nezâret-i Celîlesi'ne bi't-takdîm üzerine hatt-ı hatâ çekilen cümlelerin bazısını bütün bütün terk ü tayy ve bazılarının yerlerine levâzım-ı ba'îdelerini ityân ve sebt eyledikten sonra terceme bir başka sûret giyerek tab' u temsîline müsaade olunmuştur.

Hasbe'l-ibtidâ vukû' bulan zellât ve hafîâtan erbâb-ı hüner ve ma'ârifin iğmâz-ı ayn buyuracaklarına istinâden meşhûr-ı dide-i iftiharımız olan bu kadar âsâr-ı ma'ârif-nisâr arasında Hân-ı bî-imtinân Selim-i sâni'ye nisbetle (rahle-i cerâd min nemle) kabîlinden olarak pîş-i enzâr-ı umûma vaz'la neşrine ictisâr kılınmıştır.

Telemak Tercümesi

Tab'-ı Evvel

Müellifi: Fénelon

Mütercimi: Ahmed Vefik Paşa

1294 (1877)

Mukaddime

İki bin beş yüz seneden beri taraf taraf ferce bulan ma'ârif ve sanâyi'den kitâbete ve edebiyâta dair mesel ve destan ve kıssa ve fıkra gibi hikâyeler her semtte şâyi' olmuş ve bazı memlekette giderek nân u nemek mertebesinde kimsenin elinden düşmemek derecede meraklar sarmış olmasıyla herkes eğlence makamında munhasıran hikâye mütâlaasına mecbûr ve müptelâ olmuştur mesela Fransa ve İngiltere'de beher sene beş altı yüz cedîd te'lifât yalnız hikâyete mahsûsen neşr ve eskilerinden bin beş yüz kadarı tekrar tab' olunmağa başlamıştır.

İşte tabiatıyla vakit vakit her ülkede bu hikâyâtın envâi itibar bulup kimi âdi hikâye kimisi ahlâk ve âdât birazı aşk ve muhabbet yahut cinnet ve cidâl destanları birtakımı uzak ülkeler ve mechûl mahaller içinde seyahati ve bir miktarı da ma'mûlât ve masnû'ât-ı garîbe ve keşfiyât-ı cedîde hakkında birtakım tafsîlâtı hâvî olmak üzere çıkarılan âsâr-ı mütenevviyanın her biri bir yüzden terakkî-i ma'ârifeye hizmet etmiş ve hatta Avrupa'da mebâdî-i fûnûn küçücük çocuklara hikâye arasında okutulup unfuvân-ı tufûliyette zihinleri fûnûna sardırılarak bu yüzden pek çok âsâr-ı garîbe zuhûr eylemiş olmasıyla hikâyâtın mebnî olduğu esâsa hizmeti ve kârilerine menfaati derkârdır. Tasarrufât ve terakkiyât-ı mülkiye ve tehzîb-i ahlâka dair nesâyih-i müessireyi hâvî olup uzûbeti cümlelerin musaddakı bulunan Telemak kitabı dahi bir nevi hikâyât-ı edebiyenin nümune-i müştehiresi olmağla ibaresinin lezzeti anlaşılacak derecede kelime kelime gayet açık ve müzeyyen surette yapılmış bir sahîh tercümesinin tab' u neşrine ibtidâr olunacaktır. Mütâlaasına rağbet edenler bir yeni zeminde kitâbet öğrenip Türkçenin vüs'atını anlarlar zira bin sene içinde şöhret bulan birinci derecede makbûl ve kârname roman kitaplarından Elf Leyle Hümâyunnâme Jilbılas Kandid Pol Virjini Heloiz Korin Mopra Robinson Tom Conz Tristam Şandi Güliwer Gaymanring Mohikan Verter Don Kişot Dekameron gibi

birer zemin-i mahsûsda yazılmış müellefâtın aynıyla tercümelere hep birer vadide tarz-ı nevîn-i kitâbettir her biri de sarf-ı Osmanlı lisânına yaraşıp lezzet vermesi mukarrerdir.

Graziella

Müellifi: Lamartine

Mütercimi: Yusuf Neyyir

1296 (1879)

Mukaddime

Bir kavmin dâye-i medeniyeti ittifâk ise sermaye-i saadeti de ahlâktır; bir kavmin kavmiyyetini muhâfaza eden fikr-i asabiyyet ise asabiyyet fikrini veren de ahlâktır.

Bu sebeptendir ki bir heyetin hâl-i hâzırında bir istidlâl-i istikbâli murat edenler her şeyden ziyâde ahlâk cihetini nazar-ı i'tisâma alırlar ve saadet ve felâketine o yoldaki tedkikleri neticesi olarak hükmederler.

Öyle ise bir heyetin yalnız devam ve sebâtını değil yalnız ittifâk ve ittihâdını da değil hatta varlığını bile muhâfaza eden ahlâktır. Ahlâksız kavim bir kere cehâletten kurtulamaz. Cehâlet ise hangi mamûreye ayak atsa her köşesini tahrip ve tezlil ve hangi saadethâneye el uzatsa der ü dîvarını âşiyâne-i bûme temsîl ve tebdîl etmek şâibesinden vâreste olamaz.

Çünkü bir kavmin terakkiyât-ı maddiye ve maneviyesi ilme, ilm ise ilmin lüzumunu bilmeye, ilmin lüzumunu bilmek ise ihtiyâcât-ı beşeriyeyi düşünmeye, ihtiyâcât-ı beşeriyeyi düşünmek ise vezâif-i umumiye-i insaniye meyânında bir vazîfe-i hususiye-i insaniye olduğunu bilmeye ve bunu bilmek ise ahlâka tevakkuf eder.

Ulûm-ı edebiyenin vazîfe-i esâsiyyesinden biri de ahlâk dersi vermek olmasına göre bu ilme ne kadar ulviyet isnâd olursa yeri var ve bunun lüzum ve vücubu bir pâ-yı tahttan tâ iki evli bir köy ahâlîsine varıncaya kadar her cem'iyet-i beşeriye için bedîhî ve derkârdır. Tarihin ulûm-ı edebiyenin aksâm-ı mühimmesinden olması

vukuât-ı siyâsiyede bile ahlâkı medâr-ı muvâzene ve netîce-i muhâkeme addetmek ihtiyâcından kurtulamamasına mebnîdir.

Bundan dolayıdır ki vak'anüvislerin vezâif-i esâsiyesinden biri de beyân edegeldikleri vekâyi'in ahlâka taalluk eden cihetini kemâl-i ehemmiyetle zıkr ü ta'dâd olmuştur.

Kıyas ve hikâyâtın vaz'an ve esâsen ahlâk-ı umûmiyeye hizmet maksadıyla yazılmakta olmasına nazaran hemen her fikrasının netice-i ahkâmından bir ahlâk dersi çıkmalıdır ve hikâye olunan şeylerin tabiat ve âdet dâhilinde olması bunlar da bir şart-ı a'zam olmak üzere kabul edilmelidir.

Arab üdebâsı bir vakit her şeyde ileri gittikleri gibi müellefât-ı edebiyelerini dahi hemen buldukları asrın ihtiyâcât-ı tabi'iyesiyle karşılaştırmış ve bu suretle âlem-i medeniyete bir zînet-i fevkalâde vermiş idi. Lakin bunların ekserîsi tabiat fevkinde olduğundan hüküm ü te'sîri her zaman için cârî olamaz.

Hele Acemlerin bir pehlivanın bıyıklarını darağacı gibi tasvir etmek ve bir kahramanın eline yüz batman ağırlığında bir gürzü verip onu her sallayıpta binlerce bölükler kırdırmak gibi kudret-i beşeriyenin fevkine çıkan mübâlagâtı mantık ile asla tevfiik edilemez.

Şu kadar ki bunları yazan üdebânın bulunduğu asrı teşkil eden ahâlînin her şeyden ziyâde havârik ve mübâlâğata münhemik olmasına ve hikâyât ve vukû'âtta gösterilmesi lâzım gelen ibretler ve bunlardan beklenen netice ve te'sîrler halkın nazar-ı dikkat ve ehemmiyetinin celbiyle hâsıl olacağına binâen bunlar o zaman için oldukça muvâfiktir demek câiz olsa ve binâberîn bunların müellifleri bir dereceye kadar ma'zûr tutulsa bile asr-ı hâzır ki ihtiyâcât-ı beşeriyenin îcâb ettirdiği terakkiyât-ı medeniyyeyi lâzım olduğu kadar kabule mâil ve mevhumât ve mübâlagâtın neticesi de yine mevhumât ve mübâlagâttan ibâret kalacağına kâil olduğundan onlara arz edilecek ibret vekâyi'inin tabiat dâhilinde olması iktizâ eder.

Hâsılı vak'a sıhhatine aklen ve tab'an ve âdeten dahi bilâ tereddüd hükmedilecek surette tabî olur ise te'sîri bi't-tabî ziyâde olur ve te'sîri ne kadar ziyâde olur ise fâidesi de o kadar ziyâde ta'ammüm eyler.

Vâkıâ Avrupalıların edebiyât ve emsâli ulûmu Araplardan iktibâs eyledikleri tarihin verdiği Ahbâr-ı sahîhanın en kuvvetlilerindendir. Lakin bunlar bunu buldukları noktada bırakmayıp ileri götürmüş ve bu yolda katettikleri merâhil nispetinde fevâid görmüştür.

Binâberîn zaten bizim kurmuş olduğumuz bir esâsın sa'y ve himmet sâyesinde ne kadar tevessu' etmiş ve bu esâs üzerine nasıl ebniye-i nâfi'a ilm ve ma'rifet yapılmış olduğunu bilmeli ve onların gördüğü fevâidden biz de hissedâr olarak bir vakit cengâverliğimiz sayesinde âlemi kılıcımıza boyun eğdirmiş olduğumuz gibi şimdi de tahsile sa'y ü gayret sâikasıyla emsâlimize rekâbet değil hiç olmaz ise onlarla bizim beynimizde bir nisbet-i kâfiye bulabilecek kadar olsun maârifte terakkî eylemeliyiz isti'dâdımızın îcâb ettirdiği terakkiyâtı fiilen göstermeli yani yalnız kavilde kalmayarak maddiyâta dahi hevesle bizce heman meftûr denilecek derecede olan ahlâk-ı hasenemizin delâletiyile sanâyii dahi ileri götürmeliyiz. Ve hususen velî-ni'met-i bîminnetimiz şehriyâr-ı me'âlî-himem ve halîfe-i meşrû'a-i fârûkî-şiyem efendimiz hazretleri her nevi kemâlât-ı insâniye ve terakkiyât-ı medeniyenin ber muktedâ-yı hakâyık ihtivâsı olarak esbâb-ı terakkî nâmına var ise kâffesini bir iktidâr-ı fevkalâde ile temin etmekte bulunduğundan hakikat şimdiye kadar emsâlini görmediğimiz ve ma'ahazâ bunca gavâil içinde dahi müşâhedesi uyûn-ı iftihârımızı tezyîn eyleyen mukaddemât-ı teşvîkâtın asıl netâyicine bi-minnihi te'âlâ gavâil-i hâzîrenin indifâ'ından sonra muntazır bulunduğumuz şu inâyât-ı celîle-i müşevvikâta ve terakkî-perverânenin kadrini kıymetini bilerek delâlet etmekte olduğu tarîk saadet ve selâmete kemâl-i inkiyâd ve ibtihâc ile gitmeliyiz. Matbû'-ı mefhûmumuzun hasâil-i mekârim-fezâil-i şâhânelerinin mukteziyât-ı âliyesinden olarak her gün bir sûretle irâe-i âsâr etmekte olan efkâr-ı adâlet-nisâr-ı hürriyet-perverânesinden istifâde eylemeliyiz.

Gerçi asrın şu îcâbı neticesi olarak bizde dahi bir vakitten beri bazı erbâb-ı himemin âsâr-ı kalemiyesi bu yolda bize oldukça nümune-nemâ olmakta ise de bunların miktarı ihtiyâcât-ı hâzîremizin îcâbât-ı tabî'iyyesiyle mütenâsib olmadığından ve her nasıl olsa maarif ve medeniyeti bir sûret-i muntazamada istikrâr ve mükemmelen irâe-i âsâr etmiş bir heyet-i medeniyenin servet-i muktesebe-i ilmiyesinden isti'âne bizim gibi maarif merdiveninin daha birinci

kademesine ayak atabilmiş bir heyet için derece-i vücûbda idüğünden nekâyıs-ı esbâb-ı tahsîli ikmâl ve bu sûretle vukûf ve malumâtımızı bir nokta-i kifâyeye îsâl edinceye kadar te'lîfden ziyade tercüme cihetine sarf-ı efkâr ve iktidâr etmek lâzım gelir.

Çünkü telîfde kemâl-i vukûfda kemâle, vukûfda kemâl ise esbâb ve vesâil-i tahsîlin nekâyıstan vâreste olmasına tevakkuf eder.

Biz ise henüz mekteplerimizi bi-hakkın telîfe muktedir bir müntehî değil okuduğu fenlerin teferruâtını kendi kendine taharrî ve ikmâl edebilecek isti'dâdı hâiz bir müstehric bile yetiştirecek dereceye getiremedik.

İşte şu sebeplerle de tebeyyün eden lüzûm-ı isti'ânenin sevk-i tabî'iyesiyle âlem-i matbuatta fennî ilmî epeyce âsâr-ı müterceme görünmeye başladı ve bunun fevâidi görüldükçe şevk ve heves arttı.

Şu kadar ki tercüme edilecek kitapta aranılacak şartların biri ve belki en mühimi o kitâbın mündericâtının aklen ve hikmeten makbûl olması ve ale'l-husûs bizim ahlâk ve âdâtımıza tevâfuk etmesidir yoksa şu şerâiti hâiz olmayan bir kitabın tercümesi menfaati değil bi'l-akıs mazarratı mûcib olur şu hale nazaran emr-i intihâbın bir dikkat-i fevkalâde dâiresinden geçirilmesi lâzım gelir.

Bu kere tercüme etmiş olduğum (Lamartin) nâm zâtın işbu (Graziella) nâm eseri şu dekâyik ve şerâiti hâvî olduğuna ve bunun tercümesine eyyâm-ı ta'tiliyye gibi teneffüse mahsûs olan en nâzik vakitlerimi sarf etmiş idüğümüne binâen kitabın erbab-ı mütâla'aya nisbetle bence olan kıymet ve ehemmiyeti iki kattır.

Diğer cihete gelince Lamartin Avrupa'nın meşâhîr-i şu'arâ ve Fransa'nın serâmedân-ı vükelâsından idi Lamartin kaleminin kuvveti cevdet-i efkârına ve hüsn-i tabiatı meziyet-i vukûf ve iktidârına tevâfuk etmiş bir edîbdir ve Graziella da bu tevâfukun takarrur ettiği bir zamanda yazılmış bir kitaptır.

Lamartin bu kitabında hissiyât-ı âşikâneyi deniz kenarında balıkçılık âleminde tabîî olarak büyümüş bir kız üzerinde göstermiş bir kalb-i ma'sûmun hissiyât-ı tabî'iyyesinin en derin köşelerini en gizli sırlarını açmış âlem-i şuhûda koymuştur.

Lamartin bu tarihe müstenid kitabının hisse-i tarihiyyesini tarihin Napolyon gibi İtalya'ya Nemçeliler tarafından edilen hücum ve istîlâ üzerine zâhiren dökülen

kanları teskîn hakîkaten memleketi zabt ve teshîr maksadına peyrev olan ve âlemi herc ü merc eden bir cenkçinin hengâm-ı şûriş-encâmından vererek bunun her noktasında başka başka noktalar gösterdiği gibi hey'et-i umûmiyesinden çıkardığı netâyic ve ahkâmı dahi Hallâk'ın en mühim cihetine taalluk ettirmiştir. Ve bu suretle zâhirde bir âdî hikâyeden ibâret görünen Graziella hakikatte siyâsiyât ve âşikâne hissiyât gibi insaniyet nâmına birbirinden mühim iki kuvvetin nokta-i iltisâkı yahut mir'at-ı iltihâkıdır denilecek derecede kesb-i ehemmiyet eylemiştir.

Vâkı'â böyle mühim bir kitabın tercümesiyle benim kalemim beyinde bir fark-ı azîm olduğu derkâr ise de tercüme ve bu sûretle ebnâ-yı cinsime hizmet etmeye âit olan hevesime galebe edemediğimden erbâb-ı insâfın noksânımı hüsn-i niyetime bağışlayacağından eminim.

Yusuf Neyyir

Sefiller

Müellifi: Victor Hugo

Mütercimi: Şemseddin Sami 1297 (1880)

Bir İki Söz

Tercümesine mübaşeret ettiğimiz bu kitabın muharriri Viktor Hügo o kadar meşhur bir zattır, ki hakkında bir söz bile söylemek abestir; herkes Viktor Hügo'nun namını işitmiş ve büyüklüğünü öğrenmiş olduğundan, bizim ta'rif veya medh ü sitayişimize hâcet yoktur; ve bizim medh ü sitayişimiz kendisinin kadr-i zâtîsinden pek dûn kalacağından, medhini murat etsek bile, muvaffak olamayız.

Viktor Hügo'nun her bir eseri ayrıca bir ehemmiyet ve kadr u kıymeti hâiz ise de, âsârının cümlesine fâik olup, kendisinin nâmını o dereceye i'lâ eden "Mizerabl" yani "Sefiller" unvanlı eseridir.

Bu eser suretâ bir hikâyeden ibaret ise de, o hikâyenin içine muharrir o kadar hikmetler, o kadar hakikatler derc etmiştir, ki bu kitap hikâye kitapları sırasından çıkıp, âdeta asr-ı hâzırın bir kanun-ı medeniyeti ve insaniyetin bir düstûr-ı a'zâmı

hükmüne geçmiş, ve umum tarafından o suretle kabul olunarak, Avrupa'nın kâffe-i elsinesine tercüme, ve her birinde defeatle tab' u neşr edilmiştir.

Böyle bir eserin lisanımızda bulunmaması, ve vatandaşlarımızın böyle bir istifade-i azîmeden mahrum kalması tecvîz olunamayacağından, her ne kadar ki bu kitap fevkalâde bir belağâtle yazılıp, her bir kelimesinde binlerce nükat-ı hikmet-âmiz bulunduğundan, -alelhusus lisanımızın elân taayyün etmeyip, müphem bir surette kullanılmakta olan kelimât u ta'birâtıyla tercümesinin pek müşkil, ve iktidârımın pek kâsır ve nâkıs olduğunu biliyorsam da, arzu-yı hizmet adem-i iktidarına galebe etmekle, tercümesine ictisâr ettim.

Her ne kadar ki, yukarıda dediğim gibi, bu kitaba pek de hikâye kitabı nazarıyla bakılmak iktizâ etmezse de, Viktor Hügo efkârını umûma tebliğ için, herkesi mütâlâasına mecbur etmek üzere, bunu hikâye tarzında yazmış olmağla efkâr u mütâlâat-ı hikemiyeden sarf-ı nazar olduğu halde dahi, naklolunan hikâye gayet latif ve güzel olduğundan, herkes, merakına göre, bu kitapta bir istifade veya bir eğlence bulacaktır.

Hikâye okumak merakında bulunanlar içinde pek çok adamlar vardır, ki bir kitabı ele alır almaz, hemen lezzetini tatmak ve neticesini anlamak isterler. Halbuki güzel ve en meşhur hikâyeler birtakım ta'rifât u mukaddemâtle başlayıp, lezzetleri nihayetlerinde anlaşılır. Bu zatlar ise böyle kitapları, ellerine alıp, birer sayfelerini veyahut yalnız birkaç satırlarını okuduktan sonra, bir köşeye atar, ve kitabı muaheze ederek, muharririni beğenmemeye başlarlar. Okuyanların içinde böyle adamlar bulunduğunu anlamış bir muharrir yazdığı mufassal ve gayet güzel bir hikâye kitabının üzerine şu ibareyi yazmış:

“- Ey bu kitabı okumak isteyen zat, sabrın var mıdır?

“- Yoktur.

“- Öyle ise, bu kitap senin için değildir.”

İşte, ibâreyi biz de buraya naklederek, “Sefiller” gibi âlem-i medeniyetin hayretini mucib olan bir kitabı cehl üzere muaheze ettirmemek, ve Viktor Hügo gibi bir zatın aleyhinde bigayr-i hakkın söz söylememek için, - sabırları olmayıp da,

birinci sahifeden lezzet almak iddiasında bulunan- zevata hiç yorulmamalarını ihtar ve rica ederiz.

İstanbul, 23 Şevval 1296

Ş. Sâmî

Paris Batakaneleri

Muharriri: Xavier de Montépin

Sahib-i imtiyaz ve mütercimi: Mehmed Hilmi

1297 (1880)

Mukaddime

Malum-ı erbâb-ı fehûm ve teslîmkerde-i ashâb zekâ ve ulûm olduğu üzere millet-i muazzame-i Osmaniye'nin tahsil-i sermaye-i hüner ve ma'rifet ve ihrâz-ı derecât âliye-i ilm ü fazilet ve binaenaleyh tarîk-i terakkî-i matbuâta râğbetle bu bâbda ebr-i nisân-ı letâfet-resân gibi nesîm-i gayretleriyle temevvüc eden lücce-i ma'lûmât-ı edebiyelerinden nice nice cevahir-i kıymetdâra iltifât ve i'tinâ olunması akdem-i metâlib olduğuna binaen ahd-i pür adl-i hümâyûnîleri bu emr-i hayrın temâmî-i islâh u husûlünü idrâke bir mir'ât-ı feyz-nümâ-yı mefhâret olan şehriyâr-ı âlî-tebâr mazhar-ı ism-i celil Hamidü's-sultan ibnü's-sultanü's-sultanü'l-müftehir be hizmetü'l-harameynü'l-muhteremeyn (Elgazi Abdülhamid Han) ibnü's-sultanü'l-gazi Abdülmecid Han nasrurrahman efendimiz hazretlerinin her an ulüvv-i himmet ve saadet-i menzilet-i mülûkâneleri dahi şu emr-i eheme ma'tuf ve vükelâ-yı fehâm-ı tevfiik-ittisâm hazerâtının ârâ-yı müstahseneleri de bu yolda himemât-ı mütevâliye icrâsına masrûf bulunmuştur: İşte gerek şu noktanın derpîşi ve gerekse bütün kuvve-i müfekkireme isabet eden hâtırâya nakl-i kelâm olununca ber vech-i zîr-i mülâhazâtla kat'-ı kelâm olunur. Evet: Kâffe-i suret-i hasenede taksîm etmiş oldukları halde ârâm-ı müddetlerini asla beyhudeye sarf etmeyip bilakis istifâde edecekleri husûsât ile imrâr ederler: Ve işte bu sebeptendir ki milel-i mezkûre beyninde kesîrü'l-aded roman kitapları te'lif olunmuş ve bunların te'lif maddesi fevkalâde kesb-i ehemmiyet etmiş olduğu takdirde müellifleri dahi şan şöhret kazanmışlar ve zikr-i cemîlleri ashâb-ı kitabet beyninde kemâl-i riayet ve i'tibâr ile

yâd u tizkâr kılınmakta bulunmuştur: Milletimizde ise şu hususa ehemmiyet veren yani arâm-ı vakitlerini nesâyih-i hasene ile memlû roman kitapları ile mürûr eyleyen kısmın sagîrû'l-aded olmasına nisbeten âcizleri dahi hem mezkûr kısma vakit geçirmeye bir hüsn-i vasıta takdim eylemek ve hem de şu husûsa henüz az i'tibâr etmekte olan milletdaşlarımızı bu bâbda celb etmek niyetiyle Fransız muharrirlerinden olup bizim edeb ü fazlın zât-ı büzürgvârı ve arsa-i maârifin yektâ-süvârı şehir-i teş'âr (Ksaviye dö Montepen) nâm edibin (Paris Batakhaneleri) nâm hikâyesine teşrîh-i aklâmla bi't-tercüme ve Fransızcasına mutabık olmak için Paris'te Fransızcası tab' olunan matbaa-i mahsûsuna keşîde olunan telgraf vasıtasıyla celb edilen aynı resimleri ve mesârifât-ı fevkalâdesiyle tab'ına kıyâm eyledik: İmdi şu hizmet-i âcizânemizden dolayı hikâyemizi mütâlaaya rağbet ve arzu buyuracak olan zevât-ı lâzîmenin hakkımızda bî-dirîğ buyurulacağını kaviyyen ümid ile beraber hatiât-ı vâkıasının dahi endahte-i kûşe-i zuhûl buyurulacağı erbab-ı ilm ü edebden mercûdur.

Sahib-i imtiyaz ve mütercimi

Mehmed Hilmi

Amiral Bing

Yazarı: bilinmiyor

Mütercimi: Ahmed Midhat

1298 (1881)

Mukaddime

Kâriлерimizin nazar-ı rağbetlerine arz etmekte olduğum bu roman tiyatrodan oynanmak için tanzim olunmuş bir fâciadan iktibas edilmiştir. İntihabının sebebi yalnız vak'ânın pek güzel tertib edilmiş olmasından ibaret değildir. Erbâb-ı dikkate ve bâhusus hikâye-nüvislik sanatına vâkıf olanlara bu hikâye kadar hayret verecek bir kıssayı öyle “pek güzel” tertib etmek ve vermek âsân değildir.

Muharririn hayal-i şairânesi ne kadar vâsi' olsa böyle eşhas ve vekâyi'-i baîdeyi bir yere cem' ederek onlara bu eserde görüldüğü kadar hüsn-i tertib verebilmek o hayal-i şairâneye de sığmaz. Mübalağa ediyorum zannolunmasın hikâye ittîrad üzere ve dikkatle okunur ise sıdk-ı ifadem teslim edilir.

İmdi bu kadar muntazam bir vak'a tertib edebilmek için muharrire behemehal tarih dahi yardım etmelidir. İşte bu eserin mükemmeliyeti dahi mahza tarihinin yardımından neş'et eylemiştir. Zira vak'a bir zamanda vukûa gelir ki İngiltere ile Amerika arasında zuhûr eden muharebe-i azîmeye Fransa dahi müdahale ederek birçok asırlarda bir düşmeyecek surette a'lâ bir zemin tehye eylemiş olduktan başka o vakayi'-i azime-i tarihiyenin birçok eâzım-ı eşhâsı dahi bu hikâyenin a'za-yı vak'ası miyanına dahil oluyor.

Eseri aslından çıkarmamak için yine bir tiyatro dramı olmak üzere tercüme eylemek lüzumu vârid-i hâtır olmuştu. Lakin o dramın temâşâsından lüzumu vechile lezzet almak için tarihin bu fasıllarını güzelce bilmek lazım gelip bu ise herkese müyesser olamadığından izâhât-ı lâzimeye yol bulmak üzere roman suretine tahvil etmeyi müreccah gördüm.

Ma'haza eserin tertibât u taksimât-ı esasiyesini hemen tağyîr etmedim. Tağyîr edebilir miyim ki bu eser her biri bizim gibileri çıraklığa bile kabulden bihakkin istiğna gösterir beş zatın ittihad-ı efkâr u hayaliyle vücuda gelmiştir.

Binaenaleyh taksimât-ı esasiyesini tağyîr etmeksizin mümkün mertebe nazar-ı rağbete şâyân olabilecek bir surette roman haline tahvile muvaffak olabilir isem kendimi yine muzaffer ve bahtiyar addedebilirim.

Ahmed Midhat

Binbir Hayal

Yazarı: Alexandre Dumas

Mütercimi: bilinmiyor 1298 (1881)

Arz-ı Teşekkür (Romanın sonunda idi.)

Neşrine ibtidâr etmiş olduğumuz Aleksandır Düma'nın işbu "Binbir Hayal" nâm romanı bu cüzde resîde-i hitâm olmuştur.

Yine müşarüileyhin âsârından olup matbaamızda cüz cüz neşredilmekte bulunan "Kadınlar Muharebesi" nâm romanın dahi şimdiye kadar yirmi yedinci cüzü meydan-ı intişara vaz' edilmiştir. Mezkûr romanın kâffe-i eczâsı otuz bir, nihayet otuz iki cüz tahmin olunduğundan bâkiye-i eczası dahi peyderpey neşrolunacaktır. Ekser romanlarda olduğu gibi "Kadınlar Muharebesi" nâm romanda dahi muharriri Aleksandır Düma baştan on-on beş cüzden hikâyenin mab'di güzel anlaşılmaq için tafsilat vermiş ve hikâye aşağıya doğru muntazaman mütâlaâ buyurulur ise tafsilât-ı mezkûrenin bîlüzum olmadığı anlaşılacağı derkâr bulunmuştur. Romanın asıl zevk alınacak fıkraları on yedinci cüzden sonra başlayıp bâhusus sonuna yakın cüzleri gayet ehemmiyetli ve hayret-engiz ve Fransa tarihinden birtakım vukûât-ı garibeyi havî bulunduğu cihetle mütâlaâsını hâsseten tavsiye ederiz.

Terakki-i matbuât yolunda min gayri haddin vâki' olan hizmet-i âcizânem mazhar-ı teşvik olarak heves ve gayretim tezeyyüd eylemiş olduğundan kârîfn-i kirâm hazerâtına beyân-ı teşekkürle beraber bu hüsn-i teveccühü ibkâya istihkâk göstermek ve yine terakki-i matbuât hizmetinde devam eylemek üzere âsâr-ı sâirenin neşrinden hâlî kalmayacağımı arz eylerim.

Fransız muharrirlerinden ekserisinin âsârı lisanımıza tercüme edilmiş olduğu halde millet-i mezkûre üdebâ ve feylesofânı beyinde vaktiyle bihakkın hâiz-i rütbe-i kemal olmuş olan meşhur ve müteveffa Henri dö Balzak'ı dahi eseriyle vatandaşlarımıza tanıttirmek ve yukarıda edilen va'di ifâ etmiş olmak için muharrir-i müşarünileyhin müntehabı “Bekârlar” unvanlı romanını cüz cüz olarak pek yakın bir zamanda kârîin-i kirâm hazeratının pîş-i nazar-ı mütâlaâlarına vaz' edeceğimi ve bu roman dahi “Kadınlar Muharebesi”ni lutfen tercüme buyuran Ahmed Atâ Bey tarafından tercüme edilmekte bulunmayla Türkçesinde letâfet-i asliyesi gaib edilmeyeceğini arz ederim.

Paris Faciaları

- Lö dram dö Pari -

Müellifi: Ponson du Terrail

Mütercimi: Ahmed Münif 1298 (1881)

İfâde-i Mahsûsa

Edîb-i yegâne-i asr Viktor Hügo'nun âsâr-ı müntehabesinden olup bi't-tercüme Derebeyleri serlevhasıyla mevki'-i tab' ve neşre vaz'ına muvaffak olduğum tiyatro risâlesinin fevk-i ma-yetesavver kazandığı rağbet hüsn-i tercümeyle muvaffakiyetim değil mücerred terakkî-perverân-ı fûnûn ve maârifin benim gibi nev-hevesler hakkında göstermek istedikleri teşvîk-i mürüvvetmendâne îcâbâtından olduğunu bilmez değilim.

İşte şu teşvîk-i mürüvvetmendânedir ki efkârı terbiye ve ahlâkı tezkiye edecek birçok mebâhis-i zarîfâne ve muhâkemât-ı hakîmâneyi muhtevî olup cüz-i evvelini neşre muvaffak olduğum şu romanı dahi tercümeyle hâme-i cesâret olmağa mecbur eylemiştir.

Şu te'lif-i nefis halkımızca ulviyet-i efkâr ve iktidâr-ı edebiyesi henüz pek o kadar ma'lûm olmayan Fransa üdebâ-yı meşhûresinden Ponson dö Teray'ın yâdigâr-ı hâme-i edîbânesidir.

Te'lîfin nefâseti mütâla'asından müellifin ulviyet-i fikri te'lîfden anlaşılacak ve benim tercümede olan hatâm ise nev-hevesliğime bağışlanacak olduğuna olan ümîdim bundan ziyâde tahzîz-i hâmeye meydân vermedi.

Ahmed Münif

Şikempverî

Yazarı: Eugène Sue

Mütercimi: Mihalaki

1299 (1882)

Roman

Fransa'da kâin (Averanş) piskoposu (Heviye) nâm zât Avrupa lisanlarında roman tesmiye olunan müellefâtın mevrîd ü menşesine dair te'lif-kerdesi olan (Traité de L'origine des Romains) kitabında romanı “kârînin tenşît-i kulûb ve istifâdesi için sanatlı ve mensur ve ahvâl-i aşka dair maceralara mahsur hikâye-i masnûa ve muhayyeledir” diye tarif etmiştir. Fakat bu tarif hasren Yunanlıların hikâyât-ı masnûasının ta'rifi suretinde kaldığından efrâdını câmi' ağıyârını mâni' değildir. Çünkü Avrupalılar tarafından şimdiye kadar te'lif olunmuş romanların hemen ekserinde esas maksadın asla aşk u alâka olmadığı ve bazılarında aşktan bahis olursa bile lâhika kabîlinden olarak bahsolunduğu görülüyor. Mezkûr tarifin nâkis olduğunun sebebi de “Kârînin istifadesi için” denilmiş olmasıdır. Çünkü Almanların gerek eski gerek yeni ekseri kârînin istifadesine değil bilâkis mebnâ-yı ahlâk-ı hasenenin inhidâmını mûcib olduğu cihetle zararına hizmet ediyor “Mensur olarak te'lif olunmuş” denilmesi dahi bir üçüncü noksandır. Çünkü vâkıâ Avrupalıların yazmakta oldukları romanların ekseri mensur ise de bu nev'i hikâyelerin bidâyet-i zuhûrunda hemen ekseriyet üzere manzum olarak te'lif edildiği muhakkak olduktan başka burasını müellif-i mumaileyh dahi kitabında ikrâr ve i'tiraf ediyor. Şu hallere nazaran biz romanı “ihtimâlât-ı akliye dairesinde olmak üzere mütâlaâsı kârînin tehyîc-i kulûbunu müstelzim ve sanatlı ve ekseriyâ mensûr ve ahvâl-i aşka müteallik hikâye-i masnûa ve muhayyiledir” diye tarif olursa daha sahîh ve şümüllü olur zannındayız. Avrupalılar roman yazmaya onuncu asr-ı

milâdîde bed' ü mübâşeretle eserlerini de o tarihten beri bu isim ile tevsîm etmişlerdir. Zira Belçikalılar (Roman) İtalyanlar (Romanço) İspanyollar (Romançero) İngilizler (Romans) tesmiye ederler. Roman tesmiye eylediklerine sebep dahi mumaileyh (Heviye)nin kavlince Fransa'nın taraf-ı cenûbîsinde vâki' olup vaktiyle Romalılar tarafından evvel beevvel zabt u istilâ ve ala vechi't-tağlîb (Provence) yani eyâlet tesmiye olunan memleket halkı Romalıların bu zevk-i lisanlarına kendi atîk ve fasih ve Latince olan lisanlarından tefrîk u temyîz zımında (Langue Romance)* tesmiye ettikleri gibi işbu lisanda onuncu asr-ı milâdîde ve ondan sonra gerek mevzûn ve gerek mensur eserlere aslı Latin lisanında yine Romalıların ol vakit yazılan âsâr-ı fasîhesinden tefrikan (Roman) tabir ederlermiş. İşte bu vecihle Provans memleketinde ma'hûd bozuk lisan üzerine yazılan eserlerin ekseri aşka müteallik veyahut fâcia ve efsaneye dâir olduğundan şimdi Avrupalıların dahi bu kabîlden olan te'lifâtına roman tesmiyesi âdet hükmüne girmiştir.

François Picaud

Yazarı: Alexandre Dumas père

Mütercimi: Ahmed Nuri 1302 (1885)

İhtar

Sâye-i hümâvâye-i hazret-i tâcdârîde min gayri liyakat tercümesine ibtidâr eylediğim bu roman ilk eser-i nâçizanem olup tenzilen mütâlaâsına rağbet buyuracak zevât-ı kirâmdan ez her cihet vuku' bulan sehv ü hataların affını istirham ile akran u emsalimin meydan-ı intişâre vaz' olunan eserlerini görerek ve hizmet-i maarifperverânelerine gıpta ederek acizleri de bu küçücük eserimin neşrini arzu eylediğimi arz ederim. Bu roman gerçi fevkalâde bir şey değil ise de Fransa edib-i meşhûru (Aleksandır Düma)nın âsârından olup lisanımıza tercüme edilen "Kont dö

---

* Elhâletü hezihi İspanyollar kendi lisanlarına (Langue romance) ve elsine-i sâireden İspanyol lisanına tercüme etmeye (Romancear) tesmiye ederler ki bu pek doğrudur. Çünkü İspanya lisanı gibi İtalyan ve Fransız lisanları zikrolunan Romalıların lisan-ı muharrefinden müştak şu'abâtındandır.

Monte Kristo” hikâyesi buna nazire olarak yazılmış idüğünden hikâye-i mezkûreyi mütâlaâ edenler bu eser-i âcizîyi dahi okurlar ise o acîb hikâyenin sıhhatinden emin olacaklarını müellif-i müşarüileyh mukaddimesinde beyan eylemiş ve bu hikâye Fransa’da aynen vuku’ bulup polis tarafından tanzim olunan raporto üzerine kaleme alınmış ve raportonun meâli bu hikâyenin hülâsâsından ibaret olduğundan dercine lüzum görülmemiştir.

Hüsrevnâme

Müellifi: Xenophon

Mütercimi: Ahmed Midhat 1302 (1885)

Ahmed Midhat’ın Mukaddimesi

“Hüsrevnâme” serlevhasını gören kâr’ilerimiz iki bin bu kadar sene evvel İran’da zuhûr etmiş ve cihângirin bugün tarih-i hususîsini yazıyoruz zannetmemelidirler. Tarih binlerce sene evvel güzâr etmiş olan vukûâtı bugünkü kafaların muhâkemesi ve bugünkü kalemlerin revîş-i ifâdesi üzere yazmakla dahi pek nâfi’ bir ilim olduğuna aslâ şübhe edilemez ise de biz bu kitapta kâr’ilerimize bir tarih-nüvîs gibi hizmet etmeyeceğiz. Belki bundan iki bin sene evvel yazılmış olan bir kitabı kendilerine aynen tercüme ederek Hüsrev gibi bir cihângîr hakkında iki bin sene mukaddem düşünmekte olan ve şimdi toprağı bile kim bilir arzın hangi tabakâtında kaldığı tayîn olunamayan bir nefsânın ne gibi hissiyât ile ne yolda muhâkemâtda bulunduğunu göstereceğiz.

Bir iki bin sene evvel yapılmış olmakdan başka hiçbir meziyeti olmayan mermer kırıntılarıyla çanak çömlek parçaları “antikadır” diye müzehânelerde kemâl-i ihtimâm ile hıfzolunur ise iki bin sene evvel yazılmış ve hiçbir tarafı bozulup kırılmaksızın mükemmelen hıfzedilmiş olan ve ekseri cihetleri bugünkü efkâr-ı müterakkiyemizden daha yüksek muhâkemât-ı âliye-i hakîmâneyi hâvî bulunan bir kitap “antika-i edebiyeye ve hikemiyye” olmak üzere kütüphânemizi tezyîne sezâ görülmez mi?

Hüsrevnâme Yunan-ı kadîm ricâli meyânında behre-i kalemiyyeyi meziyyât-ı seyfiyeye zammetmiş olan meşhur “Ksenefon”un eseridir. Okuyanlara vereceği ders-i hikmet ve göstereceği numûne-i ibret yanında Fenelon’un Telemak’ı âdetâ bayağlaşır.

Bu kitap Avrupa elsinisinin kâffesine defe’ât ile tercüme olunmuşdur. Yalnız Fransızca dört tercümesi vardır. Biz Fransa akademyâsı a’zâsından “Dasiye”nin eseri olup bundan yüz sekiz sene evvel basılmış olan nüshayı intihâb eyledik.

Bir Mahkumun Son Günü

Muharriri: Victor Hugo

Mütercimi: Ali Nihad 1303 (1886)

Romanlarıma ehemmiyetlerinden ziyade rağbet buyurarak beni teşekkürden âciz bırakan erbâb-ı mütâlaaya Viktor Hügo’nun işbu “Bir Mahkumun Son Günü” nâm gayet müessir ve ibret-âmîz romanını bi’t-tercüme mevki’-i intişâra vaz’ ediyorum. Fransızca’yı harfîyen tercüme ederek Fransızcaya âşinâ olan zevâta mahsûs gibi bir hale getirmem. Onlar Fransızcasını okuyarak istifade edebilirler.

Maksad bu lisânı bilmeyenleri muhtevâsı olan âsârdan istifâde ettirmek olduğu için cümlelerin manalarını tağyîr etmeksizin letâfetlerine hâlel getirmeyerek ilavesizce tercüme ederim. Fakat bu romanda argo tesmiye edilen –bir kâide tahtında bulunmadığı hasebiyle– lisânımıza nakl ve tercümesi gayr-i kâbil bir lisân bulunduğundan manalarının Viktor Hügo tarafından iş’âr olunan kısmı aynen tercüme olunup iş’âr olunmayan kısm-ı diğeri dahi muammâ halleder gibi mevki’ine göre manası aranılarak tercüme olunmuşdur. Gerek bu sebebden ve gerek insan hatadan daima sâlim olmadığı ecilden tesadüf olunacak nevâkıs ve hatiâtın affını kâriilerimden istircâ ve hakk-ı âcizîde ibrâz buyurdıkları teveccühün bekâsını istihâm ederim.

Viktor Hügo’nun bu eserine mukaddime olarak yazmış olduğu gayet hakîmâne bir makalesinin bize müfid olacak yerleri tercüme edilmiş olup hikâyeden sonra kitabın nihayetine derc olunacaktır zira evvelce kâriîn-i kirâm hazerâtına hikâyenin

kahramanı olan şahsın yani mahkumun – hissiyât ve halecân-ı mütenevvi’-a-i kalbiyesini şerh ettikten sonra bu makaleyi kendilerine arz eder isek elbette tesiri daha ziyade olur.

Ali Nihad

Kamere Âşık

Müellifi: Paul de Kock

Mütercimi: Ahmed Midhat 1303 (1886)

Mütercimnin İfadesi

“Hayret” namıyla âhiren telif eylediğimiz romanın tahrir işi bitmesi üzerine ondan sonra neşr edilecek romanın intihâbı için mütalaaya başlamış idik. Dört roman okuduk. Ancak dördünü dahi tamamı tamamına tercümeyle lâayık bulamadığımızdan bunlardan hangisini ne yolda ta’dilât ile kârielerimize arz edebileceğimizi düşünüyor idik. Zira bizim ötelere beri ittiba’ etmiş olduğumuz usul iktizasınca bir romanı aynen tercüme edivermek okuyanlar nezdinde o kadar lezzeti mucib olamaz. Hatta bazı kimselerin böyle tercüme-i aynîye olmak üzere meydana koydukları romanlar bin türlü şikâyete dâçar oldukları halde bizim tercümelerimizin dahi te’liflerimiz gibi kar’i ve kârielerimizi memnun etmesine sebep işte böyle aynen tercüme edivermeyip ta’dilen tercüme edişimizdir.

İmdi intihâb edeceğimiz yeni roman bizi böyle düşündürmekte iken ehibbâmızdan İbrahim Hulusi Beyefendi geldi ki kendisi zaten Fransız romanlarını okumaya pek meraklı olup hatta vaktiyle “Gabriyel’in Günahı” nam romanı dahi kendisi bilintihab tercümesi bize ihtar etmiş ve fi’l-vâkî’ mezkur romanı kârielerimiz dahi fevkalâde güzel bulmuş idiler. Bu zat bize yalnız Gabriyel’in Günahı’nı ihtar etmekle dahi kalmamıştır. Te’lif yollu yazdığımız romanlara dahi fikren iştirâki pek çok olmuştur.

Meğer bu defa yanımıza gelişi dahi yine bu roman işi için imiş. Hoş gelindiğine safa bulunduğu keyiflerin nasıl idiğine dair es’ile ve ecvibe-i mu’tâdeden sonra İbrahim Hulusi Bey dedi ki:

- Ey azizim! Hayret romanınız bitti. Pek de memnun olduk. Fakat ondan sonra bir romana başlanmayacak mı? Bizi romansız mı bırakacaksınız? Vâkıâ bazı dostlarınız romancılığınızdan dolayı sizi ta'n ederler ise de dûçâr olduğunuz ta'n yalnız bundan ibaret değildir ya? Ancak duçar-ı ta'n olanlar der ki medhe de lâyıktırlar. Hele Osmanlılar miyanında kadından erkekte bir büyük sınıf vardır ki sizi mahzâ romancılığınızdan dolayı kendilerinin sermaye-i iftiharî bilirler. Bunlar öyle fenniyât tarihiyât filânât festekizâttan lezzet almazlar. Zannıma kalırsa siz dahi kitapçılık ticaretinizce en ziyade bunların minnettârısınız. Hasılı bizi romandan daha çok vakit mahrum bırakmak muvafık değildir.

Nasıl? Bizim İbrahim Hulusi Beyi biraz uzun söyler diye mi telakkî eylediniz? Vâkıâ sözü uzunca söyler ise de pek tatlı söyler. Biz yeni yazacağımız romanın intihâbında olan müşkilâtı kendisine anlatınca dedi ki:

- Oh! Öyle ise bu müşkilât benim için pek güzel bir fırsat yerine kâim oldu. Zira epeyce bir zamandan beri Fransızca okumakta bulunduğum romanlar içinde ben dahi hiçbir tanesini beğenmiyordum de nihayet pek beğendiğim bir tanesini size tavsiyeye gelmiş idim.

Bu “tavsiye” sözü üzerine aramızda muhavereye bed’ olundu. Dedik ki:

- Bir roman mı tavsiye edecek idiniz? Kimin romanı imiş bakalım?

- Kimin olduğunu söylesem güleceksiniz. Zira siz intihâb edeceğiniz romanları elbette Emil Zolalar filanlar gibi yenilerden intihâb etmek arzusunda bulunacağınızdan ve hele ciddiyât dahi pek merakınız olduğundan ben kimin hangi romanını beğenmiş olduğumu söyler isem kahkahalar ile gülersiniz.

- Fena mı olur?

- Yok! Sizi güldürmek elbette benim de zevkime gider ise de...

- Fakat yeniler ciddiler deyip de bizi hakikaten öyle zannetmeyiniz. Bahusus yeniler ciddiler diye koca koca birkaç roman okudum hiç beğenilecek birisini bulamadım. İşte ezcümle Jul Mari isminde yeni bir müellifin “Markiz Gabriyel” namında bir romanı ki evvela Levant Heralde saniyen Monitor Oryantal gazetesine tefrika edilip fazla olarak bir Rum gazetesine dahi tefrika edileceğini işittiğim için pek meşhur bir şey zannederek okumuş idim. Hele işin bir ciheti dahi şarka ait

olmasını pek muvafık bulmuş idim. Bir de okuyayım ki, Ermeni kadınlarının ismini Feride ve Fatıma tesmiye etmek ve Ermenileri asıl Türk zannederek ahlâk-ı Osmaniye ve İslamiye'yi bunlara isnâd eylemek gibi azîm hatfâtla pek câhilâne yazılmış bir şey imiş. Zahmetime de acıdım. Binaenaleyh ben ne yenilerin taraftarıyım ne de ceddilerin. İyi şey bence her halde iyi şeydir. Anladınız mı azizim. Söyleyiniz bakalım şimdi kimin hangi romanını beğendiniz.

- Pol dö Kok'un azizim Pol dö Kok'un!

- Pol dö Kok mu?

- Gördünüz mü bir kere nasıl güldünüz?

- Ama Pol dö Kok demek bizce "Hoca Nasreddin" gibi bir şeydir. Daha ismi söylenir söylenmez insan gülmeye başlar.

- Ama Pol dö Kok insanı güler iken ağlatır da! Burası dahi malumunudur ya!

- Evet vaktiyle Pol dö Kok'un birkaç romanını okumuş idim. Hatta "Üç Yüzlü Bir Kadın" namıyla bir tanesini de tercüme ederek Ebuzziya Tevfik Bey biraderimize vermiş idim. Hakikaten Pol dö Kok'un bazı başı açık zevzeklikleri olmasa en müdekkik en hakîm romancıların birincilerindedir.

- Ay Âşık'ını okudunuz mu?

- Ay âşıkı mı? Vakıa "Gün âşıkı" diye bir çiçek vardır ki bizim ayçiçeği dediğimiz çiçektir. Bu da öyle bir çiçek üzerine bir şey olmasın.

- Yok azizim yok! Bilirsiniz ki ben pek çok roman okurdum. Hatta Pol dö Kok'un tekmil romanlarını takımini alarak okudum. Ben Kok'un bundan iyi romanını görmediğim gibi bu kadar muğlak müessir bir romanını sâir büyük romancılarda dahi görmedim. Tavsiye ederim efendim tavsiye ederim. Bugün mahsusen size bu tavsiye için geldim.

- Ey şu romanın sujesi (zemini) ne imiş bakalım? Kısaca söyleyebilir misiniz?

- Ha! Bu müşkil! Zira Ay Âşıkı romanını öyle kısaca anlatmaya imkan ve ihtimal olmadığı gibi uzun uzadıya anlatmak dahi herkesin kârı değildir. O kadar muğlak vukûatın birbirine nisbeti ve taalluku o kadar girift ve sanatlı bir şeydir ki bunu mutlaka okumak lazımdır.

- Canım siz ister iseniz kitabı okurcasına nakletmeye dahi muvaffak olursunuz. Sizin gibi ağızından söz yerine cevahir saçan bir mütekellim elbette Pol dö Kok'un romanını bir kat daha tezyîn ederek söylemekten âciz kalmaz.

Kuvve-i takrîrîyesini medheylediğimiz zat hakikaten bu medhe lââyık olup nihayet Pol dö Kok'un "Kamere Âşık" nam romanını hikâyeye başladı ki hülâsâsını birbuçuk-iki saatte ancak bitirebildi. Bu romanın gerek terkibi ve gerek muhâkemâtı ve bahusus netâyicindeki hikmetler hakikaten hayretimizi mucib oldu.

Biz ise bir zat tarafından vaktiyle bize hediye edilmiş olan Pol dö Kok romanları içinde "Amant dö la Lun" yani "Âşık-ı Kamer" romanının daha ismini gördüğümüzde öyle ciddi bir şey olamayacağına zâhib olarak okumasına bile lüzum görmemiş ve ehemmiyet vermemiş idik. Meğer iş isminde değil imiş. Müsemmasında imiş. Nasıl ki bazı isimlerini pek parlak gördüğümüz romanları okumak zahmetini ihtiyardan sonra bu zahmete acımış isek mücerred ismini beğenmediğimiz için bu romanı okumamış bulduğumuza dahi şimdi teessüf etmeye başladık. Zarif arkadaşımız bu teessüfümüzü görünce dedi ki:

- Hayır! Teessüf etmeyiniz. Bilakis sevininiz! Zira vaktiyle bu romanı okumuş olsa idiniz şimdiye kadar bin defa tercüme etmiş olur idiniz de işte bugün ne yazayım diye düşündüğünüz zaman imdadınıza böyle güzel bir roman gelmez idi.

Mezkur romana dair dostumuz ile birçok lakırdılar daha ettik. Lakırdılar hep Pol dö Kok'un roman yazmaktaki maharet-i fevkalâdesiyle beraber bilhassa bu romanında gösterdiği maharete dair idi. Roman mütalaasıyla tevaggul edenlere ma'lumdur ki romanlarda en ziyade can sıkıran şey inanılmayacak birçok garâib ve beklenmeyecek birçok tesadüfler olup hele romanda a'zâ-yı vak'a yalnız birkaç kişiden ibaret olur da romancı dahi söyleyip söyleyip hep bunları söyler ise kocakarı masallarından romanın hiçbir farkı kalmaz. Fakat bir romanda a'zâ-yı vak'a müteaddid olur ve cümlesinin başka başka etvârı ahlâkı harekâtı sekenâtı bulunur ise o roman bi't-tabi' remîn olacağı gibi tesadüfâtı tabîi ve vekâyii her günkü müşahedât-ı yevmiye ile müeyyed olacak surette sade olur ise işte kârilerin bitirmeyince ellerinden bırakmayacakları ve gece uykularını feda edecekleri ve okur iken gâh ağlayıp gâh gülecekleri roman dahi o roman olur.

Dostumuz Âşık-ı Kamer romanını tavsiye eylediği gibi ertesi gün kitabını dahi göndermişti. Okumaya başladık. Hakikaten güya bu zamana kadar roman yazmak şöyle dursun hiç roman okumamışcasına bir lezzet ile koca romanı birkaç gün içinde okuyup bitirivermeyelim mi? Bize dahi gece uykularını ve başka işleri haram ettirdi. Sahifeler çevrildikçe romanın garabeti letafeti arttı. Birçok yerlerinde kahkahalar ile güldük. Birçok yerlerinde dahi burnumuz sızlayarak gözlerimiz yaşlandı. Hele Fransız maîşeti hakkındaki bu romandan aldığımız ma'lumât ve ettiğimiz istidlâlât cihanda bir maîşet-i sefhâne ile onun içinde ahlâk-ı âliyenin neden ibaret olduğunu nazarımızda bir kat daha izah eyledi. Hemen tercümesine başladık. Kaviyyen ümid eyeriz ki kar'ilerimiz bu romanın mütalâasında devam eyledikçe bizde görülen hal onlarda dahi görülecek yani şimdiye kadar okudukları romanların kâffesine bu romanın fâik olduğu teslîm kılınacaktır.

Mühendisin Refiki

Yazarı: Henri Liard

Mütercimi: Bahriye kolağalarından Süleyman Nutkî

1303 (1886)

İfade-i Mahsusa

Âlemde refahiyet ve saadet mükellef olduğumuz vazifeyi tamamen icraya muvaffakiyetimizle hâsıl olur. Kiminin vezâif-i umumiyesi mürettebat-ı mevcûdesinden her ferdin vazifesini tamamen icra etmesiyle itmam olunacağından külliyât-ı vezâifinden mes'ul olan kaptan refâkatinde bulunan zâbitan ve efrâd-ı askeriyenin -vazifelerini icraya kesb-i liyakat etmiş ve her işi hakka'l-insaf kemal-i şevk ve gayretle icra etmekle tabiatlenmiş -hünermend ve mücerreb zevâtdan ibaret olmasını arzu eylemesi zaruridir. Kemalli bir bahriye zabitanın evsâfını câmi' olan işbu eser şâkirdân-ı fûnûn-ı bahriyenin malumat ve vukuflarını tevsi' ve bu ise külliyat-ı umûrdan mes'ul olan kaptanların vazifelerinin icrasını teshil eder ümidiyle her iki lisanda olan aczime bakmayarak tercüme olunmuş idi. Veliyyü'l-nimetimiz padişahımız efendimizin yevm-i cûlus-ı meymenet-me'nuslarından beri maarifin terakkisi emrinde ibzal buyurdıkları himem-i la-Yuhsa ve bahriye nazırı

devletlu Hasan Hüsnu Paşa hazretlerinin efkâr-ı şehinşâhilerinin temşiyeti uğrunda terk-i huzur (u) rahatla az zamanda bahriyece vücuda getirdikleri terakkiyat-ı uzmadan teşvik olunarak tab'ına ictisar edildi. Bu eserin kıraati nev-residegân-ı vatana münhasır olduğundan bazı noktalarında tayy u tebdile lüzum görülmüş ve ale'l-husus misal makamında irad olunan İngiltere eazımı esamisine bedel eâzım-ı bahriyemizden mesela Barbaros Hayreddin ve Kılıç Ali ve Piyale Paşa gibi zevatın yazılması tensib olunmuştur.

Bahriye kolağalarından Süleyman Nutki

Rafael ve Fornarin

Tarihî Roman

Müellifi: bilinmiyor

Mütercimi: Hayreddin Leskovikli 1303 (1886)

“Aşk insan için, hem hâdî, hem mudildir, fakat mazhar-ı hidayet olanlar dalâletde kalanlara nispetle, müşârün bi'l-enâmildir. Bu hakikatden insanların çoğu gâfildir. Aşkın ne olduğunu bilmeyen var ise şüphe yok ki o da pek cahildir, zira o belâ-yı mübremin hükmü kâinata şâmildir. Mahiyet-i aşkı bilip de benim gibi mağlub olmayan merd-i kâmdir.”

(Mektublarım-Birinci Cüz)

Muallim Naci

Risâlenin mazhar olduğu tergîbât, nâmını takdîsen bir de kütübhâne tesisine sebep oldu.

Kütübhânemizin eczâsını teksîre çalışmaktan geri kalmayacağız.

Neşredebileceğimiz kitâblar, bizim yazacaklarımıza munhasır değildir; başkalarının da olabilir. Lütfen muavenet edenlere teşekkür ederiz.

Biz (Sebât)dan beş para ümid-i menfaatde olmadığımız gibi kütübhânemizden dahi menfaat-i şahsiye taharrî emelinde değiliz. Biz “yazılan bir kitabı satıp da iki yüz kuruş kazanılacak değil mi? Kütübhâneye vermeli de evlâd ve Ahfâd-ı vatana hizmet olsun!” diyen fikirsizlerdeniz.*

Tercüme etdiğim bu roman, bir fikr-i tarihî vereceği için bu kitabı erbâb-ı mütâla’aya fâidebahş saymak isterim.

Vâkı’â böyle eserlerin mezâyâ-yı ulviyesiyle acze mürâdif demek olan iktidârım (beyne’s-serâ ve’s-süreyyâ) kâbil-i tatbîk olamamakla beraber (kaş yapayım derken göz çıkardık ey mütercim!) dedirtecek kadar da fena yazılmış olmadığına emniyet ederseniz aldanmazsınız.

Bendeniz şunu arz etmeliyim ki: geçenlerde udebâmızdan birisi nigâr-ı hayaline meftûn olan bir çocuğun tercümeye yeltendiği bazı mektublardan ne anladığını sorup da çocukdan hürmet-âlûd bir çehre ile “vallahi efendim, bendeniz de bir şey anlayamadım!”† cevabını alışı kabîlinden bir muhâvere cereyân etmeyecektir.

Zira, ne biz bostanı alt üst edip iyileri kötü, kötülerini iyi diye gösterecek kadar sersemiz, ne de bizi soracak olanlar, yazılan şeylerden kafiye istihrâcına çalışan ham ervâhînden olacak.

Tarih hakkında yazdığım mukaddime yollu bir mütâlaayı Sebat ile neşrettirdiğim için, tekrar buraya dercini münasib görmedim.

Yalnız buracıkda ilaveten derim ki: herkes için, sinn ü mesleği ne olursa olsun, tarihî romanlar okumak elzemdir.

Hayreddin

* Ebü'l-ihsâ cemiyetinden mervîdir.

† Heyete müracaat

Suzanne

Müellifi: bilinmiyor

Mütercimi: Leskovikli Hayreddin 1304 (1887)

(Tercümân-ı Hakikat) şu tercümeleeri neşr ile mütercim-i âcizi ilelebed minnettâr etti. Bir gazete idaresinin, benim gibi gençler için, bu gibi müsâadât-ı terakkî-perverânede bulunuşu. Cidden terakkiyât-ı milliye esâsına hâdim olduğuna dâl değil midir?

Ben bu hakikati itiraf ile müftehirim!

Umarım ki bu iftiharına iştirak edecek ve hakikaten parlak eserler arz eyleyecek arkadaşlarım yok değildir. Öyle ise, bu yolda ittihaz ettiğim tedbire peyrevlik edecekler niçin meydana çıkmasınlar?

İyi bir zamandan beri (Tercümân-ı Hakikat) idaresine mürâcaat etmek sevdasında bulunuyordum. Fakat bir mürşide ihtiyacım olduğu gibi, ne gibi şeyler yazacağımı tayin etmekte de – edebiyatımızın şu aralık mübtelâ olduğu i'tirâzât fırtınasına mebni – mütereddid kalmıştım.

Geçenlerde ihvândan ve (Tercüman-ı Hakikat) heyet-i tahririyyesinden Ahmed Cevdet Efendi biraderimize, “usûl-ı tadrîs ve ta'lîm” sernâmesiyle, hıfz-ı sıhhat nokta-i nazarınca rahle-i tadrîse verilen nevresîdegân-ı vatanın, ne yolda tahsil ettikleri halde tedâbîr-i sıhhiyede bulunabileceklerini îzâh ve şimdiki usûl-ı tadrîsimizin bazı cihetlerini muâheze yolunda kaleme aldığım bir bendi vermiştim. Bir iki gün sonra neşredildi. Bunun üzerine zaten tercüme edilmiş bulunan diğer bazı müsveddâtı dahi takdim ettim. Vesâtat buyurdular: Onlar da birbirini vely ü ta'kîb ediyor. Her gün mazhar-ı teşvîk oluyorum.

İşte! Bir genç için bundan büyük şeref olamaz; binâenaleyh (Tercümân-ı Hakikat) heyet-i muhteremesine arz-ı şükran ve teşviklerine mukâbil âcizâne hizmet ve gayret edeceğimi va'd eylerim.

Leskovikli Hayreddin

Mukaddime*

Garip değil midir?

“Vaktim yok!” diye müteşekkî iken, iki hafta içinde iki üç parça eser tercüme ettim. Hem de nasıl? Kitabı ele alır almaz, bir iki defa olsun, tedkik ve mütâlaa etmeksizin hemen tercüme edivermek ki bunun pek iyi bir şey olmamakla beraber, benim için asla medâr-ı şeref bir şey sayılmayacağı dahi tabiidir.

Bu tercüme edişim, bir günâ hırs-ı şân ve şöhret sâikasından nâşî değildir. Bilakis ismimin yâd ve tizkârını bir büyüklük diye tanımadığım gibi, muharrir veya mütercim gibi bir unvan-ı celîli bi-gayr-i hakkın gasp ve sirkat etmeyi de şân-ı insâniyetimle mütenâsib bulmuyorum. Benimki sırf bir ittibâ’!...

Emelim ise, sa’y ü gayret esasına mebnî olan efkâr ve hissiyât-ı âcizânemin netâyic-i tabîyyesini hebâ etmemekden ibarettir.

(1) (Süzan), benim zihnimi pek perişan etmiş, ve adeta ağlatmıştı. Ağlanan (Süzan) değil, ahvâl-i beşerdir! Ağlayan ben değil, beşeriyettir!

Fenâ-yı tabii bir ye’s-i tabii demektir ki, re’y-i âcizâneme kalırsa, bu ye’s-i tabii melekû’l-mevttir!.....

İşte bir hayat (Süzan)’ın fikrime aks-ı endâz olan ma’ânî-i müessiresidir.

(Süzan)’ın pek parlak bir mevzu’u daha var ki o da (aşk)dır.

Aşk! Ne müthiş kelime!....

Burada sözü aşka nakledemem, “Cerîdetü’l-hakâyık”[†] ile neşrettirdiğim “Şık” nâm romanın mukaddimesi aşk hakkındaki mutâla’âtımın bir hulâsasıdır. İsteyen okuyabilir. Burada şu kadar bir şey ilave edebilirim ki:

(Süzan) pek sâdık bir âşık, son derece de bedbaht bir ma’şûkeye mevzu olduğu için, pek hoş, pek keder-engizdir!

---

* Bu mukaddimeyi tayy etmediğimin sebebi vardır. Erbâb-ı merak sâir yazdıklarına mürâcaatla keşf-i hakikat edebilirler.

† İki yüz nüsha kadar neşrolunup, muahharan külliyyen ilgâ buyurulan bir gazetenin ismidir!.....

Sultan Ahmed 23 Şubat 302 – Pazartesi

Muhtıra:

“Tevsî’an tercüme edilmiş ve (Tercüman-ı Hakikat) gazetesine ba’de’t-derc, bir mektûb-ı âşıkâne ve bir tasvîr ilavesiyle ayrıca kitap şeklinde de neşrolunmuştur.*

Menfur Roje

Müellifi: Jules Marie

Mütercimi: Selanikli Tevfik 1305 (1888)

İfade-i Mütercim

Gazetemizin tefrika kısmına derc olunan Paris Faciaları nam romanın ikinci cildi rehin-i hitam olmaya yüz tutması üzerine hikâye mütalaasından alınan lezzeti tenvi’ için tefrikamızın bir kısmını başka bir romana hasr etmek hususu münasip görülmüş ve fakat iyi bir hikâye intihabında tereddüd hasıl olmuş idi. Paris’te tahsilde bulunup ahiren Dersaadet’e gelmiş olan vatandaşlarımızdan bir zat ile vuku bulan muhaveremizde intihab-ı hikâye hususundaki tereddüdümüz mevzu muvakki’ mevki-i bahs olduğu sırada kendisi Paris’de iken bilmütalaa pek iyi bulmuş olduğu bir romanın tercümesini tavsiye etmekle derhal mezkur roman işтира olunarak baştan başa mütalaa olununca hakikaten tercümeye layık bir eser görülmüş ve bu nüshamızdan itibaren tefrikamızın bir kısmını teşkil etmek üzere neşre ibtidar olunmuştur.

Selanikli Tevfik

---

* Feyz-i tasvîrinin neşri tasvîb buyurulmadı!?!....

Demirhane Müdürü

Müellifi: Georges Ohnet

Mütercimi: Ahmed İhsan Tokgöz 1305 (1888)

(Bu romanın önsözünü tâbi’i yazmıştır.)**İşbu Roman ve Müellifi Hakkında Malûmât-ı Mücmele**

Paris matbuâtı miyânında şöhret-i fevkalâde bulan roman râğbetkârânı tarafından lisan-ı sitayişle yâd olunan bu roman Fransa’da pek az müddet zarfında iki yüz yirminci defa nâil-i tab’ olmak gibi bir râğbet-i harikulâdeye mazhar olmuştur. Bundan başka dram haline tahvil olunarak sahne-i temaşada dahi temaşakârânın fevkalgaye alkışlarına nâil oldu.

Müellifi her ne kadar yeni romancılarından ise de şimdiye kadar mevki-i intişâra konulup Fransa darülfünunu tarafından mazhar-ı tahsin ve takdir olan âsârı hemen her lisana tercüme olunduğu gibi içlerinden üç eseri de lisanımıza naklolunmuştur.

Müellifi “Jorj One” âsârında bir tarîk-i ciddî küşâd ederek şive-i mahsusasıyla zamanımızın bir âyine-i hayatı itlakına şâyân romanlarını yeni vücuda getirmiş ve alelhusus Demirhane Müdürü bunların serfirâzı olmuştur.

Mezkûr roman zaman-ı intişârında Fransa âlem-i edebiyatını herc ü merc edecek derecede icrâ-yı te’sir etmiş. Nihayet hayli müddet evrâk-ı matbuaya sermaye-i intikad olan mübahesâta müellifin muvaffakiyetiyle hitam verilmiştir. Romanın müellifi âsârına bir unvan-ı umumi olarak “Hayat Mübarezeleri” nâmını vermiş ve bunlarda ömr-i beşerin menâzır-ı mütenevviyasını nakş u tasvir etmiştir.

Şu asırda Demirhane Müdürü gibi câlib-i merak olduğu kadar da hâdim-i ahlâk olabilecek bir roman nadir bulunur. Şu eser ahlâk nokta-i nazarından o derece a’lâ nukâtı havidir ki nâkâbil-i nişyan surette her birinin kulûb-ı beşere azîm te’siri vardır.

Elhasıl roman okumaktan asıl maksad, alelumum zannolunduğu gibi yalnız gönül eğlendirmek olmayıp eğlenceli bir istifade olmağla işbu eserin müellifi de

umum âsârında bu nokta-i nazardan ayrılmayarak efkâr-ı cedide ile ahlâk-ı haseneyi yekdiğeriyle mezcetmek meziyetini haizdir.

Lisan-ı Osmaniye nakl u tercümesindeki meziyetine gelince ezkiyâ-yı şubbânımızdan şive i kalemiyesi oldukça parlak ve hakkıyla tercümeyle elyâk olan mütercim-i guyûr Ahmed İhsan Bey olmağla eserin meziyeti bir kat daha artacağı derkârdır.

İşte böyle câlib-i merak olduğu kadar da hadîm-i ahlâk olan bir romanın itmâm-ı neşrini deruhde ederek halkımıza başkaca bir hizmette daha bulunmuş olacağıma ümidvarım.

Kitapçı Arakel

Aristonous

Müellifi: Fénelon

Mütercimi: Reşad 1306 (1889)

Mukaddime

Bu kitab, meşhur “Telemak” hikâyesinin müellifi edib-hakim “Fenelon”un yine Telemak vadisinde hikmet-i ameliye ve fezâil-i ahlâkiyeyi musavvir ve fakat muhtasar olarak yazdığı bir eserin mülahhas tercümesidir.

İnsan bu eserde, hikâye kitaplarındaki gibi, öyle birtakım garâib ve vukûâta tesadüf etmez. Fakat! Eğer hikâye kitapları mütâla’asından ahlâken bir fâide veya mücerred bir intibah husulü lâzım ise bu Anı ma’a-ziyâde tazammun eder.

Fransız erbâb-ı fikir ve kaleminden bir zâtın buna dâir yazdığı bir makale-i istikâdîde dediği gibi: “şu küçücük facia, tâb-ı âftâb altında cereyân eden parlak bir cûybâra benzer: suret-i cereyânı sakinâne olmakla beraber her halde bir hareket-i devriye olduğu gibi bunda da bir gaye-i maksad vardır.”

2 Kanun-ı Evvel 1304

Reşad

Gizli Ada'nın Son Sözü

Müellifi: Jules Verne

Mütercimi: Ahmed İhsan Tokgöz 1306 (1889)

Hâtîme

(Gizli Ada) (Seksen Günde Devr-i Âlem)den ziyâde mazhar-ı teveccüh-i âmme oldu, bu teveccüh daha pek çok âsâr-ı nâfi'anın terceme ve neşrine beni teşvîk eylediğinden mütekarrübü'l-hulûl olan mevsim-i şitâda kâr'îlerimi eğlendirmekle beraber müstefid edecek üç dört romanın vaz'-ı mevki'-i intişâr edileceğini vadederim.

Malum olunduğu üzere bir eser ya muharririn veyahut bir tâbi'in hesabına basılır ki âsârın te'ehhür ve adem-i neşri ise tâbi' yediyle çıkarıldığı halde tâbi'e, muharrir yediyle olursa muharrire ait olur, terceme ettiğim romanlar hem kendi ve hem de tâbi'ler hesabına çıkarılır ki bunlardan te'ehhüre dûçâr olanlar tâbi'ler uhdesindekilerdendir, kendi hesabıma neşredilen (Gizli Ada) mukaddimesinde denildiği üzere evkât-ı mu'ayyenesinde neşr ü ikmâl olundu (Gizli Ada)nın zeyli olan (Deniz Altında Yirmi Bin Mil Seyahat) nâm romanın iki haftaya kadar tab' u neşrine başlanacaktır.

Ahmed İhsan

Mösyö Lökök

Yazarı: Emile Gaboriau

Mütercimi: Mahmud Sadık 1306 (1889)

Bir İki Söz

Ahmed Midhat Efendi Hazretlerinin eser-i tercümelere olan Orsival Cinayeti ve Tefik Beyin Saadet gazetesiyile neşredip umumun merak ve rağbetini celbeden "Mösyö Lökök'un İhtiyarlığı" nam romanı ve Rahmi Beyin tercüme ettiği 113

Numaralı Cüzdan'ı okumuş olan roman kâr'ileri elbet Mösyö Lökok'u pek âlâ tanımışlar ve tahkikât-ı adliyede fevkalâde ve şâyân-ı hayret ve surette gösterdiği maharete şüphesiz müteaccib olmuşlardı. Tercümesine başladığımız şu romanın sernâmesinde görülen Mösyö Lökok ef'âl u harekât-ı mucizkârânesi yukarıda ta'dâd ettiğimiz romanlara zemin olan Mösyö Lökok olduğunu söylemek romanın mevzuunu medh için uzun uzadıya tafsilata girişmekten daha iyidir. Mezkur romanlar dolayısıyla Lökok'a aid olduğu halde bunun doğrudan doğruya namına nisbeti kârînin rağbetini celp için kâfidir. Bu romanı intihab ile tercümeyle başlayışımız kârîn-i kirâmın zabıtaya müteallik romanların mütâlaâsına meyl ü hâhiş gösterdiklerini ve bilhassa Lökok'un ahvâline bir derece daha vukûf kesb etmek ve takibât-ı adliyede şeytanlara pes dedirtecek mertebe gösterdiği maharete agâh olmak isteklerini hissettiğimizdendir.

Mösyö Lökok romanı iki kitaptan ibarettir. Birincisi Lökok'un gençlik evânını ve umûr-ı adliyede ne suretle terakkiye başladığını ve uzun tahkikatı bazen aldanarak bazen isabet ederek ne yolda hitama îsal ettiğini musavvirdir. Kısm-ı sani ise vukuât-ı garibe ile doludur. İkisi birden cesîm bir roman teşkil ediyor.

Mesele romanın tercümesinde değil. Mütercim bu kadar bol olduğu bir zamanda bir roman tercüme etmek maharetten asla sayılmaz. İş devam-ı neşrinde sebât göstermektir. Birçok romanların birkaç cüz'ü neşrolunup yarım bırakıldığını gören kârilerce emniyet münselib oldu gitti. Her neşrolunan esere karşı "Yarı yolda kalmayacağı ne malum?" diye dudak buranlar nadir değildir.

İşte bu sebepten bir romanın intihab ve tercümesinden akdem erbâb-ı mütâlaâ sebatkâr, mukdim, ehl-i iffet bir tâbi' yedinde çıkıp çıkmadığına atf-ı nazar-ı dikkat eyliyorlar. Hakları da vardır. Bu nokta hakkında dahi teminat vermek için şu kadar söyleyelim ki bu romanın muntazaman tab' u neşrini deruhde eden ve ankarîb hitama îsâl edeceği hakkında taht-ı taahhüde giren Cemal Efendi Mekteb-i Sanayi'in yetiştirdiği müstaidân-ı vatandandır. Ayrıca bir matbaaya sahip meslektaşları arasında istikâmetle mümtaz, sebat ve gayret ile muttasıf ve sözünün eri olması muttariden neşrile ankarîb hitâma îsâline teminat makamında kabul olunabilir.

Mahmud Sadık

(Son Söz Yerine)

Mecburi Bir İfade: Bir def'a nüshaca bakıldı. Bu da lâıykıyla icra olunmadı. Birinci cilde birçok mürettib hataları kaldı. Son cüzleri mazerete mebnî imla tarikiyle yazdırıldı. Tashih yazana havale edildi. Esvâb-ı esbâb olmak hak ve belahet umk-ı belahet olmak gibi ucubeler meydana çıktı. Kârîin-i kirâmdan af dileriz.

Paris Faciaları

Müellifi: Xavier de Montépin

Mütercimi: Selanikli Tevfik 1306 (1889)

İfade-i Mütercim

Fransa meşahir-i hikâye-nüvisanından Ksaviye dö Montepen'in bu eserini şimdiye kadar okumamış idim. "Servet" gazetesine tefrika olmak üzere bir roman intihâbı düşünöldüğü sırada ehıbbâdan birisi bu romanı tavsiye eyledi. Derhal tedârik olunarak romanın heyet-i mecmuası hakkında bir fikr-i icmalî husûlüne yardım edebilecek kadar mahallî mütalaa olundu.

"Ksaviye dö Montepen" bu romanında Paris'in birçok ahvâl-i fecâyî'-iştımâlini enzâr-ı dikkate arz ederek kârîini hakikaten acındıracak muhtelif zeminler tehyiesi suretiyle roman yazmaktaki maharetini göstermeyi iltizâm etmiş olduğundan roman nazar-ı mütâlaâya alınacak ve lezzetle okunacak bir eser halini almış ve binaenaleyh Fransa'da rağbet-i mahsusaya nâil olmuştur.

Romanlarda tesadüfât-ı fevkalâde, umûr-ı harikulâde okumak istemeyenler ve bir romanın muhtevi bulunduğu vukûât, şuûn-ı rûz-ı merreye ne kadar muvâfik olursa mütâlaâsından o mertebe lezzetyâb olmak arzusunda bulunanlar bu romanı tam istedikleri bir hikâye olmak üzere okuyabilirler. Münderecâtında Paris'te vesâir şehirlerde her gün pek çok emsâli zuhûra gelecek vukûâttan başka bir şeye tesadüf olunamayacağından esası hayalden ibaret olduğu halde hakikat addedilmeye meydan bulunabilir.

Bundan evvel “Paris Faciaları” unvanıyla diğer bir romanın beş on cüzü neşrolunmuş ise de o kitap “Ksaviye dö Montepen”in eseri olmayıp başka bir müellifin unvanı müşterek diğer bir eseri olmayla kâriîn-i kirâmca yanlış bir zehâb husulünü menetmek üzere ayrıca ihtara lüzum gördüm.

Selanikli Tevfik

İki Kadın

Müellifi: Adolphe Belot

Mütercimi: Ahmed Rasim 1306 (1889)

Birkaç Söz

Birtakım vekayi-i dūr-a dūra boğulmuş uzun, mutavvel, muğfel romanları okumaktan, hele bir şahsın iki üç defa dirilip ölmesini görmekten telezzüz edecek bir vicdan-ı dakika-şinas tasavvur olunamaz. Bu usul, Fraansa’da birkaç asır evvel makbul olan bir usul-i tahrir idi ki bu tarza ittiba edenlerin en meşhurları Öjen Sü, Aleksandır Düma, Ksaviye dö Montepen gibi mehère-i erbâb-ı kalemdir. Bugün o diyâr-ı medeniyette yeni yeni şehràh-ı tahrir açılmış, hele Hügo’nun vesair erbâb-ı kalemin mektebinden yetişmiş edibler romanlarda safiyet içinde hile ve hile içinde safiyet arayarak kalb-i beşer denilen hazine-i inkılabda taharri-i hissiyat etmekte bulunmuşlardı.

Bir cinayet-i maddiyeyi temaşa etmek insana nefret verir. Lakin maneviyata intikal edecek bir madde-i cinaiyeyi okumak ve bundan birtakım hisse-i ahlâk çıkarmak ve hele fesad-ı ahlâktan insanı tenzih edecek romanlar okumak elbette sâfiyet-i vicdan ile mütehallik olan erbâb-ı hasaise hoş gelir. İ’caz-ı aynıyle i’caz demek olduğundan bu babda güzel küçük romanlar okumak taraftarını gittikçe çoğalmaktadır. Bu kitabın sebeb-i ihyası yani kisve-i tabaate bürünüp meydan-ı mazbuâta çıkması Kostaki Efendi namıyla maarifperver bir zatın vesatet-i nakdiyesidir ki bu türlü erbâb-ı gûşşin ne derece şâyân-ı medh ü sena oldukları ve binaenaleyh bundan böyle neşredeceğimiz romanlarda o sahib-i himmetin vasıtasıyla olacağı âzâde-i iştihahtır.

Heves ve arzudan ziyade mücbir bir şey vardır ki o da adettir.

Hatıra, fikir için ne ise adet de vücud için odur. Adet bizim pâ-yı azmimizi sevgilimiz olan eşhas ve eşyaya doğru sevk eder. Hatıra ise efkârımızı onlara irca' eyler.

Paris Sevdaları

Müellifi: Paul Féval

Mütecimi: Bir Kız 1307 (1890)

İfade-i Mahsusa

Cemiyat-ı medeniyede en ziyade nazar-ı dikkate alınacak şey ahlâk-ı beşeriyyenin seyyiatdan mümkün mertebe tasfiye edilmesi yani insanların ahlâkı hasene ile ittisafını mucib olmak üzere insanlar miyanesinde daimiyyü'l-zuhur olan her gûna fenalığın ibretbahş olacak bir tarzda tasvir edilip nazargah-ı intibaha vaz' olunması maddesidir.

Bir âdemi seyyiattan teberri ve tebrid edebilmek için onları birer birer nazar-ı dikkate arz ile ikna eylemekden kolay çare olamaz. Zira insan bir şeyin mazarrat veya tehlikesini derk ve teyakkun etmedikçe ondan müctenib olmak lüzumunu hissedemez. Islah-ı ahlâk hususunda romanlardan istifade edildiği Avrupaca bi't-tecrübe sabit olmakla asr-ı ahirde tasvir-i hikâyat maddesi kesb-i ehemmiyet eylemiş ve hatta romancılığın birkaç mesleğe inşiaab eylediği görülmüştür.

Memleketimizde dahi sinin-i ahirede romanlara rağbet olunmağa başladığından şu aralık lisan-ı Osmaniye bir hayli roman nakl ve tercüme olunur. Ve bunlardan bazılarının kıssadan matlub olan hisseyi haiz olduğu görülür.

Binaenaleyh biz de arzu-yı umumiye muvafık bir hizmet edilmiş olmak üzere Fransa müelliflerinden Pol Feval'in "Lez amur dö Pari" namındaki işbu hikâyesi bazı mertebe tashihat ile tercüme edildi. Karîfîn-i kirâmın rağbet ve merakını celb edecek güzel bir roman olmakla mütalaagâh-ı ammeye vaz' olundu. Ümid edilen

derecede mazhar-ı raġbet olursa tercümeleri mevcut olan birkaç roman daha neşr olunmaya başlanılacaktır.

Meram

Müellifi: Georges Ohnet

Mütercimi: Bir Kadın (Fatma Aliye) 1307 (1890)

Terakkiyât-ı asriye îcabından olarak şu günlerde bazı hanımların da âsâr-ı hâmeleri manzûr-ı uyûn-ı iftihar olmakta ve kendi eserlerini bazı erbab-ı edeb ü inşâya tashih ettirdiklerini ilan ve itiraf etmekte olup bu da kadınların malum olan aczleri iktizâsındandır bu âcize de onların eserine iktifâen bir şey yazmayı kurdum. Ve Fransa meşâhir-i üdebâsından (Jorj One)nin (Volonte) yani (Meram) nâm eserini tercümeyle ibtidâr ile ben de erbâb-ı edeb ü inşâdan bir zâta tashih ettirmek lüzumunu hissettim ise de kendi kalemimden çıktığı gibi neşrini münasip gördüm. Ama kusurlu olacakmış varsın kusurlu olsun da bir kadının da kendi nesîc-i kârgâh-ı hâmesi âlem-i edebiyatta görülsün ve hemhâl olan kadınlara örnek olsun. Hata ve noksanı da üdebâ-yı kiram tarafından afv buyurulacağına ümidvârım. Çünkü bazı ilk eserlerini neşr eden erkeklerden de sakınmadıkları bu inayetlerini âlem-i edebiyatta henüz görülebilen kadınlar hakkında da dırıġ buyurmazlar zannederim. Evet görecekları hata ve noksanı afv buyururlar da mahzen bu vadide hemrâh olan hanımlara cesaret vermek ve önyak olarak bir çıġır açmak içib vâki' olan şu meramımı hüsn-i kabul ile neticesiz bırakmazlar sanırım. Fenn-i edebde olan aczimi biraz olsun örtmek için tercüme edeceğim romanın güzel bir eser olmasını arzu ederek hakikat-i halden çıkmaksızın insanların ahvâl-i fitriyesini pek güzel tasvir eden şu zamanda dünyanın her tarafında eserlerinin gördüğü teveccüh ile romancılıkta bir mevki'-i mümtaz ihrâz eyleyen (Jorj One)nin âsârını okuyup Türkçeye tercüme edilmemiş olanlardan (Volonte) nâm romanını intihâb eyledim bu hususta yanılmamış olduğumu şu eserin yazıldığında gördüğü raġbet üzerine bir sene zarfında yüz ikinci defa olarak tab' ettirilmesi temin ediyor.

Tabsıra

Mösyö Jorj One bu romanıyla insanı eğlendirerek ahlâk dersi veriyor hem de öyle bir ders ki bir insan sergisi gösterip her biriyle ilm-i ahlâkın birer faslını teşkîl ediyor. Kadınlar için ırz ve namus ve sadâkat ve istikâmetçe (Elen) den iyi bir örnek olamayacağı gibi insan-ı kâmil olmak için de Emili Lerobollü'den mükemmel bir ders olamaz. Mirasyedilere Lui Herolet ibret olduğu gibi birtakım âşüftegânın dâm-ı hilesine tutulan ve efsûn-ı teshirlerine uğrayan biçâregâna de ol hud'akârların mahiyetini anlatmak için Diyana en güzel misal olur. Since mutavassıt ve hal ve hareketçe dahi İfrât ve tefrîttten âzâde olarak kemâl-i i'tidâl üzere hoş yaşayanlara Lerobollü numune olduğu gibi müellif-i şehîr ihtiyarları da bu dersin haricinde bırakmayıp Anları misâl olmak üzere altmış sene evvelki iyiliği unutmayıp da velî-i ni'metzâdesine âğuşunu açan Madam Herolet'i göstermiştir. Sebât-ı istikâmet ve ulüvv-i cenâbın modeli gibi gösterdiği Kleman dö Tuzyat'ın dahi tamamıyla nekâis-i beşeriyyeden mücerred olmadığı cihetle ilcaât-ı beşeriyyeye uyup da min gayr-i rüyet teşebbüs ediverdiği ef'âl-i mezmûmesine nâdim ve bu nedâmetin öyle bir insan-ı kâmilin vicdanında canına kıyacak mertebede müessir olduğunu bildirmiş. Ve birtakım heva ve hevesleri aşk sanıp kendilerini rahatsız eden gençlere aşk-ı hakikiyi Kleman Dö (Tuzyat) da göstermiştir.

Kleman'ın hali mecnun diye ma'rûf olan Kays'ın şu beytine ne kadar muvâfık geliyor

Beyit

Cinnenâ bi-Leyla ve hiye cinnet bi-gayrinâ

Ve âhirî bi-nâ mecnûnetü lâ-yurîdehâ

(Hulâsa vechile tercümesi)

Ben Leylâ için mecnun oldum o da başkası için mecnun oldu diğer bir kız da benim için mecnundur o ise benim meramım değildir

(İbret)

Mütercime-i Meram

(Kaspar Matbaası)

Balonla Seyahat

Muharriri: Camille Flammarion

Mütercimi: Mehmed Rüşdü 1307 (1890)

İfade-i Mahsusa

Te'lîfât-ı adîdesi ile iştihâr etmiş olan Fransa heyetşinâsânından Kamil Flamaryon'un tercümesine hâmerân-ı gayret olduğum şu, balonla seyahat, eseri hakkında benim gibi bir âcizin kaleminden tavsîf yollu çıkacak sözler fazladır.

İktidarsızlık beliyyesiyle tercümesinde edilen kusurlarla beraber letâfet-i mütebâkiyesi yine kendini teşhîre kâfîdir.

Muharrir-i müşârünileyh bunları kitab olmak üzere yazmayıp seyahat-i hevâiyesi esnasında serî'an kaleminden çıktığı gibi yazdığını ve nihayet derece cezzâb kalıp ve uyûn olan manâzır-ı latife-i ulviyenin mûcib olduğu ihtisâsât-ı âniye içinde ... bazılarını kurşun kalemi ile tekne derûnunda... bulutlar arasında... sakın havada... gündüzün veya ay aydınlığında... bazı cihetlerini dahi karanlık gecede...sakin ve gayr-i müteharrik hava dahilinde... rüzgârlar... boralar.... yağmurlar.... fırtınalar hengamında kaydelediğini beyan ediyor.

Bundan başka seyahat zamanındaki ihtisâsâtına muvâfık olarak yazılmış olan ta'rîfât ve tavsîfâtına, asıl ve hakikatin gâib olmaması için, muahharan tashîh yolunda kalem dokundurmadığını da ilave ediyor.

Balonla seyahat etmeyen zevâtın bu sahifeleri mutâla'a eyledikleri zaman hiçbir tehlikeye dūçâr olmaksızın havalarda seyahat icrâsını tasavvur edebileceklerini ... irtifâ'ât-ı muhtelifede manâzır ve bedâyi'-i ulviye ile bâlâdan bakıldığı halde seyyâremizin pîş-enzâr-ı hayrete arz eyleyeceği mütenevvi' sergileri, panoramaları, temâşâ eyleyeceklerini dahi bildiriyor.

İcrâ eylediği on iki seyahatten mütehasıl netâyic-i fenniye dahi derc edilmiştir ki arza müte'allik husûsâtda (meteoroloji)nin ve meteorolojiye ait husûsâtda balonla seyahatin derece-i elzemiyet ve ehemmiyetini meydana koyduğu cihetle fâidesi gayr-i münkerdir.

Muharrir, bu seyahat-i havaiyyenin kendisini meftûn ve mütehayyir eylediği kadar kârîîn-i kirâmı hayran ve teşvîk etmek istemediğini ve fakat bu seyahatin mûcib olduğu ezvâk ve ihtisâsâtın hiçbir şeye mukayyes olamayacağını ve adeta kendisini semaya müştâk ve âşık eylediğini temin ile hatm-i kelâm ediyor.

Mehmed Rüşdü

Balonla Seyahat

Dördüncü Seyahat

Muharriri: Camille Flammarion

Mütercimi: Mehmed Rüşdü 1307 (1890)

İfade-i Mahsusa

Kamil Flamaryon'un tercüme eylemekte olduğum balonla seyahat eseri çok kimselerin merakını mûcib olmuş, bazıları "Kamil Flamaryon'un acaba mahsûl-ı hayal midir? Yoksa bizzat bu seyahatleri icrâ eylemiş mi?" diye suâl ediyorlar.

Tercüme-i nâçizânemi mutâla'aya tenezzül buyurduklarından dolayı kendilerine arz-ı teşekkürât ederim.

Seyahat bahsine gelince mahsûl-ı hayal değildir. Kamil Flamaryon bizzat icrâ eylemiştir. Hatta "Maryon" nâm müellifin "balonlar ve seyahat-i havaiye" unvanlı kitabında balonun ibtidâ-yı icâdından beri hangi senelerde ve nasıl balon ile ve kimler tarafından seyahat-i havaiye icrâ edildiği beyân olduğu gibi Kamil Flamaryon'un on iki seyahatinden mütehasıl netayic-i fenniyeyi hâkî Fransa akademiasına takdîm eylediği lâyiha dahi aynen mündericidir.

Ümid ederim ki verdiğim şu îzâhât ile balonla seyahatin mahsûl-ı hayal olmadığına kanaat hâsıl edilir.

O koca muharririn ne kadar muhibb-i ma'ârif olduğunu –âsâr-ı fenniye-i sâiresi şöyle dursun- yalnız şu balonla seyahat eseri ma'a-ziyade ilan eder.

Mehmed Rüşdü

Terez Raken

Müellifi: Emile Zola

Mütercimi: Muallim Naci 1307 (1890)

İfâde-i Mahsûsa

(Emile Zola)nın Terez Raken romanını azmâyiş-i kalem kabîlinden olarak terceme etmiş idim. Bunun bir kısmı (Mecmûa-i Mu'allim)e konuldu. Öyle hiçbir işe yaramayacak halde kalmaması için bu kere kitap şeklinde tab'ına cesaret olundu. Müellifin meslek-i ma'rûfu üzere pek açık yazmış olduğu bazı fikarâtı tayy etdim. Bu eser başlıca cinayetin cânî üzerinde icrâ ettiği dehşetli te'sîrâtı tasvîr eder. Mütâlaasından istifâde edilmeyecek âsârdan addolunamaz. Tarz-ı tercüme-yi iyi bulmayanlar noksan-ı iktidârımı der-hâtır etsinler. "Bunu erbâbına terk etmeli idi!" demesinler. Dört buçuk kelime Fransızca bellemiş idim. Ara sıra tercüme ile iştigâl etmeyeyim de onu da mı unutayım?

Muallim Naci

Fî 1 Eylül sene (1)305

Kar Fırtınası

Müellifi: Puşkin

Mütercimesi: Madam Gülnar de Lebedef

1307 (1890)

İfâde

“Puşkin” Rusya üdebâsının serâmedânındandır. Avrupa terakkiyât-ı fikriyye ve lisâniyyesini Rusya’ya idhâl ile o milletin teceddüdât-ı edebiyyesine büyük hizmet edenlerdendir. Bu hikâye mûmâileyhin yazdığı hikâyât-ı muhtasaradandır. Ne kadar sanatlı bir şey olduğunu bihakkın takdir için Rusyaca münâkehât-ı meşrû’a ve aleniyyeden mâ’adâ bir de münâkehât-ı hafiye usûlü bulunduğuna vesâir husûsiyyât-ı ictimâ’iyyeye vukûf lâzım gelir. Bu vukûf olmayınca hikâyenin bazı yerleri biraz cebrîce görünüyor ise de esâsında olan sanat ve letâfet yine kendi kendisini gösterir.

Bu hikâyenin mütercimesi âhîren Avrupa’yı cevalanımda refâkatinden müstefid olmuş bulunduğum Gülnar Hanımdır. Tarafından me’zûniyyetim hasebiyle familyası ismini de tasrîh eyledim ki bu familya Rusya’nın Kazan vilâyetinde pek vâsi’ mâlikânelere sâhip olup asâlet ile de müşerrefdir.

Gönlüm arzu eder idi ki mütercimenin eserini yine kaleminden çıktığı gibi neşredeyim. Derecesi pek çok erbâb-ı kalem için umûmî olan bazı hatîât-ı lisâniyyesi buna mâni’ olamaz idi. Fakat tashîhi için sûret-i mahsûsada ettiği ricâyâ imtisâl mecbûriyyetiyle biraz tashîh eyledim. Ma’ahazâ tashîhâtım pek az ve sâde kalıp mütercimenin rûşen-i ifâdesini ibkâyâ alâ kadri’l-emken cehd eyledim. Diyebilirim ki ıslâhatım yüzde yirmi beş nisbetinde kalıp yüzde yetmiş beşi yine mütercimenin ifâdât-ı ayniyyesidir.

Bu fıkradan mâ’adâ Madam Gülnar’ın sâir birkaç tercümesini de neşredeceğim. Esâs maksadım böyle mu’teber bir kadının lisânımıza derece-i i’tibâr ve muhabbetini gösterip bu teveccühünden dolayı kendisine borçlu olduğumuz teşekkürü böyle fi’len ve mâddeten îfâ eylemiş olmaktır.

Ahmed Midhat

Kaptan Gran'ın Çocukları

Müellifi: Jules Verne

Mütercimi: Ahmed İhsan Tokgöz 1307 (1890)

Esâsı fenne müteallik olarak gayet müfid, gayet câlib-i merâk roman yazmakla Avrupa'da fevkalâde iştiâr eylemiş olan Jül Vern'in âsâr-ı hârîka-nümâsından bulunan bu eser, kâri'îne mükemmelen coğrafya fennini tahsil ettirmekle beraber etrâf-ı kürede latîf bir seyâhat-ı fikriye-i garâbet-intimâda bulundurur, vekâyi'inde şâyân-ı dikkat ve dâ'î-i merâk cihetleri o kadar çoktur ki erbâb-ı mütâla'a eseri okudukça fenn ve hikâyenin hârikulâde sûrette olan imtizâcını takdir ederek müellifin iktidâr-ı dehâ-kârânesini anlayabilir.

Fransa Akademisi'nin mazhar-ı takrîr ve tahsîni olmuştur.

Gece Kraliçesi

Müellifi: Xavier de Montépin

Mütercimi: Ali Rıza 1307 (1890)

Tâbi'in İfâdesi

Bundan akdem vesâtet-i âcizânemle tab' u neşrine ibtidâr kılınıp bu kere hitâm bulan “Çingene Kızı” nâm gayet latîf, musavver romanın ismi avâmpesendâne ise de mündericâtı her vechile hayret ve ibret-bahş olduğu cihetle, şimdiye kadar neşrolunan ibret-âmîz ve garâbet-engîz romanlar sırasına dahil olmuş ve raġbet-i umûmiyyeye mazhar olmuştur.

İşte kâri'în-i kirâmdan gördüğümüz bu raġbet bizi mezkûr romanın mütemmimi olan işbu “Gece Kraliçesi” nâm romanın neşrine sevk eylemiştir ki bu roman dahi ez-her cihet şâyân-ı mütâla'a ve emsâline fâikdir.

Romanın üç kısmı otuz kıt'a tasâvîr ile tezyîn edileceği gibi nefâset-i tab'ına dahi derece-i nihâyede i'tinâ olunacaktır.

Binâenaleyh erbâbına ma'lûm olduğu vechile bu gibi musavver bir romanın neşri emrinde mesârif-i küllî ihtiyârına mecbur olacağımız tabîî olmağla eğer kâri'în-i kirâm tarafından rağbet görür isek, her türlü fedâkârlığı göze aldırarak haftada lâ-ekall iki cüz'ü neşredeceğimizi kaviyyen vadederiz.

Artin Kristapor

Deniz Altında 20.000 Fersah Seyahat

Müellifi: Jules Verne

Mütercimi: Ahmed İhsan Tokgöz 1307 (1890)

İfade

“Deniz Altında Yirmi Bin Fersah Seyahat” unvanlı romanımızın neşrine her ne kadar evvelce edilen hilafına olarak iki ay sonra başlanmış ise de her gün adedi tezâyüd eden muhterem kâr'ilerimi mahzâ bir kat daha memnun etmek üzere eserin aslındaki resimleri, Avrupa'dan bilhassa celb ile derc-i sahife ve tezyîn-i kitab etmek isteyişim –buna sebep olduğundan elbette mazur görülürüm. Resimlerdeki letâfet-i mahsûsayı muhafaza ancak aslındaki tasvirâtı mahallinden celb ile olabileceği, musavver âsârı görenler teslim ederler, halbuki bu yolda musavver roman neşri hayli fedakârlıkla meydana geldiğine binaen romanımız ba'demâ eskilere nisbeten büyük olan sahifelerin 16 adedinden mürekkep forma şeklinde bir kıt'a mükemmel resimle gayet nefis çıkacak ve beheri “40” para fiyatla satılacaktır.

Eser takriben 400 sahifeden müteşekkil olacaktır ki sâir neşriyatımda gösterebildiğim sebât u intizam ile bunun dahi karîben ikmaline muvaffak olunacağında kâr'ilerim dûçâr-ı şüphe olmazlarsa beni minnettar ederler.

Her romanda bir meziyet aramak lazım gelir, âsârını tercüme ile iftihar ettiğim Jül Vern'in romanlarında ise “Gizli Ada”da “Seksen Günde Devr-i Âlem”de görüldüğü üzere meziyet-i ciddiye-i fenniye vardır. Bunlar öyle fikir ve hayali tahdiş ederek yüz kızartacak, insana nefret verecek kerîh manzaralardan ârîdir, Jül Vern'in romanlarını mütâlaâ edenler hem fennen istifade ederler, hem zamanlarını hoş geçirirler. En müşkilpesend bir peder bunları sevgili çocuklarına okutmakta mahzur

görmez. Sâye-i kudret-vâye-i cenab-ı padişâhîde daima mikdarı tezayüd eden mekâtib-i umumiye şâkirdânına ders-i tetebbu'dan âzâde kaldıkları bir zamanda bundan istifadeli bir kitap olamaz.

“Deniz Altında Seyahat”ı mütâlaâ edenler görürler, teslim ederler ki fennen edilen bir hayal ne kadar mugayir-i akl olsa ol kadar haiz-i ehemmiyet ve meziyettir, ne kadar vasi’ olsa o kadar istifade-bahşır.

Bahsimiz erbab-ı mütâlaânın tezayüdüne, mekteplerin tekessürüne intikal etmişken o mektepleri te’sis buyurarak müntesibîn-i maarif yetiştiren ve bu mülk ü devlete mevhibe-i Rabbanî olan zât-ı mülkiyet-sıfat-ı hazreti padişahinin efzûnî-i ömr ü ikbal ve feyz ü şevketleri duasını tekrar eder ve eseri okuyacaklara, her türlü şeref ve saadete mahza o sevgili padişahın sâye-i kemâlât-vâyelerinde nail olduklarını ihtar ederek onları umum tebeâ-i sâdika ile beraber kendi hassalarına düşen dua-yı vacibü’l-edanın ifasına davet eylerim.

Ahmed İhsan

S. 392’deki İhtar (Son Sayfa)

Kaptan Nemo’nun akıbet-i hali ile harikulâde sefinesi olan Notilus’un ne olduğunu anlamak için (Jül Vern)in âsârından olup taraf-ı âcizânemden tercüme olunan “Deniz Altında Seyahat”ın zeyli “Gizli Ada” namındaki romanı mütâlaâ lazım gelir. Üç ciltten mürekkep olan Gizli Ada mücelledi 20, eczası 16 kuruş fiyatla her kitapçıda satılmaktadır. “Gizli Ada”ya fevkalâde rabıtası olduğundan dolayı “Deniz Altında Seyahat” ile peydâ-yı alâka eden Kaptan Gran’ın Çocukları” namındaki Jül Vern’in fevkalâde mükemmel ve fennî romanı beher cüzü de iki resmi havî olmak üzere üç gün sonra neşre başlanacaktır.

Müteveffiyeye

Müellifi: Octave Feuillet

Mütercimi: Mahmud Sâdık 1307(1890)

(Bu romanın önsözü kitabın nâşiri tarafından kaleme alınmıştır.)

Asır Kütüphanesi Romanları

Roman her sınıf halk tarafından lezzetle mütalâa olunan âsârdan ma'duddur. Tashîh-i ahlâka hâdim olan ve ibret-âmiz surette yazılan romanların mucib-i istifade olduğu gayr-i münkerdir. Her milletin matbuâsı arasında mühim bir mevki' işgâl ediyor. Bizde dahi lezzet ve hâhişle okunuyor. Kâri'lerimize bir hizmet olmak ve daim nazar-ı mütalâalarında en güzel romanlarından bir iki tane bulundurmak ümniyesiyle (Asır kitaphanesi romanları) serlevha-i umûmîsi altında bir roman külliyyâtı te'sis ettim.

Kitaphanenin birinci adedi olarak (Mösyö Lökok'ın Kızı) namındaki romanın neşrine başladım. Romanlarımız hakkında umûmen ibrâz buyurulan teşvikâta ve birçok taraflardan vuku' bulan tahsinlere teşekkür ederim.

Birinci romanımızın* mukaddimesinde dahi beyan etmiştim: Roman külliyyatımızda her lisanın roman tercüme olunacaktır. Alman, İngiliz, Rus, İtalyan, İspanyol vesair milletlerin edebiyatına suret-i tefekkür ve tahrir ve tarz-ı tasvirine bu lisanlardan intihab ve tercüme ettireceğimiz romanlarla kâriyelerimizi vâkıf edeceğiz. Bu külliyyat içinde büyük romanlardan başka arada iki üç cüzde hitâm bulur latîf hikâyeler dahi bulunduracağım.

Nitekim bu yolda gayet müessir ve (Biçare Kız) serlevhalı bir hikâye neşrolunmuş ve iki cüzde hitâm bulmuştur. Muktedir sahib-i kalemlerimiz tarafından yazılan millî hikâyeler kitaphânemizi tezyîn edecektir. Hâsılı romanlarımız lisanımızda misli nâ-meşhûd bir külliyyât teşkil ediyor. Erbâb-ı mütalaa tahminimizin fevkinde beyân-ı hoşnudî ve memnuniyet etmişler ve takdirâtta bulunmuşlardır.

Avrupa meşâhir-i muharrirînden Oktav Fevöye'nin "Müteveffiyeye" romanının neşrine dahi bu cüzde ibtidâ ediyoruz. Birinci romanımız zâbitaya müteallik idi bu ise âdât u ahlâk-ı medeniyeyi, hissiyât-ı beşeriyeyi musavvirdir. Bu roman Avrupa lisanlarının hemen kâffesine mütercem ve âsâr-ı meşhûreden ma'düddur.

---

* Bu mukaddimeyi hâvî olan (Mösyö Lökok'un Kızı) romanının cüz'ü (ikinci tab'ı). kâriine takdim olunur.

Her romanımızın evvelinde bir intikâd ile müellifinin resmi bulunacaktır.

Bu suretle kâr'ilerimiz müellifin-i meşhûrenin güzel tasvirlerinden mürekkep bir mecmua-i nefise vücuda getireceklerdir.

Suret-i Neşr

Asır kitaphanesi romanlarından haftada 16 sahifelik iki forma neşr olunacaktır. Cüzler mahsusen tertip ve i'mâl ettirilen süslü kaplar içinde bulunacaktır. Bu iki forma icabına göre bir romanın eczâsından bulunacak veyahut iki romana birden devam olunacaktır. Bu hesapça Asır kitaphanesi erbâb-ı mütâlaaya ve abonelerine senede 1600 sahifeyi mütecâviz eser yani müteaddid millî hikâyât ve fikarât ile Avrupa'nın yeni yeni ve güzel eserlerinden dört beş roman ihdâ edecektir.

Romanlarımızın numarası hakkında küçük bir ihtâra mecbur olduk. Romanlarımızda evvelâ bir umumî numara vardır ki kütüphanemizin numarasıdır. Birden başlayıp devam edecektir. Bir de her eserin ayrıca cüz numaraları vardır. Umumî numaraya bakarak her romanın cüz numaralarında nisbetsizlik olduğuna hükmetmemelidir. Nitekim umumî numaranın 12, 14'üncü (Biçare Kız) ismindeki latif hikâyemizin birinci ve ikinci cüzlerini teşkil etmiştir.

Asır kütüphanemizin romanları mütalaaya sühûletli bir kıt'ada neşrolunur ve ileride teclîd ettirildiği vakit hüsünlü görünür.

13 Numaralı Araba

Müellifi: Xavier de Montépin

Mütercimleri: Halil Edib-Ali Rıza 1307 (1890)

İfademiz

Âlem-i insaniyete edilecek hizmetlerin en büyüğü ebnâ-yı beşer arasında güzerân eden hâlâtı birer hikâye sûretinde enzâr-ı intibâha arz etmektir. Bu meslekte Avrupa hikâye-nüvisânının hâiz oldukları kemâl ü iktidârı bir hiss-i kadir-şinasâne ile teslim mecburuz.

Hikâye denildiği zaman kârilerimizden bazıları Aziz Efendi Muhayyelat'ını, Köroğlu destanlarını, Âşık Kerem masallarını ve bu gibi birtakım âsâr-ı garîbeyi tahatturla lisanımıza nakletmeye lüzum gördüğümüz müellefât-ı ciddiye de bu kabîlden neticesiz, hükümsüz, ehemmiyetsiz şeyler zannetmemelidir. Biz romanlar hakkındaki mütâlaât-ı mahsûsamızı hülâsâ etmek istersek diyebiliriz ki:

Bir roman mecelle-i ibret-âmiz hayatın rengîn bir sahîfesidir.

Avrupa hikâye-nüvisânının bu meslekte hâiz-i kemâl ve iktidâr olduklarını i'tiraf etmiş idik. Şu ciheti de mu'terifiz ki o insaniyet hâdimi müellifler miyânında en ziyade tedkik-i tabîatla vücuda getirdiği ibret-âmiz, câlib-i merak, mâhi-i mefâsid âsâr-ı ciddiye sayesinde ilelebed namını ibkâ edenlerden birisi de Ksaviye dö Montepen'dir.

Lisan-ı azbü'l-beyanımıza nakledilen üç beş parça hikâyesiyle, hususiyle rağbet-i fevkalâdeye mazhar olan (Simon ve Mari) romanıyla kendisini Osmanlı erbab-ı mütâlaâsına da iyiden iyi tanıttıran bu zat hakkında ne kadar sitâyîşkârâne söz söylesek hakkındaki takdir-i firâvânımızı bihakkın tasvir ü beyan etmiş olamayız. Haddimizi bilenlerdeniz. (Simon ve Mari) romanı mevzuu i'tibariyle Türkçeye tercüme edilen hikâyâtın hakikaten birincilerindendir. Teessüf olunur ki bugün elde bulunan Türkçesini müellifin aktâr-ı âleme yayılan şöhretiyle mütenâsip bulamayanlarımız görülüyor. Bu bir kusur ise, onu aslında göremiyoruz.

Kış gecelerini, evkât-ı hayatı faideli eğlence ile geçirmek arzusunda bulunan kâriîn-i kirâma nâçizâne bir hizmet arz etmek ve bu müdekkik zâtın iktidârındaki kemâle, karîhasındaki vüs'ate, efkârındaki selâmete bir nümune daha ibrâz eylemek emeliyle hikâyâtından birisini tercüme etmek arzusunda bulunduk. (13 Numaralı Araba) nâmındaki eserini intihâb ettik. İntihâb-kerdemiz olan bu roman –ihtivâ eylediği vekâyî-i mü'lime, tedkikât-ı mükemmele, keşfiyât-ı garîbe, cinâyât-ı müdhişe cihetiyle- Simon ve Mari'den geri kalacak bir eser olmadığı için, onun kazandığı rağbetten bunun da hissedâr buyurulacağına i'timâdımız kavîdir.

Hiçbir zaman tercümesinde hata etmedik diyemeyiz. Fakat lisanımıza yabancı olmayan bir zâta yazdığımızı anlatabilmeye mümkün olduğu kadar çalışacağız. Sa'yimiz rağbet-i umumiye ile karşılaşacak olur ise kütüphane-i ihvânda bir de 13 Numaralı Araba buldurmuş ve hulûs-ı niyetle başladığımız hizmeti ileri getirmiş olacağız, ki her halde bu mesâî-perestliği kendimiz için medâr-ı iftihâr addederiz.

Sâye-i maarifvâye-i hazret-i padişahîde bugün cihan-ı matbuâtımızda meşhûd-ı uyûn-ı şükran ve mübâhâtımız olan terakkiyâtı, neşredeceğimiz cüzleri tayin olunan günlerde yetiştirmeye cesaret-bahş edecek derecenin fevkinde bulunduğumuz için, bu bâbda kâri'lerimize te'minât i'tâsına, tafsilât ihtiyârına lüzum görmeyiz.

Şimdilik her hafta ve bu kıt'ada iki formasını meydana çıkaracağız. Bu iki formayı üç yapmak, dörde çıkarmak arzusunun husûlünü de ancak mazhar olacağımız rağbetle te'min edebiliriz. Her halde büyüklerimizden de, küçüklerimizden de hata-pûşâne iltifat ve teşvik bekleriz.

Halil Edib-Ali Rıza

Asniyer Faciası

Muharriri: Xavier de Montépin

Mütercim: Süleyman Nafiz 1307 (1890)

(Bu romana hem nâşir, hem de mütercim önsöz yazmışlardır.)

Nâşirin İfadesi

Sâye-i maarifvâye-i hazret-i padişahide, vesâit-i intişar-ı maârif, yevmen fe yevmen ikmâl ve tevsî' edilmekte ve esbâb-ı mütemmime-i terakkiyât olan matbuatımızın, o ta'liyâtın hisse-gîr olmasından mütevellid âsâr-ı müteaddidede ve mütenevvîa rev-nümâ-yı sâha-i zuhur olmakta bulunduğu, meşhûd-ı uyûn-ı iftihârımız olan, şu zaman i'tilâ-nişânda sâha-ârâ-yı intişâr olmakta bulunan âsâra zamîmeten, yekdiğerini mütevâliyen meydan-ı istifadeye vaz' olunup, sıgar u kibârın bi'l-vücut istifâdesine hâdim ve vekâyi' sâbika-i tarihiye gibi bir mebnâ-yı istifâde-bahşa ile kâim olan romanlar dahi, terakkiyât-ı umûmiye nokta-i nazarından, neşr faidesiçün ta'mim ve teksîri matlûb ve mültezem olacağı derkâr olmağla, işbu romanımızın dahi vücudu mücerred fâideden gayr hâli bulunacağı mütâlaası, mezkûr romanın tasvir ettiği vak'adan kârimizi habîr etmeye sevk etmiş ve kâfile-sâlâr-ı terakkî içinde kalem-süvârân sa'yin dahi nâçizâne hizmetleri mazhar-ı takdir olagelmekte bulunmuş olmak ümniyesiyle, rağbetkârân-ı erbâb-ı mütâlaanın nazargâh-ı istifâdelerine şu romanın dahi arzına mücâseret olunmuştur.

İntihab-kerdemiz bulunan şu roman, Fransa meşâhir-i üdebâsından (Ksaviye dö Montepen)in âsâr-ı nefise ve mergûbesinden olup, Fransa'da mazhar-ı rağbet fevkalâde olduğundan lisan-ı Osmaniye dahi nakl u tercümesi çoktan beri cümle-i âmâl-i âcizânemden idi.

Bu kerre müessisi bulunduğum (Şirket-i Mürettibiye) matbaasından ayrılıp müstakilen bir matbaa küşâdına muvaffak olmaklığım şu arzumuzun da kuvveden fi'le ihrâcına bir vesile-i hasene ve münasibe oldu.

Matbaamız namına ve hesab-ı âcizânemize olarak ara sıra bazı âsâr-ı müfîdenin suret-i nefise ve mükemmelede tab' u neşr olunacağı musammem ve mukarrer olup, bunun ilk semeresi olan bu romanımızın meziyet ü mahiyeti meydana koymak üzere, bilenlerce müellifinin namını zikretmek kâfi ise de mündericâtı hakkında bilmeyenlerce bir fikir icmâli hâsıl etmek üzere, lâzım gelen ma'lumat-ı mücmelenin ahz u istihsâli romanımızı dikkatle okumaya ve ahlâk muktasından muhakeme etmeye mütevakkıftır.

Ahlâk nokta-i nazarından bakılınca bir romandan maksat, ahlâk-ı umumiyyeye hizmet olup, hikâye arasında mesavi-i ahlâkı zemm ü muâheze ve mekârim-i ahlâkı medh ü müdafaa ederek, insanı rezâilden tenfîr ve terhîb ve fezâile teşvîk ve tergîb etmek fikr ü niyeti ile kâriînin ezhânını tevsî' ve efkârını tenvir eylemektir. Enzâr-ı umûmiyyeye arz ettiğimiz işbu romanda mezkûr nukât-ı mukaddese ve aliyye nazar-ı dikkat-i mahsûsaya alındığı cihetle, min külli'l-vücûh sezâvâr-ı mütâlâa olan romanlardan biri ve belki birincisi denilse becâdır.

Zaten romanımız kâmilen “Servet” gazetesi baş muharriri Süleyman Nafiz Beyefendinin nazar u kalem-i tashihlerinden geçmiş olmağla letâfet ü selâset ifadesi ve tasvirât-ı şâirânesi dahi tezâüf ettiğinden ayrıca şayân-ı nazardır.

Elhâsıl ibret-âmiz bir romanda, vücudu matlûb olan ifâdât u malûmâtın cümlesini, câmi' olduğundan (Asniyer Faciası)nı mütalaaya rağbet buyuracak zevâtın memnun ve müstefîd olacakları bî-ıştibâhtır.

İfade-i Meram

Padişahımız, sultan-ı bîmüdanî Gazi (Abdülhamid) han-ı sâni efendimiz hazretlerinin azamet-i efkârı, memâlik-i mahrûsenin her tarafında numûne-nümâ-yı tecellidir.

Sâye-i hümayunlarında vücuda gelen terakkiyât-ı asriye a'dâdında pek çok âsâr-ı matbua dahi sâha-ârâ-yı intişâr oluyor. Bunlar miyânında romanlar dahi tezayüd etmiştir.

Cemiyet-i beşeriyenin üss-i kavimi olan ahlâk ve âdâb-ı makbûleye müstenid âsârın tezâyüdü ne kadar müstelzim memnuniyet ise bu nokta-i nazardan ifâ-yı hizmet kılmaya da bulunmaya çalışan akvâm-ı fâzıla erbâb-ı kalemi dahi o nisbette mazhar-ı takdim olur.

Romanlar mucib-i ibret ve intibâh olacak birçok münderecâtı câmi' birer mecmua-i ticaridir.

Tarih, vekâyi'-i sabıka-i cihanın müstakbele nâkili olan bir lisan-ı masûnü'z-zevaldir; roman ise, tarihin mündericâtından olan fecâyi'-i mâziye-i âlemin

münferiden ahlâk noktasından muhakemesine hâdim bir mecmua-i fazilet-iştîmâlidir.

Bir sür'at-i hâtife ile fezâ-yı ademe çıkılıp gitmekte olan mazide vukua gelen bir vak'ayı, bir fâciayı fazilet-i insaniye, âdâb-ı milliye dairesinde müstakbele nakl u îsâl eden sâî-i ibret-efzâ, hususiyle güzergâh-ı fenâdan gelip geçen eslâfın ahvâlini enzâr-ı âleme aksettirerek muamelât-ı hususiye ve umumiye-i beşeriyeyi bize gösteren âyine-i hakikat-nüma, tarihçe-i ahlâk olan romanlar değil midir?

Romanların ahlâk ve âdâb dairesindeki mündericâtından faide hâsıl olacağı inkâr olunamaz.

Binaenaleyh terakkiyât-ı asriye sırasında bir hizmet-i müftehiredede bulunmak niyet-i memdûhesiyle tâbi-i guyûr İstefan Efendi kavâid-i matlubeyi câmi', ahlâka hâdim olmak üzere Fransa meşahir-i erbâb-ı kaleminden (Ksaviye dö Montepen)in âsârından "Asniyer Faciası" namıyla kaleme alınıp her lisana tercüme olunarak mazhar-ı rağbet-i fevkalâde olan meşhur romanını neşretmek emelinde bulunduğu bahisle mezkûr romanın muharrir-i âcizin kalem-i tashihinden geçmesini iltimas etti.

Muhteviyâtına min külli'l-vücuha dikkat ü gayret olundu.

Esnâ-yı mütâlâa-i âcizânemde bu ibret-âmiz romanın münderecâtı, muhteviyât-ı matlûbe-i âdâb-perverâneyi câmi' olduktan başka câlib-i dikkat, mûcib-i dikkat olduğu görülmüştür.

Süleyman Nafiz

İhtar-ı Mahsus (*Romanın son sayfasındaydı.*)

(Asniyer Faciası) bu cüz'de resîde-i hadd-i hitâm olmuştur.

Bu romanın tasvir ettiği fâcia-i dilsûz, ne kadar ibret-bahş olduğunu şimdiye kadar pek çok zevat-ı kirâmdan vürûd eden evrâk-ı takdiriye tayin etmiş ve esasının fevkalhad ibret-âmiz, nasihat-engiz olduğunu okuyup anlayan kâriin dahi tasdik ederek mazhar-ı rağbet-i fevkalâde olmuştur. Me'mûlün külliye haricinde olarak nâil olduğu rağbet-i fevkalâde terakkiyât-ı asriyeye hizmet hakkındaki hevesât-ı

derûnînin bi'l-vücûh hayyiz-ârâ-yı husûl olmasına vesile bahş-ı teşvîk olmuş ve binaenaleyh karîben (Bir Kadının İntikamı) unvanıyla latif bir romanın neşrine ibtida ve ibtidâr kılınması musammem bulunmuştur.

Bu yeni roman, fazilet-i insaniyeyi hevesât-ı nefsâniyeye feda edenlerin ahvâlini bir sûret-i ibret-bahşâda tasvir ve her vecihle ezkâr u ezhânı tenvîr etmeye hizmet edecektir.

İstapan matbaasında neşredilen (Asniyer Faciası) nâm romanın her hafta muntazaman iki cüz'ünü neşr ile devamını sektedâr etmemek hususundaki gayret-i tâbiâne, rağbet-i vâkıya bir diğere sebep olduğundan yeni yeni roman dahi o intizâmın ayrı olarak muntazam surette neşr olunacaktır.

Arzu-yı Hayat

Müellifi: Adolphe Wilbrandt

Almancadan mütercimi: Nüzhet 1307 (1890)

Adolphe Wilbrandt ve Arzu-yı Hayat

Bundan elli üç sene mukaddem –Almanya'nın (Mikelanburg) kıt'ası dahilinde vâki'- (Rostok) beldesinde tevellüd eden (Wilbrand), Alman muharrirleri arasında büyük bir mevki' ihrâz etmektedir. Muharrir-i mumaileyh –hal ü şanları, ef'âl ü meziyetleri sahayif-i tarihinde mazbut olan kudemânın tasvîr-i ahvâli hususunda fevkalâde ispat-ı iktidar etmiştir. Asârı arasında hâvî oldukları tasvirât-ı şairâne ve muhakemât-ı edebiyâne sayesinde câlib-i tahsîn olanlar: (Gorakhusi), (Arya ile Mesalina) (Cordano Brûno), (Ressamın aşk-ı nev-civanisi), (Arzu-yı Hayat) ve (Ebnâ-yı Beşer) unvanlı tiyatrolar bile romanlardır. Edîb-i zî-iktidârın maharet-i kalemiyesi yalnız kudemânın tasvîr-i ahvâline münhasır değildir. Kârîni kirâmımızın enzâr-ı mütâlaasına arz etmekte olduğumuz şu (Arzu-yı Hayat) nam eseri gibi âsârının bir kısmı cem'iyât-ı beşeriyenin ahvâl-i hâzırasını, mesâvî ve mahasîn-i ahlâkını ve babda birçok muhakemât u münakaşâtı câmi'dir.

(Arzu-yı Hayat)ın mevzu’u mâhiyeti “felsefe-i melâmiye”nin butlânını –velev ki gayr-i meşru’ bir surette hâsıl olsun- evlâd için bir pederin kalbindeki muhabbetin gayr-i kâbil-i mahv idüğünü ve kalb-i beşerde iyiliğe karşı meknüz olan –veya olmak lazım gelen- hissiyât-ı şükür-güzârâneyi tasvirden ibarettir.

Ümid ederim ki şu küçücük hikâye kariîn-i kirâmın câlib-i memnuniyeti olur da (Vilbrand) gibi (Paul Lindov) gibi Alman muharrirîn-i meşhuresinin hikemi ve kudret-i edebiyeleri Almanlarca pek meşhur olan (Vilhelmine Haymborg) ve (Fani Levald)in “hissî” romanlarını enzâr-ı mütalaalarına arz u takdim etmeme cesareti verir.

Mütercim

Üç Rus Üç İngilizin Seyahati –Cenubî Afrika’da-

Müellifi: Jules Verne

Mütercimi: Selanikli Tevfik 1307 (1890)

İfade-i Mütercim

Kâriîn-i Osmaniye şu son senelerde Fransa hikâye-nüvisan-ı meşhurundan Jül Vern’i pek güzel tanımışlardır. Bu zâtın Avrupaca hâiz olduğu şöhret hikâye-nüvislikte şimdiye kadar pek de tevsî’ edilmemesi yeni çığır açarak ma’lûmât-ı fenniyeyi halka hikâye suretinde anlatmakrebinü’l-ehali zek-ı fûnunu nezîr etmeye muvaffak olmasından ileri gelmiştir.

Muharrir-i mumaileyhin nümune-i ebkâr-ı hayali olarak şimdiye kadar lisanımıza birkaç parça âsârı tercüme olunmuş ise de bu tercümeleşmiş eserlerini tüketememiş olduğundan bunlardan birisini de acizâne tercüme ile enzâr-ı istifade-i kâriîne vaz’ eylemeye muvaffak oluyorum. Şimdiki tercümeleşmeyi “Jül Vern”in bir iki eser-i kıymetdârı daha takip eylemek mukarrer bulunduğundan inşallah karîben onların da neşrine muvaffakiyet olunarak tevsî’-i daire-i hizmet mümkün olur.

Selanikli Tevfik

Üdolf Hisarı

Müellifi: Ann Radcliffe

Mütercimi: Ahmed Midhat 1307 (1890)

Dostların arkadaşların muavenet yollu vuku' bulan gayretlerinden bir hayli zamandan dolayı şikayet ede ede nihayet bir de teşekkür mecburiyetine düşer olmuş bulunduğumu bahtiyarlık saymaktayım.

Hizmet-i tahririyenin kesretten nâşi bazı dostlar ile matbaadaki arkadaşlar hiç olmazsa bizdeki kıraat ve mütalaa vazifesini tehvîn için okudukları matbuat-ı ecnebiye sahayifinde bize ihtara layık gördükleri makaleleri kitapları daima ihtar ederler. Makâlâtın dolayı vuku' bulan ihtarlar hemen daima müsmir olurlar. Zira makâlât-ı mezkûre tarafımızdan dahi okunarak en çoğu aynen tercümeyle şâyân görülmeseler bile yeniden bazı makaleler teşkili hususunda muhtıra makamına kâim olurlar. Fakat kitaplara ve hele romanlara gelince daima bizi beyhude yere yormuş olduklarından dolayı şikâyetlerime ducâr olurlar.

Nasıl şikayet edilmesin? Kocaman bir cildi bazı kere iki cildi baştan aşağıya okuduktan sonra sevgili karilerine bittercüme arza şâyân bulunmazlar ise bu zahmet-i beyhudeye acınmaz mı?

Arkadaşlar bize böyle bir hayli beyhude cildler okutturmuş bulunmalarından dolayı artık roman tavsiye etmemelerini iyiden tenbih eylemiş idim. Bunlar miyanında bir de Şinasi'miz vardır. Hem de o koca üstad-ı akdem Şinasi oğlu Şinasi. Evimde bulunduğum bir gün İstanbul'da Şinasi tarafından gönderilmiş bir paketi önüme koydular. Açtım. Derunundan iki cild çıktı. Bir de Şinasi'nin mektubu!

“Bu defa şu romanı takdim edişim...” diye söze başladığını görür görmez mektubu almadan atıp cildleri de atıvermişim. Fakat mektup üzerinde Türkçe yazılar arasında bir iki parçada Fransızca yazılar gördüğümden o merak mektubu tekrar elime aldırdı.

Meğer Şinasi bu romanı okuyup pek beğenmiş. Bundan yüz sene kadar evvel yazılmış hem de bundan üç yüz sene kadar mukaddem ki bir zamana atfen istinâden

kaleme alınmış gayet mükemmel bir roman olduğunu görerek müellifinin derece-i ehemmiyetini anlamak için de meşhur Bolye'nin coğrafya ve tarih ve terâcim-i ahvâl kamusuna müracaat etmiş.

Evet bu romanın müellifesi An Radkliyef namında bir İngiliz kadındır. Lakin Şinasi'nin bu nâmı Bolye Kamusu'nda aramağa kalkışması sade-dillik değil midir? Kadından değil a erkeğinden bile binlerce romancı gelmiş geçmiş de isimlerini Bolye Kamusu'na kaydettirebilecek bir ehemmiyeti ihraz eyleyememişlerdir. Kamus-ı mezkûr adeta mesâil-i ciddiye de şâyân-ı ihticâc-ı hiciflerdendir. Öyle olur olmaz şöhretle ismini o mecmua-i esâmi-i meşhureye kaydettirebilmek her kula müyesser mi olur?

Meğer An Radkliyef sanatça işte bu ehemmiyet-i fevkalâdeyi almış meşahirden imiş. Şinasi olur olmaz medh ü senalarla bu romanı okumağa beni arizâ edemeyeceğini gördüğünden Bolye de gerek bu kadına ve gerek âsârının enfesi olan bu hikâyeye dair gördüğü şeyleri aynen nakletmiş. Kendi şahadet ve tavsiyesi bence para etmeyeceği derkâr bulunup bari Bolye'nin şahadetini olsun makbul görerek şu romanı mutlaka bana okutmağa gayret gösteriyor.

Filvaki' Bolye'nin şahadetini pek mühim gördüm. Zira Bolye An Radkliyef'in 1764 senesinde tevellüd ve 1823 senesinde vefat eylediğini filan haber verdikten sonra âsârı hakkında dahi:

“Mumâileyhâ pek çabuk bir şöhret-i azîme kazanmıştır. Yazdığı romanlar ile ki 1789'dan 1797'ye kadar neşrolunan âsâr-ı mezkûre büsbütün tarz-ı cedîdde olup müellifenin gerçekten hüner-i fevkalâdesine delalet ederler. Ba'de birdenbire mumaileyha yazı yazmaktan vazgeçmiştir. Zira romanlarından kazandığı paraya haris ve hüner ve kuvvetine hasûd olanlar kendi şöhretine lâyıf olmayacak birtakım âsâr-ı sahteyi de kendi namına neşretmeye başlamışlar idi. Bu kadının romanlarında mucib-i husûl ve hıras birtakım ahval ve imrar ve mu'ciz-nümaşîler esas u zemîn ittihaz olunarak insan bunları okur iken kendisini cadılar cinler veya semavi ya cehennemî acayip ve garaib içinde bulur. Fakat hikâyenin netayicinde tahakkuk eder ki bu acayip ve garaibin kâfesi tabiîdirler.” diyor ve bir hususiyet-i tâmme ile şu tercümesine başladığımız roman hakkında da âsârının enfesi olarak o zamanlar

mumaileyhaya bu roman için tâbi ve nâşiri tarafından bin İngiliz lirası yani yirmi beş bin frank kazandırıldığını söylüyor.

En mühim söz dahi şu yirmi beş bin frank lakırdısı iddia olunmak lazım gelmez mi? Emil Zola'nın daha geçen seneler mevki-i intişara koyduğu hakayık-ı intikadiyeden anlaşılmiş idi ki bugünkü günde bile erbab-ı kalemin on binde birisi yalnız bir eserden yirmi beş bin frank kazanabildiği yoktur. Âsârın en çoğu mesarif-i tabiyesini bile güç çıkarıyorlar. Ya bundan yüz sene mukaddem sahibine yirmi beş bin frank kazandırmış olan eser ne mühim şey olmalıdır? İşte o kadar mühim bir şey olmalıdır ki Bolye gibi mücmeliyetle ciddiyetle ma'ruf-ı cihan olan ve birkaç senede bir kere yeniden tab' edilen kamusda böyle bir vak'a-i mühimme-i tarihiye suretinde kayıt düşürülmeye şayan görülmelidir.

Bu haller nazar-ı ehemmiyetimi açarak kitabı elime aldım. Aldığım kitap 1874 senesinde telif olunmuş. Yüz sene evvel yazılmış olan bir roman hâlâ tab' olunmakta bulunsun! Demek oluyor ki yalnız An Radkliye'ın enfes-i âsârı olmakla kalmıyor. Edebiyatın roman denilen sınıfında dahi nefaset-i fevkalâdelikle mümtazdır da binlerce yüz binlerce romanlar daha müntabi' oldukları senelerde nisyan-ı mensiye hükmüne girdiği halde bunlar hâlâ da yeniden yeniye tab' olunmakta devam edegelir.

Ey artık bu eser-i muazzamı okumak lazım geldi. Eğer bu da çürük çıkacak olur ise Şinasi'ye neler yapacağımı düşünerek ve daha şu düşüncelerle peşin olarak kızmaya başlayarak ilk sahifeyi açtım. Ama itiraf ederim ki romanı okuyup bitirdiğim zaman Şinasi'ye alenen bir teşekkür etmeye kendimi borçlu gördüm.

Üdolf Hisarı sevgili karilerimin eğlenceleri istifadeleri için tertib ettiğim âsârın birincilerindendir. Bakalım kendileri de şu hükmümü tasdik edecekler midir.

Ahmed Midhat

Kaptan Hateras'ın Seyahati

Müellifi: Jules Verne

Mütercimleri: Ahmed İhsan ve Mazhar 1308 (1891)

Bir İki Söz

Âsâr-ı hakîrânem hakkında muhterem kâr'ilerimin ibrâz eyledikleri teveccühü ibkâ maksadıyla sarf eylediğim gayret ve hizmete mukâbil dâimâ o teveccühün tezâyüdünü görmekten şevk alarak bir an dâire-i hizmeti tevsî'den hâlî kaldığım yoktur. İşte bu maksatla fennî romanlar müellifi meşhur Jül Vern'in külliyât-ı âsârını tekâmül resimleriyle müzeyyen olarak lisânımıza nakletmek gibi bir büyük vazîfeyi killet-i bizâ'aya bakmayarak deruhde eyledim, Jül Vern'in en büyük eserlerinden beş adedini de tercüme ve neşrettim ki bunlardan (Kaptan Gran'ın Çocukları) romanı, kâri'în-i kirâmın malûmu olduğu üzere garîb bir rekâbete dûçâr olmuş, eserin iki taraftan tercüme ve neşr ve yalnız taraf-ı âcizânemden ikmâl olunmasıyla rekâbete hitâm verilmişti, şimdi şu rekâbetten bahsedişim (Kaptan Hateras) romanının tercümesi husûsunda (Kaptan Gran'ın Çocukları) romanında rakibim olan Mazhar Bey birâderimizle iştirâk eylediğimizden neş'et eylediği cihetle fikrimin eski mebâhisi tazelemek gibi bir maksada mübtenî olmadığını beyân etmek de münâsib düşer. Vâkı'â (Kaptan Gran'ın Çocukları) romanında Mazhar Beyle bilmeyerek birbirimize daha doğrusu Mazhar Bey kat'â haberdâr olmayarak bu muharrir-i âcize rekâbet eyledi, fakat sonradan her iki taraftaki masumiyet-i fikir tahakkuk ettiği cihetle üstâd-ı muhteremim Utûfetlü Ahmed Midhat Efendi hazretlerinin teveccüh-i mahsûslarını celb eylemek ve Mazhar Bey birâderimizle ülfet hâsıl eylemek gibi birer netîce-i haseneyi meydana getirdiğinden dolayı rekâbet-i vâkı'aya pek minnettârim.

(Kaptan Hateras)'daki iştirâk-i tercüme bahsine gelince: Bu dahi romana taraf-ı nâçizânemden bidâ' bed' olunduğunu istihbâr eden Mazhar Bey birâderimizin kendi tarafından dahi tercemeye başlandığını iş'âr eylesinden neş'et eylemiştir.

(Kaptan Hateras) romanına (Kaptan Gran) gibi iki taraftan bilâ haber bidâ' bed' edildiği anlaşıldıktan sonra tercümeyi müştereke vücuda getirmeye ve böylece

vaktiyle aralarında büyük bir rekâbet farz olunan iki arkadaşın mahsûl-i kalemini kâri'în-i kirâma arz etmeye ictisâr eyledik. Romanın tab'ını dahi Kaptan Gran müsâbakasında zî-medhal olan tâbi'-i gayûr Arakel Efendi deruhde eylemiştir, tercüme eylediğim romanlardan birkaç adedinin tab'ını Arakel Efendi deruhde eylemiş ve neşrinde ittirâd ve intizâm irâe eylemiş idi, tabîi bu eserde dahi irâe-i intizâm eyleyeceğinden umarız ki (Kaptan Hateras) dahi sâir âsâr-ı âcizânem gibi nâil-i hüsn-i kabul olur.

Ahmed İhsan

İfâde

Bundan birkaç ay evvel, bilmeyerek bir birâder-i vicdânımın inkisâr-ı kalbine sebep olmuşum. İşte bugün yed-i muhâlasatımı kendisine takdîmle bahtiyâr oluyorum.

Aynı maksada hâdim olan iki kardeş, birbiriyle rakîb olamaz. Câzibe-i fenn, herkesi livâ-yı ittihâd altına alır.

Ben “Kaptan Gran’ın Çocukları” romanını neşrederek efrâd-ı vatana hizmet etmek istemişim. Fakat o hizmetin benim fikrimde olan ve fennî romanlar neşriyle nevresidegânı fenne alıştırmak maksad-ı mukaddesine hâdim bulunan, bir arkadaşımın teessürüne bâdî olduğunu bi'l-âhire haber alınca pek müteessir oldum.

Bundan iki sene kadar evvel, Kaptan Gran’la beraber Kaptan Hateras’ı da kısmen tercüme etmiş, ve bu yakınlarda tab‘ u neşrine başlamayı kararlaştırmışım. Geçende, İhsan Bey biraderimizin de bunun tercümesine teşebbüs ettiğini bir tesâdüf-i bahtiyârâne ile haber aldım.

Bu habere bakmayarak neşrine başlasam, vukû‘unu istemediğim bir hâle ihtimâl ki, ikinci defa olarak, bir daha sebep olacağım.

Yazdığım kâğıtları yırtıp atsam, vicdanımın huzurunda ömrümün bir kısmını mezâr-ı adimde atmış olmağla müttehim sayılacağım. En münâsib hareketi teklîf-i ittihâdda buldum. İşte şu eser vücuda geldi. Eminiz ki kâri'în-i kirâm (Jül Vern)’in en hârikulâde âsârından ma‘dûd olan bu romanı şâyân-ı takdîr ve tahsin bulacaklardır.

“Numûne-i terakkî mezunlarından”

Mazhar

Macera-yı Aşk yahut Nella

Müellifi sahib-i vak'a: Marsil

Mütercimi: M. Memduh 1308 (1891)

İfade-i Mütercim

Ba'de't-tercüme şu roman suretiyle mevki-i intişâra vaz' edilen kitap Marsil isminde bir bedbahtın hayatında kendi eliyle yazıp refiklerinden Hanri namında bir zata bıraktığı kendi macera-yı aşkıdır. Mütâlaası ibret-âmiz olduğu kadar câlib-i rikkattir. Bundan başka bir âli kalpte sevda, zaruret gibi iki azîm kuvvetin tecemmüünden ne hâsıl olduğunu gösterir ki pek müdhiştir. Son meziyeti ise en makbulüdür ki o da efsane nev'inden olmayıp sahih olmasıdır. Binaenaleyh böyle bir eser-i mükemmelin tercümesinde husûle gelecek hatîâtın –esere nisbeten- kârîn-i kirâmdan afvı melhûzdur.

M. Memduh

Mukaddime

Eslâfına gıpta-resân olan şu “Asr-ı maarif-hasr-ı hazret-i Abdülhamid-i Han-ı sanî” cümle-i cemîlesinden olmak üzere birçok erbâb-ı hüner ve maarifin ibrâz-ı mesâi-i dâimeleriyle fennî ve edebî birçok âsârın meydan-ı intişar ve istifadeye konulmakta olduğu çeşm-i mefhâretle görülmekte ve bu ise padişah-ı maarifperver ve şehinşâh-ı ma'delet-güster efendimiz hazretlerinin erbâb-ı hüner ü maarif haklarında her ân mebzûl ve râygân buyurulan eltâf-ı mâlânihâye-i şehinşâhîleri cümle-i hasenesinden olduğuna delil-i bî-adîl olmaktadır. Binaenaleyh ekser-i lisan-ı âşinâyân dahi hüner-verân ve maarif-mendân mumaileyhimden örnek alarak hükümdâr-ı zîşanlarının bu yüzden memnuniyet-i mülûkânelerini celb ile müstağrak eltâf u ni'am-ı tâcdârı olmak ve hem kırâate râgıb olan bazı zevâtın da işsiz

zamanlarında sıkılmalarına meydan vermemek için birçok fennî kitaplar, birçok edebî risâleler, birçok da tehzîb-i ahlâka medâr hikâyeler tercüme ediyorlar. Abd-i âcizleri ise muharrirîn u mütercimîn-i mezkûre zümresine dehaletе bî iktidâr olduğumu mu'terif bulunmağla beraber “Padişahımız efendimiz hazretlerinin asr-ı terakkî-hasr-ı mülûkânelerinde” her ferdin kalbinde câygîr olan maarifperverlik hevesi âcizlerini dahi bir ikinci tercümem olmak üzere şu kitabı da tercümeye tesvîk ve teşvik etti. Cenâb-ı Rabb-ı menân ve tekaddes hazretleri padişahımız padişah-ı cihan ve şehinşah-ı âlemiyân efendimiz hazretlerin ilelebed taht-ı âli ve baht-ı mülûkânelerinde azv-ı ikbâl ile müdâm buyursun âmin.

Nesis yahut Bir Muhtazırın Dem-i Âhiri

Müellifi: Georges Ohnet

Mütercimi: Edibzâde Âsaf Şerefeddin

1308 (1891)

İfâde-i Merâm

Üslûb-ı beyândaki aczimi bir daha tecrübe etmiş olmak için (Nesis)'i yazdım. Bu kitap, müellefât-ı ahkarânemden olan (Netice-i Te'âmî) veya (Timsâl-i Aşk) gibi iktidârı sunûhât-ı tabî'iyyesinden ibaret olan –bir çocuğun değil– belki vâsita-i cihân-âgâh olan tecâribi şâhid-i tabiatına haclegâh-ı tecellî olmuş – bir zât-ı âli-kadrin mahsûl-ı efkârıdır.

Edebiyat, bir semadır ki orada –ancak zevk-âşinâyân edebînzâr-ı letâif-cûyânesine meşhûd olmak üzere– tasavvurât-ı ulviyeden mahlûk-ı kevâkib parlar.

Jorj One'den pek çok zaman evvel gelen birçok üdebânın âsâr ve efkârı o semâda hayli zamandan beri şa'sa'a-nisâr-ı iştihâr olmak îcâb ederken yine bunun gibiler -ziyâdan bile birkaç kat ziyâde bir sürat ve hiddetle– onlardan evvel semâ-yı edebde ziyenyâb-ı tele'lü' olmuşlardır. Encüm-i efkârının nukât-ı kararı onlarınkinden pek fazla bir bedâhatle azhardır.

Âsâr-ı münteşiresiyle hakîkaten fevkalâde nam ve şöhrat kazanmış olan o tahrîr-i yegâne bu kitabını (şî'r-i mahz)a bir (bürhan-ı mutlak) olmak üzere yazmıştır denilse becâdır.

Bu kitabın lisânımıza nakli kalbimde biri teessürden diğeri surûrdan masnû' iki his uyandırdı ki birincisinin sebep-i husûlü: -Eline aldığı bir kitabı aslına fâik ve râcî' bir sûrette lisân-ı Türkî'ye nakletmekle Fransızlara (her şey yerinde) kavlinin butlânını gösterebilecek ehl-i iktidâr mevcûd iken -bunun emr-i tercümesi bendeniz gibi bir bî-iktidârın kuvve-i kalemiyyesine kalmakla beraber tercümeyle yeni başladığım bir zamana müsâdif olması.. İkincisinin vâsıtâ-i zuhûru ise: Hissiyât-ı rakîka cilvegâhı İtlâkına bi-hakkın çisbân olan böyle bir mecmû'a-i fezâilin lisânımıza nakli şerefini kalemim ihrâz eylesidir.

Gayretin acze galebesinden hâsıl olma bir eser ne kadar müstehakk-ı tenkîd olsa yine sâhibi hüsn-i niyetine mebnî af olunur ümidinde bulunduğumdan hatîfâtına bakmayarak bu eserciğimi de neşre cesaret eyledim.

Erbâb-ı teşvîkin “netîce-i te'âmî”ye gösterdikleri rağbet-i müşevvikâneyi lisân-ı şükran-ı mahcubiyetle bi't-telakkî takdîm-i teşekkürât eder ve ileride “kütübhâne-i Osmanimize yâdigâr-ı aczim” olmak üzere ciddi eserler tahrîr ve tercümesine bezl-i gayret eyleyeceğimi kârîîn-i kirâm hazerâtına arz ve addeylerim.

Vallahü'l-Muvaffak

Kandilli fi 9 Temmuz sene 1306

Edibzâde Âsaf Şerefeddin

Hermin

Müellifi: Alexandre Dumas fils

Mütercimi: Ahmed İhsan Tokgöz

1308 (1891)

İfâde

Aleksandır Dümazâde'nin âsârından olan bu romancık mütercim-i âcizin ilk tercümesidir bundan dokuz sene kadar akdem şimdiki matbaa şerîkim Mustafa Âsım

Bey kardeşimle ettiğim bir mukâvele mûcîbince tecrübe-i kalem ve ilk defa olmak üzere (Hermin)i tercüme eyleyerek kendisine mektup sûretinde göndermiş idim. İşte o mekâtîb arasında roman ikmâl olunmuş idi. Bilâhire Dumazâde'den böyle bir roman tercüme etmiş olduğumu külliyyen hâtırdan çıkarmış idim. Geçenlerde Evrâk-ı Perişân'ı bir lüzûma mebnî karıştırırken müsveddeler elime geçti. İlk eserimin böyle kûşe-i nisyânda kalmış olması beni gücendirdi. Hemen ele alıp okudum. İçinde çok nakîsa buldum. Mehmâ-emken tashîh ve ıslâh eyleyerek destgâh-ı tab'a verdim. İşte enzâr-ı kâri'îne takdîm ediyorum. (Hermin) mahâret ve şöhet-i edebiyesi ma'rûf olan Dumazade'nin âsâr-ı latîfesinden olduğu için ümid eylerim ki kâriîn-i kirâmın rağbetinden mehcûr kalmaz. Müellif kitabı bir refikinden istediğini diğer refikine takrîr yolunda yazmıştır.

Aslındaki ismi ise (Bilinmeyen Şey) olduğu halde Türkçede bu nâmın hâiz-i letâfet olamamasından nâşî esâs hikâyenin kahramanı olan kızın ismi ile tevsîm eylemeği zaman-ı tercümede muvâfık görmüş idim. Şimdi o eski kararı da bozmadım.

Ahmed İhsan

Sid'in Hulâsası

Muharriri: Cornaille

Mütercimi: Ahmed Midhat 1308 (1891)

Enâfis Âsârın Hulâsaları

(İfade)

Bir mübâhase-i lisâniyye ve edebiyenin gösterdiği lüzum üzerine Fransa meşâhir-i üdebâsından Korney'in "Sid" unvanlı eserinin bir hulâsası Tercüman-ı Hakikat'imize derc edilmiştir. Bu hulâsayı okuyan kadar kadir-şinâsân-ı enâfis-İ âsârdan bir zât-ı memdûhü's-sıfât ahîren abd-ı âcizi görerek dedi ki:

- Korney'in bu eserini aynen tercüme etmiş olsa idiniz olamaz mı idi?
- Hayır! Çünkü eserin aslı manzûmdur.

- Bir eserin manzûmu aynen ve nazmen tercüme edebilmek kâbil olamadığını bilirim.

- Ancak “serbest tercüme” denilen suretle de olamaz mı idi?

- Olabilir idi. Bunu ne mütâla’aya mebnî söylüyorsunuz?

- Şu mütâla’aya mebnî söylüyorum ki sâye-i ma’ârif-vâye-i cenâb-ı padişâhîde şüabât-ı ma’ârifimizce az vakitte hakikaten pek çok terakki yüz gösterip on beş sene evvel bi’l-küllîye meçhûlümüz olan birçok şeyler el-yevm malûmumuz ma’rûfumuz olmuşdur. Bu terakkinin cümle-i pîşvâyânından birisi de sizsiniz.

- Estağfirullah!

- Evet! Sizsiniz. Cihanın müsellemi olan bir şeyi inkara setre imkan tasavvur olunamaz. Bu kadar terakkiyatımız meyânında Avrupa klasiklerinin bize meçhûl kalmaları reva mıdır?

Bu söz abd-ı âcizi biraz düşündürdü. Kendi kendimize mırıldanmak nevinde dedik ki:

- Avrupa klasikleri ha?

- Avrupa klasikleri! Üç dört yüz seneden beri her şeyi tecrübe ede ede terakkiyâtın hemen mertebe-i gâyesine varmış olan Avrupa bizim için muhassenât-ı maddiyenin her cihetinde bir meşk demektir. Edebî klasikler ise Avrupa’nın hakikaten en büyük iftihar eylediği âsâr-ı muvaffakiyeti olup bizce en ziyade temeşşük ve adeta ta’aşşuk edilecek şey dahi bunlardır. Layık mıdır ki bunlar bizce meçhûlâtta kalsınlar?

- İyi ama bir zât-ı maarif-simât bunlardan bir sınıfını tercüme etmiş idi. Umulduğu kadar rağbet bulamadı. Tercüme edildikleri halde de yine hemen meçhûlâtta kaldı.

- Anladım Molyer’in âsârını demek istiyorsunuz. Âsâr-ı mezkûrenin şöhret derecesinde rağbet kazanamamasının başka esbâbı vardır ki andan bahsetmek uzun olur. Fakat asıl mesele de rağbet meselesi midir? Bazı âsâr olamaz mı ki rağbetten biraz kat’-ı nazar fedakârlığı iltizâm etmeniz için yalnız nâsa olacak menâfi’-i azîmesini düşünesiniz?

- Hakkınız var!

Evet muhâvirimizin hakkı vardır. “Bazı” değil pek çok işler olur ki terakkiyât-ı Osmâniyemiz için edecekleri hizmet rağbet ve masraf cihetlerini düşündürmeyerek erbâb-ı hamiyeti deruhde etmeğe mecbur eyler. Fi’l-vâki bu “klasik” âsâr dahi bu cümledendir. Bunlardan haberdar olmayanlar Avrupa’nın bir büyük kısm-ı terakkîsine vukûf hâsıl edememiş olurlar.

Biraz teemmülden sonra dedi ki:

- Meramınız halkımızı Avrupa’nın “klasik” denilen ve kim bilir binlerce sene sonra bile bekâları muhakkak derecesinde me’mûl olan âsârından kâriîn-i Osmaniyyeyi haberdar ettirmekdir. Öyle mi?

- Evet! Onu da işte şu Korney’in Sid’in hulâsasını yapmanız ihtâr eylemiştir. Hem yalnız bana değil pek çok kimselere!

- İyi ama elbette bilirsiniz ki “klasik” denilen eserlerde başlıca iki meziyet bulunup bunun birincisi “hayal” ikincisi dahi “belâgat”dir ki ikisi de bütün emsâlinde daha mümtâz olmaz ise o eser için “klasik” olmak ehemmiyeti uzak kalır.

Tercüme denilen şey ister aynen olsun ister serbest tercüme suretinde bulunsun mutlaka mütercim-i anının belâgatini aynen naklettiremez. Bir eser hangi lisânda yazılmış ise o lisânı öğrenerek eser-i mezkûru aynen o lisân üzere okumayınca belâgatın künhüne vâkıf olmak katiyen mümkün olamayacağı kaziyesidir ki Avrupa müdekkiklerini bütün elsine-i mevcûde ve ma’rûfenin tahsilinden başka Mısır ve İbrânî ve Süryânî ve Sankrit lisânları gibi artık artık vücûdu kalmamış addolunan lisânları da tahsile kadar mecbûr eylemiştir. Binâenaleyh klasiklerin tercümelerinden belagatleri cihetle faide-i sahîha ümidi doğru olamaz. Kala kala mevzû’ları yani anlar içindeki hayal kalır.

- İyi ya işte! Biz de buna razı oluruz. Hatta!

- İneyet buyurunuz? İş yalnız mevzularından ibaret kaldığına göre velev ki serbest tercüme suretinde olsun âsâr-ı mezkûreyi uzun uzadıya tercümeden de bir faide-i cedide bekleyebilir misiniz? Eğer maksad Avrupa enâfis-i âsârını bizim için

lüzum ve vücûbu dairesinde “tanımak” ise işte Sid için yaptığım hulâsa kadarı kâfi görülemez mi?

- Ay Efendim! İşte ben de onu söyleyecek idim de sözümü kestiniz. Sid için yaptığımıza bir “hulâsa” nasıl denilebilir ki kelimât ve sutûr ve sahâyifi üzerine bir mukayese edilecek olsa aslının hemen ikisi kadar büyümüş olduğu görülür. Zira .....

- O yine hulâsadır. Fakat öyle muvazzah yazılmayacak olsa hiçbir şey anlamayacağından.....

- Galiba hep düşündüğümüz ve söyleyeceğimiz şeyler müteşâbih ki lakırdıyı hep birbirimizin ağzından kapıyoruz. Evet! Hiçbir şey anlamamaz zâhir! Ben bu Sid’i Fransızca hocamdan aynen okumuş idim. Hem de hocam olur olmaz hocalardan değil idi. Fransızca’yı iyi bilmek ile meşhur idi. Fakat kendinin de itirafi vechile edebiyata mensub olmadığından kendisi bi-hakkın anlayamıyor idi ki bana da bi-hakkın anlatabilsin. Bir kere ondan bir kere dahi kendi kendime okuduğum halde Hüdâ alîm hiçbir şey anlayamamış idim. Sid’i bana tanıttıran anlatan sizin hulâsa olduğunu inkar eder isem nankörlük etmiş olurum.

- Anlamamamasının sebebi ne olduğunu olsun anlayabildiniz mi?

- Hayır! İrşâd eder iseniz lütfetmiş olursunuz. Şive-i edebiyesinin pek âlî olmasından başka bir sebep hatırıma gelmiyor.

- Yalnız şive-i edebiyesi değil ma’lum yeni basılan tiyatro oyunlarında “mizansen” denilen ta’rifât dahi beraberce basılır. Oyuncunun her sözü ne tavırla söylediği bile îzâh edilir. Klasikler ise artık bu külfetten vâreste olmamışlardır. Yeni basılan nüshalarda bu işaretlerin hiçbirisi bulunmayıp binâenaleyh oynandıklarını görmeyenler için ta’rifât-ı mezkûrenin noksanı hakikaten anlaşılabilmelerini mâni’ olur. Meğer ki insan romancılık tiyatroculuk sanâyi’-i nefîsesine bi-hakkın vâkıf olmakla beraber âsâr-ı mezkûrenin ait oldukları asırlar ve memleketler ahvâline de tamamiyle vâkıf ola.

- A’lâ! A’lâ! İşte Sid’in Hulâsası bu şerâitin kâffesini câmi’dir. Fransızca bilmeyen bir Osmanlı bu hulâsayı okumakla Sid’i tanımış olur. Hem de pek a’lâ ve lüzûm-ı hakîkîsi derecesinde mükemmelen tanımış olur. Fransızca bilen bir Osmanlıya hizmetiniz bundan daha nâfi’dir. Zira bu suretle eseri tanıdıktan sonra

Fransızca olan aslını okur ise o zaman bi-hakkın anlar. Şimdi Sid için ettiğiniz himmeti sâir klasiklere de ta'mîminizden başka ricamız kalmadı.

Düşündük. Hakikaten muhâvirimizin hakkı var. Vâkı'â bu iş ziyâde yorgunluğu mûcib olan işlerdendir. Çünkü âsâr-ı mevcûdeyi tekrar okumalı hem de hulâsa fikriyle ve kemâl-i im'an ile okumalı.

Ondan sonra bir yandan aslını değiştirmeksizin derece-i kâfiyede hulâsa etmekle beraber diğer taraftan tefhimine medâr olmak için şerh ve tavzîh ederek yazmalı. Bununla beraber asla inkar edilemez ki halk için fâidesi pek büyük olacaktır. Zira biz dahi Avrupalı olduğumuz ve Avrupa edebiyatıyla müştâgıl bulunduğumuz halde klasikleri tanımamak bizim için büyük bir nakîsadır.

Şimdilik Korney elde iken ilk tecrübe Sid olmasına karar verdik. İkincisi olmak üzere dahi Korney'in bir başka eserini yine böyle hulâsa etmek için va'd verdik. Bakalım tecrübelerimiz muvaffakiyet neticesi gösterir ise şu iki çığırda da devam eder gideriz.

İlyas yahut Hakikat-i Gınâ

Muharriri: Leon Tolstoi

Mütercimi: Madam Gülnar Olga de Lebedef`

1309 (1892)

İfade

Bu eser Gülnar Hanımefendi hazretlerinin lisânımızı yeni öğrenmeye başladıkları zaman ilk tercüme eyledikleri bir hikâyecikden ibaretdir. Aslı Rusya'nın en meşhur hikâyenüvisi Kont Leon Tolstoy'dan ahz olunmuştur. Bir tecrübe-i kalemden ibaret olarak yazılmış olduğu cihetle muahharan daha mühim ve daha mükemmel şeyleri tercüme muvaffakiyeti üzerine müşârunileyhâ bunun tab'ından sarf-ı nazar etmek istemişler ise de benim gönlüm bunun ziyâ'ına razı olamamıştır. Zira bu eserin bir fazileti de İstokholm'de müsteşrife-i müşârun-ileyhâ ile ilk mu'ârefemi peyda eylediğim zaman tashîh olunmak üzere bana verilmiş olmasıdır. Benden evvel dahi bazı kimseler bunun üzerinde kalem-i tashîh yürütmüşler ise de doğrusu istenir ise diyebilirim ki tashîh değil eserin ilk sadeliğini bozmuşlardır. Ben aslına ircâ' için yine mütercimenin kendi tashîhâtına mürâca'at ederek mümkün mertebe aslına takrîb edebildim. Himmet-i ma'ârif-perestisinden büyük büyük âsâr-ı nefiseye muntazır bulunduğumuz Gülnar Hanımefendi'nin külliyyâtı meyânında bu eser dahi noksan olmasın diye tab' ediyorum. Hele hikâyenin bir hikmet bir hikâyecik olduğu bunu okuyan hikmet-şinâsânın kâffesi tarafından tasdik olunacağına asla şüphe edemem.

Ahmed Midhat

Famîlya Saadeti

(Ruşadan Mütercem)

Müellifi: Leon Tolstoi

Mütercimi: Madam Gülnar Olga de Lebedef 1309 (1892)

İfâde-i Mütercime

Geçen sene Tercümân-ı Hakikat Cerîde-i mu'teberesinde neşretmiş olduğum birkaç eser-i nâçiz münâsebetiyle kâriîn-i kirâm hazerâtı tarafından –lâyık olmadığım halde- gördüğüm mürüvvet-i müşevvikâneye mağrûren bu sene dahi aczimle beraber yine bazı âsâr-ı müterceme neşrini emel ederek Rusya'nın en büyük müelliflerinden olan Kont Tolstoy'un şu "Famîlya Saadeti" nâmındaki hasbihâlini bi'l-intihâb lisân-ı Osmânî'ye nakleyedim.

Müellif-i mûmâ-ileyhin kalb-i beşerî muhâkemesi gâyet dikkatli, en gizli ihtisâsâtı tasvîri ziyâdesiyle doğru, ahvâl-i tabî'iyeyi tersîmi nihâyet derecede güzel ve nazar-rubâ olduğundan âsârını mütâlaa edenler şahısları ve manzaraları her hissiyle her noktasıyla tanır gibi olurlar. Bu küçük roman onu okumaya tenezzül buyuracak olanlara ve bâ-husûs tehhül etmiş her genç kadın ve erkeğe anlatacaktır ki ma'îşetlerinde bir sû-i tefehhüm, fîkdân-ı hâlisiyyet, adem-i af ve müsâmaha bütün ömür sürer fena neticelere sebep olur. İnsana lezzet-i hayatı duyurmaz. Onu zehirler. Binâen-alâ-zâlik kâri' veya kârie bu hasbihâlde içinde bulunduğu veya bulunacağı bir hayatın en ince çizgilerini bile görebileceğinden ta'bîr-i diğlerle familyada saadet denilen ve insanları semerât-ı hayattan müstefîd eyleyip fenn-i tedbîr-i menzilin nazarlara çarpacak sûrette senâmesi ittihâzına şâyân olan muhabbet-i kalbiyenin bozulmadan masûniyetini temîn eden dirlik esbâbını tedkîk edebileceğinden düşüne düşüne mütâlaaya lâyük bir eserdir i'tikâdındayım.

Bu âcizeye bir vazîfe terettüb ediyor ki o da benim gibi bir mütercimenin değersiz eserlerini neşrde büyük müsaade bahşeden Tercümân-ı Hakikat Gazetesi'ne o mürvetinden dolayı hâssaten arz-ı teşekkür eylemek ve bana geçen kıştan beri Türkçe veren Ahmed Cevdet Efendi'nin yalnız benim iktidârımın kifâyet

edemeyeceği şu dakik eserin ta'bîrât cihetini tashîh için masrûf olan zahmetine mukâbil beyân-ı şükrân etmektir.

Fakirler Tabibi

Müellifi: Xavier de Montépin

Mütercimi: Muzaffer Gıyaseddin 1309 (1892)

Hâtîme

İşbu hikâye-i fecia-i tarihiyenin hitâm-ı tercümesinde, kemal-i aczime bakmayarak, bir vech-i bâlâ sernâme altında, mütalaa-i kâsırâne karalamak arzu-yı şedîdinden kendimi alamadım.

Mütalaanın arz u beyanından mukaddemi gerek tercüme ve gerek tab' hususlarında, eser-i kemterânemde, vaki olmuş olan kusur ve hatalarımı erbâb-ı mütalaanın afv buyurmalarını istirham eder ve bu lutfâ şayan olduğum halde yine bir ecnebi lisanından bu roman tercümesine şikâb değil, belki alakadri'l-istitâe, mahsul-i fikr-i hakîrânem olmak üzere yeniden bir eser neşr ü takdimine mücâseret eyleyeceğimi vadeylerim.

***

Roman meraklılarımızda, ekseriyet üzere, bir fikr-i vâhi mevcuddur ki onun vücudu cidden şâyân-ı teessüftür. Bu fikri, pîşgâh-ı enzâr-ı kârîne vaz' eylemek, derece-i teessüfü tezyidden başka bir fâide hâsıl etmezse de onun ortadan izâlesi için mehmâ-emken birkaç sözle beyan-ı efkâr etmekten dahi geri durulmaz.

***

Roman nedir? Bir "mecmua-i i'ber*" değil mi? Hayır. Cümlemiz romanı böyle bilmiyor. Roman, evkât-ı tatiliyenin şöylece (!) imrârına güzel bir vesiledir, diyor.

---

* Her hikâyeyi de böyle telakki eder isek kendi kavlimizi kendimiz cerh etmiş oluruz. Zira, "heft bîkû" gibi birtakım romanlarımız ve Fransa hikâyenüvisânından birkaçının romanları vardır ki bunların mütalası ahlâkı ifsaddan başka bir netice hâsıl etmez. Binaen-aleyh, ale'l-ıtlak romandan bahs ediyor isek tehzîb-i ahlâka hâdim olanlardır.

Ne kadar bâtil fikir!... Ne kadar yanlış telakkî!...

Bir hikâyeye nazar-ı dikkat ve ibret ile mütalaa edilmelidir ki ondan bir istifade hâsıl olabilsin. “Kıssadan hisse alınız!” kavlı-i hikemiyânesi yerini bulsun. Lakin “varaka-i mihr u vefayı kim okur kim dinler!

Roman kâriyelerinin birçoğu, bir hikâyeyi sadece vakit geçirmek, gönül eğlendirmek için okumuyorlar mı? Hatta bazıları, maksadı bir an evvel anlamak için, hikâyede mevkie münasebetle îrâd edilmiş olan akvâl-i nasihat meali ve icab-ı hale binânen tasvir olunmuş bulunan menâzır-ı latifeyi bir nazar-ı sür’at ile geçiştirebilirler. Bir haldeki üç dört yüz sahifelik bir hikayeyi birkaç saat zarfında okuyup bitiriveriyorlar!...

Ne derece teessüfe müstehak hareket!... Bu vecihle güzerân eden vakitten, bu yolda cereyan eyleyen bir mütalaadan artık istifâde mi beklenir... Heyhat!... Umum maarif-mendânın arzu edeceği vecih üzere biz dahi, bilâdikkat ve muhakeme-i sür’atle okunan bir romana edilecek sa’y-i beyhudenin ankarîb bir sa’y-i semeredâra münkâlib olmasını arzu edenlerdeniz.

***

Şimdi şu tercüme-i nâcizi nazar-ı mütalaaya alalım. Ne görürüz?

“Şecaat, sadâkat, hamiyet” gibi üç büyük faziletle “cinayet, şekâvet, hıyanet” gibi üç büyük denâetin, yekdiğerlerine zıt olan bu iki kısım evsâfın, bir yere cem’ olduğunu ve bunlardan maada, başkaca ve ayrıca “muhabbet” ve “adalet” misillü – ekseriyetle romanlara esas olan- iki heykel-i mücessem vücutu tasvir edildiğini görmez miyiz?...

Muharrir-i hikâyeye “Ksaviye dö Montepen”, işte zikri sebkat eden bu evsaf-ı memduha ve makduheyi bir maharet-i fevkalâde ile bir araya getirip ve yekdiğerlerine rabt eyleyip bir roman değil, bir mecmua-i i’ber te’lif eylemiştir. Eserine hakikat rengi vermek ve daha doğrusu halkın aklâkını bir kat daha sühuletle tehzîbe bir nehc-i selâmet almak için tarihe müracat eylemiş ve bu suretle bir hikâyeye-i muhayyileden ziyade bir vak’a-i hakikiye kaleme almıştır.

Vak'a-i mezkûre, bundan iki buçuk karın evvel bir hengâmda cereyan ediyor.

Binaenaleyh “feodalite” yani “derebeylik usulü” Avrupa’da câri iken ne vak’alar vukû bulduğunu tasvir ederek enzâr-ı kârîine istifade-bahş bir vak’a nakl ve hikâye eyliyor.

Yine o zamanlarda Avrupa halkının ne ef’âlde, ne evsâfta velhasıl ne i’tikadda bulduklarını ber tafsil izah ediyor.

Yine o vakitlerde “Jura” cibal-i müteselsilesi taraflarında, ve hâlâ bugünkü gün “Franş Konte” namıyla yâd edilen bir eyalette güzerân-ı ömr eyleyen ve timsal-i şecaat ve sadakat ıtlakına bihakkın çisbân olan bir kavm-i zevi’l-iktidarın ahvâl ü harekâtından bahs eyliyor.

Romanın kârilerine ma’lum olduğu vecihle, bu civarlarda temekkün eden ü reisler –ki “La Güzun”, “Varuz” ve “Marki” idi- bunlar ne derece seçî’, ne mertebe zeki ve ne râdde muhibb-i vatan âdemlerdir.

Reis “La Güzun”un, “Long Şomua’daki “Fakirler Tabibi”nin hanesine cebren giren Le Spinasso riyasetinde bulunan sekiz nefer şakî ortasına yalnız başına dilâverane atılıp ceng ü cidâl edişi, ve amcası “Piyer Prost”u tahlis için cesurâne zindâna girişi, ve “Onbirinci Lui” meyolanında kahramanâne bir surette, yanar odunlar üzerinden “Fakirler Tabibi”ni indirip tekrar şakî-i habîs “Le Spinasso” ile görüş eyleyişi velhâsıl “Aglantin”i, ateşler içinde bulunan bir haneden, bir mahzen içinden kurtarışı ve ba’de “Egl” şatosundaki icraat-ı şecaatkârâne-i müteaddidesi ne kadar akıllara hayret verici şeylerdir!...

O ne lütuf-şinaslıktır ki şehlevend “La Güzun”, “Aglantin”e olan aşk u muhabbetini, iki defa kendi hayatını kurtarmış olan “Raul dö Şan Diver”in hizmet-i insaniyetperverânesine mukabeleten feda etmiş ve asla sözünden nükûl eylememiştir.

Hasılı, La Güzun, hem-râz ce hem-râhı olan iki refiki miralay ve rahip ile birliktei cani sör “Antid dö Montegü”nün Egl Senyör ve kontunun mezalimine, cinâyâtına hitâm verdirmek için ahd ü peymân edip cansiperâne şatoya hücum etmesi, ba’dehu onu derdest eyleyerek pençe-i adâlete bi’tevdi’ ceza-yı sezâsını tertb

ettirmesi: “Câniler dünya ve bekâda, her dü cihanda, er geç cezalarını görürler.” izhâr-ı nasihat-medârını umuma îrâd etmek değil midir?

O muharrir-i ferid, hikâyesini belki baştan aşağı bir nümune-i şecaat ve sadakat suretinde gösterdiği gibi bir de vak’anın cereyan ettiği hengâm-ı dehşet-i benâmda köylü ve dağlıların i’tikadlarına dair bazı nukat-ı mühimmeyi dahi tasvirden geri kalmamıştır.

Nitekim, romanın ilk sahifelerinde nakledilen fasılların birinde genç Raul’ün köylü bir kılavuzla ormanı geçtikten sonra bu çocuğun: “Artık ben ileri gidemem. Zira buralarda ‘gri’ler denilen birtakım dev ve canavarlara tesadüf olunur ki ellerinden kurtulmak muhaldir.” demesi ve rahip “Marki”nin “Kırmızı Libas”ı hakkında dağlıların i’tikâdât-ı bâtilası velhasıl “Egl” şatosunda beyaz vücutlu bir “hayal” görünmesi... bunların cümlesi o civar halkının “Avrupa’nın diğer mahallelerinde dahi olduğu misillü –i’tikadları nokta-i nazarında bir derece ta’yin eylemiştir.

“Triston dö Şan Diver”in yirmi sene zindanda kalmış olduğunu da bir kere nazar-ı tedkikten geçirelim:

Ne tahammül-güdâz bir hayat!... Değil mi?

Müellifin vüs’at-i karîhası, ma’lumât-ı müktesebe-i fenniye ve hikemiyesi sayelerindedir ki yirmi sene gibi tavîl ve sabr-şiken bir müddet zarfında, zindanda mahbus kalan biçare “Tristan”ın hayat-ı dilsuzu bir suret-i fevkalâdede tasvir olunmuştur.

Bir mahbus, ilk hapse girdiği vakit ne halde bulunur? Zaman mürur ettikçe ne hal kesb eder? Firardan ümidini kat’ edince ne gibi fikirlere udûl eyler? Kendi kendinin kâtili olmaya kadar cür’et edebilir mi? İlah... Mesâil-i mühimme-i fenniye ve hikemiyesi, romanında beyan edilmiş; ve muharririn hikâye-nüvislikteki san’at-ı kalemiyesi semeresi olarak mahbus bir “ahz-ı intikam” dâiyyesine düşürülerek ve bir vesile-i münasibe ile cânî telef ettirilmeyerek reis “La Güzun” ile görüştürülmüş ve ona terfîk olunup –her arzusunu kan içmeye, can yakmaya hasr eylemiş olan “Antid dö Montegü”nün hıyanet ü cinayetinin isbat ile beraber adâlet-i beşeriye icra edilmiştir.

Bu hikâyede bir misâl-i zî müşahhas-ı sadakat olanlardan biri dahi köylü ve dağlıların sehâre tesmiye ettikleri “Maki La Sorsiyer” ve nam-ı diğerle “Margırit”tir.

Bu can-feşân kadının romanda icra eylediği rol hakikaten gıbra-resa ve tahsîne sezâdır.

Dağlıların husul-ı muvaffakiyâtına az mı muaveneti olmuştu?

“Egl” senyörüne karşı tertib ettiği maharetli hilelerle o meş’um şatonun esrar-ı hafiyesini keşfederek ve gizli bir kapısının anahtarını elde eyleyerek evvel ü ahir “Frans-Konte”lilerle az mı ibrâz- sadakat eylemişti?

Vakıa reis “La Güzun” rahip “Marki”nin mecruhen maktul olması üzerine kendi cesaret ü şecaati himmetiyle yine şatoyu yine zabt u tashîr edebilirdi.

Lakin bu muzafferiyet kendisine pek pahalıya oturmayacak mıydı? Ve daha doğrusu, romanın tahrîrindeki maksad-ı yegâne –ki umuma ibret olunmuş ve kariînin icâb ettiği derecede taaccüb ve merakını mucib olmamış bulunmayacak mıydı?

Zira aksi takdirde reis “La Güzun”un haydud grileri ve “Antid”in avanesini mahv u itlaftan sonra o aralık belki de hain senyörün, cânî kontün bir kurşunla vücud-ı habâset-âlûde ref’ ü izâle olunmağla hikâyeye kısa bir surette ve maharetsiz bir halde hitâm verilmeyecek miydi?

Halbuki sâdik ihtiyara büyücünün, şatonun gizli kapısından –dağlıların vefat ettiği zehâbında buldukları- Miralay “Varuz” ile vâsıl- cinâyettten mutazarrır olan “Tristan dö Şan Diver” ve mahdumu “Raul” ile içeriye girmesi, şatonun zabtı muzafferiyetini bir kat daha revnaklandırmış ve “Senyöri Kole”de “Blanş dö Mirebl” ile senyör beyninde cereyan etmekte bulunan müşafehe-i haşyet-engîz müteakip tam vaktinde ve sözün tam sırasında bağıtaten ihtiyâr “Tristan”ın odaya girişi ve bu vecihle câninin derdest edilişi muharrir-i bî-nazîrin maharet-i kalemiyesinin fevkalâdeliğine bir misâl kâfi bulunmuştur.

Hülâsa-i kelim, müftehirâne ve âcizâne tercümesine sarf-ı ikdâm ve mesai eylediğim şu hikâye-i tarihiyenin ilk sahifesinden itibaren nihayet sahifesine kadar ta’mik-i efkârla bir göz geçirilmiş olsa daha nice nice bedayi’i, nesayih ü levayih

görülür ki bunların cümlesi hakkında bir mütalaa beyan etmek lazım gelse oldukça hacmi büyük bir kitap meydana getirilir.

Hakka ki bir roman şöyle böyle vücuda gelmez.

Cümleye ma'lumdur ki hakkıyla bir roman yazabilmeye iktidar ve vukuf kesbetmek için pek çok şeyler tahsil eylemek iktizâ eder.

Bunları birer birer ve sırasıyla ta'dad etmek mümkün değildir.

Binaenaleyh başlıcaları bunlardır:

Edebiyat, ulûm u fûnûn, tecrübe, iştigâl...

Müteferriâtının izâhına hâcet görülemez.

Fikr-i kemterânem, meşhur bir müellifin kaleminden çıkmış olan bir romanda, -esasına göre- bunların az çok eseri görülmemek için imkânın haricinde olduğunu dermiyandan ibarettir.

Binânen alâ zâlik "Ksaviye dö Montepen"ın -âsâr-ı sâiresinde dahi görüldüğü üzere -işbu "Fakirler Tabibi" nam eserinde de ta'dad olunan mevâdd-i mühimmenin âsâr-ı istifâde-bahşâsı görülür.

"Mütercim"

Arzdan Kamere Seyahat

Müellifi: Jules Verne

Mütercimi: Mazhar

1309 (1892)

İfade

(Jül Vern) şöhreti âlemi tutmuş bir hekîm-i hakikat-beyândır.

Neşrettiği âsâr-ı fevkalâde sayesinde, Fransa muharririni beyninde -hem de hakkıyla- temeyyüz etmiştir. Fenni, edebiyata mezc etmek, ulûm-ı mühimmeyi roman şeklinde göstermek hususunda ibrâz ettiği ekdâr-ı fenni, insanlar beyninde, şiddet-i dehasıyla mümtaz olduğunu isbata kâfidir.

Bu adam bir edibdir. Lakin öyle edib ki cevelân-ı hayret-efzasını, fen gibi feza kadar vasî' bir sahra-yı hakayıkda icra eder.

Bu adam bir hikâye-nüvistir. Fakat öyle hikâye-nüvis ki avâlimin en karanlık, en mechul yerlerine girer, çıkar. Fennin en çetin mebâhisini teşrih eder. Ulum-ı tabiiyenin en derin hufrelerine, en uzak köşelerine sokulur. Kalemindeki nur-ı fesâhetle oralarını tenvir eder. Ulemanın, cühelânın, havassın, avamın pîşgâh-enzâr-ı ittilama arz eyler.

Bu romanlar hakkında şu söz söylenmiştir. Düşünülürse ne kadar manidâr bir söz olduğu tebeyyün eder:

“Jül Vern, öyle bir muharrirdir ki yazdığı eserler (Aleksandr Düma)nın en parlak eserleri kadar merakla okunur. Ma'mafih, (Fransuva Arago)nun en ciddi te'lifâtı kadar da fâide bahşâdır.”

Asr-ı celil-i makdesi, matla'-ı hurşid-i terakki olmak suretiyle, âsâr-ı sâireye tefevvuk eden ma'rifetperver padişahımız, şehinşâh-ı zî iktidarımız efendimiz hazretlerinin terakki-i maarif uğrunda, her gün bir başka suretle enzâr-ı iftihar tezyin eyleyen icraât-ı âliye-i mülukâneleri, meyl-i maarif hususunda da büyük bir tebdil zuhura getirmiştir ki ehemmiyet-i zâtiyesi cihetiyle her şeye, her nev'i âsâr-ı terakkiye takdim olunmak lazım gelir. O da ahalimizin yavaş yavaş (ciddiyet-i fenniye) ne demek olduğunu anlamaya başlamaları ve esassız, efkâr-ı milliye için muzır birtakım hikâyât-ı ecnebiye mütâlaâsı hevesini artık terk etmek lüzumunu hissetmeleridir.

Fi'l-vaki işte yalnız bu ciddiyet-i fenniye meylî, bu hikâyât-ı ecnebiye nefretidir ki maarifde maksûd olan kemali müstelzim olacaktır. Fen, herkes için nâfi'dir. Fakat bir milletin âdâtı her millet için nâfi' olamaz, belki birçok cihetlerle milel-i sâirenin ismet-i maneviyesini zehirleyebilir. Bu cihetledir ki, sâye-i meâlî-vâye-i cenab-ı hilafetpenahide meyl-i ciddiyât hususunda müşahede olunan terakkiyât-ı âliye daima nazar-ı iftiharla görülür.

İşte (Jül Vern)in eserleri de fennin mühim bir mebâsını şârih olduğu, milel-i sâirenin meâyib-i ahlâkiyesini âdât-ı zemimesini nakletmek gibi mündericât-ı muzırreden âzâde bulunduğu için, efkâr-ı Osmaniyeyi tenvir etmeye başlayan meyl-i ciddiyât tarafından, fevkalâde bir rağbetle telakki olunmuştur. Hele tercümesine

şüru' ettiğimiz şu (Arzdan Kamere Seyahat) romanı bu nokta-i nazardan (Jül Vern)in diğer eserlerine de fâikdir.

Bu cihetle Fransa Akademisi tarafından bilhassa nâil-i takdir ve tahsin olmuş ve ekseri lisanlara tercüme edilerek rağbet-i fevkalâde kazanmıştır. Hatta elimizdeki nüshası yirmi sekizinci tab'dır.

Müellif bu eserde balistik, hey'et, hikmet-i tabiiye ve makine fenlerinin pek mühim bahislerini tedkik ve teşrih eylemiş ve romana (Kamere Seyahat) gibi bir esas-ı harikulâde vaz' ederek evvela nice maharet ve iktidarını göstermiştir.

(Arzdan Kamere Seyahat)ın bir de (Etraf-ı Kamerde Seyahat) namında zeyli vardır ki bu da harikulâdelik cihetiyle müellifin âsâr-ı sâiresine tefevvuk etmektedir. (Arzdan Kamere Seyahat)ın resimleri aslına mutabık olmak üzere Avrupa'dan mahsusen celb edilmiştir. Kâğıdının nefaseti ise aslından daha ziyadedir.

Bunu müteakib, inşallah (Etraf-ı Kamerde Seyahat) de aslındaki mükemmel resimlerle müzeyyen olarak mevki'-i intişara vaz' edilecektir.

Romanın tab' u neşrini, öteden beri neşriyat hususunda arz ettiği intizam u ittırad ile kariîn-i kirâma kendini tanıttırılmış olan Kitapçı Arakel Efendi deruhde etmiştir ki bu cihetle Arzdan Kamere Seyahat'ın da o intizamdan hissedâr olacağı şüphesizdir ve mine'l-lahi't-tevfik.

Mazhar

Tunçtan Kızlar

Müellifi: Xavier de Montépin

Mütercimi: Mehmed Tevfik 1309 (1892)

İfade-i Mahsusa

(Tunçtan Kızlar) namıyla tercümesine ibtidar eylediğim işbu musavver roman, Fransa meşahir-i hikâye-nüvisanından olup fâci' tasviri yolunda yazdığı âsârında kariîne te'sir içinde telezzüz hissettirebilmekle kesb-i iştihar eylemiş olan (Ksaviye dö Montepen)'in en parlak bir eseridir.

Bu eser Fransa'da kariîn tarafından gösterilen raġbet üzerine birkaç defa tab' olunduġu gibi elsine-i saireden ekserisine de tercüme olunmuştur. Bu cihetle tercümelerde şayan-ı mütalaa olunduġunu isbat için uzun uzadıya söz söylemek iktiza eylemez. Hele müellifin şöhret-i şayiasını işitmiş olanlar için muharrire mübalaġa etmediġim bilâ tereddüd teslim olunur zannındayım.

Eserin mündericatı tehzîb-i ahlâk ve tashih-i mişvâra hâdim ibret-âmiz ve dehşet-engiz birtakım vakayii cidden şayan-ı tahsin bir surette tasvirden ibarettir.

Tercümesinde aslındaki letafeti kaybetmekle beraber sözlerin Türkçe şivesine muvafık olmasına ala kadri'l-imititae sarf-ı gayret olunmuş ise de mu'terif bulunduġum killet-i bidaeden nâşî vukuu melhûz olan bazı hataların affını kâriîn-i kirâmın şime-i teşvik- perverilerinden beklerim.

Suziş yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı

Müellifi: Georges Ohnet

Mütercimi: Muzaffer Gıyaseddin 1309 (1892)

(Kitabın İç Kapağındaki Yazı)

Fransa üdebası miyanında bir rütbe-i kemal ihraz etmiş olan George Ohnet nam edib-i meşhurun ahiren kaleme aldığı gayetle sanatlı ..... suzişli .... Meraklı ibretli musavver bir hikâye-i edebiye-i hikemiyenin elli birinci tab'ından mütercem bulunmuştur.

Romanın Muhteviyatına Dair Bir İki Söz

Roman mütalaasıyla iştilal eden zevat-ı kirama hafî olmadığı üzere bilcümle romanlar iki büyük kısma ayrılır. Bu iki kısımdan birincisi, hissiyat-ı asabiyeyi tahrik ile bir zevk-ı harisane tahsil eden ef'âl-i cinaiyeden bahis romanlardır. İkincisi, hissiyat-ı rakıkeyi tehyic ile bir zevk-ı selim veya bir hüzn-i latif peyda eden vekayi ve seyahat-ı mefruz ve mevcudenin tarif ve tasvirini nâşir hikâyelerdir. Bunlardan hangisinin yekdiğerine müreccah olduğunun muhakeme ve tedkikini tebayi'-i muhtelif-i beşeriyenin müncezib ve me'luf bulunduğu meyle terk ile tercümesine cüret ettiğim işbu hikâyenin muhteviyatına dair birkaç söz söyleyeyim.

Bu hikâye, salifü'z-zıkr aksamın ikincisinden olup cinayet gibi ismi bile kabih bir fiilden bahsetmez. Hülâsa –mâil-i ser serlevhasında dahi görüldüğü vechile- bir ressamın levha-i hayatıdır. Fakat nasıl hayat? İbret-âmiz, takat-sûz bir hayat ki intihası saadetle tezyin olunuyor. Esas hikâye olan bu ömre bir de efkâr-ı ruhaniye karışıyor. Mesela maddiyatın maneviyat üzerine olan bir tesirini suret-i mücessemde beyan ediyor. Bu hayat-ı kederiye, bu efkar-ı ruhaniye işte hikâyeye esas ittihaz olunarak birbirine hayalât u teşbihat ile rabtedilmiştir. Müellif bununla da kanaat etmeyerek ağleb-i romanların ve belki kâffesinin sermaye-i asliyesi olan aşkı, aşk-ı hakiki(!) ve aşk-ı sûrî gibi iki suretle de mukayese ederek latif bir seyahat ile bu iki nev'i sevdaya mübtela olan eşhası yekdiğerinden tefrik eyliyor.

İşte tahrir-i şehir “Jorj One’nin letafet ve sanat esbiye-i mücesseme ıtlakına sezâvâr olan bu hikâyesini –aslının Paris’te cümle tarafımdan takdir ü tahsin edildiğini isbat eder elli yedinci defa olarak tab’ından ve ilk tercüme acizanemin umum canibinden gösterilen terğibat u teşvikatı netice-i aliyesinden cesaret alarak-mütercim-i müteşevvik enzar-ı umuma yeni bir tercüme daha takdim ile kesb-i mefharet eylemeye teşebbüs eder.

Eser-i Müteşevvikâne

Bu serlevha ile bir mukaddime yazarak tercüme-i hakire ibtida eylemekte kendimde bir sevk-ı azim hissettim.

Âlem-i matbuat büyük bir bağçe-i mahsulدارa da teşbih edildiğine nazaran orada aded-i vahidden haric mefruş olan eşcar-ı mütenevviadan bir kısmı kuvvet ederek çiçek açmaya, meyve vermeye başlamış veya semeredar olmaya tekarrüb etmekte bulunmuş ve kısm-ı diğeri ise tuvark hadise ve muhtelifeden dolayı kuruyup mahv u taş olduğu görülür.

Mütercim-i hakirden mukaddem birçok üdeba ve şuara-yı kiramın, birçok muharrirîn ve mütercimîn-i izamın asârı eşcar-ı misal olarak o bahçeye gars-i ebr taş ve latenkati’ bir ezhar ve meyvedar turfadır. İşte bunlar miyanında edib-i şehîr “Jorj One”nin asârı emsaline(!) fâik bir surette neşvünem bularak o gülzar-ı edebde naşir fevaic fevaic ve salikin rah-ı kemalat için elbevab-ı istitadeli fatih oluyor. “Jorj One”nin asar-ı letafet- resanının hemen kâffesi fenn-i edebiyatın birçok fazilet ve meziyetini camidir ki bu mezaya ile eserden hasıl olacak derece-i te’siri takdir bendeniz gibi bir mütercim-i hakirin cddi ciddi olamayacağı cihette o vazife-i mu’tenayı zevk-ı iştiyak-ı edebin mütalaat-ı dakika -sencanelerine tevdi ile icaz-ı kelamı ihtiyar ederim.

Müellif-i şehîrin şu eser-i müfidini tercüme hususundaki teşebbüsüm bâğ-ı zâr-ı letafet-nişan-ı edebe hediye eylediğim bir Frenke “Bahr-i Muhitte Bir Ada” nam eserimde onun o ravza-i hayat bahşada kesb-i taravet ve nezaret etmesi için sezavar-i inayet buyuran erbab-ı mütalaanın ve hususiyle muharrir-i şehir utufetlu Ahmed Midhat ve izzetli Naci Rafizî efendiler hazeratının bu meslek-i ahsende devam ve

sebatım emrinde gösterdikleri teşvikat u tergibat-ı telmîz-perverane üzerine mebnidir. Müşarünileyhime fariza-i zimmetim olan teşekkület-ı raike ve ihtiramat-ı faikemi ila ahiri'l-ömr yad-ı tizkâr edeceğim gibi şuracıkta dahi alenen takdim ile hissemend-i şeref ve mübahat olmaktan kendimi alamam.

Nevheveslik teşvikatından erbab-ı mütalaaya ikinci olmak üzere arz-ı vücud eden bu tercümenin de “Bahr-i Muhitte Bir Ada” gibi âlem-i matbuatta deryadan katre hükmünde ise de o sâha-i fasihiye henüz kadem-nihâde olan bir mütercim-i nevzuhurun hatiati sinn-i nisbette mazhar-ı sema’ olacağı ümid-i yegânemle neşre ihtar eyledim. Şu aczimle beraber derece-i vus’ ve iktidarım mesabesinde ibraz-ı gayret ederek bu tercümemi müteakib “Bir genç Osmanlının dört günlük seyahati” ve “Felaketzedeler tabibi bir köylü” nam eserlerimi muntazaman neşr ile erbab-ı maarife arz eyleyeceğimi vaad eder ve mukaddime-i çakerîye böylece hitam veririm.

Muzaffer Gıyaseddin

Dersaadet-Göztepe-5 Mart Sene 1307

Rene

Muharriri: Chateaubriand

Mütercimi: Mehmed Celâl 1311 (1893)

Bir denizin bitip tükenmeyen dalgaları olduğu gibi bir teessürün de pâyânsız gözyaşları vardır.

Mukaddime

Belçika’da neşrolunan “İlâve-i Edebiyye” ünvanlı risâleden, rüfekâ-yı kirâmdan birinin naklettiği “Mu’add-i Mülâkât” serlevhalı hikâye-i âşıkâneyi yazdığım vakit bir kısım erbâb-ı mütâlaanın mazhar-ı teşvîki olmuşdum. Bundan sonra bir başka refik-i muhteremim Fransa meşâhîr-i üdebâsından Şatöbriyan’ın “Rene” nâmındaki eser-i hazîninin ehemmiyetini irâe etdi. Muhteviyâtını takrîr etti. “Mu’add-i melâkât” gibi bunu da yazdım.

Yazdıktan sonra, edebiyât-ı garbiyeye âşinâ olanlarca servet-i hayâli, üslûb-ı ifâdesinin letâfeti kudret-i tasavvur ve tasvîre, el-hâsıl meziyet ve kıymet-i edebiyesi muhtâc-ı îzâh olmayan bu büyük müellifin ulviyet ve dehşetden mürekkebe olan bu eserinin beni bir müddet düşündürdüğünü inkâr edemem. Erbâb-ı mütâla'anın da aynı tefekkürle müteessir olacaklarına emînim.

Ben Rene'de, bir hüzn-i mechûl ile rûhun en derîn yerine dökülen acı gözyaşlarını gördüm. Müellifin bir nefha-i şiiirinde derin denizlerin emvâc-ı âhenksâzının çağlıtlarını, bî-pâyân ormanların iniltilerini işitdim mâhiyetini keşfedemediğim bu teessür çağlayanının bugün bile kalbime akdığını hissediyorum. İtimat ediniz bana:

Bir denizin bitip tükenmeyen dalgaları olduğu gibi bir teessürün de bî-pâyân gözyaşları vardır.

27 Nisan 1309

Mehmed Celâl

Mezleka-i Hayat

Muharriri: Jules Claretie

Mütercimi: Mehmed Halîm 1311 (1893)

Mukaddime

Metn-i hikâye bir âdemin tama'-ı sâikasıyla şahrâh-ı fazîletden tarîk-i zelîl-i sefâhate udûl ile ef'âl-i habâset-iştîmâlinin neticesi olarak dûçâr olduğu mücâzât-ı ma'neviye ve cismâniyeyi musavvir ve hâkîdir.

Fransa meşâhîr-i muharririnininden ve encümen-i dânişi a'zâsından bulunan Mösyö Jül Klareti'in mahsûl-i kalemi olan şu eserin ne dereceye kadar mûcib-i istifâde olduğunu arîz u amîk îzâh ve isbâta hâcet görmeyip yalnız şurasını arz etmek isterim ki bunun pîş-i enzâra vaz'ına bendenizi en ziyâde cür'et-yâb eden muharrir-i mûmâileyhin erbâb-ı kalemce müselleme olan şöhret-i edebiyesi ve

betahsîs kitâbın üslûb-ı ifâdesindeki selâset ve talâkat ve tarz-ı tahrîrindeki letâfetdir.

Vâkı'a aslındaki nigâh ve dekâyikin aynen tercümesinde ibkâsı gayr-i kâbil ise de her hâlde maksaddan hârice çıkılmayıp metn-i esere fazla mütâla'ât ilâve olunmamış ve elden geldiği kadar harfiyen tercümesine i'tinâ edilmiştir. Bir de kitapta (tavan arası) diye tercüme edilen (mansard) kelimesini (çatı odası) ta'biriyle ifade etmek îcâb eder idiye de ta'bîr-i mezkûr makâma münâsib olmadığından öylece ibkâ edilmiştir.

(burada sayfa kesikti) halde meşhûd olacak hatîât ve nekâisin erbâb-ı mütâla'a (burada sayfa kesikti) mazhar-ı afv olması mütemennâdır.

Mehmed Halim

Rafael

Müellifi: Lamartine

Mütercimi: İsmail Hakkı Eldem

1311 (1893)

Mütercimın İfâdesi

Bazı eserler vardır ki mücerred unfüvân-ı şebâb için yazılmıştır. [Rafael] de bu kabîl âsârdandır. Yirminci sâl-i hayâtın sahâifinden müteşekkil olan bu hikâyenin müstenid olduğu vak'a müellifinin kuvve-i hayâliyyesiyle sâha-pezîr olmuş değildir, hakîkaten vâkı' olmuşdur. Bu da (Graziella) gibi [Lamartin]in bir sergüzeşt-i âşıkânesini nakleder. [Rafael], şairin kendisidir, [Juli] ise [Elvir] nâmındaki bir sâhibe-i hüsn ü cemâldir.

Şöhreti, kâinâtı olan bu eseri lisânımıza tercüme etmek fikri zihnime asla vârid olmamışdı. Çünkü meziyyet-i esâsiyyesi hâvî olduğu vak'adan ziyâde üslûb-ı beyânında hissiyât-ı rakîka ve âşıkânesinin hüsn-i tasvîrinde bulunan ve bâhusûs müellifinin kudret-i inşâiyyesini irâe etmek maksad-ı mahsûsuyla kaleme alınmış olan bu gibi müellefâtı -mezâyâ-yı hakîkiyye-i edebiyelerine vukûf-ı ciddî peydâ etmek için- mutlaka asıllarından okumak muktezîdir, fakat bu fâide-i husûsiyyeye

mukâbil daha ciddî, daha umûmî bir menfaat vardı ki edebiyâtımızın böyle kıymetdâr bir eserden tecvîz-i mahrûmiyyetine imkân bırakmamakda idi.

Binâenaleyh Kitapçı Arakel Efendi'nin vukû' bulan teklîf ve ilhâhı üzerine hayli tereddüd ile vazîfe-i müşkileyi der'uhde ettim. Daha ibtidâ-yı tercümede tasavvur edilemeyecek müşkilâta tesâdüf eyledim. Bu kadar güzel yazılmış bir eserin letâfet-i asliyyesini mümkün mertebe muhâfaza edebilmek için lâzım olan iktidâr-ı azîme karşı aczimin ne derecede büyük olduğunu bir daha gördüm. Bu tecrübeler acı olmakla beraber mûcib-i intibâh idi. Bir defa deruhde etmiş olduğum cihetle nâçâr devama mecbur oldum. Nihayet bu eser-i nâçîz husûle geldi. Fransızcasını okuyanlara malûmdur ki hikâye pek müzeyyen ve pek münakkah bir üslûb ile yazılmışdır. Muhteviyâtı dâimâ -lisânımızın henüz hüsn-i ifâdesiyçün elfâz-ı mukteziyeden mahrûm olduğu- birtakım hissiyât-ı müşevveşe-i rakîka ve efkâr-ı âliye-i mürekkebirdir. Tercümede cümlelerin, kelimelerin aynen ve harfiyen nakli iltizâm eylediğinden bazı ibâreler biraz mu'akkad ve uzun oldu. Bunun için dikkatlice okunmadan manasız olduğuna hükmedilmemelidir. Tercümenin ibtidâsına sâhib-i eserin muhtasAran tercüme-i hâlini, hüviyyet-i şâirânesini mu'lin bir bend derc edildi.

Mütercim-i âciz, zâten noksân-ı bizâ'asını mu'terif olduğundan bu sa'y-i bîhünerinin de mazhar-ı müsaade buyurulacağını ümîd eder. Ve mina'llâhi't-tevfik

Tâli'siz

Müellifi: Octave Feuillet

Mütercimi: İsmail Hakkı Alişanzade 1312 (1894)

Ebü'z-Ziyâ Tefvik Bey Efendi'ye

17 Nisan sene 1310

Efendim

Nâm-ı âlîlerine hediye etmekle müftehir olduğum bu ufak tercemenin aslı Oktav Fevöye'nin "Küçük Kontes" unvânlı bir hikâyesi olduğu halde tab'ı esnâsında

bilmem ne gibi bir sâik-i manevî bana “Tâli’siz” unvânının bu esere daha muvâfik olacağını ilhâm etti. Tercemenin değersiz olduğunu mu’terifim. Maamâfih nekâyisiyle beraber nazarımda iki cihette kıymeti vardır; evvela ilk mahsûl-i kalemdir. İnsan ne kadar değersiz olursa olsun, ilk tecrübe-i kaleminin gûşe-i nisyânda kalmasına razı olamıyor ve yine bunun içindir ki tashihine muktedir olduğu halde dahi tebdîl ve tağyîrinden ictinâb ediyor. Sâniyen, romanın ufak ve acıklı bir tarihi vardır; çünkü tercemede ibtidâları bana mu’âvenet ile onu tebyîz etmek zahmetini ihtiyâr eden kardeşim Ziyâeddîn, daha terceme hitâma ermeden evvel -henüz on altı yaşında iken- bir hafta zarfında irtihâl ile bu bîçâre birâderini tesliyet-pezîr olmayacak, ebedî bir mâtem içinde bıraktı. Burada kendime ait bir kederimden bahseylemekliğimi hodgâmlığıma atf buyurmayacağınızdan eminim. Çünkü öyle mülîm hâtıralar vardır ki, kalbde açtığı cerîhalar, temâdî-i ezmân ile de devâ-pezîr olamaz; ve nisbeti bulunanlara her ân kendilerinden bahsettirir. Bâkî dâimâ muhtâc-ı iltifât-ı âlîleri bulunduğumu arz eylerim efendim.

İsmail Hakkı

Sevda-yı Hakiki

Müellifi: Paul Bourget

Mütercimi: Ahmed İhsan Tokgöz

1312 (1894)

Fransa müellifleri meyânında bir mühimm-i fevkalâde ihrâz eyleyip âsârının ehemmiyet-i mahsûsasından dolayı Ahîren encümen-i dânişe dahi a’zâ olan Pol Borje’nin en latîf bir eseridir. İllüstrasyon gazetesine tefrika olunarak derc olunduğu gibi belki on türlü de cild halinde çıkarılmıştır ki bu da eserin ehemmiyetine delâlet eder.

İşbu eser bu defa Ahmed İhsan Bey tarafından bir sûret-i mükemmelede tercüme olunarak aslındaki resimlerle dahi bi’t-tezyîn tab’ u neşr olunmuştur. Kitabın şekli dahi pek zarîfdır. Rahat okunmak üzere ufak kıt’a intihâb olunmuştur.

Sevdâ-yı Hakiki’nin teşkil eylediği cild şeklinde zarîf bir kitap meydân-ı matbû’âta yoktur denilse becâdır.

Sevda-yı Hakiki romanı iki nevi kâğıda tab' olundu. Fevkalâde kâğıdın fiyatı 8 ve âlâ kâğıdın bedeli 6 guruşdur. Taşradan iki guruş posta pulu kabul olunur. Ancak yirmi guruşdan yukarı sipariş için pul alınmaz. Derûnunda nakd bulunan her türlü mekâtîb ta'ahhüd olunmalıdır.

Romanlar ma'lûm olduğu üzere birkaç kısma ayrılır. Bunlar da hakikî, tabîî ve hayalî nâmını alır. Hakikîler Sevda-yı Hakiki gibi meziyet-i edebiye ve hikemiyeyi, tabîîler meziyet-i mahsûsa-i tasvîriyeyi hâiz olanlardır. Hayâlîler ise sarf-ı sırf misâl kabîlinden şeylerdir. En makbûl romanlar hakikîlerdir. Zira müellif burada kat'a hâric-i tabiat hayaller yapmaz. Hissiyât-ı hakîkiyeyi tasvîr eyler. İşte Sevda-yı Hakiki romanında müellif bir delikanlının aşk ve sevdâsı uğurunda coşkunu gayet tabîî olarak tasvîr eyler.

Karpat Dağlarında

Müellifesi: Carmen Sylva

Mütercimi: Ahmed Rasim

1314 (1896)

Nezâhet-i kalemiyesiyle Avrupa efâdil-i nisvânı meyânında asâlet ve necâbet-i zâtiyesine muvâfık bir mevki'-i mümtâz ihrâz eylemiş olan Romanya kraliçesi haşmetlü Elizabet hazretleri şu ünvân tahtında ufak ve fakat hâvî olduğu nükât-ı dakîka-i hissiyeye göre pek müessir bir hikâye yazmışlardır. Vak'anın sâfiyetine ve teessürât-ı medîde-i kalbiyeyi ikâzda hâiz olduğu meziyete bir de müşârün-ileyhânın üslûb-ı beyân ve hüsn-i tasvîrdeki mehâreti munzamm olduğundan erbâb-ı mütâlâa taraflarından kemâl-i zevk ile kırâet edileceği bî iştihâdır.

Rafael

Müellifi: Lamartine

Mütercimleri: M. S. – E. L. 1314 (1896)

(Kitabın iç kapağında yazılıydı.)

... “Rafael”i vaktiyle okumuş ve o şiir-âmîz felsefelerinden... o ruhperver şiirlerinden pek çok mütelezziz olmuş isem de, o tarihten şimdiye kadar aradan bir hayli zaman geçtiği cihetle bugün hâtırada bir yâd-ı latîf-i hazîninden başka bir şey kalmayan o telezzüzât-ı rûhâniyyeyi bu tercüme delâletiyle tecdîd-i ni’me’l-matlûb görüldüğünden bunu kemâl-i şevk ve tehâlûkle mütâlaa ettim.

[Makâle-i intikâdiyeden muktebes]

Recâizâde Ekrem

İfâde

“Rafael” tercüme edildiği esnâda nüsha-i mütercemesinin bi’l-âhare bârgâh-ı edebde hâiz-i mevki’-i kabul olup olamayacağına, makbûl bir vadide yürütülüp yürütülmediğine dâir mütâlaât-ı girânbahâ-yı dekâik-i âşinâîlerinin beyânını müsterhamen edîb-i nezihü’l-kelâm, üstâd-ı bülend-fercâm atûfetlü Ekrem Beyefendi hazretlerine “İkdâm” gazetesini muharrirlerinden Hüseyin Dâniş Beyefendi tarafından elde edilip berâ-yı numûne takdîm kılınan evrâk-ı müsveddeye âit olarak üstâd-ı müşârünileyh hazretleri tarafından yazılan ve mütercim-i eser Hüseyin Dâniş Beyden zehâb-ı tabîiyyesiyle mîr-i mûmâileyhe hitâb edilen mülâhazât-ı tenkîdiyye erbâb-ı kalem ve müntesibât-ı edîbce hırz-ı cân edilmeye şâyân ihtârât ve işârât-ı ber-güzîdeyi şâmil bulunduğundan sahîfe-i diğere pîrâye-rîz-i mübâhât olmuşdur.

İfâde ve Şükrân

Şiir ki bir lahn-i mevzûn-ı idrâkdir, emr-i teceddüd ve tekallüb-i âlemde hâiz-i makâm-ı ulvîdir.

Zekâ-yı beşerîde hiçbir zamân eser-i hubût, nişâne-i dermândini ve hürm-i rûnümûd değildir. Müessesât-ı fersûde mütezazelzil, münhedim olur, fakat yerlerine bir hayât-ı tazenin nefehât-i canfezâsıyla...

Rafael

Muharriri: Lamartine

Mütercimi: Nuri Şeydâ 1315 (1897)

Arz-ı Meram

Dimağ denilen muhit-i hissiyâtın hazine-i lâyefnâsı addolunan kuvve-i hafıza ki, hüviyet-i ma'nevîyyesi ruh-ı mücerreden ibaret olan benî beşerin eyyâm-ı hayatında tesâdüf ettiği menâzır-ı ulviyenin, mehâsin-i tabiatın, zevk ve neşâtın, mesâib ve iktidarın hengâm-ı mevte kadar masûnu'l-indirâs bir defter-i icmâlidir, zaman olur ki bir vesile-i âdiye orada mahfûz olan defâin-i hissiyâtı enkaz eder, insanı istiğrâk âlemine düşürür.

Ruh madem ki müste'âr olup merkez-i infirâkı olan asl-ı celîline râci'dir, haddizâtında esir-i saf kadar latif ve uryân olduğu cihetle siyâb-ı ilm ve fazldan müstağnîdir! Mesela bir çoban, feyyâz kaderinin vücûda getirdiği binlerce avalimin, dağların, taşların, kuşların, böceklerin, çiçeklerin suret-i teşkilini hasbe'l-cehâle bilmediği halde bir dağın başında, sürüsünün yanında kavalını üfler iken bir ufak kaya başı, kendinin en mesut yahut en gamnâk zamanını ihtâr ile ânı müteessir eyler ki bu his, ancak ruha mahsûsdur.

Bir nihâl-i nev-reside olur ki, mini mini evrakı fidanını sâyedâr etmekden âciz iken cenâh-ı nâzına ilticâ eden bir kalb-i hassas, o mevkide eyyâm-ı güzêştesinin bir tatlı anını tahattur ile fikrinin fezâ-yı lâ-yetenâhîsinde, her şü'â'na bin can fedâsına

razı olduğu binlerce avalim görür, kendini riyâz-ı cennetin âlem-i feyzâ-feyzinde kıyâs eyler.

Yahud kim bilir hangi sâika-i fezânın tesir-i muharribiyle hazandîde olmuş o fidan kadar nâzenîn, o hava kadar saf, o ruh kadar ismetperver bir enîs-i canın iftirâk-ı ebedîsini tezekkür ile cihân-ı kalb-i dağsârında, rehev-i semt-i gurûb olmuş emel güneşleri seyreder, kendisini siyeh-ruzân-ı ümmet gibi gıyâhib-i rûz-ı mahşerde görür.

İşte hissiyât-ı kalbiye böyle bin muhtelif renkde manzûr-ı çeşm-i vicdân olur ki, bunun bir anını madâme'l-hayat hakkıyla değil tasvîr, tasavvur bile kâbil olamaz!

(Rafael) namıyla müsemmâ olan o hazine-i eser o kalbiye ki, (Lamartin)in 1810 tarihindeki sergüzeşt-i şebâbından ibaretdir, zeka-yı beşer nasıl muktedir olup da bu yürekler yakıcı ateşpâre-i hissiyâtı safha-i beyaza çekmiştir, bilinemez...

Bu kitabı ilk defa okuduğum zaman kalbimde hâsıl olan infi'âlât-ı müessireyi şimdi kâbil değil yazamam! Nasıl tasvîre muktedir olabileyim ki bazen hayalât-ı latîfe, bazen de hâtırâtı mülimesiyle ruhumu ara sıra tehyîc ettiği halde bir müddetden beri mehd-i sükûn-ı nisyânda müsterîh bulunan tıfl-ı yetim-i mazi, bu defa o derece girye-nisâr-ı iştiyâk olmuştu ki, kendisini ruhuma sokmak için ya maziye rücû' etmek, yahut anı telsiye eylemek için (Lamartin) olmak iktizâ ediyor idi!

Heyhât!.. Geçen günlerin hasenât ve seyyiâtına kavuşmak rûz-ı mahşere kalmış, (Lamartin)'in hâme-i irfanı ise yirmi dokuz seneden beri ruhuyla beraber âzim-i semt-i me'âd olmuş idi!...

Nihayet, beni bu rütbe girye-nâk-ı teessür eden şu kitabı bari lisânımıza olsun tercüme ederek kendim gibi felekzedegân-ı meşiyete yâdigâr etmeğimi hemşîrezâdem (M...)’e, musırrâne iltimas etmiş olmağla aczime bakmayarak yazdım.

Zaten dağdâr-ı hicrân olmuş bir kalbin nâle-i teessüründen, yâd-ı eyyâm-ı mâzî ile yıpranmış bir fikrin hâme-i müşevveşinden, böyle şikeste-beste bir tercümeden başka bir şey beklenmeyeceği bedîhî olmağla tatvîl-i kelâma hâcet göremedim. Binâen-aleyh:

“Huz mâ safâ da’ mâ keder”

Sarıyer

ff 1 Haziran sene 313

M. Nuri Şeydâ

Verter

Müellifi: Goethe

Mütercimi: Ali Muzaffer 1315 (1897)

İfade-i Mütercim

Alman üdebasından “Goethe” ile asarı içinde elhak birinciliği ihraz eden “Verter” hakkında burada birtakım tafsilatta bulunmayacağız. Çünkü Goethe’nin namı ile Verter’in mahiyeti edebiyat ve matbuat âlemine intisap edenler ve hiç olmaz ise eli kalem tutanlarca mutlaka malum olacağından matbuat-ı Osmaniye âleminde bulunan zevat şimdiye kadar iki namı defeat ile yadetmiştir.

“Verter” her memleketin âlem-i edebiyat ve matbuatında bir mevki-i mahsus-ı imtiyaz ihraz ederek her lisana defeat ile tercüme edilmiş bir eser-i nefisedir. Bu eser-i nefis Avrupa edebiyatıyla iştigal eden Osmanlı gençlerinin hemen cümlesi tarafından nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınmış ise de lisanımıza tercüme edilmesi her nasılsa ihmal olunmuştur. Yahut tahattur ettiğimize göre bazı zevat tarafından tercümesi arzu edilerek işe başlanmıştır da, teşebbüs akim kalmıştır.

Bir misal olarak şunu îrad edebiliriz ki âsâr-ı edebiye ve fenniyesi ..... mütalaata dair olan İbnü’l-Kemal Abdurrahman Bey biraderimiz vaktiyle neşrolunan “Musavver Cihan” risalesinde “Verter”in tercümesine başlamış oldukları halde - risalenin intişardan kalkması üzerine- tercümeden feragat eylemişler idi.

Bu halde “Verter” gibi edebiyat-ı garbiye içinde enfes-i âsâr olan bir roman için lisanımıza tercüme olunmamıştır demek mecburiyetinde bulunmak tabiidir.

Ahiren üstad Ekrem ve muhterem utufetlü Ahmet Midhat Efendi hazretleri tarafından klasik asarın tercümesi münasib olacağı beyan edilerek üstadın bu fikr-i saibine iştirak ile bazı enafis-i asar-ı garbiyenin tercümesine karar vermiş olduğumuzdan ve bu kararımızı icraya “Verter” ile başlanıyor ise kâriîn-i kiramımızın ez-her cihet memnun kalacaklarını der-pîş eylediğimizden derhal işe başlayarak heyet-i mecmuasıyla ve harfiyen değil ise de mahza Goethe’nin asarından bir nümune göstermek emel-i acizanesiyle bu eseri tercüme ile neşreyledik.

Bu eserin mahiyeti hakkında bâlâda dahi söylediğimiz vecihle bast-ı kelama hacet göremiyoruz. Kâriîn-i kiram “Verter”in mahiyet ve ehemmiyetini peyder pey mütalaa ile kendiliklerinden takdir edeceklerdir.

Ali Muzaffer

Hâtıme-i Mütercim

Avrupa âlem-i edebiyatında enfes-i asar olarak mevcut olan eserlerin birincilerinden olan Verter’in tercümesi lehülhamd hüsn-i muvaffakiyetle burada hitam bulmuştur. Tercümeğe başladığımız zaman yazdığımız medhada Verter’in kıymet-i edebiyesi layıkıyla mütalaasından sonra anlaşılacağı cihetle vazife-i takdiri kâriîn-i kirama ihale eylemiş idik.

Binaenaleyh burada onun için zaid birtakım sözler söylemeye hacet göremiyoruz.

Bazı hikâyeler vardır ki neticeye kadar gelindiği halde yarım kalıyor gibi zannolunur. Verter de bu kabildendir. Kâriîn-i kiram şüphesiz hitam-ı hikâyede Lotte’un halini düşünmüşlerdir. Acaba biçare Lotte ne olmuştur. Goethe, münteha-yı kitapta “Lotte’un hayatından korkuluyor idi” demekle iktifa etmiş ise de kâriîn-i kiram bu kadarcık bir işaret ile dahi Lotte’un Verter’in vefatından pek müteessir olduğunu anlayacaklarına şüphe yoktur.

Demek ki Verter'in hissiyatı boşa çıkmıyor. Mektuplarda muhrık bir lisan ile anlattığı muhabbet, tevafuk-ı hissiyat doğru imiş (Lotte) onu seviyor imiş. Fakat bu hal Lotte'ü Alber'e karşı olan vazife-i mühimmesinden ayırabilmemiştir.

Bunlar öyle mühim, derin meselelerdir ki bizim gibi bir acizin kalemi halledemez. Goethe ise mezardadır. Mezarda olmasa bile o da başka bir şey bilmediğini kitabında itiraf ederek Verter'den ne bulmuş ise onu ortaya koyduğunu söylemiştir.

Verter hikâyesinin sıhhatine gelince bu babda bir hükm-i kat'î veremeyiz. Şu kadar ki Avrupa alem-i edebiyatında hemen umumiyetle bu eserin hayalî olduğuna itminân hasıl edilmektedir. Bazı kimseler ve bhusus Almanyalılar hikâyenin sıhhatini temin ederek Verter'in yaşamış olduğu kasabanın hâlâ mevcut olduğunu söylemektedirler.

Aleksandr Düma fils gerek bu Verter ve gerek Manon Lesko ve Pol ile Virjini hikâyeleri hakkında "malum-ı ....." namıyla yazmış olduğu tenkitnâmede Verter'in hayalî bir hikâye olduğunu söylemiş ve tasvir ettiği bir ihtiyara Goethe'nin işaret ettiği mahallere gittiği halde öyle şeylerden hiçbir eser göremediğini beyan ettirmiştir.

Her ne hal ise buralarını tedkik etmek abes olacağından Verter'in tamam bir tercümesini kârîîn-i kirama şu suretle fakat ilca-yı zaruretle erbabının takdir edeceği giryevhelere düşerek takdime muvaffak olduğumuzdan dolayı iftihar ile hatm-i kelam eyleriz.

Ali Muzaffer

Jülyet'in İzdivacı

Müellifi: Marsel Prévost

Mütercimi: Ali Kemâl

1315 (1897)

Kârîîn-i Kirâma

Şu küçük hikâyeyi iki sene evveli “Ma’lûmat” için tercüme eyledimdi. İki sene geldi, geçti, fakat ne kadar çabuk!. Tahavvülât-ı fikriyemin ikâzâtı olmasa bu hale inanmayacağım geliyor.. Mamafih bugün bir şu hikâyeye, bir şu mütercime, bir de kendime bakıyorum: “Ne kadar benzemezmişim bana ben” diyorum. Bu sefer de aradan seneler, zamanlar mürûr eylemiş sanıyorum..

O vakit bu hikâyecik beni çok hoşnut ettiydi... Vak’alar dilfirib, üslub latîf, mevzu’ mûnisti, eser serâser şahâne idi... Lâkin bugün bu letâif bana kifayet etmiyor, hafif geliyor, az geliyor... Fi’l-hakika sâha-i kemâlâtta böyle tenezzühler de faideden hâlî olmasa gerek... Ancak tenezzühten evvel daha nâfi’, bununla beraber daha zaruri vazifeler yok mu?.. Bir şâhrâhde, bir şâhrâh-ı edeb ü irfandayız... Sağımızda, solumuzda ufak ufak mesîreler var ki, hakikat, bazen güller, gülistanlar içindedir. Öyle ama maksudumuz, emelimiz yolumuzun, o fesahat-ârâ, o suûb’ül-mürur yolumuzun mûntehâsındadır... Yemîn ü yesârın mesîrelerinde oyalanırsak belki ufak ufak hûşe-çîn-i kemâl olur, şu kadar ki azmimizden, kasd-ı müstahsenimizden geri, bazen pek geri kalırız... Bununla beraber bazen de boş, kuru, çıkmaz yollarda nakd u vaktimizi heba eyleriz... Tabii ki bir kumarda, bir oyunda olduğu gibi...

Bu tarîk-i mecâzı bir tarafa bırakarak fikrimi vâzihen ifade etmek iktizâ ederse derim ki tarihçe, hukukça, siyasetçe, iktisatça matbuatımızın nekâisi hadden efzûn iken hepimizin bilâ-istisna edebiyata, eş’âra, hikâyâta meylimiz, merakımız câiz midir? Maksat mazimiz ki temeddün ve teâlidir... Şu latîf olsa bile mahdûd zeminde midir? Bu kıssa o bir vadi-i fasihte midir?... İştigâlât-ı hâzırâma teallük eylediği için tarihi ile alıyorum: Fransa’da, Almanya’da, İngiltere’de, Avusturya’da, hülâsa bilcümle milel-i mütemeddine mekteplere müteallik fevc fevc tarihler şöyle bir tarafa bırakılsın, her karn, her asır, hatta asrımızın her devri için bu yolda ne parlak âsâr vücuda getirildi, tarih-i umumiden tarih-i siyasiyâta geçildi, her memleketin, her milletin, her hükümetin âmâli, efkârı mirât-ı mâzi ile iyânen teşrîh olundu. Akla veleh verir hakâik meydana çıkarıldı... Siyasiyûn-ı kadîmenin mahiyetleri güneş gibi izhâr edildi... Bütün bu kemâlâtan matbuâtımız, biz bî-haberiz... Hal bu ki edebiyat-ı efrenciyenin “dekadanlar”ına varıncaya kadar hiçbir işe yaramayan, ta’bir mazur tutulsun, terelilerini biliyoruz, bu yavelerle o dolmak bilmez mecmua-i

mevcutelerimizi dolduruyoruz. Mektep çocuklarımız bile (İstefan Malarme)leri, (Moreas)ları vird-i zebân ediyorlar. Fakat Fransa'dan (Thureau Danguin)ler, (Chuquet)ler şöyle bir tarafta dursun (Sorel)leri, (Debidor)ları, (Vandal)ları üstadlarımız bile tanımıyorlar. Ya Almanya'nın (Ranki)lerini, (Draycki)lerini, (Sîbel)lerini cihan öğrendi, cihan bu dehâttan müstefiz oldu, biz hâlâ eski fezadayız... Bu hakâiki halkımıza ifham için gazetelerimize gönderdiğim makalelerin en az makbule geçtiğini gördükçe, hüdâ bilir, sırf hamiyetimden, hiddetimden gözlerim yaşarır... En büyük bir müverrih-i fâzılıımız bile edebiyat diye bir sürü laklakâtı, hatta laklakiyât-ı âcizânemi bile umulmaz alkışlarla teşvîk etmiş iken bütün bu mâkâlât-ı nâfiâmı görmemezliğe, anlamamazlığa, bütün o fuzelâ-yı müverrihîn-i garbı tanımamazlığa geldi... Halbuki bizimçün en büyük feyz, en güzel necat bu nev' âsâr-ı ciddiyededir... “Dekadanlar” ile uğraştığımız kadar Avrupa müverrihlerinin sade mes'ele-i şarkiyeye vakfettikleri cild cild eserleri tettebbu' eyleseydik, hiç şüphe yok, berhudâr olurduk... Geçenlerde bir sefirimizle, makâlât-ı tarihiyesiyle Avrupa mecmualarına bile şeref veren bir sefir-i güzünimizle (Sorel)in “Onsekizinci asırda mes'ele-i şarkiyeye” unvanındaki eserinden bahsediyorduk. Muhatab-ı mükerrremim bilâ-ihitiyar: “İşte bir kitap ki bütün gençlerimizin nazar-ı tettebbuundan geçmelidir” dedi. Vâesefâ kaç gencimiz var ki bu te'lif-i bihîni okumuş olsun... Bir Avrupalı bile bu ahvale acırdı.

İşte bu tahavvülât-ı fikriyeme binâendir ki bu hikâye-i müterceme maddi ve manevi letâifiyle beraber hiç gözümde değil...

Ma'mafih şu güzel eseri hüsn-i tercümeyle çalıştım... İstedim ki üslubum her türlü müşkilâta rağmen yine mûnis olsun... Eser mümkün mertebe te'life benzesin... Öyle bigâne, merdûd ibarelerle âlûde olmasın... zevk' tettebbuuna en ziyade i'timad ettiğim zevât-ı kiramdan biri, Feridun Beyefendi hazretleri bir gün diyorlardı ki: “Meraklı roman! Ne yaman terkip, ne girye tercüme!”

Yok, tercüme diye Türkçemizi, o latif, o revc istinas Türkçemizi böyle gîzete düşürmek hiç reva değil... Çala kalem yürüyen mütercimlerimizden afv u mürüvvet istid'â ederiz... Yine bu seyyiye mebnî bazı hikâyât-ı mütercememizde elfâz-ı ecnebiye elfâz-ı Türkiye'den çoktur... O kadar ki lisan-ı ecnebiye bir nebze âşinâ olmadan bu tercümeleri anlamak düşvârdır. Bence bütün bu nekâis şundan ileri gelir

ki evvelâ bazılarımız üslupça mübâlâtsizliği bir hüner addeyiyoruz. Her iki lisanı da, yani lisanımızı da, o lisan-ı ecnebiyi de bihakkın bilmiyoruz. Saniyen bazılarımız ise üsluba ehemmiyet vermeyi azametimize sığdıramıyoruz. Lisanımızda bir allâme geçinmek iddiâsındayız... Çünkü üslup ile uğraşmaya güya fazlımız manidir!.. Sâlisen bir kısmımız da Arabîyi, Farsîyi kâle almadan te'lif olsun, tercüme olsun Türkçede müceddidâne kalem yürütmek fikr-i hâmindayız. Aklımıza eserse türlü türlü kelimeler, terkipler îcad ederiz...

Bu üç sınıftan birinci bîçareler için en güzel deva ikmâl-i hüner ve ma'lûmâtıdır... Türkçeyi etrafiyla öğrensinler, lisan-ı ecnebiyi güzelce ihâtâ eylesinler. Sonra yazı yazmaya başlasınlar. Yoksa yazdıkları beş para etmez emekleri boşa gider...

İkinci sınıfa gelince: bu allâmelerimiz âtfiden tehâşî etmelidirler. Biz lisan-ı muazzezimizin ikbâlinden, taâllisinden ümîdvârız... Bir gün şu bî-sûd münakaşalar, o beyhude keşmekeşler aradan kalkar... Bu devr-i fetret geçer gider, Türkçemiz var saffetiyile, var kuvvetiyile, var letafetiyile incilâ eyler... İşte o vakit öyle hüsn-i üsluptan muarrâ eserleri kimse ele almaz... Bir muharririn meziyetini, hüviyetini ta'yine en ziyade hizmet eden tarz-ı beyandır... Bu sayededir ki kar'ilerimizin fikrini okşarız, kalbini celb ederiz... Üslup adeta kalemlerimizin müsahheri, efsunudur ki bununla ufak ufak mucizeler gösterebiliriz... İ'câz-ı hâmeden maksud da bu değil midir? Böyle bir feyzi, bir nimeti ayakla tepmek, bu mahrumiyeti bir hüner addederek "yazılarımın elfazını düzeltmekle uğraşmaya vaktim yok" demek büyük bir gaflettir.

Üçüncü sınıf bence en ziyade şayan-ı ehemmiyettir... Çünkü en zeki, en müstaid, en hünerver şubbânımızdan müteşekkildir... Bütün bu ezkiyâ şu deminden beri serd edegeldiğim hakâiki benden a'lâ, ra'nâ bilirler... Ekseriyetle lisan-ı ecnebiye de güzelce âşinâdırlar... Onunçün müceddidâne kalem yürütmek sevdasındadırlar... Fakat her neden Farişiyi, Arabiyi sevmezler, sevmek istemezler... Ma'mafih bu iki lisanı Türkçe, Türklük nokta-i nazarından az, çok tedkîk ve tettebbu' eylemeden lisanımızca teceddüdâta kalkışmak ne kadar yavan olur!

Ey tâlib-i fenn-i şî'r ü inşâ

Lazım sana Farisî lisanı

Zira bu lisan hoş edadır

Pîrâye-i şâhid maânî

Kavl-i basîtinî savunanlar Farisîde allâme oldukları halde lisanımızda sahib-hame bile olmasalar da yine doğru söylüyorlar. Aman ya Rabbi! Geçenlerde bir mübâhese-i edebiyemizde, “matbuat matbuat olalı böyle bir bahis görmedi” diye “bizim şeyhin kerameti olur menkul kendinden” fehvâsınca tebcîl olunan bayağı bir mübâhese-i edebiyede küçük, büyük bi'l-cümle üdeba (Fârisîce) ta'birini kullanıyor, duruyorlardı. Böyle kalemlerden böyle hata-yı fâhiş sudûr etsin, niçin? Çünkü bütün o ashab-ı kalem Fârisîyi sevmezler, istemezler, öğrenmezler de onunçün!.. Yazık!..

“Her lisanın Arabî müntehebidir çelebi” diye bağırın üstad-ı mübecceller, Arapça kuvvetiyle olsa gerek, Türkîyi letafet-i edadan büsbütün ârî olarak yazıyorlar, Allah için söylenirse o kadar ıttılâyıyla beraber bu vadide gençlerimizden birçoğunun ka'bına, ka'b-ı hafifine bile varamıyorlar. Ma'mâfih lisan-ı efsahü'l-beyan Arabî ihmaldeki, istihfâftaki hatamızı muahezede haklı değil midirler? Arabın Türklüğe, Türkçeye, Türklere mahsus, mevrûs-ı feyzini, usâresini emmezsek lisanımıza bihakkın neşv ü nema veremeyiz...

Defeât ile tekrar edilen, tekrar edildikçe nisyân, hatta pâyimâl olunagelen bu hakâiki idrâk etmeyen şübbânımızın tarz-ı beyanı gittikçe ıglâk u ibhâma düşüyor, anlaşılmaz oluyor... İşte üslubun da en berbadı bence böyleleridir ki bir izmihlâl, bir zeval, onlara göre bir (dekadans) demektir.

.....

“Et-tabîb yedayı ve huve marîz” kâidesince hatîât-ı ma'rûzenin belki de birçoğu kalem-i nâcizemde bâliğen mâbeliğ olabilir... Fakat “İnnemâ'l-a'mâl bi'n-niyât” niyetim saf değil mi?.. Bu hatîelerden elden geldiği merteye tevekki etmek istemiyor muyum? Kâfî... Başkaları da bu kadarcık olsun yaşasalar, böyle hüsn-i niyet besleseler bi't-tabî' benden daha güzel, daha çabuk hedef-i matluba ererler... Nitekim safvetine, sa'yimin selâmetine delil isteyenler yazılarıma müracaat etsinler. Meselâ şu tercümede efkâr-ı mebsûteye tevfiik-i hareket için ne cansiperâne, ne

nevmîdâne çalıştığımı görsünler. Muvaffak olamadımsa kabahat benden ziyade fitratındır...

Lisanımıza, edebiyatımıza dair bu yolda samimi mütalaalarımı su-i tefsîr ile hiddet buyuranlar var... Hatta böyle nâhak yere hiddet buyuranların şimdiye kadar bence en çok tebcîl edilenlerden olduğunu da söylüyorlar. Fakat bütün şu dedi koduların indimde zerre kadar hükmü yok... Şahsiyât dedikleri zemin-i pestî fikrimden fersah fersah uzaktır. Zaten şu mütalâatı basit eylerken şahs-ı hâtır u hayalimde yok ki... Herkesin bir taraf-ı zaîfi olur. Benim en büyük za'fım da lisanımıza şu hadden efzûn muhabbetimdir. Bazı gençlerimizin indî kâide-şikenliklerini, tuhaf tuhaf bid'atlerini gördükçe o kadar ye'se düşünüyorum ki akıbet kalemi böyle hazîn hazîn, belki de soğuk soğuk söyletmeyince teselli bulamıyorum. "Lisan-ı muhabbeti her kavm için cibillîdir." İnsan hakkı'l-insaf düşünürse pederini, vâlidesini, hanesini, hânümânını nasıl sever, nasıl muhafaza ederse lisanını da öyle sevmeli, öyle gözünden esirgemelidir. Böyle yapıyor muyuz?... Evvel emirde bir teceddüd dâiyesine düştük, tâ imlâdan manaya kadar tecdîd diye bir tahriptir tutturduk... Kimimiz müsteşrik, kimimiz müstağrib olduk... Birimiz garbı, diğeri şarkı vesile ederek hepimiz kelimeleri maddeten ve ma'naen delik deşik ediyoruz... Bir gün gelecektir ki birbirimizin yazımızı anlayabilmek için tercüme, tercümana muhtaç olacağız. Sözlerimde mübalağa varsa o da bu gafletlere, bu hatalara karşı fart-ı teessürümdendir. Hasılı bir gün arkadaşlarımdan, sevdiklerimden biri bir efrençpesendî: "Türkçeyi hâlâ öğrenemedim, öğrenmek de istemem... Ne karışık şey..." dedi. Bir Türkün ağzından çıkan bu söz yüreğime ok gibi saplandı... Biri size: "Anne nedir, ne demektir, hâlâ anlayamadım, anlamak da istemem, ne tuhaf şey..." dese ne hale gelirsiniz? Halbuki esasen şu iki küfrün mahiyeti birdir. Lisan da bir fikr-i saf için, bir vicdan-ı hakiki için anne kadar, baba kadar, vatan kadar muazzezdir. Bunların birinde noksanî-i muhabbet gösteren öbüründen de az, çok bî-nasib demektir... Bir de hakkı'l-insaf şu nokta-pîş mülâhazaya alınsın... Lisan-ı mâderzâdımızı bihakkın bilmezsek senelerce sonra öğrenmeye başladığımız elsine-i ecnebiyede sahib-i kemâl olabilir miyiz?.. Elimizde hiçbir meziyet bulunmaz demek olur... Fransızca, İngilizce bilmişiz, ne hükmü var?.. En âdî bir Fransız, en âdî bir İngiliz bu yolda bize ferah ferah tekaddüm eyler... Bizimçün bu

hususta yegâne sebep tefevvuk-ı lisânımızdaki kuvvetimizdir, ıttılâmımızdır. Öyle isterim, öyle umarım ki daima kıyımızdan, bucağımızdan metin, müfid, mutarrâ birer üslup sahibi gençliğimiz fevc fevc yetişsinler... Tarz müşe'se' beyanlarıyla bize veleh versinler... Şimdiye kadar bilinmemiş, görülmemiş nüktelerle, dakîkalarla ifade-i meram ederek Türkçemizin mâlik olduğu feyz-i meknüz kemali cihana göstereyinler...

İşte bu saf, sade emellerdir ki öteden beri fikrimde cevelân edegelen şu mütâlâaların, şu derdlerin bu eser-i mütercemin vesilesiyle böylece meydana fırlamasına sebebiyet verdi... Lisanımıza en büyük rahneler tercümeden geldiği için belki bu sözler bu nev' âsâra karşı kar'ilerimizin nazar-ı dikkatini celbe sebep olur, belki efkâr-ı umumiye menfaat-ı lisaniye namına bu yolda bihakkın müşkilpesend görünmeye başlar... O zaman biz de çâr nâçâr daha güzel çalışmak, daha güzel yazmak mecburiyetine koyuluruz...

Paris: 1 Şubat 1313

Ali Kemal

Rafael

Müellifi: Lamartin

Mütercimleri: Müstecâbîzâde İsmet-İskender Ferari 1316 (1898)

Bir İfademiz

“Romantizm” meslek-i edebîsinin ser-âmedânından ve Fransa'nın en büyük, en hassas suhan-verânından ma'dûd olan Lamartin'in (Rafael) namındaki eserini bu nüshamızdan itibaren tercümeyle başlıyoruz. Erbâb-ı mütâla'anın ma'lumudur ki vaktiyle bir eserin tercümesi yevmî bir gazete tarafından müsabakaya vaz' edilmiş olduğu halde her nasılsa şimdiye kadar neşredilmemiştir. Eserin mevki'-i müsabakaya vaz' olduğu ilan edildiği zaman bazı erbâb-ı iktidar tarafından tercümesine ibtidâr edildiğini haber almış idik. Hatta o sırada Rasim Beyefendi

biraderimiz tarafından dahi tercümesine başlanılmış olduğu halde müsabakaya dâhil olacak kimse zuhûr etmediğinden eserin tercümesi nâ-tamam kalmıştır.

“Rafael” gibi Lamartin’in en güzide bir eserinden kütübhâne-i millîmizin mahrum kalması öteden beri müştâkîn-i edeb ve ma’rifet tarafından kemâl-i teessüfle telakki edilmektedir. Binâenaleyh biz kemâl-i acz ve noksanımızla bu eseri lisânımıza nakle ibtidâr ediyoruz. (Rafael) gibi serapa şiir ve his mecmuası İtlâkına sezâvâr olan bir eserin lisânımıza naklinde çekilecek müşkilât erbâb-ı irfan ve insafın malumudur. Bu cihetle tercümedeki nevâkısın nazar-ı af ve mürüvvetle görüleceğini kaviyyen ümid ederiz. Tercüme aynı değildir. Zaten o yoldaki tercümelerin ne kadar soğuk düşeceğini tarife hâcet yoktur. Bir eserin tercümesinde en ziyade itina edilecek nokta aslındaki letâfeti- mümkün olduğu kadar- muhafazaya çalışmaktan ibaret olduğuna nazaran Rafael’in tercümesinde bizce en ziyade bu cihet nazar-ı dikkate alınmıştır. Binâenaleyh eser, icabına göre aynen ve meâlen nakledileceği gibi şive-i lisâna muvâfakati hususuna dahi son derecede itina edilecektir. İhlâl-i şive-i lisân ve beyan ile yapılan tercümelere aslından tebâ’üd ve fakat şive-i lisâna riayet edilerek yapılacak tercümelere elbette yüz bin kere müreccahdır. Lisânımızda Telemak’ın iki tercümesi var. Biri Kâmil Paşa merhum tarafından kaleme alınan tercümedir ki serapa escâ’ ile mâlî olduğu gibi fevkalâde de kıdemen pesendânedir. Hele bazı yerleri insanı boğacak kadar müteselsil ve müsecca’dır. Diğeri Vefik Paşa merhumun yarım kalan tercümesidir ki sade olduğu halde ele alınıp okunacak şeylerden değildir. O kadar bârid bir surette tercüme edilmiştir. Birincisine nazaran ikincisi aslına muvâfık olarak tercüme edilmiş olduğu halde yine diğerrinin yanında pek âdi görünür. Bunları arz etmekten maksad-ı âcizânemiz bizce yapılacak tercümenin ne surette olacağına dair bir fikir vermekten ibarettir. Lamartin gibi bir şairin Rafael gibi bir eserini tercümeyle kıyâm vâkı’â bizim gibi aceze için pek büyük bir cürettir. Fakat yine tekrar ederiz ki biz bu eseri iktidarımıza güvenerek değil, mahzâ edebiyatımıza –velev fevkalâde nâçizâne olsun– bir hizmet arz etmek maksadıyla tercümeyle ibtidâr ediyoruz. Binâenaleyh erbâb-ı irfan tarafından muâhezeye bedel teşvîk bekleriz.

Manon Lesko

Müellifi: Rahip Prevo Abbé Prévost

Mütercimi: M. Nuri Şeydâ 1317 (1899)

İfâde-i Mahsûsa

Vaktiyle (İkdam) cerîdesinde açılan bir müsâbakanın semere-i hasenesi olmak üzere Fransa meşâhîr-i üdebâsından meşhûr: (Alfons dö Lamartin)in (Rafael) nâm eser-i ber güzîdesi lisânımıza müteaddid kalemler ile naklolunmuş. Bu arada muharrir-i âcizin tercemesi de mezkûr gazete ile neşredilerek kâri'în-i kirâm efendilerce mazhar-ı hüsn-i kabul olmuş idi.

Şu terceme ve neşir neticesinde iki cihet, abd-i âcizi memnun ve bahtiyâr etmiştir ki bunlardan evvelkisi: Halkımızda ahlâk-ı haseneye fart-ı temâyül, ikincisi de her gün yazılan yüzlerce sahîfeler arasında istifâde-i maneviyyeyi temin edecek eserleri bi hakkın temyîz ile hüsn-i kabul müşâhede ettiğimidir.

İnkâr kabul etmez hakikatlerdendir ki benî beşer muhtelif mesleklere sülûk edip cümlesi de vâsî derecesinde hemcinslerine hizmet ve muâvenet ederler. Mukâbilini de derhâl tahsîl eylerler. Lakin bunların arasında ayrıca bir fırka teşkîl eyleyen sınıf-ı muharrirîn gelir ki onların sa'yleri mükâfâtı hiçbir sûretle îfâ edilemez. Ancak hizmet ettikleri kavmin hüsn-i teveccühâtıyla takdîr olunur. Halbuki sermâye-i ömr ü irfânını, şebâbını mesleği uğrunda sarf edip de mukâbilinde teveccüh-i âmmeye mazhar olamayan binlerce bedbaht erbâb-ı kalem vardır.

Vicdân-ı pâke sahip bir insan, bir kere şu zümre-i hizmetkârâne atf-ı lihâze-i im'ân buyuracak olur ise göreceği iki nokta-i müessirenin taht-ı te'sîrinde kalır ki bunlardan biri: muharririn semere-i irfânını meşhere-i takdîr-i umûmîye vaz' edebilmek üzere sermâyesini istihsâle sarf ettiği ömr-i azîz, diğeri de teveccüh-i erbâb-ı iktidâr denilen mükâfât-ı maneviyenin adem-i vukûuyla o sermâye-i canbahânın zîr ü zeber olmasıdır ki bu darbe-i müdhişeden sonra o bîçâre artık yazı yazamaz. Zira yirmi otuz sene zarfında “kazandım” zannettiği servet-i irfân, urefâ-yı kavmin ufak bir şerâre-i istihkârıyla yanıp kavrulmuş, sermâye-i ticârete hiç de

tatbîk kabul edemeyen bu sanatkârın mâ-hasal-İ ömrünün bir daha yerine konmak ihtimâli de ortadan kalkmıştır.

Ma'rûzât-ı vâkıadan mesele tamamıyla anlaşılacağı vechile (Rafael) tercemesi üzerine muhterem kâr'ilerimden görmüş olduğum teveccühât, abd-i âcizi tarîk-i fahr ve şerefde vâsıl-ı aksâ'l-gâyât eylemiş olduğundan her yerde makbul ve mu'teber olan bu eser-i nefisi dahi ma'raz-ı şükrânda o teşhîrgâh-ı irfâna takdim eyliyorum.

Ahlâk nokta-i nazarından bu kitap, (Rafael) derecesini bulamaz ise de teşrîh-i rûh-ı beşer hakkında mütâla'ât-ı mahsusaları bulunan kârî'n-i kirâm kendilerine bu kitapla pek latîf bir enîs-i vicdân bulurlar zann-ı kavîsindeyim. Aşk u muhabbetin, sıdk u safânın beşer üzerindeki muhtelif te'sîrlerini isbâta bu sergüzeştten daha vâzıh bir numûne tedârîki gayr-i kâbilidir.

İhtimâl ki zannımda hata ediyorum. Lakin aldanmak ihtimâli olmayan kuvve-i irfân-ı müdekkikîn, eser hakkında gösterecekleri rağbetle bu zannımı te'yîd, yahut hatamı irâe buyururlar. Ve mine'llâhi't-tevfîk.

Fî 12 Eylül sene (1)315 Pazar Unkapanı

M. Nuri Şeydâ

Hikâye-i Feylesofiye-i Mikromega

Müellifi: Voltaire

Mütercimi: bilinmiyor

(baskı tarihi bilinmiyor)

Mukaddime

Seyâhât-i semâviye tarzında olarak bazı müellifn-ı efrenciyenin berâ-yı ma'lûmât tahrîr ve tastîr eyledikleri kütüb ve resâil mütâla'a-güzâr erbâb-ı nazar ve ashâb-ı basar oldukda bundan istifâde olunan ma'lûmât-ı muhtelifeden mâ'adâ dâhilinde güzerân eden mesâil-i mütenevvia ve muhâverât-ı müteaddideden kesb-i telezzüz ve bezlihâ-yı latîfe-i hikemiyyeden dahi tahazzuz olduğu ind-i erbâb-ı şinas ve ashâb-ı ma'lûmât-ı hüner-pâşda müsellemdir. Binâenaleyh bazı kevâkib-i

sâbite ve seyyâreyi alâ-tarîki'l-emsâl irâe ederek bunların beyinlerinde olan mesafe vesâireyi dahi hesap ve mukâyesât ile bi't-tahdîd diğerklerinin üzerinde dahi ahâlî farz ile seyâhat ettirmek ve bunların vesâiliyle bazı nevi nesâyih-i hikemiyye icrâ eylemek gibi âdât-ı hasene-efrencânın ekseri kütüb-i hikemiyyelerinde mütâlaa-güzâr olması bu bâbda bazı hikâyât-ı garîbe-i hikemiyyenin dest-i âcizîden gelebildiği kadar tercemesine müsâra'ata arz-ı cesaret eylemiş olmağın kütüb-i efrenciyede bunun üzerine birçok makâlât mevcut ise de bu dahi ehl-i kelâm ve ma'lûmât-ı girân-bahâ ve hünerhâ-yı süyut-efzâ ile benâm ve a'sâr-ı sâirede müellefâtı ve asr-ı hâzırında zât-ı hikmet-semmâtI müşârün bi'l-benân olup bin altı yüz doksan dört sene-i miladiyesinde bi't-tevellüd bin yedi yüz yetmiş sekiz senesinde terk-i câme-i hayat-ı fânî ve telbis-i elbise-i âlem-i bâkî olan (Volter) nâm hakîm-i hikmet-semîr ve dâna-yı rûşen-zamîrin nesh-i nâdiresinden birisi dûş-ı nazar-ı dikkati muhtevî olarak bunun dahi letâif-i garîbe ve hikâyât-ı acîbe-i hayret-bahşâ-yı diğerkâna muvaffak olduğundan nahîfâne tercemeye mücâseretle nihâde-i meydân ve vaz'-ı sahn-ı me'ârif-şinâsân kılındı.

Jöneviyev

Bir Hizmetçi Kızın Sergüzeşti

Müellifi: Lamartine

Mütercimi: Halil Edib

(baskı tarihi bilinmiyor)

Mütercimin İfâde-i Mahsûsası

Şu latîf romanı ilk defa okuduğum zaman tercümesini arzu etmiş ve fakat bir kere eserin hâiz olduğu ehemmiyeti bir de iktidârsızlığımı düşünerek bir müddet bu arzudan istifâdeye muvaffak olamamış idim. Bu kere bazı ihvân taraflarından vâki' olan ihtârât-ı müşevvikâne hevesimi tecdîd eylediğinden –haftada bir cüzü mevki'-i intişâra vaz' edilmek üzere tercüme ve neşrine karar verdim.

Lamartin gibi üdebâ ve şu'arâ-yı garbiye meyânında bir mevki'-i temeyyüz ve infirâdı ihrâz eden bir edîb-i nâmûrun eserini tercüme ve neşre cesâretimi hadd nâ-şinâslığa hamledenler bulunsa da kendim gibi mağlûb-ı heves ve muttasıf-ı acz olan erbâb-ı aklâmın dâimâ ecille-i üdebâ ve hüner-verân taraflarından mazhar-ı teşvîk olacaklarını bildiğim için maksad-ı âcizânem şu vesîle ile de o teşvîkât-ı cihânbahâya mazhar olabilmekten ibâretidir.

Müellifin esere yazdığı mukaddime biraz uzunca ise de serâpâ (Tarîk) gazetesi başmuharriri üstâd-ı muhterem saâdetlü Saîd Beyefendi hazretlerinin âsâr-ı hakîmâneleri cümlesinden olan şu:

Ahlâk iledir kemâl-i âdem
 Ahlâk iledir nizâm-ı âlem
 Ahlâka nazar edilmeyince
 Semt-i edebe gidilmeyince
 Âlemde nice me'ârif ehli
 Tercîh ediyor ulûma cehli

hakîkati bir kat daha tenvîr ve isbât edecek mesâil-i hikemiye ve sâibeyi, muâhezât-ı edebiyeyi hâvî olduğu cihetle mütâla'ası kâriîn-i kirâm hazerâtına îrâs-ı fütûr ve kelâl eylemez sanırım.

Halil Edib

EK 2**1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN
BAZILARININ KAPAK RESİMLERİ**

Bu bölümde 1860'tan 1901'e kadar tercüme edilmiş romanlardan bizim seçtiğimiz bazı romanların kapaklarından örnekler koyduk. Bu kapak resimlerini seçerken bunların o dönem içerisinde basılmış en özgün kapaklar olmasına özen gösterdik. Tanzimat sonrası tercüme romanlarda en güzel kapaklar Ahmed İhsan'ın matbaasında basılan kitaplar için hazırlanmıştır. Ayrıca Ahmed Rasim, Ahmed Midhat, Madam Gülnar gibi Osmanlı matbuatında önemli mütercimlerin tercümelerinden olan eserlerin de kapaklarından nünuneler koyduk.

مؤلفی : آدولف به لو

ایک کی قاریت

طابعی
قسطی کی

مترجمی
احمد راسم

— ۱۳۳۱ —

نسخہ نسخہ نشر اولہ جقدر

نسخہ سی ♦ پارہ در

جزو نمروسی ۶

— — —

معارف نظارت جلدہ سنک رخصتیلہ طبع اولنشدو

— — —

استانبول

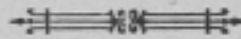
(جمال اقدی) مطبعہ سی — باب عالی جادہ سندہ نومرو ۳۴

۱۳۰۶

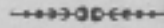
ما نوری لیسقو

مترجمی :
م . نوری شیرا

مؤلفی :
راهب بره دور

معارف نظارت مہیور سنک رضمنامہ شی ماژور

صاحب و ناشری وطن کتابخانہ سی صاحبی

۱ . فرید

باب عالی جادہ سندہ رشید افندی خاندہ ۳۸ نومرولی قصبہ مطبعہ سندہ
طبع اولئشدر

در سعادت

۷۱۴۱

كوليپوهرك سياهتنامهسى

ديولر مملكتنده

محررى :

سوئيفت

چوجوق دنياسى نشرياتندن : ۹

استانبول

te. 1202

[مطبعة خيرييه وشركاسى]

قاصدك عن انك في جوف الارض

اساسي فنه متعلق اوله رفق ثابت مفيد، ثابت بجانب مراق رومان يازمقوله آوروپاده فوق العاده اشتهار ايلس اولان ژول ورنك آثار خارقه ناسندن بولنان بوانره قارينه مكملًا جغرافيا فني تحصيل ايندرمكله برابر اطراف كرده لطيف برسياحت فكرية غرايت اتقاده بولنديرره، وقايغنده شايان دقت وداعي مراق جهنلري اوقدر جوقدر كه ارباب مطالعه اثرى اوقوديقه فن وحكايتك خارق العاده صورتده اولان امتزاجنى تقدير ايندرك مؤلفك افتدار ده كارانده سنى آكلايه باير .

فرائد اتقاده بينك مظهر تقدير و تحسنى اولشدر

صاحب و ناشرى : كتابچى آراكل

معارف نظارتيك و خصتى حازدر

مؤلفى : ژول ورنه مترجمى : احمد اسكندر

درمعات (آ آسادورپان) شركت مرتبيه مطبعه مى — باب نالى چاره سنده نومرو ۵۲

۱۳۰۷

فرانسە اقادەمىنىڭ مۇنەزىر نەقىبىدە تەخىمىنى اولمىش

✦ سىياحات خارقالغادە ✦

ISTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kütüphanesi
No. 1 96 // I

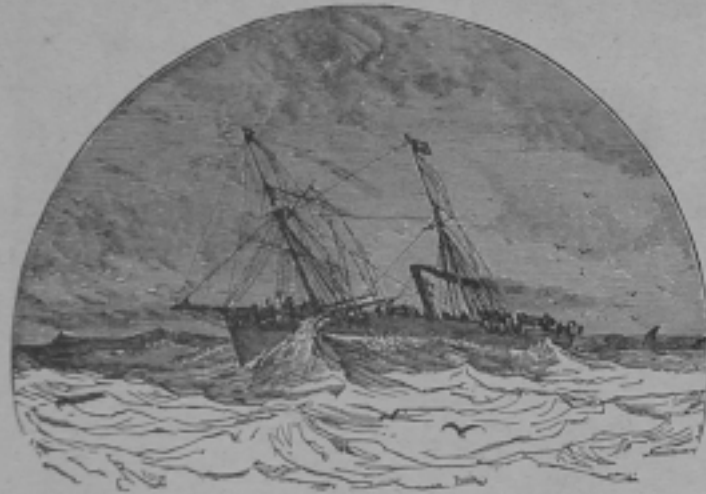
قوران غرانك موصىقلارى

روى زمىندە بىر دوران — غەرىب دور عالم

[مصور فى رومان]

مترجمى
احمد امسانه

مؤلفى
ئول درە

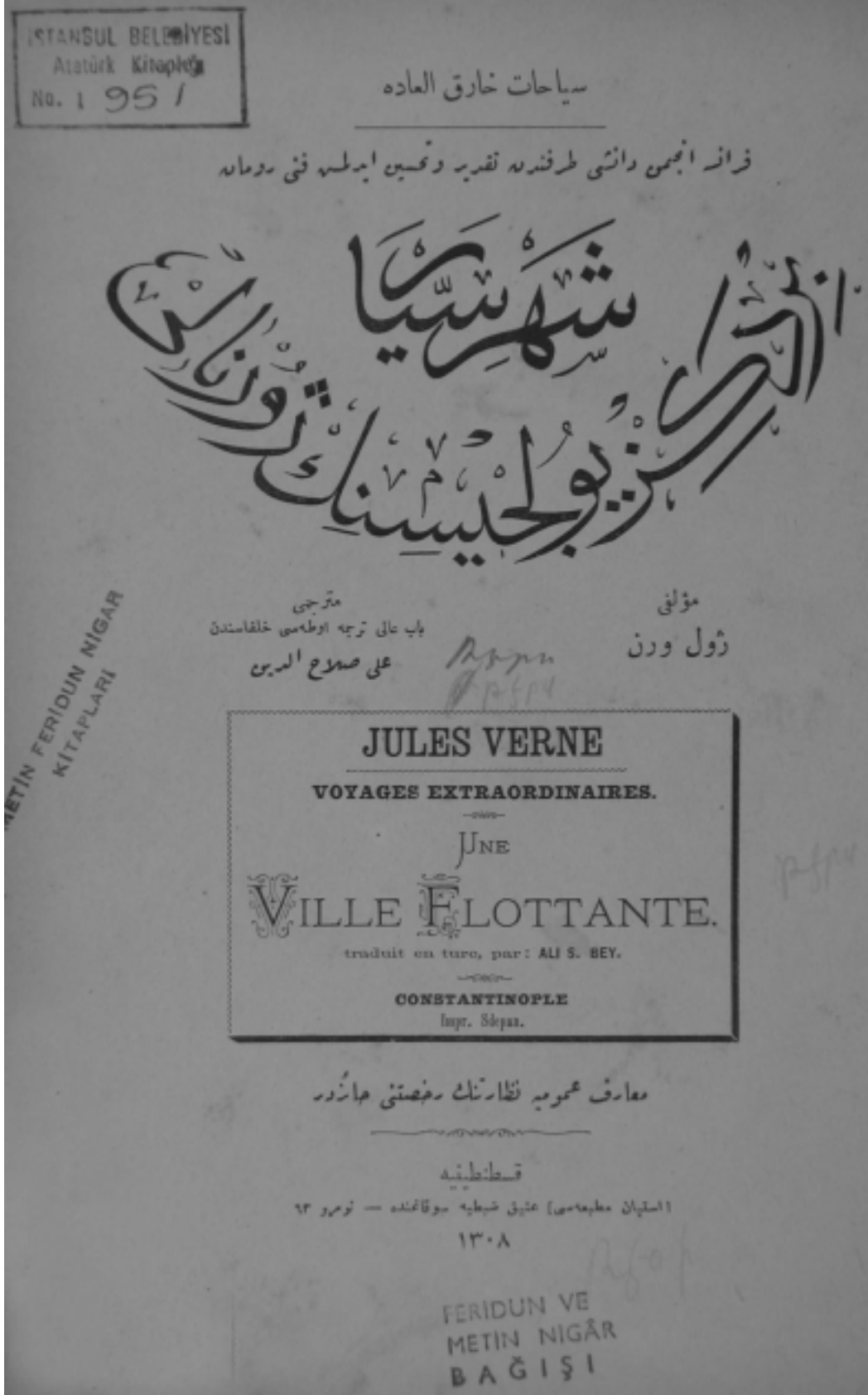
معارف نىظارت جايلاسىنىڭ رخصتى تەلەپ

استانبول

(آ. آسادورپان) شىركەت مەتبەئەسى — باب ئالى چادەستە نومرو ۵۲

۱۳۰۷

FERİDUN VE
METİN NİGÂR
BAĞIŞI

« توجان حقيقت » تفرقه لاندن متحصل

يکي کتبخانه

غرازيه لالا

مترجمي

يوسف نير

Belediye

Kütüphane

No. K/1630

نور

قرق انبار مطبعه سنده طبع اولمشدر •

۱۲۹۶

قاری امرت نرائن صاحب

مؤلفی : پی پهلوتی

عربی

410

مطبوعات داخلیہ ادارہ علیہ سنگ تصدیقیہ ثروت فنون غزنی سنہ ۱۳۱۹ سنہ سنہ
تفرقه سوئیله درج اولندقدن سوکره ایریجه کتاب شکنده طبع اولمشدر .

ARIF GÖNGÖREN
KİTAPLARI
No. 410

استانبول

مطبعة احمد احسان وشركاسی

۱۳۱۹

پول و ویرژینی

مؤلفی

برناردن - دو - سن - پهر

ARIF GÜNGÖREN

KITAPLARI

No.

304

مترجمی

عثمان ثنائی

304

- پول و ویرژینی سرایا عشق، معصوماته در .
- اول سبیدن اغلادر هر قلب سودا پروری .
- شیوه می غایت کوزل، ترتیبی معقولانه در .
- لوحه کبرای اعجاز و بیاندر هرری ا .

معارف عمومیہ نظارت جلیله سنک رخصتیله

قسطنطنیہ

۱۳۱۱

مطبعة ابوالضیا

۱۶۵۹
عصر کتبخانه سی کلیاتندن

لادام او قامایا

•••••
Kütüphane
No. K/1548

مترجمی
احمد راسم

معارف نظارت جایله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

درسه عادت

(قصبار) مطبعه سی باب عالی چاده سنده نومرو ۲۵

صاحب و ناشری

«خزینه فنون» جریده سی مدیری
وعصر کتبخانه سی صاحبی ق. فائق

۱۳۱۳

قصبار کتب خانہ سی رومانلرندن

۷۷۷

۵

جانلی جنازہ

Handwritten notes in Urdu script, including the name 'محمد رشیدی' and other illegible text.

مترجمی
محمد رشیدی

محرری
امیل زولا

صاحب و نشری
کتابچی قصبار

معارف نظارت جلیبہ سنک فہنسیہ طبع و نشر

کتابچہ

(قصبار) مطبعہ سی — باب عالی چادہ سنده نومبر ۲۵

۱۳۰۷

K/4540

• نایق ترجمی •

BELEDIYE
KITAPLARI
No. K/4540

طبع اول

Orhan Ünlü
Tarafından Verilmiştir,
23/11/1968

• مطبعه خداوندگار •

معلومات کتب خانہ سی

۵۱۴.

رفائیک

مؤلف

فرانسہ اعظم ادب اسندن

لامارتین

مترجمی

اسکندر فروری

مستجابی زادہ

عصمت

طابع و ناشری :

« معلومات » غزٹہ لری صاحب امتیازی

السید محمد طاہر

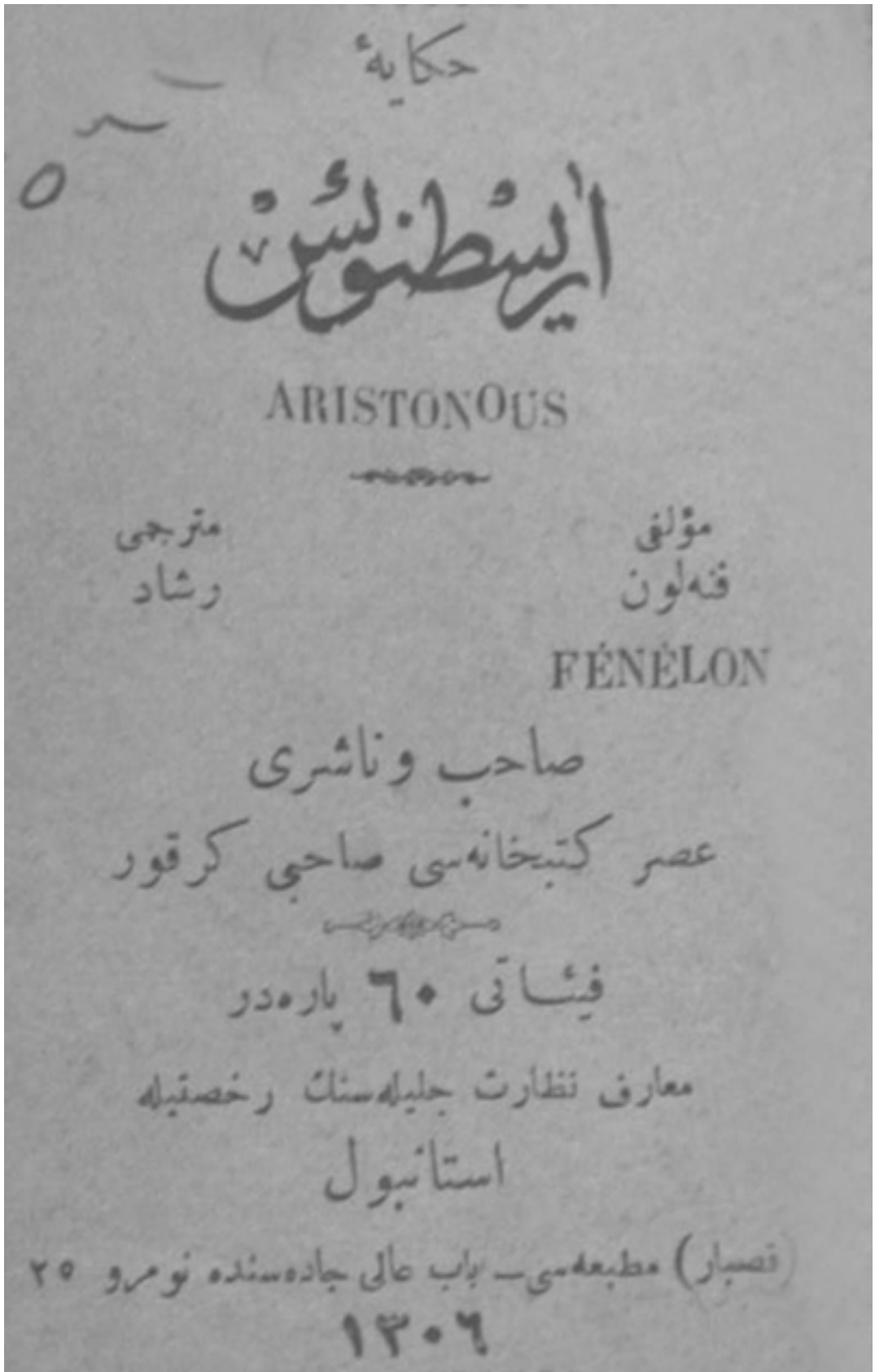
معارف نظارت جلیلہ سنک رخصتیلہ

باب عالی جادہ سندہ « ۴۰ » نومرولی طاہر بک

مطبہ سندہ طبع اول نمشد

قسطنطینیہ

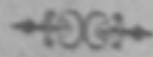
۱۳۱۶

(الياس)

ياخود

(مفقت غنا)

محرری

کلناه (مادام اولفه دوله برف)

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه

« نوجان حقیقت » غزته سنه درج ایدلد که نصکره
آریجه رساله شکلنده دخی طبع اولنمشدر

استانبول

۱۳۰۹

312

زُفَايَكُ

مترجمی

محرری

نوری شیدا

لامارتین

AN ERGIN
TAPLARI

2986

اقدام غزته سنه تفرقه اوله رق درج ایدلشد

معارف نظارتك رخصتیه

Te 4162

درسعادت - اقدام مطبعه سی

۱۳۱۵

قَصَبَاتُ الْبَيْتِ الْبَيْتِ الْبَيْتِ

عدد ۱۹

کتاب فرزده سیاحت

مترجمی
ابن الکامل

محرری
وولتر

معارف نظارت جدید سنک رخصتید طبع اول نمشدر

کتاب سیاحت

(قصبه مطبوعه سی) باب عالی جاده سنده نومرو ۲۵

صاحب و ناشری: کتابچی قصبه

۱۳۰۸

بزرگواران و ضوابط کونین

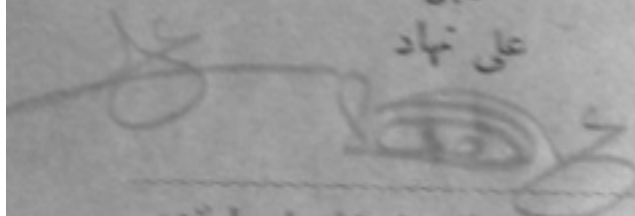
محرری

و تقویر هوغو

مترجمی

علی نهاد

مطابق نظارت جلیه‌ستک رخصتیه طبع اوتنشد

رخصتنامه نومروسی ۱۲۰

استانبول

(مهران) مطبعه‌سی — باب عالی چاه‌مستده نومرو ۷

۱۳۰۳

لامارتنی

رافائل

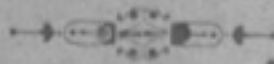
مترجماری :

م . ص . ۱ - ل

... «رافائل» ی وقتیلہ او قومش و او شعر آمیز فلسفہ لرندن ...
 اور و حیرور شعر لرندن پک چوق متلذذ اولمش ایسہ مده ، او
 تاریخدن شمعی یہ قدر آرہ دن پر خیلی زمان کچدیکی جہتله
 بو کون خاطرہده پر یاد لطیف حزینندن بشقہ بر شی قالمیان
 او تلذذات روحانیہ یی بو ترجمہ دلالتیلہ تجدید نم المطلوب
 کوروندیکندن بونی کمال شوق و تہالکله مطالعہ ایتدم .
 [مقاله انتقادیدن مقتبس]
 رجائی زاده اکرم

معارف نظارت جلیہ سنک رخصتی جائزدر

رخصتنامه نومروسی ۵۲۴ — تاریخ فی ۱۹ جانی اولی سنہ ۳۱۵

امتانبول

عالم مطبعہ سی — احمد احسان و شرکاتی

۱۳۱۴

شمس کتبا بخاری جیب رومانی

الذکر

محرری :

محمد بهلول

برد کیزک یتوب نوکنمه یین دالغالری اولدیغی کبی
برتاثرکده پایانسز کوز یاشلری وارددر .

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه

Belediye

KÜltürhanesi

No. K/920

استانبول

صفا رانور افندی مطبعسی

خواجه پاشا جاده سنده نومرو ۳۲

۱۳۱۱

﴿ دبیاجہ حکایہ زو بنصون ﴾

محرره

عرض خدمتدر مرامم یازمدن بو قصہ بی
بوخسہ ار باب نظر هر شیدن آ اور حصہ بی

ما تبحہ اصحاب رشد و بصیرت اشبو حکایہ دن مستغنی
ایسده مطالعہ سبیلہ تلذذ اول نور حکایات غریبہ دن
اولد بیغی جہتہ لہ ترکیبہ دن ماعدا سائر اسانلرہ ترجمہ
اونہرق بتون دنیاہ نشر اولنمش اولد بیغی حالده بو یلہ
بر حکایہ مشهورہ نک لطافت و حسن ادا و افادہ سی
مہ عالم اولان لسان عثمانیدہ بو لئامسی تجو بزوانہہ یہ جفنه
و علوم و معارفک رواجکاهی اولان شو عصر ہمایون
حضرت پادشاہیدہ هر درلو اسباب ہنز و معارفک

اداره عذرته مصطفی احمدی سردار
۱۱۱ رسته گلستان

فاریات طاغلیزده

TALAT EYBAKÇI
KİTAPLARI
No.

مترجمی :
احمد رسیم

مؤلفی :
قارمن سبولوا

اقدام غمره سنه تفره ابدلگدن صکره آریجه کتاب
سورنده دخی تمثیل ابدلشدیر

معارف نظارت حلیله سنک رخصتیه

تمثیل ابدلی

در سعادت - اقدام مطبعه سی

۱۳۱۴

ISTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kütüphanesi
No. : 50/553

Rakem

تذکرہ اکبر

KEMAL SALİH SEL
Tarafindan Atatürk
kütüphanesine bağışlanmıştır.

مترجمی : معلم ناہی

مؤلفی : امیل زولا

صاحبی : محمد سالم

مرکز توزیعی : مجموعه معلم اداره خاندسی

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

استانبول

مطبعہ
(مطبعہ سی) — باب عالی جادہ سندہ نومرو — (۲۴)

۱۳۰۷

قار فورته سی

Kar Futuhası

مؤلفی

125

ISTANBUL BELEDİYESİ

Atatürk Kitaplığı

No. : 1189

بوشکین

مترجمه

مترجمه سی

مادام کلنار ده لوبه دف

« توجان حقیقت » غزته سنه درج ایدلد کدفکره

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه

کتاب شکلنده دخی طبع اولندی

در سعادت

۱۳۰۷

HEMÂL SÂLİM SİR

Tarafından Atatürk

Matbaasında basılmıştır

Matbaasında basılmıştır

لادام اوقامه ليا

مردی

علکندر دومزاده

ISTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kütüphanesi
No. : 158

مترجمی

احمد مدحت

(ترجمان حقیقتہ) تفرقہ اولہ رق نثر اولندقدن صکرہ آریجہ رسالہ شکلندہ دخی
طبع اولنمشدر .

استانبول

۱۲۹۷

﴿ رهنه مقبره ﴾

مترجمى :
فكرى پاشا زاده
محمد منجى

مؤلفى :
ادمون وژول دوغوتقور

برنجى طبيعى

معارف عموميه نظارت جيله سگ رخصتیه

قطنطيه

۱۳۱۲

مطبعة اوالضيا

خسرونامه

مشاعر قدسی برآید
قصه نونک
۲۰۰۰ سه اول یازدهم برآید

۲۷۹

مترجمی
احمد مدحت

(زرجان حقیقت) غزنه سه تفرقه ابدل کدن صکره... عارف نظارت جلیله سنک رخصتیه
آبروجه کتاب شکننده دخی طبع اول نشدر

سنه
۱۳۰۲

EK 3**1860-1901 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN
LİSTESİ**

Bu bölümde 1860-1901 yılları arasında tercüme edilmiş romanların ayrıntılı bir listesi verilmiştir. Bu listede araştırmamızda ayrıntılarını işlediğimiz dipnotlar, resimli romanlar, önsözler, son sözler, gördüğümüz romanların kütüphane numaraları, incelemeye dahil ettiğimiz romanların Seyfeddin Özege kataloğundaki numaraları, ayrıca o roman hakkında varsa özel notlar gösterilmektedir.

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
1	Fnelon	Tercüme-i Telemak	Yusuf Kâmil Paşa	yok	1279 (1863)	İst. Tabihane-i Amire	yok	yok	2+276 s.	tarihi	var	yok	4/20687	A.K.=K.1250	3. baskı		Fransızca
2	Fénelon	Tercüme-i Telemak	Yusuf Kâmil Paşa	yok	1279 (1863)	İst. Tasvir-i Efkar Mtbs.	yok	yok	16+318 s.	tarihi	yok	yok	4/20687	A.K.=K.3958	2. baskı		Fransızca
3	Daniel Defoe	Hikaye-i Robenson	Ahmed Lutfi	yok	1280 (1864)	Takvimhane-i Amire	yok	yok	1+113 s.	macera	var	yok	2/7550	Erzurum=5301 Milli Ktph. 1946 A 909	Birinci defa olarak Takvimhane-i Amire'de basılmıştır.		Arapça
4	Daniel Defoe	Tercüme-i Hikaye-i Robenson	Ahmed Lutfi	yok	1283 (1866)	Matbaa-i Amire	yok	yok	1+108 s.	macera	yok	yok	4/20616	Erzurum=13912	Def'a-i saniye olarak tab' ve temsil kılınmıştır.		Arapça
5	Fénelon	Tercüme-i Telemak	Yusuf Kâmil Paşa	yok	1283 (1867)	İst. Matbaa-i Amire	yok	yok	16+318 s.	tarihi	yok	yok	4/20687	A.K.=K.4510	2. baskı		Fransızca
6	Lamartine	Tercüme-i Hikaye-i Jöneviev	Memduh Paşa	yok	1285 (1868)	İst. Tatyos Divitciyan Mtbs.	yok	yok	2+79 s.	aşk	yok	yok	4/20614	A.K=Sel. 1171		Romantizm	Fransızca
7	Fénelon	Tercüme-i Telemak	Yusuf Kâmil Paşa	yok	1286 (1869)	İst. Tasvir-i Efkar Mtbs.	yok	yok	16+318 s.	tarihi	yok	yok	4/20687	A.K.=K.567	4. baskı. Baştan iki sayfası eksik.		Fransızca
8	Daniel Defoe	Hikaye-i Robenson	Ahmed Lutfi	yok	1287 (1871)	İstanbul	yok	var	172+1 s.	macera	var	yok	2/7550	Özege'de 172 sayfa olarak gözüküyor.Orhan Beyin kitaplarından	Son sayfada hikayenin içinde geçmiş olan resimler toplu olarak tekrar verilmiş. Resimler genelde tek tek hayvan resimleri ve rastgele yerleştirilmiş.		Arapça

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
9	Alexandre Dumas père	Monte Kristo	Teodor Kasap	yok	1288 (1871)	İst. Ahmed Midhat'ın Mtbs.:1288-Çingiraklı Tatar Mtbs.:1289-1290	var	yok	1. cild: 95 s.-2. cild: 98-187 s.-3. cilt: 190-283 s.-4. cild: 86 s.-5. cild: 88-172 s.-6. cild: 174-264 s.	macera	yok	var	3/13848	Erzurum=1109	Diyojen'e ilave	Romantizm	Fransızca
10	Voltaire	Hikaye-i Hikemiye-i Mikromega	yok	yok	1288 (1871)	İstanbul Bâbiâli karşısında 57 numaralı matbaa	yok	yok	31 s.	felsefi	yok	yok	2/7530				Fransızca
11	Alexandre Dumas	Polin	Minas	yok	1288 (1871)	İst. Ahmed Midhat'ın Mtbs.	yok	yok	81 s.	aşk	yok	yok	3/16361	A.K.= K. 2746			Fransızca
12	Le Sage	Topal Şeytan Hikâyesi	Kadri	yok	1288 (1871)	yok	görülmedi	görülmedi	160 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	4/21100	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
13	Chateaubriand	Atala	Mahmud Ekrem Rezaizade	yok	1288 (1872)	Terakki Mtbs.	var	yok	138 s.	macera	var	yok	1/1225	A.K.= K. 2746	Birinci tab'ı		Fransızca
14	J. Swift	Güliver Nam Müellifin Seyahatnamesi	Mahmud Nedim Efendi	Millet Kütüphanesi	1289 (1872)	İstanbul	yok	yok	144 s.	seyahat	var	var	2/6407	A.K.=K.3072/1	Roman sayfa 142'de bitiyor. Son iki sayfa son söz. Özege toplam üç cilt yazmış. Bunlardan ikisi 144 sayfa, üçüncü cilt 52 sayfa. Birinci cilt İstanbul Camlı Han'da 1289'da, ikinci cildin baskı yeri ve tarihi yok, üçüncü cilt İstanbul İzzet Efendi matbaasında 1289'da basılmış gözüküyor.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
15	J. Swift	Güliver'in Seyahati	Mahmud Nedim Efendi	Millet Kütüphanesi	1289 (1872)	İst. İzzet Efendi Mtbs.	yok	yok	52 s.	seyahat	yok	yok	2/6407*	A.K.=K.3072/2	*Özege'de "Güliver Nam Müellifin Seyahatnamesi" adında 3. cilt olarak kayıtlı.		Fransızca
16	yok	Aretos yani Sevda	Rıfât-Ali Refik	yok	1289 (1872)	yok	yok	yok	301 s.	aşk	var	yok	1/910	A.K.=K.3637			Fransızca
17	yok	Hikaye-i Sindbad-ı Bahri ve Sindbad-ı Berri	yok	yok	1289 (1872)	İst. Camlı Han Mtbs.	yok	yok	48 s.	seyahat	yok	yok	2/7555	Erzurum=5303	cild-i evvel. İkinci cildi dahi basılmaktadır.		Fransızca
18	yok	Sergüzeşt-i Adelin	Abdullah Macid Paşa Keçecizade		1290 (1873)	İst.	var	yok	64 s.(son sayfalar eksik)	aşk	var	yok	4/17789	Erzurum=12147	Özege 32 sayfasını görmüş.		Fransızca
19	Longus	Dafni ile Kloî'nin hikaye-i Taaşşuklarıdır	Bağdadlı Kâmil (Mekteb-i Harbiye şakirdanından)	yok	1290 (1873)	yok	var	yok	112 s.	aşk	var	yok	1/3518	Erzurum=2409	Eser-i kamil		Fransızca
20	Liyonar	Taaşşuk-ı Tereze ve Cozeb	Ş. Sami	yok	1290 (1873)	Hadika Mtbs.	var(bir tane)	yok	16 s.	aşk	var	yok	4/19111	Erzurum=13031			Fransızca
21	Bernardin de Saint Pierre	Pol ve Virjini Tercümesi	Emin Sıddık	yok	1290 (1873)	yok	yok	yok	162 s.	aşk	var	var	3/16352	Orhan Beyin kitaplarından	Son iki sayfa son söz. Roman s. 160'ta bitiyor.	Romantizm	Fransızca
22	Florian	Galate	yok	yok	1290 (1873)	Zartaryan fabrikasında	var	Var (Berberian)	40 s.	pastoral aşk	yok	yok	2/6021	Erzurum=4149			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
23	Eugène Sue	Matild Yahut Bir Genç Kadının Hatırası	Mihalaki	yok	1291 (1874)	İzzet Efendinin Mtbs.	var	var	198 s.	aşk	yok	yok	3/12322	Erzurum=8594	Musavver roman. Resimlerdeki imza Yunanca. Özege'de sayfa sayısı yok.		Fransızca
24	Silvio Pellico	Meprizon Tercümesi	(Mahmud) Ekrem Rezaizade	yok	1291 (1874)	Matbaa-i Tasvir-i Efkar	var	yok	4+280 s.	aşk	var	yok	3/13157	A.K.=K.1266	Birinci cildin sonuna kadar var.		İtalyanca
25	Ponson du Terrail	Gece Yolcuları	Süleyman Vehbi-Manuk Gümüşiyan	Arakel Kütüphanesi Cep Romanları	1291 (1874)	İst. Şark Mtbs.	var	yok	1. cilt: 222 s. 2. cilt: 224-358 s. 3. cilt: 360-548 s.	macera	yok	yok	2/6117	A.K.=AG.35			Fransızca
26	Jules Verne	Seksen Günde Devri Âlem	yok	yok	1292 (1875)	Şeyh Yahya Efendi Mtbs.	var	var(resimler kitabın sonunda ayrıca verilmiş.)	80 s.(son sayfalar eksik)	Musavver seyahatname(k.n.)	var	yok	4/17708	Erzurum=12095	ilk tab'ı		Fransızca
27	Victor Hugo	Garib Nine	Azize Hanım	yok	1292 (1875)	İst. Basiret Mtbs.	yok	yok	66 s.	aşk	var	yok	2/6050	A.K.=K.3637	Notrdam'ın Kanburu romanının bir kısmı bu isimle tercüme olunmuş.	Romantizm	Fransızca
28	Xavier de Montépin	Kırmızı Değirmen	Süleyman Vehbi	yok	1292 (1875)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	var	var(Juliet ...., J. P.....)	614 s.	aşk	yok	yok	2/10712	A.K.=FMN.952			Fransızca
29	Alexandre Dumas fils	Mohikan Dö Pari	yok	yok	1292 (1875)	İst. Mekteb-i Sanayi Mtbs.	görülmedi	görülmedi	96 s.	macera	görülmedi	görülmedi	3/13842	Erzurum=29443/1	Bu kitap görülmüdü.	Realizm	Fransızca
30	Alexandre Dumas père	Üç Silahşör	yabancı değil	yok	1293 (1876)	İst. Sahibinin Mtbs.	görülmedi	görülmedi	112 s.	macera	görülmedi	görülmedi	5/22355	.....	Bu kitap görülmüdü.	Romantizm	Fransızca
31	Paul de Kock	Üç Yüzlü Bir Karı	Ahmed Midhat-Ebuzziya Tevfik	yok	1294 (1877)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	90 s.	macera	var	yok	5/22379	İSAM 843.KOC.Ü			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
32	Fénelon	Telemak Tercümesi	Ahmed Vefik Paşa	yok	1294 (1877)	Matbaa-i Hüdavendigâr	yok	yok	178+8 s.	tarihi	var	yok	4/20335	A.K.=K.4540	Son 8 sayfa hata-sevap cetveli. İlk tab'ı.		Fransızca
33	Paul de Kock	Güstav	Mim. Hı.	yok	1294 (1877)	İst. Süleyman Efendi Mtbs.	var	yok	174 s.	aşk	yok	yok	2/6474	A.K.=K.3071			Fransızca
34	Daniel Defoe	Hikaye-i Robenson	Ahmed Lutfî	yok	1294 (1877)	İstanbul	yok	yok	171 s.	macera	var	yok	2/7550	A.K.=MC.K.29	Özege'de Takvimhane-i Amire2de 1280 baskılı 1+113 sayfalı ve 1287 baskılı 172 sayfalık nüshalar da görülmektedir.		Arapça
35	yok	Musavver Kutb-ı Şimali Seyahatnamesi	Ohannes Gukasyan	yok	1294 (1877)	Hüdavendigâr Vilayeti Mtbs.	var	var[imzasız]	208 s.	macera	var	yok	yok	Milli Ktph.=1960 A 620	Özege'de bu isimde bir kitap mevcut değil.		Fransızca
36	Paul de Kock	Madam Bilagizkof Yahut Fitne-i Cihan	Mehmed Atâ	yok	1295 (1878)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	107 s.	aşk	yok	yok	3/11871	A.K.=O.1360			Fransızca
37	Jules Lermina	Lord Hop	Vasilaki (Telgraf nezareti celilesi muhasebat-ı ecnebiye kalemi hulefasından)	yok	1295 (1878)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	1. cild: 61 s., 2. cild: 64-128 s.(Basiret mtbs.), 3.-6.cildler (Mahmud Bey mtbs.): 3. cild s. 130-187, 4. cild s. 190-244, 5. cild s. 246-300, 6. cild s. 302-352.	macera	yok	yok	3/11747	Erzurum=8221	Fransız münşi-i meşhuru Alexandre Dumas'ın Monte Kristo namındaki hikaye-i meşhuresinin zeylidir.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
38	Frédéric Soulié	Şeytanın Yadigarları	Ş. Sami	yok	1295 (1878)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	595 s.	macera	yok	yok	4/18938	A.K.=O.1305	Fransızcadam mütercem hikaye.		Fransızca
39	Pierre Zaccone	Londra Biçareganı	Vasilaki (Telgraf nezareti celilesi muhasebat-ı ecnebiye kalemi hulefasından)	yok	1296 (1879)	Bab-ı Ali Caddesinde 5 numaralı matbaa	var	yok	1. cild: 256 s., 2. cild: 558+1	macera	yok	var	3/11737	A.K.=O.1362			Fransızca
40	Lamartine	Graziella	Yusuf Neyyir	Tercüman-ı Hakikat tefrikaların dan mutahassıl yeni kütüphane	1296 (1879)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	var	yok	376 s.	aşk	var	yok	2/6327	A.K.=K.1630	Son sayfada hitam yazmıyor. O yüzden bitip bitmediği belli değil.	Romantizm	Fransızca
41	Du Freal	Engizisyon Esrarı	H. Nazım	yok	1296 (1879)	İst. Hacı İzzet Efendi Mtbs.	var	yok	733 s.	tarihi	var	yok	1/4964	A.K.=AG.384			Fransızca
42	yok	Sergüzeşt-i Mari Kraliçe ve Kızları	Esad	yok	1296 (1879)	İst. Ahter Mtbs.	yok	yok	223 s.	macera	yok	yok	4/17797	A.K.=K. 2740			Fransızca
43	Abbé Prévost	Manon Lesko	Mahmud Şevket	yok	1297 (1880)	Mekteb-i Sanayi-i Şahane Mtbs.	yok	yok	244 s.	polisye	yok	var	3/12201	A.K.=O.1358		Romantizm	Fransızca
44	Alexandre Dumas fils	La Dam O Kamelya	Ahmed Midhat	yok	1297 (1880)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	193 s.	aşk	yok	yok	3/11541	A.K.=FMN.958		Realizm	Fransızca
45	Victor Hugo	Sefiller	Ş. Sami	yok	1297 (1880)	İst. Mihran Mtbs.	var	var	899+3 s.	ahlaki	var	var	4/17680	Erzurum=12075-Millî Ktph. 1947 B 231	Özege'de Şemseddin Sami'nin çevirisi 644'de bitti gözüküyor. 645-902 arasını Hasan Bedreddin 1330'da Kanaat matbaasına çevirmiş olarak gözüküyor.	Romantizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
46	Xavier de Montépin	Paris Batakhaneleri	Mehmed Hilmi	yok	1297 (1880)	İst. Matbaa-i İzzet Sedat	var	Var (imzasız)	731 s.	macera	var	yok	3/16151	A.K.=O. 1364			Fransızca
47	Alexandre Dumas père	Bir Kadının Hikayesi	Ahmed Midhat	yok	1298 (1881)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	400 s.	aşk	var	yok	1/2334	A.K.=O.1376		Romantizm	Fransızca
48	Chateaubriand	İbni Sirac-ı Ahir	A. Tahir	yok	1298 (1881)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	54 s.	tarihi	var	yok	2/8362	Atatürk Kitaplığı=O.1358			Fransızca
49	Octave Feuillet	Bir Fakir Delikanlının Hikayesi	Ahmed Midhat	yok	1298 (1881)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	178 s.	hissi	var	yok	1/2288	A.K.=O.1586	Tercüman-ı Hakikat gazetesine tefrika olduktan sonra kitap halinde basılmış.		Fransızca
50	Rudolphe Töpffer	Amcamın Kütüphanesi	Mehmed Tahir	yok	1298 (1881)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	120 s.	hatıra tarzında	yok	yok	1/590	A.K.=O.1377	Almancadan mütcerem.		Almanca
51	Ponson du Terrail	Paris Faciaları	Ahmed Münif	yok	1298 (1881)	İst. Ceride-i Askeriye Mtbs.	var	yok	406 s.	macera	var	yok	3/16154	A.K.=O.1377			Fransızca
52	Alexandre Dumas	Kadınlar Muharebesi	A(hmed) A(tâ)	yok	1298 (1881)	Matbaa-i Es'ad	var	yok	1. kitap: 4-156 s. 2. kitap: 162-271 s. 3. kitap: 274-447 s. 4. kitap: 450-504 s.	tarihi(mütcerimin notu)	var	yok	2/9861	A.K.=O.1359			Fransızca
53	Alphonse Karr	İhlamur Altı	Mahmud Şevket Paşa	yok	1298 (1881)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	368 s.	aşk	yok	yok	2/8129	A.K.=O.1374		Romantizm	Fransızca
54	Gustave Amar Dvziac	Çöl Kahramanı Kız	Hüseyin Tayfur	yok	1298 (1881)	İst. Ceride-i Askeriye mtbs.	var	yok	112 s.	macera	yok	yok	1/3506	A.K.=O.1374	Özege'de Âlem matbaası 1306 tarihli ikinci bir baskı daha vardır.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
55	Alexandre Dumas père	Binbir Hayal	yok	yok	1298 (1881)	Matbaa-i Es'ad	var	yok	154 s.	aşk	yok	var	1/2042	A.K.=O.1360	Özege'de 154+1 sayfa gözüküyor. Fransa meşahir-i muharririnden "Monte Kristo" ve "Kadınlar Muharebesi" müellifi müteveffa Alexandre Dumas'nın âsâr-ı nefise ve müntehebesinden tarihe müstenid hikayedir.	Romantizm	Fransızca
56	yok	Amiral Bing	Ahmed Midhat	yok	1298 (1881)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	154 s.	macera	var	yok	1/739	A.K.=O.1360			Fransızca
57	Alexandre Dumas fils	İncili Hamm La Dam Opril	Mehmed Tahir	yok	1298 (1881)	Matbaa-i Es'ad İzzet	var	yok	340 s.	tarihi	yok	yok	2/9136	A.K.=O.1375	Fransa tarihine müstenid hikayedir.	Realizm	Fransızca
58	Alexandre Dumas fils	Antonin	Ahmed Midhat	yok	1298 (1881)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	212 s.	aşk	yok	yok	1/868	A.K.=O.1375	(Tercüman-ı Hakikat) gazetesine tefrika olarak derc ve neşr olunduktan sonra ilk defa olarak ayrıca risale şeklinde dahi tab' olunmuştur.	Realizm	Fransızca
59	Le Sage	Sergüzeşt-i Gil Blas	İsteban	yok	1298 (1881)	İst. Matbaa-i Aramyan	görülmedi	görülmedi	32 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	yok	....	Özege'de bu isimde bir kitap kayıtlı değil. Bu bilgiler Sıddıka Dilek Yalçın'ın 1998'de hazırlanmış 19. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman isimli yayınlanmamış doktora tezinden alındı.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
60	Emile Richebourg	Peçeli kadın	Ahmed Midhat	yok	1299 (1882)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	yok	yok	343 s.	aşk	yok	yok	3/16201	A.K.=O.1340	Tercüman-ı Hakikat gazetesine tefrika olduktan sonra kitap halinde basılmış.		Fransızca
61	Charles Merouvel	Gabriyel'in Günahı	Ahmed Midhat	yok	1299 (1882)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	321 s.	aşk	var	yok	2/6010	A.K.=O.1377			Fransızca
62	Fénelon	Tercüme-i Telemak	Yusuf Kâmil Paşa	yok	1299 (1882)	İst. Ahter Mtbs.	yok	yok	16+318 s.	tarihi	yok	yok	4/20687	A.K.=ME.397			Fransızca
63	Eugéne Sue	"Şikempverri" Oburluk	Mihalaki	yok	1299 (1882)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	görülmedi	görülmedi	176 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	4/18962	yok	Bu kitap görülmedi.		Fransızca
64	Eugéne Sue	Tembeller Muşakası	Ahmed Arifi	yok	1300(1883)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	69 s.	aşk	var	yok	4/20449	Erzurum=13798			Fransızca
65	Alexandre Dumas fils	Gümüş Mahfaza	Halil Edib	yok	1300 (1883)	Bursa Feraizcizade Mtbs.	görülmedi	görülmedi	72 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/6456	yok	Bu kitap görülmedi.	Realizm	Fransızca
66	Emile Richebourg	Merdud Kız	Ahmed Midhat	yok	1300 (1883)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	618 s.	polisye	yok	yok	3/13167	A.K.=AG.136 / O.1378	Kapak ve ilk sayfa yırtılmış olduğu için bilgileri göremedim. Birinci kısım eksik.		Fransızca
67	Alexandre Dumas fils	Bir Mektup Paketi	Halil Edib	yok	1300 (1884)	Bursa Feraizcizade Mtbs.	yok	yok	77 s.	aşk	var	yok	1/2364	A.K.=K.2604	Roman sayfa 76'da bitiyor. Son sayfa hata-sevap cetveli.	Realizm	Fransızca
68	Pierre Delcourt	Mustantık'ın Esrarı	A. Nihad	yok	1301 (1884)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	var	yok	343 s.	polisye	var	yok	3/14524	A.K.=O.1387	Fransızcadan mütercemdir.		Fransızca
69	Emile Gaboriau	Orsival Cinayeti	Ahmed Midhat	yok	1301 (1884)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	309 s.	polisye	yok	yok	3/15829	A.K.=O.1387	Tercüman-ı Hakikat gazetesine tefrika olduktan sonra kitap halinde basılmış.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
70	Eugène Sue	Muhabbet Çocukları	M. Ş. (Mahmud Şevket Paşa)	yok	1301 (1884)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	var	yok	176 s.	aşk	yok	yok	3/14021	A.K.=K.2606	Son sayfa "intiha-yı mukaddime" diye bitiyor.		Fransızca
71	Emile Chevalier	Kanada Vak'ası	H. Said	yok	1301 (1884)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	görülmedi	görülmedi	210 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/10020	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
72	Eugène Sue	Serseri Yahudi	M. Tevfik Mekteb-i hukuk-ı şahane mezunlarından)	yok	1301 (1884)	İst. Ceride-i Askeriye mtbs.	görülmedi	görülmedi	1. cild: 883 s.-2. cild: s. 886-1774	macera	görülmedi.	görülmedi.	4/17833	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
73	Octave Feuillet	Dul Kadın	Ahmed Atâ	yok	1301 (1884)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	80 s.	aşk	yok	yok	1/4418	A.K.=O.1374	Özege'de 70 sayfa gözüküyor.		Fransızca
74	Paul Duplessis	Bukaniye	Mehmed Reşid-Mehmed Bahaeddin	yok	1301 (1884)	İst. Mihran Mtbs.	görülmedi	görülmedi	505 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/2617	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
75	Daniel Defoe	Robenson	Ş. Sami	yok	1302 (1885)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	136 s.	macera	var	yok	4/17025	A.K.=AE.551	Fransızcadan harfiyen tercüme		Fransızca
76	Alexandre Dumas père	François Picaud	Ahmed Nuri	yok	1302 (1885)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	31 s.	macera	var	yok	1/5951	A.K.=O.1386		Romantizm	Fransızca
77	Jules Verne	Merkez-i Arza Seyahat	M(ehmed) Emin	yok	1302 (1885)	Matbaa-i Osmaniye	var	var	416 s.	macera	yok	yok	3/13194	A.K.=FMN.976			Fransızca
78	yok	Telemak'ın Sergüzeşti	yok	yok	1302 (1885)	İst. Civelekyan Mtbs.	yok	yok	181 s.	tarihi	var	yok	yok	A.K.=AG.311	Tab'ı salis. Özege'de bu isimde bir kitap kayıtlı değil.		Fransızca
79	Alexandre Dumas fils	Sezarın	Halil Edib	yok	1302 (1885)	İst. Civelekyan mtbs.	görülmedi	görülmedi	138 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	4/17952	.....	Bu kitap görülmüdü.	Realizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
80	Fénelon	Telemak Tercümesi	Ahmed Vefik Paşa	neşr eden: Kitapçı Karabet	1302 (1885)	İst. Civelekyan mtbs.	yok	yok	181+2 s.	tarihi	var	yok	4/20335	A.K.=K.1251	3. baskı		Fransızca
81	Eugéne Sue	Şeytan Kayası Burnu	Yusuf Besim	yok	1302 (1885)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	262 s.	macera	yok	yok	4/18929	A.K.=O.1388			Fransızca
82	Georges Pradel	Lü'lü-i Asfer	Ahmed Midhat	yok	1302 (1885)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	651 s.	ahlaki	var	yok	3/11809	Milli Ktph.=1970 A 202	"Tercüman-ı Hakikat" gazetesine tefrika olarak derc ü neşr olunduktan sonra maarif nezaret-i celilesinin ruhsatıyla ilk defa olmak üzere ayrıca risale şeklinde dahi tab' olunmuştur.		Fransızca
83	Xénophon	Hüsrevnâme	Ahmed Midhat	yok	1302 (1885)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	var	yok	274 s.	tarihi	var	yok	2/8017				Fransızca
84	Etienne Enol-Louis Judici	Bir Serseri	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1303 (1886)	İst. Ceride-i Askeriye Mtbs.	var	yok	165 s.	macera	var	var	1/2401	A.K.=O.1379			Fransızca
85	Maryt	Kaptan Kabl	Beykozlu Necib (Mekteb-i Bahriye şakirdanından)	yok	1303 (1886)	Matbaaü'l-İtidal	var	yok	140+1 s.	macera	var	var	2/10146	A.K.=K.2602			Fransızca
86	Paul de Kock	Loranten yahut Saadet Yüzünden Felaket	Mehmed Fahri	yok	1303 (1886)	İst. Karabet ve Kasbar Mtbs.	var	yok	148 s.	aşk	yok	yok	3/11745	A.K.=O.1453	Özege'de ilk baskının künyesi de var. İlk baskı İstanbul Matbaa-i Esad İzzet, 1299(1882), 148 s.		Fransızca
87	Edmond Tarbé	Katil Bernar	Selanikli Tevfik	yok	1303 (1886)	İst. Matbaa-i EbuZZiya	yok	yok	446 s.	polisiye	var	yok	2/10372	A.K.=O.1453			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
88	Paul de Kock	Kamere Âşık	Ahmed Midhat	yok	1303 (1886)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	508 s.	aşk	var	yok	2/9970	A.K.=O.1384	Evvela tefrika yollu Tercüman-ı Hakikat gazetesine derc olunduktan sonra ilk defa olarak kitap suretinde dahi basılmıştır.		Fransızca
89	Victor Hugo	Bir Mahkumun Son Günü	Ali Nihad	yok	1303 (1886)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	191 s.(s. 146'dan sonrası son söz.)	macera	var	yok	1/2358	A.K.=K.2747		Romantizm	Fransızca
90	yok	Rafael ve Fornarin	Hayreddin Leskovikli (Hayreddin Nedim Göçen)	Kitabhane -i Sebat 1. kitap	1303 (1886)	İst. A. M. Şirket-i Mürettibiye Mtbs.	var	yok	62+1 s.	aşk	var	var	4/16458	A.K.=K.1521	Kitabın sonunda bir sayfalık açıklama var. Özege'de son 1 sayfalık açıklama verilmemiş.		Fransızca
91	Paul de Kock	Dostum Pifar	Ali Nihad	yok	1303 (1886)	İst. Mihran Mtbs.	görülmedi	görülmedi	62 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/4372	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
92	Alexandre Dumas père	Amori (Amaury)	Ali Nihad	yok	1303 (1886)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	var	yok	224 s.	aşk	var	yok	1/740	A.K.=O.1388		Romantizm	Fransızca
93	Henri Liard	Mühendisın Refiki	Süleyman Nutkı (Bahriye kolağalanndan)	yok	1303 (1886)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	var	yok	156 s. Roman sayfa 155'te bitiyor.	Eğitimle ilgili bir kitap	var	var	3/14684	Milli Ktph.=1948 A 2284	İngilizceden mütercemdir.		İngilizce
94	Georges Ohnet	Serj Panin	Selanikli Tefvik	yok	1303 (1886)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	227 s.	macera	var	yok	4/17822	Bayezid 7179			Fransızca
95	yok	Nışanlı Bir Kızın Jurnalı	Fazlı Necib Selanikli	yok	1303 (1886)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	32 s.	aşk	var	yok	3/15511	.....			Fransızca
96	Victor Hugo	Klod Gö yani Obur Klod	Selanikli Tefvik	Kütüphan e-i Ebuzziya 21. kitap	1303 (1886)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	görülmedi	görülmedi	72 s.		görülmedi.	görülmedi.	2/11062	....	Bu kitap görülmüdü.	Romantizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Önsöz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
97	Georges Ohnet	Kontes Sara	Saim	yok	1304 (1886)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	83 s.	aşk	yok	yok	2/11138	Erzurum=7781			Fransızca
98	Mme Anais Ségalas	Valideyi Arayınız	Selanikli Fazlı Necib	yok	1304 (1887)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	123 s.	hissi	var	yok	5/22498	Erzurum=15082			Fransızca
99	Jules Sandeau	Gençlik yahut Son Falcı Karı	Hayreddin Leskovikli (Hayreddin Nedim Göçen)	yok	1304 (1887)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	28 s.	ahlaki	var	yok	2/6190				Fransızca
100	yok	Suzanne	Hayreddin Leskovikli (Hayreddin Nedim Göçen)	yok	1304 (1887)	İst. Mahmud Bey Mtbs.			36 s.	aşk	var	yok	yok	A.K.=K.2586	Özege'de bu isimde bir kitap yok. Önsöz ve kapak da sayfaya sayılmış. Asıl roman s. 9'dan başlıyor.		Fransızca
101	Fortuné du Boigobey	Mösyö Lökok'un İhtiyarlığı	Selanikli Tevfik	yok	1304 (1887)	Saadet Mtbs.	var	yok	458 s.	polisye	yok	yok	3/13863	A.K.=O.1385	Saadet gazetesine tefrika olarak neşr olunduktan sonra maarif nezaret-i celilesinin ruhsatıyla ilk defa kitap şeklinde basılmıştır.		Fransızca
102	Xavier de Montépin	Esrar-ı Saray-ı Krali	Ahmed Subhi	yok	1304 (1887)	İst. Cemal Efendi mtbs.	görülmüdü	görülmüdü	176 s.	polisye	görülmüdü	görülmüdü	1/5175	yok	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
103	Jules Marie	Menfur Roje	Selanikli Tevfik	yok	1305 (1888)	Kostantinepolis ve Servet Mtbs.	yok	yok	455 s.	aşk, savaş, cinayet	var	yok	3/13145	A.K.=K.2743	Servet gazetesinde tefrika edilmiş.		Fransızca
104	Emile Gaboriau	113 Numaralı Cüzdan	Hüseyin Rahmi (Gürpınar)	yok	1305 (1888)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	var	yok	603 s.+4 s.	polisye	yok	yok	5/23552	A.K.=O.1387			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kıtap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
105	Fortuné du Boigobey	Cinayetler	Vassaf	yok	1305 (1888)	İst. Bahriye Mtbs.	yok	yok	80 s. (eksik)	polisiye	yok	yok	1/3069	Erzurum=2092			Fransızca
106	Jules Verne	Beş Hafta Balon ile Seyahat	M. Emin (Kurenâ-yı hazreti şehriyariden)	yok	1305 (1888)	Matbaa-i Osmaniye	var	var(Rioux , L. Dumont)	351 s.	macera	yok	yok	1/1887	A.K.=FMN.950			Fransızca
107	Hector Malot	Kimyagerin Encamı	Sarafen	yok	1305 (1888)	Tarik Mtbs.	yok	yok	158 s.	fenni	yok	yok	2/10863	A.K.=O.1367			Fransızca
108	Alexandre Dumas fils	Güvercin Mükafatı	Halil Edib	yok	1305 (1888)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	64 s.	aşk	yok	yok	2/6478	A.K.=TB.1181	İç kapakta mütercimim kısa bir açıklaması var.	Realizm	Fransızca
109	Léon de Tinseau	Papasdaki Esrar	Ahmed Midhat	yok	1305 (1888)	İst. Bahriye Mtbs.	yok	var(imzasız)	139 s.	macera	yok	yok	3/16133	A.K.=O.1385			Fransızca
110	Georges Ohnet	Demirhane Müdürü	Ahmed ihsan (Tokgöz)	yok	1305 (1888)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	var	yok	2+216 s.	macera	var	yok	1/3746	A.K.=O.2776	Özege'de 1306 tarihli A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye matbaası baskılı bir nüsha daha gözüküyor.		Fransızca
111	yok	Fransa'da Bir Kış	M(ehmed) Ekrem	yok	1305 (1888)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	yok	yok	72 s.	macera	yok	yok	1/5886	Milli Ktp.=1964 A 227			Fransızca
112	Georges Ohnet	Son Aşk	Bogos	yok	1305 (1888)	İst. Karabet Mtbs.	yok	yok	398 s.	aşk	var	yok	4/18202	Erzurum=12455			Fransızca
113	Louis Jacolliot	Esrar-ı Serendip	Halid Ziya Uşaklıgil	yok	1305 (1888)	İst. Matbaa-i Amire	görülmedi	görülmedi	71 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/5176	....	Bu kitap görülmedi.		Fransızca
114	Emile Richebourg	Kontes Pol	İsmail Hakkı-Suad Nihad	yok	1305 (1888)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	görülmedi	görülmedi	90 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/11137	....	Bu kitap görülmedi.		Fransızca
115	Lapointe	Karnaval Cinayeti	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1306 (1889) 1. baskı; 1308 (1891) 2. baskı	İst. Âlem Mtbs.	var	yok	226 s.	polisiye	var	yok	2/10285	A.K.=O.1395			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
116	Eugène Sue	Paris Esranı	Halil Edib	yok	1306 (1889) 1. cild; 1307 (1890) 2. cild	1. cilt: Âlem Mtbs.-2. cilt: Mahmud Bey Mtbs.	var	Var (son iki sayfada)	2. cilt: 826-1565 s.	macera	yok	yok	3/16153	A.K.=AG.114-2			Fransızca
117	Paul de Kock	İki Güvercin	Hafî	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	yok	yok	48 s.	aşk	yok	yok	2/8593	A. K.=FMN.982			Fransızca
118	Mme D'Arbouville	Memleket Hekimi	A. Rıza	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	yok	yok	45 s.	hatıra tarzında	yok	yok	3/13053	A.K.=FMN.982			Fransızca
119	Mark de Montifor	Mumyanın İzdivacı	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1306 (1889)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	56 s.	macera	yok	yok	3/14397	A.K.=K.2744/1			Fransızca
120	Fortuné du Boigobey	Şeytanın Arabası	D(iran). K(elekyan)	yok	1306 (1889)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	291+1 s.	polisiye	yok	var	4/18932	A.K.=O.1396			Fransızca
121	Adolphe Belot	Cinayet Çiçeği	Alik (Andon)	Aded 3 (Maarif nezaret-i celilesinin ruhsatıyla tab' olunmuştur.)	1306 (1889)	İst. İstevan Mtbs.	yok	yok	318 s.	cinai	var	yok	1/3064	A.K.=O.1409			Fransızca
122	William-H. Chabrilat	Mösyö Lökök'un Kızı	Mahmud Sadık	Asır kütüphanesi Romanları 1	1306 (1889)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	Birinci kitap=301 s. İkinci kitap=302-572 s.	polisiye	var	yok	3/13864	Atatürk Kitaplığı=K.2607			Fransızca
123	Emile Gaboriau	Mösyö Lökök	Mahmud Sadık	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	yok	yok	Birinci cilt=276 s.2. kitap=336 s.	polisiye	var	var	3/13862	Atatürk Kitaplığı=O.1366			Fransızca
124	Emile Augier	Nedamet mi? Heyhat!	Ahmed Midhat	yok	1306 (1889)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	166 s.	ahlaki	var	yok	3/15310	A.K.=O.1387	Muktebes roman	Realizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
125	Alexandre Dumas fils	Edvar ve Anais Yahut Her Gün Görülen Bir Hal	D(iran). K(elekyan)	yok	1306 (1889)	Saadet gazetesi Mtbs.	yok	yok	29 s	aşk	yok	yok	1/4641	A.K.=O.1402-FMN.972		Realizm	Fransızca
126	Xavier de Montépin	Paris Faciaları	Selanikli Tefvik	yok	1306 (1889)	1. ve 2. cildler İst. Cemal Efendi Mtbs.-3. ve 4. cildler İst. Matbaa-i Amire	yok	yok	birinci-ikinci cilt:382 s.;üçüncü-dördüncü cilt:367 s.	polisiye	var	yok	3/16155	A.K.=O.1386	La Vikontes Jermen isimli bir zeyli vardır.		Fransızca
127	Fortuné du Boigobey	Marsel yahut Yeni Paris Esrarı	Diran(Saadet gazetesi politika muharriri)	yok	1306 (1889)	İst. Ceride-i Şarkıye Mtbs.	var	yok	birinci cilt: 214 s.-2.cilt: 186 s.-3. cilt: 181 s.	polisiye	yok	yok	3/12266	A.K.=O.1307			Fransızca
128	Xavier de Montépin	Simon ve Mari	E. Alik	yok	1306 (1889)	İst. Ceride-i Şarkıye Mtbs.	var	yok	438 s.	aşk	yok	yok	4/18082	A.K.=O.1308			Fransızca
129	Jules Verne	Gizli Ada	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1306 (1889)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	1. kısım: 161 s. 2. kısım: 163-325 s. 3. kısım: 330-592+1 s.	macera	yok	var	2/6246	A.K.=FMN.954			Fransızca
130	Adolphe Belot	İki Kadın	Ahmed Rasim	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	yok	yok	48 s.(bitmiyor)	aşk	var	yok	2/8602	A.K.=Sel.660	Son sayfalar eksik.		Fransızca
131	Xavier de Montépin	Kızıl Sihirbaz	E. Alik	yok	1306 (1889)	İst. Ceride-i Şarkıye Gazetesi Mtbs.	var	yok	292 s.	aşk	yok	yok	2/10799	A.K.=AG.3-O.1308			Fransızca
132	Paul de Kock	Profesör Fişklak	Memduh	yok	1306 (1889)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	275 s.	macera	yok	yok	3/16430				Fransa

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
133	Fénelon	Aristonüs	Reşad (İhya efendi hafidi Faik Reşad)	yok	1306 (1889)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	39 s.	felsefi	yok	yok	1/918	A.K.=MC.K.571	Arka kapakta roman listesi var. Özege'de yazar adı verilmemiş.		Fransızca
134	Xavier de Montépin	Çingene Kızı	K. S.; 2.cildi çeviren: Ali Rıza	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	var	var(Arap harfleriyle e Agob yazılı idi.)	1. cilt: 224 s. 2. cilt: 202 s.	aşk	var	yok	1/3369	A.K.=O.1409			Fransızca
135	Jules Verne	Seksen Günde Devri-âlem	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	var	Var (imzasız)	184 s.	seyahat	yok	yok	4/17709	A.K.=O.1385	2. baskı. Özege'de Âlem matbaasında 1313 tarihli 204 sayfalık 3. baskısı da gözüküyor. 145. sayfa 19. cüzde sayfa altına bir not düşülmüş: "Bu cüzden itibaren Kasbar matbaasında basılmıştır." şeklinde.		Fransızca
136	Eugène Sue	Mis Mari Yahut Mürebbiye	Halil Edib	yok	1306 (1889)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	226 s.	aşk	var	yok	3/13790	A.K.=O.1388			Fransızca
137	Xavier de Montépin	Mecnuneler Tabibi	Atamyan	yok	1306 (1889)	İst. Ceride-i Şarkiye Mtbs.	yok	yok	606 s.	macera	yok	yok	3/12626	A.K.=O.1306			Fransızca
138	yok	Büyük Servet	yok	yok	1306 (1889)	Hacı Hüseyin Efendinin 3 numaralı Mtbs.	yok	yok	64 s.	macera	yok	yok	yok	A.K.=O.1388	Özege'de bu isimde bir kitap kayıtlı değil.		Fransızca
139	Eugène Sue	Haydud Bamboş Yahut Etfal-i Metruke Sefaleti	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi mtbs.	var	yok	144 s.(kitap bitmemiş.)	macera	yok	yok	2/7135	Bayezid 7333	Özege'de sayfa numarası yok.		Fransızca
140	Piyer Alzear	Ressam Roland yahut Hain Zevce	Halil Edib	yok	1306 (1889)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	56 s.	aşk	var	yok	4/16818	Bayezid 7407			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özge Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
141	Emile-Chevalier	Kum Adasındaki Matrutlar	Osman Tevfik	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi mtbs.	var	yok	187 s.	aşk, macera	yok	yok	1/1620	Bayezid 26982			Fransızca
142	Georges Ohnet	Kruva Mor Kadınları	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1306 (1889)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	var	yok	119 s.	tarihi	yok	yok	2/11269	A.K.=O.1372			Fransızca
143	Alexis Pouillet	Bir Mahkumun İzdivacı Yahut Istakad Köprüsü Cinayeti	Ali (Kemal)	yok	1306 (1889)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	görülmedi	görülmedi	135 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	1/2357	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
144	Xavier de Montépin	Ekmekçi Kadın	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1306 (1889)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	görülmedi	görülmedi	636 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/4697	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
145	Xavier de Montépin	Elmas Tüccarı	Ali Rıza	yok	1306 (1889)	İst. Cemal Efendi mtbs.	görülmedi	görülmedi	1. cild: 111 s., 2. cild: s. 115-227	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/4797	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
146	Paul de Kock	Kaybolmuş Bir Zevce	D. M. Tevfik	Aded: 5	1307 (1889)	İst. İstapan Mtbs.	yok	yok	120 s.	macera	yok	yok	2/10458	Erzurum=7333			Fransızca
147	Jules Claretie	Firari Bir Kız	Abdullah Zühdü	yok	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	200 s.	aşk	yok	yok	1/5809	A.K.=O.1394			Fransızca
148	Emile Gaboriau	Bir Kadının İntikamı	Hüseyin Rahmi (Gürpınar)	yok	1307 (1890)	Matbaa-i Amire	yok	yok	635 s.	aşk-cinayet	yok	var	1/2335	A.K.=O.1394			Fransızca
149	Leopold Stablo	Mahzen-i Esrar	Mehmed Rüşdü	Asır Kitaphanesi Romanları	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	356 s.	serüven-aşk	yok	yok	3/11967	A. K.=K.2605			Fransızca
150	François Coppée	Hanriyet	Mahmud Sadık	Asır Kitaphanesi Romanları 6	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	78 s.	aşk	yok	yok	2/6816	A.K.=İHS.916	Aded-i umumi=64	Realizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
151	Albert Delpit	Ahvâl-i Âlem yahut İrtikab-ı Cinayetle Mazhar-ı Saadet Olmanın Neticesi	B(ehice) Z(iya) (Kollar)	yok	1307 (1890)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	112 s.	polisiye	yok	yok	1/285	A.K.=O.1406			Fransızca
152	Louis Jacolliot	Değirmen Cinayeti	Selanikli Tevfik	yok	1307 (1890)	Matbaa-i Amire	yok	yok	181 s.	polisiye	yok	yok	1/3707	A.K.=AG.121			Fransızca
153	Georges Ohnet	Kontes Sara	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1307 (1890)	Artin Asaduryan	yok	yok	254 s.	aşk	yok	yok	2/11139	A.K.=O.1407	İç kapakta roman hakkında not var. İç Sayfada yazarın resmi mevcut.		Fransızca
154	Xavier de Montépin	13 Numaralı Araba	Halil Edib-Ali Rıza	yok	1307(1890)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	var	yok	1. cilt: 1-175 s.,2. cilt: 178-359 s., 3. cilt: 362-535 s., 4. cilt: 538-723 s.	macera	var	yok	3/15713	A.K.=O.1392			Fransızca
155	Jules Marie	Seni Seviyorum	Abdullah Zühdü	yok	1307 (1890)	İstanbul	yok	yok	111 s.	aşk	yok	yok	4/17771	A.K.=O.1396			Fransızca
156	Ann Radclieffe	Üdolf Hisarı	Ahmed Midhat	yok	1307 (1890)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	yok	yok	394 s.	tarihi	var	yok	5/25536	A.K.=AG.90			Fransızca
157	Charles Wesley	Biçare Kız	Mahmud Sadık	Asır Kütüphanesi romanları 2	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	31 s.	aşk	yok	yok	1/1989	Atatürk Kitaplığı=K.2607			Fransızca
158	M. Oscar	Tuhaf Bir Ressam Yahut Kanbur Baronun Damadı	S. Memduh	yok	1307 (1890)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	36 s.	eğlenceli hikaye	yok	yok	4/21225	Erzurum=14281			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
159	Xavier de Montépin	Büyük İkramiye	M. Şakir	yok	1307 (1890)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	yok	yok	464 s.	macera	yok	yok	1/2748	A.K.=O.1373	İç kapakta içerikle ilgili kısa bir not var.		Fransızca
160	Octave Feuillet	Müteveffîye	Mahmud Sadık	Asır Kütüphanesi romanları :3	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	6+186 s.	macera	var	yok	3/15021	A. K.=K.2607	birinci tab'ı. İç kapakta yazarın resmi, hayatı var.		Fransızca
161	Jules de Gastyne	Ahz-i Sar Yahut Poliste Maharet	Süleyman Nafiz	yok	1307 (1890)	İst. İstegan Mtbs.	var	yok	300+1s.	macera	var	var	1/301	A.K.=O.1373			Fransızca
162	yok	Bir Kadının Mazisi	Abdullah Zühdü	yok	1307(1890)	yok	yok	yok	33 s.	aşk	yok	yok	Özege'de bu isimde bir kitap yok.	A.K.=O.1395			Fransızca
163	Adolphe Belot	Kontes Emma	Mehmed Atâ	yok	1307 (1890)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	48 s.	aşk	yok	yok	2/11136	A.K.=O.1395	Sabah gazetesinde tefrika edilmişti.		Fransızca
164	Louis Jacolliot	Mahfî Katil yahut Banka Sokağı vak'ası	İbrahim Hakkı	yok	1307 (1890)	İst. İstegan Mtbs.	yok	yok	96 s.	polisiye	yok	yok	3/11928	Erzurum=8343	Özege'de mütercimi Mehmed Reşad		Fransızca
165	Fortuné du Boigobey	Kedi Gözü	Mustafa Fazıl-Ahmed Raif (Lisan mektebi mezunlarından)	yok	1307 (1890)	Artin Asaduryan	var	yok	Birinci cilt:192 s.-İkinci cilt:192 s.	macera	yok	yok	2/10506	A.K.=O.1370	Özege'de bir cilt gözüküyor.		Fransızca
166	Xavier de Montépin	Asniyer Faciası	Süleyman Nafiz (musahhihi)	yok	1307 (1890)	İst. İstegan Mtbs.	yok	yok	birinci cilt Yahut Bir Canavar Karının Encamı:224 s-ikinci cilt Yahut Milyonlar Sahibi Bir Adam:213+1 s.	polisiye	var	var	1/1120	A.K.=O.1370	Fransızcadan tercüme olunmuştur.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
167	Jules Verne	Üç Rus ve Üç İngilizin Seyahati - Cenubi Afrika'da-	Selanikli Tevfik	Seyahat-ı fevkalâde	1307 (1890)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	var	Var (P. Perat, H. Duthheil, Devletyan)	229 s.	seyahat tarzında	var	yok	5/22353	A.K.=O.1346	Fransa Encümen-i Danişi Tarafından bilhassa mazhar-ı takdir olunmuştur.		Fransızca
168	Jules Marie	Bir Tabanca Darbesi	Mehmed Tal'at	yok	1307 (1890)	Tarik Mtbs.	var	yok	134 s.	polisiye	yok	var	1/2413	A.K.=O.1403			Fransızca
169	Georges Ohnet	Cihazsız Kız	Mahmud Sadık	Asır Kütüphanesi romanlarından: 4	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	12 +4 s.	aşk	yok	yok	1/3053	A.K.=K.2605			Fransızca
170	Adolphe Wilbrandt	Arzu-yı Hayat	Nüzhet	Asır Kütüphanesi romanlarından	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	136 s.	aşk	yok	yok	1/977	A.K.=K.2605			Almanca
171	Xavier de Montépin	La Vikontes Jermen	Selanikli Tevfik	Paris Faciaları romanının ma'bedi	1307 (1890)	İst. Âlem Mtbs.	var	yok	525 s.(1. cilt: 192 s.-2. cilt: S.193-365-3. cilt: S.366-525 s.)	Aşk	yok	yok	3/11574	A.K.=O.1408			Fransızca
172	Louis Colas	Baron Brantel	H. Agâh	Kasbar Kütüphanesi romanları 12	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	16 s.	macera	yok	yok	1/1686	A.K.=AG.304			Fransızca
173	Alexis Bouvier	Caniler	B(ehice) Z(iya) (Kollar)	yok	1307 (1890)	İst. İstevan Mtbs.	var	yok	130 s.	cinai	yok	yok	1/2804	A.K.=AG.85			Fransızca
174	Xavier de Montépin	İki Sevda yahut Vahşi	M. Şefik	yok	1307 (1890)	İst. İstevan Mtbs.	var	yok	244 s.	aşk	yok	yok	2/8628	A.K.=AG.203			Fransızca
175	Emile Gaboriau	Batinyollu İhtiyar	Hüseyin Rahmi (Gürpınar)	yok	1307 (1890)	Dersaadet	yok	yok	163 s.	macera	var	yok	1/1722	A.K.=Sel.962			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
176	Xavier de Montépin	Jan Jödi (13 Numaralı arabanın zeyli)	Halil Edib	yok	1307 (1890)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	1. cilt: 2-172 s. 2. cilt: 174-319 s.	macera	yok	yok	2/9723	A.K.=O.1393			Fransızca
177	Jules Verne	Kaptan Gran'ın Çocukları	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1307 (1890)	Artin Asaduryan	var	Var (Rioux)	1. kitap: 219 s. 2. kitap: 221-446 s. 3. kitap: 447-638 s.	macera	yok	yok	2/10141	A.K.=FMN.961/1-3			Fransızca
178	Xavier de Montépin	Gece Kraliçesi	1. cilt: Ali Rıza, 2. cilt: H. S. Tefik, 3. cilt: Mehmed Tefik	yok	1307 (1890)	1. cilt: Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye mtbs., 2. cilt'te baskı yeri yok, 3. cilt: İst. Karabet mtbs.	var	var(Anjan ik)	1. cilt: 161 s. 2. cilt: 165-388 s. 3. cilt: 391-660 s.	cinai	var	var	2/6111	A.K.=O.1355			Fransızca
179	B. Sales	Açık Kumral Saç	Nüzhet	Kasbar kütüphanesi romanları aded: 9	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	295 s.	aşk	yok	yok	1/55	A.K.=K.2611	Tab'ı sani, Özege'de sayfa numarası verilmemiş. Kaçınıcı baskı olduğu da belirtilmemiş.		Fransa
180	Joseph Erler	Bir Komiserin Cüzdanı	Nüzhet	Asır Kütüphanesi romanları : 8	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	22+2 s.	polisye	yok	yok	1/2345	A.K.=K.2605			Fransızca
181	König	Mesmume	Nüzhet	Kasbar Kütüphanesi romanları aded: 14	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	24 s.	cinai	yok	yok	3/13262	A.K.=K.2610			Almanca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
182	Emile Zola	Feyezan	Mehmed Rüşdü	Kasbar Kütüphanesi romanlarından aded: 3	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	40 s.	aşk	var	yok	1/5683	A.K.=K.2610	Özege'de dizi adı ve numarası yok.	Natüralizm	Fransızca
183	yok	Amerika Feyezanı	Mehmed Rüşdü	Kasbar Kütüphanesi romanlarından aded: 2	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	20 s.	seyahat	var	yok	1/730	A.K.=K.2610			Fransızca
184	Edgar Monte	Kürek Mahkumu Jan	Hasan Raif	Aded: 28	1307 (1890)	İst. İsteban Mtbs.	yok	yok	192 s.	macera	yok	yok	2/11520	A.K.=O.1397			Fransızca
185	Xavier de Montépin (Fransa meşahir-i facia nüvisanından)	Bir Facire	Ali Salahaddin (Bab-ı Ali tercüme odası hulefasından)	yok	1307 (1890)	İst. Cemal Efendi Mtbs.	Var (bir tane)	yok	110 s.	aşk	yok	yok	1/2286	A.K.=O.1397			Fransızca
186	Camille Flammarion	Balonla Seyahat	Mehmed Rüşdü	Kasbar kütüphanesi romanlarından 4	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	1. seyahat: 23 s. 2. seyahat: 16 s. 3. seyahat: 15 s. 4. seyahat: 14 s. 5. seyahat: 15 s. (Arkasında roman listesi var.) 6. seyahat: 24 s. 7. seyahat: 16 s. 8. seyahat: 29 s. 9. seyahat: 15 s. 10. seyahat: 14 s. 11. seyahat: 15 s. 12. seyahat: 16 s.	macera	yok	yok	1/1658	A.K.=K.2608			Fransızca
187	Georges Ohnet	Meram	Bir Kadın (Fatma Aliye)	Kasbar Kütüphanesi romanlarından aded: 7	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	327+1 s.	aşk	yok	var	3/13159	A.K.=K.2608-HP.418	Son sayfa son söz.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kıtap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
188	H. de Metz	Bir Felekzede	A. Nazım	yok	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	görülmedi	görülmedi	192 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	1/2290	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
189	Paul Féval	Paris Sevdaları	Bir Kız	yok	1307 (1890)	İst. Âlem Mtbs.	var	yok	97 s.	aşk	var	yok	3/16163	A.K.=K.2606	Musahhihi: Salahi, tabi've naşiri: Mim. Ha.		Fransızca
190	yok	Gülle	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1307 (1890)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	20 s.	macera	yok	yok	2/6409	A.K.=K.2748	Özege'de 32 sayfa gözüküyor.		Fransızca
191	François Coppée	Bir Altın	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1307 (1890)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	21-32 s.	macera	yok	yok	yok	A.K.=K.2748	Gülle'den sonra devam ediyor. Özege'de bu isimde bir kıtap yok.	Realizm	Fransızca
192	Hector Malot	Gölge	Mahmud Sadık	Asır kütüphanesi romanları : 5	1307 (1890)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	16 s.(Roman 11 sayfa. Diğer sayfalar kitaphanenin tanıtımı)	aşk	yok	yok	2/6278	A.K.=K.4068	Kitabın arka kapağında duyuru var.		Fransızca
193	Eugéne Chavette	Dilber Ellit	H. S. Tevfik	yok	1307 (1890)	İst. Mürüvvet Mtbs.	görülmedi	görülmedi	134 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	1/4032	.....	Bu kıtap görülmüdü.		Fransızca
194	Pouchkine	Kar Fırtması	Madam Gülnar Olga de Lebedef	yok	1307 (1890)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	var	yok	61 s.	aşk	var	yok	2/10151	A.K.=Sel.1189		Romantizm	Rusça
195	Emile Zola	Terez Raken	Muallim Naci (Takma adıyla Ömer Hulusi)	yok	1307 (1890)	İst. Âlem Mtbs.	var	yok	96 s.	ahlaki	var	yok	4/20712	A.K.=Sel.553	Galiba bitmiyor. Son sayfada "hitam" sözü yok.	Natüralizm	Fransızca
196	Arthur Arnold	Kadın Parmağı	İbrahim Nuri	yok	1307 (1890)	İst. Ceride-i Şarkıye Mtbs.	yok	yok	240 s.	cinai	yok	yok	2/9847	A.K.=O.1307			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
197	Elonard	Esrar-ı Hindu Yahut Paris Kimyagerleri	Hüsameddin-M. Muhyiddin Bağdadlı	Aded: 11	1307 (1890)	İst. İstapan Mtbs.	var	yok	99+1 s.	seyahat	var	var	1/5169	Erzurum=3553	Vakayi-i fenniye, ticaret-i hikemiye ile ezhanî küşayış mucib-i esrar ve havadise merak eden nevresidgan-ı vatana mahsusadır.		Fransızca
198	Jules Verne	Deniz Altında 20.000.000 Fersah Seyahat	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1307 (1890)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	var	Var (Hildibrand)	392 s.	macera	var	var	1/3768	A.K.=...1765			Fransızca
199	Albert Delpit	Kayıb yahut Fedakar Çinli Kız	yok	yok	1307 (1890)	İzmir Hizmet Mtbs.	var	yok	360 s.	macera	yok	yok	2/10460	A.K.=AG.311			Fransızca
200	Hector Malot	Doktor Saniyel	Ali Salahaddin (Bab-ı Ali tercüme odası hulefasından)	yok	1307 (1890)	İst. Matbaa-i Ebuuzziya	yok	yok	160 s.(kitap bitmemiş.)	macera	yok	yok	5/24399	Bayezid 7385			Fransızca
201	Jean Richepin	Rahibe yahut Fedakar Kızcağız	Mehmed Nushi-Mehmed Fuad	yok	1307 (1890)	İst. İstapan Mtbs.	yok	yok	16 s.	ahlaki	var	yok	4/16465	Bayezid 7396			Fransızca
202	Pierre Algeard	Hain Bir Zevce	Hüseyin Neş'et Mühürdarzade	yok	1307 (1890)	İst. İstapan Mtbs.	yok	yok	80 s.	ahlaki	yok	yok	2/6609	Milli Ktp.=1948 A 3234-1972 A 590			Fransızca
203	Adolphe Belot	Beyaz Boyunbağlılar	Mehmed Atâ	yok	1307 (1890)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	372 s.	cinai	yok	yok	1/1929	A.K.=O. 1372			Fransızca
204	Emile Gaboriau	Lörj Davası	Mehmed Atâ	yok	1307 (1890)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	315+1 s.	cinai	yok	yok	3/11754	A.K.=O.1372			Fransızca
205	Ludovic Halévy	Kont Donerin	Fahredden Reşad	Asır kütüphan esi romanları	1307 (1890)	İst. Cemal Efendi mtbs.	yok	yok	106 s.	macera	yok	yok	2/11134	A.K.=K.2605			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kıtap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
206	Paul de Kock	Tuhaf Bir Hane	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1307 (1890)	İst. Âlem Mtbs.	görülmedi	görülmedi	152 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	4/21224	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
207	Emile Richebourg	Büyük Valide	Vassaf	yok	1307 (1890)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	görülmedi	görülmedi	263 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/2766	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
208	Jules Bulayer	Mağdure Yahut İbretbahş İki Misâl	Mehmed Fuad	yok	1307 (1890)	İst. Bahriye mtbs.	görülmedi	görülmedi	127+1 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	3/11897	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
209	Louis Noir	Meş'um Misafirhane	Selanikli Tevfik	yok	1307 (1890)	İst. İstapan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	....	macera	görülmedi.	görülmedi.	3/13322	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
210	Pierre Zaccane	Kolonel Rober yahut Belvil'deki Şahs-ı Mechul	H. M. A.	yok	1307 (1890)	İst. Âlem Mtbs.	görülmedi	görülmedi	228 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/11103	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
211	Xavier de Montépin	Pembe Ev Faciaları	Halil Edib	yok	1307 (1890)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	görülmedi	görülmedi	....	macera	görülmedi.	görülmedi.	3/16208	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
212	Emile Zola	Canlı Cenaze	Mehmed Rüşdü	Kasbar Kütüphanesi romanları aded: 5	1307 (1891)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	45 s.	ahlaki	yok	yok	1/2809	A.K.=K.737	Özege'de bir de 1312 tarihli baskısı gözükmektedir.	Natüralizm	Fransızca
213	yok	Hayalperver Bir Kadın	Selanikli Fazlı necib	Kasbar kütüphanesi romanları aded: 8	1307 (1891)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	47 s.	aşk	yok	yok	yok	A.K.=K.737	Özege'de bu isimde bir kitap kayıtlı değil.		Almanca
214	Jules Gros	Buzlar İçinde Bir Yanardaę	Hasan Raif	Harikulade Seyahat	1308 (1891)	İst. İstapan Mtbs.	var	yok	167 s.	macera	yok	yok	1/2697	Atatürk kitaplığı=AG.163			Fransızca
215	Jules Verne	Kaptan Hatras'ın Seyahati	Ahmed İhsan ve Mazhar	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs.	var	var	600 s.	macera	var	yok	2/10144	A.k.=AG.163			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
216	Pierre Zaccone	Bir Kontun Cinayetleri	Mehmed Halid	yok	1308 (1891)	Artin Asaduryan	yok	var-Devletyan	256 s.	cinai	yok	yok	1/2348	A.K.=AG.33	İç kapakta kısa bir açıklama var.		Fransızca
217	Jules Verne	Çin'de Seyahat	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs.	yok	var	230 s.	macera	var	yok	1/3365	İSAM 910.4 VER.T			Fransızca
218	Paul de Kock	Sütçü Kızı	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	Servet Mtbs.	yok	var-Anjanik	395 s.	Eğlenceli roman	yok	yok	4/18474	A.K.=O.1407	Resimlerdeki imza Arap harfleriyle		Fransızca
219	Alexandre Dumas père	Sevdanın Meyusiyeti yahut İnkişaf-ı Esrar	Süleyman Nafiz	yok	1308 (1891)	İst. İstegan Mtbs.	yok	yok	143 s.	aşk	var	yok	4/17867	A.K.=O.1395		Romantizm	Fransızca
220	Georges Ohnet	Nesis Yahut Bir Muhtazırın Dem-i Ahiri	Asaf Şerefeddin (Edib zade)	yok	1308 (1891)	Artin Asaduryan	var	yok	96 s.	aşk	var	yok	3/15349	A.K.=K. 2733			Fransızca
221	Yok	Paris'te Bir Teehhül	Hüseyin Rahmi (Gürpınar)	Ara kel Kitaphanes i Cep Romanları	1308 (1891)	Artin Asaduryan	yok	yok	86 s.	aşk	yok	yok	3/16168	A.K.=AG.459			Fransızca
222	Hector Malot	Zengin İzdivac	Ahmed Reşad	yok	1308 (1891)	İst. Ahter Mtbs.	yok	yok	80 s.	aşk	var	yok	5/23698	Erzurum=15796	Son sayfalar eksik. Özege'de sayfa sayısı yok.		Fransızca
223	Marsil	Macera-yı Aşk Yahut Nella	M. Memduh (Tahrirat-ı hariciye kalemi hulefasından)	yok	1308 (1891)	İst. Ahter Mtbs.	yok	yok	106 s.	aşk	var	yok	3/11869	A.K.=O.1392	Yazar adı Özege'de yok.		Fransızca
224	Adalbert de Chamisso	Peter Şilemil'in Sergüzeşt-i Garibi Yahut Gölgesini Satan Adam	S. Vehbi	yok	1308 (1891)	İst. Karabet Mtbs.	yok	yok	104 s.	macera	var	yok	3/16244	Erzurum=11184		Romantizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kıtap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
225	Jules Marie	Zavallı Klotild	İbrahim Nuri	yok	1308 (1891)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	316 s.	aşk	yok	yok	5/23651	A.K.=O.1395			Fransızca
226	Paul de Kock	İşret, Kumar, Nisvan Belası	Mehmed Atâ	yok	1308 (1891)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	146 s.	macera	yok	yok	2/9550	A.K.=O.1395	Mütercimim diğer tercümelemlerinin listesi var.		Fransızca
227	Emile Richebourg	Çiftçi Kızı yahut Nail-i Emel	Süleyman Süreyya	yok	1308 (1891)	Saadet Mtbs.	yok	yok	54 s. (Baş tarafı 31. s.'dan başlıyor.)	aşk	var	yok	1/3336	Erzurum=2291			Fransızca
228	Xavier de Montépin	Güzel Anjel	Mehmed Şâkir	yok	1308 (1891)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiyeye Mtbs.	yok	yok	1027 s.	aşk	yok	yok	2/6486	A.K.=O.1402			Fransızca
229	Emile Desboux	Bir Pederin Hatası	Ömer Faruk	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	var	yok	96 s.	macera	yok	yok	1/2380	Erzurum=1602			Fransızca
230	Octave Feuillet	Sanatkâr Namusu	Ahmed Midhat	yok	1308 (1891)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	168+3 s.	ahlaki	var	var	4/17512	Erzurum=11969			Fransızca
231	Jules de Gastyne	Daniyel'in Esrarı	İbrahim Nuri	yok	1308 (1891)	İst. Ceride-i Şarkiyeye Mtbs.	yok	yok	262 s.	macera	yok	yok	1/3570	A.K.=O.1453			Fransızca
232	Jules Verne	Elmaspare	Selanikli Tevfik	seyahat-ı fevkalâde	1308 (1891)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	var	Var (S.D.-S. Devletian)	230 s.	seyahat tarzında	yok	yok	1/4799	A.K.=O.1346			Fransızca
233	My Dagon	Grandik Cinayetleri	Mahmud Sadık	yok	1308 (1891)	İst. Ahter Mtbs.	var	yok	166 s.	polisiyeye	yok	yok	2/6326	A.K.=O.1403			Fransızca
234	Georges Grison	Komiserin Muhibbi	İbrahim Nuri	yok	1308 (1891)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	148 s.	polisiyeye	yok	yok	2/11109	A.K.=O.1403			Fransızca
235	Camille Flammarion	Ürani	Ahmed Rasim	aded:54	1308 (1891)	İst. Ahmed İhsan ve Şürekâsı Mtbs.	var	var	140 s.	İlmî ve felsefî	yok	yok	5/22409	A.K.=O.2575	İlk sayfası yok. Metin içerisinde Latin ve Yunan isimleri Latin harfleriyle yazılmış. Ama hepsine dipnot düşülmemiş.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
236	Hanri Depen	Pek Dilber	Ali Salahaddin (Bab-ı Ali tercüme odası hulefasından)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs.	var	yok	199 s.	aşk	var	yok	3/16206	A.K.=O.1405			Fransızca
237	Alexandre Dumas fils	Bir Riyazinin Muşakası Yahut Kamil	Sezaizade-Ahmet Hikmet	yok	1308 (1891)	İst. Ahter Mtbs.	yok	yok	29 s.	aşk	yok	yok	1/2385	A.K.=O.1408	Alexandre Dumas Fils'in kendi müşahedat-ı hakikiyesini haki bir romandır. Özege'de "Ahter kitaphanesi romanları" ibaresi var.	Realizm	Fransızca
238	Ponson du Terrail	Bir Aktörün Mirası	Şevket	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs.	var	yok	123+1 s.	macera	yok	yok	1/2244	A.K.=O.1406			Fransızca
239	Octave Feuillet	Bir Kadının Ruznamesi	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	206 s.	Edebî, hissî ve tehzib-i ahlaka hâdim roman.	var	yok	1/2336	A.K.=TB.1014	Hatıra-i ahd-i hayat(kitaptaki not). Önsöz yazara ait. İç kapakta basılmış kitap listesi var.		Fransızca
240	yok	Aşk ve Para	Mustafa Refik	ufak romanlar	1308 (1891)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Mtbs.	yok	yok	214 s.	aşk	var	yok	1/1212	A.K.=K.2773	Kapakta kısa bir açıklama var.		Fransızca
241	Jules Verne	İki sene Mektep Tatili	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs.	var	Var (L. Dumont, F. Moller, Bure, V. Dutertre, Puypiat, Vintraut)	472 s.	macera	var	yok	2/8627	A.K.=FMN.949			Fransızca
242	Ponson du Terrail	Meç Arkadaşları	H. S. Tevfik	yok	1308 (1891)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Mtbs.	var	Var (imzasız)	1. cilt: 344 s.-2. cilt: 3-452 s.	macera	yok	yok	3/12628		Son sayfalar ve birinci cildin iç kapağı eksik.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
243	Pierre Zaccone	7 Numaralı Hapishane Odası	Selanikli Tevfik	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	1. cilt: 88 s. 2. cilt: 89-164 s. 3. cilt: 165-243 s. 4. cilt: 244-410 s.	cinai-polisiye	yok	yok	5/22928	A.K.=AG.37-O.1355			Fransızca
244	Jules Verne	Mihver-i Arz	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem mtbs.	var	Var (Roux-P. Louis-J. Ladmira)	128 s.	macera	yok	yok	3/13558	A.K.=FMN.977			Fransızca
245	Jules Verne	Şehr-i Seyyar Bir Deniz Yolcusunun Jurnalı	Ali Salahaddin (Bab-ı Ali tercüme odası hulefasından)	yok	1308 (1891)	İst. İstevan Mtbs.	var	yok	139 s.	seyahat	yok	yok	4/18700	A.K.=FMN.951			Fransızca
246	Francis Bvrnet	Komşumuz	Nüzhet	Kasbar Kütüphanesi romanları aded: 16	1308 (1891)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	22 s.	aşk	yok	yok	2/11119	A.K.=K.2610			İngilizce
247	Hector Malot	Bikes Yahut Familyadan Mahrumiyet	M. Tevfik (Mekteb-i hukuk-ı şahane mezunlarından)	yok	1308 (1891)	Hakkak Nişan Berberyan Mtbs.	yok	var	1. kısım: 272 s. 2. kısım: 352 s.	aşk	yok	yok	1/2000	A.K.=O.1397			Fransızca
248	Hector Malot	Korku Belası	Mehmed Reşad	yok	1308 (1891)	İst. Ahter Mtbs.	var	yok	24 s.	macera	yok	yok	2/11172	A.K.=K.2608			Fransızca
249	Madame J. Colombe	Jurnalimden Birkaç Yaprak	Abdi Tevfik Selanikli	Kasbar Kütüphanesi romanları aded: 18	1308 (1891)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	48 s.	aşk	yok	yok	2/9787	A.K.=K.2608			Fransızca
250	Voltaire	Küremizde Seyahat	İbnü'l-Kâmil	Kasbar Kütüphanesi romanları aded: 19	1308 (1891)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	29 s.	seyahat	yok	yok	2/11521	A.K.=K.2608			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
251	Camille Flammarion	Ürani Yahut Heyet Perisi	Hayreddin Leskovikli (Hayreddin Nedim Göçen)	yok	1308 (1891)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	var	yok	62 s.	aşk	yok	yok	5/22410	A.K.=K.1158			Fransızca
252	Georges Ohnet	Sevda Yahut Kuğu Nağmesi	Hayreddin Leskovikli (Hayreddin Nedim Göçen)	yok	1308 (1891)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	var	yok	95 s.	aşk	yok	yok	4/17852	A.K.=K.1161			Fransızca
253	Alexandre Dumas fils	Hermin	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	Var (romanın başlangıcı nda yalnız bir resim var.)	86 s.	aşk	var	yok	yok	A.K.=MC.K.29	Özege'de bu isimde bir kitap yok.	Realizm	Fransızca
254	Gilbert Martin	İmzasız Bir Mektup	Hayreddin Leskovikli (Hayreddin Nedim Göçen)	Kitab-ı Hayattan birkaç yaprak 4. cüz	1308 (1891)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	yok	yok	30+2 s.	aşk	yok	yok	2/9118	A.K.=K.3617	Son iki sayfada yayınlanmış kitapların listesi var.		Fransızca
255	Jules Verne	Yer Altında Seyahat(Siyah Hindistan)	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	var	var(P. F.- P. Ferat)	179 s.	macera	var	yok	4/18146	A.K.=O.1350			Fransızca
256	Emile Zola	Dans Defteri	Leskovikli Ali Remzi	yok	1308 (1891)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	yok	yok	24 s.	Eğitimle ilgili bir kitap	var	yok	1/3572	Erzurum=2458		Natüralizm	Fransızca
257	Georges Ohnet	Hırsız Kadın	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	60 s.	macera	yok	yok	2/7452	Bayezid 7349	İsmail Habib bu kitabın Jules Verne'e ait olduğunu söylüyor. Özege'de Georges Ohnet yazıyor. Kitabın kapağında da yazar adı Georges Ohnet.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
258	yok	Şatoda Bir Facia Yahut Sefaleti Müteakib Saadet	Hüsnî İbnüşşakir	Avadis Kütüphanesi romanları : 2	1308 (1891)	İst. İstevan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	71+1 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	4/18651	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
259	Jules Marie	Biçare Familya	Hüseyin Vassaf	yok	1308 (1891)	Tarik Mtbs.	var	yok	362 s.	ahlaki	yok	yok	1/1987				Fransızca
260	Alexandre Dumas père	Meçhul Bir Gemi	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	yok	yok	163 s.	macera	yok	yok	3/12479	A.K.=O. 1396		Romantizm	Fransızca
261	Jules Lermina	A. V. Yahut Netice-i Aşk	Ahmed Faik	yok	1308 (1891)	Edirne	yok	yok	80 s.	aşk	yok	yok	yok	A. K. = O.1406	Özege'de bu isimde bir kitap kayıtlı değil.		Fransızca
262	Guy de Maupassant	Zeytinlik	Sayyad Zeynel	asır kütüphanesi romanları	1308 (1891)	İst. Kasbar Mtbs.	görülmedi	görülmedi	36 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	5/23741	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
263	Jules Verne	Cevv-i Havada Seyahat	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1308 (1891)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	görülmedi	var	223 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/2989	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
264	Michel Lermontoff	Lermontofun İblisi	Madam Gülnar Olga de Lebedef	yok	1308 (1891)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	100 s.	macera	var	yok	3/11607	A.K.=K. 4751			Rusça
265	Pierre Ninvs	Divânenin Takriri	Andon Alik	yok	1308 (1891)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	görülmedi	görülmedi	1. cild: 412 s.	.....	görülmedi.	görülmedi.	1/4269	....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
266	Léon Tolstoi	Familya Saadeti	Madam Gülnar Olga de Lebedef	yok	1309 (1892)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	282 s.	ahlaki	var	yok	1/5393	A.K.=K.4223		Realizm	Rusça

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
267	Günter	Nevyorklu Mösyö Baron Yahut Korsikalı Bir Kızın Muşakası	Mustafa Refik	yok	1309 (1892)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	326 s.	aşk	yok	yok	Özege'de bu isimde bir kitap yok.	Erzurum=10163	İngiltereli meşahir-i hikaye nüvisandan Günter'in asar-ı kalemisinden olup haiz olduğu ehemmiyet-i fevkaladesi cihetiyle elsine-i müteaddideye nakl ve tercüme edilmiştir.		İngilizce
268	Leopold Stablo	Netice-i İntikam	Muhib Said-Mehmed Asım	yok	1309 (1892)	Mürettib Mtbs.	var	yok	81 s.	ahlaki	yok	yok	3/15370	A.K.=O.1402			Fransızca
269	Georges Ohnet	Suziş yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı	Muzaffer Gıyaseddin (Adliye nezaret-i celilesi mektubu kalemi hulefasından)	yok	1309 (1892)	İst. Kasbar Mtbs.	var	var	144 s.	aşk	yok	yok	4/18382	Erzurum=12580			Fransızca
270	Xavier de Montépin	Tunçtan Kızlar	Mehmed Tevfik(Ziraat Bankası ketebesinden)-2. cild Mustafa Refik	yok	1309 (1892)	Artin Asaduryan	var	var	1. cild: 356 s.-2. cild: 610 s.	aşk	var	yok	4/21323	A.K.=O.1403-Milli Ktph.=1967 A 84	Birinci Atatürk Kitaplığında, ikinci cild Milli kütüphanede görüldü.		Fransızca
271	Xavier de Montépin	Fakirler Tabibi	Muzaffer Gıyaseddin (Adliye nezaret-i celilesi mektubu kalemi hulefasından)	yok	1309 (1892)	Artin Asaduryan	var	var	428 s.	tarihe müstenid bir hikayedir. (k.n.)	var	var	1/5384	A.K.=O.1405	Özege'de 432 s. Gözüküyor.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
272	Georges Ohnet	Suziş yahut Bir Ressamın Levha-i Hayatı	Muzaffer Gıyaseddin (Adliye nezaret-i celilesi mektubu kalemi hulefasından)	yok	1309 (1892)	Artin Asaduryan	var	var (imzasız)	166+2 s.	aşk	var	yok	4/18382	A.K.=O.1405	Özege'de 144 sayfalık Kasbar baskısı da gözüküyor. Onu ben görmedim.		Fransızca
273	Henri de Kock	Aşk Sarıkası	S. Ş.	aded 66	1309 (1892)	İst. İstevan Mtbs.	var	yok	124 s.	aşk	yok	var	1/1207	A.K.=O.1406	Özege'de aded numarası yok. Sayfa 125 olarak gösterilmiş.		Fransızca
274	Alexandre Dumas fils	Tek mi Çift mi?	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1309 (1892)	İst. Âlem Mtbs.	yok	Yok (yalnız kapak resminin aynı ilk sayfaya da konulmuş.)	24 s.	aşk, evlilik serüveni	yok	yok	4/20313	A.K.=AG.368		Realizm	Fransızca
275	Eli Fvres	Lord Bayronun İlk Muaşakası	Mustafa Refik	ufak romanlar	1309 (1892)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	var	yok	128 s.	aşk	var	yok	3/11746	A.K.=K.2773	Kapakta kısa bir açıklama var.		Fransızca
276	Jules Verne	Hayal İçinde Hakikat yahut Bin Sene Sonra Amerika'da Bir Gazetecinin Derece-i Meşguliyeti	Mustafa Refik	yok	1309 (1892)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	112 s.	macera	var	yok	2/7071	A.K.=MC.K.1132	Arka kapakta Mustafa Refik Efendinin âsâr-ı sairesi var.		Fransızca
277	Léon Tolstoi	İlyas Yahut Hakikat-i Gina	Madam Gülnar Olga de Lebedef	yok	1309 (1892)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	30 s.	aşk	yok	yok	2/9068	A.K.=K.4742		Realizm	Rusça

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
278	Jules Verne	Arzdan Kamere Seyahat	Mazhar	Seyahat-i harikulâde	1309 (1892)	Mekteb-i Sanayi Mtbs.	var	Var (Pann-Pannema ker-Dams Sen)	222 s.	macera	var	yok	1/968	A.K.=O.1343	Özege'de 222+2 sayfa gözüküyor.		Fransızca
279	Jules Verne	Araba ile Devr-i Âlem Yahut Sezar Kaskabil	Ahmed İhsan (Tokgöz)	Seyahat-i harikulâde	1309 (1892)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	var(George Roux)	232 s.	seyahat	yok	yok	1/878	A.K.=O.1350	Kitabın başında yayınlanmış kitapların listesi var. Fransa encümen-i dânişinin bilhassa mazhar-ı takdiri olmuştur.		Fransızca
280	Guy de Maupassant	Zinet	Âmir Tevfik (Kocamaz)	yok	1309 (1892)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	31 s.	aşk	var	yok	5/23768	A.K.= K. 2746			Fransızca
281	François Coppée	Gençlik	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1309 (1892)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	var(Emile Bayar)	3+172 s.	edebi roman (k.n.)	yok	yok	2/6191	Erzurum=4294	Kapakta kitapla ilgili kısa bir bilgi var. İç kapağın arkasında kitabın yazarının resmi var.	Realizm	Fransızca
282	Pouchkine	Kâğıd Oyunu(Bir vak'a-i sahihe)	Madam Gülnar Olga de Lebedef	yok	1309 (1892)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	38 s.	macera	yok	yok	2/9910	Erzurum=6951	Müellif ve mütercimenin fotoğrafları var.	Romantizm	Rusça
283	Fernand Hue	Balni Cinayeti	Ali Salahaddin (Bab-ı Ali tercüme odası hulefasından)	yok	1309 (1892)	İst. İstapan Mtbs.	görülmedi	var	220 s.	cinai	görülmedi.	görülmedi.	1/1650	....	Bu kitap görülmedi.		Fransızca
284	Paul de Kock	Edmon ve Nişanlısı	İsmail Hakkı	yok	1309 (1892)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	101 s.	aşk	yok	yok	1/4639	A.K.=K. 2609			Fransızca
285	Tiedmann	Meş'um Çiftlik	Mustafa Refik	ufak romanlar	1309 (1892)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	yok	yok	191 s.	aşk	yok	yok	3/13319	A.K.= K.2652			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
286	Jules Marie	İzabel Yahut Fedakar Maşuka	A. Kemal	yok	1310 (1892)	Matbaa-i Hüseyin Enver	yok	yok	30 s.	aşk	yok	yok	2/9633				Fransızca
287	Emmanuel Gonzalés	Vahametli Sevdalar	ismail Safa-Ahmed Vefa	Arakel Kütüphanesi Cep Romanları 1 adet: 8	1310 (1892)	Nişan Berberyan Mtbs.	var	yok	200 s.	aşk	var	yok	5/22454	A.K.=K.2767			Fransızca
288	Pierre Zaccone	Paris'de Bir Amerikalı	Mehmed Halid	yok	1310 (1892)	İst. Mihran Mtbs.-2. baskı İst. Matbaa-i Hüseyin ve Enver	görülmedi	görülmedi	158 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	3/16167	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
289	Georges Ohnet	İstenyo Markizi Yahut Meyyâl-i Fena Bir Zekânın Saniha-i Ahiresi	Hamdi Kenan	yok	1310 (1893)	İst. Nişan Berberyan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	106 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/9441	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
290	Judith Cautier	Şiddet-i Sevda	A. Haşim	yok	1310 (1893)	Kosva Kosva Mtbs.	görülmedi	görülmedi	161 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	4/18947	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
291	Etienne Enol	Vicdan Faciaları	Ali Muzaffer	Asır kütüphanesi hikayeleri	1311 (1893)	İst. Mısır Mtbs.	yok	yok	344 s.	aşk	yok	yok	5/22716	Erzurum=15220	ikinci baskı.Özege'de Alem mtbs. 429 s. Olarak geçiyor.		Fransızca
292	Jules Claretie	Bir Canbaz	Mehmed Halim	yok	1311 (1893)	İst. İstapan Mtbs.	yok	yok	46 s.	macera	var	yok	1/2254	Erzurum=1498			Fransızca
293	Jules Verne	Balonda Facia	İsmail Hakkı	yok	1311 (1893)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	74 s.	macera	yok	yok	1/1657	Erzurum=1084	Dış ve iç kapakta balondan düşen birinin resmi var.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
294	Pierre Sales	Bolonya Esrarı	Mehmed Sabit	yok	1311 (1893)	Mekteb-i Sanayi Mtbs.	var	yok	342 s.	macera	yok	yok	1/2501	Erzurum=1699			Fransızca
295	Ernest Daudet	Jan Malori'nin Cinayeti	Ahmed Ragıb	yok	1311 (1893)	Tarik Mtbs.	var	yok	186 s.	cinai	yok	yok	2/9724	A.K.=O.1400			Fransızca
296	Jules Claretie	Mezleke-i Hayat	Mehmed Halim	yok	1311 (1893)	İst. Şirket-i Sahafiye Mtbs.	yok	yok	87 s.	aşk	yok	yok	3/13445	A.K.=K.3617			Fransızca
297	yok	Jenovefa	Resmolu İbnul Ahmed Midhat	Asır Kütüphanesi romanlarından 27-33	1311 (1893)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	112 s.	aşk	yok	yok	2/9770	Erzurum=6951			Rumca
298	Alexandre Dumas fils	Muallim Mustel	Ali Nusret	yok	1311(1893)	İst. Tercüman-ı Hakikat mtbs.	yok	yok	654 s.	eğitimle ilgili bir kitap	yok	var	3/13896	A.K.=K.4545		Realizm	Fransızca
299	Lamartine	Rafael	İsmail Hakkı (Eldem)	yok	1311 (1893)	İst. Nişan Berberyan Mtbs.	var	var	161 s.	aşk	var	yok	4/16454	Bayezid 27752		Romantizm	Fransızca
300	Judith Cautier	Andre Yovanoviç	Ali Muzaffër	yok	1311 (1893)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	288 s.	aşk	yok	yok	1/819	Erzurum=562	Fransız edibesisi madam Judith Cautier'in İ'tisafat-ı Aşk unvanı altında cem' etmiş olduğu hikayelerden biridir.		Fransızca
301	Edmond Tarbé	Anjel Valuva'nın següzeşti	Ali Nusret	yok	1311 (1893)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	867 s.	macera	yok	yok	1/826	Erzurum=568			Fransızca
302	Judith Cautier	Hali Ada	Ali Muzaffër	yok	1311 (1893)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	görülmedi	görülmedi	176 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/6704	yok	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
303	Bernardin de Saint Pierre	Pol ve Virjini	Osman Senai (Erdemgil)	yok	1311 (1893)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	yok	yok	208 s.	aşk	yok	yok	3/16354	.....	birinci baskısı	Romantizm	Fransızca
304	Chateaubriand	Rene	Mehmed Celal	Şems Kütüphanesi cep romanları aded: 3	1311 (1893)	Safa ve Enver Efendi Mtbs.	yok	yok	80 s.	aşk	var	yok	4/16726	A.K.920	Kitap kapağında muharriri Mehmed Celal yazıyor.		Fransızca
305	A. Blvna	Hep Daha Küçük	Mustafa Hayrullah (Diker)	yok	1311 (1893)	İst. Matbaa-i Safa ve Enver	görülmedi	görülmedi	270+2 s.	fennî	görülmedi.	görülmedi.	2/7307	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
306	Alexandre Dumas fils	Hayâlât	Artin Kantarcıyan	yok	1311 (1893)	İst. İstevan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	56 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/7078	.....	Bu kitap görülmüdü.	Realizm	Fransızca
307	Alexandre Dumas père	Tesadüf	D. Karakin (Devecıyan)	yok	1311 (1893)	İst. İstevan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	60 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	4/20757	.....	Bu kitap görülmüdü.	Romantizm	Fransızca
308	André Theuriet	Roz-Liz	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1311 (1893)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	görülmedi	görülmedi	130 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	4/17058	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
309	Mary E. Braddon	Kara Değirmen Cınayeti yahut İngiltere Polisleri	Mustafa Refik	yok	1311-1312 (1893-1894)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	1. cilt: 311 s. 2. cilt: 315-611 s.	cinai	yok	yok	2/10160	A.K.=O.1400			Fransızca
310	yok	Kâbus	M(ehmed) H(alid)	Asır Kütüphanesi Romanlarından	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	10 s.	hissi	yok	yok	5/22758	Erzurum=12242	Viyoletle aynı cilt. Bu hikayenin yazar adı Özege'de yok.		Fransızca
311	yok	Viyolet	Necmeddin Sami	Asır kitaphanesi romanlarından	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	26 s.	aşk	yok	yok	5/22758	Erzurum=15242			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
312	Henry Greville	Sırma Şerid	İbrahim Hakkı	Hazine-i Fünun tefrikası	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	20 s.	aşk	yok	yok	4/18020	Erzurum=12322			Fransızca
313	J. H. Rosny	Bir Hindlinin Zekavet-i Harikuladesi	M. Kemal	yok	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs.	var	yok	96 s.(eksik)	macera	var	yok	1/2317	Erzurum=1542	Özege'de 112 s. Görünüyor.		Fransızca
314	Emile Richebourg	Masiyet-i Gurur	Kandiyeli Nusret Hilmi	yok	1312 (1894)	İst. Ahter Mtbs.	yok	yok	39 s.	aşk	yok	yok	3/12279	Erzurum=8569			Fransızca
315	André Theuriet	Hüsün ü An	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs.	yok	Var (imzasız)	205 +3 s.	aşk	yok	yok	2/8120	A.K.=O.1404	Son iki sayfa kitap tanıtımı. İç kapakta yazarın resmi var.		Fransızca
316	Octave Feuillet	Tali'siz	İsmail Hakkı Alişanzade (Eldem)	roman kütüphanesi	1312 (1894)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	yok	yok	126 s.	aşk	var	yok	4/19616	A.K.=AHT.217			Fransızca
317	yok	Fıçı Karı	A. Haluk	yok	1312 (1894)	İst. İstapan Mtbs.	yok	yok	16 s.	polisye	yok	yok	1/5716	A.K.=TB.1014			Fransızca
318	Paul Bourget	Sevda-yı Hakiki	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	var	Var (imzasız)	193 s.	aşk	yok	yok	4/17869	A.K.=K.2768	Özege'de 194 s. Gözüküyor.	Realizm	Fransızca
319	yok	Yel Değirmeni	Tevfik Köprülüzade	Asır kütüphanesi romanlarından Hazine-i Fünun tefrikası	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	16 s.	aşk	yok	yok	5/22937	A.K.=K.737			Fransızca
320	yok	Zavallı Alber	Halil Kemal Vahdeti	Hazine-i Fünun tefrikası hikâye kısmı	1312 (1894)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	31 s.	aşk	yok	var	5/23639	A.K.=K.737			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
321	yok	Otuz Beş Dakika	M(ehmed) H(alid)	Asır kütüphan esi romanları ndan aded: 16	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	8 s.	aşk	yok	yok	3/16046	A.K.=K.737	Özege'de bir de Kasbar Matbaası 1313 tarihli bir nüshası daha gözüküyor.		Fransızca
322	Alphonse Daudet	Genç Framon ve Büyük Risler	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	var(Roux)	220+4 s.	macera	yok	yok	2/6157	A.K.=O.1854	Özege'de 220+3 sayfa gözüküyor.	Realizm	Fransızca
323	yok	Groenlandiy a Seyahat	Mehmed Ekrem	Asır Kütüphan esi külliyatı aded: 67	1312 (1894)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	20 s.	seyahat	yok	yok	2/6331	Erzurum=4418	Özege'de 1316 tarihli Asır matbaası baskısı gözüküyor.		Fransızca
324	Adolphe Belot	İki Kadın	Ali Nusret	yok	1312 (1894)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	500 s.	macera	yok	yok	2/8603	Erzurum=6027	tercüman-ı Hakikat gazetesine derc edildikten sonra ayrıca kitap şeklinde dahi tab' edilmiştir.		Fransızca
325	yok	Jorj Anselis	M(ehmed) H(alid)	Hazine-i Fünun tefrikası. Asır Kütüphan esi romanları ndan aded=20	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	6 s.	aşk	yok	yok	2/9779	Erzurum=6858			Fransızca
326	Jules Marie	Kalb-i Cerihadar	Mustafa Refik	yok	1312 (1894)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	638 s.	polisiye	yok	yok	2/9945	Erzurum=6977			Fransızca
327	Edmond et Jules de Goncourt	Rene Mopren	Mehmed Münci Fikri Paşazade	Roman kitabhane si: 3-4	1312 (1894)	İst. Matbaa-i Ebuuzziya	var	yalnız yazarların resmi var.	359 s.	aşk	yok	yok	4/16727	Milli Ktph.=1966 A 969	Birinci tab'ı	Realizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
328	François Coppée	Hayal-i Sevda	Ali Muzaffer	yok	1312 (1894)	İst. Âlem Mtbs.	görülmedi	görülmedi	24+1 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	2/7076	yok	Bu kitap görülmüdü.	Realizm	Fransızca
329	Georges Ohnet	Piyer'in Ruhü	Tevfik	yok	1312 (1894)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiyeye Mtbs.	görülmedi	görülmedi	248 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	3/16340	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
330	Théodor Cahu	Madam Narman'ın Hatası	Mustafa Refik	yok	1312 (1894)	İst. Mihran Mtbs.	görülmedi	görülmedi	352 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	3/11874	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
331	Henri Chabrillat-Paul D'ivoi	Mösyö Lavared'in Kırk Beş Parası	Selanikli Tevfik	Sabahın Kış Geceleri Eğlencesi	1313 (1895)	bilinmiyor	var	yok	492 s.	seyahat	bilinmiyor (ilk kon sayfası eksik)	yok	Özege'dekin den farklı bir baskı. Bu baskıda yazar adı, baskı yeri yok. Özege'de 502 s. gözüküyor.	A.K.=AG.409			Fransızca
332	Alfred de Musset	Frederik ile Bernret	Hüseyin Rahmi (Gürpınar)	yok	1313 (1895)	İst. İkdâm Mtbs.	yok	yok	40 s.	aşk	yok	yok	1/5952	A.K.=O.1310	Özege'de 192 sayfa ve yazar adı yok.	Romantizm	Fransızca
333	Pierre de Courcelles	Şimdiki Sevdalar	Mehmed Halid	yok	1313 (1895)	Galata'da Servet Mtbs.	yok	yok	227 s.	aşk	yok	yok	4/18973	Erzurum=12948			Fransızca
334	François Coppée	500,000 Frank	Abdullah Zühdü	Hediye-i İkdâm	1313 (1895)	İkdâm Mtbs.	yok	yok	135 s.	macera	yok	yok	1/1897	Erzurum=1250		Realizm	Fransızca
335	Wilkie Collins	Bir Sırr-ı Acib Yahut Kaptanın Kızı	Mustafa Refik	yok	1313 (1895)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	yok	yok	535 s.	macera	yok	yok	1/2403	A.K.=AG.98			Fransızca
336	Ponson du Terrail	Gaston'un Muşakası yahut Cesur Kız	Mustafa Refik	yok	1313 (1895)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	373 s.	aşk	yok	yok	2/6053	A.K.=AG.143			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
337	Alexandre Dumas fils	La Dam O Kamelya	Ahmed Rasim	Asır Kütüphanesi külliyyatından 65. kitap	1313 (1895)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	28 s.	aşk	yok	yok	3/11544	A.K.=K.1548		Realizm	Fransızca
338	J. Dvtn	Esrar-ı Müdhîşe	Abdullah Zühdü	yok	1313 (1895)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	231 s.	macera	yok	yok	1/5173	Erzurum=3557			Fransızca
339	yok	Kismet Yerini Bulur	Ali Muzaffer	yok	1313 (1895)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	16 s.	macera	yok	yok	2/10734	Erzurum=7505			Fransızca
340	Frédric Vilay	Marsuen'in Milyonları	Abdullah Zühdü	Sabahın kış geceleri eğlencesi	1313 (1895)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	304 s.	macera	yok	yok	3/12268	A.K.=O.547			Fransızca
341	Jules Verne	Seksen Günde Devri Âlem	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1313 (1895)	İst. Âlem mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	204 s.	macera	yok	yok	4/17709	Milli Ktph.=1974 A 236	Özege'de 1306 tarihli Cemal Efendi matbaasında basılmış ikinci baskının da künyesi görülüyor. Üçüncü defa olarak tab' edilmiştir. İşbu roman Fransa akademisi tarafından mazhar-ı takdir ve tahsin olmuştur.		Fransızca
342	Karmen Silva	Müteehhil	Abdullah Zühdü	yok	1313 (1895)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	73 s.	aşk	yok	yok	3/15008	Milli Ktph.=06 MİL 1707	Sabah gazetesine tefrika edildikten sonra ayrıca kitap suretinde tab' olunmuştur.		Fransızca
343	Emile Richebourg	Köy Muaşakaları	Ali Nusret	roman kitaphanesi	1313 (1895)	İst. Matbaa-i Ebuzziya	görülmedi	görülmedi	334 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	2/11237	.....	Bu kitap görülmedi.		Fransızca
344	Marcel Prévost	Kadın Mektupları	Ali Kemal	yok	1313 (1895)	İst. İkdâm Mtbs.	görülmedi	görülmedi	250+2 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	2/9842	.....	Bu kitap görülmedi.	Realizm	Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
345	Marie Robert-Halle	Bir Çocuğun Sergüzeşti	Ali Nusret	yok	1313 (1895)	İst. Matbaa-i Ebuuziyya	görülmedi	görülmedi	436 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/2261	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
346	Xavier de Montépin	Para Kuvveti	Mustafa Refik	yok	1314 (1896)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	görülmedi	görülmedi	1. kısım: 704 s.- 2. kısım: 1012 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	3/16139	yok	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
347	Madam Karo	Sevda-yı Müebbed	Mehmed Halim	yok	1314 (1896)	Dersaadet-Yuvanaki Panayotidis Mtbs.	yok	yok	164 s.	aşk	yok	yok	4/17873	Erzurum=12208			Fransızca
348	Guy de Maupassant	Toplu İğne	Ali Muzaffer	yok	1314 (1896)	Saadet Mtbs.	yok	yok	22 s.	hissi	yok	yok	4/21140	Erzurum=14246			Fransızca
349	yok	Adelina'nın Esrarı	Abdullah Zühdü	Tuhfe-i Saadet Saadet gazetesinin ilave hediyesi	1314 (1896)	Saadet Mtbs.	yok	yok	102 s.	macera	yok	yok	1/101 A	Erzurum=69	Saadet kariin-i kiramına hediye edilmiştir.		Fransızca
350	Jean Rameau	Rekabet-i Âşıkâne Yahut Gençleşmiş Gönül	Mustafa Refik	yok	1314 (1896)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	yok	yok	406 s.	aşk	yok	yok	4/16723	A.K.=AG.136			Fransızca
351	Paul D'Ivol	Mösyö Lavared'in Amcazadesi	Süleyman Tevfik (Özrorluoğlu)	Sabah'ın Kış Geceleri Eğlencesi	1314 (1896)	İst. Mihran Mtbs.	var	yok	335 s.	seyahat	yok	yok	3/13860	A.K.=AG.204	Özege'de mütercimın adı H. Tefvik olarak geçiyor.		Fransızca
352	yok	Müdhiş Korsanlar	Tevfik Selanikli-Abdullah Zühdü	Roman cüzdanı 1. kitap	1314 (1896)	İstanbul	yok	yok	410 s.	cinai	yok	yok	3/14639	A.K.=AG.3			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
353	Lamartine	Rafael	Mim. Sad.-Elif.-Lam.	yok	1314 (1896)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	366 s.(Roman s. 34'te başlıyor.)	aşk	var	yok	4/16455	A.K.=İHS.1073	Özege'de 370 sayfa gözüküyor. Benim gördüğüm metinde son sayfalar eksikti.	Romantizm	Fransızca
354	John Abbot	Mader	Halide Edib (Adivar)	yok	1314 (1896)	İst. Karabet Mtbs.	yok	yok	126 s.	aşk	var	yok	3/11887	A.K.=K.1075			İngilizce
355	Carmen Sylva(Elizabeth de Roumanie)	Karpat Dağlarında	Ahmed Rasim	yok	1314(1896)	İkdam Mtbs.	yok	yok	52 s.	macera	var	yok	2/10289	A.K.=TB.1082			Fransa
356	yok	Dilenci Kız	yok	yok	1314 (1896)	Servet Mtbs.	yok	yok	14 s.	ahlaki	yok	yok	1/4037	Erzurum=2727			Fransızca
357	yok	Deniz Kızı Froe Adalarında	Mehmed Süleyman Avanzade	yok	1314 (1896)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	yok	yok	92 s.	aşk	yok	yok	1/3777	Erzurum=2588			Fransızca
358	Madam Dvtensen	Sevda-yı Vahim	Mehmed Ekrem	pul mecmuası ilavesi	1314 (1896)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	70 s.	aşk	yok	yok	4/17877	Bayezid 26702			Fransızca
359	yok	Fakir-i Ma'sum	Ali Muzaffer	yok	1314 (1896)	İst. Yuvanaki Panayotidis Mtbs.	görülmedi	görülmedi	11 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/5381	Erzurum=3691	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
360	Bvden	Raşel	M. Ziver	Rauf Bey kütüphanesi cep romanları 2. kitap	1314 (1896)	İst. A. A. Malumat Mtbs.	görülmedi	görülmedi	90 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	4/16506	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
361	Schiller	Giyom Tel	Abdullah Cevdet (Karlıdağ)	yok	1314 (1896)	Kahire A. Costagliola Mtbs.	var	yok	2+176 s.	macera	var	yok	2/6243	.....	ikinci baskı.	Romantizm	İngilizce

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
362	Albert Delpit	İkizler	Mustafa Refik	yok	1314 (1896)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	görülmedi	görülmedi	487 s.		görülmedi.	görülmedi.	2/8649	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
363	Marcel Prévost	Jülyet'in İzdivacı	Ali Kemal	yok	1315 (1897)	Tahir Bey Mtbs.	var	var(Paul Chabas)	142+1 s.(son sayfa fihrist)	aşk	var	yok	2/9790	A.K.=AG:460		Realizm	Fransızca
364	Paul de Kock	Evlenmek İster Bir Adam	Âli Bey (Düyun-ı Umumiye direktörü)	yok	1315 (1897)	İst. Asır Mtbs.	yok	Var (Berberian)	22 s.	aşk	yok	yok	1/5298	A.K.=Sel.82	Özege'de Asır matbaasında 1315 tarihinde basılan kitap 140 sayfa gözüküyor. Ayrıca 1290 İstanbul Zartaryan Fabrikası'nda baskılı 45 sayfa bir nüshası daha gözüküyor.		Fransızca
365	Lamartine	Rafael	M. Nuri Şeyda	yok	1315 (1897)	İkdam Mtbs.	var	yok	480 s.(son sayfalar eksik.)	aşk	var	yok	4/16456	A.K.=K.2986	Özege'de 551 sayfa gözüküyor.	Romantizm	Fransızca
366	Paul de Kock	Komşum Raymon	Süleyman Tevfik (Özörloğlu)	Sabahın kış geceleri eğlencesi	1315 (1897)	İst. Mihran Mtbs.	görülmedi	görülmedi	256 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/11117	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
367	Goethe	Verter	Ali Muzaffër	yok	1315 (1897)	İst. Asır Mtbs.	var	yok	259+2 s.	aşk	var	var	5/22673	Erzurum=15178	Kapakta ve kitabın son sayfasında Verter ile Lolet'in mülakat resmi var.	Romantizm	Almanca
368	yok	Matild Laros	Ahmed Rasim	yok	1315 (1897)	Ma'lumat gazeteleri-Tahir Bey matbaası	yok	Var (imzasız)	148 s.	aşk	yok	yok	3/12321	Milli Ktph.=1966 A 1001	Özege'de baskı tarihi yok. Musavver "Malumat" gazetesine tefrika edildikten sonra Maarif Nezaret-i celilesinin ruhsatıyla basılmıştır.		Fransızca
369	yok	Karmen	Mehmed Süleyman Avanzade	yok	1315 (1897)	ist. Asır Mtbs.	görülmedi	görülmedi	görülmedi.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	2/10283	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
370	Xavier de Montépin	Sevda Faciaları	Mustafa Refik	yok	1315-1316 (1897-1898)	İst. Kırk Anbar Mtbs.	görülmedi	görülmedi	1. cild: 664 s.-2. cild: 582 s.-3. cild: 402 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	4/17858	.....	Bu kitap görülmedi.		Fransızca
371	yok	Mülazım	Salih Ebulmukadder	yok	1316 (1898)	Bab-ı Ali Caddesinde Tahir Beyin 40 numaralı Mtbs.	yok	yok	278 s.	askeri	yok	yok	3/14774	Erzurum=10163	Almancadan mütercim.		Almanca
372	yok	Sabıkalı	yok	yok	1316 (1898)	1. cilt İst.Cemal Efendi Mtbs.-2. cilt İst. Yuvanaki Panayotidis Mtbs.	yok	yok	Birinci kitap=502 s. İkinci kitap=246 s.	polisiye	yok	yok	4/17228	A.K.=O.1356	Amerika'da Bir Cevelan isimli zeyli var. Kitabın içeriği kapakta kısa bir notla yazılmış.		Almanca
373	Henryk Sienkiewicz	Muzikacı Yanko	Ahmed Rasim	Kitabhane-i Hilmi aded: 8	1316 (1898)	Kitaphane-i İslam ve Askeri	yok	yok	23 s.	macera	var	yok	3/14564	A.K.=K.898	Özege'de A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye mtbs., 1317 tarihi ve 46 s. Gözüküyor. Özege Kamiyonka hikayesiyle birleştirmiş.	Realizm	Fransızca
374	Henryk Sienkiewicz	Kamiyonka	Ahmed Rasim	yok	1316 (1898)	Kitaphane-i İslam ve Askeri	yok	yok	23 s.	macera	var	yok	3/14564	A.K.=K.898	Muzikacı Yanko'yla aynı cilt.	Realizm	Fransızca
375	yok	Korkunç Sefine	Tevfik Selanikli-Abdullah Zühdü	Roman cüzdanı	1316 (1898)	İstanbul	var	yok	176 s.	macera	yok	yok	2/11179	A.K.=AG.2			Fransızca
376	Nikolas Meyra	Fakir	Mehmed Ali Aynî	yok	1316 (1898)	Kastamonu Vilayeti Mtbs.	var	yok	195 s.	macera	yok	yok	1/5379	A.K.=OE.1398	Hitam-ı tab'ı 1 Nisan 1317		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
377	Lamartine	Rafael	İskender Feri-İsmet Müstecabizade	Malumat Kütüphanesi	1316 (1898)	Tahir Bey Mtbs.	yok	var(P. R.)	484 s.	aşk	var	yok	4/16457	A.K.=K.151	Özege'de 484+3 sayfa gözüküyor.	Romantizm	Fransızca
378	Alexandre Dumas	Kahraman Kılavuzlar	Rüstem Fehmi(Mekt eb-i mülkiye-i şahane mezunlarından, Selanik ve Latin maiyetine memur)	Asır Kütüphanesi külliyyatı	1316 (1898)	İst. Asır Mtbs.	yok	yok	16 s.	macera	yok	yok	2/9927	Erzurum=6956			Fransızca
379	Guyau	Genç Bir Tacirin Sergüzeşti	H. Bedreddin-E. Aznavur	Mecmua-i Lisan Kütüphanesi	1316 (1898)	İst. Asır Mtbs.	görülmedi	görülmedi	85 s.	polisiye	görülmedi.	görülmedi.	2/6153	Erzurum=22204	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
380	yok	Geri Kalmış İzdivaç Yahut Bu işe Ben de Şaşdım	Ali Muzaffer	yok	1316 (1898)	İst. Kasbar Mtbs.	görülmedi	görülmedi	16 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/6196	yok	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
381	A. Blvna	Gizli Oda	Mehmed Süleyman Avanzade	yok	1316 (1898)	İst. Tarik Mtbs.	görülmedi	görülmedi	144 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/6261	yok	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
382	Paul Bourget	Mai Düşes	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1317 (1899)	İst. Âlem Mtbs.	yok	yok	425 s.	aşk	yok	yok	3/11977	A.K.=K.4226		Realizm	Fransızca
383	J. Desbo	O Çocuklar	Ş. Mehmed Cemil	yok	1317 (1899)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	30 s.	seyahat	yok	yok	3/15623	Erzurum=10764			Fransızca
384	Abbé Prévost	Manon Lesko	M. Nuri Şeyda	yok	1317 (1899)	İst. Kasbar Mtbs.	var	yok	1. kısım: 125 s. 2. kısım: 129-135 s.	polisiye	var	yok	3/12202	A.K.=İHS.538		Romantizm	Fransızca
385	Guy de Maupassant	Ev Sahibesi	yok	yok	1317 (1899)	İstanbul	görülmedi	görülmedi	21 s.	edebi	görülmedi.	görülmedi.	1/5252	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
386	Paul Bourget	Bir Kadının Yalanları	İbrahim Hikmet	yok	1317 (1899)	İst. İkdam Mtbs.	yok	yok	738 s.	aşk	yok	yok	1/2338	A.K.= AG.490		Realizm	Fransızca
387	yok	113 Numaralı Hane	İskender-Mehmed Süleyman (Avanzade)	yok	1317 (1899)	İst. Kasbar Mtbs.	görülmedi	görülmedi	1. cild: 142 s.-2. cild: s. 145-362	polisye	görülmedi.	görülmedi.	5/23553	.....	Bu kitap görülmedi.		Fransızca
388	yok	Odette	Yenişehirli de Halid Eyüp(Fransız cadan mütercimi)	Malumat Kütüphanesi	1318 (1900)	Matbaa-i Tahir Bey	yok	var-Malumat	207 s.	aşk	yok	yok	3/15631	Erzurum=10773	Resimlerdeki imza Arap ve Latin harfleriyle atılmış Giriş sayfada Odette'in madalyon içinde resmi var.		Fransızca
389	yok	Amerika'da Bir Cevelan	yok	yok	1318 (1900)	Hurşit Mtbs.	var	yok	444 s.	seyahat	yok	yok	1/720	A.K.=O.1356	Sabıkalı'nın zeyli.		Fransızca
390	Jules Verne	Spenser Adası	Ahmed İhsan (Tokgöz)	yok	1318 (1900)	İst. Âlem mtbs.			141 s.	macera			4/18104	Milli Ktp.=1961 A 32			Fransızca
391	Ponson du Terrail	Şeytan Mağaraları	Mehmed Süleyman Avanzade	yok	1318 (1900)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	335 s.	macera	yok	yok	4/18930				Fransızca
392	Paul de Kock	Larido'nun Sergüzeşti	Mustafa Refik	yok	1318 (1900)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	263 s.	macera	yok	yok	3/11565	A.K.=FMN.932	Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika olunduktan sonra ayrıca kitap suretinde neşr edilmiştir.		Fransızca
393	Jean Richepin	Ühlan Karısı	Ahmed Rasim	Kitabhane-i Hilmi 13. kitap	1318 (1900)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettebiye Mtbs.	var	yok	38 s.	aşk	yok	yok	5/22391	A.K.=K.1386	İç sayfada yazarın resmi var. Özege'de 56 sayfa gözüktüyor ama Özege aynı ciltteki Bonjur Mösyö kitabını ayrı bir kitap olarak kabul etmemiş. O kitapla birlikte numaralandırılmış		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
394	yok	Bonjur Mösyö	yok	yok	1318 (1900)	İst. A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Mtbs.	yok	yok	40-56 s.	aşk	yok	yok	Özege'de yok.	A.K.=K.1386	Ühlan Karısıyla aynı cilt.		Fransızca
395	M. Goron	Javel Sokağı Cinayeti	yok	yok	1318 (1900)	İst. Âlem Mtbs. Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	101 s.	cinai	yok	yok	2/9768	Erzurum=6842			Fransızca
396	yok	Klod'un Sergüzeşti	Mehmed Kemal (Ebulmukbil)	Malumat Kütüphanesi	1318 (1900)	Matbaa-i Tahir Bey	yok	yok	412 s.	macera	yok	yok	2/11063	Erzurum=7735			Fransızca
397	Octave Feuillet	Mösyö Dökamor	yok	yok	1318 (1900)	İst. Mihran Mtbs.	yok	yok	234 s.	aşk	yok	yok	3/13857	A.K.=AG.194			Fransızca
398	Fortuné du Boigobey	Ominibüs Cinayeti	Mehmed Süleyman Avanzade	yok	1318 (1900)	İst. Kasbar Mtbs.	yok	yok	173+2 s.	polisiye	yok	yok	3/15664		Şeytan Mağaralarının zeyli		Fransızca
399	Jules Marie	Cazibeli	Selanikli Tefvik	yok	1318 (1900)	İst. Mihran Mtbs.	görülmedi	görülmedi	1. kısım: 380 s.; 2. kısım: 364 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	1/2819	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
400	Emile Richebourg	Baba Raklo'nun Milyonu	Mehmed Sedad	yok	1318 (1900)	İst. Asır Mtbs.	yok	yok	99 s.	macera	yok	yok	1/1452	A.K.=AG.93			Fransızca
401	Maurice Champagny	Bir Şemsiye Uğrunda	Sabah Gazetesi Heyeti	Sabahın Kış Geceleri Eğlencesi 2	1319 (1901)	İst. Mihran Mtbs.	var	Var (Lubin de Beauvais)	204 s.	seyahat tarzında (k.n.)	yok	yok	1/2410	A.K.=AG.163			Fransızca
402	yok	Avdet	Yunus Nadi (Abalıoğlu)	Tahir Bey Kütüphanesi	1319 (1901)	Matbaa-i Tahir Bey	yok	yok	52 s.	aşk	yok	yok	1/1274	Erzurum=894			Fransızca
403	Stapleau	Bir Sahne-i Cinayet	Halid Eyüp Yenişhirlizade	yok	1319 (1901)	Matbaa-i Tahir Bey	var(bir tane)	yok	708 s.	polisiye	yok	yok	1/2390	Erzurum=1609			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
404	Jules Verne	Çöllerde	Sabah Gazetesi Tahrir Heyeti	yok	1319 (1901)	İst. Mihran Mtbs.	yok	var (P. Roux)	207 s.	macera	yok	yok	1/3511	A.K.=AG.162			Fransızca
405	Pierre Sales	Çavuş Reno	Mustafa Refik	Sayfa yırtık olduğu için görülemedi	1319 (1901)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	Var (Osmanlı harfleriyle Düğmeciy an ve İsmail imzalı)	1. cilt: 443 s.; 2. cilt: 517 s.	aşk	yok	yok	1/3270	A.K.=AG.170	Özege'de 2. cilt 507 s. Olarak gösterilmiş.		Fransızca
406	Pierre Loti (Takma adıyla Julien Viaud)	İzlanda Balıkçıları	yok	yok	1319 (1901)	Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı	yok	yok	197 s.	macera	yok	yok	2/9673	Erzurum=6777		Realizm	Fransızca
407	Pierre Loti (Takma adıyla Julien Viaud)	Madam Krizantem	yok	yok	1319 (1901)	İst. Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı	var	yok	165 s.	aşk	yok	yok	3/11873	A.K.=AG.410		Realizm	Fransızca
408	Lamartine	Graziella	yok	yok	1319 (1901)	İst. Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı	görülmedi	görülmedi	129 s.	aşk	görülmedi.	görülmedi.	2/6328	yok	Bu kitap görülmedi.	Romantizm	Fransızca
409	Xavier de Montépin	Piyasada Bir Çiçek	M. Ref'et (Lisan mektebi mezunlarından)	yok	Tarihi yok.	İbrahim Efendi Mtbs.	var	yok	150 s.	aşk	yok	yok	3/16336	A.K.=O.1407			Fransızca
410	yok	Cinayet Tuzakları	Abdullah Zühdü	yok	yok	yok	yok	yok	306 s.	cinai	yok	yok	yok	A.K.=O.1310	Özege'de bu isimde bir kitap yok.		Fransızca
411	Marcel Prévost	Bir Muşıkın İtirafı	Ali Münir	yok	yok	yok	var	yok	110 s.	hissi roman(kitaptaki not)	yok	yok	yok	A.K.=O.1310	Özege'de bu isimde bir kitap yok.	Realizm	Fransızca
412	Michel Murphie	Kızıl, Sarışın ve Siyah	Senih Muammer	yok	yok	İst. Orhaniye Mtbs.	yok	yok	144 s.	aşk	yok	yok	2/10797	Milli Ktp.=1947 A 698			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
413	Maksim Rod	Selest	yok	yok	yok	yok	var	yok	32 s.	aşk	var	yok	4/17742	A.K.=K.2773			Fransızca
414	J. Swift	Güliver'in Seyahatnamesi	yok	çocuk dünyası neşriyatından: 9	yok	İst. Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı	yok	Var (imzasız)	2. cilt: 50 s.	seyahat	yok	yok	1/3913	A.K.=TB.990			Fransızca
415	Daniel Defoe	Robenson İssız Adada	Mehmed Ali	yok	yok	İst. Suhulet kütüphanesi	var	Var (sears se, Wilberi, Aslae Laisne)	142 s.	macera	var	yok	4/17027	A.K.=AE.2351	Kısaltılarak tercümesi		Fransızca
416	Voltaire	Hikaye-i Feylesofiyeye-i Mikromega	yok	yok	yok	yok	yok		32 s.	felsefi	var	yok	2/7527	A.K.=MC.K.1196			Fransızca
417	Lamartine	Jöneviyev-Bir Hizmetçi Kızın Següzeşti	Halil Edib	yok	yok	yok	yok	yok	235 s.	aşk	var	yok	yok	A.K.=İHS. 575	Özege'de bu kitap kayıtlı değil.	Romantizm	Fransızca
418	yok	Baloncu Madam Ligor'un Sergüzeştname	yok	yok	yok	yok	yok	yok	32 s.	seyahat	yok	var	1/1656	A.K.=K.2748	Son iki sayfa mütercimim sözü.		Fransızca
419	Emile Zola	Mösyö Şaber'in Çocuğu	yok	yok	yok	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	yok	yok	58 s.	ahlaki	yok	yok	3/13866	A.K.=AG.319		Natüralizm	Fransızca
420	Jules Verne	Buzlar Aleminde Bir Kışlak	Mehmed Faik	yok	yok	yok	yok	yok	48 s.	macera	yok	yok	yok	A.K.=O.1343	Özege'de bu isimde bir kitap yok.		Fransızca
421	Léon Tolstoi	Acıklı Bir Sergüzeşt	Ahmed Salahaddin	yok	yok	Sühulet Mtbs.	var	yok	144 s.	ahlaki	yok	yok	1/43	Milli Ktph.=1948 A 3319		Realizm	Rusça

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
422	yok	Genç Dulun Esrarı(Şerlok Holms Gizli Dosyaları)	S. Faiz	İkbal Kitaphane si meşhur hikayeleri nden dosya=1	yok	İkbal Kitaphanesi	var	yok	132 s.	polisye	yok	yok	2/6156	Milli Ktph.=1962 A 129	Özege'de Şems Matbaası baskısı kayıtlı.		Fransızca
423	yok	Din Namına Cinayet	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	Engizisyon mezalimi 7. kitap Meşrutiyet kütüphanes i meşhur romanları	yok	İst. Meşrutiyet Mtbs.	görülmedi	görülmedi	118 s.	tarihi	görülmedi.	görülmedi.	1/4057	.....	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
424	Gaston Berjer	Şeytan Kaya Cinayeti	Avanzade Mehmed Süleyman	yok	yok	Tarik Mtbs.	yok	yok	104 s.	cinai	yok	yok	4/18927	Milli Ktph.=1962 A 141	Hakiki, cinai ve meraklı romandır.		Fransızca
425	yok	Ateşte Yananlar	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	Engizisyon mezalimi 10. kitap	yok	İst. Meşrutiyet Mtbs.	yok	yok	123 s.	tarihi	yok	yok	1/1238	Bayezid 29642			Fransızca
426	Gaston Leroux	İspati Yedilisi	Ş. E.	yok	yok	İstanbul	yok	yok	301+1 s.	macera	yok	yok	2/9419	Bayezid 26906			Fransızca
427	yok	Celladlar, Mağdurlar	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	Engizisyon Mezalimi: 11. kitap Meşrutiyet kitaphanesi meşhur romanların dan	yok	İst. Meşrutiyet Mtbs.	yok	yok	128 s.	tarihi	yok	yok	1/2865	Milli Ktp.=1964 A 1221			Fransızca
428	yok	Numarasız Hanenin Cinayeti	A. N.	Alman Polis hafiyesi Gik Tam	yok	İst. Nefaset Mtbs.	yok	yok		polisye	yok	yok	3/15562	Milli Ktp.=1968 A 957			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
429	yok	Semada Bir Polis Hafiyesi	Ahmed Naci	Alman Polis hafiyesi Gik Tam 1-2	yok	İst. Kadınlar Dünyası Mtbs.	yok	yok	48 s.	polisiye	yok	yok	4/17750	Milli Ktp.=1968 A 959			Fransızca
430	yok	Kızgın Sevda	Süleyman Tefvik (Özzorluoğlu)	Engizisyon Mezalimi: 6. kitap Meşrutiyet kitaphanesi meşhur romanlardan	yok	İst. Meşrutiyet Mtbs.	yok	yok	128 s.	tarihi	yok	yok	2/10783	Milli Ktp.=06 MİL EHT A 1042/6			Fransızca
431	yok	Dilber Kontesin Elması	A. Naci	Alman Polis hafiyesi Gik Tam serisi	yok	İst. Nefaset Mtbs.	yok	yok		polisiye	yok	yok	1/4035	Milli Ktp.=1968 A 956			Fransızca
432	Conan Doyle	Taymis Nehri Haydutları	Tevfik Vehbi	Şarlok Holmes'in gizli dosyaları 8. kitap	yok	Şems Mtbs.	yok	yok	104 s.	polisiye	yok	yok	4/20140	Milli Ktp.=1962 A 129/8			Fransızca
433	yok	Caniler'in Desisesi	Hulki Emirzade	Nat Pinkerton zamanımın en meşhur polis hafiyesi	yok	İst. Edeb Mtbs.	görülmedi	görülmedi	36 s.	polisiye	görülmedi.	görülmedi.	1/2808	Erzurum=1910	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
434	Conan Doyle	Bankerin Benzeri	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	Şarlok Holmes'in gizli dosyaları 12. dosya İkbāl Kütüphanesinin meşhur hikâyelerinden	yok	İst. Sancakçıyan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	102+1 s.	polisiye	görülmedi.	görülmedi.	1/1672	Erzurum=1095	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
435	yok	Gıloriya Skot Faciası	F. Z.	Şarlok Holmes'ün yeni maceraları 4. kitap	yok	İst. Bahriye mtbs.	görülmedi	görülmedi	32 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	2/6206	Erzurum=4314	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
436	yok	"Gizli Define" Meyhanecinin Kızı	Vassaf Kadri Moralızade	yok	yok	İst. Matbaa-i Orhaniye	görülmedi	görülmedi	30 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	2/6249	Erzurum=4343	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
437	yok	Demir Pençe	E(krem) Âli	Nat Pinkerton 21. kitap	yok	İstanbul	görülmedi	görülmedi	47 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	1/3742	Erzurum=2564	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
438	Conan Doyle	Mavi Elmaslı Kadın	S. Faiz	Şarlok Holmes'ün gizli dosyaları 7. kitap	yok	İst. Şems Mtbs.	görülmedi	görülmedi	132 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	3/12326	Erzurum=8598	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
439	Conan Doyle	Ledi'nin Gayubeti	F. Z.	Şarlok Holmes'ün yeni maceraları 3. kitap	yok	İst. Bahriye mtbs.	görülmedi	görülmedi	32 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	3/11584	Erzurum=8094	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
440	Conan Doyle	Londra Kalpazanları	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	Şarlok Holmes'ün gizli dosyaları 10. kitap	yok	İst. Sancakçıyan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	görülmedi.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	3/11740	Erzurum=8215	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
441	Conan Doyle	Kraliçenin Dantelaları	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	Şarlok Holmes'ün gizli dosyaları 11. kitap	yok	İst. Sancakçıyan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	görülmedi.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	2/11258	Erzurum=7858	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
442	Conan Doyle	Kaybolmuş Nişanlı	S. Faiz	Şarlok Holmes'in gizli dosyaları 5. kitap	yok	İst. Şems Mtbs.	görülmedi	görülmedi	154 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	2/10459	Erzurum=7334	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
443	yok	Kanlı Sandık	S. Faiz	Şarlok Holmes'ün gizli dosyaları 4. kitap	yok	İst. Şems Mtbs.	görülmedi	görülmedi	133 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	2/10055	Erzurum=7059	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
444	Conan Doyle	Mürabahacın Kızı	S. Faiz	Şarlok Holmes'ün gizli dosyaları 2. kitap	yok	İst. Şems Mtbs.	görülmedi	görülmedi	126 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	3/14909	Erzurum=9941	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
445	Conan Doyle	Otel Sofracı Başısının Feraseti	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	Şarlok Holmes'ün gizli dosyaları dosya: 9 İkbal kütüphanesinin meşhur hikayelerinden	yok	İst. Sancakçıyan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	120 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	3/16030	Erzurum=11004	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca
446	Conan Doyle	Üsera Tacirinin Hazinesi	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	Şarlok Holmes'ün gizli dosyaları: 13 İkbal kütüphanesinin meşhur hikayelerinden	yok	İst. Sancakçıyan Mtbs.	görülmedi	görülmedi	120 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	2/6153	Erzurum=15026	Bu kitap görülmüdü.		Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
447	yok	Gece Çocuğu	Selami Münir	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile Sergüzeşteri	yok	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	görülmedi	görülmedi	14+2 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	2/6107	Erzurum=22186	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
448	yok	Katil Papas	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	Engizisyon mezalimi 3. kitap Meşrutiyet kütaphanesi meşhur romanları	yok	İst. Meşrutiyet Mtbs.	görülmedi	görülmedi	127 s.	tarihi	görülmedi.	görülmedi.	2/10382	Milli Ktp.=06 MİL EHT A 1042/3	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
449	yok	Katil Bir Seyis	yok	Nat Pinkerton	yok	İstanbul	görülmedi	görülmedi	34 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	2/10373	Milli Ktp.=06 MİL EHT A 1042/3	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
450	yok	Otomobilcini n Katili	E(krem) Âli	Nat Pinkerton 31. kitap	yok	İst. Şems Mtbs.	görülmedi	görülmedi	46 s.	polisye	görülmedi.	görülmedi.	3/16043	.....	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
451	Maurice Level	Barabas	Mehmed Sırrı	yok	yok	İzmir (Sadayı Hak Mtbs.)	görülmedi	görülmedi	158 s.	macera	görülmedi.	görülmedi.	1/1673	.....	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
452	yok	Kan Mahkemesi	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	Engizisyon Mezalimi 9. kitap	yok	İst. Meşrutiyet Mtbs.	görülmedi	görülmedi	126 s.	tarihi	görülmedi.	görülmedi.	2/10004	yok	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
453	Alexandre Dumas	Kanlı İntikam	Mehmed Süleyman Avanzade	Tefeyyüz kütüphanesi romanları 1. kitap	yok	İst. Kader Mtbs.	görülmedi	görülmedi	44 s.	cinai	görülmedi.	görülmedi.	2/10043	yok	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
454	yok	Galebe-i Taassub	Süleyman Tevfik (Özzorluoğlu)	Engizisyon Mezalimi 8. kitap	yok	İst. Meşrutiyet Mtbs.	görülmedi	görülmedi	125 s.	cinai	görülmedi.	görülmedi.	2/6023	yok	Bu kitap görülmüdi.		Fransızca
455	Jules Marie	Bir Tabibin Cinayetleri	İbrahim Hikmet	yok	yok	yok	yok	yok	534 s.	cinai	yok	yok	1/2414	A.K.:K. 2740			Fransızca

1860-1901 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Romanların Listesi

	Yazar Adı	Kitap Adı	Çevirmen	Dizi Adı	Baskı Yılı	Baskı Yeri	Dipnot	Resimler	Sayfa	Konusu	Ön-söz	Son Söz	Özege Kataloğu	Kütüphane No	Özel Not	Edebi Mektebi	Tercüme dili
456	Le Sage	Gil Blas Santilla'nın Següzeşti	Ahmed Vefik Paşa	yok	yok	İst. Karabet ve Kasbar Mtbs.	görülmedi	görülmedi	111 s.	macera	görülmedi	görülmedi	yok	.....	Özege'de bu isimde bir kitap kayıtlı değil. Bu bilgiler Sıddıka Dilek Yalçın'ın 1998'de hazırlanmış 19. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman isimli yayınlanmamış doktora tezinden alındı.		Fransızca
457	yok	Gorjon yahut Tiyatrocular Muaşakası	Ahmed Arifi	Tefrika-i Şafak hikaye kısmı aded 1			var	yok	26 s.(Gorjon'un sonu)	aşk	yok	yok	Özege'de bu isimde bir kitap yok.	A.K.=O.1387			Fransızca

EK 4**1901–1928 YILLARI ARASINDA TERCÜME EDİLMİŞ ROMANLARIN
LİSTESİ**

Bu bölümde 1901-1928 yılları arasında çevrilmiş ve bizim yazar ya da dizi adlarından roman olduğunu tahmin ettiğimiz eserler Seyfeddin Özege Kataloğu'ndaki numaraları ve bilgileriyle yazar adlarına göre alfabetik olarak sıralı verilmiştir. Bu eserleri göremediğimiz için haklarında ayrıntılı yorumlarda bulunamadık.

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEGE KATALOG NUMARASI
1	Abbé Prévost	Hasan Bedreddin	"Manon Lesko"	yok	1339 (1923)	İst. Orhaniye Mtbs.	234+5 s.	III / 12203
2	Abel Hermant	Osman Galib (takma adıyla Mahmud Sadık)	"Edi ve Pedi"	yok	1323 (1905)	İst. Matbaa-i Ahmed İhsan	140 s.	I / 4587
3	Alexandre Dumas	Ahmed Atâ	"Kadınlar Muharebesi"	yok	1330 (1914)	İst. Tevsi-i Tıbaat Mtbs.	400 s.	II / 9862
4	Alexandre Dumas Fils	Halil Necati	"Para ve Aşk"	yok	1336 / 1918	İst. Evkaf Mtbs.	100+1 s.	III / 16141
5	Alexandre Dumas Fils	M. Vasıf	La Dam O Kamelya	Tefeyyüz kitabhanesi romanlarından aded: 1	1327(1911)	İst. Artin Asaduryan ve Mahdumları Mtbs.	400 s.	III/11543
6	Alexandre Dumas fils	Âdil Namî	"Gümüş Kutu Hikâyeleri (İlk hikâye: Sezar'ın yahut isprizme ile âtisi keşf edilen bir kadının sergüzeşti)	yok	1326 (1910)	İst. Matbaa-i Arşak Garoyan	144 s.	II / 6455
7	Alexandre Dumas fils	M. Vasıf	"Lâ Dam O Kamelya" - Resimli	Tefeyyüz kitabhanesi romanlarından Aded: 1	1327 (1911)	İst. Artin Asaduryan ve mahdumları Mtbs.	400 s.	III / 11543
8	Alexandre Dumas Fils	R. Adil	"Metres Hayatı"	Cemiyet kütüphanesinin edebî hikâye serisi 1. Dosya	1328 (1912)	İst. Ruşen Mtbs.	77 s.	III / 13343
9	Alexandre Dumas Fils	Siret Tevfik	"Dört Kadın - Bir Papağan"	yok	1918	İst. Kadınlar Dünyası Mtbs.	170 s.	I / 4383
10	Alexandre Dumas Fils	Mehmed Süleyman Avanzade	"Monte Kırsto"	yok	1327/1328 (1911/1912) - 1328 (1912)	İst. Matbaa-i Jırayır ve Keteon - Matbaa-i Keteon Bedrosyan	1. Cild: 240 s. , 2. Cild: 242-478 , 3. Cild: 482-704 , 4. Cild: 706-928 , 5. Cild: 930-1136 , 6. Cild: 1140-1308+1	III / 13849

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
11	Alexandre Dumas Fils	R. Adil	"Âşıkâne Mektuplar"	C emiyet kütüphanesinin edebî hikayeleri 2. kitab	1328 (1912)	İst. Müşterek ül-Menfaa Osmanlı Şirketi Mtbs.	109 s.	I /
12	Alexandre Dumas Fils	F. M.	"Üç Silahşor"	yok	1331 / 1915	İst. Mesai Mtbs.	298 s.	V / 22356
13	Alise Bernd	Hüseyin Besim	"Milyoner'in Seyahati"	yok	1334 (1918)	İst. Kader Mtbs.	190 s.	III / 13665
14	Allan Dickson	Sadri	"Melburn Cinayeti"	yok	1326 (1910)	İst. Yeni Osmanlı Mtbs.	40 s.	III / 12977
15	Alphonse Daudet	Mebrure Hurşid	"Niçin Beni Aldattın?"		1928	İst.	341+11 s.	III / 15469
16	Amis Le Fleuvre	Vedide Baha(Pars)	"Ali'nin Düğmesi"	Himâye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı: 13	1928	İst. Resimli ay Mtbs.	75+4 s.	I / 424
17	Anatole France	İsmail Müştak (Mayakon)	"İlahlar Kana Susamışlar"	Ölmez eserler Külliyyatından	1340 (1924)	İst. Tanin Mtbs.		II / 8695
18	Andre Armandi	Ahmed İhsan	"Rapa-Novi Adası"	yok	1928	İst. Ahmed İhsan Mtbs.	208 s.	IV / 16498
19	André Lori	yok	"Altın Madenlerinde"	yok	1322 (1904)	İst. Mihran Mtbs.	454 s.	I / 561
20	André Theuriet	Mehmed Recai	"Hanımeli"	yok	1330 (1914)	İst. Mesai Mtbs.	87 s.	II / 6803
21	Arkadi Avereçenko	Vâ(lâ) Nu(reddin)	"Aşk Nizamnâmesinin Yedi Maddesi"	Haftalık Mecmua Neşriyat: 6	1927	İst. Cumhuriyet Mtbs.	48 s.	I / 1204
22	Arnould Galopin	Mehmed Sedad	"Tenebra"	yok	1331 / 1915	İst. Şems Mtbs.		IV / 20454
23	Berbardine de Saint Pierre	Zeyneb Sünbül	"Bir Küçük Seyahatnâme"	Yok	1322 (1904)	İst. Nişan Berberyan Mtbs.	94 s.	I / 2355
24	Bernhard Kellerman	Hasan Bedreddin Bedrizade	"Tünel"	Yok	1334 / 1918	İst. Tanin Mtbs.	64 s.	IV / 21379
25	Bilito	Recai Zade Ercümend - Ekrem Talu	"Kızlar Arasında"	Yok	1331 (1913)	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı	23 s.	II / 10804
26	Byron	Arif Cemil	"Don Juan"	Yok	1330/1914	İst. Sancakçıyan Mtbs.	307 s.	I / 4348

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
27	Casanova de Seingalt	Hasan Bedreddin	"Kazanova'nın Sergüzeştleri"	Yok	1922	İst. Akşam Teşebbüs Mtbs.	1. Cild: 1-400 S., 2.Cild: 401-810 3.Cild: 811-1210 4. Cild: 1211-1594	II / 10495
28	Catulle Mendes	Ali Nusret	"Bir Sergüzeşt-i Hunin"	Muhtar Halid kitabhanesi külliyatı Mütercem Romanlar kısmı Aded: 2	1326 (1910)	İst. Tanin Mtbs.	152 s.	I / 2399
29	Catulle Mendes	Reşad Nedim	"Genç Kızlar"	Yok	1919	İst. Kader Mtbs.	112 s.	II / 6164
30	Charles Foley	Hasan Bedreddin	"Ölgün Sular Faciası"	Bedrizade Kütüphanesi: Asrî Romanlar	1922	İst. Akşam - Teşebbüs Mtbs.	135 s.	III / 16074
31	Charles Loran	Siret Tevfik	"İmparatorun Casusu"	Kadınlar dünyası gazetesini tefrikalarından - Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanlarından	1334 (1918)	İst. Kadınlar Dünyası Mtbs.	160 s.	II / 9104
32	Charles Mérouvel	Mehmed Sedad	"Sevda Dolabı"	Yok	1331 / 1915	İst. Mesai Mtbs.	422+2 s.	IV / 17856
33	Charlotte Primm	Ahmed Emin Yalman	"Muhabbet Köprüsü 1"	Vakit neşriyatı: 1	1336 (1920)	İst. Vakit Mtbs.	176 s.	III / 14023
34	Chateaubriand	Kadri Mesud	"Son Safha" - Son Endülüs Şehzadesi	Yok	1329 / 1913	Trabzon ikbâl Mtbs.	64 s.	IV / 18217
35	Ciovanni Verga	Fuad Samih	"Yırtıcı Kadın"	Yok	1336 / 1920	İst. İfham Mtbs	204 s.	V / 23444
36	Conan Doyle	A. Rıza	"Girenc Manastırı Meselesi"	Şarlok Holmes'in Avdeti, 3. Kitap	1328 (1912)	İst. Matbaa-i Kader	69-99 s.	II / 6207
37	Conan Doyle	A. Rıza	"Kara Peter Meselesi"	Şarlok Holmes'in Avdeti, 4. Kitap	1328 (1912)	İst. Matbaa-i Kader	100-131 s.	II / 10166
38	Conan Doyle	F. Hüsni	"Rey Keyt Cinayeti"	Şarlok Holmes'in maceraları, 1. kitap		İst. Kader Mtbs.	32 s.	IV / 16836
39	Conan Doyle	M Kemaleddin	"Siyah Mantolular"	Meşhur polis hafiyesi Şarlok Holmes	1341 / 1925	İst. Sühulet Mtbs.	23 s.	IV / 18150

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
40	Conan Doyle	Süleyman Tevfik	"Şarlok Holmes" (Mak Karney cinayeti - zengin dilenci - Halanın milyonları - Prensın elmasları)	yok	1333 / 1917	İst. Kader Mtbs.	188 s.	IV / 18646
41	Conan Doyle	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Tek Bir Mürekkeb Damlası"	Şarlok Holmes'in gizli dosyaları 14. Dosya ikbâl kütüphanesinin meşhur hikâyelerinden	1328 / 1912	İst. Sancakçıyan Mtbs.	124+2 s.	IV / 20296
42	Conan Doyle	Rami Talat - Kemal Süleyman	"Gümüş Alın"	Meşhur polis hafiyesi Şarlok Holmes'in hatıratı		İst. Orhaniye Mtbs.	53+3 s.	V / 24611
43	Conan Doyle	A. Rıza	"Boş Hane"	Şarlok Holmes'in avdeti (serisi):1	1328 / 1912	İst. Matbaa-i Kader	29 s.	I / 2553
44	Conan Doyle	A. Enver	"Baskervillerin Köpeği"	yok	1325 (1909)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	138 s.	I / 1694
45	Conan Doyle	A. Rıza	"İkinci Leke"	Şarlok Holmes'in avdeti 2. kitab	1328 (1912)	İst. Matbaa-i Kader	32 - 68 s.	II / 8642
46	Conan Doyle	A. Enver	"Mağaza Sârikleri"	Şarlok Holmes (serisinden) Tercüman-ı hakikatin küçük roman kütüphanesi Aded: 2	1325(1909)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	136 s.	III / 11895
47	Conan Doyle	Hasan Bedreddin	"Mukavva Kutu"	yok	1921	İst. Mahmud Bey Mtbs.	44 s.	III / 14381
48	Corci Zeydan	Hasan Bedreddin	"ABBASE"	yok	1339 - 1342 (1923)	İst. Orhaniye Mtbs.	302 s.	I / 2
49	Corci Zeydan	Zeki Magamez	"Cihan Hatun" Fergane Güzeli	yok	1927	İst. İkdam Mtbs.	450 s.	I / 3039
50	Çing - Ki - Tung	Mehmed Zeki	"Deniz Kızı" - suda yaşayan bir aşk	yok				

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
51	Daniel Defoe	Halil Hamid	"Robenson Krüzoe Hâlf Adada"	yok	1332 / 1916	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	16 s.	IV / 17030
52	Daniel Lesueur	Ahmed Rasim	"Madam Hardiper"	yok	1321 (1903)	İst. Mihran Mtbs.	202 s.	III / 11872
53	Dvpurbrvn - Alphonse Daudet	Süheyl Nijad - Reşad Nedim	yok	Gençlik hikâyeleri edebî seri: 1	1336 (1920)	İst.	44+3 s.	I / 1608
54	Dvpvi Mazvel	A. B. Antuvan	"Kurtlar Mucizesi"	yok	1341 (1925)	İst. Fratelli Haym Kağıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi	16 s.	II / 11338
55	Edmond Demolins	Nafi' Atuf (Kansu)	"Yeni Mektebde"	Sa'y ve tettebbu kütüphanesi 1. kitab	1328 / 1912	Edirne Yuda Razon mtbs.	32 s.	V / 23160
56	Edmond Laoust	Ali Saim	"Demir Maske"	yok	1325 / 1910	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı	Cüz 1-7, 779 s.	I / 3741
57	Edmondo Amicis	İbrahim Alaaddin (Gövsâ)	"Çocuk Kalbi"	Neşreden: Sühulet kitaphanesi Semih Lutfi	1926	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	363+5 s.	I / 3401
58	Edward Everett Hail	yok	"Vatansız dam"	Resimli ay neşriyatı on kuruşa bir kitab 16. kitab - Maarif vekaleti halk terbiye şubesi no. 5	1927 - 1928	İst. Resimli ay mtbs.	44+19 - 62 s.	V / 22564
59	Edward Vuluser Lytton	Mehmed Enisi (Yalkı)	"Pompei'nin Son Günleri"	Neşreden: Dar üş-Şafaka kütüphanesi Hüseyin Hüsnî (Resimli)	1332 / 1916	İst. Nefaset Mtbs.	112 s.	III / 16398
60	Emile Eduard	Heyet	"Naciye"	yok	1328 (1912)	İst. Manzume-i Efkâr Mtbs.	143 s.	III / 15056
61	Emile Faguet	Şehabeddin Süleyman	"Aşk"	Külliyat-ı kütüphane-i Mümtaz Aded:1	1327 (1911)	İst. Şant Mtbs.	85 s.	I / 1185
62	Emile Zola	Süleyman Tevfik	"Sayfiyede Bir Muaşaka"	Kitaphane-i Sudi'nin edebî romanlarından	1919	İst. Hukuk Mtbs.	39 s.	IV / 17603
63	Emile Zola	Sadri	"Tuğyân"	yok	1335 / 1919	İst. Kader Mtbs.	72 s.	IV / 21223

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
64	Emile Zola	Mehmed Fahri	"Jan Gurdan"	Hayat-ı hakikiye sahnelerinden	1328 (1912)	İst. Müşterek ül-menfaa Osmanlı Mtbs.	132 s.	II / 9719
65	Emile Zola	Reşat Nedim	"Kadın İstemezse"	Yok	1335 / 1919	İst. Hilâl Mtbs.	80 s.	II / 9835
66	Emile Zola	Fuad İzzet	"Madlen Fera"	Yok	1330 (1914)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	16 s.	III / 11893
67	Emile Zola	Bürhaneddin (Tepsi)	"Maktel"	Yok	1330 (1914)	İst. Tevsi-i Tıbaat Mtbs.	245 s.	III / 12041
68	Emile Zola	A. Sahib	"Nana"	Yok	1327/1911	İst. Şems Mtbs.	388	III / 15129
69	Emile Zola	İsmail Müştak (Mayakon)	"Assommuvar"	Tanin Gazetesi ilavesi	1923	İst. Tanin Mtbs.	456 s.	I / 1044
70	Emile Zola	İsmail Müştak (Mayakon)	"Assommuvar" (Assommoir)	Yok	1923	İst. Tanin Mtbs.	456 s.	V / 24043
71	Ernest Daudet	Hüseyin	"La Baron Amolti"	Malumat kütüphanesi	1321 (1903)	İst. Tahir Bey Mtbs.	96 s.	II / 11539
72	Etel King	M. Subhi	"Meşhur Bir Polis"	Kütüphane-i Sudi'nin zabıta romanlarından	1334	İst. Kadınlar Dünyası mtbs.	38 s.	III / 13292
73	Etel King'in sergüzeştlerinden	Mehmed Süleyman Avanzade	"Mavi Parmaklar Yahut Kanlı Hayâl"	Meşhur hikâyeler külliyyatı 2. kitab	1338 / 1919	İst. Evkaf Mtbs.	16 s.	III / 12328
74	F. Schiller	Ali Hüseyin zade	"Kefalet Yahut Vefadar Dostlar"	Kütüphane-i füyuzât Aded: 1	1923	İst. Kader Mtbs.	24 s.	II / 10508
75	Feval F.	Ebu Sedad	"Serseri Kadın"	Tercüman-ı hakikat gazetesinin küçük hikayeleri No.2	1320 / 1902	İst. (Tercüman-ı Hakikat Mtbs.)	104 s.	IV / 17828
76	Frank Nohen		Musavver iki Palyaço Yahut Futit ile Şokola	Yok	yok	İst. Asır Mtbs.	62 s.	III/14451
77	Fransis Hacsin Burnet	M. Zekeriya (Sertel)	"Sârâ"	Türkiye himaye-i etfal cemiyeti çocuk külliyyatı 9. Kitab	1928	İst. Resimli ay Mtbs. Türk limited şirketi	61 s.	IV / 17548
78	Fredrik Bote	Osman Nurullah	"Öksüz Kız"	Neşreden: Sada-yı Hak Kütüphanesi	1340 / 1924	İzmir Ahenk Mtbs.	80 s.	III / 16066

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEGE KATALOG NUMARASI
79	Gaston Carville	Sadri	"Döşemeci"	Yok	1323 / 1905	İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	28 s.	I / 4392
80	Gaston Leroux	A. R.	"Gılandiye Cinayeti"	Yok	1325 (1909)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	156 s.	II / 6205
81	Gaston Leroux	Ahmed R ıza Rodoslu	"Sarı Odanın Esrarı"	Yok	1338 / 1922	İst. -	191 s.	IV / 17582
82	Gaston Leroux	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Haydutlar Kralı"	Yok	1328 / 1330 (1912)	İst. Şems Mtbs.	384 s.	II / 7139
83	Gaston Leroux	Hasan Bedreddin	"Çalınmış Gönül"	Yok	1920	İst. Keteon Mtbs.	128 s.	I / 3227
84	Gaston Leroux	Hasan Bedreddin - Süleyman Tevfik	"Ateşler İçinde"	Yok	1338 / 1340 (1922)	İst. Evkaf Mtbs.	378+1 s.	I / 1244
85	Gaston René	Hasan Merzuk (Takma adıyla Hasan Bedreddin)	"Kızıl Maskenin Esrarı"	Kader Mtbs. Roman külliyatı 1. kitab	1329 (1913)	İst. Kader Mtbs.	226 s.	II / 10794
86	Georges Ohnet	Ziya Balcı	"Piyer'in Ruhü"	Yok	1920		292 s.	III / 16341
87	Gerdiner	Belkıs Sami	"Hazret-i Yusuf Çoban, Köle, Hükümdar" (Tevratdan bir facia-ı ihtiras)	Amerikan misyoner heyeti	1923	İst.	84 s.	II / 7240
88	Gıyaseddin En--Nakkaş	İsmail Âsım	"Acaib ül-Lataif"	Neşreden: Ali Emiri	1331 (1913)	İst. Kader Mtbs.	48 s.	I / 31
89	Goethe	Hasan Bedreddin	"Minyon"	Minyonun düğünü adlı bir zeyli vardır	1329 (1913)	İst. Mihran Mtbs.	1. Cild: 512 s. - 2. Cild: 311 s.	III / 13687
90	Goethe	Hasan Bedreddin	"Minyonun Düğünü"	Minyon adlı romanın zeylidir.	1332 (1916)	İst. Sabah Mtbs.	516 s.	III / 13688
91	Goethe	Kemaleddin - Vedad Örfi (Bengü)	"Verter"	Cihan kitabhanesi meşâhir-i âsâr külliyatı Aded: 2	1339 / 1341 (1923)	İst. Cihan biraderler mtbs.	285+3 s.	V / 22675
92	Goethe	Ali Kâmi (Akyüz)	"Verter"	Kütüphane-i ictihad 37. kitab	1329 / 1913	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekası	216 s.	V / 22674
93	Goron	Mehmed Süleyman Avanzade	"Masum Kız" - Esrarengiz Paket	Yok	1333 (1917)	İst. Kader Mtbs.	175 s.	III / 12288

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
94	Grigori Petrof	Ali Haydar (Taner)	"Mefkûreci Muallim"		1928	İst. Marifet Mtbs.	80 s.	III / 12699
95	Grigory Petrof	Ali Haydar (Taner)	"Beyaz Zambaklar Memleketinde"	Yok	1928	İst. Marifet Mtbs.	143+1 s.	I / 1934
96	Grimm Kardeşler	Ş.N.E.	"Tatlı Masallar"	yok	1340 / 1924	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	No.1: 40 s. - No. 2: 32 s.	IV / 20113
97	Grimm's	Sabiha Zekeriya (Sertel)	"Peri Masalları"	Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti Çocuk Külliyyatı: 8, Resimli	1928	İst. Resimli Ay Mtbs. Türk Limited Şirketi	143+1 s.	III / 16227
98	Guglielmo Ferrero	Nurullah Atâ (Ataç)	"Mazi ile Âti Arasında"	Hakimiyet-i milliye kütüphanesi: 2	1926	Ankara hakimiyet-i milliye mtbs.	82 s.	III / 12345
99	Guy Chantepleure	Rezan Emin (Yalman)	"Peri Kızı"	Vatan Gazetesi neşriyatından	1341 / 1925	İst. Vatan Mtbs.	274 s.	III / 16225
100	Guy de Maupassant	Muhiddin	"Ölüm Kadar Metin"	yok	1326 / 1910	İst. Tanin Mtbs.	4+461 s.	III / 16086
101	Guy de Maupassant	M. B.	"Saç Örgüsü"	yok	1328 / 1912	İst. Mesai Mtbs.	33+1 s.	IV / 17237
102	Guy de Moupassant	Rıza Hidayet	"Horla"	yok	1327 (1911)	Samsun Matbaa-i Cemil	66 s.	II / 7703
103	Guy de Moupassant	E.K.R	"Bir Hayat"	yok	1326 (1910)	İst. Müşterek ül-Menfaa Osmanlı Şirketi Mtbs.	200+1+10+2 s.	I / 2312
104	Guy de Moupassant	R. Adil	"Cilve-i Hayat"	Cemiyet kütüphanesinin edebî hikayeleri 5	1328 (1912)	İst. Yeni Osmanlı Mtbs.	168 s.	I / 3057
105	H. Ranbold	Fuad Talat	"Londra Cinayetleri"	yok	1326 (1910)	İst. Hilâl Mtbs.	1. Cild: 168 s. - 2. Cild	III / 11738
106	Haig Douglas	Hüsameddin	"Som Taarruzu"	yok	1333 / 1917	İst. Matbaa-i âmire	56 s.	IV / 18199
107	Hector Malot	Mehmed Cemil	"Güzel Madam Donis (Dionis)"	yok	1326 (1910)	İst. Müşterekül-menfaa Osmanlı şirketi Mtbs.	192 s.	II / 6505
108	Helmut Von Moke	Şerafeddin Nişli	"Ayşe"	yok	1332 (1916)	İst. Matbaa-i Askeriye	70 s.	I / 1409
109	Helmut Von Moke	Şerefeddin	"Emden"	yok	1332 (1916)	İst. Matbaa-i Askeriye	80 s.	I / 4818
110	Henrik Sienkiewitz	Galib Hasib	"İki Bakkal"	yok	1321 (1903)	İst. Tahir Bey Mtbs.	32 s.	II / 8577
111	Henry Houssaye	M. Vahid	"İleri"	Neşreden: Kitaphane-i İslâm ve askeri İbrahim Hilmi	1327 / 1911	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı	16 s.	II / 8742

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
112	Herbert N. Gasson	Mübahat	"Muvaffakiyet ve hayatın zevki"	Yok	1928	İst. İktisad Mtbs.	94 s.	III / 14544
113	Hirisantos Tomaidis	Selim Hüsnü	"Hak Zayi Olmaz"	yok	1328 (1912)	İst. Selânik Mtbs.	99 s.	II / 6619
114	İvan Tourguenief	Mişel Mihailof - Yahya Ferid	"Muzaffer Aşk Nağmesi"	Neşreden:Halk kütüphanesi sahibi Abdül'aziz	1340 (1924)	İst. Karabet Mtbs.	52 s.	III / 14557
115	İvan Tourgueniev	Abdullah Zühdü	"Âb-1 Nevbahar"	yok	1321 (1903)	İst. İkdâm Mtbs.	370 s.	I / 1
116	Jacques Lefort	Süleyman Tevfik	"Ahlâk Düşünü"	yok	1922	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	160 s.	I / 237
117	Jak Lermon	Esmâ Zafir	"Sevgili Arkadaşım"	yok	1343 / 1924	İst. Orhaniye Mtbs.	182 s.	İv / 17879
118	Jan Mvre Madam Şarl Bigo	Remzi Oğuz Arık fakih oğullarından	"Küçük Borçlu"	Terbiyevî hikayeler Aded: 1	1926	İst. Cihan Mtbs.	111 s.	II / 11388
119	Jean Irmen	İbrahim Alaaddin (Gövsâ)	"Otuz Yaşından Sonra Herkes Neler Bilmeli?"	Resimli Gazete neşriyatından	1341 / 1925	İst. Tanin Mtbs.	32 s.	III / 16056
120	Jean Rameau	Mustafa Refik	"Madmazel Jozet"	yok	1320 (1902)	İst. Tercüman-ı Hakikat mtbs.	495 s.	III / 11891
121	Jerome	Mustafa Kemal	"Bir Seyahat Jurnalı"	Meziyyet kütüphanesi Aded: 5	1325 (1909)	İst. Matbaa-i Bahriye	87 s.	I / 2402
122	Johanna Spyri	(Balaban), Mustafa Rahmi	"Altın Çiftlik"	TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti neşriyatından : 41 Çocuklar kütüphanesi: 3	1339 / 1923	İst. Matbaa-i Amire	35+1 s.	I / 543
123	Johanna Spyri	Sabiha Zekeriya (Sertel)	"Keçi Çobanı"	Himâye-i Etfâl Cemiyeti Çocuk külliyyatı 12. kitab	1928	İst. Resimli Ay Mtbs.	48 s.	II / 10503
124	John Riskin	yok	"Altın Nehir Hükümdarı yahut Kara Kardeşler"	yok	1922	İst. Agob Matyosyan Mtbs.	47 s.	I / 563

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
125	Jonathan Swift	yok	"Cüceler Memleketinde"	Resimli Ay neşriyatından on kuruşa bir kitab: 17	1927	İst. Resimli Ay Mtbs.	58+5 s.	I / 3192
126	Jules Bojuvan	Hasan Merzuk (Takma adıyla Hasan Bedreddin)	"Cinayet Yuvası"	Meşhur romanlar kütüphanesi	1328 (1912)	İst. Necm-i İstikbal Mtbs.	447 s.	I / 3068
127	Jules de Gastyn	Hasan Bedreddin	"Zavallı Kızlar"	Yok	1339 / 1342 (1923)	İst. Orhaniye Mtbs.	303 s.	V / 23650
128	Jules Lermina	Mehmed Süleyman Avanzade	"Lord Hop"	yok	1329 (1913)	İst. Matbaa-i Cihan	438 s.	III / 11748
129	Jules Lermina	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Monte Kristo'nun Oğlu"	yok	1331 (1915)	İst. Şems mtbs.	542 s.	III / 13850
130	Jules Mary	Yok	"Sefil Çocuklar" Musavver	yok	1325 / 1909	İst. Asır Mtbs.	152 s.	IV / 17679
131	Jules Mary	İbrahim Hikmet	"Bir Tabibin Cinayetleri"	yok	yok	yok	1335 s.	I / 2414
132	Jules Verne	Mahmud Kenan	"İnatçı Kahraman Ağa"	yok	1331 (1915)	İst. Kitabcı Arakel Mtbs.	485 s.	II / 9120
133	Jules Verne	Faik Sabri (Duran)	"Onbeş Yaşında Bir Kaptan"	Yok	1325 / 1909	İst. Asır Mtbs.	300 s.	III / 15672
134	Jules Verne	Yok	"Ay'a Seyahat"	Resimli Ay Neşriyatı, On kuruşa bir kitab	1927	İst. Resimli Ay Mtbs. Türk Limited Şirketi	52+9 s.	I / 1345
135	Jules Verne	Ahmed İhsan (Tokgöz)	"Antil Adalarına Seyahat"	Yok	1320 / 1902	İst. Ahmed İhsan ve Şürekası Mtbs.	285 s.	I / 866
136	Jules Verne	Ali Reşad	"Altın Volkanı"	Yok	1324 (1908)	İst. Mihran Mtbs.	430 s.	I / 566
137	Jules Verne	Faik Sabri (Duran)	"Buzlar Arasında Bir Kış"	Yok	1321 / 1903	İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	172 s.	I / 2697
138	K. Bassy	S (İsak) Ferid	"İntikam"	Yok	1330 (1914)	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekası	1280 s.	II / 9276
139	Karlos	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Napolyon'un Oğlu"	Yok	1330 / 1914	İst. El-hilâl Mtbs.	143 s.	III / 15142
140	Katarina Grin	Mahmud Sadık	"Milyoner Çocuk"	Yok	1326 (1910)	İst. Mihran Mtbs.	267 s.	III / 13663

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
141	Kerdiner	S.E.	"Komşum Kimdir"	Yok	1924	İst.	40 s.	II / 11116
142	Kirkor Zührab	Diran Kelekyan	"Hayat Olduğu Gibi"	Yok	1329 (1913)	İst. Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi	190 s.	II / 7088
143	Klod Lemetri	Mehmed Süleyman Avanzade	"Çalgıcı Kız"	Yok	1336 / 1920	İst. Evkaf Mtbs.	32 s.	I / 3221
144	L. F. Perkins	M. Zekeriya (Sertel)	"Hollandalı İkizler"	Himaye-i etfal cemiyet çocuk külliyyatı: 7	1928	İst. Resimli Ay Mtbs. Türk Limited Şirketi	118+1 s.	II / 7700
145	L. Tolstoy	Yusuf Rıza	"Hacı Murad"	Yok	1329 (1913)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	256 s.	II / 6547
146	L. Tolstoy	Ali Fuad	"Hiddet"	Rus meşâhir-i hukemasından Tolstoy'un âsârından: 5	1340 / 1342 (1924)	İst. Cihan Mtbs.	31 s.	II / 7488
147	L. Tolstoy	H. Hüsnü	"İsviçreli Aile Robensonü"	Yok	1325 (1909)	İst. İkdâm Mtbs.	67 s.	II / 9515
148	La Baronne Vvyl	Hüseyin	"Jozet"	Malumat kütüphanesi	1321 (1903)	İst. Tahir Bey Mtbs.	104 s.	II / 9781
149	La Fontaine	Mehmed Ali	"Çocuklarımıza LaFonten Hikayeleri"	Terbiyevi hikayeler 2. kitab -				
150	La Vicontesse Segur	Midhat Sadullah (Sander)	"Bir Eşeğin Hatıratı"	Yok	1926	İst. Amidi Mtbs.	252+2 s.i	I / 2281
151	Le Sage	Süleyman Tevfik El-Hüseyini	"Topal Şeytan"	Yok	1328 / 1912	İst. Artin Asaduryan ve mahdumları Mtbs.	207 s.	IV / 21099
152	Lemannier	Server Bedi (Takma adıyla Peyami Safa)	"Üç Kardeş"	Kitabhane-i Sudi'nin edebî roman koleksiyonu	1334 / 1918	İst. Müdafaa Mtbs.	58 s.	V / 22343
153	Leon Cahun	Mehmed Subhi	"Yeniçeri Hasan"	Yok	1328 / 1912	İst. Mürettibin-i Osmaniye Mtbs.	374 s.	V / 23385

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
154	Leon Tolstoi	Raif Necdet (Kastelli) - Sadık Naci	"Anna Karenin"	Yok	1328 (1912)	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekası	1. cild: 320 s., 2. cild: 322 - 683+5, 3. cild: 691 - 1023, 4. cild: 1026-1342	I / 856
155	Leon Tolstoi	Ali Fuad	"Adem-i Müsavat"	Yok	1343 (1927)	İst. Cihan Mtbs.	24 s.	I / 103
156	Leon Tolstoi	Raif Necdet (Kastelli)	"Bir İzdivacın Romanı"	Yok	1326 (1910) - 2. Bas: 1926	İst. Şant Mtbs. - 2. Bas.: İst. Orhaniye Mtbs.	186 - 2. bas.: 149 s.	I / 2328
157	Leon Tolstoi	Ali Fuad	"Vicdan"	Cihan kütüphanesi neşriyatından Tolstoy'un asârından Aded: 9	1343 / 1927	İst. Cihan Mtbs.	31 s.	V / 22713
158	Leon Tolstoy	Orhan Nüzhet	"Aşk ve İhânet" "Serj Baba"	Neşreden: Sühulet Kütüphanesi	1337 (1921)	İst. Matbaa-i Orhaniye	80 s.	I / 1210
159	Leon Tolstoy	Baha Tevfik	"Bas-i Badelmevt"	Sada-yı millet ktphs.: 1	1325 (1909)	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	167 s.	I / 1691
160	Leon Tolstoy	H. Hüsnü	"Kafkasya'da Bir Esir"	Yok	1325 (1909)	İst. İkdâm Mtbs.	55+16 s.	II / 9907
161	Leon Tolstoy	İsmail Münir	"Facia-i Aşk ve İzdivac"	Neşreden: Sühulet Kütüphanesi	1919	İst. Kader mtbs.	131+1 s.	I / 5360
162	Léon Tolstoy	Ali Fuad	"Muhabbet"	Rus meşâhir-i hükemasından Tolstoy'un âsârından:6 - Neşreden: Cihan kitabhanesi	1340 / 1342 (1924)	İst. Cihan Mtbs.	32 s.	III / 14020
163	Lillien Von Sren - Kohenhouzen	Hakkı Muhlis Necmeddin	"Avcı"	Yok	1339 (1923)	İst. Matbaa-i Askeriye	86+4 s.	I / 1268
164	M. D. Berlitz	Orhan Salahaddin	"Berliç Usulü Üzere Musavver Hikâyeler" - Birinci Kitap	Yok	1912	İst. Matbaa-i Artin Asaduryan ve Mahdumları	88+2 s.	I / 1864

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEGE KATALOG NUMARASI
165	M. H. Ekster	Yok	"Dost yahut Düşman"	Yok	1337 / 1921	İzmir Marifet Mtbs.	45 s.	I / 4370
166	Madame Azizé de Rochebrune	Mahmud Sadık	"Dilber Ketî" - Mesaib-i İslâm	Yok	1332 / 1916	İst. Sabah gazetesi	144 s.	V / 24372
167	Marcel Alen	Hasan Bedreddin	"Melekler - İblisler"	Yok	1. Cild: 1925 - 2. Cid: 1926	1. Cild: Ay Mtbs. - 2. Cild: Teşebbüs Mtbs.	1. Cild Resimli: 319 s. - 2.Cild Resimli: 323 s.	III / 12982
168	Marcel Allen - Piyer Sövestr	Mehmed Sedad	"Müdhiş Bir Ölü"	Fantoma 3. kitab	1328 / 1331 (1912)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	249+7 s.	III / 14631
169	Marcel Prévost	Abdülfeyyaz Refik"	"Kadın Hisleri"	yok	1329 (1913)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	31 s.	II / 9833
170	Marcel Prévot	Ali Kemal	"Yeni Kadın Mektupları"	Muhtar Halid külliyyatı Mütercim kısım 3. kitab	1330 / 1914	İst. Teshil-i Tıbaat mtbs.	152 s.	V / 23103
171	Maria Montessoria	Mustafa Rahmi Balaban	"Çocuklar Evi"	TBMM Hükümeti Maarif vekâleti neşriyatından Aded: 28	1339 / 1342 (1923)	İst. Matbaa-i Amire	165 s.	I / 3422
172	Marie Anne de Bovet	Süleyman Tevfik	"Zevcenî Gözet"	yok	1327 / 1911	İst. Meşrutiyet kitabhane ve Mtbs.	245 s.	V / 23712
173	Mark Tusain (Samuel Langhorne Clemens)	P.K.	"Bir Milyon Liralık Bono"	yok	1333 / 1917	İst. Matbaa-i Orhaniye	44 s.	I / 2366
174	Mark Tusain (Takama adıyla Langhorne Clemens)	Mehmed Halid	"Morg Sokağı Cinayeti"	yok	1320 (1902)	İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	64 s.	III / 13852
175	Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens)	Mehmed Halid	"25 Milyonluk Banknot"	yok	1320 / 1902	İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	46 s.	V / 23449
176	Marko Mir	A. Nizami	"Bütün Esrar'a Vakıfım"	yok	1337 / 1921	İst. Zaman Mtbs.	9+140 s.	I / 2713

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
177	Marsel Allen	Hasan Bedreddin	"Yırtıcı Kadın"	yok	1337 / 1340 (1921)	İst. Evkaf Mtbs.	1. kitab Yırtıcı Kadın 159 s., 2.Kitab Sevda Yalanları 159 s., 3. kitab Aşk-ı menfur 160 s., 4. kitab Ölü Çehre 159 s., 5. kitab Feer-i sevda 160 s.	V / 23443
178	Mary Red	Ali Reşad	"Vilyam"	yok	1325 / 1909	İst. Mihran Mtbs.	189 s.	V / 22753
179	Mathild Serao	Faik Sabri (Duran)	"Mimi'nin Kalbi"	yok	1321 (1903)	İst. Hanımlara mahsus gazete mtbs.	24 s.	III / 13668
180	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"Ölüm Etrafında"	Arsen Lüpen'in esrarı, 6. kitab	1330 / 1914	İst. Keteon Bedrosyan Mtbs.	40 s.	III / 16084
181	Maurice Leblanc	Osman Tevfik	"Sarik Arsen Lüpen" - Aded:1 (Garib Yolcu - Kupa Yedilisi - Malaki Sayfiyesi)	Tercüman-ı hakikatin âsâr-ı muntahabe kütüphanesi Aded: 1	1325 / 1909	İst. Tercüman-ı hakikat Mtbs.	64 s.	IV / 17591
182	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"Şarlok Holmese Karşı Arsen Lüpen"	yok	1328 / 1912	İst. Müşterekülmenfaa Osmanlı şirketi Mtbs.	364 s.	IV / 18648
183	Maurice Leblanc	Fuad Samih	"Üç Göz"	Musavver küçük gazete külliyyatından	1335 / 1919	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	48 s.	V / 22338
184	Maurice Leblanc	Süleyman Tevfik	"Arsen Lüpen Hem Kibar Hem Hırsız"	yok	1333 (1917)	İst. Kader Mtbs.		I / 937
185	Maurice Leblanc	Pertev Şevket	"Arsen Lüpen'in Aşkı"	Dünyanın en kibar, en şık hırsız Arsen Lüpen'in harikulâde sergüzeştlerinden	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	56 s.	I / 938
186	Maurice Leblanc	Hasan Bedreddin	"Arsen Lüpen'in Sergüzeştleri"	Haftalık Mecmua Neşriyat: 2	1926	İst. Vatan Mtbs.	1+176 s.	I / 940

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
187	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"Arsen Lüpen'in Yeni Sergüzeşleri 813"	yok	1329 (1913)	İst. Müşterekülmenfaa Osmanlı şirketi Mtbs.	1. Kısım: 320 s. - 2. Kısım 323-667+4 s.	I / 941
188	Maurice Leblanc	Pertev Şevket	"Arsen Lüpen Kaplan Dişleri"	Kitaphâne-i Sûdi külliyyâtından	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	52 s.	I / 943
189	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"Güneş Oyunları"	Arsen Lüpen'in esrarı 1. kitab	1329 (1913)	İst. Müşterekülmenfaa Osmanlı Mtbs.	40 s.	II / 6468
190	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"İblisâne Bir Tuzak"	Arsen Lüpen'in esrarı 4. kitab	1329 (1913)	İst. Keteon - Bedrosyan Mtbs.	40 s.	II / 8355
191	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"Müdhiş Bir Cinayet"	Dünyanın en meşhur hırsız Arsen Lüpen'in vekayi-i harikul'adesinden	1329 (1913)	İst. Kanaat Kütüphanesi ve Mtbs.	31+1 s.	III / 14629
192	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"Nikâh Yüzüğü"	Arsen Lüpen'in esrarı 2. kitab	1329 / 1913	İst. Keteon - Bedrosyan Mtbs.	32 s.	III / 15486
193	Maurice Leblanc	Mehmed Ali	"Kırmızı İpekli Atkı"	Arsen Lüpen'in esrarı 5. kitab	1329 (1913)	İst. Keteon - Bedrosyan Mtbs.	42 s.	II / 10714
194	Maurice Leblanc	S. M.	"Arsen Lüpen Yeni Sergüzeşleri 813"	Yok	1328 (1912)	İst. Mürettibin-i Osmaniye Mtbs.	40 s.	I / 949
195	Maurice Leblanc	Osman Tevfik	"Sarik Arsen Lüpen" - Aded:2 (Bir milyon franklık ikramiye)	Tercüman-ı hakikatin âsâr-ı müntahabe kütüphanesi Aded: 2	1325 / 1909	İst. Tercüman-ı hakikat Mtbs.	29 s.	IV / 17592
196	Max Pemberton	Süreyya Sami zade	"Bir Hikâye-i İzdivac"	Yok	1333 (1917)	İst. Kader Mtbs.	24 s.	I / 2314
197	Maxime De Constant	N. Ferdi	"Bizans için Tarihi Roman"	Kitaphane-i Nusret aded: 3	1328 /1912	İst. Matbaa-i Kader	142+1 s.	I / 2471

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
198	Maxime Gorki	İsmail Müştak (Mayakon) - Muhyiddin	"Ana"	Yok	1327 (1911)	İst. Tanin Mtbs.	708 s.	I / 743
199	Maxime Gorki - Leon Tolstoy	Mehmed Emin Resûlzade	"Kadın - Ana"	Yok	1328 (1912)	İst. Nefaset Mtbs.	54 s.	II / 9821
200	Michel Zevaco	Fuad Vecdet	"Pardayyan-Fausta"	Yok	1328 / 1912	İst. Müşterekü'l-menfaa Osmanlı Şirketi Mtbs.	220 s.	III / 16148
201	Michel Zevaco	A. Zeki	Faüsta	Yok	1. cild: 1326(1910)- 2. cild: 1329(1913)	1. cild: İst. Manzume-i Efkar mtbs.-2. cild: İst. Arşak Garoyan Mtbs.	1. cild:608 s.-2. cild: 503 s.	I/5422
202	Michel Zevaco	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Macera-yı Aşk"	Yok	1326 / 1328 (1910)	İst. Şems mtbs.	404 s.	III / 11868
203	Michel Zevaco	Mehmed Halid	"Borjiya"	Yok	1325 - 1327	İst. Hilal Mtbs.	479 s.	I / 2524
204	Michel Zevaco	Kemaleddin Şükri	"Venedik Aşıkları"	Yok	1338 / 1341 (1922)	İst. Cihan biraderler mtbs.	1. cild: 205+3 s. , 2. cild: 209 - 382+2 s.	V / 22636
205	Michel Zevaco	Zeki	"Venedik Aşıkları"	Yok	1329 / 1913	İst. Müşterekülmenfaa Osmanlı şirketi Mtbs.	186+1 s.	V / 22635
206	Michel Zevaco	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Buridon"	Yok	1331 / 1915	İst. Şems Mtbs.	927 s.	I / 2663
207	Michel Zevaco	Karagöz tahrir heyeti	"Markiz Dö Pompadur"	Yok	1330 (1914)	İst. Nefaset Mtbs.	190 s.	III / 12261
208	Mood Lindsay	Mutia Sabri	"Masal Bahçesi"	Maarif vekâleti neşriyatından	1927	İst. Devlet Mtbs.	60 s.	III / 12276
209	Mood Lindsay	Mutia Sabri	"Anne Masalları"	Maarif Vekâleti neşriyatından	1927	İst. Devlet Mtbs.	100 s.	I / 857
210	Mourice Dekobro	(İskender Fahreddin Sertelli)	"Yataklı Vagonlar Mabudesi"	Yok	1926	İst. İkdâm Mtbs.	206 s.	V / 22894
211	Nicolai	Mehmed Nihad	"Gizli Kuvvetler"	Yok	1341 (1925)	İst. Matbaa-i askeriye - Matbaa-i Osmaniye	3+152 s.	II / 6256
212	Nikol Li	Halil Âli	"Jak'ın Sergüzeşti"	Sergüzeştler 1. kitab	1329 (1913)	İst. Selânîk Mtbs.	42 s.	II / 9714

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
213	Octove Mirbeau	Enis Avni (Akagündüz)	"Bir Oda Hizmetçisinin Ruznâmesi"	Yok	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	197 s.	I / 2375
214	Oscar Wilde	Şaziye Berrin	"Oskar Vayld'ın Masalları"	Yok	1927	İst. Yeni Mtbs.	75 s.	III / 15842
215	Oscar Wilde	Salih Zeki (Aktay)	"Bahtiyar Prens"	Yok	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	6+64 s.	I / 1597
216	Paul Bourget	Abdullah Zühdi	"Vade"	Yok	1324 / 1908	İst. Matbaa-i Ahmed İhsan	106 s.	V / 22452
217	Paul Bourget	İsmail Münir	"Kadın Kalbi"	Yok	1919	İst. Kader Mtbs.	24 s.	II / 9840
218	Paul Bourget	Ş. Necdet (Takma adıyla Mehmet Şefik)	"Bir Facia-i Garam"	Yok	1320 (1902)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	150 s.	I / 2285
219	Paul de Cock	Faik Sabri (Duran)	"Köylü"	Yok	1322 (1904)	İst. Asır Mtbs.	56 s.	II / 11239
220	Paul de Kock	Faik Sabri (Duran)	"Panayrcılar"	Yok	1323 / 1907	İst. Asır Mtbs.	52 s.	III / 16128
221	Paul de Kock	Nusret Hilmi	"Çapkın"	Yok	1335 / 1337 (1919)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	64 s.	I / 3252
222	Paul de Kock	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Çapkın Güstav"	Not: 159. sayfadan aşağısı "Aşk-ı mesud" başlıklı bir kapak altında basılmıştır.	1340 (1924)	İst. Kader Mtbs.	292 s.	I / 3253
223	Paul de Kock	M. R.	"Endülüsde bir Parisli"	Yok	1928	Trabzon İkbâl mtbs.	100 s.	I / 4962
224	Paul de Kock	Fuad - Saim	"Madam Pantolon"	Yok	1325 / 1327 (1909)	İst. Uhuvvet Mtbs.	208 s.	III / 11875
225	Paul de Kock	Midhat Rebil	"Muallim Matyas"	Âlem gazetesinin hediyelerinden No.1	1327 (1911)	İst. Bekir Efendi Mtbs.	31 s.	III / 13894
226	Paul de Kock	Süleyman Tevfik	"Boşeno'nun Sergüzeşti"	Yok	1338 / 1922	İst. Orhaniye Mtbs.	328 s.	I / 2554
227	Paul de Kock	Mehmed Ali	"Üç Etekli Kız"	Yok	1336 / 1910	İst. Şems Mtbs.	262 s.	V / 22337
228	Paul de Kok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Aşk-ı Mes'ud"	"Çapkın Güstav"ın devamı	1340 (1924)	İst. Kader Mtbs.	160 - 292 s.	I / 1195
229	Paul de Kook	Halil Necati	"Bir Akşam Yemeğinin Hikâyesi"	Yok	1335 (1919)	İst. Kader Mtbs.	20+2 s.	I / 2240
230	Paul Féval	Hasan Bedreddin	"Londra Esrarı"	Yok	1918	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	278 s.	III / 11739

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
231	Pierre Benoit	Süleyman Nazif	"Lübnan Kayrının Sahibesi"	Yok	1926	İst. Matbaa-i Amire	512 s.	III / 11765
232	Pierre Benoit	Ahmed Kâmil	"Unutulan Adam"	Yok	1923	İst. Evkaf Mtbs.	80 s.	V / 22073
233	Pierre Benoit	yok	"Unutulan Adam"	Yok	1923	İst. Evkaf Mtbs.	80 s.	
234	Pierre Corneille	Kâzım Nami (Duru)	"Nikamed"	Cihan edebiyatından nümuneler Maarif Vekâleti neşriyatından	1927	İst. Devlet Mtbs.	62 s.	III / 15492
235	Pierre Decourcelle	Mehmed Sırrı	"Nevyork Esrarı"	Yok	1337 / 1921	İzmir	352 s.	III / 15449
236	Pierre Loti (Julien Viaud)	R.C.H	"Can Çekişen Türkiya"	Yok	1329 / 1913	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekası	114 s.	I / 2786
237	Pierre Loti (Takma adıyla Julien Viaud)	Reşad - Siraceddin	"Muhtazar Türk İli"	İfham Kütüphanesi 5. kitab	1331 (1915)	İst. İfham Mtbs.	83+1 s.	III / 14306
238	Pierre Loti (Takma adıyla Julien Viaud)	Handan Lütfi	"Âzâde"	Yok	1342 / 1923	İst. Mahmut Bey Mtbs.	230 s.	I / 1415
239	Pierre Loti (Takma adıyla Julien Viauol)	Hüseyin Naci	"Meyuseler"	Yok	1338 (1922)	İzmir Marifet Mtbs.	64 s.	III / 13416
240	Pierre Louys	Süleyman Tevfik	"Afrodit yani Zühre"	Muvaffakiyet kütüphanesi: 1	1329 (1913)	İst. Sakayan Mtbs.	256 s.	I / 135
241	Pierre Souvestre-Marcel Allain	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Fantoma'nın Hasım-ı Biamanı Polis Müfettişi Jouv"	Yok	1328-1330(1912)	İst. Şems mtbs.	304 s.	I/5396
242	Piyer Svestr - Marsel Allen	Haralambos Agniyadis	"Naz - cın - ler"	Neşreden: Hristo Hrisostomidis	1328 / 1331	İst. Şems Mtbs.	243 s.	III / 15193
243	Pol Duseman	Faik Sabri (Duran)	Gaytan Faradel	Yok	1321(1903)	İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	168 s.	II/6068
244	Ponson du Terrail	Mehmed Süleyman Avanzade	"Rokambol"	Kütüphane-i selametın roman külliyyatından: 1	1328 / 1912	İst. Kader Mtbs.	396+2 s.	IV / 17039
245	Ponson du Terrail	Süleyman Tevfik	"Siyah Sihirbazlar"	Kitabhane-i Sudi'nin meraklı romanları	1339 / 1923	İst. Teşebbüs Mtbs.	143 s.	IV / 18154

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
246	Ponson du Terrail	Mehmed Süleyman Avanzade	"Maskeli Kadın"	Yok	1336 (1920)	İst. Kader Mtbs.	140 s.	III / 12284
247	Rabindranath Thagor	Ârâyiş H. Sami - Kenan Halet	"Büyüyen Ay"	Yok	1928	İst. Hamid Mtbs.	67 s.	I / 2770
248	Rober Vibone	Seyyah (Takma adıyla Hakkı Süha Gezgin)	"Yalnız Kadın"	Kitabhane-i Sudi külliyyatından	1340 / 1924	İst. Cihan biraderler mtbs.	234+4 s.	V / 22836
249	Robert Edmond	H. Feyzi	"Musevî Kızı"	Yok	1334 / 1918	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	40 s.	III / 14502
250	Robert Kroft	Mehmed Süleyman - Sisak Ferid	"Altın Gölü - Atlanta"	Yok	1330 (1914)	İst. Lüsüyen Mtbs.	960 s.	I / 548
251	Robert Levy Stevenson	Salime Servet Seyfi	"İntihar Kulübü ve Sraçenin Elması"	Yok	1329 (1913)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	246 s.	II / 9271
252	Robert Michael Ballantyne	Belkıs Sami	"Mercan Adası"	Bahr-i muhit-i cenubide bir sergüzeşt	1927	İst. Selâmet mtbs.	295 s.	III / 13164
253	Romain Rolland	İffet Koniçe	"Bethofen"	Yok	1923	İst. Matbaa-i Amire	88 s.	I / 1913
254	Rudyard Kipling	Kâmuran Şerif (Saru)	"Cesur Kaptanlar"	Gençlik kütüphanesi: 2	1928	İst. Selâmet Mtbs.	6+328+1 s.	I / 2971
255	S. Sringan	Ömer Seyfi	"Gayyak Canileri"	Yok	1328 (1912)	İst. Nefaset Mtbs.	167 s.	II / 6069
256	Schiller	M. Nermi	"Orlean Kızı" Jan Dark	Cihan edebiyatından nûmuneler Maarif vekâleti neşriyatından	1928	İst. Devlet Mtbs.	82 s.	III / 15793
257	Sir Conan Doyle	Hasan Bedreddin	"Her Sene Bir İnci Yahut İttifak-ı Murabba"	Yok	1332 (1916)	İst. Sabah Mtbs.		II / 7320
258	Stendhal (Henri Beyle)	M. N.	"Aşk"	Yok	1330 (1914)	İst. Yeni Turan Mtbs.	29 s.	I / 1187
259	Strindberg	Ertuğrul Muhsin	"Cehennem"	Yok	1926	İst. Necm-i İstikbal Mtbs.	104 s.	I / 2852
260	Sven Hedin	Ahmed Rasim	"Asya Kumsallarında"	Yok	1322 (1904)	İst. Mihran Mtbs.	324 s.	I / 1150
261	T. Trilby	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Asrî Kız"	Yok	1341 (1926)	İst. Terakki Mtbs.	264+7 s.	I / 1138

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
262	Thomas Mayne Reid	Ali Reşad	"Maryan"	Yok	1325 (1909)	İst. Mihran Mtbs.	212 s.	III / 12272
263	Victor Hugo	M. Asaf Esad	"Han Disland"	Yok	1325 (1909)	Adana İtidâl Mtbs.	1. Cild - 136 s.	II / 6784
264	Victor Hugo	Gulam zade	"93. Yıl"	Yok	1926	Baku Baku işçisi kooperatif neşriyatı Mtbs.	89+1 s.	V / 24398
265	Victor Hugo	M. Asaf Esad	"Beşeriyetin Düşmanlarından Han Disland"	Yok	1325 (1909) - 1327 (1911)	Adana İtidal Mtbs. - İst. Metin Mtbs.	136 s.	I / 1904
266	Victor Hugo	Abdurrahman Behçet Ebürüfat	"Kanlı Taç"	Yok	1331 (1915)	İst. Asır Mtbs.	60+2 s.	II / 10057
267	Victor Hugo	Kemal Emin (Baran)	"Lükreçya Borjiyo"	Yok	1326 / 1329 (1910)	İst. Matbaa-i Kader	152 s.	III / 11807
268	Vilki Kolens	Mahmud Sadık	"Madmazel İris'in Kısmeti"	Yok	1325 (1909)	İst. Mihran Mtbs.	419 s.	III / 11890
269	Voltaire	Süleyman Tevfik El-Hüseyini	"Yıldızdan Yıldıza Yolculuk ve Kuyruklu Yıldızlarla Seyahat"	Yok	1326 / 1910	İst. A. Asaduryan ve mahdumları mtbs.	48 s.	V / 23433
270	William Busnach – Henri Debray	Mehmed Ali	"Zevcem Şık Değil"	Yok	1324 / 1908	İst. Matbaa-i kütüphane-i Cihan	125 s.	V / 237111
271	Woldemar Bonsels	Nihad Adil	"Arı Maya'nın Başından Geçenler"	Yok	1927 / 1928	İst. Millî Matbaa	216 s.	I / 912
272	Xavier de Montépin	İsmail Asım	"Alis'in Aşığı" - Kadınlar musfilinin faciaları	yok	1330 / 1914	İst. Mahmud Bey Mtbs.	236 s.	V / 23965
273	Xavier de Montépin	A. Asım	"Mugfel Müteehhilin faciaları"	yok	1330 (1914)	İst.		III / 14018
274	Xavier de Montépin	Ali Nizami	"Canbaz Kızları"	yok	1321 / 1903	İst. Tahir Bey Mtbs.	1. kitab: 565 s.	I / 2795

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
275	Y. Odyan	Süleyman Tevfik	"Saliha Hanım"	Abdülhamid ve Şarlok Holmes romanının zeyli	1329 / 1913	İst. Artin Asaduryan ve mahdumları Mtbs.	456 s.	IV / 17382
276	Yok	Orhan Midhat	"İhtiyar Dikişçi Kadın"	Nat Pinkerton	1333 (1917)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	39+1 s.	II / 8543
277	Yok	Orhan Midhat	"İnci Kraliçesi"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Kader Mtbs.	38 s.	II / 9123
278	Yok	Orhan Midhat	"Girdab Yolu"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	48 s.	II / 6210
279	Yok	Orhan Midhat	"Kanlı Fişenk"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Kader Mtbs.	48 s.	II / 10038
280	Yok	Orhan Midhat	"Kanlı Muaşaka"	yok	1333 (1917)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	48 s.	II / 10051
281	Yok	Orhan Midhat	"Kanlı Otel"	Nat Pinkerton	1330 (1914)-1333 (1917)	İst. Kader Mtbs.- İst. Çavuşoğlu Mtbs.	38-38+2 s.	II / 10052
282	Yok	Orhan Midhat	"Kanlı Seyahat"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Kader Mtbs.	48 s.	II / 10056
283	Yok	M(ehmed) Süleyman Avanzade	"Gizli Çekmece"	Meşhur polis hafiyesi Cüli Pinkerton'un harikulâde sergüzeştlerinden	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	32 s.	II / 6248
284	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Gizli Lisan"	Malûmat Kütüphanesi 5. Kitap	1330 (1914)	İst. Hukuk Mtbs.		II / 6257
285	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Gizli Tertibler"	Aile Kütüphanesi Aded: 17	1331 (1915)	1. Cild İst. Araks Mtbs.	288 s.	II / 6263
286	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Güzel Hemşire yahut Bir Mahkumun Kızları"	Aile Romanları 1. Kitap	1335 (1919)	Kadınlar Dünyası Mtbs.	215+5 s.	II / 6489
287	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade - Sisak Ferid	"Güzel Prenses (Saray Entrikaları)"	yok	1331 (1913)	İst. Lüsüyen Mtbs.	2097 s.	II / 6507
288	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"İki Dost Deli mi Akıllı mı?"	Kitaphane-i Sudi'nin küçük romanları	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	24 s.	II / 8586
289	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"İki Hemşire"	Pinkerton'un oğlu 3. Kitap	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	32 s.	II / 8598
290	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"İki Rakib"	Aile romanları 4. Kitap	1335 (1919)	İst. Kadınlar Dünyası Mtbs.	64 s.	II / 8622

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
291	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"İskambil Falı"	Aile Kütüphanesi Aded:1	1327 (1911)	İst. Matbaa-i Kader	79+1 s.	II / 9340 M
292	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"İzdivaçta Büyücülük"	Âfiyet Kütüphanesi Aded: 14	1336 (1920)	İst. Kader Mtbs.	15 s.	II / 9666
293	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Kadın Esrarı"	Aile Kütüphanesi Aded:4	1330 (1914)	İst. Artin Asaduryan ve Mahdumları Mtbs.	168 s.	II / 9828
294	Yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Kadın Saçları"	yok	1335 (1919)	İst. Kasbar Mtbs.	55 s.	II / 9851
295	Yok	E. Âli	"Harro'nun İntikamı"	Nat. Pinkerton 17. Kitap	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	47 s.	II / 6966
296	Yok	E. Âli	"Heyecanlı Seyahat"	Korsanlar kralı 5. Kitap	1330 (1914)	İst. Hürriyet Mtbs.	40+16 s.	II / 7385
297	Yok	E. Âli	"Humma-yi Asfer"	Nat Pinkerton 24. Kitap	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	48 s.	II / 7998
298	Yok	E. Âli	"İhtilâlin Netayici"	Korsanlar kralı 9. Kitap	1330 (1924)	İst. Hürriyet Mtbs.	32+16 s.	II / 8536
299	Yok	E. Âli	"İmdad"	Korsanlar kralı 4. Kitap	1330 (1914)	İst. Hürriyet Mtbs.	40+16 s.	II / 9091
300	Yok	E. Âli	"İsveç Kralına Karşı"	Korsanlar kralı 8. Kitap	1330 (1914)	İst. Hürriyet Mtbs.	32+16 s.	II / 9507
301	Yok	E. Âli	"Genç Haydut"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	48 s.	II / 6158
302	Yok	E. Âli	"Kanlı Zıfır"	yok	1330 (1914)	İst. Osmanlı Meziyyet-i İktisadiye Mtbs.	53 s.	II / 10059
303	Yok	Ragıp Rıfıkı (Özgürel)	"Otomobil Cinayeti"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade sergüzeştlerinden 8. kitab	1335 / 1338 (1919)	İst. Şems Mtbs.	56 s.	III / 16037
304	Yok	Mustafa Remzi	"Ölüm Lokantası"	Nat Pinkerton / Neşreden: Cemiyet Kütüphanesi	1926	İst. Matbaa-i Ahmed Kamil	24 s.	III / 16087
305	Yok	C. Cahid	"Ölüm Saati"	Pinkerton	1927	İst. İkdâm Mtbs.	32 s.	III / 16088
306	Yok	Selami Münir (Yurdatap)	"Ölüm Sarayı"	Nik Karter, dünyanın en meşhur hafiyesi	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	III / 16089

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
307	Yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Ölüm Zindanlarında"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade sergüzeştlerinden 15. kitab	1336 / 1338 (1920)	İst. Şems Mtbs.	48 s.	III / 16091
308	Yok	M. Subhi	"Ölümden Halas"	Bir kadın polis hafiyesinin sergüzeştleri. Devamı için bak: Issız Göl	1335 / 1919	İst. Matbaa-i Orhaniye	23 s.	III / 16092
309	Yok	Orhan Midhat	"Ölünün Parmakları"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	40 s.	III / 16095
310	Yok	Orhan Midhat	"Örölmüş Pencere"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Kader Mtbs.	60 s.	III / 16102
311	Yok	Midhat Rebi	"Paköret bir yetiminin tarihçe-i hayatı"	Yok	1329 / 1913	Trabzon İkbâl Mtbs.	94 s.	III / 16118
312	Yok	Mustafa Remzi	"Paris'in Yer Altında" Arsen Lüpen	Arsen Lüpen 4. kitab	1341 / 1925	İst. Sühûlet Mtbs.	24 s.	III / 16178
313	Yok	E. Âli	"Parkda bir Sergüzeşt" Esrarengiz Hanım	Yok	1330 / 1914	İst. Kader Mtbs.	16 s.	III / 16179
314	Yok	Sabah Gazetesi yazı heyeti	"Pinkerton Kadın Kıyafetinde"	Nat Pinkerton cinâyât koleksiyonu, 22. kitab	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	45 s.	III / 16257
315	yok	M(ehmed) Süleyman Avanzade	"Polislerin Katili"	Pinkerton'un kızı	1335 / 1919	İst. Matbaa-i Orhaniye	32 s.	III / 16396
316	yok	Bedia Servet	"Prens Harra-ki-ri"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeştleri, 11. kitab, Neşreden: İkbâl kütüphanesi	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	31+1 s.	III / 16427
317	yok	Leman Sadrettin (Antel)	"Rakseden Su, Şarkı Söyleyen Taş, Konuşan Kuş"	Resimli, Bizim Mecmua kütüphanesi: 1	1338 / 1340 (1922)	İst. Evkaf Mtbs.	24 s.	IV / 16480

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
318	yok	Adil Vıcdanı	"Rebab-ı Rıkkat yahut Raşel"	Yok	1325 / 1909	Manastır Başkıım-i Kombıt Mtbs.	32 s.	IV / 16533
319	yok	Selâmi Münır (Yurdatap)	"Ressamın Katlı"	Nık Karter	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	15 s.	IV / 16820
320	yok	Diran - Münif / Tashih eden: Salâhî	"Romancıklarım yahut İşsiz Zamanın Mahsulü"	Yok	1302 / 1885	İst. Mihran Mtbs.	64 s.	IV / 17049
321	yok	S(ubhi) Ş(emseddin)	"Rudolf Valentino'nun Aşk Maceraları"	Yok	1927	İst. Ahmed Kamil Mtbs.	128 s.	IV / 17070
322	yok	Mehmed Emin Rasulzade	"Rus Edebiyatı Numûneleri"	Yok	1328 / 1912	İst. Nefaset Mtbs.	54 s.	IV / 17134
323	yok	Ragıb Rıfıkı (Özgürel)	"Sada-yı Vıcdan"	Nat Pinkerton 4. Kitab	1920	İst. Necm-i İstıkbâl Mtbs.	39 s.	IV / 17250
324	yok	M. Kemaleddin	"Sahte Banknot"	Nat Pinkerton 2. Kitab	1926	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	24 s.	IV / 17326
325	yok	Kemaleddin	"Sahte Nişanlı"	Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 / 1924	İst. Orhaniye Mtbs.	32 s.	IV / 17333
326	yok	Orhan Midhat	"Sahte Serseri"	Nat Pinkerton	1333 / 1917	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	40 s.	IV / 17335
327	yok	E. Âli	"Sahte Vahşiler"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	47 s.	IV / 17337
328	yok	Selâmi Münır (Yurdatap)	"Sahtekâr Prens"	Şarlok Holmes'in sergüzeştlerinden	1926	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	16 s.	IV / 17338
329	yok	Mustafa Remzi	"Salon Cinayeti"	Arsen Lüpen ve Şarlok Holmes 2. Kitab	1341 / 1925	İst. Sühulet Mtbs.	29 s.	IV / 17480
330	yok	Ragıb Rıfıkı (Özgürel)	"San Fransisko'da Çocuk Hırsızları"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nık Karter'in harikulade sergüzeştlerinden 10. Kitab	1335 / 1338	İst. Şems Mtbs.	49 s.	IV / 17506
331	yok	Hasan Bahri	"Sandık İçinde"	Gece hikâyeleri	1332 / 1916	İst. Kader Mtbs. - 2. Bas.	29 s.	IV / 17532
332	yok	Süleyman Tefvık	Fransuva Jozef'in Hayat-ı Aşıkânesi	Yok	1338(1922)	İst. El-Adl Mtbs.	39 s.	I/5950

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
333	yok	Sabah gazetesi yazı heyeti	"Sarı Şeytanlar"	Nat Pinkerton'un cinayet koleksiyonu 30. Kitap	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	44 s.	IV / 17583
334	yok	H. Feyzi	"Sarik Mil yoner"	Meşhur polis hafiyesi Not Pinker ton'un sergüzeştlerinden	1336 / 1920	İst. Matbaa-i Orhaniye	46 s.	IV / 17593
335	yok	Bedia Servet	"Sen Dominik Cinayeti"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeştleri - 8. Kitap	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	31+1 s.	IV / 17759
336	yok	Hasan Bedreddin	"Sevda Müsabakası"	Yok	1923	İst. Orhaniye Mtbs.	1. Kısım Sevda Müsabakası 192 s. - 2. Kısım Sevda Kanadları:189+2 s.	IV / 17863
337	yok	Mehmed Süleymen Avan zade	"Sevdalı Kız ve Polis Hafiyesi Bernar"	Kitaphane-i Sudi'nin küçük romanlar koleksiyonu	1335 / 1919	İst. Kader Mtbs.	23 s.	IV / 17866
338	yok	E. Âli	"Sır İçinde Esrar"	Nat Pinkerton 25. Kitap	1330 / 1914	İst.	48 s.	IV / 18014
339	yok	Orhan Midhat	"Sigorta Hırsızları"	Nat Pinkerton	1333 / 1915	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	36 s.	IV / 18046
340	yok	Bedia Servet	"Sihirli Otomobil"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeştleri: 7	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	31+1 s.	IV / 18063
341	yok	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Siyah Elin İntikamı"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade Sergüzeştlerinden 6. Kitap	1927	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	14 s.	IV / 18145
342	yok	Kemaleddin	"Siyah Korsan Deniz Çocuğu"	Kitabhane-i Sudi'nin meraklı romanlar külliyyatı	1341 / 1925	İst. Orhaniye Mtbs.	60 s.	IV / 18149
343	yok	Kemaleddin	"Siyah Müselles"	Kitabhane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 / 1924	İst. Orhaniye Mtbs.	29+3 s.	IV / 18151

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
344	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Siyah Süvariler"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 24. Kitap	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	47 s.	IV / 18155
345	yok	Orhan Midhat	"Siyah Yat"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	48 s.	IV / 18156
346	yok	E. Âli	"Son Darbe"	Korsanlar kralı 2. kitab	1330 / 1914	İst. Hürriyet Mtbs.	40+4 s.	IV / 18205
347	yok	Bedia Servet	"Sudanlı Güzel"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeşleri 6. Kitap	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	30+2 s.	IV / 18276
348	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Şahidler Sırası"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade Sergüzeşlerinden 4. Kitap	1335 / 1338	İst. Şems Mtbs.	78 s.	IV / 18550
349	yok	yok	"Şarlo"	Beş kuruşa bir kitab 1. kitab haftalık mecmua neşriyatından	1927	İst. Cumhuriyet Mtbs.	31+1 s.	IV / 18643
350	yok	Bedia Servet	"Şarlo Altın Yapıyor"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeşleri 15. Kitap	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	29+2 s.	IV / 18644
351	yok	Bedia Servet	"Şarlo İstanbul'da"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeşleri 14. Kitap	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	30+2 s.	IV / 18645
352	yok	Süleyman Tevfik	"Şarlok Holmes Casus"	Yok	1919	İst. Kader Mtbs.	30 s.	IV / 18647
353	yok	yok	"Şarlok Holmes'in Hatıratı" (Mvs Grev ailesi)	Kitabhane-i Sudi'nin zabıta romanlarından	1333 / 1917	İst. Kader Mtbs.	27 s.	IV / 18649
354	yok	Orhan Midhat	"Şatonun Esrarı"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	40 s.	IV / 18652
355	yok	Halil Hamid (Muallim)	"Şeytanın Arabası"	Aile hikâyeleri	1334 / 1918	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	32 s.	IV / 18933
356	yok	Selami Münir (Yurdatap)	"Şimendüfer Düşmanı"	Nik Karter dünyanın en meşhur polis hafiyesi	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	IV / 18975
357	yok	E. Âli	"Şimendüfer Önünde"	Nat Pinkerton 28. Kitap	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	45 s.	IV / 18981

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
358	yok	Sabah gazetesi yazı heyeti	"Şimendüferi Soyanlar"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 4. Kitap	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	55 s.	IV / 18986
359	yok	Kemaleddin	"Şişedeki Gözler"	Kitabhane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 / 1924	İst. Orhaniye Mtbs.		IV / 19028
360	yok	A. S.	"Şoför Jimi"	Nat Pinkerton Zebaniler Koleksiyonu	1335	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	30 s.	IV / 19044
361	yok	Selami Münir (Yurdatap)	"Şöhret Uğrunda"	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile sergüzeştları	1927	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	14 s.	IV / 19049
362	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Şüpheli Kadın"	Aile romanları 3. Kitap	1335 / 1919	İst. Kadınlar Dünyası Mtbs.	87 s.	IV / 19084
363	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Tabut İçinde"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 19. Kitap	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	IV / 19192
364	yok	Said Edib	"Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları"	Çocuk dünyasının küçük kitapları: 7	1329 / 1913	İst. Tevsi-i Tıbaat Mtbs.		IV / 20122
365	yok	yok	Hindistan'da İsyan	Tayyare ile korsanlık (serisinden)	yok	İstanbul	32 s.	II/7658
366	yok	Kemaleddin	"Tayyareden Fırar"	Kitabhane-i Sudi neşriyatından	1340 / 1924	İst. Orhaniye Mtbs.	62 s.	IV / 20152
367	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Tayyarenin Sukutu"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 7. Kitap	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	44 s.	IV / 20154
368	yok	M. Nazım-Fikret Şihab	"Nik Karter-Tehlikeli Bir Hasta ve Garib Bir İlan"	Yok	1328(1922)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	92 s.	III/15485
369	yok	E. Âli	"Tehlikeli Sahtekâr"	Nat Pinkerton 5. Kitap	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	48 s.	IV / 20290
370	yok	Bedia Servet	"Tekin Değil"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeştları 9. kitap	1924	İst. Şems Mtbs.	26+2 s.	IV / 20310
371	yok	Orhan Midhat	"Telefon Cinayeti"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	32 s.	IV / 20326

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
372	yok	Nebil Mustafa	"Tımarhanede Bir Dram"	Nat Pinkerton Amerikalı bir polis hafiyesinin harikulade sergüzeştleri zebaniler koleksiyonu)	1335 / 1919	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	32 s.	IV / 20993
373	yok	yok	"Tilki Kardeş Avrupa'da"	Çocuk edebiyatı külliyyatından: 3 - Çocuk dünyası mecmuası neşriyatından	1918	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı	86+2 s.	IV / 21054
374	yok	yok	"Tilki Kardeşin Başına Gelenler"	Çocuk dünyası mecmuasının haftalık ilavelerinden No. 2	1329 / 1913	İst. Kader Mtbs.	15 s.	IV / 21055
375	yok	A. Hasan	"Tilkinin Kargaya Cevabı"	Hakikat kütüphanesi Aded: 1	1330 / 1914	İst. Matbaa-i tevs-i tıbaat	27 s.	IV / 21057
376	yok	Halil Hamid	"Tilkinin Tuzakları"	yok	1333 / 1917	İst. Matbaa-i Kader	29+2 s.	IV / 21058
377	yok	Orhan Midhat	"Tom'un Seyahati"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Kader Mtbs.	46 s.	IV / 21089
378	yok	Sabah gazetesi yazı heyeti	"Tüneldeki Hayalet"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 25. kitab	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	IV / 21380
379	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Uykuda Gezerken"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 31. Kitab	1327 / 1911	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	47 s.	V / 22328
380	yok	M. Kemaleddin	"Vaşşiler Kulübü"	Meşhur polis hafiyesi Şarlo Holmes - Devamı için bak: Siyah Mantolular	1341 / 1925	İst. Sühulet Mtbs.	24 s.	V / 22463
381	yok	M. Subhi	"Vefasız Bir Kadın"	Bir kadın polis hafiyesinin sergüzeştleri: 4	1335 / 1919	İst. Matbaa-i Orhaniye	24 s.	V / 22628
382	yok	Süleyman Tefvik	"Vezir ve Baklacı"	Yok	1333 / 1917	İst. Orhaniye Mtbs. - 2. Baskı	47+1 s.	V / 22707
383	yok	Ali Sarol	"Vidok"	Yok	1926	İst. Türk Mtbs.		V / 22719

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEGE KATALOG NUMARASI
384	yok	Sabah gazetesi yazı heyeti	"Yaman Hırsızlar"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 29. Kitap	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	V / 22843
385	yok	Vedad Örfi (Bengü)	"Yankesici Milyoner"	Nat Pinkerton	1333 / 1917	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	32 s.	V / 22852
386	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Yankesiciler Muallimi"	Nat Pinkerton sergüzeştlerinden Bilmeceli meşhur hikâyeler külliyyatı 5. Kitap	1335 / 1338 (1919)	İst. Evkaf Mtbs.	20 s.	V / 22854
387	yok	yok	"Yedi Şeytan"	Caniler Azraili Nikk Karter 1. Kitap	1328 / 1912	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	55 s.	V / 22929
388	yok	yok	"Yediler Kraliçesi"	Caniler Azraili Nikk Karter 2. Kitap	1328 / 1912	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	48 s.	V / 22932
389	yok	M.S.	"Yenge Hanım"		1330 / 1914	İst. Mesai Mtbs.	20 s.	V / 22969
390	yok	Cemâleddin	" Yer Altı Şimendüferi faciası" - Katil Kim	Silsile-i cinayât külliyyâtından Garib bir Şarlok Holmes	1335 / 1919	İst.	30 s.	V / 23391
391	yok	D. Mehmed Kemal	"Yeşil Elmas"	Kadın polis hafiyesi: Etel King	1328 / 1912	İst. Tevsi-i Tıbaat Mtbs.	38 s.	V / 23399
392	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Yeşil Maske"	Meşhur polis hafiyesi Cüli Pinkerton'un harikulâde sergüzeştlerinden zabita romanları külliyyatı	1335 / 1919	İst. Matbaa-i Orhaniye kolektif şirketi	32 s.	V / 23403
393	yok	Orhan Midhat	"Yeşil Papağan"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Kader Mtbs.	16 s.	V / 23404
394	yok	yok	"Yeşil Sargı"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pik Vik'in harikulâde merak aver sergüzeştlerinden - Sudi'nin zabita romanları külliyyatından	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	80 s.	V / 23405
395	yok	Mehmed Mazhar	"Yetmiş Oyun"	Yok	1327 / 1911	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı	2+66 s.	V / 23410

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
396	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Yılanlı Bir Kadın"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 11. kitab	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	V / 23419
397	yok	Bedia Servet	"Yılanlı Derviş"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeşleri 3. kitab - Nesreden: İkbâl kütüphanesi sahibi Hüseyin	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	30+2 s.	V / 23420
398	yok	Esmâ Zafir	"Yine Genç Kız Olsam"	Yok	1928	İst. Suhûlet Mtbs.	72 s.	V / 23448
399	yok	H.K.	"Zehir Reçetesi"	Yok	1327 / 1911	İst. Asya Mtbs.	16 s.	V / 23667
400	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Zehirli İlaç"	Pinkerton'un oğlu	1335 / 1919	İst. Orhaniye Mtbs.	24 s.	V / 23673
401	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Zehirli Yüzük"	Pinkerton'un oğlu	1335 / 1919	İst. Matbaa-i Orhaniye	24 s.	V / 23675
402	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Zengin Kızı - İzdivac Antrikaları"	Afiyet gazetesi ilâvesi	1331 / 1915	İst. Loussine Mtbs.	751 s.	V / 23699
403	yok	Remzi - Selâmi	"Zevk Çılgınlıkları"	Şarlok Holmes sergüzeşlerinden	1926	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	16 s.	V / 23715
404	yok	Selâmi Münir (Yurdatap)	"Bünyamin'in Esrarengiz Hayatı"	Nik Karter dünyanın en meşhur polis hafiyesi - Neşreden: Cemiyet kütüphanesi	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	V / 24211
405	yok	Vedad Örfi (Bengü)	"Çalınmış ihtira"	Nat Pinkerton	1333 / 1917	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	40 s.	V / 24259
406	yok	Vedad Örfi (Bengü)	"Çalgıcının Cinayetleri"	Nat Pinkerton	1333 / 1917	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	32 s.	V / 24260
407	yok	Orhan Midhat	"Eski Nişanlının İntikamı"	Nat Pinkerton	1333 / 1917	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	40 s.	V / 24483
408	yok	H. Sami	"Gemiciye Sıhhat Arkadaşı"	Neşreden: Cemiyet kütüphanesi	1331 / 1915	İst. Kader Mtbs.	39 s.	V / 24576
409	yok	Vedad Örfi (Bengü)	"Göl Altında Hazine"	Nat Pinkerton	1333 / 1917	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	39+1 s.	V / 24589

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEGE KATALOG NUMARASI
410	yok	Midhat Rebiî	"Gul Yabaniler, Periler, Cadılar"	Neşreden: Eyüb zade A. Nuri	1329 / 1913	Trabzon İkbâl Mtbs.	15 s.	V / 24594
411	yok	E. Âli	"Bir Musaraa, Pinkerton'un Düşmanları"	Nat Pinkerton 12. kitab	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	44 s.	I / 2369
412	yok	Selâmi Münir	"Bir Sanatkâr'ın Cinayeti"	Nik Karter	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	I / 2392
413	yok	İngilizceden adapte eden: Sabiha Zekeriya (Sertel)	"Bir Yaramazın Hikâyesi"	Himaye-i etfal cemiyeti çocuk külliyyatı: 14	1928	İst. Resimli ay Mtbs.	202+5 s.	I / 2425
414	yok	yok	"Bir Zengin'in Melce-i Garibi"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pikk Vik'in harikulade merakâver sergüzeştlerinden - Sudi'nin zabita romanları külliyyatı	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	92+3 s.	I / 2433
415	yok	Sabah Gazetesi erkân-ı tahririyesinde bir heyet	"Bisikletli Zebani"	Nat Pinkerton cinayet koleksiyonu 5	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	44 s.	I / 2455
416	yok	Celadet Âli	"Bobi'nin Hatası"	Yok	1332 / 1916	İst. Müdafaa Mtbs.	19 s.	I / 2489
417	yok	yok	"Bombalı Hayduklar"	Şarlok Holmes'in metresi Cinayet dosyaları: 2	1330 / 1914	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	32 s.	I / 2512
418	yok	Tahir	"Bulutlu Havada Ecrâmı Tanımak"	Yok	1326 / 1908	İst. Rifat Bey Mtbs.	8+14 s.	I / 2656
419	yok	yok	"Altın Yol"	Altın Kitaplar: 2	1925	İst. Selâmet Mtbs.	80+2 s.	I / 569
420	yok	yok	"Altın Merdiven"	Altın Kitaplar: 1	1925	İst. Selâmet Mtbs.	114+2 s.	I / 562
421	yok	yok	"Altın Kapı"	Altın kitaplar:3	1926	İst. Sühulet Mtbs.	144+2+1 s.	I / 552
422	yok	Nilüfer Beha	"Altın İş"	Altın kitaplar: 5	1927	İst.	94+1 s.	I / 551
423	yok	Nilüfer Beha	"Altın Hayat"	Altın Kitaplar: 7	1928	İst. Sebat Mtbs.	103+1 s.	I / 549

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
424	yok	N. Nazım	"Altın Çan"	Cinâyat Dosyaları Nat Pinkerton 2. kitap	1330 (1914)	İst. Araks Mtbs.	22 s.	I / 542
425	yok	A. Fethi	"Altın Arayıcıları"	Nekre Jak yahut Vahşiler koleksiyonu	1327 (1911)	İst. Tevsi-i Tıbaat Mehmet Hilmi ve Şürekâsı	44+3 s.	I / 536
426	yok	Süleyman Tevfik	"Alman Don Kişot'u (Bir Baronun Seyahati)"	Yok	1334 (1918)	İst. Kader Mtbs.	32 s.	I / 438
427	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Afyon Tiryakileri"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade sergüzeştlerinden II. Kitap	1335 / 1338 (1920)	İst. Şems Mtbs.	48 s.	I / 138
428	yok	Ali Süreyya	"Ahz-i Sâr"	Küçük hikâyeler kütüphanesi :1	1327 (1911)	İst. Bekir Efendi Mtbs.	12 s.	I / 299
429	yok	Bedia Servet	"Albatros Dalgalar İçinde"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeştleri: 5 - Neşreden: İkbâl Kütüphanesi	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	31 s.	I / 400
430	yok	Yahya Kâmil	"Amelye'nin Hayatı"	Fahişe adlı kitabın zeyli	1330 (1914)	İst. Tevsi-i Tıbaat Mtbs.	15 s.	I / 716
431	yok	Süleyman Tevfik	"Arabacının Cinâyeti"	2. Bas. İst. Manzume-i Efkâr mtbs.	1331 (1915)	İst.	32 s.	I / 880
432	yok	Tercüman-ı Hakikat Heyet-i Tahririyesi	"Arkadaşının Katili"	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı: 2	1328 (1912)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	58 s.	I / 924
433	yok	Arif Nami	"Arkanzas Haydudları"	Ormanlar hafiyesi meşhur seyyah Bufalo Bill'in sergüzeştleri: 2	1926	İst. Kader Mtbs.	36 s.	I / 925
434	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen Hapishanede"	Arsen Lüpen 2. kitap	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	30 s.	I / 936
435	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen'in İzdivâcı"	Arsen Lüpen 9. kitap	1926	İst. Matbaa-i Ahmed Kâmil	24 s.	I / 939

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
436	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen Kadınlar Arasında"	Yok	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	24+8 s.	I / 942
437	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen Kadınlar Kaatili"	Arsen Lüpen 7. Kitap	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	28+4 s.	I / 944
438	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen Kumlar Masasında"	Yok	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	23+1 s.	I / 945
439	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen Şarlok Holmes'in Peçesinde"	Arsen Lüpen 5. kitap	1341(1925)	İst. Matbaa-i Ahmed Kâmil	24 s.	I / 947
440	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen ve Şarlok Holmes"	Arsen Lüpen 1. kitap	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	27+5 s.	I / 948
441	yok	M. Subhi	"Arslanların Peçesinde"	Yok	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	32 s.	I / 954
442	yok	Tercüman-ı Hakikat Heyet-i Tahrir hey'eti	"Asma köprü faciası"	Nat Pinkerton câniler tuzağı: 7	1328 (1912)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.		I / 1043
443	yok	Sabah Gazetesi Hey'et-i Tahririyesinden bir grup	"Aşçının İntikamı"	Nat Pinkerton Cinâyet Koleksiyonu 27. kitap	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	44 s.	I / 1167
444	yok	R. Adil	"Aşk Entrikaları"	yok	1331 (1925)	İst. Mesai Mtbs.	68 s.	I / 1188
445	yok	Orhan Midhat	"Aşk Yolunda"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	40 s.	I / 1213
446	yok	Behlül Dâna (Takma adıyla İskender Fahreddin Sertelli)	"Ateşden Adamın Esrarı"	Şeytan Hâdiyenin İngiltere'de sergüzeştleri No:10	1928	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	16 s.	I / 1239
447	yok	Mehmed Tevfik	"Bahr-i Muhit Yolcuları"	yok	1324 (1908)	İst. Seadet mtbs.	400 s.	I / 1531
448	yok	Mustafa Remzi	"Balo Cinayeti"	Arsen Lüpen ve Şarlok Holmes Adet: 3	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	24 s.	I / 1651
449	yok	Orhan Midhat	"Baloda Facia"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	38 s.	I / 1652

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
450	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Baron Motasimin'in Hayaletleri"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade sergüzeştlerinden 13. kitap	1336 / 1338 (1920)	İst. Şems Mtbs.	48 s.	I / 1687
451	yok	Faik Sabri (Duran)	"Bedava Loca Bileti"	Hikâyat-ı müntahabe kolleksiyonu 3. hikâye	1321 (1903)	İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	24 s.	I / 1744
452	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Beş Milyon Sirkati"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulâde sergüzeştlerinden 7. kitap	1335 / 1338 (1919)	İst. Şems Mtbs.	61+1 s.	I / 1895
453	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Beyaz Esirler"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in hârikulâde sergüzeştlerinden 16. kitap	1336 / 1338 (1920)	İst. Şems Mtbs.	46+2 s.	I / 1930
454	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Beyaz Saray'ın Esrarı"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in hârikulâde sergüzeştlerinden 12. kitap	1336 / 1338 (1920)	İst. Şems Mtbs.	52 s.	I / 1933
455	yok	Tercüman-ı Hakikat Heyet-i Tahririyesi	"Bil Jagar Cemiyet-i Hafiyesi"	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı 6. kitap	1328 (1912)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.		I / 2001
456	yok	Y. N.	"Binbir Gece"	Yok	1327 (1911)	I. Forma İst. Matbaa-i Ebuuzziya	16 s.	I / 2035
457	yok	Hasan Bedreddin	"Binbir gün Ferahnaz Sultan"	Yok	1339 / 1341 (1923)	İst. Orhaniye Mtbs.	463 s.	I / 2039
458	yok	Hasan Bedreddin	"Binbir gün Mehlika Sultan"	Yok	1339 (1923)	İst. Orhaniye Mtbs.	462 s.	I / 2040

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
459	yok	Behlül Dâna (Takma adıyla İskender Fahreddin Sertelli)	"Bankayı Nasıl Soydum"	İstanbul'un Arsen Lüpeni ile ele geçmez Kadri'nin sergüzeştlerinden 9. kitap	1928	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	15 s.	I / 1671
460	yok	M. Subhi	"Zevcinin Katili"	Bir kadın polis hafiyesinin sergüzeştleri:	1335 / 1919	İst. Matbaa-i Orhaniye	23 s.	V / 23713
461	yok	A. S.	"Gırınşor Cinayeti"	Amerikalı bir polis hafiyesinin harikulâde sergüzeştlerinden zebaniler koleksiyonu: Nat Pinkerton	1335 (1919)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	24 s.	II / 6208
462	yok	yok	"Gıyom Tel"	Çocuk dünyası neşriyatı 6. kitab - Çocuk dünyasının küçük kitapları	1329 (1913)	İst. Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı	36 s.	II / 6242
463	yok	Ahmed Reşad	"Gizli Hazine"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	39 s.	II / 6253
464	yok	yok	"Gölge İşareti"	Arsen Lüpen'in esrarı 3. kitab	1329 (1913)	İst. Keteon - Bedrosyan Mtbs.	36 s.	II / 6280
465	yok	H. Feyzi	"Güzel Prens Sigurd"	Yok	1334 (1916)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	40 s.	II / 6506
466	yok	Kemaleddin	"Hafiyenin Nişanlısı"	Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 (1924)	İst. Orhaniye Mtbs.	32 s.	II / 6600
467	yok	Ahmed Reşad	"Hat Boyunda Bir Facia"	Nat Pinkerton"	1330 (1914)	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	40 s.	II / 7010
468	yok	Mahmud Hakkı	"Hayâta Rücu"	Yok	1333 (1917)	İst. Matbaa-i Kader	29+2 s.	II / 7123
469	yok	Seyfeddin	"Haydudlar İzdivacı"	Kadın polis hafiyesi: Etel King (serisinden)	1338 (1922)	İst. Hukuk Mtbs.	31 s.	II / 7138
470	yok	M. Kemaleddin	"Haydudlar Kumarhanesi"	Meşhur Polis hafiyesi Şarlok Holmes	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	32 s.	II / 7140
471	yok	M. N.	"Hırkada Servet"	Nat Pinkerton	1333 (1917)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	32 s.	II / 7448
472	yok	Selâmi Münir (Yurdatap)	"Hindistan Ormanlarında"	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile sergüzeştleri	1927	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	16 s.	II / 7653

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEGE KATALOG NUMARASI
473	yok	Tercüman-ı hakikat tahrir heyeti	"Hindlinin İntikamı"	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı 1. Kitap	1327 (1911)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	61 s.	II / 7661
474	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Hortlak Keşiş"	Nat Pinkerton Cinayet koleksiyonu 2. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	53 s.	II / 7705
475	yok	M. Subhi	"İssız Göl"	Bir kadın polis hafiyesinin sergüzeşleri - Not: Ölümünden halâs adlı kitabın devamı	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	24 s.	II / 8169
476	yok		"İblise Tapanlar"	Caniler Azraili Nik Karter 4. kitab	1329 (1913)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	48 s.	II / 8356
477	yok	Cemâleddin	"İhtiyat Bankası Sirkati"	Garib Bir Şarlok Holmes 4. Kitap	1335 (1919)	İst. Kader Mtbs.	23 s.	II / 8546
478	yok	Mazlum Sabûr	"İkinci Aşk"	Yok	1928	İst. Ahmed İhsan Mtbs.	64 s.	II / 8634
479	yok	Sabah gazetesi yazarlarından bir grup	"İpnotizmacı Kaatil"	Nat Pinkerton Cinayet Koleksiyonu 21. kitap	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	47 s.	II / 9292
480	yok	Mustafa Refik	"İstifadeli Seyahat"	Yok	1325 (1909)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	119 s.	II / 9457
481	yok	E. Âli	İsveç Kralına Karşı	Korsanlar kralı 8. kitab	1330 (1914)	İst. Hürriyet Mtbs.	32+16 s.	II / 9507
482	yok	Mehmed Sedad Tosun Paşazade	"Jon Dark"	Yok	1331 (1913)	İst. Şems Mtbs.	24 s.	II / 9717
483	yok	Mustafa Remzi	"Kadın Hırsız" (Arsen Lüpen)	Arsen Lüpen 3. kitab	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	26 s.	II / 9831
484	yok	yok	"Kadın Hilesi"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pik Vik'in harikulade merakaver sergüzeşlerinden Sudi'nin zabıta romanları	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	88 s.	II / 9832
485	yok	Hulki Hamid	"Kafa Derisi Soyanlar Çetesi"	Ormanlar hafiyesi meşhur Seyyah Bufalo Bill'in sergüzeşleri 5. kitab	1926	İst. Kader Mtbs.	40 s.	II / 9883
486	yok	H. Hüsnü	"Kafesde"	Yok	1330 (1914)	İst. Cihan Mtbs.	36 s.	II / 9885

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
487	yok	Arif Nami	"Kanada Irmağı"	Ormanlar hafiyesi meşhur seyyah Bufalo Bill'in sergüzeştleri 3. kitab	1926	İst. Kader Mtbs.	38 s.	II / 10019
488	yok	M. Kemaleddin	"Kanlı Elbise"	Meşhur polis hafiyesi Şarlok Holmes	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	24 s.	II / 10036
489	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Kanlı Heykel"	Nat Pinkerton Cinayât koleksiyonu 14. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	47 s.	II / 10041
490	yok	M. Kemaleddin	"Kanlı Heykel"	Nat Pinkerton	1926	İst. Matbaa-i Ahmed Kâmil	22 s.	II / 10042
491	yok	Kemaleddin	"Kanlı Kurdele"	Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 (1924)	İst. Orhaniye Mtbs.	32 s.	II / 10047
492	yok	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Kanlı Mezarçı"	Pinkerton 7. kitab	1920	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.		II / 10049
493	yok	Selâmi Münir	"Kanlı Miras"	Nik Karter	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	II / 10050
494	yok	M. Subhi	"Kaplan Kalbi"	Bir kadın polis hafiyesinin sergüzeştleri - Baş tarafı için bak: Vefasız Bir Kadın	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	24 s.	II / 10135
495	yok	A. Nuri	"Landru" Matmazel Mari'nin Katli	Yok	1338 / 1340 (1922)	İst. Minber Mtbs.	24 s.	III / 11562
496	yok	Mustafa Refik-Mehmed Hilmi - Mehmed Cemil	"Lirpinin Kurnazlığı"	Not: Dış kapakta başlık "Küçük Hikayeler"dir.	1324 (1908)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	328 s.	III / 11689
497	yok	E. Âli	"Lord Lister"	Yok	1330 (1914)	İst. Hürriyet Mtbs.	94 s.	III / 11749
498	yok	Kemaleddin	"Maça Beyi"	Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 (1924)	İst. Orhaniye Mtbs.	28+4 s.	III / 11870
499	yok	İrfan	"Madmazel Anjel"	Yok	1330 (1914)	İst. Manzume-i Efkâr Mtbs.	111 s.	III / 11889
500	yok	Vedad Örfi (Bengü)	"Mahir Haydudlar"	Not: Pinkerton Dehşetler koleksiyonu: 2	1338 (1922)	İst. Hukuk Mtbs.	31 s.	III / 11932
501	yok	E. Âli	"Mahkemenin Hatası"	Nat Pinkerton 6. Kitab	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	46 s.	III / 11944

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
502	yok	Orhan Midhat	"Mahut Bankanın Bankonotları"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	40 s.	III / 11965
503	yok	Remzi - Selâmi	"Maskeli Süvari"	Şarlo Holmes sergüzeştlerinden	1927	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	16 s.	III / 12285
504	yok	H. Hüsnü	"Mazlum İvan"	Not: Kafkasya'da bir esir ile beraber basılmıştır.	1325 (1909)	İst. İkdâm Mtbs.	55 (Kafkasya'da bir esir) + 16 s.	III / 12351
505	yok	Orhan Midhat	"Mechul Kan"	Yok	1341 / 1925	İst. Orhaniye Mtbs.	380+3 s.	III / 12480
506	yok	Bedia Servet	"Meksika'da"	Şarlo Polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeştleri	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	31+1 s.	III / 12794
507	yok	Orhan Midhat	"Meksikalı'nın İntikamı"	Nat Pinkerton	1330 (1914)	İst. Kader Mtbs.	62 s.	III / 12795
508	yok	M. Subhi	"Merhametsiz Caniler"	Bir kadın polis hafiyesinin sergüzeştleri	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	20+4 s.	III / 13170
509	yok	Kemaleddin	"Meş'um Diş"	Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 (1924)	İst. Orhaniye Mtbs.	32 s.	III / 13320
510	yok	Orhan Midhat	"Metrûk Maden Kuyusu"	Nat Pinkerton	1333 (1917)	İst. Çavuşoğlu mtbs.	39 s.	III / 13344
511	yok	E. Âli	"Mezarcının Sırrı"	Nat Pinkerton 30. kitab	1330 (1914)	İst.	43 s.	III / 13435
512	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Mezardan Mektub"	Cinâyât koleksiyonu Nat Pinkerton 23. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	47 s.	III / 13436
513	yok	Bedia Servet	"Mihrace'nin Veliâhdi"	Şarlo Polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeştleri 16. kitab	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	31 s.	III / 13555
514	yok	Mehmed Tevfik	"Milyon Avcıları"	Yok	1327 (1911)	İst. Metin Mtbs.	49 s.	III / 13662
515	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Milyoner Kıs Yahut Yeşil Elmas"	Etel King sergüzeştlerinden meşhur hikâyeler külliyyatı 3. kitab	1335/1338/1919	İst. Evkaf Mtbs.	16 s.	III / 13664
516	yok	T.P.Z.	"Muhabbet Odası"	Yok	1328 (1912)	İst. Tevsi-i Tıbaat Mtbs.	24 s.	III / 14025

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
517	yok	Abdullah Zühdi	"Muharririn Zevcesi"	Küçük hikâyeler kütüphânesi :1. kitab	1324 (1908)	İst. Karabet Mtbs.	64 s.	III / 14129
518	yok	Atıf	"Muhayyel Ada"	Yok	1928	İst. Sanayi-i Nefise Mtbs.	215 s.	III / 14147
519	yok	Selâmi Münir (Yurdatap)	"Mukaddes Heykel"	Şarlok Holmes'in Arsen Lüpen ile sergüzeştləri	1927	İst.	15+1 s.	III / 14351
520	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Mavi Zıya"	Nat Pinkerton Cinâyât kolleksiyonu 18. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	45 s.	III / 12331
521	yok	M. N.	"Mücevherat Hırsızı"	Nat Pinkerton	1333 / 1917	İst. Kader Mtbs.	31 s.	III / 14588
522	yok	E. Âli	"Müdhiş Bir Gece"	Nat Pinkerton 29. kitab	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	46 s.	III / 14630
523	yok	E. Âli	"Müdhiş Bir Vak'a"	Nat Pinkerton 14. kitab	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	44 s.	III / 14632
524	yok	Bedia Servet	"Müdhiş Boğa Güreşi"	Şarlo Polis hafiyesi ve gülünclü sergüzeştləri 10. kitab	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	31+1 s.	III / 14633
525	yok	E. Âli	"Müdhiş Câniler"	Nat Pinkerton 27. kitab	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	44 s.	III / 14634
526	yok	Orhan Midhat	"Müdhiş Dram"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	38+2 s.	III / 14635
527	yok	Bedia Servet	"Müdhiş Süvari"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünclü sergüzeştləri 13. kitab	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	29+2 s.	III / 14640
528	yok	Cemâl	"Napolyon Bonapart ve Miralay Jerar'ın Sergüzeştləri"	Yok	1335 / 1917	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	32 s.	III / 15137
529	yok	Orhan Midhat	"Nat Pinkerton Tehlikede"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	39+1 s.	III / 15189
530	yok	E. Âli	"Nat Pinkerton'un Cesareti"	Nat Pinkerton 15. kitab	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	47 s.	III / 15190

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
531	yok	Tercüman-ı hakikat gazetesi tahrir heyeti	"Nat Pinkerton'un Fıranı" - Büyük ikramiyenin sirkati	Nat Pinkerton - Caniler tuzağı No. 5	1328 / 1912	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	47 s.	III / 15191
532	yok	Süleyman Tevfik	"Nik Karter"	Yok	1333 / 1917	İst. Kader Mtbs.	158+1 s.	III / 15483
533	yok	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Nik Karter Tehlikede"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulâde sergüzeştları 5.kitab	1335 / 1338 (1919)	İst. Şems Mtbs.	61+1 s.	III / 15484
534	yok	M. Nazım - Fikret Şihab	"Nik Karter"	Tehlikeli bir hasta ve garib bir ilan	1328 / 1922	İst. Mahmud Bey Mtbs.	92 s.	III / 15485
535	yok	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Nivyork Haydudları"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade sergüzeştları 1. kitab	1335 / 1338 (1919)	İst. Şems Mtbs.	56 s.	III / 15512
536	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Nivyorkdan Parise"	Nat Pinkerton Cinayet kolleksiyonu 12. kitab	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	III / 15513
537	yok	İ. Hikmet	"Numara 8"	Yok	1326 / 1910	İst. Bekir Efendi - Karagöz Mtbs.	19 s.	III / 15560
538	yok	Zeki Şihab	"On milyonluk bir iskeletin hakareti"	Yok	1335 / 1919	İst. Nefaset Mtbs.	16 s.	III / 15697
539	yok	Mahmud Hakkı	"13 Numaralı Gemi"	Yok	1335 / 1919	İst. Kader Mtbs.	107+4 s.	III / 15714
540	yok	yok	"13 Numaralı Lokomotif"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pikvik'in harikulade merakaver sergüzeştlarından Sudi'nin zabıta romanları	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	86 s.	III / 15715

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
541	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"On üçler Kulübü"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade sergüzeştlerinden 2. kitab	1335 / 1338 (1919)	İst. Şems Mtbs.	55 s.	III / 15716
542	yok	Selâmi Münir (Yurdatap)	"Operadaki Sirkat"	Nik kArter dünyanın en meşhur polis hafiyesi	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	III / 15728
543	yok	yok	"Operada Bir Cinayet"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pik Vik'in harikulade merak aver sergüzeştleri	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	64 s.	III / 15727
544	yok	Mehmed Behcet (Yazar)	"Orhan ile Gümüş"	Çocuk kitapları: 2	1926	İst. Millî Matbaa	40 s.	III / 15787
545	yok	Mehmed Behcet (Yazar)	"Orhan'ın Deniz Eğlenceleri"	Çocuk Kitapları: 1	1926	İst. Millî Matbaa	39+1 s.	III / 15788
546	yok	Mehmed Behcet (Yazar)	"Orhan'ın Hayvanlar Bahçesi"	Çocuk kitapları: 3	1927	İst. Millî Matbaa	64 s.	III / 15789
547	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Ormanda Bir Kadın Cesedi"	Nat Pinkerton sergüzeştlerinden - Meşhur hikâyeler külliyyatı 1. kitab	1335 / 1919	İst. Türk Dünyası Mtbs.	16 s.	III / 15819
548	yok	E. Âli	"Ormanlar Kralı"	Nat Pinkerton 13.kitab	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	45 s.	III / 15823
549	yok	M. Ertuğrul	"Karanlıklar İçinde Bir Göz"	yok	1330(1914)	İst. Yeni Turan Mtbs.	134 s.	II / 10256
550	yok	yok	"Karlsbad Cinayeti"	Pinkerton 6. kitab	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	31 s.	II / 10282
551	yok	Burhaneddin (Burhan Felek)	"Karpantiye'nin Hatırâtı"	yok	1338 (1922)	İst.	186 s.	II / 10288
552	yok	Orhan Midhat	"Katil Diplomat"	Nat Pinkerton	1333 (1915)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	38 s.	II / 10374
553	yok	E. Âli	"Katil İhtiyar"	Nat Pinkerton 1. kitab	1330 (1914)	İst. Tevsi-i Tıbaat Mtbs.	54 s.	II / 10375

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
554	yok	A. S.	"Katil Jokey"	Nat Pinkerton Zebaniler koleksiyonu	1335 (1919)	İst. Necm-i İstikbâl mtbs. - İst. Hukuk Mtbs. 1338 (1922)	32 s.	II / 10376
555	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Katil Kadın Yahut Müdhiş Bir Cinayet"	Nat Pinkerton sergüzeştlerinden meşhur hikâyeler külliyyatı Aded: 4	1335 / 1338 (1919)	İst. Evkaf Mtbs.	20 s.	II / 10377
556	yok	M. Subhi	"Katil Kim Olabilir?"	Bir kadın polis hafiyesinin sergüzeştleri. Not: Hikayenin başı "Arslanların pençesinde" başlığı ile basılmıştır.	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye	24 s.	II / 10379
557	yok	Sabah gazetesi yazarları	"Katil Köpek"	Nat Pinkerton Cinâyât koleksiyonu 3. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	53 s.	II / 10380
558	yok	A. S.	"Katil Polis"	Nat Pinkerton Zebaniler koleksiyonu	1335 (1919)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	27 s.	II / 10383
559	yok	E. Âli	"Katiller Çetesi"	Nat Pinkerton 11. kitab	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	44 s.	II / 10386
560	yok	Vedad Örfi (Bengü)	"Kayıp Altınlar Yahut Hindde Fâcia"	Nat Pinkerton Amerikalı bir polis hafiyesinin mahareti	1338 (1922)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	23 s.	II / 10461
561	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Kayıp Cesed"	Nat Pinkerton Cinâyât koleksiyonu 28. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	II / 10462
562	yok	E. Âli	"Kayıp Kız"	Nat Pinkerton 8. kitab	1330(1914)	İst. Şems Mtbs.		II / 10464
563	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Kayıbdan Gelen Kurşunlar"	Nat Pinkerton Cinâyât Koleksiyonu 13. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	46 s.	II / 10466
564	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Kesik Baş"	Nat Pinkerton Cinâyât koleksiyonu 1. kitab	1327 / 1911	İst. Sancakçıyan Mtbs.	68 s.	II / 10600
565	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Kesik Kol"	Nat Pinkerton Cinâyât koleksiyonu 16. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	46 s.	II / 10602
566	yok	S. Suad	"Kıymetdar Halı"	Arsen Lüpen (Serisinden)	1336 (1920)	İst. Kader Mtbs.	40 s.	II / 10772

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
567	yok	Selâmi Münir (Yurdatap)	"Kız Taciri"	Nik Karter	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	II / 10776
568	yok	E. Âli	"Kızıl Köşk"	Nat Pinkerton 26. kitab	1330 (1914)	İst.	47 s.	II / 10791
569	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Kızıl Nîkab"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 6. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	50 s.	II / 10795
570	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Kızları Nasıl Evlendirmeli"	Malumat kütüphanesi Aded: 2 - 2. Baskı: Afiyet kütüphanesi Aded: 11	1330 (1914) - 2. Baskı: 1336 (1920)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs. - 2. Bas.: İst. Kader Mtbs.	16 - 2. Baskı: 15 s.	II / 10837
571	yok	Tercüman-ı hakikat gazetesi tahrir heyeti	"Kibar Haydut"	Nat Pinkerton Caniler Tuzağı 4. kitab	1328 (1912)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	53 s.	II / 10842
572	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Konserde Facia"	Nat Pinkerton Cinayat koleksiyonu 15. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	II / 11129
573	yok	Salih	"Korku Bilmez Şeytan Yüzbaşı"	Yok	1920	İst. Hukuk Mtbs.	218 s.	II / 11173
574	yok	E. Âli	"Korkunç Kayıkçı"	Nat Pinkerton 3. kitab	1330 (1914)	İst. Şems Mtbs.	48 s.	II / 11177
575	yok	Tercüman-ı hakikat gazetesi tahrir heyeti	"Korkunç Misafir"	Nat Pinkerton - Caniler tuzağı No. 3. kitab	1328 (1912)	İst. Tercüman-ı Hakikat Mtbs.	61 s.	II / 11178
576	yok	Orhan Midhat	"Kuledeki Hazine"	Nat Pinkerton"	1333 (1917)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	37 s.	II / 11288
577	yok	Bedia Servet	"Kutb-ı Cenubide"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeşleri 4. kitab Neşreden: İkbâl kütüphanesi	1343 / 1924	İst. Şems Mtbs.	34+2 s.	II / 11355
578	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Bir aktrisin akibeti"	Meşhur polis hafiyesi Cüli Pinkerton'un harikulâde sergüzeşlerinden zabita romanları külliyatı	1335 (1919)	İst. Matbaa-i Orhaniye kolektif şirketi	28+4 s.	I / 2242
579	yok	Subhi Şemseddin	Pola Negri	Yok	1927	İst. Ahmed Kâmil Mtbs.	56 s.	III/16356
580	yok	Mahmud Hakkı	"Bir Hüsn-i Tesadüf"	Yok	1333 (1917)	İst. Kader Mtbs.	31 s.	I / 2320

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
581	yok	Sabah gazetesi heyet-i tahririyesinden bir gurup	"Bir İdam Kararı"	Nat Pinkerton Cinayat Koleksiyonu 26	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	43 s.	I / 2322
582	yok	Vedad Örfi (Bengü)	"Bir Aktörün Encamı"	Nat Pinkerton Dehşetler Koleksiyonu: 3	1338 (1922)	İst. Hukuk Mtbs.	32 s.	I / 2243
583	yok	Süleyman Tevfik	"Cadı Karının Marifetleri"	Şark Masalları 13. kitab	1339 (1923)	İst. Matbaa-i Orhaniye	30+2 s.	I / 2774
584	yok	Orhan Midhat	"Caniler Kralı"	Nat Pinkerton (serisinden)	1330 /1914	İst. Kader mtbs.	59 s.	I / 2806
585	yok	Hasan Bedreddin	"Canlı İğne"	"Asrî hafta"nın hediyesi	1926	İst. Resimli Ay Mtbs.	144 s.	I / 2811
586	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Capon'un İntikamı"	Nik Karter'in harikulade sergüzeştlerinden 18. kitab	1336 /1920	İst. Şems Mtbs.	48 s.	I / 2813
587	yok	Sami	"Casuslardan Korunma"	Yok	1928	Halk Mtbs.	16 s.	I / 2815
588	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Casusluk Şebekesi"	Nik Karter'in harikulade sergüzeştlerinden 14. kitab	1336 (1920)	İst. Şems Mtbs.	50 s.	I / 2816
589	yok	A. S.	"Cehennemî Otomobil"	Nat Pinkerton Zebaniler koleksiyonu	1335 (1919)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	30 s.	I / 2855
590	yok	yok	"Cinayet Arkadaşları"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pik Vik'in harikulade merak aver sergüzeştleri	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.		I / 3063
591	yok	Orhan Midhat	"Cinayet Gecesi"	Nat Pinkerton (serisinden)	1330 (1914)	İst. Kader Mtbs.	44 s.	I / 3065
592	yok	Orhan Midhat	"Cinayet Planı"	Nat Pinkerton (serisinden)	1330 (1914)	İst. Çavuşoğlu Mtbs.	36+4 s.	I / 3067

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
593	yok	Sabah gazetesi heyet-i tahririyesinden bir gurup	"Cinnet mi Cinayet mi?"	Nat Pinkerton'un Cinayet koleksiyonu: 9	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	48 s.	I / 3082
594	yok	Halil Hamid	"Çalınmış Gerdanlık"	Küçük polis hafiyesi: 1	1333 / 1917	İst. Kader Mtbs.	32 s.	I / 3225
595	yok	Kemaleddin	"Çalınmış Gerdanlık"	Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 / 1924	İst. Orhaniye Mtbs.	28+3 s.	I / 3226
596	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Çalınmış Tahtelbahir"	Pinkerton 2. kitab	1920	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	45+2 s.	I / 3228
597	yok	Selami Münir	"Çin Dilberi'nin İntikamı"	Nik Karter (serisinden)	1928	İst. Orhaniye Mtbs.	16 s.	I / 3357
598	yok	E. Âli	"Çocuk Katili"	Nat Pinkerton 9. kitab Neşreden: Cemiyet kütüphanesi	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	44+4 s.	I / 3402
599	yok	Orhan Midhat	"Dağ Haydukları"	Nat Pinkerton (serisinden)	1330 / 1914	İst. Sada-yı Millet Mtbs.	39 s.	I / 3521
600	yok	Himmat zade	"Dağ Kralı"	Kütüphane-i Sudi'nin meraklı romanlarından	1922	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	172+3 s.	I / 3522
601	yok	E. Âli	"Dalıkarlı'da Bir Facia"	Korsanlar kralı 7. kitab	1330 / 1914	İst. Hürriyet Mtbs.	32+16 s.	I / 3561
602	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Dehâ ve Cinnet"	Şarlok Holmes'in gizli dosyaları 15. Dosya ikbâl kütüphânesinin meşhur hikâyelerinden	1328 / 1912	İst. Sancakçıyan Mtbs.	102+1 s.	I / 3710
603	yok	E. Âli	"Dehşet İçinde"	Korsanlar kralı 3. kitab	1330 / 1914	İst. Hürriyet Mtbs.	32+8 s.	I / 3711
604	yok	Ali Muzaffer	"Deniz Üzerinde Balonla Seyahat"	Yok	1321 (1903)	İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	80 s.	I / 3784
605	yok	E. Âli	"Denizde Düello"	Nat Pinkerton 4. kitab	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	46+2 s.	I / 3789
606	yok	Sabah gazetesi heyet-i tahririyesi	"Destgâh Arkasında"	Nat Pinkerton Cinâyet koleksiyonu 17. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	47 s.	I / 3902

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
607	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Dilber kız yahut bir genç kızın Serencamı"	Aile romanları 3. kitab	1335 / 1919	İst. Kadınlar Dünyası Mtbs.	160 s.	I / 4033
608	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Dilber Kontes"	Yok	1333 / 1917	İst. İkdam Mtbs.	799 s.	I / 4034
609	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Dilenci Sevdalı Kız"	Yok	1336 / 1920	İst. Kader Mtbs.	52 s.	I / 4038
610	yok	Sabah gazetesi heyet-i tahririyesi	"Dinamit Hırsızları"	Nat Pinkerton Cinayet koleksiyonu 20. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan Mtbs.	46 s.	I / 4068
611	yok	Ahmed Reşad	"Dirilmiş Ölü"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Amidi Mtbs.	40 s.	I / 4098
612	yok	Mehmed Süleyman Avanzade	"Doktorun Esrarı"	Nat Pinkerton sergüzeştlerinden bilimceci meşhur hikayeler külliyatı 6. kitab	1335 / 1338 / 1919	İst. Evkaf Mtbs.	24 s.	I / 4328
613	yok	S. Suad	"Dolan Ölüm"	Arsen Lüpen (Serisinden)	1336 / 1920	İst. Kader Mtbs.	36 s.	I / 4346
614	yok	yok	"Duglas Faybanks"	Beş kuruşa bir kitab 10. kitab Haftalık mecmua neşriyatından	1927	İst. Cumhuriyet Mtbs.	31+1 s.	I / 4414
615	yok	K. M.	"Ebeya Şkip"	Taş	1328 / 1912	İst. Matbaa-i Amire	22 s.	I / 4526
616	yok	M. Hasib	"Ecinniler Hafiyesi Şendel Kandel"	Neşreden: Cemiyet kütüphanesi	1331 / 1915		301 s.	I / 4547
617	yok	yok	"Edebsiz Cimi"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Pik Vik'in harikulade merak aver sergüzeştleri	1921	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	78 s.	I / 4584
618	yok	Ali Abbas Müznib	"Esfahanlı Hacı Baba'nın Saniha-i Hayatı"	Yok	1331 / 1913	1. Cild: Baku Orucof Kardeşlerinin iliktrik Mtbs.	161 s.	I / 5093
619	yok	A. S.	"Esrarengiz Bir Cinayet"	Nat Pinkerton Zebaniler koleksiyonu	1335 / 1919	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	yok	I / 5180

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
620	yok	yok	"Esrarengiz Bir İşaret"	Caniler Azraili Nik Karter 3. kitab	1329 (1913)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	48 s.	I / 5182
621	yok	yok	"Esrarengiz Bir Muamma"	Nik Vinter (serisinden)	1334 (1918)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	44 s.	I / 5184
622	yok	Sabah gazetesi tahrir heyetinden bir grup	"Esrarengiz Bir Ölüm"	Nat Pinkerton cinayat koleksiyonu 10. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan mtbs.	45 s.	I / 5185
623	yok	yok	"Esrarengiz Bir Plan"	Nik Vinter (serisinden)	1334 (1918)	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	40 s.	I / 5186
624	yok	Mustafa Remzi	"Esrarengiz Çanta"	Arsen Lüpen 8. kitab	1926	İst. Matbaa-i Ahmed Kâmil	23 s.	I / 5188
625	yok	E. Âli	"Esrarengiz Bir Hasta"	Nat Pinkerton 7. kitab	1330 / 1914	İst. Şems mtbs.	48 s.	I / 5189
626	yok	Orhan Midhat	"Esrarengiz Lokanta"	Nat Pinkerton	1330 / 1914	İst. Sada-yı Millet mtbs.	38 s.	I / 5190
627	yok	Kemalettin Şükrü	"Esrarengiz Paris"	Neşreden: Cemiyet kütüphanesi	1338 / 1922	İst. Minber Mtbs.	160 s.	I / 5191
628	yok	M. Kemaleddin	"Esrarengiz Parola"	Meşhur polis hafiyesi Şarlo Holmes (serisinden)	1341 (1925)	İst. Sühulet mtbs.	32 s.	I / 5192
629	yok	E. Âli	"Esrarengiz Süvari"	Nat Pinkerton 2. kitab	1330 / 1914	İst. Şems mtbs.	48 s.	I / 5193
630	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Fabrikada Cinayet"	Pinkerton 5. kitab	1920	İst. Necm-i İstikbâl Mtbs.	35 s.	I / 5357
631	yok	Bedia Servet	"Fasdaki Vazife"	Şarlo polis hafiyesi ve gülünçlü sergüzeşleri: 1	1342 (1924)	İst. Orhaniye Mtbs.		I / 5403
632	yok	Sabah gazetesi tahrir heyeti	"Feci Bir Tenezzüh"	Nat Pinkerton Cinayat Koleksiyonu 8. kitab	1327 (1911)	İst. Sancakçıyan mtbs.	48 s.	I / 5428
633	yok	Kemaleddin	"Feci Izdıraqlar İçinde"	Kitaphane-i Sudi'nin meraklı romanları	1340 (1924)	İst. Orhaniye Mtbs.	32 s.	I / 5429
634	yok	Ragıp Rıfki (Özgürel)	"Feci Tuzak"	Amerikalı meşhur polis hafiyesi Nik Karter'in harikulade sergüzeşlerinden 9. kitab	1335 / 1338 (1919)	İst. Şems mtbs.	58 s.	I / 5430

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
635	yok	E. Âli	"Firak"	Korsanlar kralı 10. kitab	1330 (1914)	İst. Hürriyet Mtbs.		I / 5802
636	yok	Orhan Midhat	"Maskeli Kadın"	Nat Pinkerton Yeni Külliyyatından	1330 (1914)	İst. Çavuşoğlu mtbs.	36+4 s.	III / 12283
637	yok	Bedia Servet	"Mavi Elmas"	Şarlo polis hafiyesi ve gülüncü sergüzeşleri 2. kitab	1343 / 1924	İst. Şems mtbs.	35+3 s.	III / 12325
638	yok	Ayşe Pertev	"Meşhur Kadınlar"	Hayat kütüphanesi: 2	1927	İst. Amidi Mtbs.	114 s.	III / 13294
639	yok	Süleyman Tevfik	"Müdhiş İşkenceler"	Engizisyon mezalimi 1. kitab meşrutiyet kitabhanesi meşhur romanları		İst. Meşrutiyet Mtbs.	124 s.	III / 14638
640	yok	Faik Sabri (Duran)	"Müntahab Parçalar" - Musavver	Yok	1. Kısım: 1324/1906, 2. Kısım: 1324/1906	1. Kısım: İst. Matbaa-i Kütüphane-i Cihan, 2. Kısım: İst. Hanımlara mahsus gazete Mtbs.	1. Kısım: 128 s., 2.Kısım: 135+1 s.	III / 14851
641	yok	Mehmed Tevfik	"Nekre Bir Kıyafet"	Amerikalı bir polisin mehareti Nik Karter - İkbâl kütüphanesi cep omanlarından Aded: 2	1325 / 1328 (1909)	İst. Şems Mtbs.	117 s.	III / 15334
642	yok	Mehmed Safa	"Baruni'nin Hatıratı"	Yok	1331 (1913)	İst. El'adl Mtbs.	26 s.	I / 1688
643	yok	Vâlâ Nureddin	"Baltacı ike Katerina"	Yok	1928	İst. Marifet Mtbs.	288 s.	I / 1659
644	yok	Isak Frera	"Aşinâ Sesler"	Yok	1330 (1914)	İst. Kanaat Mtbs.	215+1 s.	I / 1180
645	yok	Abdullah Zühdü	"Buhar"	Yok	1321 / 1903	İst. İkdam Mtbs.	400 s.	I / 2606
646	yok	Selânikli Tevfik	"Amerika'da Çöl Avcıları"	Yok	1324 (1908)	İst. Mahmut Bey Mtbs.	148 s.	I / 721

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
647	yok	yok	"Binbir Gece Masalları"	Resimli Ay Neşriyatı, On kuruşa bir kitab	1927-1928	İst. Resimli Ay Mtbs.	1404 s.	I / 2038
648	yok	Ziver	"Binbir Gece"	Yok	1326 (1910)	1. Forma: İst. Mahmut Bey Mtbs.	16 s.	I / 2036
649	yok	Mustafa Rahmi Balaban	"Bahtiyarnâme"	TBMM Hükümeti Maarif Vekâleti neşriyatından Aded: 44	1339 (1923)	İst. Matbaa-i Amire	16+1 s.	I / 1599
650	yok	Hasan Bedreddin	"Bizans"	Yok	1329 / 1913	İst. Mihran Mtbs.	367 s.	I / 2469
651	yok	Pertev Şevket	"Yankesiciler Kraliçesi"	Haftalık mecmua neşriyatı: 10	1928	İst. Cumhuriyet Mtbs.	176 s.	V / 22853
652	yok	Ahmed İhsan (Tokgöz)	"Yolda... "	Yok	1927	İst. Ahmed İhsan ve Şürekası Mtbs.	256 s.	V / 23492
653	yok	Mehmed Tevfik	"Bir Çalgıcının Seyahati"	Yok	1. bas: 1323 (1905), 2.bas: 1337 / 1921, 3.bas: 1926	İst. Saadet Mtbs., 2. bas. İsst Orhaniye Mtbs., 3. bas. İst. Marifet Mtbs.	1. Bas: 1. kısım 570 S., 2. kısım S 572-892, 2. Bas: 1. kısım 570 S, 2. kısım S. 572-809, 3. bas: 830 s.	I / 2255
654	yok	yok	"Can'ın Kıymeti"	Yok	1909	İst. Boyacıyan Agob Mtbs.	16 s.	I / 2799
655	yok	Mehmed Tevfik	"Cehennemli Kadın"	Nikola Karter Amerikalı bir polisin mehareti 3. kitab, İkbal kütübhanesi ceb romanlarından: 3	1325 / 1328 (1909)	İst. Şems Mtbs.	116 s.	I / 2856
656	yok	yok	"Çeki Kogan" (Jackie Coogaan)	Haftalık mecmua neşriyatından beş kuruşa bir kitap: 5	1927	İst. Cumhuriyet Mtbs.	26+5 s.	I / 3277
657	yok	Ruşen Eşref (Ünaydın)	"Çocuk Hikayeleri - Andersen'in Masalları"	Talebe defteri neşriyatından: 6 - Çocuk edebiyatı külliyyatından: 4	1336 / 1920	İst. Mahmut Bey Mtbs.	118+2 s.	I / 3400

1901-1928 Yılları Arasında Avrupa Edebiyatı'ndan Tercüme Edilmiş Romanların Listesi

	YAZAR ADI	ÇEVİRMEN	KİTAP ADI	DİZİ ADI	BASKI YILI	BASKI YERİ	SAYFA	ÖZEĞE KATALOG NUMARASI
658	yok	Mustafa Rahmi Balaban	"Çocuklar Cenneti"	TBMM Hükümeti Maarif vekâleti neşriyatından Aded: 43 - Çocuklar kütüphanesi: 2	1339 / 1923	İst. Matbaa-i Amire	164+3 s.	I / 3421
659	yok	E. Âli	"Servet Yolunda"	Nat Pinkerton 18. Kitap	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	48 s.	IV / 17834
660	yok	E. Âli	"Zindan İçinde"	Nat Pinkerton 10. kitab	1330 / 1914	İst. Şems Mtbs.	46 s.	V / 23765
661	yok	Mustafa Remzi	"Arsen Lüpen Paris'in Yer altında"	Yok	1341 (1925)	İst. Sühulet Mtbs.	24+8 s.	I / 946
662	yok	Adem Sırrı Begoviç	"Gölge Fısıltısı"	Yok	1326 (1910)	İst. Kader Mtbs.	14 s.	II / 6279
663	yok	Hasan Bahri	"Kadın Afv Etdikten Sonra"	Yok	1328 (1912)	İst. Mesai Mtbs.	77+1 s.	II / 9819
664	yok	Abdullah Zühdi	"Kadın Hisleri"	Yok	1321 (1903)	İst. İkdam Mtbs.	471 s.	II / 9834
665	yok	H. Adlî	"Kara Kargalar" (Les Corbeaux noirs)	Yok	1915 - Cenevre		1. Cüz 32 s. Taş.	II / 10162
666	yok	Ragıp Rıfkı (Özgürel)	"Motosimi'nin Son Zaferi"	Nik Karter'in harikulâde sergüzeştlerinden 17. kitab	1336 / 1338 (1920)	İst. Şems Mtbs.	48 s.	III / 13856
667	yok	Bedia Servet	"Elem Yolcuları"	Yok	1926	İst. Matbaa-i Ahmed Kâmil	479 s.	I / 4739
668	yok	Mehmed Ali	"Muhaverat-ı Hikemiye"	Yok	1327 (1911)	İst. Matbaa-i Cihan	16 s.	III / 14144
669	yok	Şehabeddin Süleyman	"Avdet"	Yok	1326	İst. Tanin Mtbs.	125-134 s.	I /
670	Zander	Sadullah İzzet	"Halt-ı Elvan"	Yok	1325 (1909)	İst. Mahmud Bey Mtbs.	12 s.	II / 6746